ROMANUL SECOLULUI XX

ALDOUS HUXLEY

orb prin gaza

UNIVERS

Aldous Huxley

Orb prin Gaza

În româneşte de
Irina Eliade

Aldous Huxley
Eyeless in Gaza
1936

Cuprins

Capitolul I
Capitolul II
Capitolul III
Capitolul IV
Capitolul V
Capitolul VI
Capitolul VII
Capitolul VIII
Capitolul IX
Capitolul X
Capitolul XI
Capitolul XII
Capitolul XIII
Capitolul XIV
Capitolul XV
Capitolul XVI
Capitolul XVII
Capitolul XVIII
Capitolul XIX
Capitolul XX
Capitolul XXI
Capitolul XXII
Capitolul XXIII
Capitolul XXIV
Capitolul XXV
Capitolul XXVI
Capitolul XXVII
Capitolul XXVIII
Capitolul XXIX
Capitolul XXX
Capitolul XXXI

Capitolul XXXII
Capitolul XXXIII
Capitolul XXXIV
Capitolul XXXV
Capitolul XXXVI
Capitolul XXXVII
Capitolul XXXVIII
Capitolul XXXIX
Capitolul XL
Capitolul XLI
Capitolul XLII
Capitolul XLIII
Capitolul XLIV
Capitolul XLV
Capitolul XLVI
Capitolul XLVII
Capitolul XLVIII
Capitolul XLIX
Capitolul L
Capitolul LI
Capitolul LII
Capitolul LIII

Orb prin Gaza, la moara cu sclavi

MILTON

Capitolul I

30 august 1933

Fotografiile deveniseră aproape tot atât de îneţoşate ca şi amintirile. Tânăra femeie oprită locului în mijlocul unei grădini pe la sfârşitul secolului trecut, părea o fantomă surprinsă de cântatul cocoşului. Mama, îşi zise Anthony Beavis, recunoscând-o. Un an sau doi, poate o lună, două, înainte de moartea ei. Moda, îşi zise în timp ce examina fantoma de culoarea fumului, se aseamănă cu arta grădinarilor care prefac arbuştii şi copacii în figuri geometrice. Şi şoldurile astea arcuite. Şi nici bustul nu părea să aibă ceva comun cu un trup de femeie! Cascada pornită de sub gât şi oprită în talie! Claia de păr, o monstruoasă construcţie ornamentală menită doar să deformeze craniul. Privită în 1933 imaginea părea ciudat de respingătoare, hidoasă chiar. Şi totuşi, dacă închidea ochii (şi nu se împotrivi ispitei) putea încă s-o vadă pe maică-sa mereu frumoasă, când întinsă leneş pe un şezlong, când sprintenă, alergând pe terenul de tenis, când trecând ca o pasăre în zbor razant pe gheaţa unei îndepărtate ierni…

Instantaneele luate zece ani mai târziu, în care apărea Mary Amberley, îi produseră aceeaşi impresie. Fusta era tot atât de lungă, dar din rochia în formă de clopot, mai puţin înfoiată, femeia ieşea tot fără picioare părând că se deplasează pe patine cu rotile. Sânii fuseseră nitel săltaţi, ce e drept, după cum fuseseră reduse ca dimensiuni şi protuberanţele posterioare. Cu toate astea femeia astfel imaginată părea neverosimilă. Un crab strâns într-un corset. Enorma pălărie cu pene din 1911

evoca nici mai mult, nici mai puțin decât o înmormântare clasa I din Franța. Cum putuse oare un bărbat în toate mințile să fi dorit o femeie cu înfățișare atât de total antiafrodiziacă? Şi totuşi... în ciuda instantaneelor aflate în fața lui, putea să-şi aducă aminte de Mary ca de însăşi întruchiparea seducției. Fusese o vreme când era de-ajuns ca acest crab cu pene pe cap şi montat pe patine cu rotile să se ivească în față pentru ca să i se întețească bătăile inimii şi să i se taie răsuflarea.

După douăzeci, sau treizeci de ani, fotografiile nu mai dădeau la iveală decât aspecte din altă lume, o lume neobişnuită. Neobişnuitul (jalnic automatism!) este întotdeauna echivalent cu absurdul. Anthony îşi reamintea, în schimb, emoția pe care o simțise atunci când neobişnuitul făcea încă parte din obişnuit, atunci când absurdul fiind considerat drept normal, nu conținea nicio notă de absurd. Dramele memoriei; Hamlet îmbrăcat în haine moderne.

Cât de frumoasă fusese maică-sa, frumoasă în pofida excrescențelor alcătuite de volutele părului, în pofida cascadei line ce-i înghițise sânii şi a protuberanțelor posterioare. Şi Mary! Ce aprige dorințe stârnise chiar strânsă într-o carapace, chiar cu pene funerare pe cap. În alte fotografii se văzu şi pe el, în pardesiu de culoare bej şi cu beretă scoțiană roşie; altă imagine îl înfățişa îmbrăcat în haină de catifea verde, cu jabou de dantelă, întocmai ca Bubbles[1] mai măricel, purtând pantaloni bufanți care se terminau brusc sub genunchi, înghițiți de două tuburi de postav gros şi rigid. În altele apărea în hainele purtate obligatoriu duminica, la colegiul din Norfolk, cu guler scrobit şi pălărie tare; un alt instantaneu luat într-o zi obişnuită, îl înfățişa cu şapca roşie de uniformă. Nici pe el însuşi nu se putea revedea în memorie decât în haine moderne; niciodată ca micuțul şi absurdul personaj de bal mascat scos la iveală de fotografii. Cât despre sentimente, nu credea să

fi fost vreodată mai prejos decât băieții născuți cu treizeci de ani mai târziu, băieți cu pulovere şi pantaloni scurți. Dovadă, se pomeni Anthony gândind ca şi cum ar fi fost vorba de altcineva în timp ce se uita lung la propria lui imagine – elev la colegiul din Eton, în jachetă şi joben – dovadă că progresul nu poate fi decât înregistrat şi niciodată resimțit ca atare.

Întinse mâna, luă caietul de note, îl deschise şi scrise; *Progresul poate fi, eventual, perceput de către istorici; dar nu poate fi simțit de cei implicați în presupusul proces evolutiv. Tinerii se nasc în toiul împrejurărilor, în mers, iar cei vârstnici, după câteva luni, sau după câțiva ani, nu le mai pun nici ei în discuție. Paşii înainte nu sunt simțiți drept paşi înainte. Nu se constată niciun sentiment de recunoştință, ci numai nemulțumire, dacă, din cine ştie ce motiv, unul dintre aparatele de curând inventate menite să-ți asigure confortul, se strică. Oamenii nu-şi petrec timpul slăvindu-l pe Dumnezeu fiindcă le-a dăruit automobilul; se mulțumesc să înjure când li se înfundă carburatorul.*

Închise caietul şi se cufundă din nou în contemplarea jobenului din 1907.

Auzi pe cineva apropiindu-se şi, ridicând ochii, o zări pe Helen Ledwidge străbătând ca de obicei terasa cu paşi lungi şi săltăreți. Sub pălăria cu boruri mari, obrajii erau îmbujorați, aprinşi parcă de văpaia emanată de pijamaua ei de plajă, roşie ca para focului. Ca şi cum ar fi în iad. Şi de fapt, îşi urmă Anthony firul gândurilor, Helen era în iad. Unde e iadul dacă nu în noi înşine? Helen îşi purta cu ea propriul său infern, infernul căsătoriei ei groteşti şi poate încă multe altele. Se abținuse întotdeauna să le cerceteze mai îndeaproape, prefăcându-se chiar că nu bagă de seamă ori de câte ori Helen se arătase dornică să-l călăuzească prin întortocheatele lor drumuri. Cercetarea şi explorarea l-ar fi vârât în Dumnezeu ştie ce smârcuri emoționale, sau l-

ar fi împins spre cine ştie ce responsabilităţi. Nu avea nici timp, şi nici energie pentru emoţii şi responsabilităţi. Munca lui era mai presus de toate. Punând stavilă curiozităţii, continua cu încăpăţânare rolul pe care de multă vreme şi-l alesese şi anume cel al filosofului detaşat, al omului de ştiinţă preocupat de problemele lui şi care, în consecinţă, nu vede lucrurile ce sar în ochii tuturor. Se purta cu Helen ca şi cum pe chipul ei nu putea desluşi decât frumuseţea, pur exterioară, a formelor şi a materiei din care erau alcătuite. Ştia şi el, vezi bine, că pielea nu e niciodată cu desăvârşire opacă; sufletul străbate pereţii receptacolului. Ochii cenuşii, cu priviri limpezi, ai lui Helen, ca şi gura cu buza de sus puţin răsfrântă şi fin cizelată, se înăspriseră, se urâţiseră parcă, pecetluite de o duşmănoasă amărăciune.

Focurile gheenei se stinseră în clipa când Helen trecu din bătaia soarelui în umbra de lângă casă. Paloarea bruscă a feţei accentua şi mai tare melancolia amară ce i se întipărise pe faţă. Anthony o privi, dar nu se ridică şi nici nu-i dădu bună ziua. Făcuseră o convenţie: niciunul dintre ei nu trebuia să se ţină de mofturi; nici chiar moftul de a-şi spune bună dimineaţa. Niciun fel de mofturi. În clipa când Helen intră în odaie prin uşa deschisă ce dădea pe terasă, Anthony reîncepu să contemple fotografiile.

„Am venit” spuse Helen, fără să surâdă. Îşi scoase pălăria şi cu un gest cam smucit, dar nu lipsit de frumuseţe, îşi dădu capul pe spate, pentru ca şuviţele cârlionţate ale părului ei castaniu cu reflexe aurii să nu-i mai cadă pe frunte. „Fioros de cald”! Aruncă pălăria de plaje pe sofa şi se îndreptă spre colţul unde se afla Anthony aşezat la birou. „Nu lucrezi?”, îl întrebă mirată. I se întâmpla atât de rar să-l găsească altfel decât cufundat în cărţi şi hârtii.

„Niciun pic de sociologie pe ziua de azi” spuse Anthony clătinând din cap.

— „La ce te uiți?” Stătea în picioare lângă scaunul lui. Se aplecă pentru a putea privi fotografiile împrăştiate pe birou.

— „La cadavrele mele de odinioară”. Îi arătă fantoma defunctului elev de la Eton.

După ce o examina o clipă în tăcere, Helen spuse: „Erai drăguț pe atunci”.

— „*Merci, mon vieux!*”[2] O bătu uşor, cu afectuoasă ironie, pe coapsă. „La şcoală mi se spunea Benger”. Între vârfurile degetelor lui şi rotunjimea elastică a şoldului pijamaua de mătase aşternea o suprafață netedă, uscată şi lunecoasă, ciudat de neplăcută la pipăit. „O prescurtare de la *Benger's* Food[3]. Fiindcă aveam o mutră de bebeluş.”

„Erai delicios”, continuă Helen, neținând seama de vorbele lui, „erai într-adevăr delicios pe atunci. Înduioşător.”

„Dar aşa sunt şi acum”, o înfruntă Anthony ridicând capul şi zâmbindu-i.

Helen îl privi lung fără să scoată vreo vorbă. Fruntea minunat de netedă şi senină, ca a unui copil îngândurat, era înconjurată de un păr negru şi des. Într-un fel mai comic, nasul puțin cam mic şi cârn era tot de copil. Printre pleoapele întredeschise, ochii lui Anthony licăreau plini de o voioşie lăuntrică. Şi colțul buzelor păreau să schițeze un zâmbet, un surâs abia mijit şi ironic, care contrazicea într-o oarecare măsură ceea ce păreau să exprime buzele, prin forma lor. Avea buze cărnoase, frumos conturate, buze voluptoase şi în acelaşi timp grave, triste, vibrând parcă de prea multă sensibilitate. Buze ce arătau în toată goliciunea ei o senzualitate nu lipsită de melancolie, buze ce nu ştiau să se apere, buze lăsate în voia sorții de bărbia mică şi molâie.

„Din păcate”, spuse în sfârşit Helen, „ai dreptate. Eşti într-adevăr drăguț, eşti înduioşător. Dumnezeu ştie de ce. Şi n-ar trebui să fii. E o escrocherie, vorbesc serios, o

stratagemă ca să atragi oamenii, dându-le să înțeleagă că vor primi ceva în schimb.”

„Nu zău!” protestă el.

„Îi sileşti să-ți dea ceva pe degeaba”.

„Cel puțin sunt absolut sincer spunând din capul locului că n-am nimic de dat. Nu pretind niciodată că e vorba de *marea pasiune a vieții mele*. Rosti emfatic cuvintele, apăsând pe consoane şi alungind vocalele. „Nu spun nici măcar să simt un fel *Wahlverwandschaft*”[4], adăugă, luând-o pe nemțeşte, anume ca toată povestea asta romantică cu afinitățile efective şi emoțiile violente să pară şi mai ridicolă. „Un simplu divertisment”.

„Un simplu divertisment”, îl imită Helen ironic, gândindu-se în timp ce vorbea că la începutul legăturii lor stătuse în pragul dragostei, dacă se putea spune aşa, aşteptând să fie chemată înăuntru. Dar cu câtă cerbicie (cerbicie ce se traducea în fapt şi prin clipe de tăcere şi printr-o bine chibzuită amabilitate), cât de categoric şi de hotărât îi închisese uşa în nas. Nu dorea să fie iubit. O clipă Helen fusese pe punctul de a se răzvrăti; apoi, cu aceeaşi resemnare sarcastică şi amară prin care se învățase să înfrunte viața, îi acceptase condițiile. Erau cu atât mai acceptabile cu cât nu se zărea nimic mai bun la orizont. În definitiv era un om remarcabil. Ținea mult la el; unde mai pui că se pricepea cel puțin s-o satisfacă în calitate de amant. „Un simplu divertisment”, repetă ea pufnind într-un râs zeflemitor.

Anthony o săgeta cu privirea, întrebându-se cam neliniştit dacă nu cumva Helen avea de gând să calce convenția tacit stabilită între ei şi să abordeze vreun subiect, interzis. Dar temerile se dovediră a fi fără temei.

„Da, recunosc”, urmă ea după o scurtă tăcere. „Eşti cinstit, nimic de zis. Dar asta nu schimbă faptul că primeşti mereu ceva fără să dai nimic în schimb. Să zicem că e o escrocherie involuntară. Ai noroc că arăți cum arăți. La tine nu s-ar putea spune că *ochii sunt*

oglinda sufletului". Se aplecă din nou să privească fotografiile. „Cine e?"

Anthony şovăi puțin înainte de a răspunde. Zâmbi deşi nu se prea simțea la largul lui, şi-i răspunse: „Una dintre cele care nu au fost *marea pasiune a vieții mele*. Se numea Gladys".

„Aş fi putut pune mâna în foc că o chema Gladys" spuse Helen, strâmbând din nas. „De ce ai părăsit-o?"

„N-am părăsit-o. Ea m-a lăsat pentru altul. Nu pot spune că mi-am făcut cine ştie ce sânge rău". Era pe punctul să adauge ceva, dar Helen îl întrerupse:

„Poate că celălalt îi vorbea câteodată când era în pat".

Anthony roşi. „Ce vrei să spui?".

„Sunt femei, oricât ar părea de ciudat, cărora le place să li se vorbească în aşternut. Şi cum tu nu vorbeai... Nu vorbeşti niciodată de altfel." O dădu pe Gladys la o parte şi luă din teancul de fotografii pe cea care înfățişa femeia îmbrăcată după moda din 1900. „E mama ta?"

Anthony dădu din cap. „Şi deci e mama ta", spuse arătându-i poza în care apărea Mary Amberley cu pălăria acoperită de pene funebre. Apoi adăugă pe un ton de dezgust: „Toată povara asta a experienței trecute pe care o târâm după noi! Ar trebui să existe un mijloc prin care să putem scăpa de amintirile de prisos. Cât îl urăsc pe venerabilul Proust! Într-adevăr îl urăsc!" Şi cu o vervă îndrăcită începu să evoce imaginea acelui căutător astmatic al timpului pierdut, cu pielea grețos de albă şi de fleşcăită, cu mamele aproape feminine, dar acoperite cu păr lung şi negru, acel om ce sta de-a pururi pe vine în scăldătoarea căldicică a amintirilor regăsite. Clăbucii soioşi rămaşi din nenumăratele băi făcute în trecut pluteau în jurul lui. Tot jegul acumulat în ani de zile, încrustat în pereții căzii, sau rămas în suspensie ca o mâzgă neagră, în apă. Invalidul palid şi respingător îmbiba buretele în propria lui zoaie ca să şi-l stoarcă apoi pe față; lua apa scârboasă în pumni, clătindu-şi încântat apoi cu ea gura, gargarisindu-se

adulmecând ciorba leşioasă, pătruns de pietate, asemenea unui hindus în Gange.

„Vorbeşti de el”, spuse Helen, „ca despre un duşman personal”.

Drept orice răspuns Anthony izbucni în râs.

În tăcerea care urmă Helen ridică fotografia ştearsă a mamei ei şi începu s-o examineze cu atenție, ca şi cum ar fi fost o hieroglifă misterioasă care, corect descifrată „i-ar fi putut da un indiciu pentru dezlegarea unei enigme.

Anthony o privi câteva clipe cu luare aminte; apoi simțind nevoia să facă ceva, băgă mâna în teancul de fotografii şi scoase pe cea în care apărea unchiul James în costum de tenis de pe la 1906. Murise de cancer, nenorocitul, dar împăcat ca un bun catolic. Lăsă fotografia şi luă alta. În prim plan un grup de excursionişti într-un peisaj elvețian cu munți înnegurați; tatăl său, mama sa vitregă şi cele două surori după tată. „Grindewald, 1912”, aşa era notat pe dos cu scrisul îngrijit al domnului Beavis. Toți patru, observă, aveau câte un alpenstock în mână.

„Şi mi-aş dori” spuse tare, punând fotografia pe masă, „mi-aş dori ca zilele să-mi fie despărțite lina de alta printr-o nefirească impietate.”{5}

Helen ridică ochii de pe indescifrabila hieroglifă pe care o ținea în mână. „Atunci de ce îți pierzi vremea uitându-te la fotografii îngălbenite?”

„Făceam ordine în dulap, explică el. Aşa au ieşit la iveală. Ca Tutankamon. Nu m-am putut împotrivi tentației de a le privi. De altfel e ziua mea”, adăugă el.

„Ziua ta?”

„Împlinesc patruzeci şi doi de ani”. Anthony dădu din cap. E prea deprimant! Şi cum toată lumea se complace într-un amurg din ce în ce mai întunecat… Puse mâna pe o serie de fotografii dar se răzgândi. „Cadavrele au sosit la timp. Se vede bine mâna providenței sau, dacă vrei; brânciul dat de întâmplare.”

„Ai iubit-o mult, nu-i aşa?”, întrebă Helen după un minut de tăcere, arătându-i imaginea fantomatică a mamei ei.

Anthony dădu din cap în semn că da şi pentru ca să schimbe vorba spuse: „Ea m-a civilizat. Eram pe jumătate sălbatic când a început să se ocupe de mine.” Nu dorea să discute despre sentimentele lui pentru Mary Amberley, mai ales cu Helen (deşi, fără îndoială, era vorba de un reziduu de primitivism). „Povara hărăzită femeii albe”{6} adăugă râzând. Apoi, luând din nou în mână poza excursioniştilor cu alpenstock-uri, spuse: „Iată unul dintre lucrurile de care m-a eliberat; Elveția era plină de neguri. Nu pot să-i fiu îndeajuns de recunoscător”.

„Păcat că nu s-a putut elibera pe ea însăşi”, spuse Helen după ce se uită la excursioniştii înarmați cu alpenstockuri.

„Fiindcă veni vorba, cum se mai simte?”

Helen ridică din umeri. „Era mai bine când a ieşit din clinică astă primăvară. Dar, bineînțeles, a început iar. Vechea poveste. Morfină; şi când nu se droghează, bea. Am văzut-o la Paris, unde m-am oprit puțin înainte de a veni aici. Înfiorător!” Se cutremură.

Anthony îşi luă mâna de pe coapsa lui Helen, pe care o mângâiase cu o afecțiune nuanțată de ironie, căci gestul i se păru dintr-odată extrem de nelalocul lui.

„Nu ştiu ce e mai grav”, continuă Helen după o scurtă pauză. „Murdăria – nici nu-ți închipui halul în care am găsit-o – sau răutatea şi groaznica minciună în care se complace”. Oftă adânc.

Cu un gest care nu mai avea nimic ironic Anthony îi luă mâna şi i-o strânse. „Biata Helen!”

Helen rămase câteva minute cu ochii în gol mută şi nemişcată. Deodată, ca şi cum s-ar fi deşteptat din somn, se scutură. Îi simți mâna, inertă până atunci, strângându-se într-a lui; când se întoarse spre el, chipul ei era din nou însuflețit de o voită. şi sfidătoare voioşie.

„Dimpotrivă, aş zice: bietul Anthony”, spuse şi vorbele fură însoțite de un ciudat hohot de râs înăbuşit ce izbucni pe neaşteptate, parcă din fundul pieptului.

„Cine s-a găsit să vorbească de impostură!”

Anthony încercă să spună că întru cât o privea nu era vorba de aşa ceva, când Helen îşi apăsă buzele pe ale lui, cu un fel de parapon.

Capitolul II

4 aprilie 1934. Din jurnalul lui A.B.

Cinci cuvinte rezumă orice biografie. *Video meliora proboque*; *deteriora sequor*.[7] Ca toți ceilalți oameni, știu ce ar trebui să fac, dar continui să fac ceea ce știu că n-ar trebui. Astăzi după-amiază, de pildă, m-am dus să-l văd pe bietul Beppo, care se simte încă foarte prost după gripă. Știu că ar fi trebuit să stau cu el și să-l ascult lamentându-se cu privire la ingratitudinea și cruzimea tineretului, să-l las să-mi vorbească despre groaza lui de bătrânețe și de singurătate, de cumplita bănuială că lumea a început să spună că e cam pisălog și că nu mai este „à la page”[8]. Familia Bolinski a dat o serată fără să-l invite, Hagworm nu-l mai poftise la un weekend din noiembrie… Știu că ar fi trebuit să-l ascult, arătându-i că-l înțeleg, să-i dau sfaturi, să-l rog să nu-și piardă cumpătul din pricina unor lucruri inevitabile sau a unor fleacuri. Desigur că n-ar fi ținut seama de sfaturile mele – așa se întâmplă întotdeauna; totuși, cum nu se știe niciodată, e mai bine să încerci. În loc să procedez așa, mi-am liniștit conștiința cumpărându-i o livră, din cei mai scumpi struguri, i-am îndrugat o minciună, ceva despre un comitet la care trebuia să mă duc imediat. De fapt, pur și simplu, nu mai eram în stare să-l aud iarăși pe bietul B. căinându-se și înduioșându-se de „vitregia sorții”. Am căutat să mă justific față de mine însumi nu numai prin faptul că dădusem atâția bani pe struguri, ci și prin considerații de ordin moral: la cincizeci de ani un om nu mai are dreptul să fie atât de neghiob încât să mai dea

importanță unor aventuri amoroase, unor invitații la masă, sau relațiilor cu persoane pe care e şic să le frecventezi. Nu se cade ca omul să fie atât de dobitoc; prin urmare (impecabilă logică), nu eram dator să fac ceea ce ştiam că trebuie să fac. Aşa încât am plecat în grabă după ce am stat numai un sfert de oră „lăsându-l pe amărâtul ăla pradă singurătății şi autocompătimirii care îi otrăveşte zilele. Am să mă duc mâine la el şi am să stau cel puțin două ore.

„Păcate omeneşti" – mai putem utiliza oare expresia? Nu. Are prea multe sensuri şi implicații nedorite - sângele mielului, primejdia de a stârni mânia lui Dumnezeu, flăcările iadului, obsesii sexuale, frica de a cădea în ispită, castitatea mai presus de caritate. (De observat că bietul Beppo, dacă îl cunoşti mai bine şi îl priveşti dinăuntru, poate apărea ca un nou Comstock{9} sau sfântul Pavel). Trebuie spus că „păcate omeneşti" e o expresie care a fost mereu asociată cu acea contemplare egoistă a eului care dăunează alât de mult cucerniciei. A se vedea jurnalul lui Prince, acel evanghelist zelos care a fondat ulterior Lăcaşul Iubirii{10}, adevărul fiindu-i revelat, cum ar spune buchmaniții{11}, căci dorința lui de copulație în comun, multă vreme înăbuşită, a pătruns în cele din urmă în eul său conştient la porunca Duhului Sfânt (cu care a sfârşit prin a se identifica) care i-a spus să împace trupul cu dumnezeirea. Şi s-a apucat să asculte de poruncă – în public, după cât se pare; şi pe canapeaua din salon.

Nu, nu mai putem utiliza expresia şi nici gândi folosind termenii pe care îi implică. Dar asta nu înseamnă că tendința tenace de a se comporta cum nu trebuie a încetat să mai existe, sau că nu suntem datori să o examinăm obiectiv şi să vedem ce e de făcut. Mă gândesc la cele spuse de bătrânul Miller, în timp ce mergeam călare să-l vedem pe unul dintre pacienții lui indieni, în munți: „În realitate şi din fire orice om e o unitate; dar tu ai transformat în mod artificial unitatea

asta într-o trinitate. Un om inteligent şi doi imbecili, iată ce ai făcut din tine. Un admirabil mânuitor de idei, asociat cu un individ care, în ceea ce priveşte cunoaşterea de sine şi percepția, e un întârziat mintal; şi perechea asta s-a asociat cu un trup nătâng care habar n-are de tot ceea ce face şi simte, care nu se pricepe la nimic, care nu ştie nici cum să se folosească de el însuşi, nici de cele ce se afla în preajma lui. Doi imbecili şi un intelectual. Omul e însă o democrație, unde domneşte majoritatea. Trebuie să iei măsuri cu privire la această majoritate". Acest jurnal înseamnă un prim pas. Cunoaşterea de sine, o măsură preliminară, esențială, pentru a te putea schimba. Teorie pură şi apoi punerea ei în practică. Indiferența – iată ce mă amenință. Nu pot să-mi bat capul cu oamenii. Sau, mai bine zis, nu vreau, căci ocolesc cu grijă orice ocazie de a mă lăsa sâcâit. Tratamentul presupune în mod necesar să ies în întâmpinarea tuturor prilejurilor de această natură, mai mult încă, să mă abat din drumul meu pentru a le crea.

Indiferența e o formă de trândăvie căci poți să munceşti zdravăn, aşa cum am făcut întotdeauna, şi totuşi să te lăfăi în lene; să fii harnic când e vorba de lucrul tău şi scandalos de indolent față de tot ce se află în afara preocupărilor tale. Fiindcă munca, se înțelege, e amuzantă. Pe când celelalte lucruri – relațiile cu oamenii, în cazul meu – sunt dezagreabile şi obositoare. Din ce în ce mai dezagreabile pe măsură ce obiceiul de a evita contactul cu ceilalți oameni se înrădăcinează pe zi ce trece. Indiferența e o formă de trândăvie iar trândăvia este la rândul ei unul dintre simptomele lipsei de dragoste. Când e în joc ceva la care ții, nu eşti leneş. Problema e cum să faci ca să iubeşti? Încă o dată, cuvântul e suspect – a devenit unsuros deoarece a fost mânuit de atâtea generații de Stiggins{12}. Ar trebui să existe un mod de a curăța şi de a dezinfecta cuvintele. Iubire, puritate, bunătate, spiritualitate – un vraf de rufe

murdare ce trebuiesc date la spălat. Ce e de făcut pentru... a simți nu „iubire" – de vreme ce iubirea e o batistă murdară – dar pentru a nutri, să zicem, un interes statornic şi afectuos pentru oameni? Cum să ne apropiem de ei pe plan antropologic, cum ar spune moş Miller? Nu e uşor de răspuns.

5 *aprilie*

Am lucrat toată dimineața. Ar fi stupid să nu redactez materialul adunat; într-o nouă formă, se înțelege. Concepția mea inițială era aceea de a compune o vastă frescă de tipul *Bouvard şi Pécuchet*{13} bazată pe fapte istorice. Un tablou al superficialității, zugrăvit în aparență obiectiv şi ştiințific, dar alcătuit, acum îmi dau seama, anume pentru a-mi justifica în propriii mei ochi felul meu de viață. Dacă oamenii s-ar fi comportat întotdeauna fie ca nişte imbecili, fie ca nişte maimuțe, dacă nu s-ar fi putut comporta altfel, atunci aş fi fost îndreptățit să stau comod în fotoliul meu, ca la teatru, şi să-i privesc prin binoclu. Dar dacă se putea tace ceva şi dacă, în consecință, comportamentul ar putea fi modificat, în cazul ăsta... Până atunci o descriere a comportamentului şi o expunere a modalităților de modificare, pot avea o anumită valoare, dar nu o valoare atât de mare încât să justifice o abținere totală de la orice altă formă de activitate.

După-amiază am fost la Miller, unde am găsit un preot care ia creştinismul în serios şi care a fundat o organizație de pacifişti. Un individ pe nume Purchas. Între două vârste. Întrucâtva genul sportivo-jovial-creştin. Ne vine greu să credem că un om care se exprimă folosind clişee, poate fi totuşi inteligent. Un tip bine. Mai mult chiar. Cu totul ieşit din comun.

Scopul ce trebuie urmărit este cel de a folosi şi de a extinde organizația lui Purchas. Unitatea e un grup mic,

în felul agapei primitive creştine sau al celulei comuniste. (De observat că toate mişcările izbutite au avut la bază grupuri de opt, ca la vâslaşi, sau de unsprezece, ca la fotbal.) Grupurile lui Purchas, înainte de a începe reuniunile participă la un ritual creştin. În mod empiric s-a descoperit că o atmosferă pioasă sporeşte eficacitatea, intensifică spiritul de cooperare şi de sacrificiu. Dar pietatea în sensul creştin al cuvântului se va dovedi inacceptabilă pe o scară largă. Miller crede posibilă o practică laică a meditației pe care ar dori-o însoțită, bineînțeles, de un antrenament destinat să te învețe cum să te slujeşti de propriul tău eu, mergând pe linia trasată de F. M. Alexander, care precizează că trebuie început prin exercitarea unui control asupra corpului, pentru ca astfel (de oarece trupul şi spiritul sunt una) să poți ajunge să practici controlul şi asupra impulsurilor şi asupra sentimentelor. E însă un lucru greu de realizat. Nu există profesorii necesari. „*Trebuie să ne mulțumim să facem ceea ce putem, începând cu facultățile intelectuale. Trupul ne va juca, desigur, renghiuri. E slab şi slăbiciunea se manifestă în mai multe feluri decât putem crede*.

Am acceptat să contribui cu bani, să pregătesc nişte materiale şi să țin conferințe la întrunirile lor. Ultimul angajament e cel mai greu, întrucât am refuzat întotdeauna să vorbesc în public. După ce Purchas a plecat, l-am întrebat pe Miller dacă trebuie să iau lecții de dicțiune.

Răspuns: *Dacă iei lecții înainte de a te simți bine şi coordonat din punct de vedere fizic, n-ai să faci decât să înveți alt mod de a te servi greşit de tine însuşi. Însănătoşeşte-te, realizează coordonarea, serveşte-te cum trebuie de tine însuți; vei putea atunci să vorbeşti în ce fel vei voi. Nu vor mai exista niciun fel de dificultăți de exprimare şi nici trac.*

Miller mi-a dat apoi o lecție de folosire a eului. M-a

învățat să mă aşez pe scaun, să mă scol, să mă plec înainte şi înapoi. M-a avertizat că s-ar putea ca acest exercițiu să mi se pară cam fără rost la început. Interesul şi înțelegerea aveau să crească în funcție de rezultatele obținute. Voi afla, spunea, în cursul acestui antrenament o soluție la problema *video meliore proboque deteriora sequor*: o tehnică pentru a pune bune intenții în practică, pentru a fi sigur că înfăptuiesc ceea ce oricine ştie că e dator să facă.

Am petrecut seara cu Beppo. După ce am ascultat tot pomelnicul lui de necazuri, i-am sugerat că poate nu există leacuri şi numai tratamente preventive. Poți evita cauza. A reacționat înfuriindu-se îngrozitor. În cazul ăsta mai merită oare să trăieşti? Îl condamnam la sinucidere. I-am răspuns, dându-i să înțeleagă că viața merită să fie trăită şi pentru altceva. A declarat că preferă să moară decât să renunțe la ceea ce reprezintă pentru el sensul vieții; apoi s-a potolit şi a declarat că ar dori din toată inima să poată renunța la felul lui de viață. Dar în ce scop? Am sugerat pacifismul. Dar era pacifist, fusese întotdeauna pacifist. Da, ştiam; dar un pacifist pasiv, negativ. Există şi un pacifism activ, combativ. M-a ascultat şi mi-a spus că va mai reflecta, că ar fi, poate, o soluție.

Capitolul III

30 august 1933

De pe acoperişul plat al casei privirile ți se îndreptau mai întâi spre albastrul golf mediteranean, unde pinii coborau până la mare. Mărginit de stânci albe ca nişte oseminte golful era înconjurat de dealuri înalte, *verzi* la poale, unde era plantată vița de vie, cenuşii pe costişele cu măslini şi pătate pe culmi de verdele închis al pinilor, de roşul pământului gol, de albul vreunei stânci sau de rugina buruienilor pârjolite. Prin valea dintre cele două coline aflate în vecinătatea casei, se zărea în depărtare, albăstrie dar strălucitoare, ca o bară de metal, coama lungă şi dreaptă a muntelui Sainte-Baume. Grădina era împrejmuită de pini spre nord şi sud aşa încât numai privind spre răsărit puteai vedea viile şi livezile de măslini, urcând pe trepte de pământ roşu până îl vârful dealurilor. Copacii de pe culmi, profilați pe cer, păreau uneori întunecați şi posomorâți; alteori prindeau deodată viață fremătându-şi frunzele argintii.

Pe acoperiş erau saltele de plajă. Erau întinşi pe una dintre ele, numai cu capul în umbra îngustă făcută de parapetul dinspre sud. Era aproape de amiază. Razele soarelui cădeau vertical din cerul fără nicio umbră de nor. Briza mării înceta uneori pentru ca o clipă mai târziu să adie iarăşi. Sorbind din arşița domolită din când în când de câte o adiere, pielea părea să dobândească o sporită sensibilitate; ai fi zis o conştiință independentă, ca şi cum s-ar fi adăpat dintr-o viață nouă izvorâtă din soare. Şi viața aceea ciudată, violentă, învăpăiată în spațiul înconjurător părea să străpungă

pielea, să se infiltreze în carne pentru a o metamorfoza, aşa încât tot trupul să devină un obiect alcătuit dintr-o materie străină, de origină solară. Până şi sufletul se topea, pierzându-şi identitatea pentru a se preface în altceva, în ceva complet deosebit de tot ceea ce are atribute omeneşti.

Există atât de puține expresii, o atât de mare penurie în ceea ce priveşte mimica, în raport cu infinitatea de gânduri de sentimente şi de senzații, o umilitoare sărăcie nu numai în ceea ce priveşte reflexele, ci şi gesturile anume menite să exprime ceva. Încă lucid, deşi se simțea străin față de sine însuşi, Anthony examina simptomele vădite de cei întinşi pe acest pat de moarte unde zăcea şi el, atât ca asasin, cât şi ca victimă. Fără încetare, Helen îşi întorcea capul pe pernă, la dreaptă, la stânga ca şi cum ar fi căutat în zadar o alinare oricât de mică, un răgaz fie el numai de o clipă pentru a scăpa de cumplitul ei chin. Uneori făcând gestul celui ce implora deznădăjduit să nu fie silit să soarbă din paharul cu venin; îşi împreuna mâinile şi le ducea la gură, muşcându-şi degetele sau băgându-şi pumnul în gura deschisă pentru a-şi înăbuşi hohotele de plâns. Chipul contorsionat devenise masca unei dureri de neîndurat. În clipa când se apleca asupra buzelor chinuite, Anthony îşi dădu deodată seama că fața de lângă el era cea a uneia dintre femeile sfinte aflate la picioarele Crucii, zugrăvite de Van der Weyden{14}.

Apoi într-o clipă totul se linişti. Victima nu-şi mai răsucea capul pe pernă. Mâinile care ceruseră îndurare erau inerte. Expresia de durere dispăru, şi pe chipul lui Helen se aşternu o seninătate serafică, de pe alt tărâm. Gura deveni gravă ca gura unei sfinte. Ce viziune de cerească fericire se arătase acelor ochi acoperiți de pleoape?

Zăcură multă vreme năuciți de lumina aurie şi de dorința, acum împlinită. Anthony începu să se mişte, primul. Îmboldit de recunoştința şi de tandrețea pe care

o simțea trupul său toropit încă de voluptate, întinse mâna ca s-o mângâie. Pielea lui Helen dogorea ca un fruct pârguit de soare. Se propti într-un cot şi deschise ochii.

„Semeni cu o femeie dintr-un tablou de Gauguin", spuse într-un târziu. Tot atât de neagră şi, ciudat, cu trupul la fel de plat ca al lor remarcă pentru prima oară, căci bronzul ce acoperise trupul lui Helen ştersese toate nuanțele sidefii, roşietice, albăstrii şi verzui, care dau pielii nevăzute de soare un somptuos relief.

Vocea lui Anthony pătrunse brutal în tranşa de caldă şi îmbătătoare destrămare în care se afla Helen. Tresări ca lovită. De ce nu-i dădea pace? Se simțise atât de fericită în lumea în care trăise numai trupul ei transfigurat. Şi iată că o chema înapoi – înapoi în lumea asta, înapoi în iadul în care trăia de obicei, iadul alcătuit din vid, uscăciune şi nemulțumire. Nu-i răspunse. Închise şi mai tare ochii, apărându-se de realitatea amenințătoare şi încercând să-şi croiască un drum pentru a pătrunde din nou în paradisul din care fusese smulsă.

Neagră ca o femeie pictată de Gauguin şi cu trupul plat… Văzuse primul tablou pictat de Gauguin la Paris (îşi amintea perfect că se străduise să arate că îi plăcea mai mult decât îi plăcuse efectiv) împreună cu Mary Amberlay. Perioada aceia însemnase pentru băiețandrul de douăzeci de ani, care fusese el pe atunci, ceva cu totul extraordinar, o epocă apocaliptică.

Se încruntă. Trecutul începea să-l stingherească. În clipa când, doritor să scape din chinga anilor scurşi, se aplecă să sărute umărul lui Helen, simți că din pielea ei dogorită de soare emană un miros uşor dar pătrunzător, un miros de fum şi sare. Se trezi pe dată transportat într-o carieră de calcar la poalele unor dealuri din Chilterns, unde împreună cu Brian Foxe petrecuse un ceas nemaipomenit de plăcut – fără să poată spune de ce – ciocnind două bucăți de cremene şi adulmecând cu

nesaț locul unde scânteia țâşnită lăsase un iz de algă arsă.

„C-ca fumul sub mare”, spusese Brian, bâlbâindu-se când îi dăduse să miroase bucata de cremene.

Chiar şi în fragmentele aparent cele mai solide ale realității imediate, există capcane. Ce poate fi mai indubitabil *prezent* decât trupul unei femei ce stă întinsă la soare? Până şi el era înşelător. Terenul solid creat de autenticitatea senzualității şi a dragostei fizice i se surpase sub picioare proiectându-l într-o altă epocă şi în alt loc. Nu te puteai bizui pe nimic. Până şi pielea lui Helen mirosea ca fumul sub mare. Pielea asta vie, pielea asta atât de prezentă... Trecuseră totuşi aproape douăzeci de ani de când murise Brian.

O carieră de calcar, o galerie de artă, un trup negru întins la soare, aici, aproape, trup îmbibat de un miros de sare şi fum, răspândind în acelaşi timp (ca şi trupul lui Mary, îşi amintea bine) un parfum răscolitor şi iute. Undeva, în cine ştie ce ungher al minții lui, un nebun amesteca nişte fotografii şi le împărțea ca pe nişte cărți de joc, la întâmplare. Apoi le aşeza iar făcându-le teanc, le amesteca şi le împărțea din nou, într-alt fel, iarăşi şi iarăşi, la nesfârşit. Nu exista cronologie. Idiotul nu deosebea trecutul de viitor. Cariera de cretă, era tot atât de reală şi de prezentă ca şi galeria de artă. Răstimpul de zece ani dintre episodul cu bucățile de cremene şi cel cu tablourile lui Gauguin, era un fapt, dar acest fapt nu se impunea de la sine, putea fi descoperit numai retrospectiv de o minte capabilă să socotească. Cei treizeci şi cinci de ani de viață conştientă pe care îi trăise, îi percepea acum numai ca pe ceva haotic, un vraf de fotografii mânuite de un nebun. Şi cine era cel care hotăra care anume instantanee meritau să fie păstrate, şi care zvârlite la coş? Un animal ce acționează din teamă sau determinat de libido, după Freud şi adepții lui. Freudienii s-au lăsat înşelați totuşi de patetica iluzie că există motivări pentru orice acțiune şi,

incorigibili logicieni, au pornit mereu în căutarea unor cauze determinante şi a unor motivări inteligibile. Frica şi plăcerea sunt motivele cele mai uşor de înţeles. De aceea… Dar psihologia nu este cu nimic mai îndreptăţită decât oricare altă ştiinţă să fie antropomorfică sau exclusiv zoomorfică. În afară de raţiune şi biologie omul se mai compune şi dintr-o serie de particule, ce ascultă de legile hazardului. Unele lucruri se imprimă în memorie fiindcă se dovedesc a fi utile sau fiindcă stârnesc interesul unor facultăţi intelectuale de ordin superior; altele sunt însă selecţionate de animalul ce predomină (sau voit uitate) pentru conţinutul lor emoţional. Dar cum rămâne cu nenumăratele lucruri de care ne amintim, lucruri, fără niciun conţinut specific emoţional, lucruri lipsite de orice utilitate, de frumuseţe, de semnificaţie? Memoria în asemenea cazuri pare să se datoreze numai întâmplării. Din momentul când s-a produs, evenimentul înregistrat de memorie s-a întâmplat ca anumite particule să se găsească într-o poziţie favorabilă. Ţac! şi evenimentul a fost prins, înregistrat pe o placă de unde nu se mai şterge niciodată. Fără niciun fel de *motiv*. În afară de cazul, îşi zise – şi ideea ce-i trecu prin minte îl tulbură – în afară, desigur, de cazul când motivul nu trebuie căutat înainte de producerea evenimentului, ci după ce el s-a produs, în ceea ce atunci constituia viitorul. Nu cumva galeria de tablouri fusese înregistrată şi pusă la păstrare în beciul minţii lui într-un anume scop, numai pentru a fi adusă la suprafaţa în zona conştiinţei tocmai acum? Tocmai în ziua când împlinea patruzeci şi doi de ani şi se simţea la adăpost, când avea patruzeci şi doi de ani, vârsta la care un om s-a adunat, nemaiputându-se schimba vreodată? Şi dacă amintirea se ivise pentru ce, împreună cu ea, să iasă din uitare şi acei ani tulburi ai adolescenţei precum şi femeia care fusese nu numai prima lui iubită ci şi prima lui călăuză în viaţă, acea fiinţă care cu greu mai putea fi deosebită azi de o jivină

ce putrezea de vie, singură în vizuina ei puturoasă? Şi dacă absurdul joc copilăresc cu bucăţile de cremene îşi avea şi el un rost, un rost profund, anume acela de a se ivi din ungherele memoriei pe acest, acoperiş încins de soare, acum când buzele lui atingeau trupul fierbinte al lui Helen? Acum ca să fie silit în timp ce se afla în cursul acestui act de detaşată şi iresponsabilă senzualitate, să se gândească la Brian şi la lucrurile pentru care trăise Brian, precum şi la cele pentru care murise. Murise. O altă imagine i-l înfăţişa prăvălit la picioarele unei stânci asemenea celei lângă care se jucaseră pe când erau copii, în cariera de calcar. Da, chiar sinuciderea lui Brian, îşi dădea acum seama îngrozit, chiar bietul trup stârcit între stânci, era în mod misterios prezent în trupul dogorit întins alături de el.

Una, două, trei, patru – numărând fiecare mişcare, începu s-o mângâie. Gestul era magic şi avea să-l ducă, dacă îl repeta suficient de des, undeva dincolo de trecut şi de viitor, dincolo de bine şi de rău, în prezentul discret care îşi ajunge sie-însuşi, prezentul atomizat. Particule de gândire, de dorinţe şi de simţire se mişcau la întâmplare, venind accidental în contact şi despărţindu-se tot accidental. Un cazino, un balamuc şi o grădină zoologică dar şi o bibliotecă, într-un ungher, unde se află un ins care gândeşte. Un ins lăsat în mare măsură la bunul plac al crupierilor, al idioţilor şi al animalelor; cineva care nu se lasă însă abătut din drum, şi merge dârz înainte. Într-un an sau doi *Elementele de Sociologie* vor fi terminate. În ciuda tuturor piedicilor, da, în pofida tuturor, gândi Anthony îmbătat de o sfidătoare mândrie şi continua să numere: treizeci şi doi, treizeci şi trei, treizeci şi patru, treizeci şi cinci…

Capitolul IV

6 noiembrie 1902

O pereche de coarne cu un smoc de păr portocaliu la mijloc; un bot roz aplecat întrebător deasupra unei minuscule ceşti pusă pe o farfurioară; nişte ochi care exprimau o mirare mai mult decât omenească. „Boul" se declara cu litere de o şchioapă. „BOU ÎN CEAŞCĂ" (imaginea şi textul erau menite să constituie un motiv pentru a cumpăra esența de supă – şi erau într-adevăr un motiv).

BOU ÎN CEAŞCĂ. În vara şi toamna din acel an cuvintele şi imaginile groteşti se iviseră în împrejurimile Londrei ca o eczemă. O eczemă rebelă din cele multe produse de unele boli ruşinoase. Trecând prin Surrey, trenul în care se afla Anthony Beavis traversa kilometri întregi de eczeme. Eczeme de vulgaritate. Pilule, săpun, picături pentru tuse şi – mai bătătoare la ochi decât celelalte, o bubă roşie şi inflamată – esența de bou, boul în ceaşcă.

„Treizeci şi unu… Treizeci şi doi", îşi spuse băiatul regretând că nu începuse să numere din momentul în care pornise trenul. Între Waterloo şi Clapham trebuie să fi existat sute de boi în ceaşcă. Milioane.

În fața lui Anthony într-un colț al compartimentului rezemat de speteaza canapelei se afla tatăl lui. Cu mâna stângă îşi acoperise ochii. Mişca uşor din buzele pe jumătate acoperite de mustața castanie.

„Aşteaptă-mă acolo", spunea John Beavis celei care se ivea în fața ochilor săi închişi, când ca o femeie vie, când *ca* lucrul acela rece şi țeapăn, veşnic prezent în

amintirile sale recente.

> Aşteaptă-mă acolo; şi-n cale
> neîntârziat, îți voi ieşi-n acea adâncă vale.[15]

Nu există imortalitate, bineînțeles. După Darwin, după surorile Fox[16] şi după chirurgul Beavis[17] (propriul tău tată), cum s-ar mai putea concepe oare aşa ceva? Dincolo de acel hău nu mai era nimic. Şi totuşi, totuşi, aşteaptă-mă acolo, aşteaptă-mă, aşteaptă-mă!

„Treizeci şi trei".

Anthony îşi întoarse capul, nemaivoind să privească pajiştile care goneau, şi se pomeni față în față cu o mână pusă pe ochi şi cu nişte buze care mormăiau în şoaptă. Faptul că îi trecuse prin minte să numere boii i se păru ceva ruşinos, o trădare. Unchiul său James, în celălalt capăt al canapelei, citea *Times*. Fața i se contorsiona de câteva ori pe minut din cauza unui tic nervos. Ar fi putut să aibă măcar bunul simț să nu citească *acum* – acum, când se îndreptau spre... Anthony refuză să formuleze cuvintele; cuvintele ar fi putut să limpezească lucrurile şi nu voia să înțeleagă prea bine. Faptul de a citi ziarul poate fi ruşinos; dar celălalt lucru era îngrozitor, prea îngrozitor ca să te poți gândi la el, şi în acelaşi timp atât de îngrozitor încât nu puteai să nu te gândeşti la el.

Anthony se uită din nou pe fereastră, cu ochii împăienjeniți de lacrimi. Câmpiile străluceau, îmbrăcate în verdele şi aurul aburit al unei toamne târzii. Şi deodată roțile trenului începură să îngâne desluşit: „A dece-dat – de-ce-dat-a-dece-dat... urlau" „dece-dat-dece-dat..." Pe veci. Lacrimile i se prelinseră pe obraji, lacrimi calde la început şi apoi reci ca gheața. Îşi scoase batista şi le şterse, tamponându-şi ochii înceţoşați. Strălucind în lumina soarelui, lumea apărea ca un imens giuvaer ciudat de complicat. Frunzişul ulmilor se prefăcuse în aur veşted. Înălțându-se deasupra câmpiilor, copaci

uriaşi şi nemişcaţi în lumina de cleştar a dimineţii păreau să mediteze şi să-şi aducă aminte. Acum, când se aflau în pragul morţii priveau parcă înapoi şi într-un ultim extaz îşi retrăiau trecutul, lungul lor marş triumfal din primăvară şi vară, în această ultimă clipă de strălucire.

„DECE-DAT, A DECE-DAT" urlau frenetic roţile, în timp ce trenul trecea peste un pod. „A DECE-DAT", A DECE-DAT".

Anthony încercă să nu le asculte – zadarnic însă. Se strădui să silească roţile să spună altceva. De ce n-ar zice oare: *nu trageţi de mâner decât în caz de pericol*? Aşa grăiau de obicei. Făcând un mare efort, se concentră pentru a le sili să-şi schimbe refrenul.

„Nu trageţi de mâner decât în caz de pericol, nu trageţi de mâner, decât dece-dat, a dece-dat"... Era inutil.

Domnul Beavis îşi luă o clipă mâna de pe ochi şi privi pe fereastră. Cât de frumoşi erau copacii toamna! Neîndurător de frumoşi; insultători chiar, de n-ar fi fost ceva deznădăjduit în încremenirea lor, ceva fragil ca sticla, arătând că dezastrul avea să vină curând. Neclintirea lor prevestea bezna ce nu avea să întârzie, clipa când crengile negre se vor zbate pe cerul înstelat, sub săgeţile de gheaţă abătute asupra lor în vaietele vântului.

Unchiul James întoarse paginile ziarului *Times*. Ritualiştii{18} şi adversarii lor se luaseră iar la harţă, după cât se părea; cu atât mai bine. Să se sfâşie între ei ca lupii. „DOMNUL CHAMBERLAIN LA COLEGIUL UNIVERSITĂŢII". Ce dracu o mai fi pus la cale, cotoşmanul?

Aha! Inaugura un monument comemorativ ridicat în cinstea foştilor studenţi ai Universităţii căzuţi în război. „Mai mult de o sută de tineri au plecat pe front şi doisprezece din ei şi-au dat viaţa pentru patrie în Africa de Sud (ovaţii)". Nişte dobitoci induşi în eroare, gândi

unchiul James, care fusese întotdeauna un partizan înflăcărat al burilor.

Printre vacile ce păşteau cu adevărat pe păşuni se iviră iar coarnele enorme, smocul triunghiular de păr arămiu, nările ce păreau că pun o întrebare şi ceaşca de ceai. Anthony închise ochii ca să nu mai vadă reclama.

Nu, nu vreau… n-am să… îşi spuse cu aceeaşi dârză hotărâre cu care se luptase împotriva roţilor de tren. Refuza să ia cunoştinţă de grozăvia aceea; refuza să ia cunoştinţă de existenţa boului. Dar ce sens avea să refuze? Roţile continuau să zbiere. Şi cum se putea oare nesocoti faptul că boul pe lângă care trecea era al treizeci şi patrulea bou pe dreapta de la gara Clapham? Un număr rămâne un număr, chiar dacă te afli în drum spre… Dar faptul de a număra era ruşinos, tot atât de ruşinos ca şi cel de a citi ziarul cum făcea unchiul James. A număra înseamnă să eviţi să priveşti lucrurile în faţă, a număra însemna să trădezi. Şi cu toate astea, celălalt lucru la care ar fi trebuit să se gândească, era într-adevăr prea îngrozitor. Într-un anumit sens prea *împotriva firii*.

„Oricare ar fi fost sau oricare ar fi părerea noastră despre motivele, necesitatea şi dreptatea cauzei noastre în războiul care, din fericire, s-a terminat acum, cred că trebuie să resimţim cu toţii o profundă satisfacţie la gândul că în clipa când patria şi-a chemat copiii sub drapel, bărbaţii din ţara noastră s-au ridicat toţi ca unul”… Cu faţa crispată de exasperare unchiul James puse pe banchetă jurnalul şi se uită la ceas.

„Avem două minute şi treizeci de secunde întârziere” spuse mânios.

Dacă am avea o întârziere de o sută de ani, gândi fratele său. Sau dacă am fi cu zece ani mai înainte – nu, doisprezece, treisprezece. În primul an de căsătorie…

James Beavis se uită pe fereastră. „Şi mai avem cel puţin o milă până la Lollingdon”, adăugă.

Ca spre un abces, spre o măsea dureroasă, degetele,

lui se îndreptară din nou spre buzunarul vestei în care îşi ţinea ceasul. Dorea să se uite la ceas, pentru a afla cât e ceasul. Ceasul care trecea, imperios, categoric, ceasul care îşi spunea că a sosit ceasul să te uiţi la ceas ca să afli cât e ceasul…

Roţile grăiau din ce în ce mai încet, şi vorbele lor nu se mai auziră desluşit. Frânele scrâşniră.

„Lollingdon, Lollingdon" strigă controlorul.

Unchiul James se şi dăduse jos. „Repede" strigă păşind cu picioarele lui lungi pe lângă trenul ce nu se oprise încă. Mâna căută din nou acea rană mistică care-l măcina întruna, ideea că timpul trece. „Repede".

Un val de ură se stârni în sufletul fratelui său. De ce o fi vrând să ne grăbim? Ca şi cum am risca să pierdem ceva agreabil, o plăcere care nu ştii cât o să dureze.

Anthony se dădu jos din tren după tatăl său. Merseră spre ieşire, trecând pe lângă un perete plin de cuvinte şi imagini. O LIRĂ CUTIA O BINEFACERE PENTRU OAMENI PENIŢE PICWICK, PENIŢE BUFNIŢĂ. OMOARĂ MOLII MUŞTE GÂNDACI FAPTU-I FAPT CAFEA BRANSON BOUL ÎN. Şi deodată în faţa lui se iviră coarnele, ochii expresivi, ceaşca; cea de a treizeci şi cincea ceaşcă. Nu, nu vreau, n-am să… dar oricum era cea de a treizeci şi cincea, pe dreapta, de la gara Clapham.

Birja mirosea a paie şi a iuft. A paie şi a iuft, ca în 1888 parcă? Da, da, 1888; atunci merseseră la serata dată de Crăciun de familia Champernowne. Toţi trei – el, Maisie şi mama ei. Era ger. Pe picioare aşternuseră o blană de oaie. Şi, ca din întâmplare (căci nu îndrăznise să-şi arate intenţie) îi atinsese mâna cu dosul palmei; îi atinsese mâna ca din întâmplare şi tot ca din întâmplare o lăsase lângă a ei. Maică-sa vorbea de dificultatea de a găsi servitori; când îi găseai, ba nu se pricepeau la nimic, ba erau leneşi. Maisie nu-şi trăsese mâna! Însemna oare că nu-i luase gestul în nume de rău? Prinse curaj: degetele i se strânseră în jurul a lor ei.

Servitorii nu mai ştiau ce înseamnă să te porți respectuos, continua maică-sa să turuie, erau... Simți că i se răspunde de vreme ce mâna ei se lipi mai tare de a lui şi ridicându-şi ochii ghici în întuneric zâmbetul fetei.

„Vorbesc serios" spunea maică-sa. „Nu ştiu unde o să ajungem." În chip de comentariu mut, fata surâdea maliții os şi şiragul dinților albi străluciră în noapte. Uşoara strângere de mână deveni delicios de conspirativă, de secretă şi de ilicită.

Încet, mergând la pas, bătrânul cal îi ducea pe drumeaguri, în miezul toamnei, giuvaer de aur şi cleştar. Se opriră, chiar în inima toamnei. În bătaia soarelui, turnul bisericii părea de chihlimbar. Orologiul, observă cu ciudă James Beavis, era în urmă. Trecură pe sub poarta cimitirului. Cele patru persoane înveşmântate în negru care mergeau înaintea lor pe alee erau îngrozitor de urâte. Două femei foarte înalte (lui Anthony toate femeile i se păreau nişte namile) răsăriră printre lespezile de piatră ca nişte conuri de postav, negre ca cerneala. Alături de ele se aflau doi uriaşi şi mai înalți cu jobene pe cap. „Soții Champernowne" spuse James Beavis; şi silabele numelui izbiră ca un pumnal, ca un nou pumnal în cel mai adânc şi mai sensibil punct al ființei fratelui său. „Soții Champernowne şi – stai puțin – cum se numeşte oare tânărul cu care s-a măritat fata lor? Anstey? Annerley?" Se întoarse spre John cu o privire întrebătoare; dar John privea fix, drept înaintea lui şi nu-i răspunse.

„Amersham? Atherton?" James Beavis se încruntă iritat. Meticulos din fire, dădea o enormă importanță numelor, datelor şi cifrelor; se mândrea cu faptul că era în stare să şi le amintească exact. Un lapsus îl scotea din sărite. „Atherton? Anderson?" Îl înfuria şi mai tare faptul că tânărul era atât de frumos şi avea o atitudine atât de elegantă cu totul diferită de ținuta stupidă, țeapănă, militărească a socrului său, generalul. Se

purta cu o dezinvoltură admirabilă... „N-am să ştiu cum să mă adresez” îşi spuse; şi obrazul drept începu să-i tremure ca şi cum o ființă vie ar fi fost prinsă şi băgată sub piele şi s-ar fi zbătut din răsputeri să evadeze.

Mergeau înainte spre biserică. Anthony avu senzația că îşi înghiţise inima, că o înghiţise dintr-odată pe toată, fără să o mestece, îi era greață, ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie bătut. Uriaşii negrii se opriră şi făcură câțiva paşi înapoi, venind în întâmpinarea lor. Saluturi, strângeri de mână.

„Uite-l şi pe micuțul Anthony! Dragul de el!” spuse Lady Champernowne când îi veni şi lui rândul. Cu un gest impulsiv se aplecă şi-l sărută. Era grasă. Buzele ei îi lăsară pe obraji o urmă umedă şi scârboasă. Anthony o detestă.

„Poate ar trebui să-l sărut şi eu”, gândi Mary Amberley, văzând cum proceda maică-sa. Lumea se aşteaptă să faci o sumedenie de lucruri ciudate, după ce te măriți. Acum şase luni când se numea încă Mary Champernowne şi de abia ieşise de pe băncile şcolii, nimănui nu i-ar fi trecut prin cap că ar putea face aşa ceva. Dar acum... Mai ştii? După o îndelungată chibzuință se hotărî totuşi să nu-l sărute; ar fi fost prea ridicol. Îi strânse mâna fără să-i spună vreun cuvânt, zâmbindu-i din lumea ei îndepărtată şi ferită, din lumea ei de tainică fericire. Era însărcinată în a cincea lună şi trăise ultimele două, trei săptămâni într-un fel de extaz, într-o binecuvântată stare de aromeală, negrăit de dulce. Fusese fericită într-o lume devenită frumoasă, somptuoasă şi binevoitoare, o lume de nerecunoscut. Câmpiile pe care le privise dimineața, în timp ce mergeau în landoul care o legăna uşor, îi păruseră un colț de rai, iar peticul de verdeață, mărginit de pomii aurii şi de clopotniță, părea pragul paradisului. Adevărat că sărmana doamnă Beavis murise. Atât de drăgălaşe şi încă atât de tânără. Ce trist! Dar tristețea nu putea nicicum şterbi tainica ei fericire, era ceva ce se afla în

afara ei ca şi cum ar fi fost vorba de tristeţea simţită de un locuitor de pe altă planetă.

Anthony privi o clipă chipul surâzător şi luminos aflat sub pălăria cu văluri negre, care emana atâta fericire şi pace lăuntrică, apoi copleşit de timiditate, îşi lăsă ochii în jos.

Între timp, fascinat parcă, Roger Amberlay se uita la socrul lui, întrebându-se cum putea cineva realiza performanţa de a-şi trăi atât de impecabil rolul; cum putea cineva reuşi să fie un general adevărat şi să arate în acelaşi timp, exact ca un general de operetă. Chiar şi la o înmormântare, chiar şi când îşi alegea cuvintele ca să le spună pe cele mai potrivite soţului crunt lovit, nu se abătea cu o iotă de la rol. Sub mustaţa subţire şi neagră buzele începură să tremure, încercând să se împotrivească tentaţiei de a zâmbi.

Pare zdrobit, gândea generalul în timp ce vorbea cu John Beavis. Îi părea rău de bietul om, deşi nici acum nu-l găsea simpatic. Fără doar şi poate, Beavis era un pisălog pedant şi plin de ifose. Foarte inteligent şi în acelaşi timp un dobitoc. Mai avea şi defectul, poate cel mai grav dintre toate, că nu se simţea bine în tovărăşia bărbaţilor. Întotdeauna trăise printre fuste. Fustele maică-sii, fustele mătuşilor, fustele nevestelor. Câţiva ani în armată i-ar fi prins foarte bine. Dar fără doar şi poate, omul părea zdrobit. Maisie fusese o făptură delicioasă. Fără doar şi poate prea drăguţă pentru el.

După ce statură câtva timp în loc, se îndreptară cu toţii spre biserică. Anthony se afla în mijlocul lor, un pitic printre uriaşi. Negrul hainelor îl înconjura, întunecând cerul, înecând clopotniţa de chihlimbar şi copacii. Mergea ca şi când s-ar fi aflat în fundul unui puţ mişcător ale cărui ghizduri negre foşneau în jurul lui. Începu să plângă.

Nu dorise să afle, făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să nu ştie, decât superficial, aşa cum ştii de pildă că treizeci şi cinci vine după treizeci şi patru. Dar în puţul

acela negru era închisă toată groaza de moarte. Nu exista nicio scăpare. Izbucni în hohote de plâns pe care nu era în stare să le înăbuşe.

Mary Amberley, pierdută în negrăit de dulcea contemplare a frunzelor aurii ce se proiectau pe cerul de un albastru palid, îşi plecă ochii spre omuleţul care plângea pe altă planetă şi apoi întoarse capul.

Biet copil! îşi spuse John Beavis, şi apoi supralicitând, adăugă: biet copil rămas fără mamă. Rostise ultimele cuvinte în mod deliberat, şi se bucură (căci dorea să sufere) văzând că îi venise atât de greu să le spună. Se uită la fiul său, şi-i contemplă faţa răvăşită de durere, buzele cărnoase şi gingaşe în prada unui chin cumplit. Deasupra obrajilor contorsionaţi şi brăzdaţi de lacrimi, fruntea mare a copilului se înălţa intactă, netedă şi pură. Simţi că inima i se frânge sub năvala unei noi dureri.

„Puiul meu!" spuse cu voce tare, gândindu-se în timp ce vorbea, că durerea avea să-i apropie negreşit, Era atât de greu să ştii cum să te porţi cu un copil – atât de greu să fii natural, să stabileşti contactul. Fără îndoială, fără îndoială că doliul şi amintirile comune... Strânse puternic mâna copilului în mâna lui.

Se aflau la uşa bisericii. Puţul se dezagregă.

Parcă am fi în Tibet, gândi unchiul James, în timp ce-şi scotea pălăria. De ce nu ne-am scoate şi ghetele?

În interiorul bisericii domnea un întuneric din alte vremi, cu iz de seculară cucernicie ţărănească. Anthony inhală de două ori aerul stătut şi dulceag şi simţi cum i se întoarce stomacul. De câte ori se speriase sau îl duruse ceva, avusese impresia că-şi înghite inima şi acum mirosul ăsta, mirosul ăsta scârbos care însemna că locul era plin de microbi. *Colcăie de microbi.* Îi auzi vocea, vocea ei care se schimba când vorbea de microbi, alterându-şi timbrul ca şi când nu ar fi vorbit ea ci altcineva. De obicei, când nu era mânioasă, vorbea molcom şi puţin tărăgănat, nu numai când era obosită

ci şi atunci când era veselă. Microbii aveau darul să-i transforme pe dată glasul într-un chițcăit feroce şi în acelaşi timp îngrozit. *Să nu cumva să uiți să scuipi dacă undeva miroase urât!* aşa îi spusese. *S-ar putea să existe microbi de febră tifoidă în aer.* Începu să saliveze amintindu-şi vorbele ei. Dar cum ar fi putut oare scuipa în biserică? Nu era nimic altceva de făcut decât să-şi înghită saliva. Tremura tot în timp ce înghițea şi de frică şi de scârbă. Şi dacă i-ar veni să verse aici în locul ăsta puturos? Înspăimântat la gândul că aşa ceva s-ar putea întâmpla, se simți şi mai rău. Cum trebuie să te porți în timpul unei slujbe? Nu fusese niciodată la o înmormântare.

James Beavis se uită la ceas. În trei minute avea să înceapă bâlciul. De ce oare John nu insistase îndeajuns să se oficieze funeraliile fără pompă? Nu din cauza lui Maisie, desigur, căci biata de ea nu dăduse niciodată vreun semn că ar pune preț pe astfel de lucruri. O gâscă, asta fusese, dar cel puțin nu fusese bisericoasă. Prostia ei era de natură pur laică, identificându-se în fapt cu frivolitatea specific feminină. Prostia de a citi romane stând lungită pe sofa, alternând cu prostia de a merge la ceaiuri, la picnicuri şi la serate. De neînchipuit cum John reuşise să suporte astfel de tâmpenii, ba chiar să se complacă în asemenea atmosferă. Să vii acasă şi să găseşti o sumedenie de femei cotcodăcind în jurul mesei de ceai. James Beavis se încruntă furios şi disprețuitor. Ura femeile – îi era silă de ele, de trupurile lor acoperite de protuberante moi la pipăit. Oribil. Fără a mai pune la socoteală că n-aveau minte nici cât un pui de găină. Dar, mă rog, biata Maisie nu făcuse totuşi niciodată parte din tagma bigotelor. Rudele ei da, căci în familia ei erau mulți preoți şi multe coane preoțeşte. John nu voise să-i supere. Slăbiciune de caracter. Trebuie să fii dârz atunci când sunt principii în joc.

Orga începu să cânte. Un şir de oameni îmbrăcați în alb intrară pe uşa bisericii. Ultimii purtau pe brațe ceea

ce părea a fi un mare maldăr de flori. Corul intona imnuri. „Şi iată că Iisus Cristos a înviat din morți" începu prin a spune preotul cu o voce ciudată şi continuă să vorbească despre Dumnezeu şi moarte, despre fiarele din Efes şi despre trupul omenesc, care nu e decât țărână. Cuvintele treceau însă pe la urechile lui Anthony, care nu se putea gândi la nimic altceva decât la microbii prezenți, desigur, deşi florile miroseau atât de tare încât nu-i mai simțeai, şi la şuvoiul de salivă din gură pe care trebuia să-l înghită în pofida fricii de a se îmbolnăvi de gripă sau de tifoidă, în pofida greții pe care o simțea. Cât avea să mai dureze oare slujba?

Behăie ca o capră, îşi spuse James Beavis ascultând pe cel din amvon. Îl privi din nou pe tânărul ginere al generalului Champernowne. Anderton, Abdy…? Ce profil frumos! De o frumusețe clasică!

Fratele lui stătea cu fruntea plecată, acoperindu-şi ochii cu mâna; se gândea la cenuşa din sicriul acoperit de flori – la cenuşa ce fusese trupul ei.

Ceremonia se termină. Slavă Domnului, îşi zise Anthony, şi scuipă pe furiş în batistă, împăturind-o apoi cu grijă, ca să bage microbii în buzunar. Slavă Domnului. Nu vărsase. Merse în urma tatălui său şi, ajuns în pragul bisericii, respiră cu nesaț aerul curat al după-amiezii târzii de toamnă. Era încă soare. Privi împrejur şi apoi îşi ridică ochii spre cerul alburiu. Din turnul bisericii nişte stăncuțe începură deodată să cârâie şi cârâitul lor semăna cu zgomotul făcut de o piatră azvârlită pieziş pe un lac înghețat, care, în cădere, izbeşte de nenumărate ori gheața. Un țăcănit ca de pahare care se ciocnesc.

„Anthony, nu e voie să arunci pietricele pe gheață", îi strigase maică-sa. „Se prind în gheață şi patinatorii…"

Îşi aducea aminte cum se rotise venind brusc spre el, alunecând pe un singur picior, ca un pescăruş – gândise; era îmbrăcată toată în alb şi frumoasă. Şi

acum… Ochii i se umplură din nou de lacrimi. Doamne, dar de ce stăruise atât de mult să-l învețe să patineze?

Nu vreau, spusese, şi când îl întrebase de ce, nu fusese în stare să-i explice. Îi era teamă să nu fie luat în râs de ceilalți, de asta nu voia. Nu-i plăcea să se prostească aşa cum făceau alții. Dar cum ar fi putut să-i mărturisească temerile lui? Până la urmă izbucnise în lacrimi, acolo pe gheață, de față cu toată lumea. Îngrozitor. Mai că o urâse în dimineața aceea. Şi acum zăcea moartă, iar acolo sus, în turnul bisericii, stăncuțele aruncau pietricele pe gheața iernii trecute.

Se aflau acum la marginea mormântului. Domnul Beavis strânse din nou mâna fiului său. Încerca să atenueze efectul pe care aveau să-l producă asupra copilului aceste ultime momente, cele mai cumplite.

„Fii tare", îi şopti. Sfatul era destinat atât lui însuşi, cât şi băiețelului.

Aplecându-se, Anthony privi în groapă. Părea extraordinar de adâncă. Se înfiora şi închise ochii; dintr-odată o simți din nou aproape, coborând din zbor spre el; albă ca un pescăruş… Apăru iarăşi, tot albă, în rochia de seară de atlas lucios ca atunci când venea să-i spună noapte bună, înainte de a pleca la un dineu. Se aplecă deasupra patului lui, revărsând asupra lui parfumul Şi prospețimea răcoroasă a brațelor ei goale, „Eşti ca un motănaş" îi spunea când îşi freca obrajii de umerii ei. „Acum, acum o să începi să torci".

Trebuie să recunosc, gândi unchiul James cu satisfacție, în ce priveşte incinerarea a stat ferm pe poziție. Creştinii au pierdut partida. Reînvierea trupurilor? Auzi dumneata! În era noastră, în anul 1902!

Când îi va suna ceasul, aici va fi mormântul lui, gândi John Beavis, chiar în acest mormânt. Cenuşa lui lângă cenuşa ei.

Preotul începu din nou să vorbească cu aceeaşi voce ciudată. „Căci tu eşti Doamne, taina inimilor noastre…"

Anthony deschise ochii. Doi oameni coborau în groapă o cutie mică de teracotă, ceva mai mare decât o cutie de biscuiți. Cutia ajunse în fundul gropii şi funiile fură trase.

„Din țărână ai fost făcut, în țărână te vei întoarce" behăi preotul. „Cenuşa se va preface din nou în cenuşă".

Cenuşa mea se va contopi cu a ei, gândi John Beavis.

Îşi aminti deodată călătoria pe care o aduseră împreună la Roma, la un an după căsătorie; nopțile acelea de iunie în grădinile Vilei Doria şi licuricii de sub copaci, o puzderie de stele prinse în vârtejul unei hore nebune.

„...Care va preschimb trupul nostru scârnav, făcându-l asemenea luminii celei veşnice..."

Scârnav, scârnav? Întreaga-i ființă se răzvrăti.

Pământul cădea, lopată după lopată. Cutia era aproape acoperită. Era atât de mică, atât de înfiorător şi de neaşteptat de mică... imaginea unui bou enorm, într-o ceaşcă minusculă se ivi în mintea lui Anthony, Se ivi cu neruşinare şi nu voi să se lase alungată. Stăncuțele croncăniră din nou în turn. Se avântase spre el ca un pescăruş, frumoasă. Dar boul era încă prezent, stătea în ceaşca lui, infect şi dezgustător; el însuşi era şi mai infect – dacă era cu putință – mai vrednic de dispreț.

John Beavis dădu drumul mânuței pe care o ținuse strâns, înconjură cu brațul umerii băiețelului, şi-i strânse tare la piept trupşorul, tare de tot până ce simți în carnea lui hohotele de plâns, care-l zguduiau pe copil.

„Biet copil! Biet copil rămas fără mamă!"

Capitolul V

8 decembrie 1926

„N-ai să îndrăzneşti”, spuse Joyce.

„Ba da”.

„Nu, n-ai să poți”.

„Îți spun că da”, repeta pe un ton emfatic Helen Amberley. Vorbind *cu* acel bun simț, care avea darul s-o scoată din sărite, Joyce continuă: „O să te bage la închisoare dacă te prinde”. Se corectă pe dată: „Nu, nu la închisoare. Eşti prea mică. O să te bage în şcoala „de corecție”.

Helen simți sângele năvălindu-i în obraji. „Numai ție putea să-ți vină în cap aşa ceva! Auzi, şcoala de corecție!”, spuse cu o voce pe care o dorise disprețuitoare dar care în ciuda eforturilor ei, tremura de mânie. Şcoala de corecție însemna un afront personal. Închisoarea era un lucru înfricoşător, atât de înfricoşător încât devenea aproape frumos. Vizitase castelul din Chillon{19} şi trecuse la Veneția pe puntea Suspinelor. Dar o şcoală de corecție – pentru nimic în lume – era ceva scârbos, cu totul şi cu totul abject! O şcoală de corecție se afla pe acelaşi plan cu un closet public sau cu o haltă de cale ferată. „Şcoală de corecție!”, repetă Helen. Aşa era Joyce. Avea darul să împroaşte cu noroi orice lucru pasionant sau îndrăzneț. Mai supărător era faptul că Joyce, în majoritatea cazurilor, era cu totul îndreptățită să procedeze aşa. Noroi, ce altceva dovedeau faptele? Noroi, ce altceva era bunul simț? „Crezi că n-o să îndrăznesc fiindcă *tu* n-ai îndrăzni” continuă Helen. „Ei bine, *eu* am s-o fac. Aşa ca

să-ți dovedesc. Voi fura câte ceva din fiecare prăvălie în care vom intra. Din fiecare. Am zis."

Joyce începu să fie într-adevăr alarmată. Aruncă o privire piezişă, dorind să afle ce are de gând soră-sa. Un profil, palid, şi încremenit, cu bărbia sfidător ridicată, atât putu să vadă. „Ascultă-mă, te rog", începu Joyce pe un ton sever.

„N-am de gând să ascult", spuse Helen privind drept înainte şi vorbind în gol. „Nu te mai prosti!"

Niciun răspuns. Profilul putea aparține unei tinere regine a cărei efigie fusese gravată pe o medalie. Cotiră, ajunseră pe Glocester Road şi se îndreptară spre magazine.

Dar dacă afurisita aia avea într-adevăr de gând să facă ceea ce spusese? Joyce crezu de cuviință să-şi schimbe tactica. „Îmi dau foarte bine seama că ție nu-ți lipseşte curajul" spuse ea pe un ton împăciuitor. Niciun răspuns. „Nu m-am îndoit nicio clipă". Se întoarse ca s-o privească pe Helen. Capul văzut din profil rămăsese nemişcat şi ochii priveau drept înainte, hotărâți să nu se întoarcă spre ea. Băcănia se afla la colțul străzii, la câțiva paşi. Nu mai era niciun moment de pierdut. Joyce decise să renunțe la orice brumă de mândrie. „Nu zău, Helen" spuse, implorând-o, apelând la mărinimia surorii ei. „Te rog renunță". Îşi imagina perfect de bine cum avea să se desfăşoare penibilul spectacol de la început până la sfârşit. Helen prinsă asupra faptului; negustorul indignat vociferând din ce în ce mai tare; propriile ei încercări de a explica şi de a scuza furtul devenite zadarnice de vreme ce Helen făcuse ce făcuse. Căci, nu încăpea vorbă, Helen, avea să rămână nemişcată, tăcută şi n-avea să rostească niciun cuvânt prin care să se apere sau să arate că-i pare rău; calmă şi zâmbind disprețuitor ca şi cum ar fi aparținut unei specii superioare şi ca şi cum toți ceilalți n-ar fi fost decât nişte otrepe. Atitudinea ei avea să-l scoată din țâțâni pe băcan. Şi la urmă avea să cheme poliția. Şi apoi… Ce se

va întâmpla în cazul când va afla Colin? Viitoarea lui cumnată arestată pentru furt. Ar putea strica logodna. „Te rog, te rog din suflet, imploră Joyce, te rog". Ar fi putut tot atât de bine să-l roage pe regele George[20] să întoarcă capul şi să-i facă cu ochiul de pe moneda unde îi era gravat profilul. Palidă şi dârză, tânăra regină de pe medalie stăruia în atitudinea ei. „Te rog!" insistă Joyce izbucnind aproape în lacrimi. O îngrozea gândul că s-ar putea să-l piardă pe Colin. „Te rog". Începuse să miroasă a băcănie. Ajunseseră în pragul magazinului. O apucă pe soră-sa de mânecă; dar Helen se smuci şi intră în magazin. Cu inima cât un purice, Joyce păşi în urma ei ca şi cum ar fi mers la eşafod. Băiatul ce stătea la tejgheaua pe care se afla brânză şi slănină le întâmpină zâmbind. Străduindu-se să nu-i deştepte vreo bănuială şi voind să-i capteze din capul locului bunăvoința înainte de a se produce scandalul iminent Joyce îi răspunse la salut zâmbindu-i prietenos şi cu efuziune. Nu, exagera. Îşi luă un aer mai grav. Trebuia să fie calmă; să se poarte natural; ca o adevărată doamnă, dar în acelaşi timp să se arate amabilă; amabilă şi (care era cuvântul?), a, da, grațioasă, ca regina Alexandra[21]. Chinuindu-se să meargă „grațios", o urmă pe Helen. Dar Doamne, se gândea, ce-i venise oare să deschidă vorba despre criminalitate? Ştia doar foarte bine de ce era Helen în stare. Cum putuse fi atât de nesăbuită încât să susțină că cineva care a fost educat cum se cuvine, nu poate deveni criminal? Nu era prea greu să-ți dai seama cum avea să reacționeze Helen. Aşa-i trebuia. Şi-o făcuse cu mâna ei.

Lista cu lucrurile ce trebuiau cumpărate fusese dată fetei celei mai mici de către doamna Amberley. „Fiindcă e aproape tot atât de zăpăcită ca mine" explicase doamna Amberley cu un aer încântat. Joyce se înfuria de câte ori o auzea lăudându-se cu defectele ei. Nimeni n-avea acest drept. „În felul ăsta o învăț să devină o bună gospodină. Pe urmă ce o vrea Dumnezeu"

adăugase ea pufnind în râs.

Apropiindu-se de tejghea, Helen despături lista, o citi, şi apoi, cu o voce disprețuitoare şi fără să zâmbească, ca şi cum ar fi dat ordine unei sclave, spuse: Mai întâi cafea – două livre.

Se vedea limpede că vânzătoarea se simțise jignită de tonul cu care i se vorbise şi de felul feudal în care se purtase Helen cu ea. Joyce se crezu datoare să-i zâmbească cât putu mai grațios, pentru a compensa lipsa de polițele a soră-sii.

„Te rog încearcă să te porți mai. cuviincios" îi şopti, când vânzătoarea se duse după cafea.

Helen făcu o sforțare să nu-i răspundă. Să te porți cuviincios! Auzi dumneata! Şi cu cine? Cu pocitania aia, zbanghie, care nu se spăla la subțiori? Doamne câtă ură putea să-i trezească tot ce era hidos şi diform, tot ce era soios. Ură şi scârbă…

„Şi pentru numele lui Dumnezeu" continuă Joyce, „lasă-te de prostii. Îți interzic.»."

Nu terminase bine de vorbit şi Helen întinse mâna. Fără a încerca de fel să se ascundă, luă din vârful unei coloane în spirală, construită cu mare grijă, o tabletă de şocolată, o luă fără grabă şi o puse frumuşel în coş.

Înainte ca furtul să fie comis, Joyce întorsese spatele şi plecase.

„Aş putea spune că n-am văzut-o niciodată. Dar n-o şa se prindă. Toată lumea ştie că sân tem surori. Ah, Colin! De-ai şti Colin!" strigă în sinea ei.

O piramidă de cutii de conserve de langustă se ivi ca prin ceață în fața ei. „Trebuie să-mi țin firea." Inima îi bătea în piept să se rupă şi langustele de un roşu închis de pe etichete se legănau în fața ochilor ei, amețind-o. Îi era frică să se uite în jur, dar, deşi nu-şi auzea decât bătăile inimii, ciuli urechile aşteptând să înceapă hărmălaia.

„Nu doriți să cumpărați langustă, domnişoară? îi şopti cineva pe un ton confidențial.

Joyce sări ca arsă; apoi, făcând un mare efort, izbuti să zâmbească şi să clatine din cap.

„E un produs pe care îl putem recomanda cu toată convingerea. Sunt sigur, domnişoară, că dacă ați lua o cutie…"

„Şi acum" spunea Helen, foarte liniştit şi cu acelaşi ton feudal exasperant, doresc zece livre de zahăr. Îl veți trimite acasă".

Ieşiră din magazin. Băiatul de la tejgheaua cu brânză şi slănină, le salută zâmbind; erau fete drăguțe şi făceau parte din clientela lor.

Joyce se sili să-i zâmbească din nou „grațios". Dar de îndată ce ajunse în stradă zâmbetul dispăru de pe fața ei răvăşită de violența emoțiilor simțite în prăvălie.

„Helen!" strigă furioasă, „Helen".

Dar Helen era aceeaşi tânără regină pe o medalie de argint, un profil necuvântător.

„Helen!" între mănuşă şi mânecă Joyce găsi un petec de piele, şi o ciupi zdravăn.

Helen se dădu iute în lături şi privind mereu drept înainte, spuse: „Dacă nu mă laşi în pace, îți dau un brânci şi te pomeneşti drept în rigolă."

Joyce deschise gura să-i răspundă, apoi se răzgândi, şi, ca o proastă, o închise pe dată. Îşi dădea seama că dacă mai rostea vreo vorbă, Helen, fără să stea o clipă pe gânduri, avea să facă ce spusese. Vrând nevrând se mulțumi să ridice din umeri şi să-şi ia un aer demn.

La zarzavagerie era îmbulzeală. Aşteptându-şi rândul, Helen şterpeli fără nicio greutate câteva portocale.

„Vrei una?" îi propuse sfidător în timp ce ieşeau din prăvălie.

Sosise clipa ca Joyce să devină la rândul ei o efigie gravată pe o monedă.

La papetărie, din păcate, nu se mai afla nimeni ca să distragă atenția celor de dincolo de galantare. Dar Helen se dovedi a fi la înălțimea situației. Un pumn de mărunțiş se rostogoli pe podea; în timp ce vânzătorii

căutau bănuții risipiți, Helen luă o gumă şi trei creioane de cea mai bună calitate.

La măcelărie lucrurile se complicară însă. De obicei, Helen refuza să intre în astfel de prăvălii; de îndată ce simțea mirosul scârbos şi vedea hoiturile albicioase, o apuca greața. Dar în acea dimineață intră fără să şovăie. Deşi îi era silă. Făcuse din asta un punct de onoare. Spusese *în fiecare magazin* şi nu avea de gând să-i ofere lui Joyce prilejul de a spune că a trişat. În prima jumătate de minut cât plămânii îi erau plini de aerul curat pe care îl respirase pe stradă, totul merse bine. Dar Doamne, când trebui în sfârşit să inspire… Dumnezeule mare! Îşi duse batista la nas. Dar mirosul greu şi greţos de carne de vită trecea prin zăgazul de parfum fin şi dulceag înecându-l, aşa încât inspirația care începea cu „Quelques Fleurs”[22] se termina cu miros de hoit, de oaie, sau dacă începea cu miros de cheag de sânge se transforma treptat în miros de iasomie şi de *ambre gris*[23].

Un client plecă şi măcelarul se întoarse spre Helen. Era un om cam bătrâior, lat în spate, şi fălcos – o privea cu o bunăvoință paternă.

Seamănă cu domnul Baldwin, gândi Helen, şi apoi zise tare, grăind prin batista dusă la gură. „O livră şi jumătate de carne de vacă pentru friptură”.

Măcelarul plecă dar se întoarse imediat cu o halcă de carne mustind de sânge. „O bucată frumoasă, domnişoară!” Mânuia halca roşie şi umedă cu entuziasmul şi încântarea unui artist. O bucată splendidă. Întocmai ca domnul Baldwin când răsfoia volumul cu poeziile lui Virgiliu, căutând paginile unde pusese semne, în exemplarul lui din ediția Webb.

„N-o să mai mănânc niciodată carne”, îşi spuse, în timp ce domnul Baldwin se dusese să taie carnea. „Dar ce să iau?” Se uită în jurul ei. „Ce naiba se poate lua de aici…? A! „De-a lungul pereților se afla la înălțimea mesei, o placă de marmură. Pe ea, puse în tăvi, se aflau

nişte măruntaie infecte, unele de un roz pal, altele de un roşu închis. Şi printre ele, un cârlig – un S mare de oţel, pătat la unul dintre capetele sale îndoite de sângele cine ştie cărui stârv care stătuse atârnat de el. Se uită împrejur.

I se păru că e un moment prielnic – măcelarul cântarea carnea, vânzătorul stătea de vorbă cu o babă oribilă care semăna cu un buldog, casieriţa era cufundată în socoteli. Cu un aer absent, absorbită parcă de ceea ce o preocupa, Joyce rămăsese în prag, jucând cam exagerat rolul unei persoane care scrutează cerul, întrebându-se dacă burniţa avea să se transforme în ploaie. Helen făcu repede trei paşi, înşfacă cârligul şi era cât p-aci să-l bage în coş când auzi vocea grijulie a măcelarului, „Atenţie domnişoară, o să vă murdăriţi dacă vă atingeţi de cârligele alea."

Tresări simţind exact aceeaşi senzaţie ca în „Scenic Railway"[24], senzaţia că îi vine să verse. De ruşine, simţi un val de sânge urcându-i-se la cap. Îi ardeau obrajii, fruntea, ba şi ochii. Încercă să râdă.

„Mă uitam şi eu aşa." Cârligul fu pus la loc pe placa de marmură.

„Nu voiam să vă mânjiţi hainele, domnişoară". Zâmbea patern. Semăna mai mult ca oricând cu domnul Baldwin.

Neştiind bine ce să facă şi ce să zică, Helen râse din nou nervos, şi, în timp ce hohotea trase din nou adânc în piept mirosul de hoit. Îşi duse repede la nas batista îmbibată cu parfum.

„O livră şi unsprezece uncii, domnişoară".

Încuviinţă din cap. Dar ce mai putea cumpăra? Şi cum avea să mai găsească un alt prilej?

„Mai doriţi ceva?"

Da, asta era singura soluţie, să mai ceară ceva. Ar mai avea răgazul să se gândească, o altă ocazie de a acţiona. „Aveţi cumva..." ezită o clipă „...aveţi cumva momiţe?"

Da, domnul Baldwin avea momiţe şi se aflau pe placa de marmură cu celelalte măruntaie. Lângă cârlig. „Zău, n-aş putea spune” răspunse când fu întrebată cât anume dorea. „Cam cât se cumpără de obicei, trebuie să ştii dumneata”.

Se uită disperată în jur, în timp ce măcelarul cântărea momiţele. Nu era absolut nimic pe care să poţi pune mâna în blestemata asta de prăvălie, nimic în afară de cârlig. Şi acum când o văzuse cu cârligul în mână nici nu mai putea fi vorba de aşa ceva. Nimic, zău aşa. În afară de… Asta era! O trecu un fior din creştet până în tălpi. Se încruntă şi îşi încleşta fălcile.. Era hotărâtă să meargă până la capăt.

„Şi acum” spuse văzând că măcelarul terminase de împachetat momiţele, „acum aş mai vrea şi din ăia!” Arătă cu degetul cârnaţii ce stăteau grămadă pe o poliţă de la celălalt capăt al prăvăliei.

„Am să iau cât stă cu spatele la mine” gândi. Dar fata de la casă, scoase capul din registre şi începu să se uite prin prăvălie. „Lua-o-ar dracu s-o ia!” răcni Helen în sinea ei. „Slavă Domnului” îşi spuse răsuflând uşurată când casieriţa începu să privească în altă parte. Întinse mâna; dar ochii casieriţei o fixau din nou. „Lua-o-ar dracu s-o ia!” Mâna căzu de-a lungul corpului. Şi acum era prea târziu. Domnul Baldwin cântărise cârnaţii, se întorsese şi se îndrepta spre ea.

„Asta e tot, domnişoară, nu-i aşa?”

„Ştiu şi eu?” Helen îşi încreţi fruntea ca şi cum ar fi stat pe gânduri. Încerca să câştige timp. „Mi se pare că mai era ceva… şi nu ştiu ce anume…”. Secundele treceau; era îngrozitor; şi se făcea de râs, părând complet idioată. Dar nu voia să renunţe. Nu voia să se dea bătută.

„Avem nişte carne de berbec grozavă, sosită azi dimineaţă din Welsh” spuse măcelarul cu vocea lui de artist, ca şi cum ar fi vorbit despre *Georgice*.

Henri clătină din cap: nu putea să se apuce să

cumpere şi carne de berbec.

Deodată casieriţa începu din nou să scrie. Sosise clipa. „Nu”, spuse cu hotărâre în glas. „Am să mai iau o altă livră de cârnaţi”.

„Încă una”. Domnul Baldwin păru surprins.

Are şi de ce! gândi Helen. Şi acasă vor rămâne cu gura căscată.

„Da, încă una”, spuse zâmbindu-i mieros, ca şi cum i-ar fi cerut o favoare. Măcelarul se îndreptă spre poliţa cu cârnaţi. Fata de la casă scria de zor; baba care semăna cu un buldog tot mai stătea la taclale cu băiatul de prăvălie. Repede – nu era nicio clipă de pierdut – Helen se întoarse spre placa de marmură din spatele ei. Se hotărâse să ia un rinichi. Bucata alunecă vâscos printre degetele ei înmănuşate, ca un melc, ca o râmă. Până la urmă nu avu încotro şi trebui să-l apuce cu toată mâna. Noroc că avea mănuşi! Când băgă rinichiul în coş îi trecu prin minte că pentru cine ştie ce motiv ar putea fi silită să ia în gură porcăria aia vâscoasă muiată parcă în ceva cleios, s-o ia în gură, să muşte din ea, să-i simtă gustul şi s-o înghită. Un nou spasm de greaţă o încovrigă, atât de violent încât avu senzaţia că i se rupe ceva în stomac.

Obosită să tot joace rolul unei persoane preocupate de starea timpului, Joyce îşi deschisese umbrela, ieşise în stradă şi privea crizantemele din vitrina florăriei de alături. Se pregătise să-i spună câteva vorbe care s-o usture pe Helen, dar, când o văzu ieşind din măcelărie cu faţa răvăşită, albă ca varul, uită că era îndreptăţită s-o ia la rost.

„Helen, ce-i cu tine?”

În chip de răspuns, Helen începu să plângă.

Helen clătină din cap, se întoarse şi îşi duse mâna la faţă ca să-şi şteargă lacrimile.

„Spune-mi…”

„Vai!” Helen tresări şi ţipă de parcă ar fi înţepat-o o viespe. O expresie de silă cumplită îi schimonosea faţa.

„E prea infect, *prea* infect” spunea întruna privindu-şi degetele. Puse coşul pe trotuar, îşi descheie mănuşa, o scoase şi, cu o mişcare violentă, o azvârli în rigolă.

Capitolul VI

6 noiembrie 1902

Şeful trenului fluieră şi, ascultător, trenul se puse în mişcare – trecând încet, ca melcul, pe lângă Keating; pe lângă zidul cu reclame: Branson, Pickwick, Bufnița şi Waverley; trecu ceva mai repede pe lângă alte nume scrise cu litere tot atât de mari: Beecham, Owbridge, Carter, Pears; trecu pe lângă uzina metalurgică Humphrey, pe lângă Lollingdon, de unde pleca o linie spre Choate; apoi cu douăzeci de mile pe oră trecu pe lângă o firmă pe care stătea scris Eno; şi apoi Pears, Pears, Pears, Pears, Pears. Deodată peronul şi zidul cu reclame dispărură, înghițite parcă de câmpiile verzi. Anthony se rezemă de speteaza canapelei şi răsuflă uşurat. Până la urmă scăpase; ieşise din fundul puțului negru în care fusese împins; era din nou liber. Roțile începură să cânte voios. „Nu trageți de mâner decât în caz de pericol. Orice abatere va fi sancționată. Amendă cinci lire. CINCI LIRE CINCI LIRE…" Greu de închipuit ceva mai cumplit decât să fie poftit la masă la bunica.

„Munca" spunea James Beavis. „E singurul lucru ce-ți rămâne în asemenea momente".

Fratele său dădu afirmativ din cap. „Singurul lucru". După o clipă de ezitare „Am primit o directă solidă" adăugă cu ceva demonstrativ în glas, cu acel ciudat argou, pe care îl considera drept limbă familiară engleză. Expresiile familiare utilizate de John Beavis proveneau mai ales din cărți. „Directa" era extrasă din jargonul boxerilor, deşi nu asistase niciodată la vreun meci. „Noroc" continuă „că am de lucru berechet". Se gândi la

cursurile pe care le ținea, la articolele pe care le redacta pentru Dicționarul Oxford. Munți de cărți şi de dosare, enormul indice alfabetic, scrisorile trimise de colegii lui filologi la care trebuia să răspundă. Şi eseul exhaustiv pe care-l scria despre argoul din vremea lui Iacob I. „Nu că aş vrea să «trag chiulul»", adăugă rostind expresia familiară însoțind-o de echivalentul sonor al ghilimelelor. James nu trebuia să-şi închipuie că voia să-şi înece durerea în muncă. Căută şi sfârşi prin a dibui o nouă expresie. „O să am de tras, nu glumă".

James dădea mereu aprobator din cap cu smucituri sacadate ca şi cum ar fi ştiut dinainte tot ce ar fi voit sau ar fi putut să spună fratele său. Fața îi era mereu crispată de un tic nervos. Era măcinat de o nerăbdare patologică, ca alții de o boală fără leac, măcinat până la măduva oaselor. „Absolut", spuse, „absolut". Şi dădu încă o dată din cap. Se aşternu o tăcere destul de lungă.

Mâine, se gândea Anthony, mâine avem algebra cu Moş Cusurgilă. Perspectiva era dezagreabilă; nu era tare la matematică; şi domnul Jameson, chiar când era în toane bune, chiar când lua lucrurile în glumă, era un profesor de temut. „Dacă se ia iar de mine ca săptămâna trecută..." Aducându-şi aminte de scena care avusese loc, Anthony se încruntă; sângele îi năvăli în obraji. Moşul făcuse nişte remarci sarcastice şi-l trăsese de păr. Începuse să plângă. (Cine n-ar fi plâns în locul lui?) O lacrimă căzuse pe ecuația pe care încerca s-o rezolve şi făcuse o pată mare şi rotundă. Bruta de Staithes îl luase peste picior. Din fericire Foxe îi sărise în ajutor. Băieții râdeau de Foxe fiindcă era bâlbâit; dar era un tip formidabil.

La Waterloo, Anthony şi domnul Beavis luară o birjă. Unchiul James declară că preferă să meargă pe jos. „Pot să ajung la club în unsprezece minute". Mâna se îndreptă spre buzunarul vestei. Se uită la ceas; apoi se întoarse şi fără să mai scoată vreun cuvânt începu s-o ia la vale, cu paşi mari.

„Euston” spune John Beavis vizitiului. Păşind cu grijă pe panta netedă, calul porni; birja se legănă ca o corabie. Fără să scoată vreun sunet, Anthony fredona cântecul „Washington Post”{25}. Era întotdeauna grozav de fericit când mergea cu trăsura. Când ajunseră la poalele colinei birjarul dădu bice calului care porni la trap. Trecură pe lângă mirosuri de bere şi peşte prăjit; trecură pe lângă mugetele scoase de un trombon la care cineva cânta „Good-bye, Dolly Gray”{26} şi ajunseră pe strada ce ducea la „Waterloo Bridge”. Trăsurile uruiau în jurul lor. De n-ar fi fost taică-su de față, Anthony ar îi început. să cânte cu voce tare. În amurg cerul strălucea încă, învăluit uneori de fumul ce se înălța deasupra acoperişurilor. Şi deodată în fața lor licări râul, ducând şlepuri negre şi un remorcher. Cupola catedralei „Saint Paul” apăru ca un balon suspendat în aer şi apoi se zări şi ciudatul turn *Shot Tower.*

Pe pod, un om arunca pâine pescăruşilor. Cu forme estompate, abia ghicite, soseau alunecând prin aer; apoi se întorceau, zvâcnind din aripile lor cenuşii. Planau câtva timp – pete strălucitoare de lumină, albe că zăpada – fulguind cerul întunecat, apoi se mistuiau în depărtare. Anthony îi privi lung şi încetă să mai fredoneze. Când se întoarce pe gheață, ca să vină spre tine, exact aşa se înclină o femeie care patinează.

Şi deodată, ca şi cum şi el ar fi înțeles semnificația profundă a acelor păsări ce alunecau în zborul lor razant, domnul Beavis se simți tulburat. „Dragul meu copil” spuse el întrerupând o lungă tăcere. Îl apucă pe Anthony strâns de braț. „Dragul meu copil.”

Cu inima strânsă, Anthony aştepta să audă ce avea să mai spună. „Acum trebuie să fim mereu aproape” zise domnul Beavis. Băiatul mormăi ceva care semăna cu o încuviințare.

„Foarte aproape. Fiindcă amândoi...”, ezită o clipă, „amândoi am iubit-o”.

Se aşternu din nou tăcerea. Doamne, de-ar tăcea

odată, se rugă în gând Anthony. În zadar. Tatăl său continuă.

„Pe veci îi vom rămâne credincioşi. Nu o vom dezamăgi niciodată? – Nu-i aşa?”

Anthony aprobă.

„Niciodată” repetă John Beavis pe un ton emfatic. „Niciodată”. Şi recită în sinea lui încă o dată versurile care îl obsedaseră în cursul ultimelor zile:

„Aşteaptă-mă…
Căci lacrimilor nu le va seca şuvoiul
Pornit când ni s-au rupt unitele destine.
Eu, cel rămas aici, nu sunt decât strigoiul.
Iubitul tău este de-a pururi lângă tine.”

Apoi spuse tare pe un ton aproape sfidător. „Pentru noi nu va fi niciodată moartă, o vom păstra de-a pururi vie în inimile noastre – nu-i aşa?”

„Nu va muri niciodată pentru noi” continuă John Beavis „şi noi vom trăi pentru ea – vom trăi frumos şi cu cinste, aşa cum şi-ar fi dorit ea.” Se opri să dibuie o locuțiune familiară căci avea neapărat de gând să folosească o expresie pe care un băiat de şcoală să o poată pricepe şi aprecia. „Vom fi… prieteni la toartă”, rosti pe un ton artificial. „Şi prietenii la toartă”, continuă, făcând variații pe tema dată „sunt prieteni la cataramă, prieteni ce se trag de brâu. Ne vom trage de brâu de acum înainte, nu-i aşa Anthony?”

Anthony dădu din nou din cap. Se simțea stânjenit şi ruşinat la culme. „Ne vom trage de brâu”. Expresia nu mai apărea decât în textele de lectură destinate elevilor, de tipul: *Clasa a V-a la şcoala Sfântul Dominic*. Râdeai de te prăpădeai când citeai aşa ceva, te tăvăleai de râs, nu alta. Să se tragă de brâu! Şi cu cine? Cu taică-su! Simți că roşeşte. Întoarse capul spre fereastră, ca să nu se bage de seamă cât se simțea de prost, văzu una dintre acele păsări cenuşii coborând din înaltul cerului

spre pod; jos, din ce în ce mai jos; atinse apa şi apoi vira brusc spre stânga, străluci o clipă, prefăcută în pată de lumină şi apoi dispăru.

La şcoală toată lumea se purtă foarte drăguț cu el. Prea drăguț. Băieții erau atât de dornici să se poarte cu tact, respectându-i sentimentele intime şi evitând să fie veseli în prezenta lui încât, după ce îi dădură câteva dovezi stângace de simpatie, îl lăsară în plata Domnului. Ca şi cum l-ar fi trimis la Coventry, în carantină, gândi Anthony. Nu s-ar fi putut purta în alt fel dacă ar fi aflat că a furat ceva sau că a pârât pe cineva. Niciodată de la începutul primului an petrecut în şcoală nu se simțise atât de izolat de ceilalți.

„Păcat că n-ai fost la meci azi după masă" spuse Thompson când se aşezară la masă; vorbea cu tonul cuiva care se află în vizită la un unchi bătrân.

„Au jucat frumos?" întrebă Anthony cu aceeaşi politețe de comandă.

„Grozav. Au câştigat totuşi ceilalți. Trei la doi". Conversația lâncezi. Stând ca pe ghimpi, Thompson se întrebă ce i-ar mai putea spune. Limerickul[27] compus de Butterworth în care era vorba de o jună persană din Teheran? Nu, imposibil să-l reproducă; în niciun caz astăzi când mama lui Beavis... Atunci ce să-i spună? Din fericire se auzi o hărmălaie îngrozitoare la celălalt capăt al mesei, aşa că problema se rezolva de la sine. Thompson găsise un pretext ca să întoarcă capul. „Ce s-a întâmplat?" întrebă cu o îngrijorare exagerată. „Ce se petrece acolo?" Nu trecu mult timp şi băieții începură să vorbească între ei şi să râdă. Ca şi cum s-ar fi aflat de cealaltă parte a unei invizibile prăpăstii. Anthony îi privea şi-i asculta.

„Agnes!" strigă cineva pe femeia care servea la masă. „Agnes"! Agneață-nătăfleață!" zise Mark Staithes. dar încet de tot, ca să nu audă femeia. Necuviința față de servitori era considerată la Colegiul din Bulstrode ca o abatere gravă şi ca atare, glumele de soiul celei făcute de

Mark, chiar şi *sotto voce*[28] erau foarte gustate. Gluma fu primită cu o explozie de râs. Staithes însă rămase impasibil. Fiindcă era în stare să nu zâmbească, atunci când ceilalți se prăpădeau de râs ascultând glumele lui, se simțea nemaipomenit de puternic şi superior tuturor. De altfel era vorba de o tradiție de familie. Niciun Staithes nu fusese văzut zâmbind după ce dăduse o replică amuzantă, sau după ce făcuse o glumă sau o epigramă.

Aruncându-şi privirile în jurul mesei, Mark Staithes dădu cu ochii de amărâtul ăla de Benger Beavis cu fața lui de papă-lapte, care nu râdea cu toți ceilalți, şi începu să-l deteste din toată inima întrucât cutezase să arate că nu găsea cu haz gluma făcută de el. Insulta părea şi mai greu de suportat din cauză că Benger era un individ cu totul şi cu totul neînsemnat. Nu era bun nici la fotbal, nici la cricket. Se pricepea doar la carte. La carte! Şi o asemenea creatură îndrăznea să nu surâdă când el... Deodată îşi reaminti că nefericitului ăluia îi murise mama, şi renunțând să-l privească sever îi zâmbi lui Anthony, dându-i astfel să înțeleagă că l-a văzut şi că înțelege ce simte. Anthony îi zâmbi la rândul lui şi apoi privi în altă parte, roşind ca şi cum ar fi fost surprins făcând ceva ce nu se cuvine. Conştient că ştiuse să se arate mărinimos şi amuzat de stingherealа lui Benger, Staithes îşi regăsi buna dispoziție.

„Agnes!", strigă, „Agnes!"

Voinică şi veşnic bosumflată, Agnes se ivi într-un târziu.

„Mai pune marmeladă, Agnes".

„Mai nupe larlemadă", strigă Thompson.

Toată lumea râse. Gluma era, desigur, răsuflată, dar toți aveau chef de râs.

„Şi nişte cornuri".

„Da, mai adu scornuri".

„Mai multe scurturi, Agnes".

„Auzi vorbă, scurturi!" spuse Agnes indignată, în timp

ce lua farfuriile goale pe care se aflaseră cornurile. „De ce n-or fi vorbind ca lumea?”

Hohotele de râs se întețiră. Nu puteau vorbi ca lumea, era absolut imposibil de vreme ce a spune „scornuri” sau „scurturi” făceau parte din tradiția Colegiului Bulstrode, fiind ca atare, simbolul unității lor, atestând superioritatea lor asupra restului omenirii neinițiate.

„Mai adu-ne niței Pepin cel Scurt”{29} strigă Staithes.

„Pepin cel cu scurturi!”

Pusul deveni aproape isteric. Toți își aminteau de ziua din ultimul trimestru când ajunseseră la Istorie la Pepin cel Scurt. Pepin cel Scurt – cel *Scurt*. Primul care izbucnise în râs fusese Butterworth, apoi începuse să râdă în hohote Pembroke-Jones, apoi Thompson şi până la urmă toți, până şi Staithes. Râdeau ca nebunii, fără să se poată opri. Moş Cusurgilă se înfuriase îngrozitor. Când stai să te gândeşti, furia lui Cusurgilă era un element comic în plus.

„Nişte mucoşi, o liotă de mucoşi fără minte” spuse Agnes; când, peste câteva momente, se întoarse aducând romurile şi-i găsi tot hohotind; repetă, voind cu tot dinadinsul să-i jignească: „Nişte mucoşi”. Dar băieții se aflau într-o altă sferă, cufundați în transa produsă de râsul care-i apucase iară ca vreunul să poată spună de ce.

Anthony ar fi dorit să râdă şi el cu băieții dar, fără să ştie de ce, nu îndrăzni decât să zâmbească, distant şi politicos ca cineva care se află într-o țară străină şi nu înțelege gluma, dar vrea să arate că nu-i ține de rău pe cei care se amuză în prezența lui. Şi când, puțin mai târziu, simțind că îi este foame se uită în farfuria lui şi văzu că e goală, descoperi, spre marea lui mirare, că nu poate scoate niciun cuvânt. Dacă ar fi cerut „scornuri” sau „scurturi”, el, care devenise un paria sacru, cuvintele lui ar fi putut fi interpretate nu numai ca o necuviință ci şi ca o încercare de a intra cu sila într-un domeniu interzis. O necuviință, fiindcă o persoană care

fusese sanctificată de moartea mamei sale nu putea, evident, să se exprime folosind cuvinte argotice; o încercare de intruziune într-un domeniu interzis căci un profan nu avea dreptul să utilizeze limbajul rezervat celor aleşi.

Neştiind bine ce cuvânt se potrivea, ezită multă vreme. „Te rog, un corn" murmură înroşindu-se până în vârful urechilor (căci fraza sună teribil de stupid şi de artificial).

Aplecându-se peste masă, Thompson recita pe şoptite colegului aşezat în faţa lui poezioara în care era vorba de o doamnă din Afganistan... „Cea întinsă pe tavan". Băieţii se stricau de râs.

Slavă Domnului, Thompson nu auzise când îl rugase să-i dea un corn. Anthony răsuflă uşurat. Deşi îi era încă foame nu mai îndrăzni să-i mai ceară încă o dată cornuri.

Cei ce stăteau la masa unde mâncau profesorii începură să se pregătească de plecare; Moş Cusurgilă se ridică. Un hârşâit strident făcut de scaunele târâte pe podea umplu sala, un zgomot consistent, parcă; apoi se evaporă brusc în vidul creat de o tăcere absolută... „pentru pâinea noastră cea de toate zilele..." Băieţii începură din nou să sporovăie, îndreptându-se spre ieşire.

Pe culoar Anthony simţi că cineva îl apucă de braţ. „S-Salut B–benger".

„Salut, Foxe". Nu spusese „Salut Bot-de-cal" din cauza celor ce se întâmplaseră dimineaţa. Bot-de-cal părea, dat fiind împrejurările, un cuvânt tot atât de nepotrivit, ca şi „scuriuri".

„Am c-ceva s-să-ţi arăt" spuse Brian Foxe, şi mutra lui urâţică şi melancolică se lumină brusc când îi zâmbi lui Anthony. Băieţii îşi băteau joc de Foxe fiindcă se bâlbâia şi fiindcă semăna cu un cal. Dar aproape toţi îl iubeau; deşi era cam bucher şi nu era mare lucru de capul lui pe terenul de sport. Unde mai pui că devenea

foarte scorțos când îi auzea pe ceilalți spunând măscări. Mai avea şi defectul că nu se pusese niciodată rău cu profesorii. Dar în pofida tuturor acestor lipsuri, era greu să nu-ți placă, fiindcă era un tip bine. Cam prea bine, chiar. Căci oricum, nu se cădea să te porți cu „bobocii" aşa cum făcea el, ca şi cum ar fi fost egali. Auzi vorbă, nişte țânci de nouă ani, pe plan de egalitate cu băieții de unsprezece, doisprezece ani! Nu, în privința asta nici vorbă, Foxe greşea. Băieții țineau totuşi la Bot-de-cal.

„Ce vrei să-mi arăți?" întrebă Anthony; îi era atât de recunoscător lui Foxe pentru că se purta cu el simplu şi natural, încât îi răspunse cu o voce morocănoasă, de teamă că nu cumva celălalt să priceapă ce se petrece în sunetul lui: „Vino cu mine" ar fi vrut să spună Brian, dar nu putu să-şi termine fraza poticnindu-se când ajunse la prepoziția „cu". Se chinui multă vreme icnind. Altădată Anthony ar fi râs, poate, şi ar fi strigat în gura mare „Ia ascultați băieți. Bot-de-cal se căzneşte să borască!" Dar în ziua aceea nu spuse nimic. Se gândi doar că bietul băiat avusese un ghinion groaznic. Până la urmă Brian Foxe renunță să mai încerce să spună „Vino cu mine" şi izbuti să rostească „E în lada d-de jucării".

Coborâră în goană scara şi ajunseră în săi ița întunecoasă unde băieții îşi țineau cutiile cu jucării.

„P-priveşte!" spuse Brian ridicând capacul.

Anthony privi şi văzu o micuță şi grațioasă corabie cu trei catarge de hârtie, bine întinse. „E o minune!" exclamă, „Zău aşa!" „Tu ai făcut-o?"

Brian încuviință. Avusese la dispoziție toată după amiaza atelierul de tâmplărie. El singur. Toate uneltele de care avusese nevoie. Iată de ce corabia părea ieşită din mâinile unui meşter. Ar fi dorit să-i explice lui Anthony, să-i împărtăşească bucuria pe care o simțea privindu-şi opera; dar ştia prea bine cât de tare se bâlbâia... Plăcerea s-ar fi evaporat pe măsură ce s-ar fi trudit, s-o exprime. În afară de asta cuvântul „tâmplar"

era un cuvânt înfricoşător. Fu nevoit să se mulţumească cu fraza: „O vom p-pune la încercare la noapte”. Surâsul care însoţi cuvintele părea să ceară iertare pentru toate lucrurile omise şi să le implice în acelaşi timp. Anthony îi surâse şi el. Se înţelegeau.

Cu mare grijă, cu mişcări delicate, Brian scoase cele trei catarge de hârtie, ţinute drept de câte un chibrit şi le băgă în buzunarul interior al hainei. Chilia corăbiei intră în buzunarul pantalonilor. Se auzi clopoţelul. Era ora de culcare. Ca un băiat ascultător ce era, Brian închise cutia cu jucării. Porniră înapoi pe scară.

„Am c-câştigat t-trei p-partide azi la jocul c-cu c-c… bile” spuse în loc de castane, cuvânt prea greu de pronunţat. „Cinci!” exclamă Anthony. „Bravo, Bot-de-cal!”

Uitând că era un proscris, un fel de paria sacru, râse tare. Se simţea la largul lui. Numai când începu să se dezbrace în boxa lui din dormitor îşi aminti – din cauza prafului de dinţi.

De două ori pe zi o auzi spunându-i, în timp ce freca peria de praful de culoare roz, cu miros de carbon. *Şi dacă e posibil, şi după masa de prânz. Din cauza microbilor.*

— Zău, mamă, nu poţi să-mi ceri să mă duc sus şi să mă spăl pe dinţi după „dejun”!

Simţindu-se jignit în amorul său propriu (credea oare că e atât de murdar pe dinţi) îi vorbise nepoliticos. Găsi o scuză retrospectivă în regulamentul şcolii care interzicea formal ca elevii să intre în dormitoare în timpul zilei.

De partea cealaltă a scândurilor ce despărţeau boxa lui de cea a lui Anthony, Brian Foxe îşi punea pantalonii de la pijama. Băgă întâi piciorul stâng, apoi pe cel drept. Dar chiar în clipa când începu să-i tragă în sus, îi trecu prin minte un gând atât de groaznic încât era cât pe ce să strige tare: Dacă s-ar întâmplă să moară mama *mea*! *Căci s-ar putea*. Dacă mama lui Beavis murise, putea

muri şi a lui. Şi pe dată o văzu zăcând pe patul ei de acasă. Nemaipomenit de albă la faţă. Şi horcăitul, horcăitul acela de care se pomenea mereu în cărţi – îl auzea desluşit; era un zgomot asemănător cu cel făcut de huruitoarele cu care sperii păsările. Un zgomot puternic, mereu repetat, produs parcă de o maşină. Nu era posibil ca o fiinţă omenească să scoată un asemenea zgomot. Şi totuşi ieşea din gura ei. Era horcăitul de moarte. Îşi da sufletul.

Cu pantalonii în vine, Brian stătea nemişcat privind fix cu ochii împăienjeniţi de lacrimi, scândurile date cu vopsea. Era prea îngrozitor. Coşciugul; şi apoi casa pustie; şi când se ducea la culcare nimeni n-avea să-i spună noapte bună.

Scuturându-se dintr-odată din starea de prostraţie în care se afla, îşi trase pantalonii şi-i legă la brâu trăgând violent de şiret.

Dar n-a murit! îşi spuse. N-a murit.

Într-o altă boxă, despărţită de cea a lui Brian printr-o alta, Thompson dădu drumul unuia dintre acele zgomotoase şi nemaipomenit de lungi vânturi care-i aduseseră o mare faimă la Bulstrode. Râdeau cu toţii în hohote. Chiar şi Brian izbucni în râs, Brian cel care de obicei refuza să admită că putea exista ceva comic în astfel de lucruri. Se simţea însă în momentul acela cuprins de o atât de mare voioşie, de un atât de puternic sentiment de uşurare încât orice pretext pentru a izbucni în râs i se părea bun. Mama lui trăia încă. Şi cu toate că ei nu i-ar fi plăcut să afle că a râs de ceva atât de vulgar, trebuia să lase să răbufnească sentimentul de recunoştinţă, care îi umplea inima. Râse tare, în hohote, dar după câteva clipe se opri. Îşi aduse aminte de Beavis. Mama *lui* murise cu adevărat. Ce-o fi oare în mintea *lui?* Lui Brian îi fu ruşine că râsese şi încă pentru un asemenea motiv.

Ceva mai târziu, când se stinse lumina, se urcă pe bara de la capul patului şi se uită peste peretele de

scânduri, în boxa lui Anthony. „Ascultă”, şuşoti, „vrei s-să mergem să vedem c-c… e, vasul?”

Anthony sări din pat şi, fiindcă era frig, îşi puse halatul şi papucii; apoi, încercând să nu facă zgomot, se urcă pe scaun. Dădu în lături perdeaua de pânză groasă şi se urcă pe marginea ferestrei: Perdeaua căzu şi Anthony se află afară, pe pervaz…

Era o fereastră înaltă şi îngustă făcută din două părți. Cea de jos era mai lată şi avea două canaturi; partea de sus era prinsă cu un cârlig şi se deschidea în afară. Când era închisă, puteai să te urci pe glaful ferestrei şi să scoți capul, ba chiar şi umerii, prin geamul de sus, un geam mic şi pătrat. Fiecare fereastră – mai bine zis fiecare pereche de ferestre – ieşea puțin în afara zidului aşa încât dacă scoteai capul pe geam dădeai de o pantă abruptă de țiglă care cobora de-a dreapta şi de-a stânga ferestrei; la nivelul cercevelei se afla o rigolă unde se scurgea apa de pe acoperiş.

Rigola! Brian fusese primul care descoperise ce posibilități putea oferi rigola. Luai pe furiş un pumn de pământ din peluză şi nişte pietricele… Le băgai în buzunar şi le puneai în dormitor. Asta era tot ce-ți trebuia pentru stăvilar. Când era gata, adunai toate cănile de apă din dormitor, şi turnai apă în rigolă. A doua zi nimeni n-avea cu ce să se spele; ei şi? O mare lungă şi îngustă se întindea până hăt departe, în noapte. O corabie făcută din aşchii de lemn avea să plutească şi acei cincizeci de iarzi de apă fără de sfârşit dădeau aripi imaginației. Totul era să nu vină vreo ploaie. Dacă ploua zdravăn cineva trebuia, cu orice risc, să iasă pe fereastră şi să distrugă stăvilarul. Altfel apa din rigolă putea să se reverse şi în acest caz urma inevitabil o anchetă şi apoi pedepse aspre.

Cocoțați pe pervazul ferestrelor ler gemene, având în față geamul rece şi în spate perdeaua de pânză groasă, Brian şi Anthony se aplecară afară, în noapte. Între ei nu se afla decât un rând de cărămizi; puteau vorbi în

şoaptă.

„Hai, Bot-de-cal” porunci Anthony. „Suflă”!

Şi ca într-un tablou alegoric Bot-de-cal suflă, întruchipând Zefirul. Cu pânzele lui de hârtie, vasul începu să alunece pe canalul îngust.

„Splendid!” spuse Anthony vrăjit; se aplecă până când fața aproape i se lipi de apă. Privea doar cu un ochi, pe jumătate închis, uitându-se cruciş până ce, ca prin miracol, jucăria ce venea spre el se transformă într-o impunătoare corabie cu trei catarge; ai fi zis un vas fantomă ce se apropia tăcut din depărtări, venind din beznă. Era o navă mare, un vas de război cu o sută zece tunuri, navigând cu toate pânzele sus, în bătaia alizeelor de nord-est; înainta cu zece mile pe oră; de o dată clopotul sună de opt ori… Tresări brusc când dădu cu nasul de marele catarg. Realitatea îşi recâştigă pe dată drepturile.

„Pare o corabie adevărată” îi spuse lui Brian, în timp ce micul vas făcea cale întoarsă în rigolă. „Lasă capul în jos şi priveşte cruciş. Acum o să suflu eu”..

Majestuoasa corabie cu trei catarge naviga spre punctul de unde plecase.

„Ai zice c-că-i lupta lui Ce… Ştii t-tabloul”.

Anthony făcu semn din cap că da. Nu-i plăcea să admită că nu ştia ceva.

„C-carol Temerarul”{30} izbuti să pronunțe Brian.

„Da, da”, răspunse Anthony cu un fel de nerăbdare ca şi cum ştiuse de la început. Se aplecară din nou pe fereastră, încercând să vadă iar uriaşul vas cu o sută zece tunuri ce naviga împins de alizeele de nord-est; în zadar; bărcuța nu mai voi să se transfigureze. Era totuşi o corabie foarte frumoasă. „O splendoare” spuse Anthony cu voce tare.

„Merge p-puțin c-cam şui” spuse Brian, arătând cu modestie defectele jucăriei pe care o construise.

„Dar tocmai asta îmi place” îl asigură Anthony. „Parcă ar lua bandă”. *A lua bandă.* Îi făcea o deosebită plăcere

să pronunțe expresia din limbajul marinarilor. N-o rostise niciodată – o citise numai. Minunate cuvinte. Şi, căutând un pretext pentru a le putea rosti din nou, adăugă: „Ia te uită! Vezi cum ia bandă când vântul suflă tare?”

Începu să sufle atât de tare încât mica corabie fu cât pe ce să se răstoarne. Uraganul, îşi spuse… Lovită în plin la tribord… cu pânzele de la catarg smulse… singura barcă de salvare desfundată… a luat bandă până ce apa a ajuns la puntea superioară… Era însă greu să sufli mereu din răsputeri: îşi luă ochii de la rigolă şi se uită pe cer; ascultă cu atenție în tăcerea nopții. Linişte, ca niciodată, şi cerul limpede, fără niciun nor. Ce puzderie de stele! Orion prins în crengile stejarului din curtea şcolii. Şi Sirius. Şi altele, multe altele al căror nume nu le cunoştea. Mii, sute de mii, milioane.

„Măi să fie!” spuse în şoaptă, după o lungă tăcere.

„De ce naiba or fi fost c-create?” întrebă Brian, după ce stătu şi el mult pe gânduri.

„Ce anume? Stelele?”

Brian dădu din cap.

Aducându-şi aminte de ceea ce spusese unchiul James, Anthony răspunse: „Pentru nimic anume”.

„Dar t-trebuie să fie p-pentru ceva”, obiectă Brian. „De ce?”

„P-pentru că orice lucru e c-creat p-pentru c-ceva”. „Nu cred una ca asta”.

„D-dar g-gândeşte-te la al-b-bine”, spuse Brian articulând cu oarecare greutate.

Pe Anthony îl tulburară vorbele lui Brian; luaseră câteva lecții de botanică cu hodorogul de Tărtăcuță. Îi pusese să deseneze pistiluri şi o sumedenie de alte chestii. Albinele. Desigur albinele fuseseră create pentru un anumit scop. Îi păru rău că nu-şi putea aminti exact ceea ce spusese unchiul James. Natura avea ceva de fier. Dar ce anume?

„Şi m-munții” continuă să spună Brian trudindu-se. „N-ar p-ploua ca lumea dacă n-ar fi m-munți”.

„Tu de ce crezi că au fost făcute?” întrebă Anthony ridicându-şi capul spre stele.

„P-poate că sunt oameni a-acolo”.

„Numai pe Marte”. Anthony rosti fraza cu o siguranță dogmatică.

Se aşternu iar tăcerea. Apoi fără să mai şovăie, ca şi cum fie ce-o fi – s-ar fi hotărât să spună ce avea de spus. Brian zise: „C-câte o dată, mă întreb da-c-că nu sunt într-adevăr vii”. Se uită cu teamă la prietenul lui. Benger avea poate să râdă de el? Dar Anthony care se uita sus la stele, nu dădu niciun semn că avea de ghid să-l ia peste picior; dădu doar din cap, cu un aer grav. Micul secret al lui Brian, secret sfielnic şi plăpând se afla la adăpost; nu fusese pângărit. Îi fu profund recunoscător lui Anthony; şi deodată simți parcă un val, un val uriaş, învolburându-se în străfundurile ființei lui, cuprinzându-l pe de-antregul. Simțea că se înăbuşe sub năvala de afecțiune, (Doamne, când mă gândesc că ar fi putut să moară mama *mea*!) şi de sfâşietoare compătimire pentru bietul Benger. I se sui un nod în gât; îl podidiră lacrimile. Ar fi vrut să întindă mâna şi s-o strângă pe cea a lui Benger într-a lui; numai că, nici vorbă, nu se cade să faci un asemenea lucru.

Anthony nu-şi luase ochii de la Sirius. „Vie”, continua să-şi spună. „Vie”. Părea o inimă în văzduh, palpitând luminos. Şi dintr-odată îi veni în minte păsărica, pe care o găsise în ultima vacanță de Paşti. Căzuse pe jos şi nu putea să zboare. Maică-sa se distrase pe socoteala lui, văzând că nu se hotăra s-o ridice. Îi plăceau animalele mari, dar n-ar fi ştiut să spună de ce avea oroare să se atingă de un animal mic şi viu. Într-un târziu, făcând un mare efort, apucase păsărica. În mâna lui, puiul părea a fi doar o inimă învelită în pene, bătând în palma lui, un pumn de sânge fierbinte, pulsând neîncetat. Sus de tot, deasupra crestei copacilor. Sirius era o altă inimă. Vie.

Unchiul James ar fi râs de asemenea prostii. Usturat de batjocura imaginară şi ruşinat de faptul că se lăsase furat de asemenea idei copilăreşti, întrebă înciudat, întorcându-şi ochii de la stele: „Dar cum pot fi vii?”

Brian tresări. „Ce l-o fi mâniat?” se întrebă. Apoi spuse tare: „P-păi, d-dacă Dumnezeu e viu…”

„Dar Padre al meu nu merge la biserică” obiectă Anthony.

„N-nu, d-dar…” Nu dorea câtuşi de puțin să-l contrazică, în clipa aceea.

Anthony n-avu răbdarea să-l lase să termine. „El nu crede în chestii d-astea”.

„Dar ceea ce c-contează e D-dumnezeu. Nu biserica”. Of, Doamne, dacă nu s-ar fi bâlbâit atât de îngrozitor! Ar fi putut explica totul atât de bine i-ar fi putut repeta lucrurile pe care le auzise de la maică-sa. Dar, nu ştia bine de ce, chiar lucrurile pe care i le spusese ea păreau să nu aibă directă legătură cu ceea ce era într-adevăr important. Căci important era nu să vorbeşti, ci să-ți iubeşti semenii, să-i iubeşti atât de mult încât să-ți simți inima sfâşiată de iubire.

„Unchiul meu”, spuse Anthony, „nu crede nici măcar în Dumnezeu. Nici eu” adăugă pe-un ton sfidător.

Brian nu luă în seamă provocarea. „Ascultă” întrerupse vehement, „Ascultă-mă B-b-b…”. Tocmai fiindcă ținea atât de mult să vorbească se bâlbâia şi mai tare. „B-b-ben-ger” izbuti într-un târziu să rostească. Era un chin cumplit să simtă şuvoiul de dragoste ce-l copleşise, stăvilit şi întors din drum. Zăgăzuit de acel obstacol fără rost şi grotesc, puhoiul urca mereu din străfunduri, părea să devină din ce în ce mai puternic şi până la urmă porni atât de năvalnic încât Brian, uitând cu desăvârşire ce se cade şi ce nu, îl apucă pe Anthony de braț. Degetele alunecară pe mânecă până ce ajunseră la încheietura mâinii în jurul căreia se încleştară. Din acel moment, ori de câte ori bâlbâiala se interpunea între sentimentele lui şi obiectul acelor sentimente,

degetele i se strângeau şi mai tare, cu deznădejde, în jurul încheieturii mâinii lui Anthony. „Îmi p-pare atât de rău că mama ta…" continuă, „n-am v-vrut s-să-ți spun până ac-cum. Nu puteam f-față de c-ceilalți. Ştii mă g-g-g…". Strânse şi mai tare mâna lui Anthony încercând să spună prin încleştarea degetelor ceea ce nu izbuteau să exprime cuvintele lui, silindu-se să-l convingă pe Anthony că şuvoiul de dragoste pe care îl simțea curgând tumultuos în străfundurile ființei lui, nu încetase să existe în ciuda obstacolului ce părea să-l țină o clipă în loc. Începu din nou fraza şi luându-şi destul avânt, izbuti să treacă hopul… „Mă g-gândeam chiar acum" spuse, „c-că s-ar fi putut întâmpla c-ca mama *mea* să… Vai, B-beavis, t-trebuie să fie cumplit!"

Anthony îl privi, surprins la început, apoi cu o expresie bănuitoare, ba chiar cu un fel de teamă. În timp ce Brian continua să se bâlbâie, primul impuls de a se împotrivi emoției, se destramă şi, fără să-i fie ruşine de ceea ce făcea, începu să plângă.

Legănându-se într-un echilibru destul de nestabil, pe glaful ferestrei înalte, cei doi copii rămaseră acolo, tăcuți. Pe obrajii amândurora lacrimile înghețaseră; brațul lui Anthony era încă prins de mâna tămăduitoare ce-l strângea atât de tare de parcă ar fi fost mâna unui om gata să se înece.

Deodată, dând zvon prin frunzele veştede ale copacilor, o pală de vânt se stârni în noapte. Micul vas cu cele trei catarge porni ca trezit din somn, tăcut şi grăbit, de s-ar fi zis că trebuie să ajungă neapărat într-un anumit punct; începu să plutească de-a lungul rigolei cu pupa înainte.

Servitorii se duseseră la culcare; în casă domnea liniştea. Încet, în întuneric, John Beavis ieşi din birou, se urcă pe scări, trecu de camerele ce se aflau la mezanin, trecu pe lângă salon şi suind mereu, ajunse la etajul doi. Afară, în strada pustie, se auzi o trăsură

apropiindu-se şi apoi depărtându-se. Tăcerea se lăsă din nou, tăcerea singurătății lui, tăcerea (se înfiora) mormântului ei.

Stătu multă vreme nemişcat, ascultându-şi bătăile inimii, apoi se hotărî şi urcă şi ultimele două trepte. Trecu prin vestibulul întunecos, deschise o uşă şi aprinse lumina. Se opri față în față cu propriul său chip palid care îl privea fix din oglinda de pe toaletă. Periile cu mâner de argint erau la locul lor obişnuit, ca şi micile farfurioare, pernița cu ace şi rândul de flacoane de cristal. Privi în altă parte. Un colț al plăpumii de culoare roz, era întors; văzu cele două perne puse alături şi deasupra lor o reproducere a Madonei Sixtine, pe care o cumpăraseră împreună în magazinul de lângă British Museum. Se întoarse – şi dădu din nou cu ochii de propria sa imagine; de data asta se văzu din cap până în picioare în haine negre, de doliu, în oglinda şifonierului. Şifonierul... Străbătu camera, se îndreptă spre el şi răsuci cheia în broască. Uşa grea cu oglindă se dădu în lături de la sine şi dintr-odată fu izbit de mirosul pe care îl răspândea ea, acea discretă aromă de rădăcină de iris înviorată, ai fi zis de alt parfum mai intim, mai iute. Cenuşii, albe, verzi, negre sau trandafirii ca scoicile, rochii după rochii. Ca şi cum ar fi murit de zeci şi zeci de ori, şi ar fi stat acolo, inertă şi decapitată, dar înconjurată încă printr-o ironie a sorții, de acea suavă aromă care se înălța ca un suflu, ca un simbol al vieții ei. Întinse mâna şi pipăi mătasea netedă, postavul, voalul, catifeaua şi toate celelalte țesături. Aţâţate, rochiile cu falduri îşi fluturară şi mai puternic parfumul; închise ochii şi inspiră, sorbi prezența ei. Dar ceea ce rămăsese din Maisie fusese ars şi cenuşa ei se afla în fundul gropii din cimitirul de la Lollingdon.

„Aşteaptă-mă acolo!" şopti în odaia cufundată în tăcere John Beavis.

Gâtlejul i se contractă; lacrimile se prelinseră pe obraji, închise uşa dulapului, se îndepărtă şi începu să-

şi scoată hainele.

Îşi dădu deodată seama că era frânt de oboseală. Făcu o imensă sforțare ca să se spele. Când se sui în pat adormi aproape imediat.

Spre dimineață, când lumina zorilor şi zgomotul străzii începură să se strecoare prin straturile de beznă lăuntrică ce-l cotropeau, John Beavis visă că mergea de-a lungul coridorului ce ducea spre sala unde îşi ținea cursurile la King's College{31}. Nu, nu, mergea, alerga. Coridorul devenise nemaipomenit de lung şi pentru un motiv ce nu admitea amânare trebuia să ajungă la capătul coridorului repede, să ajungă la timp. La timp pentru ce anume? Nu ştia; în timp ce alerga simți că îl cuprinde frica, o frică ce se întețea, umflându-se, crescând mereu, devenind din ce în ce mai mare şi mai puternică. Şi când, până la urmă, deschise uşa sălii de curs, văzu că nu era deloc sală de curs, ci dormitorul lor de acasă, şi pe pat se afla Maisie, luptând din greu să tragă în piept o gură de aer, cu obrajii înfierbântați de febră, învinețiți de începutul de asfixie; buzele ei întredeschise arse şi livide păreau două urme lăsate de plesnituri de bici. Imaginea era atât de îngrozitoare încât se trezi de-a binelea. Lumina alburie a zorilor se ivi printre perdele. Rozul plăpumii începuse să se desluşească; în oglinda de la dulap apăru o licărire; pe stradă, lăptarul striga: „Lăăpta-ruul! A venit lăăpta-ruul. Totul părea firesc, liniştitor, ca de obicei. Nu fusese decât un vis urât. Întorcând capul, John Beavis îşi dădu seama că cealaltă parte a patului era goală.

Sunetul clopoțelului se apropia mereu, croindu-şi drum printre adânci şi calde pături de somn, până ce începu să bată neîndurător, pe un strat neacoperit şi tremurător al eului său conştient. Anthony deschise ochii. Ce hărmălaie! Dar îşi mai putea îngădui să stea în pat încă cel puțin, cinci minute. Aşternutul cald era grozav de îmbietor. Apoi, şi gândul avu darul să-i strice

tot cheful, îşi aminti că programul zilei începea cu ora de algebră. Cu Moş Cusurgilă i se puse un nod în gât. Afurisitele alea de ecuaţii de gradul doi! O să urle iar. Nu era drept. Şi el o să izbucnească iar în lacrimi. Îi trecu prin cap că Moş Cusurgilă n-o să zbiere din cauza celor întâmplate în ajun. Bot-de-cal fusese nemaipomenit de drăguţ aseară, continuă Anthony să-şi depene gândurile.

Era timpul să se scoale din pat. Unu, doi, trei. Al dracului de frig! Îşi trăgea tocmai cămaşa pe cap când auzi o bătaie uşoară în uşa boxei lui. Se răsuci şi izbuti să-şi scoată capul din cămaşă. Se duse şi deschise. Staithes se afla în faţa uşii. Staithes în persoană, rânjindu-i prietenos, ce e drept, totuşi… lui Anthony nu-i prea venea la socoteală. Neîncrezător, îi zâmbi fătarnic în semn de bun venit. „Ce se întâmplă?" întrebă; dar celălalt îi făcu semn să tacă.

„Vino şi te uită" spuse în şoaptă. „E grozav!!".

Anthony se simţi măgulit de invitaţia făcută de cineva care în calitatea sa de căpitan al echipei de fotbal, avea dreptul să se poarte, şi se purta chiar, obraznic cu el. Îi era frică de Staithes şi-l găsea antipatic, dar tocmai pentru aceste motive se simţi deosebit de încântat că Staithes, aşa, de la el, îşi dăduse osteneala să vină să-l cheme…

În boxa lui Staithes era îmbulzeală. Băieţii tăceau cu toţii ca nişte conspiratori, dar tăcerea clocotea de o înăbuşită agitaţie. Thompson fusese nevoit să-şi vâre batista în gură ca să nu izbucnească în râs, iar Pembroke-Jones se cocârjase chicotind pe înfundate. Neavând loc să se mişte, înghesuit cum era, între picioarele patului şi lavoar, Partridge stătea cu obrajii lipiţi de despărţitura de scânduri. Staithes îl bătu uşor pe umăr. Partridge se întoarse şi se îndreptă spre mijlocul boxei; faţa lui pistruiată era schimonosită de râs şi se tot sucea şi se tot învârtea ca şi cum ar fi fost gata să se scape pe el. Staithes arătă cu degetul spre

locul rămas liber şi Anthony se îndreptă într-acolo, strecurându-se printre ceilalţi băieţi. Făcuseră o gaură în scânduri şi prin ea se putea vedea tot ce se petrece în boxa de alături. Pe pat, purtând numai un tricou de lână şi un bandaj pentru hernie, stătea întins ochelaristul de Ledwidge. Sub lentilele groase ţinea ochii închişi; gura îi era întredeschisă. Părea liniştit, fericit, senin ca şi cum s-ar fi aflat la biserică.

„Tot acolo e?" întrebă Staithes în şoaptă.

Anthony se întoarse rânjind şi făcu semn că da; apoi îşi lipi din nou ochii de gaura din peretele de scânduri. Era foarte caraghios, cu atât mai caraghios cu cât era vorba de ochelaristul de Ledwidge, cel de care toată lumea îşi bătea joc, victima tuturor, predestinat să fie persecutat, fiindcă era slăbănog şi timid. Ceea ce se întâmplă avea să constituie un nou motiv pentru a-l chinui.

„Ce-ar fi să-l băgăm în sperieţi?" îşi dădu Staithes cu părerea şi se urcă pe bara de fier de la capul patului.

Partridge, care era centru înaintaş în cea mai bună echipă de fotbal, făcu o mişcare, voind să-l urmeze. Dar, gest cu totul neaşteptat, Staithes îi făcu semn lui Anthony. „Urcă-te lângă mine". Voia să se poarte deosebit de drăguţ cu bietul băiat, fiindcă îi murise bătrâna. În afară de asta, era bucuros să-l umilească pe bădăranul de Partridge.

Anthony acceptă măgulitoarea invitaţie cu o grabă cam abjectă şi se urcă lângă el. Ceilalţi băieţi se cocoţară, care cum puteau, pe bara de la picioarele patului. La semnalul dat de Staithes se ridicară pe vârfuri, scoaseră capetele pe deasupra peretelui de scânduri şi începură să-l huiduiască pe Ledwidge.

Readus brusc pe pământ din plăcutul şi scârbosul său paradis alcătuit din clisme şi nuiele la fund (în acest paradis nu-şi aflase încă locul nicio făptură feminină) ochelaristul scoase un ţipăt, deschise ochii, scos din minţi de spaimă; se făcu alb ca varul şi apoi roşu ca

racul. Îşi trase cu amândouă mâinile tricoul. Dar era prea scurt ca să-l acopere de la talie în jos, prea scurt chiar ca să-i acopere bandajul herniar. Neînchipuit de scurt, un tricou de copil mic. („O să ne aranjăm în aşa fel încât să mai țină un trimestru" spusese maică-sa. „Orice obiect de lână costă o avere." Făcuse mari sacrificii ca să-l trimită la Bulstrode).

„Trage băiete, nu te lăsa" strigă Staithes, încurajându-l sarcastic pe Ledwidge, care se tot căznea să-şi lungească tricoul.

„Ce e albastru, stă în cui şi cântă?" întrebă Thompson. Deşi gluma era răsuflată, băieții izbucniră cu toții în râs.

Staithes ridică un picior de pe bara de la capul patului unde stătea cocoțat, îşi scoase papucul cu talpă de piele, ochi şi-l aruncă. Papucul atinse pe ochelarist pe obraz. Ledwidge urlă de durere, sări din pat şi rămase aşa în picioare, cu umerii încovoiați, încercând să-şi apere capul cu brațul lui firav. Se uita în sus la fețele batjocoritoare ale băieților cu ochii din care începuseră să curgă lacrimi.

„Repeziți-i în cap papucii!" strigă Staithes celorlalți. Apoi văzând că noul sosit stătea în pragul uşii rămase deschisă, spuse: „Salut Bot-de-cal", scoțându-şi şi celălalt papuc; „vino şi azvârle şi tu." Era cu mâna ridicată, gata să arunce papucul, dar înainte ca să poată ținti, Bot-de-cal, dintr-un salt se urcase pe pat şi-l apucase de mâini.

„Nu, s-stai!" spuse. „Stop". Şi-l apucă şi pe Thompson de braț. Aplecându-se peste umărul lui Staithes, Anthony azvârli cât putu de tare papucul. Ochelaristul îşi băgă capul între umeri. Papucul se izbi de peretele de scânduri ce se afla în spatele lui Ledwidge.

„B-beavis! strigă Bot-de-cal, pe un ton atât de reprobator, încât Anthony se simți copleşit de ruşine.

„Nu l-a lovit" spuse, încercând să se scuze şi pentru cine ştie ce motiv nedesluşit se trezi, gândindu-se la

înfiorătoarea şi adânca groapă din cimitirul de la Lollingdon.

Între timp Staithes prinsese iar ghiers… „Nu ştiu ce ți-o fi venit. Unde crezi că te afli, Bot-de-cal!” spuse furios şi smulse papucul din mâna lui Brian. „De ce nu-ți verzi de treabă?”

„Nu se f-face” răspunse Brian.

„Ba da.”

„C-cinci c-contra unu.”

„Dar nu ştii ce făcea”.

„Nu mă p-p-p… T-treaba lui.”

„Ba te-ar privi, dacă ai şti” spuse Staithes; şi începu să-i povestească ce făcuse Ochelaristul, folosind cele mai scârnave cuvinte pe care le ştia.

Brian îşi plecă ochii şi obrajii îi ardeau ca para focului. Când era nevoit să asculte pe cineva spunând măscări, se simțea nenorocit – nenorocit şi în acelaşi timp ruşinat că era şi el om.

„Ia uitați-vă la Bot-de-cal. Roşeşte ca o fată mare!” strigă Partridge; şi se porniră cu toții pe râs, Anthony hlizindu-se şi mai batjocoritor decât ceilalți. Căci Anthony avusese răgazul să se ruşineze pentru faptul că-i fusese ruşine; avusese răgazul să refuze să se mai gândească la groapa din cimitirul de la Lollingdon; răgazul să-şi dea seama că-l ura dintr-odată pe blajinul Bot-de-cal. „Fiindcă face pe mironosița” ar fi răspuns, dacă l-ar fi întrebat cineva de ce anume îl ura. Dar adevăratul motiv zăcea şi mai adânc într-un ungher şi mai întunecos, îl ura pe Bot-de-cal tocmai fiindcă era un tip atât de extraordinar; fiindcă Bot-de-cal avea curajul opiniilor sale, opinii care – îşi dădu deodată seama Anthony – erau de fapt şi opiniile *lui*, care ar fi fost opiniile lui, dacă ar fi avut curajul necesar. Tocmai fiindcă ținea atât de mult la Bot-de-cal, tocmai de aceea îl ura acum. Sau, mai bine zis, îl ura fiindcă existau atât de multe motive ca să țină la Bot-de-cal şi dimpotrivă, atât de puține pentru a-i merita afecțiunea, căci Bot-de-

cal era înzestrat cu tot felul de calități excepționale care lui îi lipseau cu desăvârşire, sau – poate şi asta era şi mai grav – nu-i lipseau nici lui, dar pe care, dintr-un motiv sau altul, era incapabil să le manifeste. Râsul lui batjocoritor nu era de fapt decât expresia unui soi de ciudă şi de invidie, iscate de acea superioritate pe care o prețuia şi o admira din tot sufletul. Într-adevăr, dragostea şi admirația fuseseră izvorul din care țâşniseră ciuda şi ura, sentimente de mult înrădăcinate în sufletul lui, dar de care nu trecuseră până atunci niciodată în sfera conştiinței, aşteptând, ca o criză de felul acesteia să le trezească.

„Ar fi trebuit să vezi cu ochii tăi" încheie discuția Staithes. Acum, când îi trecuse furia, râdea. Îi dădea mâna să râdă.

„Cu bandajul pe el" adăugă Anthony pe un ton scârbit. Faptul că Ochelaristul avea hernie, constituia o circumstanță agravantă.

„Da, cu bandajul ăla infect" confirmă categoric Staithes. Nu mai încăpea vorbă; faptul că avea ochelari, că era timid, că purta bandaj, toate astea puse cap la cap făceau ca lansarea papucilor în capul lui Ledwidge să devină nu numai imperioasă, ci o transformau într-o datorie morală şi justă.

„E scârbos" continuă Anthony, înfierbântându-se şi bucurându-se de îndreptățită sa indignare.

Pentru prima oară de când Staithes începuse să povestească ce făcuse Ochelaristul, Brian ridică ochii din pământ. „D-dar, d-de-ce e mai scârbos decât ceilalți?" întrebă, vorbind încet. „În definitiv" şi sângele îi năvăli din nou în obraji în timp ce vorbea, „nu e el s-singurul".

Tăcură cu toții stânjeniți. Nu era singurul, bineînțeles. Dar era singurul, aşa gândeau cu toții, care purta bandaj, ochelari şi un tricou care îi rămăsese mic; singurul care făcuse ce făcuse ziua în amiaza mare şi care se lăsase prins. *Era* o diferență.

Staithes porni contraofensiva pe alt front: „Predica Prea Sfinției Sale Bot-de-cal” spuse zeflemitor şi îşi recapătă pe dată spiritul de inițiativă şi prestigiul de care se bucura. „Fir-ar să fie”, spuse pe alt ton, „e târziu. Trebuie să-i dăm zor”.

Capitolul VII

8 aprilie 1934

Din jurnalul lui A.B.

Reflex condiționat. Câtă satisfacție mi-a procurat la prima lectură cartea venerabilului Pavlov{32}. Definitiva demascare a tuturor imposturilor omeneşti. Câini şi cățele, cu toții, cu toatele. Ham, ham, miroşi stâlpii de pe stradă, ridici laba, îngropi osul. S-a zis cu prostiile relative la liberul arbitru, bunătate, adevăr şi altele de acelaşi gen. În fiecare epocă se nasc oameni ce revoluționează psihologia. Lamettrie{33}, Hume{34}, Condillac{35} şi, în sfârşit, marchizul de Sade{36}, ultimul şi cel mai strălucit din seria de demistificatori din secolul al XVIII-lea. Într-adevăr, poate că Sade este cel mai absolut şi mai radical revoluționar, căci puțini au fost cei care au avut îndrăzneala să meargă atât de departe încât să ajungă la concluziile revoluționare ale marchizului. Între timp ştiința nu a stat pe loc. Demascarea întreprinsă în epoca iluminismului francez, în afară de cea făcută de Sade, s-a dovedit inadecvată. În secolul al XIX-lea au trebuit s-o ia de la capăt. Marx şi adepții lui Darwin. De altfel sunt prezenți şi astăzi – Marx în mod obsedant. Între timp secolul al XX-lea a produs şi el o nouă serie de demistificatori: Freud{37}, şi când doctrina lui a început să nu mai suscite interes, Pavlov şi behaviouriştii{38}. Reflexul condiționat: mi se părea atunci, mi-aduc bine aminte, că pune capăt oricărei discuții. De fapt, cum era de prevăzut, descoperirea lui Pavlov avea să pună în termeni noi

problema liberului arbitru. Dacă reflexele pot fi condiționate, atunci, evident, ele pot fi şi re-condiționate. A învăța să te slujeşti de tine însuți cum trebuie, când ai fost învățat să te slujeşti cum nu trebuie, ce poate însemna altceva decât re-condiționarea reflexelor?

Am luat masa la prânz cu tata. Mai vesel decât ultima oară cinci l-am văzut, dar îmbătrânit şi – fapt ciudat – complăcându-se în situația de bătrân. Insistă asupra faptului că se ridică greu din fotoliu, că urcă anevoie scările. Un fel, cred, de a-şi da importanță. Poate şi un fel de a-i sili pe cei din jurul lui să-l compătimească atunci când i se năzare – copilaşul plânge pentru ca mama să vină şi să se tot învârtească în jurul lui. De la leagăn până la mormânt aceeaşi poveste… Miller spune că bătrânețea constă în mare măsură din contractarea unor obiceiuri proaste. Felul cum îți utilizezi corpul condiționează funcțiile lui. Umblă ca şi cum ai fi chinuit de reumatism şi vei impune organismului tău să facă nişte eforturi musculare atât de violente încât vei deveni într-adevăr chinuit de reumatism. Poartă-te ca un cm bătrân – corpul tău va funcționa ca cel al unui moşneag, vei gândi, şi vei simți, ca un moşneag. Paiața descărnată ce se târăşte în papuci: nimic altceva decât un rol pe care îl joc. Dacă refuzi să-l joci şi înveți cum să acționezi ca să poți refuza rolul, nu vei deveni o paiață. Bănuiesc că în cele spuse de Miller se află o mare parte de adevăr. Oricum ar sta lucrurile, tata îşi joacă rolul cu brio. Unul dintre marile avantaje pe care le oferă bătrânețea, cu condiția să ai o situație economică care să-ți permită să nu te temi de ziua de mâine şi cu condiția să nu stai prea rău cu sănătatea, este că îți poți permite luxul de a privi totul cu seninătate. Nu mai ai mult până la mormânt, te-ai obişnuit să nu mai pui nimic la inimă: în consecință îți vine uşor să priveşti cele ce se întâmplă în jurul tău ca din Olimp. Tata, de exemplu, mi-a vorbit olimpian despre pace. Da, oamenii sunt nebuni, fără

îndoială; o să fie un nou război destul de curând, prin 1940{39}, aşa socotea. (Fapt semnificativ, aproape sigur că în 1940, nu se va mai număra printre cei vii!). O să fie mai cumplit decât ultimul război, da; şi probabil că va distruge civilizaţia Europei Occidentale. Dar toate astea aveau oare atâta importanţă? Civilizaţia se va strămuta în alte continente, sau va renaşte din nou pe teritoriile pustiite. Felul cum măsurăm timpul e cu totul greşit. N-ar trebui să ne gândim la noi înşine ca la indivizi care trăiesc în cel de al treilea deceniu al secolului XX, ci ca la nişte puncte limită între două ere glaciale. Şi a terminat citându-l pe Goethe – *alles Vergängliche ist nur ein Gleichniss*{40}. Toate astea sunt, fără îndoială, deplin adevărate, dar nu constituie întregul adevăr. Întrebare: cum să îmbini convingerea că lumea este în mare măsură iluzorie cu credinţa că este totuşi esenţial să ameliorăm această iluzie? Cum să trăieşti fără să cazi pradă pasiunilor, fără să devii indiferent? Senin ca un bătrân şi activ ca un tânăr?

Capitolul VIII

30 august 1933

„Muscoiul dracului!” Helen îşi frecă urma roşie de pe braţ. Anthony nu spuse nimic. Helen îl privi câtva timp în tăcere. „Ai o cantitate impresionantă de coaste! îi spuse într-un sfârşit.

„Constituţie de schizotimic” răspunse Anthony cu faţa acoperită de braţul cu care se apăra de lumină. „De aceea mă aflu aici. Predestinat de unghiul făcut de coastele mele.”

„Predestinat să faci ce?”

„Sociologie; şi în răstimpuri asta”. Ridică braţul, făcu un gest circular şi apoi îl lăsă din nou să cadă pe saltea.

„Dar ce înţelegi prin – «asta»?” insistă Helen.

„Asta?” repetă Anthony. „Să zicem…” Şovăi. I-ar fi trebuit prea mult timp ca să-i explice incompatibilitatea temperamentală, dintre pasiuni şi intelect, dintre senzualitatea lui detaşată şi ideile sterilizate pe care le mânuia. „Să zicem tu” spuse într-un sfârşit.

„Eu?”

„Recunosc că ar fi putut fi şi altcineva” spuse şi începu să râdă, sincer amuzat de cinismul de care dăduse dovadă.

Helen râse şi ea, dar surprinzător de amar. „Eu *sunt altcineva”.*

„Ce vrei să spui?” întrebă luându-şi mâinile de pe ochi ca s-o poată privi.

„Vreau să spun exact ceea ce am spus. Crezi că eu, eu cea adevărată, aş putea fi aici?”

„Eu cea adevărată!” repetă zeflemitor Anthony.

„Vorbeşti ca un teozof.”

„Şi tu, tu vorbeşti ca un nătărău” spuse Helen. „Dinadins. Fiindcă, bineînțeles, nu eşti prost de fel”. Tăcură amândoi multă vreme. „Eu, eu cea adevărată? Dar unde, dar cum, şi cu ce preț? Da, mai ales cu ce preț? Cel plătit de Florence Nightingale{41} sau de Edith Cavell?{42} Cu neputință! Şi mai ales ridicol”. Se încruntă şi clătină din cap; apoi deschise ochii pe care îi ținuse închişi până atunci şi căută ceva în jurul ei care să-i abată gândurile de la problemele care o frământau inutil. În prim plan, numai Anthony. Îl privi o clipă; apoi întinse mâna fascinată şi dezgustată în acelaşi timp, ca şi cum ar fi avut în față un animal ciudat şi respingător, de la care nu-ți poți lua însă ochii, atinse pielea roşietică şi încrețită de pe cicatricea ce-i brăzda coapsa oprindu-se deasupra genunchiului, „Te mai doare?” întrebă.

„Când sunt frânt de oboseală. Sau când e timp ploios”. Ridică puțin capul de pe saltea şi, îndoindu-şi genunchiul drept, începu să-şi examineze cicatricea. „O notă renascentistă” spuse pe un ton meditativ. „Piept pălit de sabie.”

Helen se cutremură. „Trebuie să fi fost îngrozitor”, şi cu o bruscă vehemență strigă: „Urăsc durerea”. Vorbea pătimaş ca şi cum ar fi fost vorba de un resentiment adânc şi personal. „O urăsc”, repetă ca să audă şi Florence Nightingale şi Edith Cavell şi toate câte or mai fi fiind.

Îl îmbrâncise din nou în trecut, în acea zi de toamnă la Tidworth cu optsprezece ani în urmă. Exerciții de tragere. Un recrut imbecil aruncase prea scurt grenada. Zbierete, tresărirea lui de groază, şocul. Totul părea acum ciudat de îndepărtat şi fără nicio legătură cu el, cel de acum, ca un lucru văzut printr-un telescop pe care l-ai apucat de-a-ndoaselea. Şi chiar suferința, toate acele luni de tortură se chirciseră, dispăruseră ca şi cum n-ar fi existat, înghițite de neant. Din punct de vedere fizic, era cel mai îngrozitor lucru pe care îl

îndurase şi nebunul care avea misiunea să-i dirijeze memoria, îl uitase efectiv.

„Nu ne putem aminti durerea” spuse cu voce tare.

„Eu pot.”

„Nu, nu poți. Poți numai să-ți aminteşti în ce ocazie s-a produs şi contingențele”.

Ocazia: În casa moaşei din strada Tombe-Issoire. Contingențele: o odaie sordidă şi umilință. Fața i se înăspri în timp ce asculta vorbele lui Anthony.

„Nu-ți poți niciodată aminti calitatea reală a durerii”. Aşa cum nu-ți poți aminti nici cea a voluptății. Astăzi, de exemplu, acum o jumătate de oră, nu-ți poți aminti. Nu există nimic care să fie echivalent cu re-crearea evenimentului. De fapt e un noroc.” Surâdea acum. „Gândeşte-te, ce ar fi dacă cineva şi-ar putea aduce aminte, aşa cum le-a simțit, toate parfumurile, toate sărutările. Te-ar obosi de moarte! Şi ce femeie înzestrată cu o brumă de memorie ar mai face un al doilea copil?”

Helen se agită, vădit stingherită. „Mă mir cum de se găsesc atâtea să facă şi unul” spuse ea aproape în şoaptă.

„Aşa cum stau lucrurile” continuă Anthony, „durerile şi plăcerile sunt noi de fiecare dată când le experimentăm. Noi-nouțe. Orice floare de gardenia este prima pe care ai mirosit-o. Şi fiecare naştere este pentru o femeie…”

„Iar vorbeşti ca un nătărău” îl întrerupse Helen mânioasă. „Încurci lucrurile”.

„Credeam că, dimpotrivă, le descurc. Şi, mă rog, despre ce este într-adevăr vorba?”

„Despre mine, despre tine, despre viața adevărată, despre fericire. Şi tu vorbeşti despre lucruri fără legătură cu realitatea. Ca un nătărău”.

„Şi tu cum stai? Te-ai dovedit oare pricepută în ce priveşte viața reală? Expertă în fericire?”

La aceste cuvinte, în mintea amândoura se ivi un chip timorat, apărat de baricada unor ochelari. Căsătoria pe

care o făcuse; Cine dracu o pusese! Bietul Hugh! Fără doar şi poate era îndrăgostit la culme şi în modul cel mai sentimental posibil. Dar asta putea fi un motiv? Şi, apoi, câte dezamăgiri şi de ce natură? Majoritatea de natură fiziologică, cel puțin aşa bănuia. Situația părea caraghioasă dacă te gândeai că era vorba de bietul Hugh. Un zâmbet uşor arcui buzele lui Anthony. Dar pentru Helen, bineînțeles, gluma nu fusese comică, ci tragică. Ar fi dorit să afle anumite amănunte, dar nu direct de la Helen, ca să nu ceară sau să nu primească mărturisirile ei. Confidențele sunt primejdioase, te încurci în ele; seamănă cu hârtia de prins muşte, da, exact cu hârtia de prins muşte…

Helen oftă; apoi se îmbățoşă şi spuse cu un aer hotărât:

„Oare aşa se rezolvă problema? Zi-i tu: cârno!, ca să nu zică ea mai întâi. Şi la urma urmei e treaba mea."

Cu atât mai bine, gândi Anthony. Tăcură din nou.

„Cât timp ai stat în spital din cauza rănii?" întrebă pe alt ton.

„Aproape zece luni. S-a infectat groaznic. Au trebuit să mă opereze de şase ori."

„Înfiorător".

Anthony dădu din umeri. Poate. Cel puțin din cauza rănii nu fusese în tranşee. Pronia cerească… „Ciudat" adăugă, „sub ce formă se arată pronia cerească. Un țărănoi imbecil cu o grenadă în mână. De n-ar fi fost el, aş fi fost trimis în Franța şi mai mult ca sigur, mi-aş fi lăsat oasele acolo. Mi-a salvat viața". Apoi după o scurtă pauză adăugă: „Şi libertatea. Începuse şi mie să mi se urce la cap, începusem şi eu să mă îmbăt cu vorbăria de la începutul războiului. *Onoarea s-a reîntors şi domneşte iar ca un împărat pe pământ*. Cred că eşti prea tânără ca să fi auzit de bietul Rupert. În 1914 vorbele lui păreau să aibă sens. *Onoarea s-a reîntors*… Dar a omis să spună că o dată cu onoarea s-a întors şi prostia. Cât am stat în spital am avut răgazul necesar ca să mă gândesc

la marşul triumfal al prostiei pe pământ. Stupiditatea domnea ca un rege – nu, ca un împărat, ca un divin Führer al tuturor arienilor{43}. Gânduri ca astea sunt menite să te trezească la realitate, sunt profund eliberatoare. Şi toate astea datorită unui țărănoi. Unul dintre cei credincioşi supuşi ai marelui Führer. Tăcură iar câteva momente. „Câteodată mă simt puțin cam neliniştit, ca Policrate{44} fiindcă am avut parte de atâta noroc în viață. Toate împrejurările s-au aliat în favoarea mea. Chiar şi împrejurarea *asta*." Atinse cicatricea. „Poate că ar trebui să fac ceva pentru a-i îndupleca pe zei şi a le potoli invidia – să arunc un inel în mare, când mă voi duce să mă scald." începu să râdă. „Din păcate nu am niciun inel".

Capitolul IX

2 aprilie 1903

În gara Paddington, domnul Beavis şi Anthony se urcară într-un compartiment gol de clasa III-a şi aşteptară să pornească trenul. Lui Anthony o călătorie pe calea ferată i se părea însă un lucru extrem de important, un fel de ritual sacru. Orice suflet de bărbat tânăr este *naturaliter ferrovialis*{45}. Acel divin monstru verde, de exemplu, care sosi pufăind în staţie şi trase pe peronul unu, n-ar fi putut niciodată înainta atât de majestuos în catedrala de sticlă, neagră de funingine, dacă n-ar fi existat Watt{46} şi Stephenson{47}. Desfătarea pe care o simţea Anthony în timp ce privea creatura divină apropiindu-se de el şi inhala scârbosul miros de fum, de cărbune şi de ulei încins pe care-l răspândea, imitându-i aproape fără să-şi dea seama gâfâitul – puf – puf – puf' – era o dovadă că sufletul băieţilor trebuie să fi fost pregătit în cine ştie ce chip misterios pentru maşinile cu aburi şi focurile de artificii; o dovadă suficientă în sine că prima locomotivă corespundea – în mod cu totul satisfăcător – acelui arhetip confuz preexistent în mintea copiilor încă din epoca paleolitică. Puf – puf – puf; apoi tăcere. Şi deodată se auzi mugetul îngrozitor al aburului ce ţâşnea, care-ţi nimicea sufletul. Minunat! Încântător!

Îmbrăcate în negru şi purtând bonete pe cap, două doamne bătrâne, măruntele şi bondoace – un fel de regina Victoria în dublu exemplar – trecură încet căutând un compartiment în care să nu rişte să li se taie beregata sau să fie silite să audă cine ştie ce vorbe

deochiate. Domnul Beavis părea un domn foarte la locul lui. Se opriră ca să se consulte. Anthony se aplecă însă pe fereastră şi se strâmbă la ele, atât de urât încât cele două bătrânele porniră mai departe. Zâmbi triumfător. Să nu laşi pe nimeni să intre în compartimentul în care te-ai suit, era unul dintre ţelurile urmărite în timpul jocului sacru al unei călătorii cu trenul, echivalând aproximativ cu popa şi dama de atu la jocul de „şaizeci şi şase"; obţineai deci patruzeci de puncte – să zicem – de fiecare dată când plecai dintr-o gară fără ca vreun străin să fi pătruns în compartiment. Dacă luai masa în vagon-restaurant puteai marca două sute cincizeci de puncte, maximul fiind – dar asta nu i se întâmplase niciodată – să călătoreşti într-un vagon care e detaşat din mers.

Un şuierat şi trenul se puse în mişcare.

„Ura" strigă Anthony.

Jocul începuse bine. Popa şi dama de atu din prima levată. Dar după câteva clipe începu să-i pară rău că le gonise pe cele două bătrânele, căci, deodată, din tăcerea de nepătruns, John Beavis se aplecă şi-l bătu uşor pe genunchi: „Ştii în cât suntem astăzi?" îl întrebă pe şoptite, pe un ton plin de subînţelesuri, căruia Anthony nu-i putea ghici rostul.

Ridică ochii şi-l privi; apoi încruntându-se începu să joace; exagerând puţin, rolul celui ce stă să socotească, căznindu-se să rezolve o problemă deosebit de grea. Era ceva în atitudinea tatălui său care îl obliga să exagereze.

„Să vedem" spuse cu o voce artificială. „Am luat vacanţă pe treizeci şi unu – sau pe treizeci? Şi era într-o sâmbătă şi azi e luni."

„Astăzi suntem în ziua de doi," spuse domnul Beavis cu acelaşi glas şoptit. Anthony intră în panică. Dacă ştia, de ce-l mai întrebase?

„Se împlinesc azi exact cinci luni" continuă domnul Beavis.

Cinci luni? Simţind deodată un fel de sfârşeală,

Anthony pricepu la ce făcea aluzie taică-su. Doi noiembrie, doi aprilie. Se împlineau cinci luni de la moartea ei.

„În fiecare lună am încercat să păstrăm zilei de doi caracterul ei sacru."

Anthony dădu din cap şi-şi întoarse privirile, simțindu-se şi stingherit şi vinovat.

„Zile legate una de alta printr-o firească pietate" spuse domnul Beavis.

De ce-o tot fi vorbind despre asta? De ce, de ce trebuia să vorbească despre asta? Era îngrozitor şi indecent – da, indecent; nu mai ştiai unde să te ascunzi. Exact ca atunci, după masă, când mațele bunicii începeau să chiorăie…

Privind fața întoarsă a copilului, domnul Beavis îşi dădu seama că Anthony încerca să se împotrivească. Se simți jignit, întristat şi tristețea se transformă într-un fel de parapon fiindcă Anthony nu suferea tot atât de mult ca el. Desigur, era prea mic ca să-şi dea seama cât de crunt fusese lovit; totuşi, totuşi…

Spre marea uşurare a lui Anthony trenul îşi încetini mersul pentru a se opri la prima stație. Mahalaua Slough trecu încet, din ce în ce mai încet, prin fața ochilor săi. Împotriva tuturor regulilor impuse de jocul sacru, dori din răsputeri ca cineva să se urce în compartimentul lor. Şi, slavă Domnului, cineva se urcă. Un individ burduhănos cu fața congestionată, pe care în altă ocazie Anthony l-ar fi detestat. Dar de data asta i-ar fi sărit de gât.

Acoperindu-şi ochii cu mâna, domnul Beavis se retrase din nou în impenetrabila sa lume a tăcerii.

În trăsura pe care o luaseră în gara Twyford, taică-su îl jigni, ba mai mult încă, îl ofensă, recomandându-i:

„Trebuie să ai întotdeauna o purtare exemplară."

„Desigur", i-o reteză Anthony.

„Şi să fii întotdeauna punctual" continuă domnul Beavis. „Şi să nu mănânci cu lăcomie." Şovăi un

moment, zâmbi gândindu-se la ce avea să spună şi apoi lansă o expresie familiară: „oricât de fainã ar fi *haleala*”. Din nou o clipă de tăcere. „Şi să fii politicos cu femeile de serviciu”, adăugă.

Ieşiră din şosea şi o luară pe o alee ce şerpuia printre boschete mari de rododendroni. Apoi, la capătul unei peluze cu câteva pilcuri de copaci, apăru fațada de stuc a unei case în stil georgian{48}. Nu era mare, dar era solidă, confortabilă şi în acelaşi timp elegantă. Nu era greu de ghicit că fusese construită de cineva în stare să citeze în mod competent versuri din Horațiu, oricând se ivea prilejul. Tatăl doamnei Rachel Foxe, îşi zise John Beavis în timp ce privea casa, trebuia să fi lăsat o avere frumuşică. Fusese inginer naval. Nu făcuse oare o invenție pe care ulterior o achiziționase marina de război? Şi Foxe fusese un om cu dare de mână; avusese o situație bună în industria carboniferă. (Ce frumoase erau narcisele galbene răsărite în iarba din jurul copacilor!) Dar era un om ursuz, tăcut, şi total lipsit de simțul umorului. Domnul Beavis îşi aduse aminte că nu înțelesese gluma lui filologică referitoare la cuvântul „peniță”. Dacă ar fi ştiut atunci că nenorocitul suferea de un ulcer duodenal, desigur că nu s-ar fi aventurat.

Când trăsura trase la scară, le ieşiră în întâmpinare doamna Foxe şi Brian. Copiii plecară. Domnul Beavis intră în urma gazdei în salon. Era o femeie înaltă şi subțire. Mergea foarte drept. Era ceva atât de majestuos, atât în ținuta ei cât şi în expresia feței cu trăsături severe şi nobile, încât în prezența ei domnul Beavis se simți cam intimidat şi nu prea la largul lui.

„Ați fost foarte amabilă că v-ați gândit să ne poftiți” zise. „Şi nu v-aş putea spune cât bine îi va face” şovăi un moment; apoi (deoarece erau în ziua de doi a lunii) adăugă, clătinând uşor din cap şi aproape în şoaptă „acestui biet copilaş fără mamă să-şi petreacă vacanța aici cu dumneavoastră.”

Ochii căprui şi limpezi ai doamnei Foxe se

întunecaseră din cauza compătimirii iscate de vorbele lui. Nemişcate şi grave, buzele ei pline, dăltuite parcă în chip de petale, exprimau mai mult decât seriozitatea cerută de circumstanță. „Dar sunt încântată că a venit la noi” spuse cu o voce muzicală, ce vibra de emoție. „Mă bucur egoist – pentru Brian.” Zâmbi şi domnul Beavis observă că până şi când surâdea buzele ei păreau să păstreze intactă – deşi dovedeau o mare sensibilitate şi profundele ci capacități de a suferi şi de a se bucura – acea gravitate, acea neştirbită puritate, ce le caracterizau când rămâneau imobile. „Da, egoist” repetă. „Fiindcă atunci când Brian e fericit sunt şi eu fericită”.

Domnul Beavis dădu aprobator din cap; apoi spuse oftând: „Trebuie să fim recunoscători că ni s-a lăsat ceea ce avem, puterea de a ne bucura de bucuria altuia”. Mărinimos, îi acorda lui Anthony dreptul de a nu suferi – deşi, desigur, când băiatul avea să devină mai mărişor şi să-şi dea mai bine seama…

Doamna Foxe curmă firul convorbirii. Era ceva care nu-i plăcea, atât în felul de a vorbi, cât şi în cel de a se purta al domnului Beavis; o notă discordantă, care o irita. Se grăbi însă să alunge impresia dezagreabilă. În definitiv esențialul era că bietul om suferise, suferea încă. Nota falsă, dacă exista cumva, nu se datora suferinței lui, ci felului cum îşi exprima durerea.

Îi propuse să facă o mică plimbare înainte de a lua ceaiul. Străbătură grădina şi ajunseră într-o pădurice, unde, deşi se vedea mâna omului, copacii şi iarba păreau să crească în voie. Într-o poieniță din crângul ce mărginea la nord proprietatea, trei copii ologi strângeau mănunchiuri de ciuboțica-cucului. Cu o cutremurătoare îndemânare se smuceau pe cârjele lor de la un pâlc auriu la altul țipând de bucurie cu glasurile lor stridente şi discordante.

Copii locuiau, explică doamna Foxe, în una dintre căsuțele de pe proprietatea ei. „Trei din infirmii mei”, aşa

îi numi…

Când îi auziră glasul, copii ridicară capetele şi se îndreptată spre ea, țop, țop, pe cârjele lor. „Ia te uită Duducă, ce-am găsit eu! „Şi eu, Duducă.” „Cum le zice, Duducă?”

Doamna Foxe le răspundea la întrebări, le punea altele făgăduindu-le că va veni să-i vadă spre seară.

Simțind că e datoria lui să facă şi el ceva pentru copiii infirmi, domnul Beavis începu să le vorbească despre etimologia numelui pe care îl purta floarea. Le spuse cum se spunea în limba engleză vorbită în evul mediu şi cum îl pociseră, crezând că îl fac mai explicit, oamenii ce-l folosiseră mai târziu. Era un caz de o etimologie populară. Copiii se holbau la el, neînțelegând o iotă. „Cum. s-ar zice, *au făcut-o de oaie* adăugă, clipind cu înțeles. „Ştiți voi, o sumedenie de cuvinte pățesc la fel. Ați auzit şi voi pe unii zi când *boliclinică*, în loc de policlinică”.

Copiii tăcură cu toții. Doamna Foxe schimbă vorba.

„Sărăcuții de ei!” spuse când se îndurară să o lase să plece. „Sunt atât de fericiți încât îți vine să plângi. Şi pe urmă, după ce i-ai ținut o săptămână trebuie să-i trimeți înapoi. Înapoi în cocioabele în care stau. Pare atât de inuman. Dar ce poți face? Sunt atât de mulți. Nu poți să ții un grup mai multă vreme fără să dăunezi altor copii.”

Merseră câtva timp fără să vorbească şi doamnei Foxe îi trecu deodată prin minte că există şi infirmi din punct de vedere afectiv. Oamenii ale căror emoții sunt atât de schiloade şi de chircite încât nu ştiu efectiv să simtă cum se cuvine; oameni ce poartă un fel de cocoaşe sau un fel de diformitate ce-i împiedica să-şi manifeste emoțiile. John Beavis făcea poate parte dintre ei. Ce nedreaptă era! Şi cât de plină de sine! Nu judeca pe alții ca să nu fi judecat şi tu la rândul tău. Chiar de ar fi fost aşa, sau tocmai de aceea omul merita să fie compătimit.

„Cred că e momentul să mergem să luăm ceaiul”

spuse cu voce tare. Şi ca să înceteze de a-l mai judeca, începu să-i povestească de acele şcoli pentru copiii infirmi din cartierele Notting Dale şi Sfântul Pancras din Londra la a căror înființare contribuise şi ea. Descrise viața pe care o duceau copiii infirmi la ei acasă, în timp ce părinții erau plecați la muncă; nu vedeau pe nimeni de dimineață până seara, nu mâncau ca lumea; nicio jucărie, nicio carte, şi nimic de făcut, nimic altceva decât să stea culcați şi să aştepte. Să aştepte ce? Apoi îi vorbi de ambulanța care acum venea regulat să ia copiii la şcoală, de pupitrele special făcute pentru ei, de lecțiile care li se predau şi de dispozițiile care fuseseră date pentru a li se asigura o masă omenească...

„Şi răsplata noastră" spuse, în timp ce treceau pragul casei, „constă din sfâşietoarea bucurie ce-ți umple sufletul, de care vă vorbeam adineauri. Mi-e greu să nu simt şi unele mustrări de conştiință, un fel de sentiment de vinovăție. De fiecare dată când mă uit la ei şi-i văd fericiți, mă întreb cu ce drept mă aflu în situația de a le procura atât de uşor această fericire, cheltuind doar câțiva bani şi dându-mi puțină osteneală, lucru care de altfel îmi face plăcere. Da, mă întreb dacă acest lucru e drept? Vocea ei caldă şi limpede tremura când rosti această întrebare. Ridică mâinile ca şi cum ar fi cerut un răspuns, apoi le lăsă să cadă şi intră repede în salon.

Domnul Beavis o urmă în tăcere. În timp ce-i ascultase ultimele cuvinte simțise stârnindu-se înăuntrul lui un val de căldură amețitoare. Exact ca atunci când citise ultima scenă din piesa lui Shakespeare „Measure for Measure"{49}, sau când îl ascultase pe Ioachim{50} interpretând Concertul de Beethowen.

Domnul Beavis nu putu să rămână decât două zile. Trebuia să participe la un congres important al Societății de Filologie. Şi pe urmă, bineînțeles, avea de lucru la dicționarul Oxford. „O să trebuiască să mă înham iar la jug" îi explică doamnei Foxe, pe un ton

afectat de auto-compătimire şi cu un oftat ce nu avea nici măcar pretenția să fie convingător. Adevărul era că-i plăcea să lucreze, că s-ar fi simțit fără niciun rost pe lume dacă n-ar fi lucrat. „Sunteți cu adevărat sigură", mai spuse, „că Anthony n-o să vă deranjeze prea mult?"

„Ce întrebare? Priviți-i!" Şi-i arată cu mâna fereastra prin care se vedea peluza unde cei doi copii jucau polo pe bicicletă. „Şi nu e vorba numai de asta", adăugă. „În aceste două zile am început într-adevăr să țin foarte mult la Anthony. E în el ceva profund înduioşător. Pare într-un anumit fel extrem de vulnerabil. În ciuda faptului că e un copil atât de isteț şi cu scaun la cap, în ciuda faptului că pare să ştie ce vrea. E ceva în el care pare lăsat în voia sorții. Da, în voia sorții îşi spuse din nou, gândindu-se la fruntea înaltă şi pură, la buzele fremătând de sensibilitate, la bărbia lipsită de voință. Era uşor să-l loveşti, să-l abați din calea cea dreaptă. De câte ori îl privea se simțea responsabilă de soarta lui, aproape vinovată.

„Şi totuşi" spuse domnul Beavis, „sunt momente când pare ciudat de indiferent". Îşi aminti de reacțiile lui Anthony în timpul călătoriei cu trenul, la care continuase să se gândească cu durere în suflet. Căci, deşi dorea, bineînțeles, că băiatul să fie fericit, deşi hotărâse ca de acum înainte singura lui bucurie avea să consiste din contemplarea fericirii copilului, în sinea lui mocnea un fel de ciudă; era mâhnit că Anthony nu suferea mai mult, mâhnit că părea să se împotrivească suferinței, s-o alunge ori de câte ori i se ivea în cale. „Ciudat de indiferent" repetă domnul Beavis.

Doamna Foxe încuviință. „Da", spuse, „poartă un fel de platoşă. Îi acoperă părțile vulnerabile, acolo unde se ținteşte de obicei, descoperind în acelaşi timp alte părți unde cea mai mică rană poate acționa ca o diversiune, stimulând alte puncte nevralgice. Autoapărare. Şi cu toate astea (vocea ei deveni mai gravă, emoționantă) şi cu toate astea cred că până la urmă ar fi mai bine

pentru el, şi mai sănătos – pe plan spiritual – şi poate s-ar simți într-un fel şi mai fericit, dacă s-ar putea hotărî să procedeze exact invers, adică dacă s-ar înarma împotriva micilor lovituri care îți distrag atenția de la lucrurile esențiale, micile lovituri produse atât de plăceri, cât şi de micile suferințe, înfruntând dezarmat numai loviturile grele, cele cu adevărat sfâşietoare."

„Cât de adevărat grăiți" spuse domnul Beavis, care consideră că vorbele doamnei Foxe i se potriveau perfect lui însuşi.

Din nou tăcere. Apoi o întrebă din nou dacă Anthony nu avea s-o deranjeze. „Nicidecum" răspunse doamna Foxe cu hotărâre în glas. „Nu numai că nu mă deranjează dar sunt într-adevăr încântată că Anthony rămâne cu noi. Nu numai pentru bucuria de a-l avea aici, ci şi pentru că Brian ține atât de mult la el, şi cred că afecțiunea e reciprocă. E o plăcere să-i priveşti. Aş dori să-şi petreacă toate vacanțele împreună. Doamna Foxe făcu o scurtă; pauză, apoi reluă: „Dacă nu cumva aveți alte planuri pentru la vară – vorbesc serios – v-aş propune ceva. Am închiriat o căsuță la Tenby pe toată luna august. De ce nu v-ați face şi dumneavoastră drum pe acolo?"

Domnul Beavis găsi ideea excelentă: copiii săriră în sus de bucurie când li se vorbi de acest plan.

„Aşadar, vă spun la revedere până în august. Deşi, desigur", adăugă în timp ce-l conducea, cu o căldură în glas ce părea mai convingătoare deoarece era rezultatul; unei voite amabilități, „deşi, bineînțeles, ne vom mai revedea până atunci".

Trăsura hurui, îndepărtându-se pe alee. Anthony alergă în urma ei strigând „La revedere!" şi fluturându-şi batista cu atâta înflăcărare încât domnul Beavis fu convins că băiatul îşi manifestă astfel regretul de a se despărți de. el. De fapt pentru Anthony era un prilej de a-şi cheltui un surplus de energie şi de voioşie. Date fiind împrejurările îşi simțea atât trupul cât şi sufletul

plin de adânca bucurie de a fi viu şi fericit. Această bucurie trebuia să răbufnească şi plecarea tatălui său îi dădea un excelent motiv de a alerga şi de a-şi mişca braţele. Domnul Beavis fu emoţionat la culme. Numai dacă, se trezi gândindu-se cu tristeţe, numai dacă s-ar putea găsi un mijloc pentru a canaliza această dragoste, precum şi a lui pentru Anthony, aşa încât cursul să-i fie îndreptat pe terenul arid al relaţiilor lor de fiecare zi! Femeile se pricep mult mai bine în probleme de acest fel. Fusese mişcat de felul cum bietul copil răspunsese afecţiunii pe care i-o arătase doamna Foxe. Şi poate, continuă domnul Beavis să-şi depene gândurile, poate fiindcă nu existase nicio femeie care să-i îndrume sentimentele, Anthony, se dovedise a fi atât de indiferent. Poate că un copil nu-şi poate jeli mama cum se cuvine tocmai pentru că nu mai are mamă. Era un cerc vicios. Influenţa doamnei Foxe ar fi favorabilă nu numai în această privinţă, ci şi în nenumărate altele. Domnul Beavis oftă. Dacă ar fi posibil ca un bărbat şi o femeie să se asocieze, nu legându-se prin căsătorie, ci pentru realizarea unui scop comun, pentru binele copiilor orfani de mamă sau de tată! O femeie bună mai mult chiar, admirabilă, extraordinară. Dar în ciuda acestor calităţi (sau poate tocmai datorită lor) între ei doi n-ar putea fi vorba decât de o asociaţie urmărind atingerea aceluiaşi scop. Nu o căsătorie. Şi de altfel Maisie îl aştepta – îl aştepta acolo; avea s-o regăsească negreşit… Dar o asociaţie de dragul copiilor – asta nu însemna o trădare.

Anthony se întoarse spre casă fluierând melodia „Caprifoiul şi albina”. Ţinea la taică-su, ce e drept mai mult din obişnuinţă aşa cum ţii la locul tău de baştină, la felurile de mâncare tradiţionale, dar în orice caz ţinea în mod sincer la el. Şi totuşi în prezenţa domnului Beavis se simţea cam stingherit.

„Brian!” strigă în timp ce se apropia de casă şi făcu un mic efort ca să-l cheme pe numele mic, căci i se

părea ciudat şi într-un fel lipsit de bărbăție ba chiar şi dezonorat să-i spună Brian, şi nu Foxe, sau Bot-de-cal, ca la şcoală.

Din camera unde îşi făceau lecțiile Brian fluieră în chip de răspuns.

„Eu zic să ne luăm bicicletele" strigă Anthony.

La şcoală băieții îşi băteau joc de bietul Bot-de-cal pentru mania lui de a observa păsările. „Am să vă anunț ceva" spunea Staithes, apucându-l pe Bot-de-cal de braț „n-o să ghiciți niciodată ce mi-a fost dat să văd azi: două piuitoare care scurmă baliga şi o codobatură". Hohotele de râs nu mai conteneau, Anthony chicotind şi ci împreună cu ceilalți. Dar aici nu mai era nimeni care să-l ia peste picior pentru că îl interesau păsările călătoare, cutiile puse pe câmp pentru ca păsările să-şi depună în ele ouăle şi locurile unde se adunau bâtlanii înainte de plecare, aşa că începu să prindă gust, mai mult încă, să-l pasioneze viața păsărilor. Când se întorceau acasă, uzi şi murdari de noroi din plimbarea lor de după-amiază, întreba triumfător, înainte ca bietul Brian să fi avut timpul să bâlbâie ceva: „Ştiți ce am auzit noi, doamnă Foxe? Ciripitul primei pitulici!" sau „Primul cintezoi" şi Rachel Foxe spunea „Minunat!" în asemenea fel, încât se simțea mândru şi fericit de parcă n-ar fi fost niciodată vorba de piuitoare şi de baligă.

După ce luau ceaiul se trăgeau perdelele şi se aduceau lămpile. Doamna Foxe începea să citească cu glas tare. Anthony, pe care romanele lui Walter Scott îl plictisiseră îngrozitor, descoperi cu mirare că urmăreşte cu mare pasiune „Aventurile lui Nigel".

Se apropiau sărbătorile de Paşte şi pentru un răstimp romanul lui Scott fu lăsat deoparte. Doamna Foxe le citea seara fragmente din Biblie „Şi Iisus le-a zis atunci: Sufletul Meu este cuprins de o întristare de moarte; rămâneți aici şi vegheați împreună cu Mine! Apoi a mers puțin mai înainte, a căzut cu fața la pământ şi S-a rugat zicând: Tată, dacă este cu putință, depărtează de la

Mine paharul acesta! Totuşi, nu cum voiesc Eu, ci cum voieşti Tu{51}. Lumina răspândită de lampă era ca o insulă rotundă în întunericul odăii şi spre ea se îndreptau scânteierile roşietice ale jăratecului din sobă. Anthony stătea întins pe podea şi din înaltul jilț italian, aşezat lângă lampă, cuvintele coborau asupra lui, ca transfigurate de vocea caldă şi muzicală, încărcându-se de un sens neauzit încă şi nebănuit. „Iar când L-au răstignit era ceasul al treilea”. În tăcerea care se aşternu şi care dură atât cât Anthony să-şi simtă inima bătând de zece ori, i se păru că aude ciocanul izbind: Bâc, bâc, bâc… îşi trecu degetele mâinii drepte pe palma netedă a mâinii stângi; trupul i se înțepeni de groază şi muşchii membrelor sale rigide se contractară spasmodic.

„De la ceasul al şaselea până la ceasul al nouălea s-a făcut întuneric peste toată țara”{52} Doamna Foxe puse cartea în poală. „Vorbele pe care le-am citit constituie unele dintre acele adaosuri de care v-am vorbit”, spuse, „au mai înflorit puțin povestea”. Trebuie să avem în vedere epoca în care au trăit evangheliştii. Ei credeau că astfel de lucruri se pot întâmplă; ba mai mult încă, socoteau că asemenea lucruri trebuie neapărat să se întâmple când are loc un eveniment de seamă. Voiau să-l cinstească pe Iisus; voiau ca povestea vieții lui să pară şi mai miraculoasă. Dar pentru noi, cei care trăim astăzi, aceste înfloriturii o fac să devină mai puțin miraculoasă şi nu avem sentimentul că îl cinstesc. „Ceea ce pentru noi constituie minunea”, continuă Rachel Foxe, şi vocea ei vibra de o profundă cucernicie, „este că Iisus a fost un om, un om tot atât de neputincios ca oricare din noi, un om care nu putea face minuni, un om pentru care nu s-a întâmplat nicio minune. Un om ca toții oamenii şi totuşi a putut face ceea ce a făcut; un om care a putut fi ceea ce a fost. Asta e minunea.”

Urmă o lungă tăcere; numai pendula ticăia şi jăratecul din vatră foşnea ca mătasea. Anthony, întins

pe spate, privea fix în tavan. Deodată lucrurile se limpeziră în mintea lui. Unchiul James avea dreptate, dar şi ceilalți aveau dreptate. Doamna Foxe îi arătase că era posibil ca ambele părți să aibă dreptate. Nu fusese decât un om ca toți oamenii şi cu toate astea... Şi el, şi el va înfăptui, şi el va fi.

Doamna Foxe luă din nou cartea în mână. Foile subțiri pârâiră când le întoarse.

„În ziua întâi a săptămânii, femeile acelea, şi altele împreună cu ele, au venit la mormânt dis-de-dimineață şi au adus miresmele pe care le pregătiseră. Au găsit piatra răsturnată de pe mormânt”.{53}

Piatra... Dar la Lollingdon era țărână; şi în cutiuță, în cutia nu mai mare decât cele de biscuiți nu era decât cenuşă. Anthony închise ochii, nădăjduind că va putea alunga odioasa imagine. Dar în bezna roşietică se iviră coarnele, smocul triunghiular de culoare portocalie, mai prezente, mai vii ca oricând. Pentru a se pedepsi, îşi duse mâna la gură şi începu să-şi muşte degetele, tare, tare de tot, până ce durerea ajunse de neîndurat.

Când veni să-i spună noapte bună, doamna Foxe se aşeză pe marginea patului lui Anthony şi-i strânse mâna într-ale ei.

„Ascultă-mă Anthony” spuse după o clipă de tăcere, „nu trebuie să-ți fie frică să te gândeşti la ea”.

„Să-mi fie frică?” îngăimă, ca şi cum n-ar fi înțeles. *Dar înțelesese* foarte bine, înțelesese poate mai mult decât voise ea să spună. Roşi, simțindu-se vinovat. Îi era frică ca şi cum l-ar fi prins într-o capcană ca şi cum l-ar fi dat de gol – îi era frică de doamna Foxe, şi ca atare, îi purta pică.

„Nu trebuie să te temi de suferință”, continuă doamna Foxe. „Vei fi trist când te vei gândi la ea; e inevitabil. Şi e bine să fie aşa. Tristețea e necesară câteodată, cum e necesară o operație. Altfel nu te faci bine. Când te vei gândi la ea, Anthony o să te doară. Dacă nu te vei gândi însă la ea, o condamni la o a doua moarte. Sufletele

celor plecați de la noi trăiesc, întru Domnul. Dar ele trăiesc şi în inimile celor rămaşi aici, îmbărbătându-i şi ajutându-i să devină mai buni. Morții nu se pot bucura de o atare nemurire decât dacă cei vii sunt gata să le-o dea. Vrei să mi-o dai, Anthony?"

Tăcut şi cu ochii plini de lacrimi, Anthony încuviință. Nu atât ceea ce spusese izbutise să-l liniştească, ci faptul că vorbele fuseseră rostite de ea, şi că fuseseră rostite de acea voce căreia nu i te puteai împotrivi. Temerile îi fură potolite, bănuiala şi ciuda pieriră ca prin farmec. În prezența ei se simțea la adăpost. Putea să lase să curgă în voie şuvoiul de lacrimi care i se urca în gâtlej.

„Bietul meu Anthony!" Îl mângâie pe păr… „Bietul meu Anthony! Nu-i nimic de făcut; o să te doară mereu, întotdeauna. Niciodată n-o să poți să-ți aminteşti de ea fără să suferi. Nici timpul care va trece nu va putea lua cu el întreaga durere."

Tăcu şi câteva momente rămase nemişcată, gândindu-se la tatăl şi la soțul ei. Tatăl ei fusese un munte de om, un bătrân impunător, ca un profet; apoi după ce paralizase se pipernicise dintr-odată. Îl revăzu în fotoliul cu rotile, cu capul aplecat într-o parte, şi barba lui albă mânjită de bale. Nu mai putea vorbi desluşit. Se gândi şi la bărbatul cu care se căsătorise fiindcă îl admirase, pentru puterea lui, pe care îl respectase pentru integritatea lui. Se căsătorise ca să descopere că nu-l iubea, că nu-l putea iubi. Căci puterea lui, îşi dăduse seama, era lipsită de căldură şi de mărinimie; şi integritatea lui era o integritate aspră şi crudă. Suferințele îndurate în cursul ultimei şi lungii boii îl întărâtaseră şi-l împietriseră. Murise aşa cum trăise, neînduplecat, împotrivindu-se până la capăt afecțiunii ei.

„Da, va exista întotdeauna durere şi tristețe" spuse într-un sfârşit. „Şi la urma urmei" şi glasul ei deveni mai cald, pătruns de un sentiment de mândrie şi de uşoară

sfidare, „ar fi oare de dorit să fie altfel? N-ai vrea să-ți uiți mama, nu e aşa Anthony? N-ai vrea să devii indiferent? Numai ca să eviți o mică durere? Nu poți dori asta, nu-i aşa?

Plângând în hohote, Anthony clătină din cap. Era adevărat. În acea clipă nu voia să scape de durere. Într-un anumit fel nedesluşit simțea chiar o uşurare să sufere, să îndure chinul până la capăt. Şi o îndrăgi pe doamna Foxe fiindcă ştiuse să-l învețe să sufere.

Se aplecă şi-l sărută. „Bietul meu Anthony!" spunea întruna. „Bietul meu Anthony!"

În Vinerea Mare plouă; dar sâmbătă vremea se schimbă şi ziua de Paşti fu scăldată simbolic în razele aurii ale soarelui, natura voind parcă să-şi aducă prinosul, ca într-o parabolă. Învierea lui Hristos şi reînvierea naturii – două aspecte ale unuia şi aceluiaşi mister. Lumina soarelui, norii ca mici frize de marmură dăltuite pe cerul de un albastru deschis, păreau într-un mod misterios şi profund să arate că tot ce spusese doamna Foxe era adevărat.

Nu se duseră la biserică dar, stând pe pajiştea din fața casei, doamna Foxe citi copiilor cu voce tare o parte din liturghia pascală şi apoi câteva fragmente din *Viața lui Iisus* de Renan{54}. Lacrimile mijiră în ochii lui Anthony în timp ce o asculta, şi se simți cuprins de o nesfârşită dorință de a fi bun, de a înfăptui ceva frumos şi măreț.

A doua zi un grup de copii din periferia londoneză veniră să stea de dimineață până seară în grădina doamnei Foxe şi în păduricea de la marginea proprietății. La colegiul din Bulstrocle ar fi fost tratați drept golani. În mod ostentativ, nu li s-ar fi dat nici cea mai nucă atenție. Nişte golani infecți. Mai târziu aveau să devină nişte derbedei, nişte țopârlani. Aici însă lucrurile stăteau cu totul altfel. Doamna Foxe se purta cu golanii ca față de nişte copii nefericiți care nu vor mai avea probabil norocul să iasă tot anul la iarbă verde.

„Bieții copii!” spuse Anthony doamnei Foxe, când sosiră. Dar deşi îşi dădea toată silința să-i compătimească şi se hotărâse să se arate plin de bunăvoință, în sinea lui se temea de acele stârpituri cu mutre de oameni mari. Îi era frică şi, ca atare, îi erau nesuferiți băieții cu care spusese că vrea să se joace, îi simțea cu totul străini de el. Hainele lor peticite şi jegoase, ghetele lor ca nişte bărci deveneau un obstacol tot atât de mare ca şi cum ar fi avut pielea de altă culoare decât a lui. Dialectul din periferia londoneză pe care îl foloseau, îi era tot atât de necunoscut ca limba chineză. Privindu-i îşi dădea seama, cu un oarecare sentiment de vinovăție, că le era mult superior. Unde mai pui că stârpiturile se uitau la el într-un anumit fel, privind cu un soi de ură zeflemitoare, hainele lui noi şi felul ciudat în care se purta. Cei mai îndrăzneți şopteau şi se hlizeau. Atunci când râseseră de bâlbâiala lui Brian, Anthony râsese împreună cu ei. Dar în curând băieții se potoliră sau dacă li se întâmpla să mai pufnească în râs, râdeau prietenos, cu un fel de compătimire. Anthony se prefăcu însă că nu ia în seamă că îşi băteau joc şi de el. Un adevărat „gentleman” – aşa i se spusese întotdeauna în mod explicit şi implicit prin exemplele date de ai lui – un „gentleman” nu ia în seamă astfel de lucruri. Sunt mai prejos de el. Se purtă deci ca şi cum băieții nu l-ar fi luat peste picior. Şi noii veniți continuară să-l ia la vale.

Dimineața pe care o petrecu jucându-se cu ei cu mingea sau de-a v-ați ascunselea fu un adevărat supliciu. Când sosi ora prânzului lucrurile merseră şi mai prost. Se oferi să ajute la servitul mesei. Nu avea nimic împotriva acestui fel de muncă. Dar când cei douăzeci de copii se adunară în sufragerie, mirosul de mizerie răspândit de hainele lor era atât de grețos – întocmai ca în biserica de la Lollingdon, dar şi mai pătrunzător – încât fu nevoit să se strecoare afară de vreo două trei ori, ca să scuipe în closet. *Colcăie de*

microbi! auzi în urechi vocea iritată şi speriata a maicăsii, repetându-i mereu. *Colcăie de microbi!* Şi când doamna Foxe îi puse o întrebare, nu fu în stare decât să dea din cap şi să mormăie ceva, fără să deschidă gura; dacă ar fi deschis-o ar fi trebuit să înghită. Să înghită; ce anume? Îți venea să verşi numai gândindu-te la ceea ce ai fi putut înghiți.

„Bieții copii! exclamă din nou, în timp ce-i privea împreună cu Brian şi cu doamna Foxe cum se pregăteau de plecare. „Bieții copii!" îi fu ruşine de propria lui ipocrizie când doamna îi mulțumi pentru faptul că-şi dăduse atâta osteneală ca să-i facă să se simtă bine.

Când Anthony se duse în odaia în care studiau, doamna Foxe spuse, întorcându-se spre Brian: „îți mulțumesc şi ție, dragul meu băiat. Te-ai purtat într-adevăr admirabil".

Roşind de plăcere, Brian clătină din cap. „Ț-ie îți revine t-tot meritul" spuse şi dintr-odată, fiindcă o iubea atât de mult, fiindcă era atât de bună, atât de minunată, ochii i se împăienjeniră de lacrimi.

Merseră împreună să se plimbe prin grădină. Doamna Foxe îşi pusese mâna pe umărul lui. Mirosea uşor a apă de colonie, şi deodată soarele ieşi din nori. (Parcă nici acest lucru nu era întâmplător ci făcea parte din minunata ei făptură).

„Uită-te la narcise! Sunt divine!" exclamă, cu acel glas care făcea ca orice vorbă spusă de ea să-i pară lui Brian mai adevărată decât adevărul însuşi, deşi n-ar fi putut spune de ce. „Şi acum inima-mi de bucurie plină... îți aminteşti Brian?"

Cu obrajii îmbujorați şi cu ochii sclipind de bucurie, Brian făcu semn că da. „T-tresaltă şi d-dănțuieşte..."

„Dănțuieşte cu narcisele"[55]. Îl luă de braț, strângându-l mai tare lângă ea. Inima lui Brian era plină de o nespus de mare fericire. Mergeau tăcuți. Fusta ei foşnea la fiecare pas – ca marea, gândi băiatul; ca marea la Ventnor, cu un an înainte, atunci când nu

putuse închide ochii toată noaptea din cauza valurilor ce se spărgeau de țărm. Întins pe pat în întuneric, ascultând răsuflarea îndepărtată a mării, fusese înspăimântat şi mai ales trist, grozav de trist. Dar acum amintirea acelei spaime, acelei adânci tristeți fără motiv devenea frumoasă, întrucât fusese evocată de prezența mamei lui. În acelaşi timp, într-un chip nedesluşit, ceea ce simțise la Ventnor părea să răsfrângă asupra ei o nouă frumusețe, făcând-o pe doamna Foxe mai desăvârşită în ochii lui. Plimbându-se pe peluza însorită, cu rochia ce foşnea la fiecare pas, mama lui primea ceva din nedesluşitul tâlc al vântului ce vâjâia în noapte şi al valurilor care veneau, neobosite, să spumege pe țărm.

„Bietul Anthony", spuse doamna Foxe după o tăcere îndelungată. „Trebuie să-i vină greu, foarte greu". Şi bietei Maisie de asemenea, gândi. Ființa aceea grațioasă şi languroasă, care se cufunda câteodată tăcând îndelung într-o lume de visuri fără consistență, ca alteori să se foiască întruna, febril şi voios, ce putea avea de-a face o asemenea ființă cu moartea? Şi dacă stăteai să te gândeşti, n-avea nimic de-a face nici cu maternitatea. Maisie, ca mamă, era tot atât de greu de închipuit ca Maisie moartă.

„T-trebuie să fie c-cc" dar nu putu articula cuvântul „cumplit" aşa că Brian ocoli cu grijă obstacolul şi spuse „îngrozitor", covârşit de emoția pe care aveau s-o producă vorbele nerostite încă, vorbe de nerostit, „îngrozitor să nu ai m-mamă".

Doamna Foxe îi zâmbi duios şi aplecându-se îşi lipi uşor obrazul de părul lui. „Îngrozitor să nu ai un copil." spuse, şi îşi dădu seama, în timp ce rostea cuvintele, că vorbele ei erau mai adevărate chiar decât crezuse, pe un plan existențial mai adânc decât cel pe care se afla în prezent, Vorbise referindu-se la clipa de față. Dar dacă ar fi îngrozitor să nu-l aibă pe Brian acum, cât de cumplit, cât de mult mai cumplit ar fi fost să nu-l fi avut *atunci*, când tatăl ei avusese atacul de apoplexie, *atunci*

în timpul acelor ani când bărbatul ei căzuse la pat. În acea vreme de restrişte şi de uscăciune sufletească, dragostea ei pentru Brian fusese singurul lucru pe care-l avusese în lume. Cumplit, era într-adevăr cumplit să nu ai un copil.

Capitolul X

6 iunie 1912

Cărți. Masa din camera lui Anthony era plină de cărți. Cinci volume în folio de Bayle[56] în traducerea apărută în 1738. „*Summa contra Gentiles*”[57] în versiunea lui Rickaby. *Problema stilului* de Gourmont[58]. *Calea spre desăvârşire*[59], *Amintiri din casa morților* de Dostoievski. Trei volume din scrisorile lui Byron. Lucrările Sfântului Ioan al Crucii[60] în limba spaniolă. Piesele lui Wycherley[61], *Istoria celibatului sacerdotal* de Lee.

Dacă s-ar putea ca cineva să aibă două perechi de ochi, gândi Anthony în timp ce se întorcea de la plimbare, Janus ar fi în stare să citească simultan „*Candide*[62] şi *Imitația*[63]. Viața era atât de scurtă şi cărțile atât de multe încât nici nu le mai puteai număra. Privi cu atenție şi cu desfătare volumele răspândite pe masă, deschizând la întâmplare când unul când altul. *Nu voi să se întindă* citi Anthony; *apoi se văzu că gâtul era prea gros pentru a intra în gaura făcută aşa că preotul fu nevoit să răcnească cuvintele de îmbărbătare ca să nu se mai audă țipetele. Capul căzu înainte ca cineva să-şi fi putut da seama când fusese retezat. Mai apoi încercară să tragă capul, deşi nu era prea, uşor, căci părul rămăsese prins în ghilotină. Primul cap fu tăiat în dreptul urechilor; celelalte două fură retezate cu mai multă dibăcie. Când căzu primul cap m-au apucat căldurile, mi s-a făcut sete şi tremuram atât de tare încât abia mai puteam ține în mână binoclul…*

Fericirea, fiind un bun specific unei naturi dotate cu inteligență, trebuie să lege natura dotată cu inteligență de

ceea ce îi este specific. Dar dorința nu este caracteristică unei naturi dotate cu inteligență, ea putând fi găsită în orice lucru, deşi în diferite grade la diferite ființe. Deoarece voința face parte din categoria dorințelor nu este un atribut caracteristic naturii dotate cu inteligență, decât în măsura în care depinde de inteligență; dar inteligența în sine e specifică naturii dotate cu inteligență. Iată de ce fericirea constă în mod esențial şi substanțial într-o acțiune ce depinde mai degrabă de intelect, decât de voință... Chiar în cea mai adâncă tainiță a sufletului meu nu am fost în stare să concep iubirea, decât ca o luptă, luptă ce începe prin ură şi care se termină cu aservire morală... Nu vreau să fiu încornorat, asta să ştii; o s-o pățeşti dacă îmi pui coarne. Ce, te-ai şi vindecat de ultima ta boală ruşinoasă?... La primera noche o pur-gacion es amarga y terrible para el sentido, como ahora diremos. La secunda no tiene comparacion, porque es horrenda y espantable para el espiritu...{64} (Cred că am citit undeva că meticulozitatea mergea atât de departe încât unele doamne nu mai voiau să spună „J'ai mangé des confitures"{65}, ci „des fitures". Dacă o luăm aşa, ar trebui să fie suprimate mai mult de jumătate din cuvintele ce figurează în Dicționarul Academiei Franceze...)

Până la urmă Anthony se hotărî pentru *Calea spre desăvârşire* a Sfintei Tereza de Avila şi începu să citească. Când, un ceas mai târziu, sosi Brian, ajunsese la rugăciunea pentru pace sufletească.

„Oc-cupat?", întrebă Brian.

Anthony făcu semn că nu.

Brian se aşeză.

„Am venit s-să văd dac-că c-crezi c-că mai t-trebuie ceva pentru mâine." Doamna Foxe şi Joan Thursley, domnul şi doamna Beavis soseau la Oxford să petreacă o zi cu ei. Brian şi Anthony hotărâseră să-i primească împreună.

Vin alb de Rin sau vin alb franțuzesc? Sauternes?

Langustă cu maioneză sau nisetru? Dacă ploua, care era cel mai indicat program pentru după-amiază?

„Ai să p-poți veni la întrunirea *fabienilor*{66} dis-seară? întrebă Brian când terminară de discutat planurile pentru a doua zi.

„Desigur" spuse Anthony. Trebuiau să aleagă în acea seară un nou preşedinte pentru semestrul următor. „O să fie o luptă aprigă între tine şi Mark Staithes. Trebuie să obții cât mai multe voturi…".

„Mi-am retras c-candidatura" spuse Brian, întrerupându-l.

„Ți-ai retras-o? De ce?"

„D-din d-diferite motive."

Anthony îl privi şi clătină din cap. „Mă rog, eu nu m-aş fi gândit să mi-o pun" spuse. „Nu-mi pot imagina ceva mai plictisitor decât să prezidezi vreo organizație, oricare ar fi ea." Până şi faptul de a face parte dintr-o organizație era o pacoste. De ce să tot fii silit să alegi când n-ai chef s-o faci; de ce să te angajezi subscriind la o serie de principii când esențialul e să fii liber; de ce să promiți că vei fi alături de ceilalți când foarte probabil ai dori să fii singur; să spui că în cutare zi vei fi în cutare loc? Numai după îndelungate strădanii, Brian izbutise să-l hotărască să se înscrie în organizația *fabienilor*. În afară de această opțiune, era cu totul liber. „Îngrozitor de plicticos" spuse din nou. „Dar, mă rog, de vreme ce ai intrat în horă de ce vrei să nu mai joci?"

„Mark va fi un p-preşedinte mai bun ca mine".

„Mai brutal vrei să spui".

„În afară de as-sta. Ține g-grozav să fie ales." Brian se opri, mustrat de conştiință. Anthony ar fi putut crede că voia să-l critice pe Mark Staithes, arogându-şi dreptul de a adopta o atitudine protectoare.

„Vreau s-să s-spun că el e c-conştient de faptul că va face t-treaba cum t-trebuie, spuse cât putu de grăbit… „P-pe c-când eu… Aşa că nu văd de ce…".

„Aşa că te-ai hotărât să-i cânți în strună".

„Nu, nu!” strigă Brian deznădăjduit..». Nu e vorba de asta”.

„Să-şi facă mendrele ca un cocoş într-un coteț plin de găinaț”; continuă Anthony, neținând seama de vorbele lui. „Trebuie să facă pe cocoşul undeva, fie şi într-un minuscul coteț fabian”. Începu să râdă. „Bietul Mark!” Ce chin ar fi pentru el dacă n-ar putea să se cocoațe pe grămada lui de găinaț! Mare noroc să preferi lectura.” Mângâie afectuos volumul în care se afla opera Sfintei Tereza. „Totuşi mi-ar fi părut bine dacă nu ți-ai fi retras candidatura. Ce-aş mai fi râs să-l văd pe Mark prefăcându-se că nu-i pasă că l-ai bătut. După alegeri ai să citeşti un discurs, nu-i aşa?”

Simțindu-se uşurat că se schimbase vorba, Brian dădu afirmativ din cap. „Despre pă… pă…”, începu.

„Despre păcat?”

„Despre părerile mele asupra sindicalismului”.

Pufniră amândoi în râs.

„Ciudat, când stai să te gândeşti”, spuse Anthony în momentul în care se potoliră, „până şi ideea de a vorbi unor socialişti despre păcat pare atât de… cum să spun, de năstruşnică. Zău aşa! Păcat… socialism.” Clătină din cap. „E ca şi cum ai împerechea o zebră cu o raț.”

„S-ar putea vorbi de p-păcat dacăă ai lua-o de la celălalt c-capăt.”

„Care capăt?”

„Cel social. S-să organizezi o s-societate atât de bine încât individul s-să nu p-poată p-pur şi simplu p-păcătui”.

„Şi crezi sincer că o asemenea societate ar putea exista?”

„P-poate” spuse Brian cu o urmă de îndoială în glas, gândindu-se că o schimbare pe plan social n-ar putea anihila scârbavnicele lui pofte, că n-ar putea nici măcar să le justifice decât, poate, în cadrul unor anumite limite convenționale. „N-nu, nu ştiu” spuse într-un sfârşit.

„Cred că tot ce s-ar putea realiza e transferul

păcatelor de pe un plan în altul. De fapt s-a şi făcut acest lucru. Să ne gândim, de pildă, la invidie şi la ambiție, înainte se manifestau la nivelul violenței fizice. Acum am organizat în asemenea mod societatea încât invidia şi ambiția sunt nevoite să se exprime în termeni de competiție economică".

„P-pe care o vom desființa".

„Aducând iar la modă violența fizică?"

„As-sta *s-sperі tu*, nu-i aşa?" spuse Brian. Şi adăugă râzând: „Eşti îngrozitor".

Tăcură câteva clipe. Absent, Brian luă de pe masă *Calea spre desăvârşire* şi începu s-o răsfoiască, oprindu-se ca să citească ici şi colo câte un paragraf. Închise cartea, oftă, o puse la loc şi apoi spuse, dând din cap: „Nu p-pot să-nțeleg de c-ce citeşti c-chestii de astea. De vreme c-ce nu c-crezi în ele".

„Te înşeli, cred" spuse Anthony cu convingere. „Nu în explicațiile admise de biserică. Sunt evident stupide. Dar în fapte. Şi cred în teoria fundamental metafizică despre misticism."

„V-vrei să spui c-că poți ajunge la adevăr printr-un fel de contopire directă cu el?"

Anthony încuviință. „La cea mai importantă şi prețioasă categorie de adevăruri; numai în acest fel."

Brian rămase pe gânduri câteva clipe, cu coatele pe genunchi, ținându-şi capul în. mâini, privind în pământ. Apoi, fără să ridice ochii spuse într-un târziu: „Mi s-se p-pare că p-paşti..."

„Că pasc cu oile şi urlu cu lupii." completă celălalt. „Da?"

Brian aprobă. „Te serveşti de scepticism p-pentru a ataca religia, p-pentru a ataca de fapt orice fel de idealism" adăugă, amintindu-şi săgețile înmuiate în sarcasm cu care Anthony dezumfla bucuros orice entuziasm ce i se părea excesiv. „Şi foloseşti asta" spuse arătând *Calea spre desăvârşire* „drept armă împotriva argumentărilor ştiințifice când se potriveşte c-cu c-c -..."

cuvântul „carte” nu izbuti să i se lege pe buze, „dacă îți vine la socoteală”.

Anthony îşi aprinse pipa înainte de a răspunde. „În definitiv de ce nu am profita la maximum de ambele lumi?” întrebă, aruncând chibritul stins în sobă. „De ce n-am profita de *toate* lumile? De ce n-am face-o?”

„B-bine, dar cum rămâne c-cu c-coerența, cu convergența spirituală…?”

„Dar nu pun preț pe convergența spirituală. Ceea ce mă interesează este să pot trăi neamputat. Cred că e de datoria fiecăruia să valorifice tot ce există în stare virtuală, *toate* valențele. Să nu te agăți stupid de una singură. Unitate spirituală!” repetă. „Dar şi despre stridii se poate afirma că posedă această calitate. Şi despre furnici.”

„Şi despre s-sfinți.”

„Cu atât mai bine. Ceea ce spui nu face decât să mă întărească în hotărârea de a nu deveni sfânt”.

„D-dar c-cum poți înfăptui ceva dac-că nu ai realizat în p-prealabil convergența s-spirituală? E p-prima, c-condiție c-ca să poți înfăptui c-ceva!”

„Cine îți spune că vreau să înfăptuiesc ceva?” întrebă Anthony. „Nu vreau. Vreau să *fiu* complet. Şi vreau să *cunosc*. În măsura în care procesul de a ajunge să cunoşti înseamnă acțiune, accept condițiile impuse de unitatea spirituală”. Arătă cu pipa cărțile de pe masă.

„Nu ac-cepți c-condițiile *acestui* fel de c-cunoaştere”, replică Brian arătând din nou spre *Calea spre desăvârşire*. „Rugăciunea, postul şi toate celelalte.”

„Fiindcă lucrurile de care pomeneşti nu duc la cunoaştere; ele nu constituie decât un anumit fel de experiment. Există o enormă diferență între a cunoaşte şi a experimenta. Între a învăța algebra, de pildă, şi a te culca cu o femeie.”

Brian nu zâmbi. Stând tot cu ochii plecați spuse: „C-crezi că experiențele de ordin m-mistic te p-pun în c-contact cu adevărul?”

„Ca şi cele pe care le trăieşti când te culci cu o femeie.”

„Oare?” întrebă Brian cu oarecare greutate. Nu-i plăcea să vorbească despre asemenea lucruri, acum mai puțin decât oricând, acum când era îndrăgostit de Joan, acum când o iubea şi totuşi (îi era silă de el când îşi aducea aminte), acum, când o dorea pătimaş, netrebnic…

„Dacă dai de femeia care ți se potriveşte” răspunse Anthony, cu un aer de mare cunoscător în materie şi ca şi cum ar fi făcut experiențe cu toate speciile de femele. De fapt, deşi i-ar fi fost ruşine s-o recunoască, era virgin.

„Aşa că n-ai nevoie s-să-ți bați c-capul p-postind” spuse Brian cu neaşteptată ironie.

Anthony rânji. „Mă mulțumeşte total faptul *de a cunoaşte* ceva despre „calea spre desăvârşire”, spuse.

„C-cred că mie mi-ar plăcea s-o *şi* experimentez” spuse Brian după o scurtă pauză.

Anthony ridică din umeri, „Nu face daraua cât ocaua” spuse; „Aici se încurcă lucrurile cu privire la activitățile care cer să te dedici lor întru totul; plăteşti cu prețul propriei tale libertăți. Te găseşti înghesuit într-un colț. Devii prizonier”.

„Dar dac-că vrei să fii liber, t-trebuie să te constitui p-prizonier. E însăşi c-condiția libertății – adevăratei libertăți”.

„Adevărata libertate!” Anthony repetă cuvintele parodiind isonul popesc. „Mă încântă genul ăsta de argumente. Contrariul unui lucru nu-i este contrar; nu, vai de mine, cum să fie! E lucrul în sine, aşa cum este el *într-adevăr*. Întreabă pe un reacționar ce înseamnă a fi conservator; îți va spune că reprezintă de fapt *adevăratul* socialism. Şi citeşte ce spun producătorii de băuturi spirtoase; jurnalele sunt pline de articole referitoare la frumusețea „adevăratei cumpătări”. Prin cumpătare se înțelege de obicei, să nu bei alcool; dar

adevărata cumpătare este însă ceva cu mult mai rafinat. Adevărata cumpătare înseamnă să bei la fiecare dejun o sticlă de vin roşu, şi după fiecare cină trei pahare mari de whisky. Întrucât mă priveşte, sunt partizan convins al adevăratei cumpătări fiindcă am oroare de cumpătare. Dar îmi place să fiu liber. De aceea nu vreau să am nimic de a face cu adevărata libertate."

„Care, cu toate-acestea, există" stărui Brian cu încăpățânare.

„Ce se află oare într-un cuvânt?"{67} continuă Anthony. „Răspunsul este următorul: de fapt orice, dacă cuvântul se dovedeşte a fi potrivit. Libertate e un cuvânt minunat. De aceea țineți cu toții atât de mult să vă slujiți de el. Credeți că dacă veți numi încarcerarea adevărata libertate, lumea va da năvală în închisori. Şi din păcate aveți dreptate. Cuvântul are mai mult preț în ochii multora decât lucrul pe care îl desemnează. Oamenii îl vor urma pe acela care va repeta cel mai des şi cu vocea cea mai puternică cuvântul. Şi, fără doar şi poate, „Adevărata Libertate" este efectiv un cuvânt mai sonor decât libertate *tout court*{68}. „Adevăr", iată un alt cuvânt magic. Dacă îl alături de „libertate" – plin şi el de magie efectul va fi formidabil." După ce se opri câteva clipe, deschizând o paranteză vorbi pe cu totul alt ton: „Mi se pare ciudat că oamenii nu vorbesc despre adevăratul adevăr. Bănuiesc că ar suna cam bizar. Adevăratul adevăr; adevăratul adevăr" repetă ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama cum sună cuvintele. „Nu, evident, nu merge. Aduce a Beri-Beri sau a Wagga-Wagga. Parcă ar vorbi nişte papuaşi. Nu poți să iei în serios o asemenea expresie. Dacă vrei să elimini contrariul implicat de epitet trebuie să spui adevăr de ordin spiritual sau interior, sau adevăr superior, sau chiar…".

„Dar adineauri spuneai că *există* un adevăr de ordin s-superior. Ceva la care p-poți ajunge pe c-cale m-mistică. T-te c-contrazici".

Anthony râse. „Asta e unul dintre privilegiile libertății.

Şi, bineînțeles” adăugă pe un ton mai serios „există o diferență între a cunoaşte şi a experimenta. A cunoaşte adevărul nu este acelaşi lucru cu a-l experimenta. Ar trebui să le numim prin două cuvinte diferite”.

„Izbuteşti să ieşi din orice înc-încurcătură”.

„Nu din toate” spuse apăsat Anthony. Niciodată nu voi scăpa din astea”. Arătă din nou cărțile. „Întotdeauna dorința de a cunoaşte. Închisoarea aceasta – fiindcă, bineînțeles, şi cunoaşterea reprezintă o închisoare. Dar voi fi întotdeauna gata să stau în această închisoare”.

„Întotdeauna?” întrebă Brian.

„De ce nu?”

„E un lux prea mare”.

„Dimpotrivă. Asta înseamnă să disprețuieşti plăcerea şi să-ți petreci zilele muncind serios.”

„De fapt zile p-petrecute în mod p-plăcut”.

„Desigur. Dar e oare interzis să-i placă cuiva să muncească?”

Brian dădu din cap.

„N-nu e t-tocmai vorba de as-sta”, spuse. „Nu se f-face să p-profiți de p-privilegiile pe c-care le ai”.

„Ale mele sunt destul de neînsemnate” spuse Anthony. „Cam şase lire pe săptămână” adăugă referindu-se la venitul pe care îl aduceau banii moşteniți de la maică-sa.

„Şi tot restul”.

„Care rest?”

„N-norocul că s-a întâmplat să-ți placă astfel de lucruri”, întinse mâna şi arătă volumele în folio ale dicționarului lui Bayle. Şi t-toate darurile c-cu ca-re ai fost înzestrat.

„Dar nu pot să devin imbecil utilizând artificii”, obiectă Anthony. „Nici tu, de altfel”.

„N-nu, d-ar p-putem p-pune ce avem în slujba…”.

„În slujba unui lucru pentru care nu am fost făcuți”, sugeră sarcastic Anthony.

Neținând seama de vorbele rostite în zeflemea, Brian

continuă din ce în ce mai patetic căci vorbea din adâncul sufletului. „Un fel de prinos”.

„Cui şi pentru ce?”

„Pentru tot ce ni s-a dat. În primul rând bani. Şi apoi dorința de a c-cunoaşte, gust, puterea de a c-c-…” Ar fi vrut să spună „a crea”, dar trebui să se mulțumească cu verbul analog „a înfăptui”. „Faptul de a fi un c-cărtu-rar sau un artist echivalează într-un anumit sens cu dorința de a-ți mântui propriul tău suflet, Dar mai există şi împărăția lui D-dumnezeu. Şi aşteaptă să fie înfăptuită.

„De către *fabieni* întrebă Anthony făcând pe prostul.

„P-printre alții şi de *fabieni.*” Tăcură amândoi un timp destul de îndelungat. „Să-i spun oare?” se întrebă Brian. „Să-i spun?” Şi deodată, ca şi cum s-ar fi prăbuşit un stăvilar, orice îndoială dispăru, luată parcă de ape. „M-am hotărât” spuse cu voce tare şi emoția ce răzbătea din cuvintele lui era atât de puternică încât îl făcu, aproape fără să-şi dea seama, să sară în picioare şi să străbată camera încoace şi încolo fără să se poată opri, „m-am hotărât s-să-mi continui s-studiile de filosofie, literatură şi istorie până la t-treizeci de ani. Atunci va veni vremea să mă apuc de altceva. De ceva mai d-direct”.

„Direct?” repetă Anthony. „În ce sens anume?”

„În s-sensul de a intra în c-contact cu oamenii. În s-sensul de a f-face să se realizeze împărăția Domnului…”. Intensitatea dorinței lui de a exprima ceea ce simțea îl sili să se cufunde iar în tăcere.

În timp ce asculta vorbele lui Brian, în timp ce privea fața lui serioasă şi înflăcărată de emoție, Anthony se simți răscolit, până în străfundurile ființei lui… Tocmai din această cauză, ca să se apere de propria lui emoție, fu nevoit să reacționeze împotriva propriei sale tulburăm cât şi a celei simțite de prietenul său, spunând în batjocură: „Să ne apucăm să spălăm picioarele săracilor, de pildă” sugeră, „şi să le ştergem cu părul nostru. Va fi cam anevoios dacă se va întâmpla să chelim înainte de

vreme.”

Mai târziu, după plecarea lui Brian, îi fu ruşine de gluma ieftină pe care o făcuse; era mai cu seamă umilit fiindcă i se ivise automat pe buze. Exact ca reacţia unei broaşte căreia i s-a secţionat şira spinării pe care se toarnă o picătură de acid. O reacţie iraţională.

„Fir-ar să fie!” spuse cu voce tare şi apoi se apucă de citit.

Se cufundase din nou în lectura volumului *Calea spre desăvârşire* când auzi o bătaie în uşă şi pe cineva strigând ca un soldăţoi, imitând felul de a vorbi al unui sergent-major care comandă trupei la o paradă.

„Arz-o focul de scară! spuse Gerry Watchett intrând în odaie. „Ce dracu te-o fi apucat să te muţi în gaura asta infectă?”

Gerry Watchett era un tânăr cu faţa bălaie şi trăsături fine ce nu-ţi atrăgeau atenţia. Părul buclat era de un blond închis. Un băiat frumos, dar frumos ca o fetiţă deşi era foarte înalt şi voinic. Dacă îl priveai în treacăt, ţi se părea că înfăţişarea lui evocă inocenţa şi puritatea păstorilor din Arcadia. Prima impresie era dezminţită, dacă îl examinai mai atent, de privirea neobrăzată şi aspră a ochilor lui albaştri şi de zâmbetul uşor zeflemitor şi disprețuitor ce i se ivea mereu pe faţă dar mai ales de mâinile lui cu degete izbitor de butucănoase terminate cu unghii late şi scurte.

Anthony îi arătă un scaun. Gerry refuză. „Nu. Sunt grăbit. Am intrat doar ca să-ţi spun că trebuie să vii diseară la masă. La ora opt.”

„Nu pot.”

Gerry se încruntă. „De ce nu poţi?”

„Mă duc la o întrunire a *fabienilor*”.

„Şi consideri că ăsta e un motiv pentru a nu lua masa cu mine?”

„Am promis…”

„Atunci te aştept la ora opt?”

„Ţi-am spus doar…”

„Nu te prosti. Ştii că n-are nicio importanță. Ce cauți printre fătălăii ăia?”

„Ce motiv vrei să invoc?”

„Orice drăcovenie îți trece prin minte. Spune şi tu că ai aflat chiar acum că eşti fericitul tată a doi gemeni.”

„S-a făcut”, spuse până la urmă Anthony. „Am să vin!”

„Îți mulțumesc din toată inima”, spuse Gerry cu o politețe ironică. „Te-aş fi strâns de gât dacă ai fi spus nu”.

„Deci pe curând”. Se opri în pragul uşii. „Ceilalți invitați sunt Bimbo Abinger, Ted, Willie Monmonth şi Scroope. Voiam să-l chem şi pe Gorceacov, dar nătărăul ăla şi-a găsit să se îmbolnăvească în ultimul moment. De aia te-am invitat pe tine”, adăugă pe un ton neutru, care era de fapt mai insultător decât orice subliniere sarcastică. Fără să-şi ia rămas bun, părăsi camera.

„Îți p-place?” îl întrebase Brian într-o zi, când venise întâmplător vorba despre el. Şi fiindcă întrebarea stârnea implicații ce nu-i veneau la socoteală, Anthony răspunse cu o agresivitate întru nimic justificată, că, fără îndoială, Gerry îi plăcea. „Crezi oare că dacă nu mi-ar fi plăcut l-aş frecventa?” spusese încheind discuția şi uitându-se bănuitor şi înciudat la Brian, care nu făcu niciun comentariu, aşa că întrebarea rostită se întoarse ca un bumerang asupra lui. Da, într-adevăr, de ce oare se înhăitase cu Gerry? Căci, nici vorbă, individul nu-i plăcea. Gerry îi jignise în nenumărate rânduri, îl umilise şi era gata – ştia asta – să-l jignească şi să-l umilească iarăşi dacă l-ar fi provocat cât de cât. Ba chiar fără să-l provoace. L-ar fi jignit din nou numai de dragul de a-l jigni, căci îi plăcea să umilească oamenii, fiindcă avea un talent înnăscut pentru a-i chinui pe cei din preajma lui. Aşa încât era într-adevăr cazul să se întrebe de ce?

Anthony fu nevoit să recunoască că din pur snobism şi că acesta era unul dintre motivele greu de mărturisit tocmai fiindcă nu-i făceau cinste. Era absurd şi ridicol.

Şi totuşi nu era mai puțin adevărat că îi plăcea să facă parte din grupul lui Gerry. Se simțea măgulit că era prieten intim cu tinerii aristocrați şi plutocrați din banda lui Gerry, cu atât mai măgulit cu cât era perfect conştient de superioritatea lui, căci era mai inteligent, avea mai mult gust, şi mai multă judecată decât ei, fiindu-le deci superior în toate domeniile *într-adevăr* importante.

Acceptând ca de la sine înțeleasă superioritatea lui intelectuală, tinerii barbari îl admirau fără rezerve, aşteptând ca Anthony să-i răsplătească amuzându-i. Se număra printre prietenii lor intimi, fără doar şi poate, dar numai în măsura în care Voltaire fusese intim cu Frederic cel Mare, sau Diderot cu împărăteasa Ecaterina. Nu poți deosebi lesne un filosof care trăieşte la Curte de bufonul regelui.

„Unu la zero pentru profesorul nostru!" sau „Să mai bem un pahar în cinstea profesorului spunea adesea Gerry când Anthony debita vreun aforism şi în glasul lui se desluşea o netăgăduită admirație, dar şi atitudinea insultătoare a Unui protector. N-ar fi vorbit altfel unui flaşnetar care ar fi aşteptat să-i arunce câțiva gologani.

Amintirea umilințelor din trecut îl mai usturau ca înțepătura unui țânțar. Anthony se smuci din loc şi încruntat începu să dea ocol camerei. Un burghez snob, tolerat, fiindcă era capabil să-i distreze, asta era. Concluzie odioasă, chinuitoare. De ce oare suport asemenea situație? se întrebă. De ce mă port ca un dobitoc? Am să-i trimit lui Gerry câteva rânduri ca să-l anunț că nu pot veni. Dar timpul trecea; biletul rămase nescris. În definitiv, îşi spuse Anthony, dacă stau să mă gândesc, situația prezintă unele avantaje, şi am şi oarecari satisfacții. O seară petrecută cu Gerry şi prietenii lui era nu numai un prilej de încântare, ci şi o ocazie de a te instrui. Seri încântătoare şi pline de învățăminte, nu pentru că vreunul dintre băieți ar fi spus ceva interesant – erau cu toții nişte imbecili şi de o

ignoranță crasă – ci fiindcă erau aşa cum erau, creați de împrejurările respective. Datorită averii şi situației lor sociale, băieții din şleahta lui Gerry se bucurau de o libertate pe care Anthony şi-o putea imagina numai, sau despre care aflase numai din cărți. Întrucât îi privea, un mare număr din opreliştile care-l stânjeniseră pe el, nu existaseră niciodată. Considerau cu toții că li se cuvine să se abată de la reguli, comițând fapte pe care Anthony le admitea numai teoretic, simțind şi în acest caz nevoia să le justifice făcând apel la toate argumentele date de o metafizică deliberat mistificată şi ingenios îngemănată cu o teologie mai mult decât dubioasă. Numai grație unor împrejurări de ordin economic şi social, tinerii barbari ignoranți se comportau în modul cel mai natural din lume, aşa cum el nu îndrăznise să se poarte nici după ce citise tot ce spusese Nietzsche despre supraom şi Casanova despre femei. Băieții nu simțeau însă nevoie să-l studieze pe Pantajali{69} sau pe Jacob Boehme{70} pentru a găsi motive să se intoxice cu alcool sau să facă orgii: se îmbătau pur şi simplu şi făceau dragoste cu prima femeie care le ieşea în cale ca şi cum s-ar fi aflat în grădinile din paradis. Înfruntau viața, nu temători şi scuzându-se neîncetat, aşa cum făcea Anthony – veşnicul prizonier dornic să evadeze din închisoarea cu gratii invizibile – ci trăind-o din plin cu senina neobrăzare a celor siguri că Dumnezeu le-a hărăzit să se bucure de tot ce oferă viața, şi că a decretat că va fi întotdeauna de acord ca ei şi cei deopotrivă cu ei, să-şi satisfacă toate dorințele.

De fapt existau şi pentru ei anumite bariere alcătuite din prejudecăți. Uneori se dovedeau tot atât de bucuroşi, ca şi bietul Brian, să se încarcereze într-un anumit cod, dar codul şi prejudecățile aparțineau castei respective, aşa că nu-l puteau privi pe Anthony. Exemplul lor îl eliberau de chingile educației pe care o primise, fără să-l poată lega din nou, căci erau făcute pe măsura lor, nu şi a lui. Când se afla în mijlocul lor,

regulile impuse de comportarea onorabilă în societate erau excluse, după cum erau revocate şi frica de opinia publică ca şi celelalte precepte ale prudenței burgheze ce aveau darul să-l inhibe. În schimb, când Bimbo Abinger refuza cu indignare să asculte dacă i se sugera că ar fi bine să vândă hardughia de casă care îi înghițea trei sferturi din venituri, când Scroope se plângea că va trebui să intre în Parlament, deoarece tradiția familiei lui cerea ca primul născut să primească titlul de noblețe numai după ce participase la şedințele Camerei Comunelor, Anthony se mira, amuzându-se în acelaşi timp, întocmai ca un explorator care are prilejul să asiste la ritualul unei populații primitive. O ființă rațională nu se poate converti la un asemenea cult, nu poate crede în astfel de idoli, dar nu spune nimeni că, din când în când, nu poate maimuțări obiceiurile băştinaşilor. Dacă te prosternezi în fața unui idol înseamnă că accepți un anumit tabu, în vreme ce maimuțăreala înseamnă libertate. Adevărata libertate. Anthony rânji, ascultându-se. Se simțea iarăşi bine dispus şi împăcat cu sine însuşi. Un snob, un burghez snob, asta era. Desigur. Dar exista un motiv, o justificare. Şi dacă tinerii barbari din aristocrație îl priveau drept un bufon de mare clasă, n-avea nicio importanță, ăsta era prețul ce trebuia plătit pentru darul pe care i-l făceau, şi anume libertatea. Nu, costa nimic pentru a intra în rândul *fabienilor*; adevărat, dar ce-i puteau oferi teoriile lor socialiste! Te puteau, în oarecare măsură, elibera din punct de vedere intelectual, dar exemplul tinerilor barbari însemna o eliberare în domeniul vieții practice.

Îmi pare nespus de rău scrise la repezeală pe o foaie de hârtie adresată lui Brian. *Mi-am adus deodată aminte că m-am angajat pentru astă-seară.* (Cuvântul „angajat” aparținea vocabularului domnului Beavis senior, un cuvânt care îl enerva oricând îl auzea, căci i se părea pretențios. Turnând o minciună, cuvântul se ivise

spontan, în fuga condeiului). *Din nenorocire* (şi această expresie era una dintre cele frecvent folosite de taică-su) *n-am să pot veni să te ascult vorbind despre păcat. Aş vrea să pot ieşi din încurcătura asta, dar nu prea văd cum. Cu bine. A.*

Când se aduseră fructele aproape toți băieții erau beți turtă. Gerry Watchett îi povesti lui Scroope aventura lui cu o baroneasă din Germania. O întâlnise pe vapor când se dusese în Egipt. Pe Abinger nu-l asculta nimeni, aşa că îşi recita de unul singur limericuri în care figurau atâtea nume celebre încât ansamblul lor constituia o enciclopedie de biografii. Ted şi Willie se certau de mama focului, fiecare pretinzând că sistemul lui de a vâna găinuşa de munte era cel mai bun. Numai Anthony tăcea. Orice cuvânt spus ar fi primejduit fragila fericire ce-l învăluise. Ultimul pahar de şampanie avusese darul să-l strămute într-o lume nouă neprețuit de frumoasă şi de semnificativă. Merele şi portocalele din fructiera de argint păreau enorme nestemate. Fiecare pahar, străbătut de licărirea luminărilor aşezate pe masă, nu mai era umplut cu vin, ci cu topaze, topaze solide şi translucide. Trandafirii luceau ca atlasul, şi conturul petalelor bine desenate şi împietrite te ducea cu gândul la un giuvaer făurit din metal sau din sticlă. Până şi sunetele înghețaseră, devenind de cristal. Limericul cu privire la domnişoara din Burma avea drept echivalent sonor o statuetă de jad şi cearta ivită din pricina vânătorii găinuşelor de munte părea o cascadă într-un peisaj de iarnă. *Le transparent glacier des vols qui n'ont pas fui*[71] gândi Anthony din ce în ce mai încântat. Tot ce se afla în jurul lui era miraculos de strălucitor şi bine definit în spațiu şi totuşi lucrurile păreau că se află undeva foarte departe, lucruri ciudate, fără legătură parcă cu cele din preajma lor. Chipurile băieților strânşi în jurul mesei străluceau şi ele, profilându-se pe fundalul crepuscular în care era cufundată încăperea.

Se aflau parcă într-un acvariu luminat, şi nu-i puteai privi decât prin peretele de sticlă. Acvariul nu se afla numai în afară, ci şi, lucru de neînţeles, în străfundurile fiinţei lui. Contemplând prin geam florile şi rocile marine, devenise şi el un peşte, dar un peşte genial, un peşte care era în acelaşi timp şi un dumnezeu I C H T H U S *Iesos Cristos theou huios soter*[72]. Sufletul lui divin de peşte atârna undeva deasupra, plutind în acel element străin, contemplând neîncetat, holbându-şi ochii enormi. Pricepea tot, înţelegea tot, fără să participe însă la cele ce se întâmplă în lumea contemplată. Până şi propriile lui mâini aşezate pe masă încetaseră în mod concret să mai fie ale *lui*. Stând la adăpost în acvariul lui le privea cu aceiaşi admiraţie detaşată şi cu aceiaşi încântare de parcă ar fi fost şi de fructe sau flori, sau tablouri înfăţişând „o natură moartă", alcătuită din feţele prietenilor săi. Frumoase mâini! Mâini meşteşugit făurite pentru a duce cu bine la capăt nenumăratele lor misiuni, mânuirea puştilor cu dublă bătaie în aşa fel încât să doboare păsări în zbor. mângâierea coapselor oferite de baronese pe marile vapoare, executarea unor game pe faţa de masă, aşa cum făceau în momentul de faţă. Vrăjit, Anthony observa mişcările propriilor lui degete, felul cum tendoanele alunecau uşor sub piele. Mâini perfecte! Dar nu erau cu nimic mai mult ale lui, ale sufletului lui esenţial de peşte aflat într-un acvariu atemporal, decât cele ale lui Abinger, care curăţa o banană, sau decât cele ale lui Scroope, care-şi aprindea o ţigară. Nu sunt trupul meu, nu sunt suma senzaţiilor mele, nu sunt nici măcar una cu spiritul meu; sunt ceea ce sunt. Eu OM[73], adică eu OM. Cuvântul sacru OM îl reprezintă pe El. Dumnezeu nu este limitat în timp, căci unitatea se află pretutindeni, deşi este despărţită de fiecare lucru în parte.

„Hei, Profesore!" O bucată de coajă de portocală îl izbi în obraji. Tresări şi se întoarse spre cei ia! îi. „La ce naiba te gândeşti?" Gerry Watchett îi punea întrebarea

cu vocea lui de soldățoi, într-adins grosolană, pe care-i plăcea s-o arboreze ca şi cum şi-ar fi pus pe față o mască hidoasă.

Apele acvariului, tulburate o clipă, se liniştiră. Devenise din nou un peşte. Departe de toți şi de toate, Peşte fericit şi divin. Anthony îi zâmbi lui Gerry senin şi binevoitor.

„Mă gândeam la Plotin[74]", îi răspunse.

„De ce la Plotin?"

„De ce la Plotin? Bine, dragul meu, mi se pare că e evident. Ştiința înseamnă rațiune, şi rațiunea înseamnă multiplicitate". Peştele îşi recăpătase darul vorbirii şi cuvintele curgeau din acvariu într-un şuvoi neîntrerupt. Dar dacă uneori te afli într-o stare de spirit inadecvată multiplicității la cine te poți gândi dacă nu la Plotin? În afară de cazul, desigur, când preferi să te gândeşti la pseudo-Dionysius[75], la Meister Erkhart[76], sau la sfânta Tereza, înălțarea celui singur spre cel Singur. Până şi sfântul Thomas[77] a fost nevoit să recunoască faptul că spiritul nu poate întrezări substanța divină dacă nu se rupe de percepțiile date de simțuri fie prin moarte, fie prin oricare altă transă. Dar a fi în transă înseamnă totuşi să te rupi de realitate, oricare ar fi cauza transei respective, să zicem şampanie, sau faptul de a rosti OM, sau cel de a privi cruciş pentru a-ți vedea vârful nasului sau contemplarea unui crucifix, sau cel de a face dragoste, mai ales pe vapor Gerry, sunt cu totul de acord; mai ales pe vapor. Dar ce grăiesc valurile dezlănțuite? Rupere! Extaz! Nu grăiesc, ci urlă. Până ce, fii atent, până ce suflul învelişului uman, ba chiar circulația sângelui se opreşte aproape în loc şi adormim în trup pentru a deveni numai un suflet treaz, în timp ce în ochii noştri senini…

„Un flăcău din Ararat", începu să declame Abinger.

„Senini" repetă Anthony mai tare, datorită puterii armoniei…

„Nu prea era bun la pat".

„Şi grație marii puteri date de bucurie”, zbieră Anthony „vom putea pătrunde”.

„Pe aşternuturile aride

Se trata luând cantaride…”

„Pătrunde în viața firii. Aşa să ştii. Şi să-i ia naiba pe toți *fabienii*!”, adăugă.

Anthony se întoarse acasă aproape de miezul nopții şi când intră în birou avu neplăcuta surpriză de a vedea că cineva se ridică brusc din fotoliu de parcă ar fi fost o jucărie mecanică al cărei resort s-a destins pe neaşteptate.

„Doamne! Zău că m-ai speriat”.

„În sfârşit” spuse Mark Staithes. Fața lui dramatică trăda exasperare. „Te aştept de o oră”. Apoi adăugă dezgustat „Te-ai îmbătat.”

„Vorbeşti ca şi cum tu nu te-ai fi îmbătat niciodată!” i-o întoarse Anthony. „Mi-aduc aminte”…

„Şi eu mi-aduc aminte” îl întrerupse Mark Staithes. „Numai că mie mi s-a întâmplat în primul an de studenție”, în primul an când simțise nevoia să demonstreze că e bărbat, mai viril decât ceilalți, mai gălăgios, mai dur şi că ține cât şi ceilalți, ba chiar mai mult la băutură. „Acum am ceva mai bun de făcut”.

„Aşa îți închipui tu” spuse Anthony.

Mark se uită la ceas. „Mai am aproximativ şapte minute. Eşti destul de treaz ca să înțelegi ce-ți spun?”

Anthony, se aşează demn într-un fotoliu fără să-i răspundă.

Mic de statură dar lat în spate şi vânjos, Mark rămase în picioare lângă Anthony şi prezența lui avea ceva amenințător. „E vorba de Brian” spuse.

„De Brian?” Zâmbind în cunoştință de cauză Anthony adăugă: „Ar fi trebuit să încep prin a te felicita căci eşti noul nostru preşedinte”.

„Eşti un neghiob, asta eşti!” spuse Mark mânios. „Crezi că primesc pomeni? Când şi-a retras candidatura

mi-am retras-o şi eu”.

„Şi l-ai lăsat pe secătura aia de Mumby să devină preşedinte?”.

„Dracul să-l ia. De Mumby îmi pasă mie?”

„Oare îi pasă vreodată cuiva de ceilalți?” grăi Anthony, pe un ton sentențios. „Deloc, slavă Domnului. Absolut deloc…”

„De ce o fi vrut cu tot dinadinsul să mă insulte?”

„Cine? Secătura de Mumby?”

„Nu, vorbesc despre Brian”.

„A vrut să se poarte amabil cu tine”.

„N-am chef să înghit amabilități de soiul ăsta” spuse Mark. „De ce dracu nu e în stare să se poarte ca lumea?”

„Fiindcă îl amuză să se poarte creştineşte”.

„Aşa stau lucrurile? Bine, în cazul ăsta spune-i pentru numele lui Dumnezeu – să facă rost de altcineva. N-am de gând să-l las să facă pe creştinul pe spinarea mea.”

„De fapt, ai nevoie de un cocoş ca să te poți lupta cu el”.

„Ce vrei să spui?”

„Altfel ce rost ar avea să te cocoți pe un maldăr de gunoi? Brian, dimpotrivă, ar dori să devenim cu toții nişte claponi voioşi. Mă rog, în ceea ce priveşte maldărul de gunoi sunt cu totul de părerea lui Brian. Numai când sunt în joc găinile stau şi mă întreb…”

Mark se uită din nou la ceas… „Trebuie să plec”. Din prag se întoarse spre Anthony. „Nu uita să-i comunici ce ți-am spus. Țin la Brian şi nu vreau să mă iau la harță cu el. Dar dacă mai are de gând să mă miluiască ca un bun creştin…”

„Bietul Brian nu va mai putea niciodată spera să se bucure de stima ta”, spuse Anthony terminând fraza lăsată în suspensie de Mark.

„Un bufon, asta eşti,” spuse Staithes şi o zbughi pe scară trântind uşa.

Capitolul XI

5 *decembrie 1926*

Condor intra meum latus[78]. E singurul loc unde ne putem adăposti. Anthony scoase din maşină foaia scrisă şi o puse pe teancul de file dactilografiate aflate pe masa de lucru, le prinse cu o clamă şi se apucă să citească ce scrisese. Capitolul XI din volumul pe care-l întitulase *Elemente de sociologie* trata despre *Individ* şi despre concepţiile sale despre *Personalitate*. Lucrase toată ziua notând, aşa cum îi veneau în minte, cugetări în legătură cu această problemă.

Mac Taggart ia cunoştinţă de propria lui personalitate prin percepţii directe; alţii din descrieri: Hume şi Bradley[79] nu-şi cunosc propriile lor personalităţi şi nici nu cred că ele există efectiv. De fapt, toate astea sunt doar încercări de a tăia în patru firul de păr de pe scăfârlia unui om complet chel. Important este că acest cuvânt, *personalitate*, se foloseşte curent într-un sens acceptat în mod general.

Elementele „personale" sunt cele care îţi fac cinste «au, cel puţin acelea care au virtual această calitate. Nu şi cele nediferenţiate din punct de vedere moral.

De asemenea, printre elementele „personale" intră şi cele care dăinuiesc o perioadă măi îndelungată. Experienţele de scurtă durată au un caracter mai puţin „personal" decât cele pe care nu îndrăznim să le menţionăm, sau cele de ordin vegetativ. Devin personale numai când sunt însoţite de gândire şi simţire, sau când ecoul lor răsună, în memorie.

Materia, supusă analizei, este constituită din spatii

goale şi sarcini electrice. Să luăm de pildă o femeie şi un lavoar. Cu totul diferite ca natură. Dar sarcinile electrice ce le alcătuiesc sunt de aceeaşi natură. Fapt şi mai ciudat, fiecare din sarcinile electrice ce le alcătuiesc e de natură diferită decât cea a ansamblului *femeie* sau *lavoar*. Schimbările cantitative, în momentul când iau o anumită amploare, produc schimbări calitative. Experiența umană este similară materiei. Supune-o analizei, şi vei da de atomi psihologici. O sumă din aceşti atomi constituie experiența normală şi selectarea datelor furnizate de experiența normală constituie „personalitatea". Fiecare atom individual se deosebeşte de experiența normală şi cu atât mai mult de personalitate. În schimb fiecare atom conținut de o anumită experiență se aseamănă cu atomul echivalent aflat într-o altă experiență. Văzut la microscop un trup de femeie seamănă perfect cu un lavoar şi experiența lui Napoleon nu se deosebeşte de cea a lui Wellington. De ce ne închipuim oare că materia solidă există? Fiindcă organele noastre de percepție sunt rudimentare. Şi de ce ne închipuim că experiențele noastre şi personalitatea noastră sunt coerente? Fiindcă mintea noastră funcționează încet şi este dotată eu posibilități reduse de analiză. Atât lumea în care trăim cât şi noi, cei care viețuim în această lume, suntem creațiile stupidității şi ale miopiei.

Totuşi, de curând, modurile de a gândi şi de a privi, au fost ameliorate. Posedăm instrumente ce reduc materia la particule extrem de mici şi tehnica matematică ne permite să gândim operând cu particule şi mai mici.

Psihologii nu au la îndemână instrumente noi, ci doar noi tehnici de gândire. Toate inovațiile lor sunt de natură mentală – tehnici de analiză şi observație, ipoteze de lucru. Datorită romancierilor şi specialiştilor în psihologie suntem azi capabili să considerăm experiența noastră în termeni de atomi şi de clipe, după cum

putem să o considerăm şi în termeni de ansambluri sau de ore. În trecut numai oamenilor geniali le era dat să fie psihologi de o oarecare valoare. A se compara psihologia lui Chaucer{80} cu cea a lui Gower{81} sau chiar a lui Boccacio. A se compara psihologia lui Shakespeare cu cea a lui Ben Jonson{82}. Diferența nu constă numai în calitate, ci şi în cantitate. Oamenii de geniu ştiau *mai mult* decât contemporanii lor, oricât de inteligenți ar fi fost aceştia.

Astăzi există un ansamblu de cunoştințe, o tehnică, o ipoteză de lucru. Suma dată de tot ceea ce poate cunoaşte un om înzestrat doar cu inteligență este enormă – mult mai mare decât cea de care dispunea un om genial lipsit de cunoştințe din trecut care se bizuia numai pe intuiție.

Oameni ca Gower sau Ben Jonson erau oare stânjeniți de faptul că ignorau atâtea lucruri? De fel. Ignoranța lor era echivalentul ştiinței din epoca lor. Câțiva monştri intuitivi ştiau mai mult, dar majoritatea contemporanilor lor ştiau şi mai puțin.

Aici îşi are loc o digresiune care, din punct de vedere sociologic, este mai importantă decât subiectul tratat. Există mode cu privire la personalitate. Mode ce variază în funcție de timp – azi crinoline, mâine fuste lungi şi împiedicate – şi mode ce variază în funcție de spațiu – pe Coasta de Aur bărbații se mulțumesc să-şi înfăşoare coapsele într-o fâşie de pânză, în timp ce la Londra oamenii de afaceri poartă redingote confecționate de croitorii din strada Lombard. În societățile primitive toți indivizii poartă sau năzuiesc cu toții să poarte aceeaşi personalitate. Dar fiecare societate impune un alt costum psihologic. Printre Pieile Roşii de pe coasta de nord-vest a Oceanului Pacific personalitatea ideală era cea a unui egotist cam trăsnit în perpetuă competiție cu ceilalți pentru a dobândi bunuri materiale şi pentru a le consuma în modul cel mai bătător la ochi. Indienii de la şes aveau drept țel realizarea tipului de egoist care se ia

la întrecere cu ceilalți în domeniul faptelor de arme. Pentru indienii statorniciți în „pueblo”{83} personalitatea ideală nu era constituită nici de tipul egotistului, şi nici de cel al individului care consuma cu ostentație, nici de tipul războinicului, ci de cea a individului gregar care se străduieşte să nu se evidențieze niciodată, cunoaşte ritualurile şi comportamentul tradițional, tinzând să semene cu toți ceilalți membri ai tribului.

Societățile europene sunt mai mari şi sunt eterogene atât din punct de vedere rasial, cât şi din punct de vedere al organizării economice şi profesionale. De aceea este greu să se impună o credință unică. Ca atare există în fiecare societate din zilele noastre mai multe modele ideale de personalitate. (De remarcat faptul că anumiți doctrinari totalitari încearcă să creeze un singur model ideal „just” – cu alte cuvinte încearcă să silească pe europenii care trăiesc în țări industrializate să se comporte ca şi cum ar aparține Tribului Diaka sau ar fi eschimoşi. Tentativa va da greş până la urmă, dar în răstimp plăsmuitorii noului ideal se vor delecta persecutând ereticii!)

Care sunt oare modelele preponderente în lumea contemporană? Există desigur haine la modă impuse de biserică sau de comerț, haine pe care le poate confecționa orice croitoreasă de mâna doua. Dar mai există şi *la haute couture*.{84} *Ravissante personalité d'intérieur de chez Proust. Maison Nietzsche et Kipling*: *personalité de sport. Personalité de nuit, création de Lawrence. Personalité de bain, par Joyce*{85}. De semnalat faptul că dintre toate aceste personalități, numai personalitatea sportivă este singura care contează când se ia termenul de personalitate în accepția lui curentă. Celelalte sunt într-o măsură mai mare sau mai mică impersonale, deoarece sunt atomice, într-un grad mai mic, sau mai mare. Şi aceste considerații ne duc din nou cu gândul la Shakespeare şi la Ben Jonson. Un pragmatic ar putea afirma că psihologia lui Ben Jonson

era mai „adevărată” decât cea a lui Shakespeare. De fapt majoritatea contemporanilor acestor scriitori se concepeau pe ei înşuşi în chip de „umori”{86}. A trebuit să se nască un om ca Shakespeare ca să vadă câte lucruri rămâneau în afara graniţelor alcătuite de „umori”, în afara măştilor admise în virtutea convenţiei. Dar Shakespeare se afla în minoritate, unul împotriva tuturor – sau dacă îl aşezăm şi pe Montaigne alături de el – doi împotriva tuturor. Teoria „umorilor” era „eficace”; cea a personalităţii complexe şi parţial atomizate preconizate de Shakespeare nu avea această calitate.

În basmul în care e vorba de noile straie ale împăratului un copil îşi dă seama că omul de seamă e gol-goluţ. Shakespeare a procedat invers. Oamenii ce trăiau în acelaşi timp cu el credeau despre ei înşişi că sunt „umori” gol-goluţe. Shakespeare şi-a dat seama că sunt învestmântaţi cu nenumărate costume psihologice de bal mascat.

De pildă Hamlet. Hamlet trăia într-o lume unde Polonius era cel mai bun psiholog. Dacă Hamlet ar fi ştiut tot atât de puţin cât ştie Polonius, ar fi fost fericit. Dar ştia prea mult, şi asta e tragedia lui. A se vedea parabola cu instrumentele muzicale. Polonius ca şi toţi ceilalţi admiteau ca pe o axiomă faptul că orice om este un fluier cu şase găuri. Hamlet ştia, cel puţin virtual, că un om este o întreaga orchestră simfonică.

Când înnebuneşte, Ofelia îşi dă arama pe faţă. Ştim ceea ce suntem, dar nu ştim ce putem fi. Polonius ştie precis ce este el şi ce sunt ceilalţi în cadrul convenţiilor acceptate, Hamlet ştie şi el toate acestea, dar mai ştie şi ceea ce ar putea deveni dacă s-ar afla în afara sistemului delimitat în timp şi spaţiu al măştilor şi al umorilor.

Să fii singurul om într-o anumită epocă care ştie şi ce pot fi oamenii şi ceea ce sunt în virtutea unor convenţii! Shakespeare trebuie să fi trecut uneori prin momente

grele.

Lui Blake{87} avea să-i revină meritul de a raționaliza atomismul psihologic închizându-l într-un sistem filosofic. Omul, potrivit teoriei lui Blake (şi ulterior conform concepțiilor lui Proust şi Lawrence) e alcătuit pur şi simplu dintr-o succesiune de stări. Poți afirma că binele şi răul există în funcție de stări, nu în funcție de indivizi oare de fapt nu există, ca atare, ci numai ca spațiile delimitate unde se produc aceste stări. S-a sfârşit cu personalitatea în vechea accepție a termenului. (Între paranteze fie zis – căci problema nu priveşte sociologia – toate acestea înseamnă oare că asistăm la închegarea unui nou tip de personalitate. Înseamnă oare că personalitatea omului „total" care nu a fost (conform preceptelor lui Bowdler{88} amputat, selecționat – şi ca să folosim o altă metaforă – a omului care nu a fost silit să treacă prin cine ştie ce filtru al cutărui sau cutărui *Weltanchauung*{89}; într-un cuvânt personalitatea omului care este efectiv ceea ce ar putea fi? Un astfel de om se află la antipodul oricăreia din variantele creştinului prezentat de istorie. Şi totuşi într-un anumit sens el este cel care reprezintă personalitatea ideală preconizată de Iisus, aşa cum reiese din Evanghelie, întocmai ca idealul lui Iisus în materie de personalitate, acest om total, neamputat şi nefiltrat 1 – *nu este* un fariseu, cu alte cuvinte, nu este preocupat de convenții şi situații sociale, nu este plin de orgoliul de a fi mai bun decât semenii lui; 2 – *este* umil, căci se acceptă pe sine aşa cum e, nevoind să depăşească condiția sa umană; 3 – *este* sărac întru duh, întrucât „el" – egoul lui – nu pretinde să dobândească ceva definitiv, mulțumindu-se cu ceea ce pentru o personalitate de tip vechi ar constitui o sărăcie totală din punct de vedere psihologic şi filosofic; 4 – *este* asemenea unui copil, căci acceptă datele imediate ale experienței aşa cum le trăieşte, nevoind să se gândească la ziua de mâine, bucuros să lase morților grija de a

îngropa pe cei morți[90]; 5 – nu *este n*ici ipocrit, nici mincinos, deoarece nu există niciun model imuabil pe care să fie silit să-l imite, sau să pretindă că-l imită.

Întrebarea: oare personalitatea de tip vechi va fi existat vreodată? În anul *m* oamenii simt *x* în contextul *z*. În anul *n* oamenii simt acelaşi *x* într-un context diferit *p*. Dar *x* reprezintă o emoție de ordin major – de o importanță vitală pentru personalitate. Şi totuşi *x* este simțit în contexte ce se schimbă în funcție de variabilitatea convențiilor impuse de modă: „Mai bine mort decât dezonorat!" Dar onoarea se aseamănă cu fustele purtate de femei. Uneori scurte, alteori lungi, câteodată înfoiate pentru ca mai apoi să devină strâmte, purtate când pe camizoale, când pe trupul gol. Până la 1750 erai obligat să te socoteşti dezonorat – şi chiar aşa te socoteai – dacă vedeai un bărbat ciupindu-ți sora de fund. Atât de puternică era indignarea ce te cuprindea încât trebuia să încerci să-l răpui. Astăzi onoarea noastră s-a strămutat ne mai avându-şi sălaşul pe rotunjimile prezentate de anatomia femeilor din familie, ci aiurea. Şi aşa mai departe, la infinit.

Aşadar în *ce constă* personalitatea? Şi în ce *nu constă*?

Personalitatea *nu* constă din suma experiențelor noastre. Nu constă nici în atomul psihologic sau în clipa trăită. *Nu* constă nici din impresiile senzoriale luate în sine şi nici în viața vegetativă ca atare.

Este alcătuită din experiențe luate în ansamblu şi considerate pe ore. Este simțire şi gândire.

Cine oare face această selecție extrăgând anumite date din experiența globală şi pe ce criterii? Câteodată *noi* suntem aceia care selecționăm oricine *am fi noi*. Dar în cazurile cele mai frecvente selecția este făcută, fără participarea noastră efectivă, de către lipsa de înțelepciune colectivă a unei clase sociale sau a unei întregi societăți. În mare măsură „personalitatea" nu este un bun care să ne aparțină în exclusivitate.

Oamenii încep să-şi dea din ce în ce mai mult seama de asta, deşi în mod vag. În acelaşi timp un număr din ce în ce mai mare de oameni utilizează metode tehnice moderne, pentru a se putea vedea pe ei înşişi şi pe semenii lor, la microscop, clipă de clipă, cât şi în ansambluri de ore. Mai mult încă, fiind în posesia unei ipoteze de lucru asupra inconştientului un număr tot mai mare de indivizi îşi dau seama de mobilele ascunse ale acțiunilor lor, putând, în consecință percepe rolul important pe care-l au în viețile lor elementele experiențelor inavuabile sau de cele generate de procesul vegetativ. Care sunt rezultatele? Vechea concepție despre personalitate a început să se destrame. Şi nu numai în mod teoretic, ci şi în practică, „Personalitățile puternice" sau chiar „personalitățile bine conturate" încep să devină tot mai rare. Fasciştii sunt nevoiți să se abată din calea lor pentru a alcătui în mod premeditat personalități puternice printr-un proces educativ adecvat. Această educație reprezintă de fapt o simplificare a individului, o amputare, care atrage după sine anihilarea cunoştințelor psihologice şi insultarea respectului față de ignorarea datelor psihologice. Politică odioasă, dar, aşa am impresia, inevitabilă şi, din punct de vedere sociologic *justă*. Este foarte posibil ca perspicacitatea psihologică să dăuneze societății. Societatea are nevoie să opereze cu elemente simple ca „umorile" lui Ben Jonson, şi nu cu informe colecții de stări de conştiință. Un nou exemplu al nocivității excesului în materie de cunoaştere şi în materie de tehnică ştiințifică.

Hamlet este lămuritor şi în această privință. Polonius este evident o persoană mai bine conturată decât Hamlet. Într-adevăr personalitatea tânărului prinț este atât de puțin definită, încât numeroşi critici au consacrat mii de pagini acestei probleme, încercând să stabilească ce era efectiv Hamlet. De fapt – nu încape nicio îndoială – Hamlet nu avea personalitate; ştia prea

mult pentru ca să poată avea. Era conştient de suma totală dată de experienţele sale, atom cu atom şi clipă de clipă, fără să accepte însă vreun principiu călăuzitor care să-l determine să aleagă o serie de modele alcătuite din atomi, pe care să le considere mai reprezentative pentru personalitatea lui decât alta. Atât în proprii săi ochi cât şi în ochii celorlalţi, Hamlet era numai o succesiune de stări mai mult sau mai puţin corelate unele cu altele. De aci uimirea celor ce au trăit în preajma lui la Elsinor, precum şi nedumerirea tuturor exegeţilor operei shakespeariene. Onoare, Religie, Prejudecăţi, Dragoste – toţi aracii convenţionali pe care se sprijină personalitatea obişnuită, au fost, în cazul lui Hamlet, smulşi cu toţii. Prinţul este pentru el însuşi o termită, care-şi surpă turnul până ce îl preface în rumeguş. Un singur lucru îl împiedică pe Polonius şi pe cei de la Curtea din Elsinor să-şi dea seama pe dată de acest lucru: oricare ar fi starea de spirit a prinţului, trupul lui Hamlet rămâne intact, neatomizat, fiind în mod macroscopic perceptibil simţurilor. Şi, poate, la urma urmelor, acesta este adevăratul motiv care ne îmbie să credem în personalitate: existenţa şi persistenţa trupului. Probabil că dramul de realitate existent în noţiunea de continuitate coerentă a unui individ, este în funcţie de persistenţa sa fizică. „Ce păr frumos! Ce siluetă admirabilă! Cred că doamna Jones are o personalitate delicioasă!” Când am auzit aceste cuvinte la New York, în autobuzul ce mergea pe Fifth Avenue{91} m-a pufnit râsul. De fapt ar fi trebuit să iau aminte ca şi cum ar fi grăit Spinoza{92}, căci ce poate fi mai personal decât un trup? Nu mintea, ci trupul. Gânditori ca Hearst{93} sau Rothermere{94} pot influenţa felul meu de a simţi, pot exercita presiuni asupra felului meu de a gândi. Dar niciun propagandist, oricât de mult ar pleda pentru cauza lui, nu-mi poate transforma metabolismul sau digestia în aşa fel încât să devină identice cu ale lui. *Cogito, ergo Rothermere est.* Dar

Caco, ergo sum.

De aici provine, presupun, insistența cu care se vorbeşte în ultimii ani despre drepturile corpului. Începând cu taberele de *poy-scouts*{95}, trecând prin mode cu privire la diverse vicii, de la cosmeticiana Elisabeth Arden citire şi până la scriitorul D.H. Lawrence{96} (fiindcă veni vorba, unul dintre cei mai puternici distrugători ai personalității; în romanele sale nu există caractere), toți vorbesc mereu numai de corp. Nu se poate nega corpului enorma calitate de a fi indubitabil prezent. În vreme ce personalitatea, considerată ca structură mentală, poate fi descompusă bucată cu bucată până ce ajunge să nu mai fie decât grămada de rumeguş a lui Hamlet. Numai indivizii cam săraci cu duhul, sau cu sensibilitatea redusă, au azi personalități puternice şi bine conturate. Numai barbarii contemporani „ştiu ceea ce sunt". Omul civilizat e conştient de ceea ce poate fi şi, în consecință, este incapabil să ştie ce este, deoarece îndeplineşte scopurile pe care şi le-a propus orânduirea socială în care trăieşte; uitând să selecționeze o anumită personalitate, din suma totală produsă de experiențele atomizate. În vârtejul de ape tulburi al acestui haos, numai corpul stă neclintit, ca o stâncă ce străbate veacurile.

> Jesu, pro me perforaturs
> Condar intra tuum iatus{97}

Până şi cei ce cred în Dumnezeu năzuiesc să se adăpostească în peşterile călduțe ale unui trup străpuns. Cu atât mai aprig şi mai imperios trebuie să dorească scepticii să se adăpostească undeva, întrucât au încetat să mai creadă până şi în existența propriei lor personalități! *Condar intra MEUM latus!* Singurul adăpost pe care-l mai avem la dispoziție.

Anthony puse pe masă foile dactilografiate şi se lăsă

pe spate balansându-se pe scaunul ce nu se mai sprijinea decât pe două picioare. Nu e rău, gândi. Lăsase la o parte multe aspecte evidente şi generalizase uneori fără să aducă argumente suficiente. Scrisese despre lume în general, ca şi cum toată lumea ar fi fost compusă din indivizi asemenea lui, indiscutabil din dorința ca asta să fie realitatea. Ce simplu ar fi fost dacă totul s-ar fi petrecut aşa! Şi ce plăcut! Fiecare om o succesiune de stări închisă în trupul respectiv, într-o masă de carne. Şi dacă e neapărată nevoie să afli un principiu care să asigure coerența, poți întotdeauna face rost de o preocupare interesantă şi pasionantă, sociologia de pildă, pentru a da un surplus de substanță trupului care continuă să existe. *Condar intra meum laborem*. Şi totuşi… Oftă. Totuşi deşi există *Hamlet*, de şi există *The Prophetic Books*{98}, deşi s-a scris *Du coté de chez Swann*{99} şi *Women în Love*{100} majoritatea oamenilor gândesc în termeni de „umori” aşa cum le eoncepea Ben Jonson. Universul e plin de mişei de tipul celor ce apar în melodrame, sau cu eroi din filme, personaje tot atât de lamentabile de altfel, cu tipi ca Poincaré{101}, Mussolini{102}, Northcliffe{103} şi alții de teapa lor, de formate şi mărimi diferite dar roşii cu toții de ambiție sau de setea de a face avere, semănând zâzanie în calea lor.

Îi veni o nouă idee. Se aplecă spre masă, readucând scaunul în echilibru stabil şi puse mâna pe stilou:

Ultima infirmitate a unei minți de elită este în acelaşi timp şi cauza primordială şi, poate chiar, unica origine a păcatului, scrise în grabă. Minte superioară, minte nocivă. Pomul se cunoaşte după roadele pe care le dă. Care sunt fructele dorinței de a deveni celebru, ale ambiției sau a nevoii de a-i întrece pe toți ceilalți? Printre altele, războiul, naționalismul, concurența pe plan economic, snobismul, ura de clasă, prejudecățile rasiale. Comus{104} era perfect îndreptățit să propovăduiască senzualitatea! De câtă prostie a dat

dovadă „Satan încercând să ispitească pe Mesia care, prin definiție, practica *ahimsa*{105} vorbindu-i de glorie, putere, ambiție – lucruri ale căror inevitabile rezultate sunt violența şi silnicia. Dacă pui alături dorința de glorie cu senzualitatea, cât de inofensivă apare cea din urmă! Dacă Freud ar avea dreptate şi senzualitatea ar fi problema numărul unu, am trăi aproape ca în paradis. Din păcate nu are decât pe jumătate dreptate, Adler{106} are şi el tot numai pe jumătate dreptate. *Hinc illae lac.*{107}

Anthony se uită la ceas. Şapte şi douăzeci şi trebuia să ajungă la Kensington la ora opt! În timp ce se spăla, se întrebă cum avea să se desfăşoare întrevederea cu Mary Amberley. Se împliniseră doisprezece ani de când se certaseră, doisprezece ani de când nu o zărise decât de vreo două trei ori, de departe, la expoziții de pictură, sau în salonul vreunui prieten comun. „Nu vreau să te mai văd niciodată" declarase în ultima scrisoare pe care i-o trimisese. Şi totuşi mai alaltăieri când, printre celelalte scrisori aflate pe masa unde îşi lua micul dejun, descoperise cu surprindere o invitație din partea ei, invitație ce implica o împăcare, acceptase fără să stea pe gânduri. Îi răspunsese adoptând exact acelaşi ton degajat şi neutru în care fuseseră scrise rândurile trimise de Mary. Nu făcuse nicio aluzie explicită la trecut, cu excepția frazei: „Da, a trecut vreme de când nu am mai luat masa în strada Kensington la numărul 17". În definitiv de ce nu? Ce sens are să acționezi în mod definitiv şi irevocabil? Ce drept avea omul din 1914 să-l angajeze pe cel din 1926? Cel din 1914 fusese întruchiparea însăşi a unor stări de furie, de ruşine, de disperare, de stupoare. Astăzi se afla într-o stare voioasă, seninătate în care se infiltrase şi o mare doză de curiozitate în ceea ce o privea pe Mary Amberley. Cum o fi arătând oare acum, la patruzeci şi trei de ani, căci la această vârstă trebuia să fi ajuns. Era într-

adevăr atât de spirituală pe cât şi-o amintea? Sau admirația pe care o nutrise pentru Mary nu fusese decât unul dintre roadele – unul dintre acele absurde dar delicioase roade ale lipsei de experiență inerente unui tânăr? Oare lebăda lui de odinioară se va dovedi o gâscă? Sau va da tot de o lebădă, dar de o lebădă devenită greoaie cu anii, căci biata Mary era acum o femeie între două vârste. Continuă să-şi pună întrebări de acest fel în timp ce coborî în grabă scara pentru a se duce la doamna Amberley.

Capitolul XII

30 august 1933

Un zumzăit uşor străbătu ca o mângâiere graniţa toropelii din care nu se deşteptaseră încă, devenind din ce în ce mai puternic, ca şi cum cineva ţi-ar fi apropiat o scoică de ureche. În cele din urmă se auzi un uruit puternic ce nu mai putea fi ignorat. Anthony deschise o clipă ochii, atât cât să-şi dea seama că exact deasupra lor zbura un aeroplan; apoi îi închise iarăşi, năucit de albastrul intens al cerului.

„Afurisitele astea de maşini!" spuse. Apoi râzând adăugă: „Cei din avion pot să ne privească ca zeii din Olimp.

Helen nu răspunse. De dincolo de pleoapele închise ochii ei holbaţi sorbeau cu nesaţ şi scârbă viziunea evocată de cuvintele lui Anthony. Zâmbea, căci oaspetele ceresc era nespus de comic!

„David şi Betsabea" continuă Anthony. „Din păcate, când circuli cu o sută de mile pe oră…".

Un ciudat schelălăit se suprapuse uruitului produs de avion. Anthony deschise din nou ochii, tocmai la timp ca să poată zări ceva inform şi negru năpustindu-se asupra lui. Ţipă şi instinctiv îşi acoperi faţa cu mâinile. Cu o izbitură puternică dar surdă, ceva se lovi de terasă la mai puţin de doi metri de locul unde stăteau lungiţi. Lichidul care le împroşcase feţele era cald, dar nu trecu mult şi picăturile deveniră ace de gheaţă, căci vântul începu să sufle dinspre vest. Câtva timp niciunul dintre ei nu rosti vreun cuvânt. „Doamne Dumnezeule", şopti în cele din urmă Anthony. Atât el cât şi Helen, erau

mânjiți de sânge din cap până în picioare. Lângă ei, într-o băltoacă roşie, zăcea ceea ce mai rămăsese dintr-un fox sârmos. Uruitul avionului se auzea tot mai slab până ce deveni un hârşâit, apoi fu înghițit cu totul, aşa că se putea din nou auzi zbârnâitul libelulelor.

Anthony trase cu putere aer în piept, apoi făcu o sforțare şi, deşi nu-i prea venea, izbuti să râdă. „Un motiv în plus ca să nu-mi placă câinii" spuse şi ridicându-se cu greu în picioare îşi privi cu dezgust trupul năclăit de sânge. „Ce-ai zice de o baie?" întrebă, întorcându-se spre Helen.

Helen se ridicase în capul oaselor dar stătea împietrită neputându-şi lua ochii de la groaznicul hoit strivit. Era albă ca varul şi fața îi era brăzdată de o dâră roşie ce pornea din partea dreaptă a bărbiei trecând peste gură ca să se oprească la colțul ochiului stâng.

„Parcă ai fi Lady Macbeth" spuse Anthony, străduindu-se iarăşi să ia lucrurile în glumă. „Allons!"[108]. Îi puse uşor mâna pe umăr: *Dispari mârşavă pată!*[109] Porcăria asta se usucă pe mine. Parcă ar fi lipici.

Drept orice răspuns Helen îşi cufundă fața în mâini şi începu să plângă în hohote.

Câteva clipe Anthony rămase nemişcat privind-o cum stătea ghemuită, copleşită de deznădejde şi de umilința de a se afla acolo goală, mânjită de sânge şi ascultând sfâşietoarele ei hohote de plâns. „Parcă ar fi lipici": propriile lui cuvinte îi răsunară penibil în urechi. Un val de milă se iscă în străfundurile ființei lui, prefăcându-se într-un şuvoi de nestăvilită dragoste pentru această femeie aflată în prada unui chin cumplit, pentru această persoană, da, pentru persoana pe care în mod deliberat nu voise s-o ia în seamă, ca şi cum nu ar fi existat decât în clipele de voluptate. Acum când o vedea chircită de suferință, toată tandrețea ce i-o purta, toată afecțiunea ce exista de fapt, căci o iubea ca amant – deşi nu-i spusese acest lucru niciodată – cerea imperios să se

reverse asupra acestui spirit întruchipat, asupra acestei ființe atât de singure ce plângea acoperindu-şi fața cu mâinile.

Îngenunchind, se aşează lângă Helen pe saltea şi, cu un gest menit să exprime tot ceea ce simțea acum pentru ca, îi puse brațul pe umăr.

Helen tresări şi se dădu înapoi, ca şi cum atingerea lui ar fi însemnat o pângărire. Scuturată de fiori, clătină eu putere din cap.

„Pentru Dumnezeu, Helen", exclamă Anthony, având convingerea absurdă că trebuie să fie vorba de vreo neînțelegere, că nu se putea să nu simtă şi ea ceea ce simțea el. Trebuia doar s-o facă să înțeleagă ce se petrecea cu el. O mângâie din nou pe umăr. „Dar țin la tine, țin mult..." Chiar şi în această clipă refuza angajarea pe care o implicau cuvintele „te iubesc".

„Nu mă atinge" strigă Helen, de-abia îngăimând cuvintele şi depărtându-se de el.

Anthony luă mâna pe care o pusese pe umărul ei, dar rămase în genunchi, alături de ea, pe saltea, uluit şi îndurerat. Nu mai scoase niciun cuvânt. Îşi aminti că existase o perioadă în care Helen dorise să-i fie îngăduit să-i iubească, şi cum se ferise de ea. Nu acceptase să ia din ființa ei, după cum nu acceptase să-i dăruiască din el, decât dragostea ce se năştea când şi când între trupurile lor îngemănate. Helen sfârşise prin a accepta condițiile pe care i le impusese – le acceptase în asemenea măsură încât acum...

„Helen", o strigă din nou făcând o ultimă încercare. Până la urmă *trebuia* s-o facă să priceapă.

Helen clătină din nou din cap. „Dă-mi pace" spuse; dându-şi seama că Anthony nu se clintea din loc, îşi luă mâinile de pe obraji şi-şi întoarse chipul ei grotesc, mânjit de sânge, spre Anthony. „De ce nu pleci?" îl întrebă făcând un efort ca să exprime cât mai indiferent cu putință ura iscată de faptul că-i impunea prezența lui. Apoi izbucni din nou în lacrimi. „Te implor, pleacă!"

îl rugă. Vocea i se înecă în hohote de plâns şi întorcându-se cu spatele la el, îşi îngropa iarăşi faţa în mâini.

Anthony şovăi câtva timp. Îşi dădu, în sfârşit, seama că rămânând lângă ea n-ar fi făcut decât să înrăutăţească situaţia, aşa că se ridică şi plecă. „Trebuie s-o las câtva timp să-şi vină în fire", îşi spuse. „Trebuie să-i dau un răgaz".

Făcu o baie, se îmbrăcă şi intră în salon. Fotografiile zăceau împrăştiate pe masă, aşa cum le lăsase. Se aşeză şi începu să le rânduiască metodic în teancuri, în funcţie de persoanele prezentate de imagini. Mary cu pălăria cu pene; Mary urcându-se într-un automobil Renault, tip dinainte de război, cu faţa acoperită de un voal; Mary la Dieppe, scăldându-se în mare într-un costum alcătuit dintr-o bluză cu mânecuţă şi pantaloni bufanţi acoperiţi de o fustiţă. Propria lui mamă într-o grădină. Tot ea dând grăunţe porumbeilor din piaţa San Marco; apoi lespedea funerară din cimitirul de la Lollingdon. Tatăl lui cu un alpenstock în mână; tot el legat cu o funie de ghid pe o creastă acoperita de zăpadă; apoi cu Pauline şi cu cei doi copii ai lor. Unchiul James pe bicicletă; unchiul James purtând o pălărie de pai cu picăţele; unchiul James vâslind; apoi, zece ani mai târziu, stând de vorbă în curtea unui spital, cu soldaţii aflaţi în convalescenţă. Apoi Brian, Brian alături de cel ce fusese odinioară Anthony, la colegiul din Bulstrode; Brian cu Joan şi doamna Foxe într-o barcă; Brian căţărându-se pe un munte în regiunea lacurilor. Fata cu care avusese o aventură la New York, în 1927 parcă. Bunica lui. Mătuşile lui. Şase, şapte fotografii ale lui Gladys…

O jumătate de oră mai târziu o auzi pe Helen apropiindu-se cu paşi prudenţi şi lenţi de scara abruptă ce cobora de pe acoperiş, apoi alergând pe culoar. În odaia de baie apa gâlgâia în cadă.

„Are nevoie de timp ca să-şi vină în fire". Hotărî să se

poarte ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. De aceea o întâmpină aproape voios când o văzu intrând în odaie.

„Ei, cum te mai simți?" o întrebă jovial ridicându-şi privirea de pe teancul de fotografii. Dar când dădu cu ochii de fața ei palidă şi încremenită, se înspăimântă.

„Plec", spuse Helen.

„Acum? înainte de masă?"

Helen dădu afirmativ din cap.

„Dar de ce?"

„Socot că e mai bine" răspunse nedând nicio altă explicație.

Anthony tăcu câteva clipe, întrebându-se dacă e cazul sau nu să se împotrivească, s-o roage să rămână şi să-i spună ceea ce voise să-i mărturisească când se aflau pe terasă. Dar expresia hotărâtă şi împietrită de pe fața ei arăta că orice tentativă e dinainte sortită eşecului. Mai târziu, când va izbuti să-şi revină, când va fi avut timpul necesar... „Foarte bine" spuse cu voce tare. „Te duc cu maşina până la hotel".

Helen clătină din cap. „Nu, am să merg pe jos".

„Pe căldura asta?"

„Am să merg pe jos" spuse pe un ton ce nu admitea replică.

„Foarte bine, dacă ții să-ți vină rău..." încercă să zâmbească, dar nu izbuti.

Helen deschise uşa cu geamuri şi ajunse pe terasă. Deodată chipul împietrit şi palid se ilumina de văpăile proiectate de roşul pijamalei pe care o purta. Se află din nou în iad, îşi spuse Anthony, în timp ce păşea în urma ei.

„De ce ieşi din casă?" îl întrebă.

„Te duc până la poartă".

„Nu e nevoie".

„Socot că e mai bine aşa".

Helen nu surâse când îl auzi repetându-i cuvintele, ci-şi văzu de drum în tăcere.

Doi arbuşti înalți străjuiau scara care ducea spre

grădină, în aerul fierbinte, parfumul florilor ce părea şi el alcătuit din molecule fierbinți era amețitor de dulce.

„Delicios" spuse tare Anthony în timp ce intrau în zona înmiresmată. „Aş zice chiar, prea. Ia te uită!" o strigă pe alt ton, apucând-o pe Helen de braț. „Priveşte!"

Proaspăt ieşit din crisalidă, un fluture din specia coadă de rândunică, se aşezase pe unul dintre ciorchinii de flori violete. Aripile lui nou nouțe străluceau în soare desfăşurând galbenul lor şters. La capătul aripilor se, aflau cele două peceți negre şi cele două cercuri concentrice vopsite în albastru şi stacojiu. Marginea aripilor superioare era încovoiată ca o spadă şi din cele două extremități laterale liniile ce le mărgineau coborau retrăgându-se grațios, sfârşindu-se în vârful ascuțit al aripii inferioare. Fluturele părea o hieroglifă, un simbol al bucuriei de a zbura ca vântul. Aripile întinse fremătau neîncetat ca şi cum n-ar fi putut ține în frâu un surplus de vitalii taie şi de năvalnică energie. Extrem de repede şi cu lăcomie, dar cu o extraordinară precizie ce arăta că mişcările erau efectuate într-un scop bine definit, insecta îşi cufundă trompa în minusculul caliciu al florilor îndesate, în ciorchini violeți. O mişcare rapidă a capului şi a toracelui şi trompa dispăru, ca să apară iarăşi o clipă mai târziu. Fluturele o proiectă din nou iute şi cu mare siguranță în caliciul unei flori vecine. Mişcările se repetară, până ce toate corolele aflate în raza lui de acțiune fură explorate. Atunci se îndreptă grăbit spre ciorchinii de flori de pe alte ramuri. Iarăşi şi iarăşi, fără să dea niciodată greş, pornea spre florile care-l aşteptau cufundându-se în adânc în tainicul şi bine apăratul izvor al aromei fierbinți şi amețitoare! Iarăşi şi iarăşi cu neostoită dorință, cu patimă şi lăcomie, îşi urmărea cu siguranță scopul.

În tăcere, îl observară amândoi câtva timp. Apoi Helen întinse mâna şi aplecă creanga încărcată de flori pe care se afla fluturele. Înainte ca degetele ei să fi atins ramura, strălucitoarea şi minuscula gâză fugi, luându-şi

zborul cu o bătaie scurtă din aripi. Fremătând din aripi, făcu o serie de volte, urcând şi coborând mereu şi apoi dispăru după colțul casei.

„De ce ai mişcat creanga?”

Prefăcându-se că nu a auzit întrebarea, Helen o luă la goană pe aleea acoperită cu pietriş. Când ajunse la poartă se opri şi întoarse capul.

„Rămâi cu bine Anthony”.

„Când mai vii?” o întrebă.

Helen îl privi câtva timp fără să-i spună vreun cuvânt, apoi clătină din cap. „N-am să mai viu”, spuse într-un sfârşit.

„N-ai să mai vii? Ce vrei să spui?”

Helen plecase trântind poarta în urma ei şi alerga cu paşii ei lungi şi săltăreți pe drumul prăfuit adumbrit de pini.

Anthony o privi cum se îndepărta dându-şi seama că momentan, cel puțin, era inutil să mai facă vreo încercare. N-ar fi izbutit decât să învenineze lucrurile dacă s-ar fi luat după ea. Poate mai târziu...; diseară, când Helen va fi avut răgazul necesar... În timp ce urca pe potecă îndreptându-se spre casă, trecând fără să-şi mai dea seama prin zona parfumată a arbuştilor în floare, Anthony se întrebă totuşi neliniştit dacă mai târziu va avea mai mulți sorți de izbândă. Ştia cât de încăpățânată putea fi Helen. Şi în definitiv ce drept avea oare el acum asupra ei, dat fiind că luni întregi se sustrăsese, refuzase în mod categoric să capete cel mai mic drept.

„M-am prostit de-a binelea” spuse cu voce tare, deschizând uşa de la bucătărie. „Am înnebunit”. Se strădui să-şi revină în fire reducând proporțiile incidentului, minimalizându-l. Un incident neplăcut, fără doar şi poate. Dar nu atât de neplăcut încât s-o îndreptățească pe Helen să se comporte ca şi cum ar fi jucat într-o piesă de Ibsen. Se crede într-un fel de „Casă de Păpuşi” îşi spuse, încercând să condenseze tot ceea

ce se întâmplase într-o frază comodă şi ridicolă – deşi nu era, de fapt, vorba de nicio păpuşă şi de nicio casă. Helen nu se putea plânge nici că bietul Hugh o închisese în casă, nici că el nutrise vreun gând menit să-i îngrădească libertatea. Dimpotrivă, insistase ca Helen să rămână liberă, libertatea ei implicând şi libertatea lui. Dacă i-ar fi devenit sclavă, el însuşi s-ar fi constituit în mod inevitabil în sclavul ei.

Cât despre emoția simțită pe acoperiş – năvala de tandrețe, dorința de a cunoaşte şi de a iubi ființa care suferea ferecată într-un trup a cărui putere de seducție încetase brusc să fie elementul principal – fusese desigur autentică; era un fapt dat de experiența nemijlocită. Dar acest fapt putea fi explicat şi, datorită explicațiilor, socotit neglijabil, de vreme ce nu era decât o exagerare normală în acel moment de criză când simțise nevoia firească să-i împărtăşească deznădejdea, să o compătimească văzând-o atât de deznădăjduită. Timpul, iată lucrul esențial. Nu va trece mult şi Helen va fi din nou dispusă să asculte ceea ce voia să-i spună şi atunci el va fi cel care nu va mai dori să-i spună lucrurile pe care acum câteva clipe Helen refuzase să le asculte.

Deschise frigiderul şi descoperi că doamna Cayol îi pregătise o friptură de viței şi salată de roşii şi castraveți. Doamna Cayol avea o vocație deosebită pentru acest fel de mâncare, dorind, desigur, să-l convertească şi pe el, căci i-l servea zilnic. Nu s-ar fi putut spune că Anthony se dădea în vânt după acest fel, dar prefera să-l mănânce decât să discute cu doamna Cayol despre ce avea să-i dea la masă. Câteodată treceau săptămâni întregi fără să se ivească ocazia să-i spună gazdei altceva decât *Bonjour*, sau *A demain, Madame Cayol*, adăugând, în funcție de vreme, *Il fait beau aujourd'hui* sau *Quel vent!*{110} Femeia venea în fiecare dimineață două ore, făcea curat în casă, îi pregătea câte ceva, punea masa şi pleca. Anthony era

servit, ignorând aproape persoana care presta serviciul. Aranjamentul era perfect, aşa socotea, în măsura în care există ceva perfect pe lume. Nelipsita friptură rece de viţel era un preţ minim pentru ceea ce obţinea în schimb.

Anthony se aşează la masa pusă pe terasă la umbra unui smochin mare, hotărât să mănânce. În timp ce îmbuca, întorcea ultimele file din carnetul său de notiţe. Nu există nimic mai nimerit decât munca, îşi spuse îmbărbătându-se pentru a te face să uiţi de sentimentele personale, nimic mai eficient decât trecerea lor de la particular la general. Cuvântul „libertate" îi sări în ochi şi începu să citească, reamintindu-şi satisfacţia pe care o avusese cu câteva luni mai înainte, când îşi aşternuse pe hârtie ideile, punându-le la loc sigur.

Acton{111} dorea să scrie istoria Omului în funcţie de Istoria Ideii de Libertate. Dar nu poţi scrie Istoria Ideii de Libertate fără a scrie în acelaşi timp şi Istoria stării de fapt a Sclaviei. Citi din carnetul de note:

Starea de fapt a Sclaviei. Sau mai bine zis a diverselor stări de sclavie, căci în tentativele sale succesive de a înfăptui Ideea de Libertate, omul nu a făcut decât să treacă dintr-o formă de sclavie într-alta.

Sclavia originară este cea care te sileşte să depinzi de un stomac gol, sau de anotimpuri neprielnice. Într-un cuvânt sclavia faţă de natură. Poţi scăpa de sus-numita robie, datorită organizării sociale şi a invenţiilor în domeniul tehnicii. Într-un oraş modern omul poate uita cu desăvârşire că există pe lume ceva care poartă numele de natură, cu precădere natura în aspectele ei cele mai cumplite şi mai ostile omului. Jumătate din populaţia Europei trăieşte într-un univers făurit în întregime de mâna omului.

Dacă se înlătură sclavia faţă de natură, se iveşte instantaneu o altă formă de sclavie: sclavia faţă de instituţii religioase, juridice, militare, economice, instituţii de educaţie, ştiinţă şi artă.

Toată istoria modernă este Istoria Ideii de Libertate față de instituții. De asemenea Istoria Stării de Fapt a Sclaviei față de Instituții.

Natura nu are sens. Fiind create de om, instituțiile au sens şi urmăresc un anumit scop. Împrejurările se schimbă mai repede decât instituțiile. Ceea ce a avut odată sens, încetează la un moment dat sa mai aibă. Q instituție depăşită seamănă cu o persoană care raționează logic într-o situație inexistentă, situația respectivă datorându-se unei *idei fixe* sau unei halucinații. Asemenea stări de lucruri se ivesc şi când instituțiile aplică litera legii în cazuri individuale. Instituțiile ar acționa rațional, dacă împrejurările avute în vedere ar exista în realitate. De fapt ele nu există. Sclavia față de o instituție se aseamănă cu cea a omului devenit sclavul unui paranoic, care deşi e pradă unor iluzii nefundate, se află în posesia facultăților sale mentale. Sclavia față de natură se aseamănă cu cea a omului devenit sclavul unui idiot, care nu are nici măcar atâta minte încât să-şi dea seama că se află pradă unor năluciri.

Revolta față de instituții duce la o anarhie temporară. Dar anarhia înseamnă sclavie față de natură, iar pentru omul civilizat sclavia față de natură e mai greu de tolerat decât sclavia față de instituții. Salvarea din această stare de anarhie o reprezintă crearea unor noi instituții. Uneori schimbarea are loc fără să se producă anarhie, deci fără să existe o perioadă în care omul să devină sclavul naturii; oamenii trec direct dintr-un sistem instituțional în altul.

Pentru ca libertatea să devină totală, sau să se apropie de acest ideal, trebuie să existe însă şi alte premise favorabile de ordin intelectual, psihologic, precum şi circumstanțe prielnice de ordin biografic. Indivizii care se bucură de acest concurs de împrejurări nu devin sclavii instituțiilor. Pentru ei instituțiile există numai în măsura, în care le oferă o bază solidă pentru a

putea executa orice figură de gimnastică pe care au chef s-o frică. Faptul că societatea constituie un ansamblu rigid, îngăduie acestor privilegiați, puțini la număr, să treacă dincolo de barierele intelectuale şi etice curent admise într-o societate dată, fără a periclita comunitatea, luată în ansamblu, şi fără ca ei să rişte mare lucru.

Anthony închise carnetul, simțind că nu mai e în stare să citească nici măcar un rând în plus şi nu fiindcă vorbele scrise de el i s-ar fi părut acum mai puțin adevărate decât în ziua când le aşternuse pe hârtie. În contextul respectiv şi la nivelul lor specific, erau adevărate. Atunci de ce i se părea totul atât de fundamental fals şi anapoda? Nedorind să-şi lămurească prea bine lucrurile, intră în casă şi se apucă să citească *Istoria Invențiilor în Mecanică* de Usher.

La ora patru şi jumătate îşi aduse aminte de câinele de pe acoperiş. Dacă mai treceau câteva ceasuri, mai ales pe o asemenea căldură... Dădu fuga spre magazie. Pământul din grădina lăsată în paragină era atât de ars de soare încât devenise tare ca o cărămidă. Când termină de săpat groapa, era leoarcă. Apoi cu lopata în mână se urcă pe acoperiş. Câinele zăcea pe terasă. Petele de sânge de pe blană, de pe balustradă şi de pe saltea căpătaseră culoarea ruginii. După câteva încercări infructuoase, Anthony izbuti să ridice leşul cu lopata şi să-l arunce, cu muşte cu tot – căci muştele nu aveau aerul să se sinchisească – în grădină. Coborî scările, ieşi din casă şi reîncepu – ca într-o hidoasă cursă în care trebuia să alergi ținând în mână o lingură în care se află un ou – să ridice şi să ducă la groapă hoitul care se bălăngănea agățat de lopată. Când intră din nou în casă se simțea atât de rău încât fu nevoit să bea o înghițitură de rachiu. După aceea coborî pe plajă şi înotă mult în mare.

La ora şase era gata îmbrăcat. Se urcă în maşină şi porni spre hotel ca să stea de vorbă cu Helen. După

socotelile lui Helen avusese suficient timp pentru a-şi reveni, aşa că avea să fie gata să-l asculte. Uitând de comparația între Helen şi eroina lui Ibsen, precum şi de făgăduiala pe care şi-o făcuse de a-şi păstra sângele rece, fu cuprins, în timp ce era la volan, de un sentiment de exaltare cu totul neobişnuit. Peste câteva clipe avea s-o revadă; să-i spună ce descoperiri făcuse aşa din senin, dimineața: descoperirea că ținea la ea, descoperirea că se comportase ca un dobitoc, ba poate şi mai rău, efectiv mult mai rău decât un dobitoc... Avea să fie greu, imens de greu, aproape imposibil să mărturisească asemenea lucruri. Dar tocmai din această cauză ghidul că avea să spună aceste lucruri îl umplea de o adâncă fericire.

Trase în fața hotelului şi urcă în goană până în vestibul.

„Madame Ledwidge est-elle dans sa chambre, mademoiselle?"

„Mai non, monsieur, Madame vient de partir."

„Elle vient de partir?"

„Madame est allée prendre le rapide à Toulon."{112}

Anthony se uită la ceas. La această oră trenul pornise. Cu o rablă ca a lui nu putea nutri nădejdea să ajungă la Marsilia înainte ca trenul în care se afla Helen să nu fi pornit spre Paris.

„Merci, mademoiselle, merci"{113}, spuse refugiindu-se din puterea obişnuinței într-o formulă de excesivă politețe, căci aşa înțelegea el să se apere, când intra în acea neliniştitoare lume populată de oameni de rând.

„Mais de rien, monsier."{114}

Se urcă la volan şi se întoarse acasă, descumpănit, întrebându-se dacă totuşi n-ar trebui să-i fie recunoscător lui Helen, căci datorită plecării ei îşi redobândise libertatea. Factorul venise în lipsa lui. Adusese o scrisoare de la agentul de schimb, sfătuindu-l să vândă la bursă cel puțin o parte din. acțiunile de la minele de aur pe care le moştenise de la unchiul James.

Se părea că acțiunile nu aveau şanse de a mai fi cotate în viitor, aşa încât cel mai înțelept lucru era să profite de momentul actual când puteau fi vândute la un preț bun şi să facă noi investiții, cumpărând acțiuni ale unor întreprinderi engleze solide ca… Anthony puse deoparte scrisoarea. Împrejurările, ca de obicei, se aliaseră în favoarea lui, copleşindu-l cu daruri din pură malițiozitate. În această perioada de criză economică, el personal se bucura de o stare materială mai bună ca înainte. Era mai bogat, tocmai când ceilalți oameni erau mai săraci. Era mai liber, când ceilalți se aflau înrobiți mai tare şi mai fără de speranță ca înainte. Inelul lui Policrate… După toate aparențele zeii începuseră să se răzbune.

Se culcă devreme dar se deşteptă la ora două noaptea speriat de acelaşi vis groaznic pe care îl avusese adesea în adolescență şi sporadic şi în anii de maturitate. În linii mari era vorba de acelaşi vis. Nu vedea mare lucru, dar îşi dădea seama că nu se afla singur, că era înconjurat de prezențe obscure. Îmbuca întotdeauna o înghițitură dintr-un fel de mâncare, greu de spus ce anume, şi mâncarea se întindea între dinții lui, devenind ca un zgârci, din cauciuc parcă, din ce în ce mai vâscos, până ce se prefăcea într-un căluş năclăit, într-un fel de clei care se usca, lăsându-i un strat gros pe dinți, pe limbă şi pe cerul gurii. Nespus de grețos, acest proces de asfixiere prin îngroşarea şi expansiunea substanței cleioase continua la nesfârşit parcă. Încerca să înghită, se silea, deşi era stânjenit, căci de față se aflau şi persoane străine a căror prezență *o* simțea fără s-o distingă bine, să verse, dar în zadar. La urma urmelor era nevoit să râcâie cu degetele mâzga vâscoasă, scoțând din gură boț după boț. Totul era în zadar; căluşul creştea întruna şi stratul de năclăială se îngroşa devenind din ce în ce mai dur. Scăpa doar în clipa când se deştepta brusc din somn. În noaptea aceea căluşul care-i creştea în gură se afla într-o relație oarecum

nedesluşită, dar înfricoşătoare, cu hoitul câinelui.

Se trezi, străbătut de fiori reci. Nu mai putu să adoarmă din nou. O cantitate enormă de amintiri, pe care nu le luase niciodată în seamă, se năpustiră în zona conştientă. Instantaneele care o înfățişau pe Mary Amberley, pe mama lui, pe Brian în cariera de calcar, evocat de pielea arsă de soare şi îmbibată de aer salin. Din nou Brian mort, în prăpastie lângă un perete de stâncă, înconjurat de un roi de muşte, întocmai ca hoitul de pe acoperiş…

Capitolul XIII

20 mai 1934

Aseară am ținut cea de a doua conferință. N-am avut propriu zis trac? Destul de uşor dacă te-ai hotărât să nu-ți pese de ridicol. Totuşi experiența are ceva deprimant. Ai impresia că cele cinci sute de persoane din sală nu sunt reale. Vorbeşti în fața unui substantiv colectiv, unui lucru abstract, nu în fața unui grup de indivizi. Numai cei dinainte convinşi, total sau parțial, doresc cu adevărat să înțeleagă ceea ce spui. Restul rămâne, orice ai face, în afară. În cursul unei conversații între patru ochi poți avea convingerea că omul din fața ta va face, de voie, de nevoie, sforțarea de a te înțelege. Faptul că face parte dintr-un public, îl îndreptățeşte pe cel care nu înțelege să rămână ferm pe pozițiile lui de incomprehensiune. Mai ales dacă asistă la o conferință la sfârşitul căreia se pot pune întrebări. Unele dintre cauzele acestei atitudini sunt evidente. Posibilitatea de a te ridica în picioare, atrăgând astfel privirile celor din sală, constituie o plăcere, în multe cazuri, atât de violentă încât se învecinează cu durerea.. Chinuitoarea voluptate a afirmării de sine. Plăcerea devine şi mai mare, dacă întrebarea pusă conține o nuanță de ostilitate. Ostilitatea înseamnă o declarație de independență personală. Demonstrează în acelaşi timp că numai dintr-o simplă întâmplare cel ce a pus întrebarea nu se află la tribună, simplă întâmplare, sau, într-o altă alternativă – desigur – urmările unui complot premeditat cu grijă de ticăloşii care vor să-ți astupe gura. Întreruperile şi întrebările, în majoritatea

cazurilor, n-au de bună seamă nicio contingență cu subiectul expunerii. Cei ce sâcâie oratorul cu întrebări (ca noi toți de altfel), trăiesc în propria lor lume fără să poată face efortul de a pătrunde în universurile celorlalți. Majoritatea discuțiilor publice în contradictoriu sunt de fapt monologuri pe teme distincte debitate în diferite limbi – fără să se facă apel la ajutorul interpreților.

Mark a asistat la întrunire şi apoi a venit la mine acasă. Cu o plăcere drăcească a făcut tot ce a putut ca să mă simt şi mai descurajat decât eram.

„Totuna era dacă te-ai fi dus să vorbeşti unei cirezi de boi". Puternică tentație de a fi de acord cu el. Toate vechile obiceiuri de a gândi, de a trăi şi de a simți, mă îndemnau să-i dau dreptate. O lume fără noimă în care nu se poate face nimic, absolut nimic – ce lucru îmbietor. Te poți retrage (deoarece nu există nimic altceva de făcut), îți poți vedea în liniște de tratatul de sociologie, ştiința absurdității umane. M-am surprins aseară, stând de vorbă cu Mark, savurând ideea că publicul în fața căruia vorbisem era imbecil, aşa cum este de fapt întreaga omenire. M-am surprins gândind astfel şi m-am oprit. Mi-am zis că dacă s-a aruncat sămânța şi că dacă dintre toate boabele doar una ar încolți, întrunirea n-ar fi fost zadarnică. Chiar dacă niciun bob n-ar încolți, căci mie îmi fusese de folos, ca un exercițiu, ca o şedință de antrenament pentru ca să pot vorbi mai bine data viitoare.

N-am spus toate acestea. N-am făcut decât să încetez de a vorbi şi, cel puțin aşa cred, gândurile mi se puteau citi pe față. Mark, care observă orice, a început să râdă. A spus că poate prevesti ziua când voi începe să vorbesc despre orice persoană sau grup de oameni, precedând substantivul de adjectivul „drag". „Dragii de fabricanți de armament", „dragul de el, generalul Goering".

Am râs, căci avea haz, în felul lui, sarcastic şi crud. Dar dacă ai da dovadă de suficient de multă bunătate şi

dragoste de oameni, ai putea fi sigur că poți face să mijească într-o oarecare măsură, sentimente de dragoste şi de bunăvoință în sufletele majorității oamenilor cu care vii în contact, oricine ar fi ei. Şi în acest caz fiecare din ei ar merita să i se spună, şi pe bună dreptate, „dragă". Acum, aproape toți oamenii par mai mult sau mai puțin idioți sau odioşi; vina o poartă nu numai ei, ci şi cel care îi judecă.

24 mai 1934

Am petrecut patru ore redactând după însemnări. Cu o plăcere de nedescris. Ce uşor poate cineva să se cufunde din nou în erudiție şi în elaborarea ideilor! Să se cufunde şi să nu mai iasă din acea „viață superioară" care de fapt nu înseamnă decât moarte fără de lacrimi. Pace şi iresponsabilitate aici şi acum, toate desfătările oferite de moarte, în vremurile apuse trebuia să te călugăreşti pentru a te bucura de asemenea bunuri. Plăteai pentru această moarte prețul ascultării, sărăciei, curățeniei trupeşti. Acum obții totul pe gratis şi în lumea de fiecare zi. Moartea totală şi fără lacrimi. Moarte întovărăşită de zâmbete, moarte în cursul căreia poți trage la măsea şi face dragoste, fără ca cineva să te muştruluiască. Despre erudiți, filosofi şi oameni de ştiință se spune în virtutea obişnuinței că n-au simț practic. Dar care altă categorie de oameni a izbutit să determine lumea să o accepte, ba mai mult încă (fapt Cu totul surprinzător) să continue să o accepte, dându-le considerația stabilită de membrii acestei categorii? Regii şi-au pierdut dreptul divin, plutocrații dau semne că drepturile lor sunt şi ele pe ducă. Dar cei ce „trăiesc pe culmi" continuă să fie considerați drept superiori. Iată roadele unei atitudini consecvente. Intelectualii s-au complimentat întruna reciproc, bârfindu-i în mod consecvent pe toți ceilalți oameni. Zi de zi, fără încetare,

de şaizeci de secole. Noi ne aflăm sus, voi jos; noi reprezentăm spiritualitatea, voi aparţineţi celor lumeşti. Şi iarăşi, şi iarăşi, ca o reclamă obsedantă a unei mărci de săpun care „spală tot fără efort". Lucrul a fost acceptat, devenind acum o axiomă. Dar de fapt, „viaţa superioară" nu este decât cel mai bun surogat pentru moarte, o evaziune mai totală de la responsabilităţile pe care le comportă viaţa decât alcoolul, morfina, erotismul sau setea de a dobândi avere. Intoxicaţia alcoolică sau drogurile, distrug sănătatea. Mai curând sau mai târziu cei obsedaţi de erotism se trezesc prinşi într-o reţea de responsabilităţi. Cei obsedaţi de ideea de a dobândi ceva, nu pot niciodată deveni proprietarii tuturor timbrelor, vaselor chinezeşti, caselor sau varietăţilor de crini, pe care le doresc. Evaziunea lor seamănă cu chinul lui Tantal. Cei ce evadează în „viaţa superioară" intră într-o lume unde nu există mici un risc pentru sănătate şi extrem de puţine şanse de a avea responsabilităţi şi de a fi supus la torturi. Mai mult încă, ei intră într-o lume care, conform tradiţiei, este considerată în momentul de faţă drept superioară celei în care oamenii trăiesc asumându-şi diferite răspunderi – o lume situată pe un plan mai înalt. Evazionştii de acest tip superior se pot lăfăi în voie simţindu-se. cu conştiinţa împăcată, Cât de uşor poţi afla în viaţa dusă de un erudit sau de un cercetător echivalente pentru toate virtuţile de ordin moral! Între unele dintre ele se pot stabili nu numai raporturi de echivalenţă ci *şi* de identitate, ca de pildă, perseverenţa, răbdarea, uitarea de sine şi altele de acelaşi fel. Mijloace bune puse în slujba unor scopuri care pot fi rele. Poţi munci din greu şi cu tragere de inimă în orice domeniu, de la fizica atomică la falsuri şi traficul de carne vie. Celelalte virtuţi sunt de ordin etic transpuse pe partitura intelectuală. *Castitatea* formelor artistice şi matematice. *Puritatea* cercetării ştiinţifice. *Curajul* gândirii. Ipoteze *îndrăznețe*. *Integritate* logică. *Cumpătare* în exprimarea punctelor de

vedere. *Umilință* intelectuală față de datele obiective. Toate virtuțile cardinale în costume de bal mascat. Cei ce au păşit pe potecile „vieții superioare” ajung să creadă că sunt sfinți; sfinții artei, ştiinței, şi erudiției. O sfințenie pur metaforică pe care o iau însă „au pied de la lettre”{115}.

„Fericiți cei săraci cu duhul”. Adepții cultului „vieții superioare” se află şi în posesia unor echivalente ale sărăciei de ordin spiritual. În calitate de oameni de ştiință, încearcă să nu se lase influențați de interese şi prejudecăți. Mai mult decât atât, sărăcia spirituală pe plan etic implică lipsa de griji pentru ziua de mâine, aplicarea preceptelor din Evanghelie „Morții cu morții şi vii cu vii” şi „Trebuie să te rupi de viață pentru a dobândi viața veşnică”. Adepții vieții întru duh pot parodia aceste sacrificii. Vorbesc în cunoştință de cauză fiindcă aşa am procedat şi eu, ba m-am şi făIit cu aceste procedee. Nu trăieşti, îmi spuneam în mod consecvent şi asumându-ți responsabilități decât în acea lume superioară în care te poți desprinde de propriul tău trecut, refuzând în acelaşi timp să te angajezi pe viitor. Nu ai nicio convingere. Te mulțumeşti să trăieşti numai clipa de față; renunți să mai exişti ca individ trăind numai în calitate de ființă ce duce o viață superioară, devenind ca atare sălaşul unei serii de stări sufleteşti succesive. O despuiere mai totală decât cea propovăduită de franciscani, care poate fi combinată la rigoare, cu o doză de imperialism mai frenetic chiar decât cel al lui Napoleon. Credeam pe vremuri că nu doresc să dobândesc puterea. Acum îmi dau seama că dorința mea exista de fapt dar că o îndreptasem spre idei şi nu spre oameni. Doream să cuceresc un tărâm necunoscut situat pe meleagurile cunoaşterii. Să nu mă las doborât de problemele ce se ridicau. Să silesc ideile să se asocieze sau să se disocieze. Să strunesc cuvintele recalcitrante pentru a se înscrie într-un anumit tipar. Toate deliciile unui dictator fără niciun fel de risc şi fără

nicio responsabilitate.

Capitolul XIV

8 decembrie 1926

Când sosi ora cinei, incidentul se transformase într-o poveste, ultima achiziție din repertoriul doamnei Mary Amberley. Ultima, şi după părerea lui Anthony, care o asculta atent cântărindu-i cuvintele, tot atât de bună ca celebrele numere din repertoriul ei clasic. Îşi dădea acum seama că, încă din clipa când primise invitația, curiozitatea îi fusese aţâţată şi de o anumită speranță, ivită din setea lui de răzbunare, şi anume că avea s-o găsească pe Mary schimbată în rău, fie numai relativ căci acum o privea cu ochi critici, fie în mod absolut datorită trecerii ultimilor doisprezece ani, ani lungi şi grei. Nădăjduia că Mary va fi decăzut între timp, nemaifiind ceea ce era sau ceea ce îşi închipuise el că era pe vremea când o iubise. Trebuia să recunoască, şi gândul şi sentimentul acesta nu-i făcea cinste, că fusese oarecum dezamăgit, descoperind că Mary Amberley de acum era aproape identică cu imaginea pe care o păstrase despre ea. Avea patruzeci şi trei de ani. Dar era (tot atât de zveltă ca pe vremuri şi se mişca tot atât de vioi. Poate chiar mai vioi ca înainte. Observase că prindea din zbor orice prilej pentru a arata cât era de vioaie, ca şi cum ar fi jucat rolul cuiva care nu poate rezista unei porniri tinereşti de a zburda. De fapt Mary juca acest rol şi în unele împrejurări în care asemenea porniri nu se puteau ivi. Înainte de masă îl poftise să se urce cu ea la etaj, unde se afla dormitorul, pentru a-i arăta nudurile de Pascin pe care le cumpărase de curând. La început urcase treptele într-un ritm normal,

neîntrerupându-se din vorbă; apoi, ca şi cum şi-ar fi reamintit dintr-odată că faptul de a urca încet pe scări e un semn care arată că nu mai eşti tânăr, începu să urce în goană. Expresia „a urca în goană" era prea neutră, socoti Anthony amintindu-şi întâmplarea; Mary se repezise pe scări, da, astea erau cuvintele potrivite. Cinci se întoarseră în salon, niciun adolescent nu s-ar fi putut arunca pe sofa cu o mişcare atât de impulsivă şi nicio fetiță nu s-ar fi ghemuit atât de grațios, ca o pisicuță, într-un colțişor, cum făcuse Mary. În 1914 nu se comportase niciodată atât de juvenil. Şi să fi vrut n-ar fi putut, gândi Anthony, împiedicată cum fusese de combinezoane şi rochii. Pe când acum, cu o fustă ce nu-i trecea de genunchi... Era absurd, dar nu penibil. După matură chibzuință, sfârşi prin a-şi spune că Mary putea încă pretinde să apară în roluri de fetişcană. În ciuda unor vagi urme de oboseală, fața ei continua să iradieze, răspândind unde de vitalitate şi de ilariantă voie bună. Cât despre talentele ei de odinioară... Ele nu puteau nici măcar fi puse la îndoială. Dovadă improvizația pe tema furtului comis de Helen, o mică capodoperă, şi nu încăpea nicio îndoială că era vorba de o improvizație, dat fiind că Helen furase rinichiul în dimineața respectivă.

„Am să dau la îmbălsămat obiectul cu pricina" spunea Mary pe un ton pe jumătate serios, pe jumătate ironic şi în glasul ei clocoteau hohote de râs de abia stăpânite. „La îmbălsămat şi..."

Fraza îi fu întreruptă de un fel de fâsâit, produs parcă de o sticlă de bere destupată pe neaşteptate. De fapt fâsâitul era produs de vocea lui Beppo Bowles, care spunea:. „Cunosc eu pe cineva, specialist în îmbălsămări". Beppo zâmbea, clipea cu înțeles şi se schimonosea în fel şi chip. Nu numai fața lui, congestionată, ci şi întregul lui trup rotofei participa la procesul exprimării; vorbea şi cu gura şi cu toate mădularele. Începu să declame, gesticulând: „Am găsit adresa în jurnalul antreprenorilor de pompe funebre,

într-un anunț care suna așa: Dacă după ce l-ați îmbălsămat cu grijă vă dați seama că obiectul seamănă eu un model făcut din ghips, nu pregetați şi…”

Doamna Amberley începu să râdă, numai ca să-şi îndeplinească datoriile ei de gazdă, căci nu-i plăcea ca cineva s-o întrerupă când povestea. Beppo era un drăguț, desigur. Cu burticică şi chelia lui, tot un băiețel era (câteodată chiar o fetiță) dar uneori, zău… îi tăia scurt vorba rostind: „E prea frumos ca să fie adevărat” şi apoi continuă, adresându-se comesenilor: „Am să îmbălsămez rinichiul şi am să-l aşez sub un clopot de sticlă care seamănă cu…”

„Cu viața” se auzi fâsâitul produs de vocea lui Beppo. _ care nu se putu împiedica s-o întrerupă din nou pe Mary. Dar nimeni nu înțelese că se referea la un vers din *Adonais*{116}, aşa că Beppo continuă să chicotească de unul singur.

„Cu acele clopote”, repetă doamna Amberley, fără să-i arunce nici măcar o privire celui care o întrerupsese, „pe care le vezi în camerele mobilate. Sub ele se află întotdeauna păsări împăiate”. Se opri îndelung asupra primei silabe rostind cuvântul cu un accent nemțesc şi vorbele ei, din cine ştie ce cauză imposibil de definit, deveniră nespus de comice.

Timbrul vocii era mai bun ca oricând, gândi Anthony, Vocea era voalată de o uşoară răguşeală, care o înfrumusețea, aducându-ți aminte de unele fructe brumate sau de cupola catedralei Sfântul Paul, văzută într-o zi cețoasă de pe podul Waterloo. Faptul că pe glasul ei părea să se fi aşezat o dâră de răguşeală, părea să sporească farmecul peisajelor pe care le ghiceai ascunse în inflexiunile vocii. Anthony îşi încorda atenția, încercând să perceapă ritmul frazelor, să-l delimiteze exact, pentru ca ulterior să poată analiza fiecare sunet În parte. În tratatul lui de „Elemente de Sociologie” avea intenția să însereze un capitol despre *Sugestia în masă şi raporturile ei cu propaganda*. Unul dintre subcapitole

era dedicat sunetelor care au proprietatea de a fascina. Sunete ca cele emise de pildă de Savonarola[117], sau de Lloyd George[118] fără a mai pomeni de alinătorul ison preoțesc; zgomotele fascinante şi afrodiziace emise de anumiți actori şi actrițe, de unii cântăreți şi cântărețe, de toți Don Juanii şi de toate sirenele ce-şi exercită puterile în viața particulară. Talentul lui Mary consta din posibilitatea de a emite sunete care erau în acelaşi timp şi caraghioase şi afrodiziace, gândi Anthony. Vocea ei putea face să vibreze coardele dorinței sau ale râsului, dar niciodată pe cele ale durerii, ale milei sau ale indignării. În momentele când îşi pierdea firea (şi Anthony îşi aduse aminte de groaznicele scene pe care i le făcuse pe vremuri) nu mai era stăpână nici pe vocea ei, emițând: o serie de sunete haotice şi pițigăiate. Vorbele prin care se căina, acuza sau îşi exprima durerea nu trezeau decât o senzație penibilă, în timp ce atunci când o ascultai pe doamna Foxe, îşi dădu seama Anthony, numai sunetele emise de vocea ei erau suficiente pentru a te sili să fii de acord cu ceea ce spunea şi să treci de partea ei. Poseda acel talent datorită căruia Robespierre cucerise puterea şi pe care îl avea şi Whitefield[119], căci ultimul nu avea nevoie decât să repete de două sau trei ori vreo exclamație pioasă, pentru ca celor mai îndărătnici sceptici să li se ivească lacrimi în ochi. Există sunete fascinante, în stare să convingă, pe cel care le ascultă, de existența lui Dumnezeu.

„Ştiți acele *paasări”!* Toți izbucniseră în râs. Fuseseră siliți să râdă. Până şi Colin Egerton, până şi Hugh Ledwidge. Şi totuşi din clipa când îl văzuse pe Beavis intrând în salon, Hugh stătea ca pe jăratec, căci toată viața încercase să-l evite… De ce nu îi spusese Mary că-l invitase? Câteva momente îşi închipui că era vorba de o conspirație. Mary îl chemase dinadins pe Beavis, ca să-i facă de râs, ştiind că fusese martorul umilințelor pe care le îndurase la colegiul din Bulstrode. În casa doamnei

Amberley aveau să vină doi martori: Staithes (ştia că Staithes avea să sosească după cină) şi Beavis. Hugh se obişnuise să-l întâlnească pe Staithes acolo şi nu se mai sinchisea de prezența lui. Fără doar şi poate, Staithes uitase. Dar Beavis? Ori de câte ori se întâlniseră de când terminaseră şcoala nu prea ştia ce să creadă când Anthony se uita la el cam ciudat (aşa i se părea). Şi iată că Mary îl invitase anume ca să-i poată reaminti lui Staithes anii petrecuți la Bulstrode. Amândoi aveau să-l înghesuie evocând întâmplări, aveau să pomenească de meciurile de fotbal, neuitând să sublinieze ce panică îl apuca pe Hugh ori de câte ori se afla pe teren; aveau să povestească cum începuse să plângă când îi venise lui rândul să-şi dea drumul pe frânghie în cursul exercițiilor de stingerea incendiului; cum fusese prins copiind de către Moş Cusurgilă şi silit să treacă printre colegii lui aşezați pe două rânduri şi înarmați cu prosoape ude şi răsucite; avea să facă aluzie la ceea ce văzuseră când se uitaseră în boxa lui din dormitor. Fiori reci îi treceau pe spate. Nu, nu putea fi vorba de o conspirație, îşi zise venindu-şi în fire. Era de neconceput. Şi totuşi nu se putea împiedica să răsufle uşurat când se aşeză la masă şi văzu că locul lui nu era lângă Beavis. Între ei doi se afla Helen, aşa că în timpul cinei nu puteau vorbi. Şi când vor trece din nou în salon, o să aibă el grijă să nu se afle în calea lui Beavis…

Colin tăcuse uluit de ceea ce auzea spunându-se în jurul lui. Pe măsură ce trecea timpul se simțea din ce în ce mai străin în mijlocul acelor oameni pe care-i dezaprobi în bloc. Îl scoteau atât de tare din sărite, încât până la urmă ajunse să-şi spună (şi la prima ocazie avea să-i spună şi lui Joyce): Mă rog, poate că sunt un imbecil – mărturisirea era făcută de o voce lăuntrică pe un ton de dispreț necruțător, ca şi cum ar fi fost o dovadă de putere şi nu de slăbiciune – Mă rog, poate că sunt un imbecil, dar cel puțin, zău aşa, cel puțin îmi

dau seama ce se cade să facă cineva şi ce nu. Aşa o să-i vorbească lui Joyce. Şi o să-i mai spună şi altele. Şi Joyce avea să se declare de acord cu fiecare cuvânt rostit de el. În timp ce Beppo debita una dintre istorioarele lui deochi ale, se uitase la Joyce şi o văzuse privindu-l cu ochi temători, umili şi rugători. Biata fată părea a fi un copil schimbat, unul dintre acei copii pe care, în poveşti, spiritele rele îi. iau de acasă şi-i duc la altă mamă. Prin cine ştie ce nefastă întâmplare fetița cuminte ajunsese în brațele unei nebune, unei mame îngrozitoare, care o silea, împotriva firii ei blânde, să aibă de-a face cu oameni de teapa lui Beppo, un fel de… de… Nu găsi niciun cuvânt care să-l poată califica pe Beppo şi care să poată fi rostit cu voce tare. El, Colin Egerton avea s-o salveze pe Joyce, ca un nou sfânt Gheoghe pogorât pe pământ. Faptul că, întocmai ca o fată neprihănită căzută în mâinile unor traficanți de carne vie, Joyce avea nevoie de cineva care s-o ajute să scape, era unul dintre motivele care îi stârnise dragostea. O iubea şi pentru că îl ura atât de tare pe degeneratul ăla infect (ăsta era cuvântul pe care îl căutase) de Beppo Bowles. Era de acord cu tot ceea ce făcea Joyce, acordul lui reprezentând echivalentul exact al dezaprobării pe care i-o iscau vorbele şi faptele maicăsii vorbe şi fapte pe care le socotea nu numai reprobabile ci şi înspăimântătoare. Şi totuşi, în ciuda părerilor lui despre Mary, în ciuda fricii pe care i-o inspirau limba ei de viperă şi privirile ei ironice şi scrutătoare, se trezi şi el râzând împreună cu toți ceilalți. „Paasările" împăiate, ținute sub clopot erau nemaipomenit de caraghioase.

Pentru doamna Amberley râsul avea efectul şampaniei; o încălzea, o înviora. „Şi am să pun pe cineva să graveze o inscripție pe soclu" – continuă, vorbind mai tare pentru ca vorbele ei să străbată hohotele de râs ale comesenilor – „care va suna aşa: *Acest rinichi a fost furat de către Helen Amberley, care şi-a pus viața în primejdie*

şi…”

„Mamă, te rog sfârşeşte!” Helen se făcuse roşie la faţă şi de plăcere şi de ciudă. „Te rog”. Era, desigur, agreabil să fii eroina unei poveşti pe care o ascultă toată lumea, dar în povestea asta eroina era puţin cam gâscă. Era supărată pe maică-sa că punea în evidenţă tocmai acest aspect din rolul pe care îl jucase.

„*…în ciuda poziţiei luate în cursul întregii sale vieţi împotriva măcelăririi*” continuă doamna Amberley. Apoi adăugă pe un cu totul alt ton: „Mititica! întotdeauna a avut de suferit din cauza mirosurilor. Vai şi amar când intram cu ea într-o măcelărie sau într-o pescărie. Şi n-am să uit niciodată ziua, unică de altfel, când am dus-o la biserică!”

(Auzi dumneata – îşi spuse Colin – unica zi. Nu e de mirare că Helen se poartă cum se poartă!)

„Trebuie să recunosc” spuse doamna Amberley ridicând vocea, că pe o dimineaţă ploioasă, credincioşii strânşi duminica dimineaţa într-o bisericuţă de sat, put, n-am cum spune altfel. Put de te trăsnesc. Totuşi…”

„Emană mireasma sfinţeniei” întrerupse Anthony Beavis şi adăugă întorcându-se spre Helen: „Am suferit şi eu pe vremuri de pe urma mirosurilor. Mama dumitale te pune să scuipi când miroase urât? Mama mea mă ţinea de rău dacă nu scuipam. Aveam mari dificultăţi din cauza asta când mergeam la biserică.”

„N-a scuipat” răspunse doamna Amberley în locul lui Helen. „A vărsat tocmai pe haina de astrahan a bătrânei lady Worplesdon. Niciodată n-am mai putut frecventa lumea bună”, şi adăugă „Domnul fie lăudat”!

Beppo protestă fâşâind împotriva imputărilor făcute implicit de Mary bunei societăţi. Conversaţia despre furtul rinichilor luă sfârşit şi comesenii începură să discute despre altceva.

Nimeni nu se mai uita la Helen, care rămăsese pe gânduri. Faţa ei nu mai radia lumină ca mai înainte. „N-am să mă mai ating de carne în viaţa mea”, aşa spusese.

Şi iată că acum şedea la masă ținând în mână o furculiță pe care se afla o bucată de carne de vacă, roşie şi infectă. Sunt îngrozitoare, îşi spuse. *Pas sérieuse*[120], aşa spusese despre ea doamna Delécluse, bătrâna ei profesoară. Deşi în calitatea ei de educatoare a tinerelor domnişoare scorpia aia nu putea spune altceva, nu era mai puțin adevărat că vorbele ei erau pe deplin întemeiate. „Nu sunt serioasă, Nu sunt…" îşi dădu deodată seama că vocea pe care o auzise rostind cuvinte ce nu se legau între ele, vocea care venea dintr-o lume aflată undeva foarte departe, se afla de fapt lângă ea, la dreapta, şi că vorbele îi erau adresate ei.

„…Proust", auzi Helen, reamintindu-şi că aceiaşi silabă fusese pronunțată cel puțin de două ori înainte de a o fi perceput. Se uită în jurul ei, împinsă de un sentiment de vinovăție şi roşi până în vârful urechilor când descoperi că Hugh Ledwidge întorsese spre ea fața, o față pe care se citea o oarecare dezorientare. Zâmbea prosteşte; lentilele ochelarilor străluceau de-ți luau ochii. Hugh întoarse capul şi Helen se simți şi mai vinovată. Îi era ruşine.

„Îmi pare rău, nu cred că am înțeles tocmai bine…" izbuti să bâiguie.

„N-are nicio importanță" mormăi, la rândul lui, Hugh. „Serios n-are nicio importanță". Lucrul lipsit de importanță îi ceruse nu mai puțin de cinci minute, căci numai la capătul lor îi trecuse prin cap ideea să pomenească de Proust. Trebuie să-i spun câteva cuvinte, hotărâse în sinea lui în clipa când îşi dăduse seama că Anthony Beavis sta de vorbă prieteneşte cu Mary şi Beppo, nemai prezentând ca atare niciun pericol. Trebuie să-i spun ceva. Dar ce anume? Ce se spune de obicei unei fete de optsprezece ani? Ar fi vrut să găsească ceva original, câteva cuvinte din care să nu lipsească o nuanță de galanterie. Despre rochia pe care o purta, de pildă „Ce frumoasă rochie!" Nu, era prea vag şi cuvintele nu purtau nicio amprentă personală. „Ce

bine arăți îmbrăcată așa! Culoarea asta îți stă bine la față. Şi se potriveşte de minune cu ochii". (Ce culoare aveau de fapt ochii lui Helen?). Poate ar fi fost mai bine s-o întrebe dacă mergea la petreceri. Ieşea des în lume? Şi avea să adauge pe un ton maliţios: „Întovărăşită de băieți"? Dar îşi dădea seama că o conversație de genul acesta prezenta greutăți prea mari pentru el. Unde mai pui că nu-i plăcea să şi-o imagineze la petreceri cu băieții; prefera să şi-o închipuie pură şi imaculată: „Du bist wie eine Blume"{121}. Ar fi putut să i se adreseze pe un ton serios, atenuat însă de un surâs: „Spune-mi şi mie Helen, cum e într-adevăr tineretul de azi? Ce cred şi ce simt efectiv tinerii din generația ta despre ceea ce se întâmplă în zilele noastre?" Helen avea să-şi rezeme coatele pe masă, să întoarcă capul spre el şi să-i dea toate relațiile dorite despre acea lume plină de taine pentru el, lume în care oamenii dansau şi se duceau la petreceri, fiind în permanent contact unii cu alții. Helen avea să-i spună totul, totul. Sau, poate, şi ultima ipoteză era mai plauzibilă, nu avea să-i răspundă la întrebare, dându-i a înțelege că era nu numai prost ci şi obraznic Nu, nu aşa trebuie începută conversația. N-ar fi fost deloc de dorit să pornească aşa. Toate gândurile lui erau pure elucubrații, visuri în care juca rolul râvnit. Când ajunsese la această concluzie îi trecuse prin minte să angajeze conversația pomenind numele lui Proust. Ce părere avea despre Proust? Era o întrebare ce se putea pune, deoarece nu conținea nicio nuanță de intimitate, o întrebare care nu te făcea să te simți stângaci sau nelalocul tău. Dar pornind de la o întrebare ce nu conținea nicio implicație personală, puteai ajunge să vorbeşti despre cele mai intime elemente ale vieții emoționale – în mod abstract, se înțelege, analizând faptele ca într-o eprubetă – ba chiar (nu, nu, şi totuşi nu poți şti niciodată; ideea era revoltătoare, şi totuşi…) despre probleme de ordin fiziologic. Vorbind despre Proust îți era de fapt îngăduit să vorbeşti despre orice,

despre absolut orice, şi folosind numai termenii curenți în critica literară. Era subiectul cel mai nimerit! Întoarse capul spre Helen.

„Presupun că eşti, aşa cum e toată lumea azi, o cititoare fervent㠄 a lui Proust.” Nu primi niciun răspuns. De la capătul mesei îi parveneau la urechi crâmpeie din conversația la care participa doamna Amberley, Anthony şi Beppo. Vorbeau despre prietenii lor. Colin Egerton se afla la o vânătoare de tigri în India. Hugh tuşi şi apoi spuse: „Pun mâna în foc că Proust te entuziasmează,” ca pe noi toți de altfel. Helen stătea cu capul plecat şi pe chipul ei melancolic pe care îl vedea din profil, nu se ivi niciun semn care să arate ca fata nu era de fapt o statuie. Fiind perfect conştient de faptul că se poartă ca un dobitoc, Hugh Ledwidge făcu o nouă tentativă.

„Aş dori să-mi spui” reluă ridicând vocea, şi vorbele lui, cel puțin aşa i se păru, sunau artificial, „ce crezi despre Proust”?

Helen continua să fixeze un obiect invizibil, aflat undeva în fața farfuriei. *Pas sérieuse*. Se gândea la toate acțiunile frivole pe care le făcuse. Se purtase idiot, meschin, groaznic. Hugh Ledwidge se simțea copleşit de o senzație de jenă vecină cu frica. Parcă ar fi fost pe punctul să traverseze Piccadilly Circus simțind că pantalonii îi cad în vine. Oricare altul în locul lui ar fi apucat-o uşor de braț pe Helen, zicându-i: Ce n-aş da să mă prefac într-o musculiță ca să aflu ce se petrece în căpşorul tău, Helen. Cât de simplu ar fi fost şi cât de înțelept. Toată scena asta ar fi fost redusă la proporțiile unei glume, unei glume ce se întorcea împotriva ei. În felul acesta şi-ar fi stabilit odată pentru totdeauna poziția lui față de ea, aceea a unui om superior care ştie să tachineze. „Visezi cu ochii deschişi stând la masă cu noi? La ce visezi? La cine visezi?” Toate aceste întrebări trebuiau rostite, fireşte, pe un ton ironic plin de subînțelesuri. Şi Helen ar fi roşit, ar fi chicotit, răspunzând unei comenzi date de el, ar fi jucat cum i-ar

fi cântat. Ca un matador destoinic ar fi ştiut când şi cum să se slujească de micul steguleț roşu şi fata s-ar fi năpustit când ici când colo, dându-se în spectacol – spectacol încântător, de bună seamă – şi atunci el, cu sabia ridicată… Hugh Ledwidge descoperi că era peste puterile lui să facă prima mişcare, deşi tactica i se părea extrem de simplă şi rațională. Îi privi brațele goale, brațe subțiri ca cele ale unei fetițe; nu se simțea în stare să le atingă. Şi nici gluma cu musculiță nu putea fi rostită; nu voia să iasă din gâtlejul lui. Trecură treizeci de secunde, secunde în care se simți teribil de încurcat şi de nesigur de el însuşi. Apoi, dintr-odată, ca şi cum s-ar fi trezit din somn, Helen întoarse capul spre el. Ce spusese oare? Dar lui Hugh îi fu cu neputință să repete întrebarea.

„N-are nicio importanță, absolut nicio importanță". Îşi îndreptă privirile în altă parte. Dar pentru ce, pentru ce oare se purta atât de imbecil? De ce era atât de incapabil de cea mai mică acțiune la treizeci şi cinci de ani. Complet ridicol. *Nel mezzo del cammin.*{122} Ce-ar fi făcut Dante într-o asemenea situație? Dante, cu profilul său dăltuit în bronz, străbătând furtuna ca o corabie a spiritului. Şi totuşi trebuia să-i spună ceva fetei de lângă el, dar pentru numele lui Dumnezeu, ce anume? Întrebarea referitoare la Proust nu mai avea acum niciun rost.

Până la urmă Helen fu aceea care îi atinse brațul. „Îmi pare foarte rău", spuse ea vădit stânjenită. Încerca să se căiască de faptele ei groaznice printre care şi aceea de a fi mâncat, fără sentimentul de a comite un păcat, din carnea de vacă pe care demnul Baldwin o recomandase în mod special, băgând degetul în ea ca să-i arate cât este de fragedă. În afară de asta bietul Hugh îi era simpatic. Era un om drăguț. Îşi dăduse osteneala să-i arate obiectele de artă mexicană la muzeu. „Sunt aşteptată de domnul Ledwidge" aşa spusese. Şi toți cei de acolo se purtaseră cu ea cu un deosebit respect. O

conduseseră imediat spre biroul directorului adjunct al secției, ca şi cum ea, Helen, ar fi fost o persoană marcantă. Un arheolog eminent, care vine în vizită la alt arheolog celebru, de pildă. Fusese într-adevăr foarte interesant. Numai că, bineînțeles – şi aceasta era o nouă dovadă a lipsei ei de seriozitate – uitase majoritatea explicațiilor pe care i le dăduse atunci Hugh. „Îmi pare foarte rău" repetă; şi vorbele ei exprimau un sentiment autentic. Îşi clădea seama de ceea ce se petrecea în sufletul lui Hugh. „Ştii, îi spuse, bunica mea e surdă, aşa că am aflat din experiență ce groaznic e când eşti nevoit să repeți un anumit lucru. Orice frază pare stupidă. Parcă ai fi domnul Shandy{123} care îi dă mereu zor cu pendula, înțelegi, cred, ce vreau să spun. Te rog să mă ierți". Îl mângâie uşor pe mânecă, îşi puse coatele pe masă, şi întorcând capul spre el, luă, fără să ştie, exact atitudinea pe care o văzuse Hugh în imaginație. Helen i se adresă pe un ton confidențial: „Hugh, aş vrea să te întreb ceva. Nu e aşa că eşti serios? Ştii ce vreau să spun, *sérieux*."

„Cred că sunt" bâigui Hugh. Înțelesese, cu oarecare întârziere, aluzia pe care o făcuse pomenind de domnul Shandy şi când pricepu i se păru că-i cade cerul în cap.

„Vreau să spun, continuă Helen, că n-ai putea lucra la muzeu dacă n-ai fi serios".

„Nu, recunoscu Hugh, probabil că n-aş putea lucra." Dar în definitiv, îşi zise, depănându-şi gândurile iscate de aluzia literară făcută de Helen, există şi o cunoaştere de ordin pur teoretic. (Nu era el cel mai indicat să mărturisească că lucrurile puteau fi aşa? Ba da, din păcate.) Cunoaştere de ordin pur teoretic niciodată pusă în practică, niciodată trăită. „Doamne, Dumnezeule!" suspină în sinea lui.

„Ei bine, eu nu sunt deloc serioasă", zise Helen. Simțea o mare nevoie să se uşureze mărturisind acest lucru, o mare nevoie de a cere ajutor. Erau anumite clipe, – şi aceste clipe le trăia ori de câte ori se îndoia de

ea însăşi – când toți cei ce o înconjurau i se păreau teribil de inconsistenți, oameni pe care nu te puteai bizui. Spunea „toți", dar de fapt când rostea în sinea ei acest cuvânt se gândea mai ales la maică-sa. Helen ținea mult la ea, dar era nevoită să-şi spună că nu te puteai aştepta la niciun sprijin din partea ei. „Mama îmi aminteşte de unele glume nesărate", îi mărturisise odată lui Joyce. „Ştii ce vreau să spun..." Cineva îți oferă, de pildă, un scaun, dai să te aşezi, dar tocmai atunci ți-l trage şi te trezeşti cu vânătăi pe fund. Joyce se mulțumise să spună: „Helen, nu trebuia să rosteşti asemenea cuvinte". Fata aia era proastă ca oaia! Şi totuşi trebuia să recunoască că Joyce semăna cu un scaun pe care te poți aşeza în linişte. Dar un scaun pe care nu te puteai aşeza oricând căci părea destinat să fi folosit numai la ocazii şi nu dintre cele mai importante şi atunci ajungi să te întrebi la ce-o fi bun un asemenea scaun? De altfel Joyce era şi prea tânără. Dar chiar de ar fi fost mult mai în vârstă, tot n-ar fi priceput mare lucru. Şi de când se logodise părea să înțeleagă din ce în ce mai. puțin. Mare nătărău. Colin al ei! Dar, mă rog, şi el era un scaun, solid ca o stâncă ce nu se va clinti în veac Dar şi scaunul Colin era, din păcate, de un format special, silindu-te să stai, dacă te aşezai pe el, în cele mai incomode poziții. Cum Joyce nu părea să se sinchisească de confort, totul era în regulă. Simțindu-se fără niciun punct de sprijin, într-o lume care îți sleia puterile, Helen o privea pe soră-sa cu oarecare invidie. Lângă ea se afla totuşi Hugh, care era atât de cumsecade. Se lăsă să cadă pe scaunul Hugh.

„Defectul meu" continuă Helen, „e frivolitatea, căci orice aş face tot frivolă rămân."

„Nu pot crede un asemenea lucru" zise Hugh deşi n-ar fi ştiut spune de ce făcuse această afirmație. Ar fi trebuit, era evident, s-o încurajeze să meargă pe panta mărturisirilor şi nu s-o asigure că n-are păcate. Se purta ca şi cum i-ar fi fost teamă să audă lucrurile pe care

dorise să le afle. „Nu cred”.

Din fericire, nimic nu putea s-o oprească pe Helen. Se hotărâse să-l folosească pe Hugh drept scaun şi gata.

„Ba da sunt, ăsta e adevărul” spuse. Nu-ți poți închipui cât pot fi de frivolă. Crede-mă…”

O jumătate de oră mai târziu, într-un colț mai izolat din salon, Hugh întocmea o listă cu volumele pe care Helen ar fi trebuit să le citească. Burnet: *Primii Filosofi Greci*; *Fedru*, *Timeu*, *Apologia* şi *Banchetul*{124} în traducerea lui Jowett; *Etica Nicomahică*{125}; mica antologie, cu extrase din moraliştii elini, alcătuită de Cornford; Marc Aureliu{126}; Lucrețiu{127}, în orice traducere; şi ediția critică a operei lui Plotin, îngrijită de Inge. În timp ce-i vorbea despre cărți, Hugh îşi recăpătase încrederea în sine. Cuvintele îi veneau uşor pe buze, ca unui profesor la catedră. Părea o ființă ce se află iar dintr-odată în elementul său natural.

„Aceste cărți îți vor da o idee despre felul cum gândeau anticii.”

Helen dădu din cap aprobator. Se uită cu hotărâre şi gravitate la lista scrisă cu creionul. Hotărâse în sinea ei că va purta ochelari şi că va pune în odaia ei o masă, aşa ca să poată lucra nestingherită. Se şi vedea înconjurată de un teanc de cărți puse pe masă şi de tot ceea ce trebuia pentru scris. Caiete de luat note, sau preferabil un fişier. Avea să înceapă o viață nouă, o viață care avea să aibă un sens, o viață dedicată unui anumit scop. Unul dintre musafirii aflați în salon pusese gramofonul. Ca şi cum ar fi fost de sine stătătoare, picioarele fetei începură să marcheze ritmul. Unul, doi, trei, unul, doi, trei. Era un vals. Doamne! Unde îi alergaseră gândurile? Se încruntă şi încetă să mai bată tactul.

„În ceea ce priveşte gândirea modernă” spunea Hugh „există două cărți indispensabile, de care trebuie să ții seamă, căci orice cultură modernă îşi află în ele punctul de plecare – şi anume *Eseurile* lui Montainge şi *Les*

Pensées, opera lui Pascal. Notă repede cele două nume, subliniindu-le. „Şi apoi n-ar fi rău să-ți arunci ochii şi pe *Discursul asupra Metodei*.[128]

„Care metodă”? întrebă Helen.

Dar Hugh nu băgă de seamă că fata îi ceruse o lămurire. „Uită-te şi prin Hobbes”[129], dacă ai timp, continuă din ce în ce mai sigur de el şi pe un ton mai doctoral decât înainte. „Şi apoi citeşte-l pe Newton. Neapărat. Dacă nu cunoşti filosofia lui Newton nu poți înțelege de ce ştiința s-a dezvoltat aşa cum a făcut. Vei găsi toate elementele de care ai nevoie în volumul lui Burt intitulat *Bazele metafizice ale ştiinței moderne*.” Hugh nota pe listă ultimele titluri în tăcere. Între timp sosiseră noi invitați; Tom, Eileen şi Sybil. Conversația lor răzbătea din odaia de alături până la Helen, dar fata îşi ținea cu hotărâre ochii fixați pe foaia de hârtie. „Apoi Hume” continuă. „Cel mai bun lucru e să începi cu *Eseurile* lui Montaigne. Sunt splendide. Pline de miez. Şi rar s-a văzut un om care să dea dovadă de atâta înțelepciune.!”

„Înțelepciune” repetă Helen zâmbind, încântată. Da, ăsta era de fapt cuvântul pe care-l căutase, calitatea pe care dorea s-o dobândească, căci voia să devină înțeleaptă ca un elefant, ca un bătrân câine ciobănesc, sau, mă rog, ca filosoful Hume. Dar voia ca în acelaşi timp să rămână ea însăşi. Înțeleaptă, dar tânără; înțeleaptă, dar vioaie şi seducătoare; înțeleaptă, dar impetuoasă şi…

„N-am să te oblig să-l citeşti pe Kant,” spuse Hugh plin de indulgență. „Dar cred (îşi scoase din nou creionul din buzunar) că trebuie să citeşti ceva din neo-kantieni. *Filosofia lui Ca-şi-Cum*[130] de Vaihinger, de pildă, sau *Biologia teoretică* de Uexküll. Îți vei da seama că teoriile lui Kant se află la baza secolului XX, aşa cum principiile lui Newton au stat la temelia ştiinței din secolele XVIII şi XIX…”

„Helen!”

Amândoi tresăriră şi-şi ridicară ochii. În faţa lor se afla Gerry Watchett cu mutra lui fermecătoare şi obraznică. Pe chipul lui bronzat ochii albaştri scânteiau parcă mai tare. Şi privea când pe unul, când pe altul, cu un aer zeflemitor. „Cu ce vă distraţi? Dezlegaţi cuvinte încrucişate?" spuse apropiindu-se şi bătând-o pe Helen uşurel pe umăr.

Se poartă cu ea ca şi cum Helen ar fi propriul său cal, îşi zise Hugh indignat. De fapt nici că te puteai aştepta la altceva de la tipul ăsta cu moacă de grăjdar. Părul creţ, castaniu, cu reflexe aurii şi trăsăturile feţei, ai fi zis schiţate parcă în grabă, mutra asta de băieţandru care s-a dedat la rele, toată înfăţişarea lui evoca grajdurile şi peluzele hipodromului de la Epsom.

Helen îi răspunse lui Gerry printr-un zâmbet pe care-l dorise impregnat de un dispreţ plin de superioritate, surâsul unei intelectuale. „Nici că te puteai gândi la altceva. Auzi, cuvinte încrucişate" spuse ea şi apoi adăugă pe alt ton mai amabil, privindu-i întrebător pe amândoi: „Sper că vă cunoaşteţi"?

„Ne cunoaştem", spuse Gerry fără să-şi ia mâna pe care o ţinea pe umărul fetei. Duse mâna stângă la frunte, parodiind un salut militar, către Hugh „Bună seara, domnule colonel"!

Râzând mânzeşte, Hugh îi răspunse făcând acelaşi gest. Toată încrederea în propriile lui puteri se destrămase în clipa când fusese silit să treacă din lumea cărţilor în aceia unde se desfăşura viaţa cea de toate zilele; se simţea ca un albatros pe uscat, îngrozitor de stângaci, de nelalocul lui, de hidos şi totuşi ce uşor ar fi fost să arboreze un aer zâmbitor şi să spună pe un ton plin de subînţelesuri „Da, îl cunosc foarte bine pe domnul Watchett". O afirmaţie făcută pe acest ton ar fi dat să înţeleagă că ştia foarte bine cine era Gerry: un tip care făcea operaţii financiare dubioase, un tip ce făcuse din jocul de cărţi şi din dragoste o meserie. În momentul de faţă era amantul doamnei Amberley, cel puţin aşa

umbla vorba. „Da, într-adevăr îl cunosc foarte bine”. Acestea erau vorbele pe care oricui i-ar fi venit uşor să le rostească. Dar Hugh nu le spuse. Se mulţumi să surâdă prosteşte şi să-şi ducă şi el mâna la frunte.

În răstimp Gerry se aşezase pe marginea sofalei şi, pufăind din ţigară, o privea pe Helen cu un fel de indiferenţă nu lipsită de obrăznicie, ca şi cum i s-ar fi cerut să-şi spună părerea despre un cal, îşi plimba ochii pe chişiţe şi pe jareţi, pe piept şi pe crupă. „Ştii Helen”, spuse într-un sfârşit, „te faci din zi în zi mai frumoasă”.

Helen se îmbujora la faţă, îşi lăsă capul pe spate şi începu să râdă. Se opri brusc şi faţa i se împietri. Îi era ciudă şi pe neobrăzatul ăla de Gerry, dar mai ales pe ea însăşi, căci se complăcuse în compania afurisitului ăluia, ciudă pentru că provocatoarele lui complimente declanşaseră umilitoare automatisme.

Auzi dumneata, să te roşeşti până în vârful urechilor şi să începi să chicoteşti ca o şcolăriţă! Cum rămânea cu *Filosofia lui Ca-şi-Cum*; cu ochelarii cu ramă de baga, cu viaţa pe care dorea s-o înceapă şi cu fişierul? Un bărbat îi spusese „Eşti frumoasă” şi toate gândurile ei bune se duseseră pe apa sâmbetei, dispăruseră ca şi cum n-ar fi existat niciodată. Se întoarse spre Hugh, cerându-i sprijin. Ochii li se întâlniră doar o clipă, căci Hugh îşi plecă privirile. Părea absent, absorbit într-o profundă meditaţie; în orice caz se gândea la cu totul altceva. S-o fi supărat pe ea? se întrebă Helen. Îl jignise faptul că acceptase cu plăcere complimentele pe care i le făcuse Gerry? Dar râsul ei nu fusese decât echivalentul gestului instinctiv pe care îl face cineva când aude o împuşcătură; nu se putuse împiedica să închidă o clipă ochii. Ar fi trebuit să dea dovadă de înţelegere, să priceapă că ea, Helen, dorea să ducă o viaţă nouă, că tânjea după înţelepciune. Şi iată că Hugh găsea de cuviinţă să se evapore în atmosferă, ca şi cum ar fi vrut să-i dea să înţeleagă că nu-l privea ceea ce se întâmplă cu ea. Nu se cuvenea să se poarte aşa!

Sub masca de indiferență, Hugh se simțea mai mult decât oricând aidoma albatrosului din sonetul lui Baudelaire, *Albatrosul*.

„Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule!
Lui, naguère şi beau, qu'il est comique et laide".{131}

Doamne, să poți fâlfâi viguros din aripi şi pluti cu măreție în azurul neo-Kantian!

Din camera vecină se auzea gramofonul „yes, sir, she's my Baby"{132} Gerry fluieră un crâmpei din şlagărul la modă, apoi îi spuse lui Helen: „Ce zici, facem câțiva paşi de fox-trott? Bine înțeles în cazul că domnul colonel şi cu tine v-ați spus tot ce aveați să vă spuneți". Se uită disprețuitor la Hugh care privea în altă parte. „N-aş vrea să vă întrerup..."

Helen se uită şi ea la Hugh. „Ştiu şi eu", spuse.

Dar fără să se uite la ei, Hugh se grăbi să spună: „De fel, de fel", minunându-se chiar, în timp ce rostea cuvintele, ce l-o fi apucat să se declare învins înainte de a începe lupta. Se cădea oare s-o lase cu grăjdarul ăla? Se purtase ca un dobitoc, ca un laş. Totuşi, îşi zise cu cinism, poate că Helen prefera compania grăjdarului. Se sculă de pe scaun şi spuse, bâiguind, că avea ceva de vorbit cu cineva despre o chestiune urgentă şi se îndreptă spre uşa care dădea spre scară.

„Bine, dacă n-are chef să rămân lângă el, îşi zise Helen înciudată, dacă nu crede că merit să facă niciun efort ca să mă păstreze...". Se simțea profund jignită.

„Domnul colonel a ieşit din scenă" spuse Gerry, „Ce-ai zice dacă am dansa puțin?" Se ridică, se apropie de Helen întinzându-i mâna. Fata i-o apucă ca să se poată mai uşor scula de pe sofa. „No, sir, don't say maybe"{133} fredona Gerry, înlănțuind-o. Păşiră împreună luați de valul muzicii. Strecurându-se printre scaune şi mese, Gerry o conduse pe Helen spre uşa care dădea în salonul unde se dansa.

Capitolul XV

Iunie 1903 – ianuarie 1904

Devenise un ritual, un lucru sacru, cel puțin aşa îşi spunea în sinea lui John Beavis, ca sfânta taină a împărtăşaniei. Începea prin a deschide dulapul unde atârnau rochiile ei şi a le mângâia. Închizând ochii inspira parfumul pe care îl exalau, acea uşoară şi suavă esență a trupului lui Maisie, venită ca o adiere de peste prăpastia, din ce în ce mai adâncă, săpată de timp. Apoi veneau la rând sertarele. În cele trei din stânga se afla rufăria ei. Săculețele cu levănțică erau legate cu panglicuțe de un albastru deschis. Punea mâna pe dantela ce garnisea cămaşa ei de noapte, dantelă ce altădată acoperise… Până şi în gând John Beavis şovăia să rostească vorbele „sânii ei", mulțumindu-se să evoce bustul ei săltând în ritmul respirației sub păienjenişul alcătuit de delicata croşetărie; îşi amintea nopțile petrecute cu ea la Roma; în cele din urmă se oprea cu gândul asupra cimitirului din Lollingdon, asupra văii întunecate, asupra bulgărilor de pământ aruncați peste cosciug şi asupra îngrozitoarei tăceri a beznei. Împăturea cămaşa de noapte şi o punea la loc şi apoi deschidea cele două mici sertare din dreapta. Acolo se aflau mănuşile care altă dată i se mulaseră pe numi, cordoanele care îi strânseseră talia. Desfăşura câte un cordon şi şi-l răsucea pe braț sau îşi înconjura fruntea cu el, ca şi cum ar fi fost o banderolă magică. Ritualul se încheia cu lectura scrisorilor, acele scrisori înduioşătoare şi puerile pe care i le trimisese Maisie în timpul logodnei lor. Era momentul suprem al torturii;

ceremonia era terminată şi se putea duce la culcare cu o nouă sabie implântată în inimă.

În ultima-vreme sabia se cam tocise, ca şi cum moartea lui Maisie, atât de intens prezentă, începuse să se destrame. Ritualul părea să-şi piardă forța magică. Îi venea din ce în ce mai greu să-l îndeplinească întocmai, şi când ajungea la capăt nu mai era sfâşiat de durere ca altă dată. Tocmai din această cauză ritualul se dovedea a fi mai puțin eficace, deoarece în ultimele luni viața meritase să fie trăită tocmai pentru a simți chinul pierderii produse de moartea lui Maisie. Dorul şi dragostea nu mai aveau niciun rost. Suferise o groaznică amputare, Şi iată că acest chin – singurul lucru ce-l mai lega de ea – această neprețuită durere, i se scurgea printre degete, se prăpădea, aşa cum se prăpădise şi Maisie.

În seara aceea nu mai avea aproape nicio putere. John Beavis îşi îngropa fața în faldurile parfumate ale rochiilor, desfăşură dantelele şi pânzeturile subțiri, pe care Maisie le purtase pe piele, suflă într-una dintre mănuşi şi privi cum forma mâinii ei se dezumflă treptat, cum mâna ei murea, murea… Mănuşa zăcea în fața lui, goală şi jalnică, din nou fără viață. Ritualul nu-şi mai producea efectul. John Beavis nu mai simți nicio emoție. Ştia că Maisie murise şi faptul de a fi pierdut-o era groaznic. Dar nu-l mai simțea ea o pierdere, nu mai simțea nimic decât un fel de vid mental, un fel de năclăială pe creier.

Se duse la culcare nesatisfăcut şi într-o oarecare măsură umilit. Ritualurile magice îşi găsesc justificarea în efectul produs; dacă nu izbutesc să dea rezultatele emoționale scontate, cel ce le îndeplineşte are impresia că a fost înşelat, că a fost pus să joace un rol ridicol.

Stând nemişcat ca o mumie în vidul prăfuit al coşciugului în care se transformase culcuşul lui, John Beavis rămase multă vreme treaz căutând în zadar somnul. Miezul nopții. Ora unu, ora două dimineața. Şi

tocmai când nu mai nădăjduia să adoarmă, veni somnul. Visă, că Maisie se afla lângă el, în pat. Maisie aşa cum fusese în primul an când se căsătoriseră, cu sânii săltând sub dantela cămăşii, cu buzele uşor întredeschise, aşteptând bucuroasă şi inocentă îmbrăţişarea lui. O luă în braţe.

Era prima oară când Maisie îi apărea în vis altfel decât în agonie.

John Beavis se trezi cuprins de un nedesluşit sentiment de ruşine. Când în cursul zilei o zări pe domnişoara Gannett aşteptându-l – era evident – ca de obicei pe coridor la uşa sălii unde îşi ţinuse cursul, se făcu că n-o vede şi trecu în grabă pe lângă ea cu ochii în pământ, încruntat ca şi cum ar fi fost preocupat de rezolvarea unei probleme filologice extrem de dificile.

Dar a doua zi se dusese la mătuşa lui care primea în fiecare joi. Şi fără îndoială – deşi când o văzu dădu semne de o surpriză exagerată – fără îndoială că în salon o găsi pe domnişoara Gannett, căci ştia dinainte că nu lipsea niciodată joia de la primirile mătuşii Edith.

„Păreai foarte grăbit ieri", îi spuse, când expresia de surpriză dispăru de pe faţa lui John Beavis.

„Eu? Când?" Dori să-i dea impresia că habar n-avea despre ce vorbea.

„La Universitate, după ora de curs".

„Ai asistat şi dumneata? Nu te-am văzut."

„Acuşi, acuşi o să spună că trag chiulul de la cursuri", se căina domnişoara Gannett, adresându-se unei terţe persoane inexistente. De două luni, de când îl întâlnise pentru prima oară în casa mătuşii lui, domnişoara Gannett asista la fiecare curs ţinut de John Beavis, unde puteau veni şi persoane din afara Universităţii. „Vreau să-mi înnobilez mintea" dădea ea explicaţii, de se întâmplă să fie întrebată, adăugând pe un ton glumeţ nu lipsit de o uşoară melancolie „avea nevoie să fie înnobilată".

Domnul Beavis protestă „N-am spus aşa ceva". „Am

să vă arăt notițele pe care le-am luat”.

„Nu, vă rog. Îi venise şi lui rândul să vorbească în şagă: Dacă ați şti cât mă plictisesc propriile mele cursuri!”

„Era aproape să dați peste mine, atât de repede ați trecut pe coridor la ieşirea din amfiteatru”.

„Vai de mine!”

„N-am văzut în viața mea pe cineva fugind aşa”.

John Beavis dădu din cap. „Eram într-adevăr foarte grăbit. Eram convocat la o şedință. O şedință foarte importantă” adăugă cu un aer convins.

Domnişoara Gannett făcu ochii mari. Pe fața ei se putea citi că nu mai era pusă pe glumă. Spuse pe un ton grav: „Uneori trebuie să fie cam plicticos să fii o persoană atât de importantă”.

Domnul Beavis se uită zâmbind la fața copilandrei speriate şi serioase – la copilandra inocentă oare era de fapt o femeie cârnă, frumuşică şi rotofeie, de douăzeci şi şapte de ani – zâmbi mulțumit, mângâindu-şi mustața. „Nu sunt o persoană atât de importantă” se apără. „Nu atât de…” ezită o clipă căutând cuvântul potrivit; gura i se contorsiona şi ochii începură să clipească repede. Găsi dintr-odată cuvântul dan limbajul familiar pe care îl căutase. „Nu sunt atât de barosan cum îți închipui”.

În ziua aceea nu primi decât o scrisoare. De la Anthony, îşi dădu seama domnul Beavis rupând plicul.

Bulstrode, 26 iunie.

Dragă tată, îți mulțumesc pentru scrisoare. Credeam că vom merge în timpul vacanței la Tenby. Nu aşa te înțeleseşi cu doamna Foxe? Brian spune că ne aşteaptă, aşa că poate ar fi bine să nu mergem în Elveția, cum spui că vom face. Ieri am avut două meciuri. Întâi am jucat împotriva echipei Sunny, apoi împotriva selecționatei Mumbridge. Le-am câştigat pe amândouă. A fost

formidabil. Eu înlocuiam pe jucătorul cu numărul unsprezece din echipă şi am marcat şase puncte. În orele de franceză am început să citim o carte care se cheamă „Lettres de mon moulin”{134}*. E nasoală! Nemaiavând să-ți dau alte ştiri, te sărut cu dragoste.*

Fiul tău devotat

Anthony

P.S. Te rog nu uita să-i scrii doamnei Foxe, fiindcă Brian spunea că mama lui speră să mergem împreună la Tenby.

Domnul Beavis se încruntă din ce în ce mai tare citind scrisoarea şi, după ce îşi luă micul dejun, se aşeză la masa lui de lucru şi aşternu drept răspuns următoarele rânduri.

Earl Court Square
27.VI.03

Dragul meu Anthony,

Am fost foarte dezamăgit văzând că ai primit cu atât de puțin entuziasm o veste care speram să te bucure. Când eram de vârsta ta aş fi fost nespus de fericit dacă mi s-ar fi propus să merg în străinătate, mai ales în Elveția. Planurile făcute cu doamna Foxe au avut un caracter foarte vag. Se înțelege de la sine că i-am scris, totuşi, de îndată ce a apărut la orizont raza aurie a speranței de a vizita munții din jurul oraşului Berna, într-o companie cum nu se poate mai potrivită. Această ocazie s-a ivit doar acum câteva zile şi m-a determinat sa *amân realizarea planului, vag conturat, de a merge la Tenby. Dacă vrei să-ți dai exact seama unde se afli locurile pe care le vom vizita, deschide harta Elveției, caută oraşul Interlaken şi lacul Brienz, uită-te nițel spre est de locul unde se află marcat lacul, vei găsi oraşul Meiringen. Nu*

departe, spre sud, se află localitatea Grindewald. Vom locui la poalele trecătorii Scheideck, la Rosenlani, în umbra unor munți uriaşi ca Jungfrau, Weisshorn şi alții. Nu-ți pot da alte amănunte, dar toată lumea declară că e „extra", într-un cuvânt paradisul pe pământ.

Mi-a părut bine că ai fost la înălțime în meciuri. Trebuie să continui mereu aşa, puiule, dând mereu noi dovezi de forță. Sper că anul viitor vei lupta pe teren pentru a apăra cu cinste culorile echipei tale şi nu ca dublură.

Nu pot să fiu de aceeaşi părere cu tine în privința lui Daudet. Cred că ai impresia că e o carte „nasoală", fiindcă e scrisă într-o limbă destul de grea pentru un începător. Când vei deveni complet stăpân pe limba franceză vei aprecia duioşia şi farmecul stilului, precum şi mintea ascuțită a autorului.

Sper că lucrezi pe rupte ca să nu mai stai prost la matematică. Trebuie să-ți mărturisesc că nici eu n-am fost niciodată un elev strălucit la această materie, aşa că înțeleg foarte bine că exercițiile îți dau multă bătaie de cap. Dar munca face minuni şi sunt sigur că dacă „te aşterni serios pe treabă" la geometrie şi algebră te poți prezenta anul viitor la concursul de admitere.

Cu toată dragostea părintească

J.B.

„E prea grețos!" spuse Anthony când termină de citit scrisoarea trimisă de taică-su. Ochii i se umplură de lacrimi. Se simțea îngrozitor de frustrat.

„C-ce scrie?" întrebă Brian.

„S-a zis cu vacanța noastră la Tenby. I-a scris mamei tale că ne ducem în Elveția. Îmi vine să vărs, nu altceva!" Mototoli scrisoarea şi o azvârli, apoi făcu câțiva paşi şi începu să dea cu picioarele în cutia lui cu jucării, ca să-şi verse focul. „Îmi vine să vărs, îmi vine să vărs", spunea întruna Anthony.

Şi lui Brian îi era silă. Se bucuraseră atât de mult să petreacă vacanța împreună la Tenby. Se gândiseră mereu la ea, imaginând felul cum aveau să se scurgă zilele, povestindu-şi unul altuia programul până în cele mai mici amănunte şi iată că dintr-odată, trosc!, viitorul se făcuse țăndări.

„S-să ştii" spuse după o lungă tăcere, „c-cred că o să-ă-ți placă în Elveția". Şi mânat de un impuls pe care i-ar fi venit greu să-l explice, luă scrisoarea trimisă de domnul Beavis, netezi foile mototolite şi i-o întinse lui Anthony. „Uite-ți scrisoarea" spuse. Anthony o privi, deschise gura ca şi cum ar fi vrut să vorbească, apoi se răzgândi şi puse scrisoarea în buzunar.

Grupul de persoane „atât de potrivite" cu care trebuiau să cutreiere munții din Elveția se dovedi a fi compus numai din domnişoara Gannett şi din colega ei de şcoală Louie Piper, pe care domnul Beavis şi Anthony le întâlniră la Rosenlauj. Domnul Beavis vorbea de ele spunându-le „fetele", sau „domnişoricile" pe tonul plin de emfază ironică, cu care îşi debita glumele filologice atât de mult apreciate de el, explicând că termenul „domnişoricile" redă exact dublul diminutiv exprimat de cuvântul latin „*dominicellae*". Micuțele şi drăguțele domnişoare! Zâmbea în barbă ori de câte ori rostea aceste cuvinte. Lui Anthony „domnişoricile" îi făcură impresia că sunt două femei în toată firea şi plictisitoare la culme.

Louie Piper era slabă şi semăna cu o pedagogă. Îi plăcea mai mult băbătia cealaltă, dolofana de Gannett, deşi chițcăia şi se sclifosea dând râdea, deşi gâfâia şi transpira la orice urcuş. Părea în orice caz plină de bunăvoință. Noroc că la hotel mai locuiau doi băieți veniți din Anglia. Nu era tocmai uşor să te înțelegi cu ei, căci erau originari din Manchester, aşa că scâlciau îngrozitor cuvintele, dar erau băieți drăguți şi ştiau o grămadă de glume porcoase. Unde mai pui că în pădurea din dosul hotelului dăduseră de o grotă unde

aveau o provizie de țigări. Când se întoarse la colegiul din Bulstrode, Anthony îşi anunță cu mândrie colegii că fumase» în fiecare zi în timpul vacanței.

Într-o sâmbătă din luna noiembrie domnul Beavis sosi la Bulstrode ca să petreacă cu Anthony după-amiaza liberă. Se uitară puțin la meciul de fotbal, apoi plecară într-o plimbare ce nu avu darul să le sporească buna dispoziție. Din fericire domnului Beavis îi trecu prin cap să se oprească la înapoiere la hanul *Stema regală* unde comandă pentru Anthony gogoşi şi jumări, spunându-i chelnăriței că sunt pentru „cavalerul" de la „masă, clipind cu înțeles ca şi cum s-ar fi aşteptat să înceapă cu ea o discuție despre etimologia cuvântului. Îi mai ceru să aducă şi dulceață de cireşi, după ce-l întrebă îmi pe Anthony: „asta e dulceața ta preferată, aşa-i că am ghicit?"

Anthony dădu aprobator din cap. Dulceața de cireşe era dulceața lui preferată. Dar atâtea atenții începură să-i dea de gândit. De ce şi-o fi dând atâta osteneală? Nu cumva avea să-i spună ceva neplăcut în legătură cu şcoala? Sau, poate cu privire la concursul din vară? Şi dacă va aduce vorba despre...? Roşi brusc. Nu, taică-su nu putuse afla. Era imposibil. Se dădu bătut. Nu-şi putea deloc închipui ce avea de gând să-i spună domnul Beavis.

Dar când, după un lung moment de tăcere taică-su se aplecă peste masă şi rosti: „Am o veste foarte importantă, dragul meu băiat" lui Anthony mintea i se lumină dintr-odată şi ştiu dinainte ce avea să urmeze.

„O să se însoare cu muierea aia „numita Gannett", îşi zise în sinea lui. Nu se înşelase. Căsătoria avea să aibă loc pe la mijlocul lui decembrie.

„Va fi pentru tine nu numai o a doua mamă, ci şi o camaradă, spunea domnul Beavis. E atât de tânără şi de vioaie. Nu numai o a doua mamă ci şi o camaradă."

Anthony dădu din cap. Ce o fi vrut să spună utilizând cuvântul „camaradă"? Se gândi la băbătia de Gannett şi-

şi reaminti de femeia durdulie care urca anevoie pe colinele din preajma staţiunii Rosenlaui, congestionată la faţă, mirosind, duhnind a năduşeală… În urechi îi răsunară vorbele pe care i le spusese de atâtea ori maică-sa.

„Pauline doreşte să-i spui pe nume", continuă domnul Beavis. „Va fi mai, cum să spun, mai drăguţ, nu crezi?"

Anthony spuse că era de aceeaşi părere, căci era evident că n-avea încotro, şi-şi mai puse pe farfurie o porţie de dulceaţă.

„Persoana a treia singular a aoristului verbului *τιςγμί?*" întrebă Anthony.

Bot-de-Cal greşi. Staithes fu cel care dădu răspunsul corect.

„Persoana a doua plural a verbului *έρχουα* la mai mult ca perfect?" Brian şovăia şi nu numai din cauza faptului că era bâlbâit.

„Astă seară nu eşti bun de nimic Bot-de-Cal", spuse Anthony şi-l arătă cu degetul pe Staithes, care şi de data aceasta dădu răspunsul corect. „Bravo Staithes!" îl felicită Anthony şi adresându-se lui Brian repetă – cu vocea de bas a lui moş Cusurgilă gluma pe care profesorul lor o spunea adesea. „Drojdia cade la fund Bot-de-Cal".

„Bietul de tine!" spuse Staithes, bătându-l pe Brian pe umăr. Acum când Bot-de-Cal îi făcuse plăcerea de a dovedi în faţa tuturor că ştie mai puţin la limba elină decât el, Staithes simţea că începuse să-i fie drag.

Era aproape ora unsprezece noaptea, trecuse mult timp, de când se stinseseră toate luminile şi cei trei băieţi erau înghesuiţi într-unul dintre closete. Anthony, în calitatea lui de examinator, stătea majestuos pe scaun, în timp ce ceilalţi stăteau în faţa lui pe vine. Noaptea de mai era liniştită şi călduţă. Peste aproape şase săptămâni aveau să se prezinte la concurs, pentru a intra în şcolile superioare, Brian şi Anthony la Eton,

Mark Staithes la Rugby. Imediat după vacanța de Crăciun, Staithes anunțase colegilor săi că avea să concureze şi el. Vestea era cu totul neaşteptată şi pentru băieții din grupul lui Staithes, partizanii şi adulatorii lui, năucitoare. Consideraseră drept o axiomă faptul că munca e un lucru idiot şi că trebuie să priveşti cu dispreț pe cei ce muncesc. Şi iată că Staithes hotărâse să stea alături de nişte tocilari ca Benger-Beavis şi momâia de Bot-de-Cal, alături de păduchele ăla infect, ochelaristul Ledwidge. Li se părea că Staithes trădează toate idealurile lor sacre.

Staithes îi linişti mai întâi cu vorba şi apoi cu fapta. Ideea să se prezinte la concurs îi aparține exclusiv stimabilului său „Padre". Nu, nici el nu se gândea la bani, se grăbise să precizeze, ci la onoare şi la glorie, la tradiția familiei lor. Padre, unchii săi, frații săi mai mari, intraseră cu toții în şcoli superioare. Nu se făcea să-şi dezamăgească familia. Dar asta nu însemna că îşi schimbase ideile: considera mai departe că a toci era o treabă împuțită şi că toți tocilarii de teapa lui Bot-de-Cal sau Beavis, tocilari din pasiune pe cât se părea, sau ca nenorocitul ăla de ochelarist, care trebuia să-şi facă o meserie ca să câştige bani, erau cu toții nişte scârnăvii. Şi ca să dovedească celor din grup că nu spunea vorbe goale începuse să-l ia peste picior pe Bot-de-Cal, bătându-şi joc de el când se bâlbâia, sau amintind de slăbiciunea lui pentru codobaturi. Mai mult încă, organizase o adevărată campanie împotriva ochelaristului, care murea de frică pe terenul de fotbal şi pusese pioneze pe banca unde se aşeza Beavis în timpul orelor de meditații. Deşi se omora învățând, se răscumpăra făcând spart mai serios de cât înainte şi spunând oricui voia să-l asculte, că toceala e porcărie şi că n-avea absolut nicio şansă să reuşească la concurs.

Când socoti că ieşise cu fata curată, schimbă tactica. Începu să se arate din ce în ce mai prietenos față de Beavis şi de Bot-de-Cal şi sfârşi prin a le propune

crearea unei societăți de ajutor reciproc având drept scop toceala. El avusese ideea, la începutul celui de al treilea trimestru, de a se întruni în fiecare noapte la closet. Brian sugerase să-l cheme şi pe ochelarist, dar ceilalți doi se opuseseră. Oricum, closetul era prea mic pentru ca să poată intra şi un al patrulea. Brian fu nevoit să se mulțumească dându-i din când în când ochelaristului o mână de ajutor, când se întâmpla să fie liber o jumătate de oră. Şedințele de noapte la closet erau numai pentru triumviri.

Brian dori să explice celorlalți de ce dăduse greş ori de câte ori i se puseseră întrebări despre gramatica limbii eline. „Sunt f-f…" începu să spună şi cum nu izbuti să termine cuvântul „frânt", spuse pe un ton artificial şi afectat „mă simt surmenat în seara asta".

Paloarea şi cearcănele din jurul ochilor dovedeau cu prisosință că spusese adevărul. Pentru Mark Staithes vorbele lui nu erau decât o scuză prin oare Bot-de-Cal încerca să minimalizeze proporțiile înfrângerii pe care o avusese înfruntând un rival, care nu tocise ani întregi, cum făcuseră ceilalți, ci doar câteva luni. Mărturisirea lui Brian implica recunoaşterea faptului că îi era inferior. Dându-şi seama că fusese mai tare ca toți, Staithes îşi îngădui să se poarte cu mărinimie. „N-ai avut baftă" spuse afabil. „Hai să ne odihnim puțin".

Anthony scoase La iveală trei prăjiturele fleşcăite, căci stătuseră cam mult în buzunarul halatului. Băieții le mâncară totuşi bucuros.

Pentru a mia oară, de când hotărâse să se prezinte la concurs, Staithes spuse:, „De-aş şti că am cea mai mică şansă".

„P-p-păi ai, şi încă mari".

„Nu. N-am niciuna. Asta e una dintre ideile năstruşnice ale lui Padre. Absolut năstruşnică, „repetă, clătinând din cap. Dar de fapt îşi reamintea cu mândrie cuvintele pe care le rostise tatăl său, încântat şi acum de măgulitoarele lor implicații.

„Toți din familia noastră… Când cineva poartă numele de Staithes… Ai un cap bun ca toți ai noştri şi tot atâta voință…” Făcu o sforțare ca să ofteze şi spuse din nou cu voce tare:

„Nici cea mai mică şansă”.

„Ba da, ai, ți-o spun ci-cinstit.”

„Prostii”. Refuza până şi ideea că ar putea reuşi, aşa încât, în cazul că ar fi căzut la examen, să poată declara râzând: „Nu v-am spus eu?” Dacă dimpotrivă ar fi reuşit, aşa cum spera în sinea lui, gloria ar fi fost cu atât mai mare. În afară de asta, cu cât afirma cu înverşunare că nu avea sorți de izbândă, cu atât ceilalți băieți îl asigurau mai tare că victoria era nu numai posibilă, ci şi foarte probabilă, şi vorbele lor îl ungeau pe inimă. Avea să-i întreacă chiar în domeniul unde ei erau tari, căci avea să izbutească, deşi refuzase mereu, până la sfârşitul ultimului trimestru, să ia în serios treaba aia ridicolă cu care se îndeletniceau ceilalți, buchiseala.

Benger îi aduse şi el un nou prinos spunându-i: „Moş Cusurgilă e de părere că ai şanse. L-am auzit vorbind cu mumia de Jacko chiar ieri”.

„Ce contează părerea lui?” spuse Staithes, strâmbându-se, ca să arate că nu da nici doi bani pe părerile profesorului, dar deşi se sili să-şi ia o mutră dezgustată, ochii îl trădau, căci străluceau de bucurie. „Cât despre Jacko, ce să mai vorbim…”

Deodată tresăriră cu toții, căci cineva bătea în uşă. „Măi băieți” se auzi o voce rugătoare, „deschideți”! Mă doare îngrozitor burta.

Brian se ridică repede: „Tt-trebuie să-i dăm drumul” începu să spună.

Dar Staithes îl sili să-şi reia locul pe podea. „Nu fi tâmpit!” îi spuse şi continuă adresându-se celui ce bătea la uşă „Du-te jos. Avem treabă”.

„Am nevoie urgentă”.

„Atunci cel mai nimerit lucru e să te grăbeşti”.

„Eşti un porc” spuse cel de afară printre dinți. Apoi

tare: „Doamne, Dumnezeule!” Nu mai auziră decât zgomotul surd făcut de paşii băiatului care alerga în papuci pe scară.

Staithes râmji. „Asta o să-l înveţe minte” spuse. „Ce-ar fi să mai luăm o doză de gramatică elină?”

Era pornit împotriva fratelui lui şi indignarea lui James Beavis sporea clipă de clipă. Întreaga casă exala un miros neplăcut de căsătorie. Să te sufoci, nu altceva. John se lăfăia, primind invizibilele emanaţii produse de o sumbră căldură feminină, inhala aerul stătut, fremătând din nări cu o adâncă bucurie, scârbos de fericit. Lui James Beavis îi trecu brusc prin minte că seamănă cu o marmotă. O marmotă cu perechea ei stând înghesuite una într-alta în vizuina lor subterană. Toată casa semăna cu o vizuină, o vizuină în care la un capăt al mesei stătea o marmotă uscăţivă, John, şi la celălalt, o marmotă dolofană, Pauline. Între cele două marmote se afla el, James, furios şi îngreţoşat şi în faţa lui bietul Anthony, care părea un copil schimbat, furat de duhurile rele din lumea unde tragi aer curat în plămâni, pentru a fi adus şi închis în vizuina asta. Indignarea dădu naştere unor puternice sentimente de milă şi afecţiune pentru nefericitul copil. Se gândi retrospectiv cu simpatie la biata Maisie. Cât timp trăise o tratase ca pe o gâsculiţă, o gâsculiţă de o prostie şi frivolitate fără leac. Dar acum, după ce John se recăsătorise şi vedea ce apăsătoare atmosferă conjugală emana prea fericita pereche, James începea să uite ce păreri nutrise despre Maisie, ba chiar ajunse să şi le revizuiască total. O considera acum pe Maisie drept o femeie superioară (cel puţin avusese bunul gust să fie zveltă) martirizată după moarte de soţul ei de dragul unei grăsane de marmote! Avea tot dreptul să-şi iasă din ţâţâni.

Pauline refuza să mai ia o nouă porţie din sufleul de şocolată.

„Dar iubita mea, *trebuie*”, insistă John Beavis.

Pauline făcu o schimă, dând să se înțeleagă că nu mai poate înghiți nicio linguriță. „Şi să vreau… şi n-aş putea.”

„Nici dacă e vorba de *şocolatl*?” Domnule Beavis pronunța întotdeauna cuvântul ca în limba aztecă, de unde provenea. „Ştiu că e pasiunea ta.”

Pauline îşi aruncă în joacă ochii spre farfuria cu suflé. „N-ar prea trebui” spuse recunoscând implicit că nu se săturase aşa cum afirmase la început.

„Ba da, ar cam trebui” spuse soțul ei cu o voce şăgalnică.

Şi-a pus în minte să mă îngraşe!” se căina Pauline, acuzându-şi soțul în glumă. „Mă duce întru ispită.” „Lasă-te dusă!”

De data aceasta Pauline suspină ca o martiră. „Fie!” adăugă ea pe un ton supus.

Jupâneasa, care stătuse în picioare aşteptând impasibilă sfârşitul discuției, îi întinse tava. Pauline luă o nouă porție de sufle.

„Ce fetiță cuminte” spuse domnul Beavis, clipind cu înțeles din ochi şi rostind cuvintele ca un tată ce ştie să glumească cu copiii lui de la egal la egal. „James, nădăjduiesc că vei urma exemplul dat de Pauline”.

James era atât de înfuriat şi de scârbit, încât nici nu îndrăzni să deschidă gura, de teamă să nu spună ceva jignitor. Se mulțumi să refuze cu un gest pripit.

„Nu mai iei *şocolatl*?” Domnul Beavis se întoarse spre Anthony. „Dar tu, te vei îndura de acest suflé, nu e aşa?” Şi când văzu că Anthony se îndură, spuse „Aşa mai zic şi eu – şovăi o fracțiune de secundă – ăsta e pus pe treabă, nu glumă.”

Capitolul XVI

17 iunie 1912

Faptul că Anthony vorbea atât de mult şi fără întrerupere, în timp ce se îndreptau spre gară, era un simptom al sentimentului de culpabilitate ce-l rodea. Încerca să se răscumpere față de Brian pentru ceea ce făcuse cu o seară înainte, printr-un noian de cuvinte, printr-o sumedenie de atenții. Brian nu-i imputase nimic, părea dimpotrivă să-şi dea o mare osteneală pentru a evita orice aluzie la ofensa primită în ajun. Tăcerea lui îi servi lui Anthony drept scuză pentru a amina o discuție în legătură cu Mark Staithes, subiect cu totul nedorit. Desigur că într-o zi va fi nevoie să stea amândoi de vorbă despre toată povestea asta penibilă (Doamne, mare pacoste mai sunt şi oamenii! Întotdeauna au ceva de împărțit!) dar pentru moment – îşi zise pentru a se linişti – era preferabil să aştepte… să aştepte până ce Brian va aminti de Mark. În răstimp nu se simțea tocmai cu conştiința împăcată aşa încât, codind unui impuls interior, se purta cu Brian mai prietenos decât de obicei, făcând neobişnuite eforturi pentru a fi interesant şi pentru a părea interesat de ceea ce spunea Brian. Arătă mult interes pentru poezia lui Edward Thomas, în timp ce treceau pe strada Beaumont; pentru Bergson, când ajunseră în fața şcolii Worcester; pentru naționalizarea minelor de cărbuni, când trecură pe podul Hythe şi în sfârşit pentru Joan Thursley, când trecură pe sub viaduct şi apoi pe strada în pantă, ce ducea la gară.

„E ex-traordinar”, spuse Brian făcând o evidentă

sforțare ca să înceapă să vorbească după un răstimp destui de lung în care se pregătise în tăcere „c-că n-ai avut nici-ciodată oc-cazia s-o întâlneşti”.

„Dis aliter visum”{135} răspunse Anthony, exprimându-se întocmai ca tatăl său când îşi ornamenta frazele cu adagii. Deşi, dacă ar fi acceptat invitația doamnei Foxe de a se duce la Twyford; zeii ar fi fost, fără îndoială, de altă părere.

„Aş v-vrea să-ți plac-că, şi reci-ciproc,” continuă Brian. „Sunt sigur că va fi aşa”.

„Nu e grozav d-de d-d-d-…” Reluă ca răbdare de la început cuvintele dificile „de deşteaptă”. „Nu pare când o e-cunoşti puțin. C-crezi c-c-o interesează numai viața c-c-c-…” Dar nu izbuti să articuleze cuvântul „câmpenească” aşa încât fu nevoit să folosească o perifrază ce părea puțin cam pretențioasă: „numai problemele rurale”. Acestea fură vorbele pe care le putu rosti într-un sfârşit. „C-câini şi p-păsări şi multe d-de-alde astea.”

Anthony dădu aprobator din cap şi, amintindu-şi dintr-odată de codobaturile de care se ocupa Brian pe vremea când erau amândoi la şcoala din Bulstrode, începu să râdă în barbă.

„Dar c-când ajungi ss-o c-cunoşti mai bine,” continuă anevoie Brian, „îți dai seama că are mai multă ştofă dec-cât c-credeai. E ext-traordinar de sensibilă. Îi p-place mult p-p-p-… versurile. W-wordsworth şi M-meredith, de exemplu. Mă uluieşte p-pertinența opiniilor ei.”

Anthony râse sarcastic în sinea lui. Dar, după toate aparențele, Joan *trebuia* să fie o admiratoare a lui Meredith.

Brian tăcea, întrebându-se cum să-i explice lui Anthony şi dacă într-adevăr era bine să încerce să-i explice. Toate se coalizaseră împotriva lui, infirmitatea lui, greutatea de a exprima prin cuvinte ceea ce simțea, eventualitatea ca Anthony să nici nu vrea să înțeleagă spusele lui, că se va servi de cinism ca de un alibi care-i

va permite să adopte atitudinea celui ce n-aude nu vede.

Brian îşi aduse aminte de prima lor întâlnire, când intrase în casă la ora ceaiului, înfierbântat de plimbare şi cu părul ud încă de ploaia de afară, descoperise ca în salon se aflau două persoane străine şi se oprise în prag, stânjenit. Maică-sa făcu prezentările: „Doamna Thurky." îşi dădu seama că vizitatoarea era soția noului pastor în timp ce dădea mâna cu o femeie uscățivă ce purta o rochie ponosită. Felul ei de a se purta era atât de afectat încât pronunța cuvintele sâsâind. Arborase pe buze un surâs voios.

„Şi iat-o şi pe Joan."

Fata îi întinse mâna şi, în timp ce i-o lua, trupul ei mlădios se dădu uşor înapoi din fața străinului, cu o mişcare sfioasă atât de plină de grație încât amintea de o fragedă tulpină în bătaia vântului. Această mişcare i se păru lui Brian cel mai frumos şi mai înduioşător lucru pe care îi fusese dat să-l vadă.

„Am aflat că vă interesează viața păsărelelor" spuse doamna Thursley cu o politețe copleşitoare şi zâmbetul ei creştinesc de soție de pastor deveni şi mai voios. „Aşa e şi Joan. Se poate spune că e un adevărat ornitolog."

Fata roşi şi murmură câteva cuvinte, negând laudele. „Ştiu că-i va face plăcere să aibă pe cineva cu care să poată sta de vorbă despre dragele ei păsărele. Nu e aşa Joanie?"

Fata era atât de stânjenită încât nici nu mai putea vorbi. Întoarse capul şi se uită în altă parte. Privindu-i chipul îmbujorat Brian se simți copleşit de duioşie. Inima începu să-i bată foarte tare. Îşi dădu seama, cuprins în acelaşi timp şi de teamă şi de exaltare, că i se întâmplase ceva extraordinar şi irevocabil.

Depănându-şi amintirile se opri cu gândul asupra zilelor pe care le petrecuse împreună cu Joan în casa unchiului ei, din partea de est a regiunii Sussex. De la prima lor întâlnire se scurseseră patru sau cinci luni. Joan venise singură. În absența părinților ei părea

complet schimbată. Nu într-altă persoană, ci în ea însăşi, devenind ființa care era ea de fapt; o fată fericită şi expansivă, aşa cum nu putuse fi niciodată la ea acasă, căci sub acoperişul părinților ei trăia sub o permanentă constrângere. Îi era frică de taică-su care bombănea întruna, în afară de cazul când se înfuria şi începea să zbiere. Deşi o iubea pe doamna Thursley, se simțea prizoniera dragostei materne, dându-şi vag seama că maică-sa o exploata într-o oarecare măsură tocmai prin afecțiunea ce i-o purta. Unde mai pui că în casa lor domnea acea atmosferă glacială din casele burghezilor săraci, care dau o neîncetată luptă ca să salveze aparențele şi să-şi păstreze rangul în societate. Acasă, fetei îi era cu neputință să fie pe deplin ea însăşi; dar acolo, în casa frumoasă şi mare de la Iden, înconjurată de oameni calmi şi înțelegători, Joan nu mai era prizonieră şi libertatea de a păşi pe tărâmul fericirii o transfigura. Brian o privise uluit şi se îndrăgostise din nou de ea.

Îşi aminti ziua când se duseseră împreună să se plimbe pe păşunile de lângă Winchelsea. Mălinii erau înfloriți; oile cu mieluşeii lor stropeau cu mici pete albe câmpia înverzită, semănând cu o spuză de stele. Deasupra lor cerul înviase şi trăia printre norii ce alunecau uşor, mânați de vânt. Era negrăit de frumos! I se păru deodată că străbăteau amândoi un pământ care era însăşi imaginea dragostei lor. Lumea era dragostea lor şi dragostea era lumea; şi lumea avea un sens, un sens ce se afla la mari adâncimi, acoperit de multe alte semnificații, învăluite şi ele în taină. Dovada că Dumnezeu era bun plutea pe cerul unde vântul alunga norii, se furişa printre oile ce păşteau în iarbă, strălucea în fiecare torță aprinsă de tufişurile înflorite. El însuşi mergând pe iarbă mână în mână cu Joan, fericirea lor, toate arătau cât de bun e Dumnezeu. I se păru în acea clipă de revelație că dragostea ce-i umplea sufletul era un sentiment care nu era numai al lui. Într-un anumit

sens pe care nu izbutea să-l desluşească, dragostea lui i se părea aidoma cu vântul ce adia, cu soarele de pe cer, cu acele albe unduiri de primăvară ce străluceau pe pământul înverzit şi pe bolta sinelie. Sentimentale lui pentru Joan erau într-un anumit fel cuprinse de această lume, având un sens universal şi divin. O iubea nespus de mult şi din această cauză se simțea în stare să iubească tot ceea ce exista pe lume, aşa cum o iubea pe Joan.

Amintirea acelei zile era una dintre cele mai scumpe pe care le avea, mai de preț acum, când sentimentele lui față de Joan se schimbaseră. La început străvezie şi neîntinată, ca apa de izvor, dragostea lui fără margini se transformase cu timpul, cristalizându-se în dorințe bine definite.

Et son bras et sa jambe, et sa cuisse et ses reins,
Polis comme de l'huile, onduleux comune un cygne,
Passaient devant mes yeux clairvoyants et sereins,
Et son ventre et ses seins, ces grappes de ma vigne.{136}

Din clipa când Anthony îi dăduse să citească poemul, versurile îl obsedaseră; la început fără să-i evoce ceva anume, dar treptat din imaginile poetice nu mai răsărea în mintea lui decât trupul lui Joan. „Polis comme de Thuile, onduleux comme un cygne". Nu putea să uite, cuvintele rămăseseră dăltuite în străfundul ființei, lui, de neşters, ca o remuşcare, ca o crimă pe care n-o poți alunga din minte.

Brian şi Anthony intrară în gară şi constatară că mai aveau de aşteptat cinci minute. Începură să se plimbe încet, mergând în sus şi în jos pe peron.

Străduindu-se să scape de imaginea obsedantă ce-l făcea să se ruşineze, a acelor sâni şi a acelui pântec neted şi lucios de parcă ar fi fost uns cu untdelemn,

Brian spuse: „M-mama ț-ține m-mult la ea.”

„Splendid”, aprobă Anthony. În timp ce rostea cuvântul, îşi dădu seama că exagerase. Dacă i s-ar fi întâmplat lui să se îndrăgostească, mai mult ca sigur că nu i-ar fi trecut prin cap s-o ducă pe fata respectivă acasă şi s-o înfăţişeze domnului Beavis şi Paulinei, pentru a căpăta aprobarea lor! De fapt nici nu aveau căderea să aprobe sau să dezaprobe. Doamna Foxe era eu totul altceva; părerile ei aveau mai multă greutate decât cele ale Paulinei sau ale lui taică-su. Totuşi nu era tocmai de dorit ca cineva să se bage, nici chiar doamna Foxe, Şi dacă stătea să gândească, tocmai fiindcă era o persoană superioară intervenția ei ar fi fost mai puțin plăcută decât a oricui. Din faptul că cineva îți este superior decurg anumite obligații, dând celuilalt anumite drepturi asupra la. Nu era posibil să nu iei în seamă părerea ei, aşa cum puteai face uşor, dacă era vorba de Pauline de pildă. Anthony ținea foarte mult la doamna Foxe, o respecta şi o admira, dar tocmai din această cauză simțea în ea o forță care îi putea, virtual, îngrădi libertatea. Doamna Foxe s-ar fi putut opune felului său de a privi lucrurile, şi dacă ar fi fost la curent ar fi făcut-o. Deşi criticile pe care le-ar fi enunțat ar fi fost desigur bazate pe principiile acelui creştinism deloc dogmatic, pe care îl profesa doamna Foxe, principii care – în ciuda pretențiilor lor de a fi moderne şi fundamentate ştiințific – erau tot atât de absurde şi de imposibil de acceptat de rațiune ca şi cel mai extravagant fetişism, vorbele ei ar fi avut o oarecare greutate, s-ar fi impus, fiindcă erau rostite de *ea*. Iată de ce Anthony făcea tot ce-i stătea în puteri să evite orice situație în care ar fi fost silit s-o asculte. Trecuse mai bine de un an de zile de când nu mai primise să se ducă şi să stea câteva zile la conacul doamnei Foxe. *Dis aliter visum*. Nu era mai puțin adevărat că ideea că avea s-o vadă peste puțin timp îl tulbura.

Trenul intră şuierând în gară; un minut mai târziu, la

capătul peronului îi văzură pe toți. Domnul Beavis într-un costum gri şi Pauline, ce părea foarte grasă, într-o rochie mov, cu fața şi mai congestionată ca de obicei, în umbra vineție lăsată de umbreluța ei de aceeaşi culoare cu rochia. În urma lor doamna Foxe, dreaptă, mergând ca o regină alături de o fată înaltă, care purta o rochie înflorată şi o pălărie cloş cu boruri mari.

Domnul Beavis îi salută, făcând, cum i se întâmpla uneori, o parodie după unele versuri, lucru ce-l scotea din sărite pe Anthony. „Şase oameni tot unul şi unul" cită el versurile dintr-o celebră poezie{137} pentru copii, în timp ce-l bătea uşor cu mâna pe umăr pe fiul său, „sau mai bine zis patru oameni tot unul şi unul gata să se avânte în viață, rămânând mereu alături şi la bine şi la rău". „Gata să se avânte chiar şi pe o zăpuşeală ca asta" spuse, clipind cu înțeles ca să atragă atenția asupra felului cum se pricepea să actualizeze versurile.

„În sfârşit, Anthony!" Vocea armonioasă a doamnei Foxe vibra de afecțiune. „Au trecut veacuri de când nu te-am mai văzut".

„Da, veacuri". Anthony începu să râdă, tocmai fiindcă nu se prea simțea la largul lui, încercând să-şi amintească pretextele elaborate cu grijă, pe care le găsise pentru a refuza invitațiile ei. Nu trebuia cu niciun preț să se contrazică. Când spusese oare că nu putea pleca de la Londra fiindcă era obligat să lucreze la biblioteca de la British Museum? De Crăciun sau de Paşte? Simți că cineva îl apucă de braț şi fu recunoscător providenței care-i îngăduia să întrerupă o conversație ce-l punea în încurcătură, întoarse repede capul.

„J-Joan" spunea Brian fetei ce purta o rochie înflorată. „Iată-l pe Anthony".

„Încântat" mormăi Anthony. „Am auzit atât de mult despre dumneata. De ia..." Are păr frumos, gândi şi ochii ei căprui erau frumoşi, vioi şi ageri. Dar văzut din profil, chipul ei avea ceva prea emfatic; şi deşi buzele

erau delicat desenate, gura era prea mare.

Gen fată sănătoasă de la țară, o caracteriza Anthony în sinea lui, puțin cam prea. Se vedea bine că rochia pe care o purta era cusută în casă. Hotărât lucru, preferințele lui mergeau către femei de un tip mai rafinat.

„Haide, arată-ne drumul Macduff”{138} spuse domnul Beavis.

Ieşiră din gară şi se îndreptară încet, mergând pe partea umbrită a străzii, spre centrul oraşului. Continuând să parodieze versurile din balada lui John Gilpin, domnul Beavis începu să povestească, folosind o sumedenie de termeni argotici, cum arăta Oxfordul pe vremea când era student, de-ai fi zis că de douăzeci de ani încoace n-ar mai fi avut niciodată o zi de vacanță, şi felul lui de a vorbi îl călca pe nervi pe Anthony. Doamna Foxe îl asculta, zâmbea atunci când era cazul, sau îi punea întrebări pline de miez. Pauline se plângea din când în când, spunând că moare de cald. Fața îi era acoperită de broboane de sudoare şi, în timp ce mergea alături de el. Anthony observă dezgustat că mirosea şi mai tare a năduşeală decât îşi aducea el aminte. Din urma lui îi veneau la urechi crâmpeie din conversația pe care o avea Brian cu Joan. „...un şoim mare” spunea fata. Vorbea repede şi cu o voce înflăcărată. „Trebuie să fi fost un uliu. Are d-dungi pe c-coadă?”. „Da, avea. Dungi negre. Pene cenuşii vârstate de dungi negre”. „Atunci e vorba de un şoim f-femelă” spuse Brian. „F-femelele au dungi pe coadă”. Anthony ricană în sinea lui.

Treceau prin fața Muzeului Ashmolean, când o femeie care ieşea din clădire păşind foarte încet, ca şi cum ar fi fost copleşită de o imensă tristețe, le făcu semn cu mâna. Îl strigă întâi pe domnul Beavis, apoi, când tot grupul se întoarse cu fața către ea, rosti numele doamnei Foxe şi se năpusti către ei, alergând pe scări.

„Ia te uită! Mary Champernowne” spuse doamna

Foxe. „Mary Amberley, mai bine zis”. Sau poate, îşi zise. ar fi fost mai bine să nu fi pronunțat numele Amberley, căci Mary divorțase.

Atât numele cât şi figura cunoscută nu-i evocară domnului Beavis decât un mănunchi de senzații agreabile, ce se axau în jurul surprizei de a întâlni pe cineva pe neprevăzute, îşi scoase pălăria şi o salută pe Mary, parodiind gesturile şi folosind cuvintele dintr-o epocă când galanteria era la modă. „Fiți bine venită scumpă doamnă”, spuse el.

Mary Amberley întinse mâna doamnei Foxe. „Ce noroc!” exclamă ea cu răsuflarea tăiată. Doamna Foxe fu foarte surprinsă de salutul ei atât de cordial. Fusese prietenă cu mama lui Mary, dar fata o ținuse totdeauna la distanță. Apoi, de când se măritase, Mary începuse să frecventeze o societate pe ai cărei membri doamna Foxe nu-i cunoştea, nefiind de acord cu ei din principiu. „Ce noroc nemaipomenit” repetă Mary adresându-se de data asta domnului Beavis.

„Putem spune că noi am fost cei favorizați de soartă” spuse domnul Beavis galant. „O cunoaşteți pe soția mea? Dar pe tânărul meu cavaler?” Ochii îi clipiră repede, colțurile buzelor i se ridicară pe sub mustață. Pe tânărul meu cavaler fără pată şi fără prihană?”

Mary Amberley îi zâmbi lui Anthony. Ce surâs ciudat! îşi zise, Surâdea pieziş, cu buzele strânse, ca şi cum ar fi ascuns o taină. „Nu te-am mai văzut de ani de zile” spuse. „De la...” De fapt de la înmormântarea primei doamne Beavis. Nu se făcea însă să-i aducă aminte când îl văzuse. „De pe vremea când erai atâtica!” spuse, ducându-şi către frunte mâna înmănuşată şi făcând din degetul mare şi arătător un compas ce nu cuprindea mai mult de doi-trei centimetri.

Anthony începu să râdă puțin cam sacadat, căci se simțea intimidat de eleganța, dezinvoltura şi frumusețea noii venite, pe care nu se sătura s-o privească.

Doamna Amberley dădu mâna cu Joan şi cu Brian,

apoi se întoarse din nou spre doamna Foxe. „Aveam impresia că sunt Robinson Crusoe” spuse, explicând astfel purtarea ei neobişnuit de prietenoasă. „Părăsită”. Lungise mult penultima vocală şi felul ei de a accentua era extrem de comic. „De toți părăsită. Stăpână pe tot ce mă înconjura”. În timp ce treceau prin fața bisericii Saint Ciles, începu să le istorisească o poveste foarte complicată în care era vorba şi despre vacanța ei petrecută la Cost-wolds şi despre înțelegerea pe care o avusese cu nişte prieteni cu care urma să se întâlnească la întoarcere, chiar aici la Oxford, pe ziua de optsprezece şi despre călătoria ei de la Chipping Campden la Oxford. Povesti apoi că ajunsese la locul fixat pentru întâlnire fără să întârzie niciun moment, că aşteptase întâi calm, apoi cu nerăbdare, în cele din urmă se înfuriase de-a binelea, ca să descopere în final că sosise cu o zi mai devreme. Era şaptesprezece iunie şi întâlnirea era fixată pentru ziua de optsprezece. „Asta mi se putea întâmpla numai mie.”

Toți făcură mare haz. Povestea era într-adevăr plină de fantezie şi de pitoresc. Pe deasupra era debitată de o voce care ştia să nuanțeze extrem de subtil cuvintele, o voce care ştia când să accelereze ritmul, când să-l încetinească, pentru a se stinge uneori anume, pentru ca intențiile neexprimate să poată fi şi ele percepute.

Până şi doamna Foxe, care n-ar prea fi dorit s-o găsească amuzantă pe Mary – din cauza divorțului – nu putu rezista şi începu să râdă.

Pentru Mary Amberley râsul era ca şampania; o încălzea şi o înviora din cap până în picioare. Persoanele pe care le întâlnise erau cu toții nişte pisălogi, nişte farisei. Dar aplauzele unor oameni, fie ei pisălogi sau farisei, tot aplauze sunt şi ca atare te pot îmbăta. Ochii ei scăpărară, fața i se îmbujora. „Numai eu sunt în stare să fac aşa ceva!” se căina Mary, când râsetele începură să se potolească. Mimica prin care arăta cât e de desperată, constatând că defectele ei sunt fără leac, era

o impostură. De fapt, era mândră când încurca lucrurile, considerând că zăpăceala ei făcea parte integrantă din farmecul ei feminin. „Mă rog, spuse ea în concluzie, sunt o naufragiată. Singură, singurică, eşuată pe o insulă pustie."

Tot grupul se puse în mişcare. Câteva clipe nimeni nu scoase o vorbă. Îşi ziceau cu toţii că doamna Amberley trebuie să fie invitată la masă. Această eventualitate o irita pe doamna Foxe, în timp ce Anthony, deşi vădit stingherit, aştepta cu nerăbdare ca cineva să-i propună doamnei Amberley să ia masa cu ei. Dejunul trebuia să aibă loc în apartamentul lui şi, în calitate de gazdă, ar fi fost datoria lui s-o invite. Şi ar fi dorit s-o invite, grozav ar fi dorit. Dar ce aveau să spună ceilalţi? Nu cumva era nimerit să-i consulte în prealabil? Domnul Beavis rezolvă problema luând cuvântul pentru a da să se înţeleagă că invitaţia pornea de la el.

„Socot" – şovăi, apoi continuă clipind cu înţeles – „socot că la ospăţul nostru se va putea înfrupta şi doamna, nu e aşa Anthony?"

„N-aş vrea să vă impun prezenta mea" protestă de formă Mary Amberley, uitându-se când la tată, când la fiu. Avea aerul că e un băiat drăguţ, sensibil şi inteligent. Destul de atrăgător.

„Vă asigur că..." Anthony repeta întruna cu multă convingere acest început de frază pe care nu era în stare să-l termine. „Vă asigur..."

„Mă rog, dacă într-adevăr nu vă deranjez". Îi mulţumi zâmbind, şi zâmbetul ei părea dintr-odată să se adreseze unui prieten intim, mai mult încă, unui complice, ca şi cum între ei ar fi existat o înţelegere, ca şi cum numai ei doi din tot grupul ar fi ştiut ce se pune într-adevăr la cale.

După dejun se risipiră plecând care încotro. Lui Joan trebuia să i se arate oraşul. Domnul Beavis avea întâlnire pe strada Woodstock cu un profesor de filologie, iar Pauline declară că voia să se odihnească

niţeluş. Anthony trebui să rămână ca să ţină de urât doamnei Amberley, misiune ce-l încânta şi-l alarma totdeodată.

În birja care-i duse spre podul Magdalen, Mary întoarse capul spre el şi expresia de pe faţa ei era cea a unei fetiţe poznaşe.

„Iată-ne în sfârşit liberi" spuse. Anthony dădu din cap aprobator şi-i zâmbi cu aerul celui care înţelege, celui care face parte din aceeaşi conspiraţie. „Sunt cam greu de digerat", spuse. „Ar trebui să-mi cer scuze".

„M-am gândit adesea să înfiinţez o societate care să aibă drept scop abolirea familiilor", continuă Mary. „N-ar trebui ca părinţilor să le fie îngăduit să vină vreodată în contact cu copiii lor.

„Aşa gândea şi Platon" spuse Anthony pe un ton cam pedant.

„Da, dar voia ca rolul părinţilor să fie asumat de către stat. Eu nu vreau să-i muştruluiască nimeni.

Anthony se încumetă să pună o întrebare ce nu avea un caracter general.

„Şi dumneavoastră aţi fost muştruluită?"

Mary Amberley făcu semn că da. „Îngrozitor. Puţini copii au fost mai iubiţi ca mine. Îmi dădeau mereu în cap cu măciuca afecţiunii lor. Greu să nu devii infirm pe viaţă în asemenea condiţii. Mi-au trebuit ani de zile să mă vindec de toate cucuiele". Tăcură câteva clipe. Apoi se uită la Anthony cu ochi de cunoscător, ca şi cum ar fi fost de vânzare – privire ce-l făcu să se simtă stânjenit la culme – şi spuse: „Ştii? Ultima oară te-am văzut la înmormântarea mamei dumitale."

Asociaţiile obscure, dintre această replică şi ceea ce se întâmplase mai înainte între ei, îl făcură pe Anthony să roşească vinovat, ca şi cum cineva ar fi spus un cuvânt ce nu se cuvenea într-un salon unde se aflau fel de fel de oameni. „Da, îmi amintesc", mormăi iritat de faptul că se simţea atât de stingherit. În acelaşi timp îi era şi ruşine că lăsase să treacă clipa când se adusese vag

vorba despre maică-sa fără să spună ceva în favoarea ei, fără să simtă măcar nevoia să spună că mama lui nu se purtase ca părinții despre care vorbea Mary.

„Pe vremea aia erai un mucos infect" continuă doamna Amberley, măsurându-l din cap până în picioare. „Toți băieții sunt îngrozitori! Pare de necrezut că au să se transforme vreodată în ființe omeneşti alături de care să poți scoate capul în lume". După o clipă de gândire adăugă: „Majoritatea nu se transformă, vezi bine. Înfiorător, nu e aşa, cât de urâți şi de tâmpiți pot fi oamenii. Majoritatea te plictisesc de moarte!"

Făcând un mare efort, Anthony izbuti să treacă peste senzația de stinghereală şi, înălțându-se în proprii lui ochi, întrebă privind-o în ochi: „Sper că nu fac şi eu parte din majoritatea de care vorbeați?"

Doamna Amberley clătină din cap şi spuse cu o voce serioasă şi obiectivă: „Nu. Mă gândeam că ai evoluat bine, reuşind să te dezbari de toate urmele pe care le lasă oribila perioadă a adolescenței".

Anthony roşi din nou, de data aceasta de plăcere.

„Ia spune, câți ani ai acum?"

„Douăzeci. În curând voi împlini douăzeci şi unu".

„Şi eu voi împlini treizeci la iarnă, ciudat", adăugă, „cum lucrurile astea pot căpăta altă pondere. Când te-am văzut ultima oară, diferența de vârstă dintre noi, nouă ani, era o prăpastie de netrecut. Aparțineam unor specii diferite. Aşa se părea atunci şi iată-ne acum stând alături pe acelaşi mal, ca şi cum ar fi cel mai normal lucru din lume. Şi, într-adevăr, acum e foarte normal!" Întoarse spre Anthony capul şi-i adresă acelaşi zâmbet misterios. Nu surâdea cu toată gura dar ochii îi erau plini de sclipiri jucăuşe.

„Iată-ne în fața Colegiului Magdalen", continuă doamna Amberley, nelăsându-i lui Anthony timpul necesar pentru a comenta vorbele ei (spre marea lui uşurare, căci era atât de stânjenit încât nici n-ar fi ştiut ce să spună), „ce mohorât poate fi stilul gotic de la

sfârşitul Evului Mediu. Şi meschin! Nu e de mirare că Gibbon{139} a avut o părere atât de proastă despre întregul Ev Mediu!" Rămase o clipă pe gânduri, amintindu-şi ziua când soţul ei făcuse această remarcă despre Gibbon. Nu trecuse mai mult de o lună, cel mult două, de când se căsătoriseră. Fusese mirată, şocată de acest fel detaşat de a vorbi despre lucruri pe care fusese învăţată să le considere sacre, şi ca atare intangibile, şocată, dar şi încântată ca de o băutură tare. Ce senzaţie plăcută să priveşti cum se doboară idolii! Şi Roger pe atunci era încă adorabil. Suspină. Apoi, puţin iritată, se scutură de accesul de sentimentalism şi continuă să vorbească despre odioasa arhitectură gotică.

Birja trecu peste pod. Coborâră şi se îndreptară spre debarcader. Mary Amberley tăcea, stând întinsă pe perna din fundul bărcii. Încet de tot, Anthony începu să rameze mergând în susul apei. Un univers de culoare verde începu să defileze prin faţa ochilor pe jumătate închişi ai doamnei Amberley. Verdele închis al pomilor se înălţa peste apa verde ce bătea în cenuşiu, când se afla în umbră şi în albastru, când era în plin soare. Printre bolţile verzi se vedeau pajiştile de un verde aurit de soarele în amurg, în mijlocul cărora, ca nişte insule, se înălţau uneori câţiva ulmi şi iarăşi, şi iarăşi mirosul acela abia simţit de ierburi, şi iarăşi, şi iarăşi unduirea aerului pe faţă, atât de blândă, atât de caldă, încât nu-ţi mai puteai da seama dacă există vreo graniţă între tine şi ceea ce te înconjoară. Zăceai pur şi simplu fără să mai fi separată prin forme ce te delimitează, puţind să te topeşti, să te topeşti alene în vara ce se afla pretutindeni în jurul tău.

De la capătul caiacului, Anthony putea s-o privească ca dintr-un post de observaţie, privilegiat. Stătea acolo la picioarele lui, destinsă, ca toropită. În timp ce vâslea cu o dibăcie de care era mândru, se simţi, continuând s-o privească, puternic şi superior. Între ei nu mai exista

acum nicio prăpastie. Mary era o femeie şi el un bărbat. Ridică rama şi o aruncă înainte, fără să se grăbească, în mişcarea naturală şi grațioasă care dovedea cât de puternic era. O implântă apoi în mâl, încordându-şi muşchii; caiacul se smuci pornind înainte. Capătul vâslei, din nou ridicat, din apă, pluti o clipă la suprafață şi apoi fu din nou aruncat înainte cu putere şi grație. Când se aştepta mai puțin, Mary deschise ochii şi-l privi, măsurându-l din cap până în picioare, aşa cum făcuse şi în trăsură, punându-l din nou în încurcătură. Siguranța de sine, izvorâtă din conştiința puterii lui bărbăteşti, se risipi pe dată.

„Dragul meu" spuse într-un târziu şi fața ei păru că se apropie de a lui datorită surâsului care îi înflori brusc pe buze, „transpir numai când te privesc".

Legă barca, se apropie de Mary şi se aşeză pe pernă lângă ea, căci îi făcuse loc, strângându-şi fusta în jurul ei.

„Nu cred că tatăl dumitale te ține în frâu" spuse, reluând subiectul dezbătut în cursul plimbării cu trăsura.

Anthony făcu semn că nu.

„Nici nu te şantajează cu prea multă afecțiune, sper".

Surprins, Anthony descoperi că în el zăcea un sentiment de loialitate față de tatăl său. „Cred că întotdeauna a ținut foarte mult la mine."

„Fără îndoială", spuse doamna Amberley, pe un ton ce trăda o uşoară nerăbdare. „Nu mi-am închipuit niciodată că te ciomăgeşte".

Anthony izbucni, fără de voia lui, în râs. Imaginea domnului Beavis urmărindu-l prin casă cu un baston în mână, era de un comic irezistibil. Când se potoli, spuse serios: „Niciodată nu s-a apropiat de mine într-atât încât să mă poată ciomăgi. De când mă ştiu, între noi a existat o anumită graniță peste care niciunul dintre noi n-am dorit să trecem".

„Da, dă impresia cuiva deosebit de dotat pentru a

ridica bariere. Şi totuşi mama dumitale vitregă pare să se înțeleagă foarte bine cu el. Şi cred că s-a înțeles bine şi cu mama dumitale". Clătină uşor din cap. „Căsătoria e un lucru atât de ciudat şi de imprevizibil. Cele mai nepotrivite perechi rămân împreună toată viața, pe când oameni parcă făcuți unul pentru altul se despart. Persoanele cele mai nesărate şi mai plicticoase sunt adorate, în vreme ce oameni plini de farmec sunt detestați. De ce? Numai Dumnezeu ştie. Presupun că în general explicația trebuie căutată în ceea ce Milton{140} numea *dătătorul de viață aşternut*". Mary accentua caraghios cuvintele, oprindu-se lung asupra fiecărei silabe, dar lui Anthony îi era atât de frică să nu arate că era şocat de vorbele ei, ce se referau la un lucru despre care crezuse întotdeauna că nu poate fi menționat în prezența unei doamne, încât nu izbucni în râs, căci un hohot de râs, după părerea lui, ar fi putut fi interpretat ca reacția oricărui băiat ce n-a ieşit încă de pe băncile şcolii, care se hlizeşte ori de câte ori se face aluzie la ceva deocheat. Fără să surâdă măcar, aprobă grav, ca şi cum ar fi recunoscut adevărul unei teoreme şi sfârşi prin a spune pe tonul serios al celui ce a stat să cumpănească lucrurile: „Da, aşa socot şi eu, că se întâmplă în majoritatea cazurilor". I

„Biata doamnă Foxe", continuă Mary Amberley, „Cred că n-a fost cazul în ceea ce o priveşte".

„Îl cunoşteați pe soțul ei?"

„Numai pe vremea când eram mică. Când eşti copil, oamenii mari ți se par cu toții atât de plicticoşi încât anevoie îi poți deosebi pe unul de celălalt. Dar mama îmi vorbea adesea de el. Era infect. Şi pe deasupra mai era şi plin de virtuți. Ferească Dumnezeu de o brută cu cugetul împăcat. Mişeii ce se dedau la rele sunt şi ei destul de pernicioşi, dar cel puțin nu sunt infecți din principiu. Fiind inconsistenți, pot fi uneori destul de drăguți, din nebăgare de seamă. În timp ce mişeii din prima categorie nu uită niciodată, aşa că se poartă

infect tot timpul. Biata femeie! A avut o viață infernală, aşa cred. Dar pare să se despăgubească acum pe socoteala fiului său".

„Dar îl adoră pe Brian" protestă Anthony, „şi Brian o adoră".

„Tocmai asta voiam să spun. Toată dragostea pe care nu i-a dăruit-o soțului ei, toată dragostea pe care n-a putut s-o reverse asupra domnului Foxe, o toarnă acum în capul nenorocitului ăstuia".

„Nu e nenorocit".

„Poate că nu-şi dă încă seama. Nu încă. Dar nu va trece mult". Adăugă, după un moment de tăcere. „Ai noroc. Mult mai mult noroc decât crezi".

Capitolul XVII

26 mai 1934

Să scrii pentru pace, dar în ce fel? Te poți axa pe economie: bariere comerciale, dezorganizare valutară, obstacole în ceea ce priveşte emigrarea sau imigrarea, întreprinderi particulare ce urmăresc cu orice preț să aibă profituri cât mai mari, şi aşa mai departe. Sau îți poți concentra atenția asupra problemelor politice: primejdia pe care o constituie conceptul de stat suveran, prezentat drept o ființă total amorală, având interese incompatibile cu cele ale altor state. Se pot preconiza anumite soluții politice şi economice, tratate comerciale, arbitraj internațional, se poate invoca securitatea colectivă. Rețete raționale ce urmează a fi date după ce diagnosticul a fost bine pus. Dar se pune problema dacă diagnosticul a fost pus după un examen suficient de aprofundat şi dacă pacientul este dispus să urmeze tratamentul prescris.

Această chestiune a fost ridicată în cursul ultimei discuții pe care am avut-o azi cu Miller. Răspunsul este negativ. Pacientul nu poate urma tratamentul indicat pentru motivul că... nu există pacient. Statele şi Națiunile nu există ca atare. Există numai oameni. Grupuri de oameni care trăiesc în anumite regiuni şi care au anumite obligații. Națiunile nu-şi vor schimba politica până ce oamenii nu vor modifica raporturile pe care le au unii cu alții. Toate guvernele sunt reprezentative. Comportamentul național actual – o proiecție pe scară largă a comportamentului individual de azi. Sau, mai precis, o proiecție pe scară largă a

intenţiilor şi dorinţelor nutrite în ascuns de către indivizi. Căci am dori cu toţii să ne comportăm mult mai rău decât ne îngăduie conştiinţa noastră şi respectul fală de opinia publică. Una dintre marile atracţii ale patriotismului este aceea de a permite îndeplinirea dorinţelor noastre cele mai greu de mărturisit. Prin mijlocirea acelei persoane numită naţiune ni se permite să bruftuim pe alţii şi să-i înşelăm. Mai mult încă, putem proceda astfel, având conştiinţa pe deplin împăcată. Cât de agreabil şi de frumos este să asasinezi, să minţi, să torturezi de dragul patriei mume! O bună politică internaţională este proiectarea bunelor intenţii individuale, atitudinilor binevoitoare ale indivizilor şi trebuie să fie de aceeaşi natură ca buna politică ce reglementează relaţiile între indivizi. Propaganda pacifistă trebuie să fie îndreptată atât asupra oamenilor din toate ţările, cât şi a guvernelor respective şi trebuie să înceapă simultan şi la periferie şi la centru. Câteva fapte empirice.

Unu. Toţi suntem în stare să nutrim dragoste pentru semenii noştri.

Doi. Aceste sentimente sunt stăvilite de către oameni.

Trei. Putem trece peste aceste stavile *dacă voim*. (Simpla observaţie arată că, oricine doreşte, poate depăşi sentimente de antipatie personală, ură de clasă, şovinism, sau ură de rasă. Nu este uşor, dar se poate realiza acest lucru dacă avem destulă voinţă şi ştim cum să ne punem în practică bunele intenţii.

Patru, Dragostea, ce se manifestă printr-o purtare binevoitoare, generează dragoste. Ura, ce se manifestă printr-o purtare samavolnică, generează ură.

În lumina acestor fapte, se întrevede limpede care trebuie să fie profilul politicii între persoane, între clase şi între naţiuni. Dar trebuie să admitem că simpla cunoaştere a acestor fapte nu înseamnă mare lucru. Toţi ştim aceste lucruri, dar foarte puţini sunt cei ce acţionează în conformitate cu ceea ce ştiu. De fapt

problema e, ca de obicei, de a găsi cele mai bune metode pentru a pune în practică intențiile. Printre altele, propaganda pacifistă trebuie să conțină şi o sumă de precepte referitoare la arta modificării caracterului:

> Ştiu ce-i osânda celor pe veci pierduți
> De-a pururi nu vor fi decât ei înşişi,
> Ca şi mine, zadarnic vor trudi şi se vor
> afunda mereu.{141}

Iadul este incapacitatea de a fi altul decât ființa pe care o descoperi acționând zilnic în numele tău.

Când mă întorceam acasă de la Miller am intrat în closetul public de lângă Marble Arch şi am dat de Beppo Bowles, care se afla cufundat într-o conversație cu unul dintre acei tinerei cu capul gol şi pantaloni de flanelă, care par a fi studenți şi sunt de fapt – aşa presupun – băieți de prăvălie sau funcționăraşi. Pe fața lui Beppo se citea şi încântare, dar şi teamă. Era fericit, amețit de plăcerea pe care o aştepta nerăbdător şi în acelaşi timp îngrozitor de îngrijorat şi de speriat. Putea fi refuzat şi în cazul ăsta ce umilință! Putea să i se accepte propunerea şi atunci ce groaznice primejdii îl păşteau! Dacă i se refuza, avea să se simtă frustrat, crunt lovit în mândria lui, izbit de moarte în însăşi personalitatea lui. Şi dacă izbutea, avea să-i fie mereu teamă de şantaj sau de un eventual proces de moravuri, teamă ce nu avea să-i dea pace nici măcar o clipă ca să se bucure de victorie. Bietul Beppo! S-a fâstâcit grozav când a dat cu ochii de mine. N-am făcut decât să-l salut şi m-am îndepărtat cât am putut mai repede. Iadul lui Beppo… un closet într-o gară de metro cu nesfârşite rânduri de cabinete şi în fiecare dintre ele câte un băiețandru. Şi Beppo mergând de-a pururi încoace şi încolo printre closete, Beppo osândit să fie mereu el însuşi, el însuşi din ce în ce mai degradat.

Capitolul XVIII

8 decembrie 1926

Invitații continuau să sosească. Majoritatea erau tineri, prieteni de-ai fetelor, Joyce sau Helen. Îşi făceau, cu toții datoria şi străbăteau salonul pentru ca s-o salute pe doamna Amberley, care se retrăsese într-un colț să stea de vorbă cu Beppo Bowles şi cu Anthony. Îi dădeau bună seara şi apoi se îndreptau spre salonul unde se dansa.

„Fără doar şi poate, se pricep să ne pună la locul nostru de oameni între două vârste" spuse Anthony. Doamna Amberley nu-i răspunse, fie că nu dorea să audă vorbele lui, fie că era efectiv absorbită de ceea ce povestea cu atâta vervă şi entuziasm Beppo despre Berlin, cel mai amuzant oraş din Europa la ora actuală. Unde se mai pot vedea dame anume pentru masochişti? Purtau cizme, adevărate cizme! Fără a mai pune la socoteală muzeul de sexologie! Nu numai fotografii, ci şi mulaje în ceară, „trompe l'aeil", aproape prea bine făcute. Şi obiectele de proveniență japoneză, confecționate din corn, uimitoare! Şi unele modele ingenioase de haine pentru exhibiționişti. Dar acele mici baruri delicioase pentru lesbiene, unde vezi băieți îmbrăcați ca femeile…"

„Iată-l pe Mark Staithes" îl întrerupse doamna Amberley, făcând cu mâna unui bărbat spătos şi nu prea înalt, care intrase în salon. „Nu mai ştiu dacă vă cunoaşteți" adăugă întorcându-se spre Anthony.

„Doar de treizeci de ani" îi răspunse Anthony, simțind din nou o plăcere puțin răutăcioasă în faptul de a

insista, fie şi exagerând, asupra tinereții apuse. Dacă el nu mai era tânăr, atunci Mary încetase de a mai fi cu nouă ani mai înainte.

„Dar au fost lungi perioade în care nu ne-am văzut deloc" găsi nimerit să adauge. „În timpul războiului şi apoi cât a stat în Mexic. De când s-a întors l-am văzut doar în treacăt. Sunt încântat să-l revăd..."

„E un tip bizar" spuse Mary Amberley, reamintindu-şi impresia pe care i-o făcuse Mark cu optsprezece luni în urmă când venise pentru prima oară la ea în casă, îndată după întoarcerea din Mexic. Fusese sedusă şi de înfățişarea lui şi de felul lui de a se purta. Un fel de sihastru fanatic. Făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să-l atragă, dar fără niciun rezultat. Mark nu luase nimic în seamă, şi ignorarea lui era atât de totală şi de absolută încât Mary nu se supărase că avansurile îi fuseseră respinse. În sinea ei socotea că de fapt nici nu fusese vorba de un refuz, ci doar de simptome care dovedeau că era fie impotent, fie homosexual. Acesta fusese diagnosticul pe care-l pusese după ce cântărise bine. Nu poți şti niciodată, nu poți niciodată avea o certitudine. „Un tip bizar" repetă şi hotărî ca la prima ocazie să-l întrebe pe Beppo. Desigur că era la curent. Homosexualii se cunosc între ei. Îi făcu din nou lui Mark semn să se apropie. „Vino lângă noi, Mark", strigă tare, căci patefonul urla.

Staithes traversă odaia, îşi trase un scaun şi se aşeză lângă ei. Cărunțise la tâmple şi părul de deasupra frunții începuse să se rărească. Fața prăjită de soare, acea față de sihastru fanatic pe care Mary Amberley o găsise atât de ciudată şi de fascinantă, era brăzdată de cute adânci. Nu exista nici cel mai subțire strat de grăsime care să se fi aşezat pe osatura feței. Sub piele, fiecare muşchi al obrajilor şi al fălcilor era vizibil, apărând perfect distinct, ca pe acele modele făcute din lemn de tei, utilizate în Renaştere drept planşe anatomice. Când surâdea – şi de fiecare dată când Mark

surâdea – aveai senzația că modelul jupuit de piele înviase şi exprima un chin cumplit, puteai urmări întregul proces al contorsiunii de durere: încordarea muşchilor zigomatici superiori pentru a efectua mişcări de ridicare şi de extensie, apoi tensiunea muşchiului risonic şi contracția muşchilor sfincteri din jurul pleoapelor.

„Vă întrerup?" întrebă aruncând în jur o privire pătrunzătoare de mare inchizitor.

„Beppo ne povestea ce-a văzut la Berlin" spuse doamna Amberley.

„M-am repezit la Berlin ca să evit dezagrementele produse de greva generală" explică Beppo.

„Era de aşteptat" spuse Staithes şi fața i se contorsiona pentru a exprima disprețul lui ironic.

„Ce lăcaş divin!" exclamă Beppo sub impulsul unui entuziasm ce nu putea fi stăvilit.

„Eşti de aceeaşi părere deci cu lordul Haldam? Te-ai simțit ca acasă? Printre oameni cu aceleaşi preocupări spirituale?"

„Erotice" rectifică Anthony.

„Sunt încântat de a-mi recunoaşte vina," spuse Beppo chicotind, „Băieții deghizați în fete sunt formidabili" mărturisi el cu încântare.

„Am fost şi eu acolo, astă iarnă" spuse Staithes. „Cu treburi. Dar desigur mi-am dat şi eu obolul pe altarul plăcerii. Viața de noapte de la Berlin…"

„Nu te-a amuzat?"

„Ba da, la nebunie".

„Ce vă spuneam?" Beppo îi privi cu un aer triumfător.

„Una dintre creaturile de care vorbeai a venit şi s-a aşezat la masa mea", continuă Staithes. „Am dansat cu ea. Credeai că e o femeie".

„E absolut imposibil să-ți dai seama" țipă Beppo surexcitat ca şi cum ar fi fost vorba de un fapt meritoriu la care ar fi avut şi el o contribuție.

„Când s-a terminat dansul s-a fardat şi am băut un

pahar de bere. Pe urmă mi-a arătat nişte fotografii obscene. Cunoaşteți genul, cam prea anatomice şi ca atare respingătoare. Îți piere orice chef doar când le vezi. Poate că din cauza asta conversația a început să lâncezească. Mă rog, momentele de tăcere penibilă au început să se înmulțească. Nimeni nu mai ştia ce să spună. Calm plat." Cu mâinile lui subțiri şi nervoase schiță o mişcare orizontală ca şi cum le-ar fi plimbat pe o suprafață netedă. „Calm absolut plat. Deodată, creatura a făcut ceva uluitor. Probabil că era un număr din repertoriul obişnuit, dar fiindcă nu mai văzusem aşa ceva, am rămas cu gura căscată. Vrei să-ți arăt ceva? m-a întrebat. Am spus că da şi atunci a început să scotocească pe sub bluză. Uită-te! mi-a spus într-un sfârşit. Şi m-am uitat. Îmi zâmbea triumfător, ca cineva care a tras asul de atu, mai bine zis care a tras doi aşi de atu, căci ceea ce azvârlise pe masă nu era un singur obiect, ci o pereche. Doi splendizi sâni artificiali confecționați dintr-un burete roz de cauciuc."

„Revoltător" exclamă doamna Amberley. Anthony râdea şi pe figura rotofeie a lui Beppo se aşternuse o expresie de profundă durere. „Revoltător".

„Desigur, dar extrem de satisfăcător", spuse Staithes accentuând cuvintele. Fața i se contorsiona în acea strâmbătură de durere care era, întrucât îl privea, echivalentă cu un surâs. „Ce satisfacție să vezi că lucrurile se întâmplă aşa cum ar trebui de fapt să se întâmple, artistic, simbolic. Doi sâni de cauciuc între două halbe de bere, aşa ar trebui să fie înfățişat viciul. Şi când mi-a fost dat să văd cu ochii mei această imagine, am avut impresia că ceva s-a aşezat la locul lui, cu o mişcare peremptorie, admirabilă. Da, *admirabilă*". „Admirabil de revoltător".

„Totuşi", atacă din nou Beppo, „trebuie să recunoşti că sunt multe de spus în favoarea unui oraş unde asemenea lucruri pot avea loc. Şi pe deasupra în mod public – țin să atrag atenția că se petrec în mod public.

Guvernul din Germania este cel mai tolerant guvern din lume. Trebuie să recunoşti."

„Recunosc, cum să nu. Tolerează pe oricine. Şi nu numai fete îmbrăcate în cămăşi cu piepți scrobiți şi băieți cu sâni de cauciuc, ci şi monarhişti, fascişti, iunkeri şi de alde Krupp. Sunt bucuros să adaug că tolerează şi comunişti, într-un cuvânt pe toți duşmanii, de toate categoriile."

„Asta mi se pare foarte lăudabil" spuse doamna Amberley.

„Într-adevăr e foarte lăudabil, până ce soseşte momentul când duşmanii se ridică şi-l distrug. Sper că cei care se vor ridica primii vor fi comuniştii".

„Dat fiind că sunt tolerați, de ce oare ar dori duşmanii să distrugă un asemenea guvern?"

„De ce nu? Ei nu cred în toleranță. Şi pe bună dreptate", adăugă Staithes.

„Vorbeşti ca un barbar" strigă Beppo.

„Aşa cum se cuvine cuiva care trăieşte într-o epocă de tenebre. Voi toți, nu sunteți decât nişte supraviețuitori de pe vremea Antoninilor{142}" Îi privi pe rând, cu fața contorsionată de un zâmbet, şi clătină din cap. „Vă închipuiți că trăiți în lumea descrisă de Gibbon în primul volum, în vreme ce noi am ajuns la tomul trei."

„Vrei să spui că..." Doamna Amberley se opri brusc. „Ei comedie! A sosit Gerry!"

Când auzi numele lui Gerry Watchett şi când îl şi văzu dansând cu Helen în salonul din fund, Anthony îşi scoase portofelul şi se uită repede ca să vadă câte parale are asupra lui. Slavă Domnului! Numai două lire! îşi spuse răsuflând uşurat. Cu o lună în urmă Gerry îl prinsese cu zece lire în buzunar, şi după ce îi povestise o întâmplare lacrimogenă cu totul neverosimilă, îi luase cu împrumut toți banii. Desigur că n-ar fi trebuit să creadă o iotă şi fără îndoială că ar fi trebuit să-l refuze. Zece lire era o sumă pe care nu-şi putea îngădui s-o azvârle. Toate acestea şi le spusese, dar nu avusese

tăria să-l refuze net. Fusese nevoit să facă economii două săptămâni încheiate pentru a-şi echilibra bugetul. Era dezagreabil să faci economii, dar era şi mai dezagreabil să refuzi şi să continui să spui „nu" sub avalanşa de presiuni şi de reproşuri ale lui Gerry. Anthony era întotdeauna dispus să renunțe la drepturile lui pentru a nu-şi periclita confortul. Lumea îl considera dezinteresat şi ar fi vrut şi el, se străduia chiar, să împărtăşească această părere. Dar din când în când motivul real al acestei atitudini răzbătea în sfera conştientului. Când i se întâmpla să-şi dea seama, se accepta pe sine cu oarecare umor. Râdea şi acum. Numai două lire, îşi spuse din nou. Din fericire pot să-mi permit acest lux...

Firul gândurilor îi fu curmat de Beppo care îl bătu uşor pe umăr. Din spatele sofalei unde stătea Mary, îşi tot schimonosea fața să-i atragă atenția. Întoarse capul şi observă că Mary continua să privească fix şi încruntând din sprâncene pe mosafirii care intrau în salon.

„Mi-a spus că nu va veni astă seară" grăi, ca şi cum s-ar fi aflat singură. Apoi strigă „Gerry" (căci în odaie nu te puteai auzi din cauza patefonului), cu o voce pițigăiată care îşi pierduse dintr-odată tot farmecul, o voce care îi evocă dureros lui Anthony acele oribile scene în cursul cărora, cu mult timp înainte, îi dăduse şi el replică. Deci aşa stăteau lucrurile, îşi zise, şi-i păru rău de biata Mary.

Gerry Watchett se întoarse şi, luându-şi aerul unui om care a înțeles că celălalt glumeşte şi-i dispus să intre în joc, îi zâmbi şi chiar îi făcu uşor cu ochiul lui Mary, înainte de a se apleca din nou spre partenera lui şi a continua să-i vorbească.

Sângele năvăli în obrajii doamnei Amberley. Cum de îndrăznea să-i râdă în față. Ce tupeu nemaipomenit! Nemaipomenit şi în acelaşi timp extrem de caracteristic pentru Gerry! Cine altul putea. să-şi permită să

sosească pe nepusă masă, să aterizeze în mijlocul salonului şi să danseze cu altă femeie, fără să-i pese de nimeni şi de nimic, ca şi cum ar fi fost cel mai normal lucru din lume! Ce e drept, de data aceasta femeia era Helen, dar dansa cu ea numai fiindcă nu găsise altă parteneră care să fie mai primejdioasă. Ce bestie! îşi spuse în timp ce-l urmărea cu privirea. Apoi, făcând o vădită sforţare, îl slăbi din ochi şi încercă să se intereseze de ceea ce se petrecea în jurul ei.

„...o ţară ca asta", spunea Mark Staithes, „o ţară unde un sfert din numărul locuitorilor sunt burghezi în adevăratul sens al cuvântului şi alt sfert aspiră din toate puterile să devină burghezi."

„Exagerezi" spuse Anthony.

„De fel. Câte voturi obţine la alegere partidul laburist? O treime. Hai să zicem, vorbind optimist, că într-o zi va obţine jumătate. Restul sunt burghezi. Fie prin însăşi natura lor de oameni interesaţi sau fricoşi, fie printr-o a doua natură, dobândită datorită snobismului sau imaginaţiei. E o copilărie să-ţi închipui că poţi obţine ceea ce vrei prin metode constituţionale".

„Şi dacă s-ar folosi unele metode neconstituţionale?"

„Ar exista oarecari şanse".

„Nu prea mari", spuse Anthony, „ţinând mai ales seama de noile arme".

„Da, ştiu" spuse Mark Staithes. Ştiu. Dacă ar face uz de puterea pe care o posedă clasa de mijloc ar avea evident sorţi de izbândă. Probabil că ar învinge, chiar fără tancuri şi fără aeroplane, numai prin faptul că membrii acestei clase sunt, virtual, soldaţi mai buni decât proletarii."

„Mai buni?" întrebă Beppo cu o nuanţă de reproş, gândindu-se la amicii săi recrutaţi din regimentul de gardă.

„Da, din cauza educaţiei pe care o primesc. Copiii din burghezie petrec un număr mare de ani, între zece şi şaisprezece în şcoli. În majoritatea cazurilor în internate,

ceea ce înseamnă un fel de regim de cazarmă, cu instrucția respectivă, în timp ce copiii de muncitori trăiesc acasă şi nu se duc la şcoală, decât cel mult şase, şapte ani ca externi. Față de şaisprezece ani de ascultare şi de *esprit de corps*{143}. Nu-i de mirare că se spune că bătălia de la Waterloo a fost câştigată pe terenul de sport de la Eton. Dacă burghezia ar utiliza jumătate din resursele pe care le are – şi dacă le-ar utiliza fără cruțare – atunci ar câştiga partida.

„Crezi că nu le va utiliza?"

Mark dădu din umeri. „Cert este că republicanii din Germania nu par a fi dispuşi să se folosească de ele. Gândeşte-te la ceea ce s-a întâmplat acolo în timpul grevei generale. Până şi cei mai mulți dintre marii industriaşi s-au declarat gata să facă unele compromisuri".

„Pentru că nu poți deveni un mare industriaş dacă n-ai învățat să faci compromisuri," interveni Anthony. „Credința nu e de niciun folos când se încheie o afacere, trebuie să ştii să te tocmeşti."

„Oricum ar sta lucrurile" continuă Mark, „nu se poate nega faptul că nu au fost utilizate resursele disponibile. Ca atare eşti îndreptățit să speri că o eventuală revoluție ar putea reuşi. Cu condiția să fie efectuată rapid. Nu încape vorbă că dacă şi-ar da seama că se află în primejdie, burghezii nu şi-ar mai face scrupule. Dar s-ar putea întâmpla să ezite suficient de mult timp, pentru ca revoluția să devină posibilă. Până şi câteva ceasuri ar fi de ajuns. Da, în ciuda tancurilor, există unele şanse. Dar trebuie să fii pregătit pentru a asuma unele riscuri. Nu ca imbecilii din comitetul Trade-Union-ului, fără a mai vorbi de trade-unioniştii sau unii membri ai altor organizații. S-au dovedit a fi tot atât de scrupuloşi ca burghezii. Un reziduu de creştinism, şi mă refer în special la doctrina evanghelică. Nu-ți poți închipui câte imnuri religioase s-au mai cântat şi câte predici s-au mai ținut în timpul grevei generale. Să-ți stea mintea în

loc, nu altceva. Dar e bine să-ți dai seama unde se află racila. Poate că generația de mâine…” Clătină uşor din cap… „Dar nu am încredere nici în ei. E posibil ca biserica evanghelică să decadă, dar în locul ei răsar, ca ciupercile, în regiunile industriale, tot felul de secte religioase”.

Când trecu din nou prin fața ei Gerry o strigă, dar Mary Amberley ținu să-i arate că nu a luat act de salutul lui. Cu o expresie glacială întoarse capul, arătându-se cu totul absorbită de ceea ce spunea Anthony în acel moment.

„Ce năroadă”, îşi spuse Gerry aruncându-şi ochii pe fața doamnei Amberley, pe care o putea vedea numai din profil. „Ce-ai spune să mai punem odată discul?” o întrebă pe partenera lui.

Helen încuviință, vorbind ca în transă.

Muzica sferelor, o viziune divină… De ce raiul să fie perceput în exclusivitate prin simțul auzului sau al văzului? Şi prin mişcarea muşchilor poți pătrunde în al nouălea cer. Paradisul nu constă numai din iluminație şi armonie, este şi dans.

„O clipă” spuse Gerry când ajunseră în dreptul gramofonului.

În timp ce Gerry învârtea de manivelă Helen rămase lângă el, nemişcată, lăsându-şi brațele să atârne moi de-a lungul corpului. Ținea ochii închişi pentru a se fereca undeva înăuntrul ei, departe de lumea din jur, în afara existenței. În vidul calm, aflat între cele două paradisuri alcătuite din mişcări ritmice, existența nu avea niciun rost.

Muzica se opri o clipă; reîncepu iarăşi în mijlocul unei frânturi de melodie. Deşi stătea cu ochii închişi, Helen îşi dădea seama că Gerry făcuse un pas spre ea, că se aplecase asupra ei, că se afla foarte aproape, că o cuprinsese în brațe.

„Cu Dumnezeu înainte, ostaşi!” strigă. Şi lunecară

încă o dată luați de valurile muzicii în raiul creat de mişcările armonioase ale muşchilor.

Se lăsase un moment de tăcere. Hotărâtă să nu-i dea bestiei de Gerry niciun fel de atenție, Mary Amberley se întoarse spre Staithes. „Ce se mai aude cu parfumurile dumitale?" îl întrebă voind să dea impresia că subiectul o interesa, amuzând-o în acelaşi timp.

„E o afacere înfloritoare" răspunse Mark. „Sunt nevoit să comand trei noi alambicuri şi să angajez noi muncitori".

Doamna Amberley îl privi surâzând şi clătină din cap. „Cine ar fi zis!" grăi după câteva clipe. „Pare atât de comic, negrăit de comic ca tocmai dumneata să fii fabricant de parfum".

„De ce?"

„Cel mai puțin frivol dintre oameni" continuă, „cel mai puțin galant, cel mai înverşunat misogin! (Era sau impotent, sau homosexual, în privința asta nu mai puteau exista dubii; având în vedere ceea ce povestise despre Berlin, erai înclinat să crezi, ba nu, puteai fi chiar convins că e impotent).

Cu expresia unui chinuit de moarte care era echivalentul unui surâs ironic, Mark o întrebă: „Dar nu ți-a trecut niciodată prin minte că tocmai din cauza asta cineva poate deveni fabricant de parfum?"

„Tocmai din cauza asta?"

„Tocmai pentru a da curs lipsei de galanterie". De fapt intrase în industria de parfumuri din pură întâmplare. Într-o bună zi citise un anunț în ziarul *Times*: de vânzare o mică fabrică. Foarte ieftină... Absolut din întâmplare. Dar acum, după ce lucrurile luaseră această întorsătură, se simțea înălțat în proprii lui ochi, afirmând că alesese în mod deliberat această profesie, anume pentru a-şi exprima disprețul pentru femeile al căror furnizor era. Începuse cu vremea să creadă şi el în această minciună pe care o ticluise, deoarece datorită ei se afla într-o poziție de superioritate față de femei în

general şi, în acel moment, față de Mary Amberley, în special. Se aplecă, îi apucă mâna şi i-o ridică, ca şi cum ar fi vrut să i-o sărute, dar se mulțumi să miroase dosul palmei şi-i dădu drumul. „Ia te uită" spuse. „Parfumul cu care ți-ai dat, conține *civeta*"

„De ce n-ar conține?"

„De ce nu, într-adevăr, mai ales dacă ai o anumită predilecție pentru excrementele dihorului."

Doamna Amberley făcu o mutră scârbită.

„În Abisinia" continuă Staithes, „există crescătorii de dihori. De două ori pe săptămână animalele sunt bătute cu bățul până ce-şi ies din minți de spaimă sau de furie, căci în asemenea momente secretă materia respectivă, întocmai ca țâncii, care fac pe ei când mor de frică. Oamenii îi prind cu nişte cleşti ca să se ferească de muşcături şi râcâie pungulița ce se află legată de organele lor genitale. Operația se face cu o linguriță şi materia respectivă e un fel de grăsime galbenă, asemenea cerii din urechi. Pute de te trăsneşte când nu e încă diluată. Se transportă la Londra în coarne de bivol. S-ar putea vorbi de cornul abundenței, plin de ceară de urechi puturoasă, de culoare cafenie. Unde mai pui că o uncie costă nu mai puțin de cincisprezece şilingi. Asta e unul dintre motivele pentru care parfumul pe care îl foloseşti costă atât de scump. Femeile sărace nu-şi pot permite să se năclăiască cu astfel de scârnăvii. Trebuie să se mulțumească să se dea cu iso-engenol sau cu aldehida fenil-acetică.

După ce se termină discul, Joyce şi Colin se aşezară pe sofaua din vestibul. Colin socoti că sosise momentul când putea să spună ce avea pe suflet, căci de la sfârşitul mesei indignarea lui, pe care o socotea cum nu se poate mai întemeiată, sporise clipă de clipă.

„Trebuie să-ți mărturisesc, Joyce" începu el, „că unii dintre invitații mamei tale..."

Joyce ridică spre el nişte ochi în care se putea citi şi

teamă şi nesfârşită dragoste. „Da, ştiu” se scuză. „Ştiu”, spuse slugarnic declarându-se de acord, când Colin afirmă că Beppo era un degenerat şi Anthony un cinic. Apoi, dându-şi seama că lui Colin îi făcea plăcere să-şi manifeste indignarea şi că ea nu avea nimic de pierdut, ci dimpotrivă de câştigat, socoti potrivit să adauge că ultimul sosit, care acum stătea de vorbă cu maică-sa, era un bolşevic. Da, zău aşa, Mark Staithes era bolşevic.

Fraza pe care Colin o tot potrivea de când se ridicaseră de la masă, fu în sfârşit rostită cu voce tare: „Oi fi eu tâmpit” grăi cu un aer umil, ce ascundea satisfacția de a avea într-un grad extraordinar de mare calitatea de a fi ca toată lumea, „mă rog, oi fi eu tâmpit şi prost crescut, dar cel puțin (continuă pe alt ton ce exprima clar mândria de a se simți unic, tocmai prin faptul de a nu se deosebi de ceilalți), cel puțin ştiu, mă rog, ştiu ce se *cuvine să facă cineva* dacă e un *gentleman*”. Sublime cuvintele, pentru a da impresia că vorbise puțin în glumă şi a dovedi astfel că posedă simțul umorului. A vorbi serios de ceea ce iei efectiv în serios, era unul dintre lucrurile pe care nu se cuvenea să le faci. Nuanța de umor arăta mai convingător decât orice ton patetic sau emfatic că el lua efectiv lucrurile în serios, aşa cum trebuie să le ia un exemplar unic de gentleman mediocru. Şi nu încăpea vorba că Joyce înțelesese perfect acest lucru. Se uită la el cu adorație şi-i strânse mâna.

Să dansezi, să dansezi… ce bine ar fi, gândi Helen, dacă ai putea dansa toată viața! Dacă n-ai fi mereu silit să-ți iroseşti timpul făcând tot felul de lucruri. Lucruri ce nu merită să fie făcute, o sumă de prostii şi altele pe care le regreți de îndată ce le-ai făcut. Dansând, îşi irosea viața numai pentru a o regăsi; îşi pierduse identitatea şi deveni ceva mai măreț decât propria ei ființă; momentele de îndoială, precum şi cele în care se ura pe sine, alcătuiau acum o certitudine armonioasă;

nu mai era fata rea din fire, ci o altă făptură desăvârşită; nu-şi mai amintea cu regret de trecut, şi nici nu se mai gândea cu îngrijorare la viitor, ci trăia efectiv acest perpetuu prezent de desăvârşită fericire. Ea care nu ştia nici să picteze, nici să scrie, ea care nu putea nici măcar să cânte corect, devenise, în timp ce dansa, o artistă; ba mai mult, o zeiță, o divinitate care crease un nou cer şi un nou pământ, o divinitate care se bucura contemplându-şi opera.

„Da, domnule, ea-i iubita mea. Nu, domnule…" Gerry încetă o clipă să fredoneze şlagărul, pentru ai spune: „Am câştigat aseară la pocher şaizeci de lire! E bine, nu?"

Helen îi zâmbi şi aprobă într-o tăcere extatică. Bine, bine, totul era negrăit de bine.

„Şi nu vă pot descrie" continuă Staithes, „ce bucurie simt când scriu reclamele". Muşchii feții i se puseseră cu toții în mişcare, ea pentru o demonstrație la un curs de anatomie. „Mai ales cele referitoare la mirosurile urâte. Variații, pe tema: când îți miroase gura sau când puți a năduşeală".

„Ce oroare!" spuse doamna Amberley, cutremurându-se. „Ce oroare! Există o singură convenție, de pe timpul reginei Victoria, pe care o respect şi anume aceea de a nu vorbi despre asemenea lucruri."

„Tocmai de aceea este atât de amuzant să vorbeşti despre ele", spuse Staithes cu ochi ce scânteiau între muşchii sfincterului, pe care îi încordase ca să surâdă. „Aşa-i sileşti pe oameni să devină total conştienți de faptul că atât ei cât şi semenii lor sunt scârnavi. Exprimarea verbală îi zguduie şi-i trezeşte la realitate".

„Şi-i face să cumpere" spuse Anthony. „Uiți profiturile pe care le obții".

Staithes dădu din umeri. „Nu asta este esențialul" spuse. Anthony îl privi o clipă şi ajunse la concluzia că efectiv Staithes nu mințea. Întrucât îl privea, avantajele materiale *erau secundare*. „Distrug toate convențiile care

vă apără", continuă Staithes adresându-se doamnei Amberley, „şi în asta constă tot farmecul. Toți rămân goi şi fără apărare puşi față în față cu următorul fapt: nu poți trăi fără ceilalți şi când te apropii de ei îți vine greață"

Capitolul XIX

7 iulie 1912

Doamna Foxe frunzărea agenda cu paginile înnegrite de datele când aveau loc şedinţele diverselor comitete, vizitele filantropice în ţinut şi după amiezile pe care intenţiona să le petreacă în sala de joc destinată copiilor schilozi. În afară de aceste angajamente aveau, desigur, să survină rinele obligaţii mondene, avea să fie poftită la ceai în casa pastorului şi la masă, de prietenii ei din Londra. Şi cu toate astea, ştia dinainte, bilanţul total al verii ce bătea la uşă avea să fie un sentiment de vid interior. Oricât şi-ar fi umplut zilele cu diverse activităţi, timpul se scurgea foarte greu când se afla departe de Brian. În anii precedenţi fiecare vară aducea cu ea un mănunchi de zile trăite cum se cuvine. Dar acum Brian nu avea să petreacă decât o săptămână sau două acasă, înainte de a pleca în Germania, în luna iulie. Pleca acolo ca să deprindă limba. Era foarte important pentru el. Ştia că trebuie să se ducă şi în mod sincer dorea această călătorie. Şi totuşi, acum când sosise clipa despărţirii, suferea. Ar fi dorit să poată da frâu liber sentimentelor egoiste şi să-l păstreze alături de ea.

„Mâine pe vremea asta" îi spuse lui Brian când îl văzu intrând în odaie, „vei fi la Londra, în drum spre gara din strada Liverpool."

Brian încuviinţă din cap, o mângâiere pe umăr, se aplecă şi o sărută.

Doamna Foxe ridică ochii şi-i zâmbi. Apoi, uitând că făcuse legământ să nu scoată o vorbă despre ceea ce se petrecea în sufletul ei, spuse „Mă tem că vara asta va fi

destul de goală şi de mohorâtă". Îi păru imediat rău că nu ştiuse să tacă, când văzu faţa lui Brian umbrindu-se de tristeţe. Regretă cuvintele rostite chiar şi în timpul când o parte din fiinţa ei se bucura văzând cât de împărtăşită îi era dragostea, cât de atent şi de sensibil se arăta Brian faţă de tot ce o privea. „În afară de cazul când golul va fi umplut de scrisorile tale" adăugă, pentru a atenua prin propoziţia finală sensul frazei. „Căci îmi vei scrie, nu-i aşa?"

„D-desigur. N-nu încape v-vorbă."

Doamna Foxe îi propuse să meargă împreună la plimbare. Pe jos sau era mai bine cu trăsura? Vădit încurcat, Brian se uită la ceas.

„S-sunt invitat la masă la familia Thursley", răspunse, ca cineva care se află pus într-o situaţie dezagreabilă. „N-o să am p-prea mult t-t-t-... prea mult răgaz (cât de tare detesta perifrazele de care era silit să se folosească!) p-p-p-pentru o p-plimbare cu t-trăsura".

„Proastă mai sunt!" exclamă doamna Foxe. „Uitasem cu desăvârşire că eşti invitat la masă". Era adevărat că uitase. Dar nu era mai puţin adevărat că în clipa când îşi dădu iarăşi seama că şi în această ultimă zi va fi nevoită să stea departe de el, simţi că i se redeschide rana. Făcu o sforţare, ca nici pe faţa ei şi nici în vocea ei să nu răzbată nicio urmă din durerea care o măcina şi spuse: „Dar e destul timp ca să facem cel puţin câţiva paşi împreună în grădină, ce zici?"

Deschiseră uşa cu geamuri de la salon şi ieşiră în grădină. O luară pe cărarea ce străbătea peluza. Era o zi noroasă, dar era cald, aproape zăpuşeală. Sub cerul cenuşiu, florile păreau mai violent colorate, de-ai fi zis că sunt artificiale. Ajunseră la capătul potecii fără să scoată o vorbă şi o luară din nou spre casă.

„Îmi pare bine că ai ales-o pe Joan" spuse într-un târziu doamna Foxe. „Şi îmi pare bine că o iubeşti atât de mult Deşi într-un anumit sens, regret că v-aţi întâlnit acum. Fiindcă mă tem că până ce vă veţi putea căsători

va trece destul de mult timp şi că nu vă va fi uşor."

Brian încuviinţă, dând din cap.

„Va fi o perioadă când dragostea voastră va fi supusă la diferite încercări. Va fi greu; poate că nu veţi fi întotdeauna fericiţi. Şi totuşi" repetă cu o voce vibrantă şi emoţionată, „îmi pare bine că s-a întâmplat aşa, îmi pare bine, căci cred în dragoste". Credea în dragoste, aşa cum săracii cred în existenţa unei vieţi de apoi, îmbelşugate, luminoase, tocmai fiindcă n-au avut prilejul s-o cunoască. Îşi respectase soţul, îl admirase pentru tot ceea ce făurise. Ţinuse la el pentru meritele pe care le avea şi-i fusese milă de el, văzându-i slăbiciunile. Dar nu-i fusese niciodată dat să trăiască acele clipe de iubire care au puterea să schimbe faţa lumii. Cât despre dragostea trupească... considerase întotdeauna drept o pângărire aproape imposibil de suportat, clipele de apropiere fizică. Nu-l iubise niciodată. Tocmai de aceea credea atât de tare în dragoste. Trebuia să existe, pentru ca dezechilibrul creat de experienţa ei personală să fie restabilit cel puţin pe plan general. În afară de asta, poeziile stăteau mărturie că dragostea există într-adevăr şi că e un sentiment minunat şi sfânt, o revelaţie.

„E un fel de har", continuă, „dat de Dumnezeu nouă oamenilor, pentru a ne da noi puteri să devenim mai buni şi să ne putem împotrivi celui viclean. E uşor să refuzi să intri în mocirlă, când ai acceptat să te urci pe culmi."

Uşor, gândi Brian în clipele de tăcere care urmară, chiar dacă n-ai acceptat să te urci pe culmi. Nu-i venise greu s-o refuze pe femeia care, într-un cabaret din Grenoble, venise să se aşeze la masa lor, cu doi ani în urmă, când fusese cu Anthony acolo ca să înveţe franţuzeşte. Nu, nu era greu să rezişti unei asemenea tentaţii.

„Tu as l'air bien vicieux"{144} îi spusese fata în timpul primei pauze şi continuase adresându-se lui Anthony:

„Il doit être terrible avec les femmes, hein?”{145} Le propusese, apoi, să vină acasă la ea: „Tous les deux, j’ai une petite amie. Nous nous amuserons bien gentiment. On vous fera voir de choses drôles. Toi, qui est si vicieux - ça t’amusera.”{146}

Nu, fără doar şi poate că nu-i fusese greu să reziste deşi pe atunci nici măcar nu o zărise pe Joan. Adevăratele ispite nu se aflau în lucrurile de proastă calitate, ci în ceea ce era mai de preț pe lume. Pe vremea când se afla la Grenoble, ispitele se aflau în cărți. *Et son ventre*, *et ses seins*, *ces grappes de ma vigne*…

Frazele dăltuite de marii maeştrii ai literaturii se dovediseră a fi mult mai seducătoare şi ca atare mult mai primejdioase decât realitatea sordidă din baruri. Acum când spusese „da” realității celei mai frumoase ce exista pe lume, atracția exercitată de mocirlă avea din ce în ce mai puțină putere; de fapt încetase de a mai fi o tentație propriu zisă. Ispita era cuprinsă în ființa pe care o considera cea mai desăvârşită. Nu dorise creatura vulgară josnică, greu de deosebit de un animal, pe care o întâlnise în barul din Franța. Dar Joan era frumoasă, Joan era rafinată, Joan avea aceleaşi gusturi ca şi el – şi tocmai din aceste motive o dorea pătimaş. Tocmai fiindcă era cea mai desăvârşită (şi în aceasta consta situația paradoxală pe care o trăia sfâşiat de durere şi neştiind încotro s-o apuce) o iubea, dar o iubea aşa cum nu se cuvenea, dorind-o cu patimă.

„Îți aminteşti de versurile lui Meredith?”{147} spuse deodată doamna Foxe, în tăcerea ce se lăsase. „Din *Pădurile* adăugă, scurtând titlul poemului, ca şi cum ar fi vorbit de un prieten drag.

Dragostea, ea un vulcan, aruncă jăratec de țărână în bolta cerului. „Dragostea este un fel de piatră filozofală”, continuă. „Nu ne izbăveşte numai de cel rău ci ne şi preschimbă. Drojdia devine aur, Pământul rai.”

Brian o aprobă în tăcere. Şi cu toate astea, gândi, acele ademenitoare trupuri fără chip create de scriitori

ajunseseră acum să se prefacă toate în trupul lui Joan. În pofida dragostei, poate tocmai din cauza ei, sucubele căpătaseră un nume şi o personalitate.

Orologiul de deasupra grajdului şuieră ora douăsprezece şi la prima bătaie se produse o explozie silențioasă de porumbei care, întocmai ca nişte fulgi de zăpadă luați de un vârtej, zburară, proiectând pete albe pe masa întunecată alcătuită de un pâlc de ulmi.

„Doamne câtă frumusețe!" exclamă doamna Foxe şi în vocea ei se ghicea un elan pasionat.

Ce s-ar întâmpla – gândul se ivi brusc în mintea lui Brian – dacă maică-sa ar rămâne deodată fără niciun ban? Şi dacă Joan ar fi fost tot atât de lipsită de mijloace ca amărâta pe care o întâlnise la Grenoble, fără nicio altă alternativă?

Ultimul sunet se destramă în văzduh şi porumbeii se întoarseră unul câte unul zburătăcind, în turnulețul de deasupra orologiului, unde îşi aveau cuibul.

„Poate" spuse doamna Foxe, „că e timpul să pleci, dacă vrei să ajungi la timp".

Brian ştia cât îi venea de greu să-i spună să plece, aşa că generoasele ei cuvinte îl umplură de un fel de sentiment de vinovăție, care la rândul lui dădu naştere unui alt sentiment (căci nu-i plăcea să se simtă vinovat), ce semăna cu ciuda. „D-d-da n-am nevoie de o oră" spuse oarecum iritat, „c-ca să fac t-t-trei k-ki-lo-metri".

De îndată ce rosti cuvintele, îi fu ruşine de felul cum se purtase şi mai ales de tonul enervat cu care le rostise. Cât mai statură împreună se arătă față de maică-sa mai prevenitor decât de obicei.

La ora douăsprezece şi jumătate încăleca pe bicicletă şi se îndreptă spre casa pastorului. Uşa de la intrare, în stilul gotic reînviat în secolul al XIX-lea, îi fu deschisă de fata din casă şi Brian intră într-un vestibul ce mirosea a pudding şi a varză. Întotdeauna în vestibulul familiei Thursley mirosea aşa. Îşi dădu seama că puddingul şi varza dovedeau sărăcia gazdelor şi ca atare se simți

prost, ca şi cum ar fi avut şi el vreo vină ce nu-i dădea pace.

Fu poftit în salon. Doamna Thursley, comportându-se întocmai ca o doamnă în vârstă extrem de distinsă, se ridică de la masa ei de scris, pentru a-i ieşi în întâmpinare. „Iată-te, scumpul meu Brian" exclamă şi surâsul ei profesional, de bună creştină, se lumină de sticlirea unor dinți falşi, albi ca mărgăritarele. „Îmi pare bine că te văd!" Îi luă mâna şi o păstră îndelung într-ale ei. „Spune-mi ce face mama dumitale, la care țin atât de mult? Tristă, nu-i aşa, fiindcă pleci în Germania? De fapt cu toții suntem trişti. Ai un talent deosebit ca să sileşti pe toată lumea să-ți ducă dorul" continuă doamna Thursley să-şi debiteze complimentele, în timp ce Brian, roşu la față, nu mai ştia unde să se ascundă. Stătea în obiceiul doamnei Thursley să tămâieze pe cei cu care venea în contact, mai ales dacă erau bogați, aveau influență, sau îi puteau fi, eventual „utili. Dacă ar fi fost înghesuită cu întrebări ar fi răspuns că se poartă creştineşte. Îşi iubea aproapele; în fiecare om vedea partea bună; crea o atmosferă de încredere şi de bunăvoință. Dar dincolo de aceste mărturisiri, ascuns undeva sub nivelul conştientului, zăcea gândul că oamenii erau lacomi de linguşeli, oricât de cusute cu ață albă ar fi fost ele şi că erau gata să răsplătească, într-un fel sau altul, pe cei care-i ridicau în slava cerului.

„Uite-o pe Joan" exclamă, întrerupându-şi prinosul de laude şi adăugând pe un ton vioi şi plin de subînțelesuri: „Bineînțeles, că n-o să mai vrea să stea de vorbă cu o mamă plicticoasă şi bătrâioară. N-am dreptate Joan?"

Cei doi tineri se uitau unul la altul fără să scoală o vorbă, stingheriți la culme.

Uşa se deschise brusc şi domnul Thursley dădu buzna în odaie. „Priviți!" țipă (şi vocea îi tremura de furie) arătând o călimară de sticlă. „Cum mi se poate

cere să lucrez când în călimară n-am decât câțiva milimetri de mâzgă? Toată dimineața am înmuiat penița în călimară. Scriam două cuvinte şi iar trebuia s-o înmoi, niciodată n-am scris mai mult de două cuvinte şi…"

„Tată, a venit Brian" spuse Joan nutrind speranța, pe care o ştia de altfel neîntemeiată, că prezența unui străin în casă avea să-l readucă la realitate şi-l va face să tacă.

Domnul Thursley se uită la Brian şi-i întinse mâna. Nasul lui ascuțit era alb ca varul, semn că mânia nu-i trecuse. Apoi întoarse capul şi reluă văicărelile şi imputările de unde le lăsase. „Aşa se petrec întotdeauna lucrurile în casa asta! Cum se poate cere cuiva să lucreze serios?"

„Doamne Dumnezeule", se rugă în sinea ei Joan, „fă-l să tacă, fă-l să tacă odată."

„Vorbeşte de parcă n-ar fi în stare să-şi umple singur călimara", gândea Brian, „De ce oare nu-i spune nimeni"?.

Doamnei Thursley îi era imposibil să gândească, darămi-te să rostească o asemenea frază. Soțul său avea de pregătit predicile, articolele pe care le trimitea ziarului *The Guardian*, studiile sale cu privire la neo-platonism. Cum i se putea cere unui asemenea om să-şi umple singur călimara? Atât pentru ea, cât şi pentru domnul Thursley, era limpede ca lumina zilei, devenise limpede, după douăzeci şi cinci de ani de sclavie acceptată cu umilință şi primită de soțul ei ca un lucru ce i se cuvenea de la sine, devenise o axiomă că domnul Thursley nu putea face un asemenea lucru. În afară de asta, dacă s-ar fi încumetat să spună că nu are cu totul şi cu totul dreptate, soțul ei s-ar fi înfuriat şi mai tare. Numai Dumnezeu şi la ce ar fi fost în stare să spună sau să facă, fără să țină seamă că era de față şi Brian. Ar fi fost îngrozitor! începu să se scuze că nu umpluse călimara. Ceru servil iertare şi pentru ea şi pentru Joan

şi pentru servitori. Cu o voce menită şi să-l potolească şi să-l pună la locul lui, părea că se adresează unei ființe care era pe jumătate Iehova şi pe jumătate un dulău gata să muşte.

Gongul – familia Thursley poseda un gong care ar fi putut fi auzit din orice încăpere a unui conac mare – bubui atât de puternic încât şi domnul Thursley tăcu. Dar de îndată ce sunetele nu se mai auziră atât de tare, o luă de la capăt.

„Doar nu pretind cine ştie ce!"

„O să se liniştească când o să înceapă să mănânce" gândi doamna Thursley şi porni spre sufragerie, urmată de Joan. Brian se dădu în lături ca să-l lase pe pastor să treacă, dar domnul Thursley îşi aminti că era gazdă. Îi puse lui Brian mâna pe umăr şi-l împinse spre uşă, continuând să-şi bombardeze soția cu o rafală neîntreruptă de invective.

„Nu doresc decât puțină linişte. Nu cer decât minimum de condiții materiale necesare muncii mele. Minimum posibil. Dar nu obțin nici măcar atât. În casa asta te crezi într-o gară şi nimeni nu-şi aruncă niciodată ochii pe călimara mea. Nimeni nu vede că pe fund n-a mai rămas decât un pic de mâzgă. Şi cu asta trebuie să scriu".

Doamna Thursley mergea cu capul plecat, făcându-se parcă mai mică, pentru a se feri de rafală. Brian observă că dimpotrivă Joan se îmbățoşase. Muşchii i se încordaseră în asemenea măsură, încât trupul îşi pierduse grația.

În sufragerie se aflau cei doi frați mai mici ai lui Joan, aşteptând în picioare lângă scaunele lor. Când dădu cu ochii de ei, domnul Thursley uită de călimară pentru a relua tema zgomotului din casă. „În casa asta te crezi într-o gară" şi îndreptățita lui mânie clocoti iarăşi mai aprigă decât înainte. „George şi Arthur n-au făcut nimic altceva toată dimineața decât să alerge pe scări şi să tropăie prin grădină. De ce oare nu eşti în stare să-i ții

în frâu?”

Toată lumea se afla în jurul mesei. Aşteptau cu toţii în picioare ca pastorul să rostească rugăciunea: doamna Thursley la un capăt al mesei, soţul ei la celălalt; băieţii la stânga ei; Joan şi Brian la dreapta ei.

„Nişte derbedei” continuă domnul Thursley, zguduit de tunetele mâniei. „Nişte sălbateci”. În timp ce striga, simţea cum în trup i se urcă valuri de căldură, aproape de neîndurat, într-atât erau de plăcute.

Făcu o sforţare, îşi înfipse în piept bărbia lungă şi despicată în două şi tăcu. Nasul era încă de o paloare cadaverică şi, ca unele animale de mare expuse într-un acuarium, nările se contractau şi se dilatau, palpitând regulat dar neobişnuit de repede. În mâna dreaptă ţinea încă călimara.

„Benedictus benedicat, per Jesus Christum, Dominum nostrum” spuse, pe tonul pe care-l folosea în timpul slujbei, un ton grav, nuanţat uneori de un uşor tremolo şi impregnat de o semnificaţie transcendentală.

Ca şi cum s-ar fi aflat mult timp sub presiune şi s-ar fi deschis în sfârşit o supapă, se auzi un uşor oftat de uşurare când se aşezară cu toţii la masă.

„Zbierând şi hăulind” spuse domnul Thursley cu o voce ce nu mai era plină de cuviosie, ci aspră şi stridentă aşa cum era de obicei. „Cum mi se poate cere să lucrez în asemenea condiţii?” Trânti cu indignare călimara pe masă şi apoi îşi despături şervetul.

La celălalt capăt al mesei doamna Thursley tăia friptura de porc împănată, cu o extraordinară rapiditate.

„Dă-i farfuria tatei” spuse unuia dintre cei doi băieţi. Era esenţial ca domnul Thursley să înceapă să mănânce imediat.

Câteva clipe mai târziu fata din casă prezenta farfuria cu legume. Purta bonetă şi un şorţ foarte scrobit şi părea tot atât de bine muştruluită ca un soldat din regimentul de gardă. Farfuriile erau oribile, dar se vedea că se dăduseră mulţi bani pe ele; tacâmurile, din epoca

victoriană, erau de argint masiv. Preotul luă mai întâi cartofi fierbinți şi apoi o porție din varza tocată şi presată în forme dreptunghiulare, aşa încât semăna cu nişte cărămizi verzi şi umede.

Lăsându-se încă purtat de plăcutele valuri ale mâniei, domnul Thursley continuă „Femeile, pur şi simplu, nu pot înțelege ce înseamnă munca. Munca serioasă." După ce debită aceste cuvinte se puse pe mâncat.

După ce îi servi pe toți cu friptură, doamna Thursley îşi îngădui să spună: „Brian pleacă în Germania".

Preotul ridică ochii, continuând să mestece iute cu dinții din față, ca un iepure. „Unde anume?" întrebă, aruncându-i lui Brian o privire pătrunzătoare şi inchizitorială. Nasul îşi revenise la culoarea normală.

„M-Marburg."

„E o universitate acolo, nu e aşa?"

Brian făcu semn că era.

Domnul Thursley începu să râdă şi hohotele lui produceau un zgomot asemănător cu cel făcut de cărbunii aruncați în gura unui crematoriu. „Ai grijă să nu te pui pe băut halbe de bere ca studenții de acolo" spuse.

Furtuna se potolise. Dorind să-i arate soțului ei că gluma făcută de el avea extrem de mult haz, dar mai ales fiindcă putea în sfârşit răsufla uşurată, doamna Thursley începu şi ea să râdă. „Da, are dreptate, ai grijă Brian. Nu cumva să te pui pe băut halbe de bere".

Brian zâmbi, clătinând din cap.

„Apă, sau apă minerală?" îl întrebă jupâneasa cu un aer confidențial, pârâind şi din oasele de balenă ale corsetului şi din şorțul scrobit, când se aplecă să-l servească.

„Apă, vă rog".

După dejun preotul se duse în biroul lui şi doamna Thursley propuse, pe acelaşi ton vioi şi plin de subînțelesuri, ca cei doi tineri să facă o plimbare. Când auzi uşa, în formă de ogivă, trântindu-se în urma lor,

Joan trase adânc aer în piept, ca scăpată dintr-o închisoare.

Cerul era încă acoperit şi sub plafonul de nori joşi şi cenuşii aerul era blând, ca şi cum ar fi lâncezit de marea trudă de a fi purtat atâta vară. În pădurea în care intrară de îndată ce ieşiră din şosea, liniştea era apăsătoare – de ai fi zis că este alcătuită din tăcerea premeditată a unor fiinţe dotate cu simţire – încărcată de gânduri şi de sentimente nemărturisite. O păsărică nevăzută începu să cânte şi ghiersul ei părea să coboare din alt veac şi de pe alte meleaguri. Brian şi Joan mergeau ţinându-se de mână. Între ei se afla tăcerea pădurii precum şi o altă tăcere mai profundă, mai densă şi mai tainică, plămădită din simţămintele pe care nu îndrăzneau să le manifeste. Tăcerea căzută peste cuvintele prin care Joan ar fi vrut să se plângă de ai ei, fiind însă prea loială pentru a le rosti, tăcerea care îngheţa mila lui Brian, căci îşi dădea seama că dacă Joan nu deschidea vorba despre acest subiect, ar fi fost nedelicat din partea lui s-o compătimească; tăcerea, care ascundea şi nevoia ei de a i se arunca în braţe, pentru a găsi mângâiere şi dorinţele pe care Brian nu voia să le nutrească.

Poteca îi duse spre un loc unde creşteau arbuşti înalţi de rododendron. Se treziră dintr-odată într-o scorbură săpată în ziduri uriaşe de frunziş de un verde închis, ziduri de netrecut. Un lăcaş singuratec, în mijlocul unei mari singurătăţi, întocmai ca tăcerea lor, repetată de marea voce mută a pădurii.

„Să t-te c-cutremuri” murmură Brian, ascultând împreună cu Joan, (nu se auzea nimic altceva) bătăile inimilor lor, răsuflarea lor, precum şi toate acele vorbe nespuse, ridicându-se între ei doi:

Deodată, Joan nu mai putu îndura. „Când mă gândesc la zilele ce mă aşteaptă acasă…” Se plânsese de ai ei cu voce tare, împotriva voinţei ei. „Cât aş da să nu pleci, Brian!”.

Brian întoarse capul şi văzându-i ochii plini de lacrimi şi tremurul buzelor fu copleşit de duioşie şi de milă. Simţea cum întreaga lui fiinţă se destramă. Rostindu-i anevoie numele, o cuprinse în braţe. Joan rămase o clipă nemişcată, ţinând capul plecat şi rezemându-şi fruntea de umărul lui. Când îi atinse părul cu buzele Brian se simţi străbătut de fiori ca şi cum s-ar fi curentat. Sorbi cu nesaţ parfumul trupului ei. Deodată, ca şi cum s-ar fi deşteptat din somn, Joan începu să se mişte şi, îndepărtându-se puţin, se uită drept în ochii lui. În privirea ei inuman de fixă se citea o mare deznădejde.

„Draga mea" murmură Brian.

Drept răspuns Joan se mulţumi să dea uşor din cap. Dar de ce? Ce însemna acest gest? Ce refuza oare, cărei implicaţii a dragostei lui spunea nu"? „Dar J-joan...?" Vocea lui era anxioasă.

Joan nu-i răspunse. Se uita doar la el clătinând încet din cap. Câţi „nu" conţinea această simplă mişcare! Refuzul de a se plânge; refuzul de a lua în consideraţie, întrucât o privea, până şi posibilitatea fericirii; trista constatare că toată dragostea ei, precum şi a lui faţă de ea, nu puteau sta în cumpănă cu durerea despărţirii; hotărârea de a nu exploata sentimentul de milă pe care i-l inspirase precum şi hotărârea de a nu-i smulge, oricât de mult ar fi dorit să audă aceste cuvinte, o nouă declaraţie de dragoste, mai pătimaşă...

Dintr-odată, se aplecă îi luă faţa în mâini şi o sărută pe gură.

Dar tocmai acest lucru Joan hotărâse să nu-l ia cu sila de la Brian, acesta era gestul, care nu avea puterea să-i aline durerea ce avea să se abată asupra ei. Timp de câteva secunde stătu nemişcată, cu toţi muşchii încordaţi, încercând sa se împotrivească, să clatine din nou din cap, să se îndepărteze. Apoi, învinsă de o dorinţă mai tare decât ea, îi căzu în braţe. Trupul ei moale şi fără apărare îi căzu în braţe, buzele

întredeschise se ofereau sărutărilor lui. Închisese ochii şi în lumea întreagă nu mai exista nimic altceva decât gura lui Brian şi trupul lui subțire şi puternic înlănțuit de al ei.

Îi simți degetele răvăşindu-i părul de pe ceafă, apoi alunecându-i pe gât şi pe sâni. Simți cum i se sleiesc puterile, cum se cufundă din ce în ce mai adânc într-o altă lume plină de taină, în universul orb al apropierii trupeşti, aflat, dincolo de pleoapele ei închise.

Fără de veste, ca şi cum ar fi dat ascultare unui ordin negrăit Brian se îndepărtă de ea. Joan crezu că se va prăbuşi, dar puterile îi reveniră, aşa încât fu în stare să se țină pe picioare. Se clătină câteva clipe, apoi îşi regăsi echilibrul dându-şi în acelaşi timp seama că purtarea lui Brian însemna o injurie gravă. Se sprijinise de el cu întreaga ei ființă, trup şi suflet, şi-i dăduse drumul; îşi îndepărtase şi buzele, şi brațele, şi pieptul, lăsând-o în voia sorții, fără apărare, cu trupul de gheață ca şi cum ar fi umblat despuiată. Deschise ochii şi din privirea ei mustrătoare se vedea bine că era jignită de moarte. Îl văzu stând alături de ea cu chipul extrem de palid şi cu ochi ce-i ocoleau pe ai ei. Privirile li se întâlniră o clipă, apoi Brian întoarse capul.

Uită cât de înciudată fusese în îngrijorarea care o cuprinse iarăşi „Brian, ce e cu tine?”

O privi o clipă, apoi întoarse din nou capul. „Ar fi mai bine să ne întoarcem acasă” spuse aproape în şoaptă.

Era la sfârşitul lunii septembrie. Sub cerul de un albastru străveziu, câmpia părea toropită şi blândă, sub giulgiul subțiratic al ceții. Lumea părea îndepărtată şi ireală, ca amintirea unui ideal.

Trenul ajunse într-o haltă. Brian făcu semn unul hamal şi coborî din tren, ducând cea mai grea valiză. Îşi dădu seama că făcând o mică sforțare putea să-şi descarce conştiința de povara din ce în ce mai apăsătoare, pe măsură ce anii treceau, iscată de gândul că avea posibilitatea să plătească serviciile făcute de un

om sărac.

Hamalul alergă spre el şi aproape îi smulse geamantanul din mână. Avea şi el codul lui, ce-i impunea datorii de onoare. „Dați-mi mie valiza, domnule”, spuse oarecum indignat.

„Mai sunt d-două, în c-c-c-… înăuntru” izbuti Brian să articuleze, mult timp după ce hamalul trecuse de el, intrând în compartimentul al cărui nume nu-l putuse pronunța pentru a lua restul bagajului. „P-pot să-ți dau o mână de ajutor?” îl întrebă. Omul era bătrân, – să tot fi avut vreo patruzeci de ani mai mult ca el, socoti Brian. Avea păr alb şi fața îi era brăzdată de zbârcituri şi totuşi i se adresa spunându-i „domnule”, îi căra valizele şi avea să-i fie recunoscător pentru un şiling. „P-p-pot?

Bătrânul hamal nici nu-i răspunse. Dintr-o singură mişcare luă bagajele din plasă, cu vădită mândrie de a fi putut face dovada puterii şi destoiniciei lui.

O uşoară bătaie pe umăr îl făcu pe Brian să se întoarcă brusc Persoana cu care se găsi față în față era Joan.

„În numele legii!” spuse râzând, dar râsul era forțat şi ochii ei trădau îngrijorarea care se acumulase în acele săptămâni în care nu ştiuse ce să mai creadă. Brian îi trimisese din Germania scrisori ciudate şi deznădăjduite. După ce le citea nu mai ştia nici cum trebuie să gândească, nici cum trebuie să simtă şi nici ce putea aştepta de la el la întoarcere. În scrisori, ce e drept, îşi lua asupra lui întreaga vină, acuzându-se cu o violență al cărui rost nu-l desluşea. Dar în măsura în care şi ea era responsabilă de cele ce se petrecuseră în pădure (şi desigur că şi ea purta o parte din vină, şi de ce nu? ce era atât de rău în faptul că se sărutaseră?) simțea că imputările o priveau şi pe ea. Şi dacă Brian o ținea de rău pentru acest lucru, nu însemna oare că nu o mai iubea? Ce anume sentimente nutrea pentru ea, cum privea propriile lui reacții, ce gândea oare despre relațiile dintre ei? Fiindcă îi fusese pur şi simplu

imposibil să aştepte, o clipă mai mult decât era necesar, răspunsul la întrebările pe care şi le punea mereu, venise pe furiş să-l întâmpine la gară.

Brian rămăsese în faţa ei incapabil să scoată vreun cuvânt. Nu se aşteptase s-o întâlnească atât de repede şi era oarecum consternat, trezindu-se deodată faţă în faţă cu Joan, fără să fi apucat să se gândească la ceea ce avea să-i spună. Cu un gest reflex îi întinse mâna. Joan o lua, o strânse într-ale ei, tare, tare de tot ca şi cum ar fi dorit să-i transmită întreaga ei dragoste; dar chiar în timpul cât îi strângea mâna se dădu brusc în lături, temându-se parcă, în deruta ei spirituală de cel care între timp, ar fi putut lua locul lui Brian; se dădu în lături ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui om cu totul străin.

Graţia acelei mişcări sfioase, ce dădea la iveală atâta nesiguranţă, îl înduioşa pe Brian tot atât de puternic ca în ziua când o întâlnise pentru prima oară. Mişcarea, deşi neîndemânatecă, avea aceeaşi graţie ca legănarea unui pom tânăr în bătaia vântului. Aşa gândise atunci. Şi acum Joan făcuse acelaşi gest şi frumuseţea lui însemna din nou o revelaţie, dar mai cutremurătoare decât prima oară, deoarece implica faptul că Joan îl considera un străin; şi totuşi mâna care continua să o strângă pe a lui, spunea patetic că nu dorea să-l considere aşa.

Ochii ei aţintiţi într-ai lui părură să şovăie. Şi dintr-odată voioşia premeditată din privirea lui Joan se stinse, dând loc unei profunde nelinişti.

„Nu te bucuri că mă vezi, Brian?" îl întrebă.

Cuvintele ei avură darul să destrame o vrajă. Brian fu din nou în stare să zâmbească şi să vorbească, „Nu mă-b-bucur repetă şi drept răspuns îi sărută mâna. „D-dar nu c-c-credeam c-că am să t-te g-găsesc aici. Mai, mai, să mă sperii".

Expresia de pe chipul lui o linişti. În primele clipe când nu scosese nicio vorbă, faţa lui împietrită părea

cea a unui duşman. Acum, datorită surâsului care-i lumina obrajii, redevenise Brian cel dintotdeauna, Brian pe care-l iubea, băiatul atât de sensibil, atât de generos şi de bun, şi atât de frumos. Căci în ciuda feţei lungi şi ciudate, în ciuda trupului lălâu cu mădulare ce păreau să se mişte independent unele de altele, Brian era frumos tocmai fiindcă era atât de bun.

Trenul se urni zgomotos, începu să meargă din ce în ce mai repede şi apoi dispăru. Bătrânul hamal se îndepărtă pentru a face rost de o roabă, Brian şi Joan erau singuri la capătul peronului.

„Credeam că nu mă mai iubeşti" spuse Joan după un moment de tăcere.

„B-bine J-Joan!" îşi zâmbiră uitându-se unul la altul, dar după câteva clipe Brian privi în altă parte. N-o iubesc? gândi. Nenorocirea era că o iubea prea mult, că o iubea aşa cum nu se cădea, deşi Joan întruchipa tot ce exista mai bun pe lume.

„Credeam că te-ai supărat pe mine".

„D-dar d-de ce să mă supăr? spuse continuând să n-o privească în faţă".

„Ştii tu de ce."

„N-am fost supărat p-pe tine".

„Dar a fost vina mea".

Brian clătină din cap... „Nu n-a fost".

„Ba da, a fost" insistă Joan.

Brian clătină din nou din cap cu mai multă convingere, amintindu-şi ceea ce simţise în grota făcută în pădure de crengile de rododendroni, atunci când o ţinuse în braţe.

Hamalul se întoarse cu roaba lui şi mergea alături de ei, dându-şi părerea despre vreme şi informându-i despre ce se mai întâmplase şi ce se mai spunea în localitate. Mergeau în urma lui dându-i din când în când replica întocmai ca nişte figuranţi care aveau totuşi un rol în piesa ce se juca acolo.

Când ajunseră în dreptul porţii de la ieşirea din gară,

Joan îşi puse mâna pe braţul lui Brian. „Atunci totul merge bine, nu-i aşa?” Privirile li se întâlniră. „Am dreptul să mă socot fericită?”

Brian îi surâse fără să spună vreun cuvânt şi dădu afirmativ din cap.

În trăsură, Brian avu mereu imaginea chipului lui Joan iluminată de bucurie în clipa când îi răspunse fără cuvinte. Şi drept răsplată a unei iubiri atât de mari el nu-i putea da decât… Se gândi din nou la scena din pădure, copleşit de ruşine.

Când află de la Brian că Joan îl aşteptase la gară, doamna Foxe simți un junghi în inimă.

Cu ce drept? înainte ca ea, mama lui… Fără a mai pune la socoteală faptul că fusese de rea credință, căci Joan acceptase invitația ei de a veni să ia masa cu ei de îndată ce Brian se va întoarce acasă, ceea ce însemna că recunoscuse implicit dreptul doamnei Foxe de a petrece prima zi singură cu fiul ei. Şi iată că se dusese tiptil la gară ca să pună mâna pe el, chiar în clipa când cobora din tren. Nu se purtase prea corect.

Valul de mânie iscat de gelozie nu dură decât câteva secunde. Tocmai faptul de a se fi mâniat atât de tare o făcu să-şi dea seama că nu avea dreptate şi că astfel de sentimente nu erau demne de ea. Pe fața ei nu străbătu nimic din ceea ce clocotise în sufletul ei, şi începu să asculte zâmbind cu indulgență şi oarecum amuzată, relatarea întâlnirii de la gară, pe care Brian o povesti bâlbâindu-se şi folosind termeni vagi. Apoi făcând un mare efort, se sili nu numai să-şi ascundă sentimentele ci să şi uite cu totul de existența lor. Oricât de obiectiv ar fi privit lucrurile, credea totuşi că era îndreptățită să considere, nu fără oarecare părere de rău, că Joan dăduse dovadă de o anumită lipsă de – care era oare cuvântul cel mai nimerit? – de ingenuitate, căci nu era tocmai corect ca Joan să i-o ia înainte.

Nu tocmai corect, dar lucrul era de înțeles, şi dacă stăteai să te gândeşti, uşor de iertat. Când eşti

îndrăgostit… Joan era emotivă şi impulsivă din fire, ceea ce pe deoparte era bine, gândi doamna Foxe. Dar pornirile ei o mânau deopotrivă şi spre bine şi spre rău. Dacă ar fi cu putință ca puternicul şuvoi de viață ce-i clocotea în vine să fie canalizat într-un anumit sens, şi să trezească ceea ce se află bun în ea, dacă frumoasele şi generoasele ei năzuințe ar putea avea ecoul cuvenit, atunci Joan ar fi devenit o fată cu totul deosebită. Cu totul deosebită repetă în sinea ei, doamna Foxe cu convingere.

„Bine dragă" spuse a doua zi când Joan veni la dejun" „Am auzit că ai prins de o aripă pasărea noastră călătoare chiar înainte de a poposi la cuib". Doamna Foxe vorbise pe un ton glumeț şi fața ei era luminată de un zâmbet plin de grație. Dar Joan roşi simțindu-se vinovată.

„Sper că nu mi-ați luat-o în nume de rău?"

„Nu, de ce?" întrebă doamna Foxe. M-am gândit numai că rămăsese înțeles să ne vedem cu toții astăzi. Dat fiind că ai simțit că nu mai puteai aştepta…"

„Îmi pare rău", spuse Joan dându-şi seama că înăuntrul ei se iscă un sentiment ce nu se deosebea mult de ură.

Doamna Foxe îşi trecu afectuos brațul pe umărul fetei. „Hai să facem câțiva paşi în grădină şi să dăm de urma lui Brian".

Capitolul XX

8 decembrie 1926

Ieşind în vârful degetelor din salon, Hugh Ledwidge sperase să găsească un balsam în singurătate, dar în capul scării fu agățat de Joyce şi Colin. După cât se părea pe Colin îl interesa extrem de mult viața indigenilor şi dorise întotdeauna să stea de vorbă cu un etnolog calificat despre ceea ce văzuse el când luase parte la diverse vânători. Hugh fu nevoit să asculte aproape o jumătate de oră în şir prostiile pe caro ignorantul ăla le debita despre India şi Uganda. Se simțea covârşit de o mare oboseală. Nu dorea decât să fugă, să scape din casa asta unde sporovăiau cu toții ca nişte papagali, să ajungă în sfârşit pe tărâmul fermecat unde domneau în tăcere cărțile.

În cele din urmă se hotărâră, slavă Domnului, să-i dea pace şi Hugh inspiră profund şi-şi făcu curaj pentru a se încumeta să înfrunte chinul de a da iar ochii cu musafirii pentru a-şi lua rămas bun. Datoria de a saluta pe toată lumea la sfârşitul unei petreceri era unul dintre lucrurile de care avea oroare. Să fi iar obligat să vii în contact cu oamenii, să fi silit, atunci când te simți cumplit de obosit şi însetat de singurătate să surâzi forțat, să trăncăneşti iarăşi, făcând un nou efort de a nu spune ce gândeşti – ce obicei odios! Mai ales dacă era vorba să-ți iei rămas bun de la Mary Amberley. În anumite seri cucoana asta pur şi simplu nu-ți îngăduia să pleci; se agăța cu deznădejde de tine, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a se îneca. Îți punea întrebări, îți făcea confidențe, îți dădea detalii scabroase despre

aventurile amoroase ale cunoştinţelor ei, îţi spunea orice, numai ca să te facă să mai rămâi câteva minute. Ai fi zis că odată cu fiecare musafir care pleacă se destrăma o părticică din fiinţa ei. Hugh se îndreptă spre Mary cu inima strânsă. „Naiba s-o ia!" îşi zise, dându-şi seama că de fapt o ura. Da, o ura din mai multe motive printre altele şi pentru faptul că Helen continua să danseze cu grăjdarul ăla de Gerry. Îl cuprinse un nou val de furie când desluşi prin ceaţa iscată de miopia lui, grupul format în jurul lui Mark; înconjurată de Mark Staithes şi de tipul ăla, pe nume Beavis. Toate ipotezele groteşti despre o eventuală conspiraţie îi reveniră în minte. Desigur că vorbiseră despre el; fără îndoială că îi povestiseră doamnei Amberley cum se purtase în timpul exerciţiilor de apărare împotriva incendiilor şi pe terenul de fotbal; nu uitaseră de bună seamă nici episodul când îi aruncaseră papucii în cap peste paravanul ce despărţea boxa lui de a celorlalţi; îi trecu prin minte să facă cale întoarsă şi să plece fără a-şi mai lua rămas bun. Dar îl văzuseră venind spre ei, aşa încât aveau să-şi dea seama de ce anume se hotărâse să fugă şi ca atare aveau să-l ia şi mai rău în batjocură. Îi veni mintea la cap şi îşi dădu seama că toate ideile lui erau pure elucubraţii, că de fapt nu exista nicio conspiraţie. Ce rost ar fi avut? Chiar dacă Beavis îşi adusese aminte, de ce ar fi vorbit? Şi totuşi, totuşi... îndreptându-se din umeri, Hugh Ledwidge porni hotărât, spre locul unde putea fi atacat de duşmani.

Spre marea lui uşurare, Mary Amberley îl lăsă să plece fără multă vorbă. „Trebuie într-adevăr să ne părăseşti Hugh? Aşa devreme?" Nu mai spuse nimic altceva. Părea absentă, preocupată.

Beppo sâsâi câteva cuvinte amabile. Staithes înclină doar uşor din cap. Acum sosise clipa să-şi ia la revedere de la Beavis. Oare surâsul lui însemna într-adevăr ceea ce părea a fi, un surâs convenţional şi vag amical? Sau era doar o mască ce ascundea alte semnificaţii, dându-i

să înțeleagă că nu uitase de câte ori îl făcuseră de ruşine? Hugh plecă în grabă. De ce dracu or fi acceptând oamenii să ia parte la recepții tâmpite de felul ăsteia? Şi nu se satură niciodată, se duc mereu, ştiind din capul locului că n-avea niciun sens şi că toate sunt la fel de plicticoase…

Marck Staithes se adresă lui Anthony:

„Ştii cine e?"

„Despre cine vorbeşti? Despre Ledwidge. E ceva de capul lui?" Staithes îşi lămuri întrebarea. „Ochelaristul!" Anthony începu să râdă. „Sigur că da. El el. Săracul! Ne-am purtat groaznic cu el!"

„De aceea m-am prefăcut că nu-l recunosc" spuse Staithes arborând acel surâs anatomic prin care izbuti să exprime şi milă, şi dispreț. Cred că ai fi dat dovadă de milostenie dacă ai fi făcut şi tu aşa" adăugă. Faptul de a-l lua pe Hugh Ledwidge sub oblăduirea lui îi procura o autentică senzație de plăcere.

Cu totul şi cu totul fără sens, plicticoase la culme, da, aşa erau toate recepțiile. Şi nu numai atât, ci şi umilitoare. Căci ori de câte ori intrai într-un salon se găsea cineva să te umilească. Ba dădeai de un tip ca Beavis, care te privea zâmbind, ba de Gerry Watchett, care se comporta cu neobrăzarea unui grăjdar…

Pe scara, ce se afla în spatele lui, auzi pe cineva coborând în grabă. „Hugh! Hugh!" tresări ca şi cum ar fi fost prins cu mâța-n sac şi privi în jur. „De ce încerci să te strecori fără să-mi spui noapte bună?"

Încercând să-i răspundă pe un ton glumeț, „Păreai foarte ocupată" începu, făcându-i cu ochiul lui Helen prin lentilele ochelarilor. Se întrerupse brusc, uluit, înfricoşat parcă de propriile lui cuvinte.

Helen rămăsese pe scări, pe penultima treaptă, ținându-se cu o mână de balustradă. Degetele răsfirate ale mâinile libere se lipiseră de zid ca şi cum şi-ar fi luat avântul pentru un salt. Ce i se întâmplase? Ce minune fusese săvârşită? Fața îmbujorată ce se apleca asupra

lui părea să iradieze o lumină aflată în străfundul ființei ei. Nu mai era Helen, ci o făptură supranaturală. Față în față cu o frumusețe ce nu părea să aparțină acestui tărâm, Hugh roşi, căci vorbele lui menite să fie şugubețe, precum şi privirea plină de subînțeles, păreau grozav de nelalocul lor.

„Ocupată?" repetă Helen. „Dansam, atâta tot." Şi când rosti aceste cuvinte Helen grăi, ca şi cum un Moise naiv şi inconştient ai fi informat pe Iudeii care-l ascultau uluiți: Stăteam de vorbă cu Iehova, atâta tot. Helen continuă: „N-ai nicio scuză". Apoi spuse repede ca şi cum o nouă idee i-ar fi trecut brusc prin minte: „Nu cumva te-ai supărat pe mine, cine ştie de ce?" Ultimele cuvinte fură rostite pe cu toiul alt ton.

Hugh făcu din cap semn că nu. Dar răzgândindu-se găsi că e cazul să-i dea anumite lămuriri. „Nu sunt supărat" spuse accentuând cuvintele pentru a marca deosebirea dintre cele două noțiuni, „dar nu prea sunt sociabil."

Lumina ce răzbătea din străfundurile ființei ei se aţâța ca o flacără. Nu prea era sociabil! Auzi vorbă! Era prea frumos ca să fie adevărat! Şi de un comic nespus! Dansul făcuse din ca o făptură desăvârşită, transformând pământul în rai. Gândul că un om nu era sociabil (ce cuvânt absurd!) că putea simți altceva decât o nestăvilită dragoste pentru tot ce există şi pentru toți cei care trăiesc pe acest pământ, i se păru caraghios.

„Zău că eşti nostim, Hugh".

„Îmi pare bine". Îi răspunse, dându-i să înțeleagă că îl jignise. Îşi întoarse capul.

Auzi foşnind rochia ei de mătase şi un val de parfum îl izbi în obraz. Helen coborâse şi se afla aproape de el, foarte aproape, căci se oprise pe ultima treaptă. „Nu te-ai supărat fiindcă ți-am spus că eşti nostim?" îl întrebă.

Ridică ochii şi descoperi că fața ei se afla la acelaşi nivel cu a lui. Îmbunat de evidenta ei îngrijorare dădu negativ din cap.

„N-am spus-o cu răutate” explică Helen. „Voiam să spun, mă rog, nostim în sensul bun al cuvântului. Nostim, dar drăguț.”

Atunci când te simți încolțit nu e rău uneori să faci pe prostul. Hugh ridică zâmbind mâna dreaptă şi şi-o puse cu emfază pe piept. *Je suis pénétré de reconnaissance*. {148} Aşa avea să-i spună ca să-i mulțumească pentru epitetul „drăguț”. Gluma curtenitoare şi gestul emfatic şi burlesc fuseseră reacții automate la cuvintele spuse de Helen. „Je suis pénétré …”

Dar Helen nu-i dădu pas să ducă la bun sfârşit comedia concepută în stilul folosit în cursul celui de al optsprezecelea veac, căci imediat după ce rosti complimentul îi puse mâinile pe umăr şi-l sărută pe gură.

Timp de o clipă Hugh nu mai ştiu pe ce lume se află atât de mult îl surprinsese şi-l uluise o înăbuşitoare şi haotică bucurie.

Helen se îndepărtă puțin şi-l privi. Se făcuse galben la față. Parcă ar fi văzut o stafie. Zâmbi, căci Hugh era mai nostim decât oricând, se aplecă şi-l sărută din nou.

Prima oară când îl sărutase o făcuse din prea plinul de viață care îi gâlgâia în vine simțindu-se o ființă desăvârşită într-o lume desăvârşită. Dar fața lui speriată era de un comic atât de absurd, încât într-un fel nedesluşit transformase preaplinul unei vieți desăvârşite într-un soi de frivolitate răutăcioasă. A doua oară îl sărutase numai aşa, ca să se amuze şi în acelaşi timp ca să vadă ce o să se mai întâmple. Din curiozitate. O experiență făcută după toate principiile ştiințifice, dar în joacă. Era un cercetător care practica vivisecție, autorizat s-o practice fiindcă se dovedise desăvârşit, doritor s-o practice fiindcă era fericit. În afară de asta, Hugh avea o gură nemaipomenit de frumoasă. Niciodată nu-i fusese dat să sărute buze atât de pline şi de moi: experiența fusese neaşteptat de agreabilă. Nu dorise numai să vadă în mod obiectiv ce avea să mai facă

creatura absurdă din fața ei, ci şi să simtă din nou atingerea buzelor elastice şi proaspete, să aibă din nou prilejul să fie străbătută de fiorul ce pornea de pe buzele ei ca să alerge iute şi atât de năvalnic încât cu greu îl puteai îndura, ca nişte fluturi de noapte pe întreaga suprafață a corpului.

„Ai fost atât de amabil şi ți-ai dat atâta osteneală" spuse ea ca să motiveze oarecum cea de a doua sărutare. Fluturii de noapte roiau iarăşi în jurul ei poposind cu aripi tremurătoare, pe sânii ei încărcându-i de nespus de agreabili fiori.

„Să-ți dai atâta osteneală ca să-mi perfecționezi educația".

Hugh nu fu în stare decât să spună în şoaptă „Helen!" înainte de a se mai putea gândi la ceva, o cuprinse în brațe şi o sărută.

Gura lui apăsând-o pe a ei pentru a treia oară. Şi fluturaşii care zburau nebuneşte pe întregul ei trup... Dar, Doamne, de ce se îndepărtase atât de repede de ea?

„Helen!" spunea întruna Hugh. Statură o clipă nemişcați privindu-se în ochi. Între timp Hugh avusese timp să se gândească să descopere că se află în mare încurcătură. Îşi desprinse pe nesimțite brațul cu care o cuprinsese pe Helen. Nu ştia ce să-i spună, sau mai bine zis ştia, dar nu se putea hotărî. Inima îi bătea în piept să se spargă. Te iubesc, te doresc! striga, urla de dincolo de zidul tăcerii zidite de marca lui timiditate, dar nu izbuti să rostească niciun cuvânt. Îi zâmbi ca un prostănac şi-şi lăsă ochii în pământ gândind că ochii lui prin lentilele groase ale ochelarilor, trebuie să-i fi părut hidoşi fetei, hidoşi ca nişte ochi de peşte.

„Ce nostim e" gândi Helen. Dar râsul ştiințific îi pierise de pe buze. Timiditatea lui era contagioasă. Pentru a pune capăt unei situații dificile, spuse „Am să citesc toate cărțile pe care mi le-ai recomandat. Şi, fiindcă veni vorba, nu uita că trebuie să-mi dai lista".

Fiindu-i recunoscător că-i oferise un subiect despre

care îi stătea în puteri să discute, Hugh o privi din nou, numai o clipă, căci se simțea handicapat de ochii lui holbați. „Am să completez toate titlurile şi am să-ți trimit lista", spuse. Apoi după un scurt moment de tăcere, îşi dădu seama că din lipsă de prevedere epuizase printr-o singură frază prețiosul subiect oferit de cărți despre care se putea vorbi pe un ton impersonal. Din nou tăcerea, o tăcere penibilă. Într-un sfârşit, în disperare de cauză, căci efectiv nu mai găsea nimic de spus, Hugh se hotărî să-şi ia rămas bun. Se sili ca vocea lui să lase să străbată infinitele implicații ale dragostei ce i-o purta spuse: „Noapte bună Helen". Nădăjduise ca aceste trei cuvinte să fie mai elocvente decât un discurs. Helen avea oare să fie sensibilă la patetismul conținut în vorbele lui, avea oare să înțeleagă adânca lor semnificație? Se aplecă şi o sărută din nou, repede, abia atingându-i buzele, şi sărutarea lui era menită să-i spună că sentimentul ce-l purta pentru ea, era alcătuit din afecțiune, respect şi devotament.

Dar în socotelile lui nu ținuse seamă de reacțiile fetei. Stingherea la ce întunecase câteva clipe voioasa ei desăvârşire se risipise când buzele i se lipiseră de ale lui. Helen devenise iarăşi un cercetător amuzat care se ocupa cu vivisecția.

„Sărută-mă iar!" spuse şi când Hugh execută ordinul, Helen nu mai voi să-i dea drumul, ținându-i buzele lipite de ale ei, o clipă, încă o clipă... Zgomotul făcut de gramofon şi de oamenii din salon deveni dintr-odată mai tare. Cineva deschisese uşa, pe semne.

„Noapte bună Hugh!" murmură Helen, nedezlipindu-şi buzele de ale lui. Apoi se desprinse din îmbrățişare şi se năpusti pe scară, urcând treptele două câte două.

Privind-o cum iese în fugă din salon pentru a-şi lua rămas bun de la bietul Ledwidge, Gerry zâmbise cu satisfacție. Era îmbujorată la față şi ochii îi sticleau. Ca şi cum ar fi băut o sticlă de şampanie. Dansul i se

urcase la cap. Era foarte agreabil să le vezi cum îşi pierd minţile, total şi cu entuziasm, fără să stea măcar o clipă pe gânduri. Nu păstrau niciun dram de minte, ci o aruncau pe toată, dacă se poate spune aşa, dintr-odată, pe fereastră. Majoritatea fetelor erau al dracului de zgârcite şi de socotite. Nu-şi pierdeau decât o parte din minţi, cam jumătate, având grijă să păstreze cu grijă restul, pentru a putea juca rolul fecioarelor dezonorate. Nu erau decât nişte darnicele meschine. Toate. Întrucât o privea pe Helen, lucrurile stăteau cu totul altfel. Îţi dădeai seama că din clipa când demarase mergea într-a treia. Apăsa pe accelerator fără să se sinchisească dacă-i stătea ceva în cale. Lui Gerry îi plăcea felul ei de a se purta, nu numai fiindcă spera să se aleagă şi el cu ceva din sminteala ei, ci şi fiindcă nu se putea împiedica să-i admire în mod dezinteresat pe toţi cei capabili s-o ia razna fără să le pese de consecinţele faptelor lor. Oamenii de soiul ăsta radiază o oarecare măreţie, un anumit fel de îndrăzneală şi de generozitate. Aşa se comporta şi el când îşi putea permite. Helen ştia ce vrea. Şi după toate aparenţele avea şi temperament. Aşa îşi spunea în sinea lui cu satisfacţie, când se simţea apucat de braţ. Tresări şi se mânie pe data. Nimic nu-l scotea mai mult din sărite decât să fie luat prin surprindere. Se întoarse brusc şi dându-şi seama că persoana care îi făcuse semn era Mary Amberley, încercă să-şi lipească pe faţă o expresie amabilă, dar în zadar, căci privirea dură şi înciudată dezminţeau surâsul pe care-l arborase.

Mary era prea înfuriată ca să-şi dea seama că gestul ei îl exasperase. „Vreau să-ţi vorbesc Gerry”, spuse cu o voce joasă, pe care o voia cât mai firească, dar care, în ciuda eforturilor ei, tremura de enervare.

Iisuse Hristoase! Iar face o scenă! gândi Gerry. Niciodată pisăloaga de Mary nu-l întărâtase în asemenea hal. „Dă-i drumul!” spuse tare. Apoi cu gesturi calme, anume alese, pentru că în acel moment erau

insultătoare, îşi scoase tabachera, o deschise şi-i oferi o ţigară.

„Nu aici” spuse Mary.

Prefăcându-se că nu înţelege la ce face aluzie, Gerry îi răspunse „Iartă-mă, credeam că n-ai nimic împotrivă să se fumeze în această cameră.”

„Dobitocule!” Mânia ce mocnise atâta vreme ţâşni brusc şi violent. Îl apucă de mânecă şi-i ordonă „Haide!” Mai că-l târa după ea spre uşă.

În timp ce fugea spre scară Helen o văzu pe maică-sa şi pe Gerry urcând treptele ce duceau din salon către etajul de sus al casei. „O să fiu nevoită să caut alt partener” îşi spuse. Un moment mai târziu dădu de puştiul ăla de Peter Quinn şi alunecă din nou în paradisul făurit de dans.

„Iată unul care cade mereu în picioare,” spuse Anthony în timp ce Mary ieşea din cameră însoţită de Gerry Wotehett. „Nu ştiam că Gerry este actualul favorit…”

Beppo confirmă şi spuse oftând „Sărmana Mary”.

„Dimpotrivă” spuse Staithes: „ferice de ea, va ajunge de plâns mai târziu.”

„Şi nu se poate face nimic?” întrebă Anthony. „Cred că nu ţi-ar ierta niciodată dacă te-ai încumeta să faci ceva”.

Anthony clătină din cap. „Ce sinistru: să fii silit să dai ascultare anumitor porniri. Ca cerbul în octombrie sau cucul în august.”

„Anumite simptome arătau că era nevoită să dea ascultare unei anumite porniri şi întrucât mă priveşte” spuse Staithes: „Asta s-a întâmplat îndată după ce am văzut-o pentru prima oară. Dar am lecuit-o repede. Apoi i s-a ivit în cale derbedeul ăsta de Gerry Watchett.”

„E fascinant să observi cum se comportă aristocraţii” declară Anthony, cu un entuziasm ştiinţific.

Faţa de jupuit de viu al lui Staithes se contorsiona

pentru a exprima scârba pe care i-o producea individul. „E un gangster, nimic altceva, grosolan şi vulgar. De ce dracu te-oi fi înhăitat cu el la Oxford? N-am să pot înțelege niciodată.” De fapt făcuse tot felul de ipoteze care îl duseseră cu tocitele la concluzia că Anthony se legase de Gerry doar fiindcă era slugarnic din fire.

„Din snobism” declară Anthony, lipsindu-l pe Mark prin această mărturisire care nu-l costa mare lucru de o mare parte din plăcerea scontată. „Dar, şi aş dori să subliniez acest lucru, oameni ca Gerry joacă un rol esențial în educația liberală a fiecăruia. Era într-adevăr ceva măreț în el pe vremea când era bogat. O anumită îndrăzneală cu totul dezinteresată. Acum...” Ridică mâna, apoi o lăsă să cadă. „Nu mai e decât un gangster, ai perfectă dreptate. Dar tocmai acest fapt e fascinant, căci e fascinant să observi cu cită uşurință se transformă aristocrații în gangsteri. De fapt, dacă stai să te gândeşti, nu-i nimic de neînțeles. Iată un om crescut cu ideea că are un drept divin de a se înfrupta din tot ce există mai bun pe lume. Şi atâta vreme cât acest drept este respectat, se comportă ținând seamă de toate regulile înscrise în codul de onoare, „noblesse oblige”{149} şi altele de acelaşi fel. Toate acestea amestecate indisolubil cu obrăznicie, fără doar şi poate, dar totuşi nu se poate nega că în toate manifestările aristocraților există ceva autentic. Dacă nu mai au rente, atunci se petrec cele mai ciudate lucruri. Providența le hărăzise să se înfrupte din tot ce există mai bun şi ca atare aranjase în aşa fel lucrurile, încât să aibă şi mijloacele necesare pentru a-şi procura tot ce există mai bun. Dacă nu mai pot obține în mod legal ce li se cuvine, se cred îndreptățiți să ia în mod ilegal. În alte vremi Gerry s-ar fi apucat de tâlhărie sau de simonie. Ar fi fost un admirabil condotier sau un cardinal de mâna întâi. Dar biserica şi armata au devenit astăzi instituții prea onorabile şi prea specializate. Nu mai e loc pentru amatori. Aristocratul sărăcit nu are de ce se apuca în

afară doar de afaceri. Vinde automobile, speculează mărfuri sau acțiuni. Lansează societăți dubioase şi dacă are fizicul cuvenit, în momentele libere devine şi amant profesionist. Dacă are norocul să fie înzestrat şi cu darul de a bârfi îşi poate face un venit suplimentar din formele evoluate ale şantajului şi ale denunțului şi anume poate deveni autorul unor romane de scandal. *Noblesse oblige*, dar nu numai noblețea te obligă, ci şi sărăcia şi atunci când amândouă te înghesuie, atunci, atunci noi cei care facem parte din burghezie trebuie să avem grijă să ne numărăm paralele… Altfel… Sărmana Mary!"

În dormitorul de la etaj Mary îl împroşca pe Gerry fără încetare cu imputări şi injurii. Fără să se uite măcar la ea, Gerry părea cu totul absorbit de contemplarea tabloului de Pascin atârnat deasupra şemineului, care înfățişa două femei goale tolănite pe un pat, privite din față.

„Îmi place tabloul ăsta" spuse alegând în mod premeditat o frază ce nu avea nicio legătură cu ceea ce debita doamna Amberley. Când Mary se opri o clipă pentru a-şi trage răsuflarea, Gerry adăugă „Îți dai seama că tipul care le-a pictat pe fetele astea a făcut dragoste cu ele. Cu amândouă. În acelaşi timp".

Mary Amberley se făcu albă la față; buzele îi tremurau şi nările îi palpitau ca şi cum ar fi fost puse în mişcare de un flux de viață străin şi cu neputință de stăvilit.

„Nici măcar nu m-ai ascultat" țipă. „Eşti îngrozitor, eşti monstruos!" Torentul de ocări începu să curgă iarăşi mai dezlănțuit ca înainte.

Gerry continua să privească tabloul de Pascin stând tot cu spatele la ea. Într-un târziu, după ce mai trase o dată din țigară, aruncă mucul în sobă şi o privi.

„Când o să termini" spuse pe un ton obosit, „putem să ne băgăm în aşternut", şi adăugă după o scurtă pauză în timpul căreia o văzuse pe Mary holbându-se la el, sufocată de furie, „Fiindcă de fapt, asta vrei". Zâmbind

ironic se apropie de ea. Când ajunse lângă Mary se opri şi-i întinse îmbietor mâna. Gerry avea mâini mari, bine îngrijite, dar care denotau lipsă de sensibilitate, grosolănie şi brutalitate.

Ce mâini hidoase, gândi Mary, odioase. I se păreau cu atât mai odioase cu cât îşi amintea că tocmai aceste mâini urâte şi brutale o seduseseră încă din prima clipă; şi chiar şi acum, deşi îi era ruşine şi avea atâtea motive să-l urască, mâinile exercitau asupra ei o fascinație căreia nu

I se putea împotrivi. „Ce ai de gând?" întrebă Gerry pe acelaşi ton plictisit şi batjocoritor cu care îi vorbise mai înainte.

Drept orice răspuns Mary îi trânti o palmă, dar Gerry cu o mişcare rapidă, îi prinse mâna înainte de a-i fi atins obrazul, apucând din zbor şi cealaltă mână în clipa când se ridica asupra lui. Mary nu mai putea face nicio mişcare.

Fără să spună niciun cuvânt şi continuând să-i zâmbească o sili să dea înapoi, pas cu pas, spre colțul camerei unde se afla patul.

„Brută! Eşti o brută" spunea întruna Mary, zbătându-se în zadar. Faptul că se afla neputincioasă în brațele lui, îi producea o nedesluşită plăcere. Gerry o împingea mereu, neîndurător, spre divan până ce-şi pierdu echilibrul şi căzu întinzându-se pe cuvertură (căzu în timp ce Gerry cu un genunchi proptit pe marginea patului se apleca asupra ei continuând să zâmbească batjocoritor). „Brută, eşti o brută". Dar fu nevoit să recunoască în sinea ei – şi acest gând îi produse o stare de exaltare tocmai fiindcă era vorba de ceva ruşinos – că de fapt *dorea* într-adevăr ca Gerry să se poarte, cu ea aşa cum făcea ca şi cum ar fi fost o prostituată, un animal. În propria e casă, plină de musafirii care o aşteptau, în propria ei odaie cu uşa nezăvorâtă. Fetele ei se întrebau desigur unde dispăruse… Poate că tocmai acum urcau scara ca s-o caute… Da, dorea într-adevăr

să i se întâmple tot ce i se întimpin. Continuând să se zbată în brațele lui Gerry acceptă gândul, sau mai bine zis, intuiția fulgurantă, care o făcu să înțeleagă că această intolerabilă degradare, era împlinirea unei vechi dorințe; o revelație minunată şi îngrozitoare în acelaşi timp. Apocalipsul, da, apocalipsul trăit într-o singură clipă, de urgie căci era şi înger şi demon, şi curată ca un mieluşel şi pângărită ca cea din urmă femeie în clipa acestei experiențe divine şi scârboase, acestei experiențe de neîndurat…

„Între civilizație şi sexualitate" spunea Anthony, „există un raport foarte precis, căci ultima creşte în funcție de prima."

„Pe cuvântul meu" spuse Beppo fâsâind de bucurie, „în cazul ăsta trebuie să spunem că am ajuns la un înalt grad de civilizație".

„Civilizație înseamnă hrană şi literatură la îndemâna tuturor. Friptură şi reviste care să conțină romane foileton pe care să le poată cumpăra oricine. Proteine de cea mai bună calitate drept hrană trupească, literatură de mâna treia drept hrană spirituală. Şi procesul are loc într-o lume citadină, ferită, fără riscuri şi fără eforturi fizice obositoare. Într-un oraş ca cel în care ne aflăm noi de pildă, poți trăi ani în şir fără să bagi de seamă că există pe lume ceva care poartă numele „natură". Tot ce se află în jurul nostru este făurit de mâna omului, pentru a asigura confortul în orice anotimp. Dar oamenii se pot sătura până şi de confort; simt nevoia să se agite, să-şi asume riscuri, să li se întâmple lucruri extraordinare. Şi unde poți duce o asemenea viață în epoca noastră? Afacerile, politica, uneori câte un război, sportul şi în sfârşit sexualitatea. Dar majoritatea oamenilor nu pot deveni speculanți sau politicieni şi, având în vedere proporțiile pe care le-a luat războiul… Sporturile rafinate şi primejdioase sunt apanajul bogătaşilor. Şi atunci nu mai rămâne decât sexualitatea.

Pe măsură ce creşte civilizaţia materială sporeşte şi indicele sexualităţii. E fatal. Având în vedere că în acelaşi, timp factorii hrană şi literatură acţionează ca excitanţi... Dădu din umeri... „Mă rog, rezultatele sunt evidente!"

Beppo era încântat. „Explici totul splendid!" exclamă. „Tout comprendre c'est tout pardonner."{150} îşi dădea seama cu încântare că teoria lui Anthony nu numai că scotea pe orice basma curată şi îngăduia oricui (Beppo dorea ca toţi oamenii să fie tot atât de fericiţi precum era el) să facă orice, dar absolut orice, şi acest cuvânt se referea şi la seducătorii chelneri din Toulon şi la bărbaţii deghizaţi în femei ce purtau cizme (deloc pe gustul lui, dar absolut deloc) de la Kurfurstendam.

Staithes ascultase fără să spună vreun cuvânt. Dacă evoluţia socială avea să aibă drept efect ca şi mai mulţi oameni să se bălăcească în noroi, atunci era cazul să stai şi să te întrebi...

„Ştiţi ce spunea Doctorul Johnson?"{151} reluă Anthony înfierbântându-se... Îşi amintise aşa dintr-odată, şi ideea i se păruse un dar oferit de memorie inteligenţei sale discursive, un dar menit să ilustreze schema elaborată de raţiune să-i argumenteze teoria, lărgindu-i în acelaşi timp domeniul. Din felul în care vorbea se vedea bine că se bucura de această descoperire ca de o victorie personală. „Cum suna oare fraza? A, da. Anevoie de găsit o meserie mai nevinovată decât aceea de a aduna bani. Ceva în genul ăsta. Nu e formidabil?" începu să râdă tare. „Inocenţa celor care sug sângele săracilor dar n-ar pişca-o de fund pe nevasta vecinului pentru nimic în lume. Inocenţa lui Ford şi a lui Rockefeller! Secolul al XIX-lea a fost Era Inocenţei, a acestui soi de inocenţă, aşa încât astăzi sân tem oarecum îndreptăţiţi să afirmăm că arareori un om îşi petrece timpul mai nevinovat decât atunci când face dragoste".

Tăcură cu toţii. Staithes se uită la ceas. „E timpul s-o

luăm din loc, dar problema e să găsim gazda", spuse întorcându-şi scaunul aşa ca să poată examina întreaga încăpere.

Se ridicară în picioare. Beppo se îndreptă spre un colț ca să dea mâna cu nişte tinerei. Staithes şi Anthony se îndreptară spre uşă. „Problema e s-o găsim...!" repeta întruna Staithes.

Când ajunseră în vestibul dădură de doamna Amberley şi de Gerry care coborau pe scară.

„Te căutam", spuse Anthony, „ca să-ți urăm noapte bună".

„Plecați atât de devreme" strigă Mary cu o voce devenită brusc anxioasă.

Dar niciunul nu se lăsă înduplecat, aşa încât câteva minute mai târziu Staithes, Gerry Watchett şi Anthony porniră, toți trei, spre centru.

Gerry fu cel ce vorbi primul. „Blestematele astea de zgripțoroaice" spuse, vărsându-şi paraponul şi clătinând din cap. Apoi le propuse cu o voce mai veselă să facă o partidă de pocher. Dar Anthony nu ştia şi Staithes nu avea chef să joace pocher, aşa încât Gerry fu nevoit să-i lase în plata Domnului şi să-şi caute alți tovarăşi mai simpatici.

„Bine c-am scăpat de el" spuse Mark. „Ce-ar fi să vii la mine acasă şi stăm de vorbă o oră, două?"

În timp ce mergea spre casă, Hugh Ledwidge simțea că ceea ce i se întâmplase era lucrul cel mai important, mai extraordinar şi mai neverosimil pe care-l trăise vreodată. Atât de frumoasă şi atât de tânără. Atât de plăpândă şi de mlădioasă! (Ce păcat că nu se aruncase în Tamisa ca s-o salveze! „Helen! Puişorule! Şi ea ar fi murmurat plină de recunoştință, Hugh! Hugh!...") Dar chiar şi fără nicio sinucidere fusese destul de extraordinar. Gura ei apăsată pe a lui. De ce oare nu fusese în stare să dea dovadă de mai mult curaj, de mai multă prezență de spirit? Câte lucruri ar fi putut să-i

spună, câte alte gesturi ar fi putut face! Şi totuşi, într-un fel, poate că era mai bine să se fi purtat aşa cum se purtase, stupid, inept, timid. Mai bine, fiindcă purtarea ei în acest context dovedea şi mai concludent că ținea la el, mai bine fiindcă dădea mai mult. preț acțiunii ei. Se purtase atât de feciorelnic, de curat şi totuşi spontan, fără să fie în niciun fel silită de el. Dimpotrivă, nu ținuse seamă de faptul că el opusese oarecare rezistență. Coborâse treptele, îi pusese mâinile pe umeri şi-l sărutase. Da, îl sărutase în pofida a tot şi a toate, îşi spunea în sinea lui Hugh, prins într-un vălmăşag de sentimente, căci mirarea de a fi fost victorios se învecina ciudat cu o senzație de ruşine, de slăbiciune şi de zădărnicie: Da, îl sărutase în pofida a tot şi a toate. *Non piu andrai*{152}, începu să fredoneze, în timp ce se îndrepta spre casă; apoi ca şi cum umeda noapte londoneză s-ar fi prefăcut într-o dimineață de primăvară pe o pajişte însorită, începu să cânte în gura mare.

Când ajunse acasă se aşeză la birou şi începu să-i scrie:

„Helen, Helen... Dacă repet silabele prea mult încep să-şi piardă sensul pentru a deveni doar un zgomot în tăcerea odăii mele, un zgomot înspăimântător şi fără noimă. Dar dacă rostesc numele numai de două sau trei ori, încetinel, cât de plin, de somptuos devine. Se încarcă cu atâtea ecouri şi amintiri. Nu mă gândesc prea mult la Elena din antichitate. Nu pot să mi-o închipui altfel decât ca pe o femeie matură, cea căsătorită cu Menelaus şi care a fugit cu Paris. Nu o pot crede că a fost vreodată într-adevăr tânără, aşa cum eşti tu, negrăit de tânără, asemenea unei flori. Nu, când rostesc numele tău, prin el întrezăresc imaginea acelei Elene cântate de Edgar Poe, fata a cărei frumusețe îl sileşte pe călător să se întoarcă pe meleagurile unde a văzut lumina zilei, în lumea lui. Nu spre lumea concretă alcătuită din pasiuni, ci spre acea lume mai îndepărtată,

mai greu de atins, dar mai fermecătoare, ce se află dincolo de pasiunile noastre, deasupra lor. Dincolo şi deasupra pasiunilor dar implicându-le, cuprinzându-le, deşi le transcende…”.

Umplu multe pagini. Totuşi termină la timp ca să poată pune scrisoarea la cutie înainte de miezul nopții când se ridicau scrisorile. În drum spre casă nu mai simțea decât beția triumfului. Uitase cât de timid, cât de ruşinos, de laş putea să fie; nu-şi mai aducea aminte decât de sentimentul ce-l înaripase cât timp compusese scrisoarea. Plutind deasupra eului său de toate zilele, uită să închidă în scrin bandajul herniar înainte de a se băga în pat, aşa încât doamna Brinton să nu-l vadă dimineața când venea să-i aducă ceaiul. Stătu multă vreme treaz în pat, gândindu-se tandru, patern şi poetic, la Helen şi în gândurile lui se strecurau uneori şi dorințe, dar dorințe atât de vag conturate şi de gingaşe, încât voluptatea putea fi confundată cu pietatea. Stătu multă vreme treaz gândindu-se la negrăita tinerețe a fetei, la acea Helen atât de plăpândă şi mlădie, atât de gingaş pură, şi apoi la acele neaşteptate, extraordinare sărutări.

Capitolul XXI

31 august 1933.

Helen apăsă pe butonul soneriei şi stătu să asculte. Din spatele uşii zăvorâte nu se auzea nici cel mai mic zgomot. Călătorise toată noaptea şi venise direct de la gară. Nu era decât ora zece dimineața, aşa că probabil maică-sa nu se sculase încă. Sună din nou şi după ce aşteptă câteva clipe, sună iar. Dormea adânc desigur, în afară de cazul când nu se întorsese încă acasă. Unde o fi petrecut oare toată noaptea? Şi cu cine? Helen se încruntă când îşi aduse aminte de rusul ăla infect pe care îi găsise în casa maică-sii când trecuse ultima oară prin Paris. Sună a patra oară şi din nou apoi, iarăşi a cincea oară. Dinăuntru răzbătu un zgomot de paşi. Helen oftă pe de o parte uşurată că maică-sa se afla acasă, pe de altă parte îngrijorată gândindu-se la ceea ce o aştepta, în clipele sau orele pe care avea să le petreacă împreună. Uşa se deschise în sfârşit, lăsând să se întrevadă o odaie cufundată în semi-obscuritate. Mirosea a mâncare râncedă, a eter şi a cotoi. În prag se afla doamna Amberley într-o pijama roz, murdară. Părul vopsit în portocaliu îi atârna în laţe şi era încă buhăită de somn. Timp de câteva secunde faţa maică-sii i se păru o mască, ce nu exprima decât buimăceală şi lipsă de înţelegere, masca unei femei. trecute şi puhave. Cu viteza fulgerului, odată cu un zâmbet de sinceră încântare, masca reînvie şi odată cu viaţa, tinereţea se întoarse pe chipul doamnei Amberley.

„Ce bucurie! Draga mea sunt atât de fericită să te văd.”

Dacă n-ar fi aflat din atâtea amare experienţe că voioşia şi tandreţea pe care o manifesta doamna Amberley în primele clipe aveau să fie inevitabil urmate fie, în cel mai bun caz, de o criză de depresiune în cursul căreia îi era silă de tot şi de toate fie de un acces de furie demenţială, Helen ar fi fost emoţionată de căldura cu care o întâmpina maică-sa. Dat fiind că aşa stăteau lucrurile, Helen se lăsă îmbrăţişată şi nedescreţindu-şi fruntea, trecu pragul cu faţa împietrită, gata să înfrunte coşmarul din care era alcătuită viaţa maică-sii.

De dată aceasta coşmarul conţinea şi un element comic.

„A trebuit să fac asta din cauza otrăvii ăleia de *la femme de mènage*”{153} explică, după ce intrară în vestibulul urât mirositor. „îmi fura ciorapii. Aşa că trebuia să-mi încui dormitorul când plecam de-acasă. Într-o bună zi mi-am pierdut cheile. Mă ştii cum sunt” adăugă cu satisfacţie, lăudându-se în virtutea obişnuinţei cu zăpăceala ei de care se mândrise mereu. Cu mine nu-i chip”. Clătină din cap şi arboră acel surâs ce-i ridica uşor colţul buzelor, un surâs conspirativ. „Când am sosit acasă am fost nevoită să sparg uşa.” Arătă cu degetul spărtura făcută în partea de jos a uşii. „Zău că merita să mă vezi cum izbeam cu fierul de călcat!” În vocea ei se ghiceau hohote de râs. „Norocul meu că lemnul era moale. Lemn de proastă calitate, infect, ca tot ce se află în păduchioasa asta de casă.”

„Şi te-ai vârât prin gaura asta în dormitor?” întrebă Helen.

„Da, uite aşa.” Şi, aşezându-se în patru labe, doamna Amberley îşi băgă întâi capul, apoi se întoarse pe o parte şi vârî braţul şi umărul drept, apoi cu o surprinzătoare agilitate. Îşi trase restul corpului de cealaltă parte a uşii. În vestibul îi rămăseseră numai picioarele. Şi le trase încet, omul câte unul şi o clipă mai târziu prin gaură, întocmai ca prin uşa unei cuşti, apăru faţa puţin

congestionată a doamnei Amberley.

„Ai văzut? Nu e mare scofală. Şi unde mai pui că madam Roger o mult prea grasă ca să mă poată imita. N-are nicio şansă. Am scăpat de grija ciorapilor."

„Vrei să spui că nu mai intră niciodată în dormitorul tău?"

Doamna Amberley dădu din cap. „Nu mai poate, de când mi-am pierdut cheia, şi asta s-a întâmplat acum vreo trei săptămâni. Da, cel puțin trei săptămâni". Vorbea pe un ton triumfător.

„Dar atunci cine îți face curat?"

„Cine?"… Doamna Amberley şovăi o clipă. „Cum cine? Curăț eu, bineînțeles" explică ea puțin enervată.

„Tu?"

„De ce nu?" Din gura cuştii, doamna Amberley se uită oarecum sfidător drept în ochii fiicei sale. Timp de câteva clipe se priviră în tăcere, apoi izbucniră amândouă în râs.

„Vreau să-mi arunc şi eu ochii" spuse Helen continuând să zâmbească şi se aşeză şi ea în patru labe. Fața ei împietrită se însufleți la dogoarea unui val de duioşie. Când ridicase ochii privind-o din cuşcă, maică-sa fusese atât de absurdă, atât de caraghioasă, caraghioasă ca un copil, încât se simțea dintr-odată din nou în stare s-o iubească. S-o iubească fără s-o ia în serios, s-o iubească tocmai fiindcă putea să facă haz pe seama ei.

Doamna Amberley îşi retrase capul. „Desigur că nu e prea multă ordine", murmură pe un ton puțin înfricoşat în timp ce Helen se răsucea în gaură. Stând în genunchi băgă iute sub pat nişte rufe murdare şi resturile dejunului luat cu o zi mai înainte.

Ridicându-se în picioare Helen se uită în jur. În odaie era mai murdar decât îşi închipuise. Mult mai murdar. Se sili să-şi păstreze zâmbetul, dar muşchii feței nu voiră să-i dea ascultare.

Trei zile mai târziu, Helen se afla în drum spre Londra. Deschizând jurnalul englezesc pe care-l cumpărase la Paris în Gara de Nord, citea cu o egală lipsă de interes ştirile referitoare la criza economică, la un meci amical, la naziști şi la New Deal{154}. Oftă şi întoarse pagina. Deodată, tipărit cu litere mari, un titlu îi atrase atenția. „Un admirabil roman de debut". Mai jos, cu litere ceva mai mici, stătea scris „Am*antul invizibil d*e Hugh Ledwidge. Comentariu, de Catesby Rudge". Helen împături jurnalul ca să-l poată mânui mai uşor şi citi cu foarte mare atenție.

O nouă carte, îmi ziceam, ca toate celelalte. Eram pe punctul de a o da la o parte, fără s-o citesc. Dar din fericire ceva m-a făcut să-mi schimb părerea, poate o intuiție mistică. Am deschis cartea. Am răsfoit-o oprindu-mă din când în când ca să citesc câte o frază. Şi frazele asupra cărora îmi aruncam ochii erau nestemate, giuvaeruri făurite cu meşteşug dintr-un cleştar fără cusur. M-am hotărât să citesc romanul. Era ora nouă seara. Miezul nopții m-a găsit citind, vrăjit. De abia aproape de ora două noaptea m-am dus să mă culc şi capul îmi vuia de exaltarea produsă de capodopera pe care o terminasem.

Cum să vă descriu această carte? Aş putea-o numi-o fantezie. Până la un anumit punct definiția este exactă. „Amantul invizibil" este o fantezie. Dar o fantezie care te cutremură, deşi rămâne aeriană, cu tâlcuri adânci, deşi subiectul, pasionant de altfel, nu e deloc grav. O carte făurită din lacrimi şi din zâmbete. Umorul subtil se îmbină cu înalta spiritualitate a unui Galahad. Paginile sunt îmbibate de o voioşie ce țâşneşte dintr-o huma zdrobită şi hohotele de râs sunt încă umede de roua lacrimilor. Şi de la un cap la altul al cărții curge acelaşi şuvoi neîntrerupt de nevinovăție copilărească, atât de binevenită, azi, când lumea e plină de romancieri care se vor discipoli ai lui Freud, şi alții de aceeaşi teapă, care scriu o ciorbă lungă

şi anostă despre sexualitate. Această fantezie, în care apare un amant invizibil, dar veşnic prezent, care nu-şi slăbeşte nicio clipă din ochi iubita, o ființă pe jumătate femeie, pe jumătate copil, este străbătută de o inocență aproape divină. Dacă aş dori să sintetizez într-o singură frază părerile mele asupra cărții aş spune că este povestea lui Dante şi a Beatricei istorisită de Hans Andersen...

Suprapunându-se peste amintirea puținelor şi nevolnicelor încercări făcute de Hugh în calitate de amant, cuvintele din jurnal provocară în mintea lui Helen un fel de reacție chimică foarte puternică. Izbucni în râs. Deoarece ecoul ultimei fraze citite nu dispărea, deoarece amintirile ei groteşti reveneau mereu la suprafață din ce în ce mai intens, din ce în ce mai încărcate cu alte detalii penibile, hohotele de râs se succedau fără să le poată stăvili. Povestea lui Dante şi a Beatricei istorisită de Hans Andersen! Lacrimile iscate de râsul ei isteric îi curgeau pe obraji. Se îneca de atâta râs şi simțea o crampă în coşul pieptului. Şi totuşi continua să râdă. Îi era imposibil să se oprească ca şi cum ar fi fost îmboldită de diavol. Noroc că se afla singură în compartiment. De ar fi văzut-o cineva ar fi crezut că e nebună.

În birja ce o ducea spre apartamentul în care locuia Hugh în care locuia şi ea – în ciuda poveştii cu Dante şi Beatrice de Hans Andersen – se întreba dacă Hugh se culcase şi dacă nu, ce mutră avea să facă când o va vedea intrând. Nu-l înştiințase de venirea ei. Luat pe nepusă masă Hugh avea să suporte cu greu şocul pe care i-l producea vulgara ei prezență fizică. „Bietul Hugh", îşi spuse în sinea ei cu o milă batjocoritoare. Tocmai când să se bucure şi el de unul singur de farmecele ființei pe care o contempla fără să fie văzut, ca Dante cu stihia lui, să se pomenească deodată față în față cu Siniora Aligheri! Dar când ajunse în fața uşii

apartamentului şi-şi căuta cheia în geantă, Helen îşi dădu seama că Hugh nu se bucura în liniştе de invizibila lui singurătate. Cineva cânta la pian; se auzea vorbe şi râsete. Hugh avea oaspeți. Helen se şi văzu făcând o intrare dramatică, întocmai ca stafia lui Banguo{155} şi fu încântată de această idee. Lectura recenziei o strămutase într-o lume în care totul era hilar. Totul devenise o enormă farsă extravagantă şi crudă, şi dacă nu era încă, trebuia să devină. Deschise uşa şi se strecură în vestibul. Aştepta cu atâta nerăbdare ce avea să urmeze încât simțea sângele alergându-i mai iute în vine. În fața ei stăteau spânzurate pe cuier sau aruncate pe scaune, o serie întreagă de pălării; câteva pălării scumpe, noi şi elegante, restul vechi şi pleoştite. Se vedea bine că aparțineau unor intelectuali săraci. Pe măsuța acoperită cu o placă de marmură se aflau câteva scrisori. Se aplecă în virtutea obişnuinței ca să se uite la ele şi văzu că una dintre ele îi era adresată. Recunoscu scrisul lui Anthony. Şi scrisoarea făcea parte din farsa pe care o trăia. Nu zău, i-o fi trecut serios prin minte că o să-i citească vreodată scrisorile? Mare dobitoc! Băgă scrisoarea nedeschisă, cu plic cu tot, în geantă şi se îndreptă spre odaia ei mergând în vârful picioarelor pe coridor. Câtă ordine! Şi ce totală lipsă de viață. Odaia cu mobile îmbrăcate în huse părea un cavou. Îşi scoase haina şi pălăria, se spălă, se pieptănă şi se fardă, apoi tot atât de tiptil cum venise, străbătu coridorul, intră în vestibul şi se opri la uşa salonului, încercând să ghicească după voce, cine anume erau invitații lui Hugh. Beppo Bowles, unul la mână; chicotele lui şi fâşâitul care-i întovărăşea vorbele nu puteau fi produse de altcineva. Şi Mark Staithes. O voce pe care nu o recunoscu şi apoi alta foarte blândă ce rostea cuvintele pe un ton confidențial, probabil a babalâcului de Croyland. Şi cine era oare acel străin care vorbea rar şi monoton şi parcă după matură chibzuință? Stătu

îndelung în fața uşii, apoi apăsă uşurel pe clanță, deschise încetişor uşa şi intră în odaie fără să fi făcut nici cel mai mic zgomot. Nimeni nu băgase de seamă. Mark Staithes era aşezat la pian încadrat de Beppo şi de Croyland. Beppo, remarcă Helen, se îngrăşase, chelise şi părea şi mai agitat decât şi-l amintea. Bătrânul Croyland se aplecase cu barba lui cu tot deasupra pianului şi-i spunea ceva lui Mark. Hugh se afla pe canapeaua din fața căminului, lângă posesorul vocii pe care nu o recunoscuse. Era Caldwell, cel care publicase, desigur, *Amantul Invizibil*, îşi zise Helen, înfrânând cu greu un nou acces de râs. Alături de el se afta un tânăr cu păr blond foarte deschis, şi cu fața îmbujorată. Pe chipul lui era întipărită o expresie serioasă, ce-ți amintea de gravitatea anumitor copii. El era, fără îndoială, cel care vorbise cu accent străin, probabil nemțesc.

Sosise clipa.

„Bună seara" strigă înaintând, spre mijlocul odăii.

Tresăriră cu toții, dar bietul Hugh sări drept în picioare ca şi cum cineva ar fi descărcat o armă chiar lângă el. Şi după ce-i trecu sperietura, ce cumplită deznădejde i se aşternu pe față! De un comic desăvârşit.

„Ei, ce spui Hugh?"

Privi fața râzătoare a lui Helen, fără să fie în stare să scoată o vorbă. De la apariția primelor recenzii în care se lăuda cartea lui, se simțise atât de puternic, atât de sigur de el; trăise într-un binecuvântat lăcaş unde se simțea la adăpost. Şi iată că acum sosise Helen, anume ca să-l umilească, ca să aducă mărturii care să-l dea de gol.

„Nu mă aşteptam", izbuti să bâiguie o frază pe care nu o duse până la capăt. „Adică, mă rog de ce n-ai dat…".

Caldwell, care avea reputația că ştia ca nimeni altul să întrețină o conversație, interveni prompt. „Să bem pentru muză" strigă ridicând paharul. „Pentru muză şi

pentru – sper că nu fac o indiscreție – pentru eroina capodoperei noastre". Încântat de felul cum îi reuşise fraza, o privi pe Helen radios; apoi se întoarse spre Hugh şi-l bătu pe umăr cu gestul unui proprietar plin de afecțiune. „Şi tu, dragul meu, trebuie să bei. De data aceasta nu vom bea în cinstea ta; nu, de data aceasta nu pentru tine vom închina un pahar", spuse, lăsând să i se reverse din gâtlej o cascadă de chicoteli.

Hugh făcu ceea ce i se spusese şi, uitându-se în altă parte, bău o înghițitură de whisky cu sifon.

„Vă mulțumesc, vă mulțumesc" strigă Helen. Râsul clocotea în toată ființa ei ca apa într-un ibric. Îi întinse o mână lui Caldwell şi pe cealaltă lui Hugh. „Nu vă pot spune cât m-a tulburat Dante şi Beatrice de Hans Andersen. Sună nemaipomenit, delicios."

Înroşindu-se, Hugh încercă să se apere. „Articolul acela îngrozitor…".

Helen i-o reteză: „Dar de ce ai făcut-o pe furiş?" îi întrebă.

Da, de ce, de ce oare? se gândi Hugh; şi mai făcuse şi nebunia de a publica volumul fără să i-l fi arătat lui Helen. Dorise întotdeauna să i-l arate dar întotdeauna renunțase în ultimul moment, părându-i-se prea greu, nesimțindu-se la înălțimea situației. Dorința de a publica romanul dăinuise însă, devenind din ce în ce mai puternică, până când fără să se mai gândească la nimic, îi dusese manuscrisul lui Caldwell şi, după ce i se confirmase acceptarea, aranjase ca volumul să apară în timp ce Helen lipsea din țară. Ca şi cum procedând astfel ar fi putut s-o împiedice să afle. Nebunie, nebunie curată! Dovadă că fusese nebun era prezența ei astă seară, aici; fața ei pecetluită de un surâs ciudat şi sălbatic, ochii ei sclipitori. Una dintre trăsăturile de caracter cele mai specifice şi cele mai încântătoare ale „iubitei copile" era acea nesăbuință ce nu ținea seama de nimeni şi de nimic; un „enfant terrible"{156} celest. Dar această nesăbuință părea drăcească atunci când era

vorba de adevărata Helen, Era în stare de orice, de absolut orice. „De ce ai făcut-o?” insistă Helen. În chip de orice răspuns, Hugh bâigui nişte cuvinte menite să fie luate drept scuze.

„Ar fi trebuit să-mi spui şi mie că eşti Dante Andersen. M-aş fi străduit să mă urc la aceeaşi înălțime şi să devin o Beatrice îngemănată cu Fetița cu Chibrituri{157}. Bună seara, Beppo! Uite-l şi pe Mark”. Cei doi plecaseră de la pian şi veniră s-o întâmpine. „Bună seara domnule Croyland, ce mai faceți?”

Domnul Croyland dădu un spectacol remarcabil, apărând în rolul unui bătrân „gentleman” care salută o delicioasă tânără doamnă. Binevoitor, dar ştiind totodată să arate că lua lucrurile în şagă şi cu o nuanță de discretă galanterie.

„Ce neaşteptată bucurie” murmură cu acea voce duioasă, deliberat extatică, pe care o rezerva de obicei pentru a descrie tablourile din *quattrocento* sau pentru a se adresa oamenilor celebrii, ori forte bogați. Apoi cu un gest care exprima admirabil un nestăvilit impuls de afecțiune domnul Croyland luă mâna lui Helen şi o ținu strânsă într-ale lui. Avea mâini foarte albe, moi şi aproape înfiorător de mici şi de delicate. Comparând-o cu ale lui, propria ei mână pârlită de soare, i se păru lui Helen mâna unei țărănci. Barba argintie şi profetică a domnului Croyland se despică în două pentru a face loc unui surâs care ar fi trebuit să fie o grațioasă confirmare a vorbelor spuse şi a gesturilor făcute în prealabil. Dar, din păcate, nepotrivita amploare a surâsului. care dezvălui deodată ferocitatea dinților lătăreț! şi gălbejiți, păru dimpotrivă să nege autenticitatea gentlemanului cu maniere atât de rafinate. Surâsul aparținea acelui domn Croyland care negocia. se cu mari profituri pânze semnate de vechi pictori celebri; mâinile mici şi moi cu gesturile lor pline de afecțiune, ca şi vocea duioasă şi extatică precum, şi vorbele pornite din inimă, erau proprietatea celuilalt domn Croyland, cu totul eteric şi

care nu trăia decât pentru artă.

Helen îşi retrase mâna. „Aţi văzut vreodată, dumneavoastră care cunoaşteţi atât de bine Italia, ulcioarele care se vând la Montecatini pentru a bea apele cu virtuţi purgative? Sunt albe şi pe ele stă scris cu litere de aur: „*Io son Beatrice che ti faccio andar*”{158}

„Ce sacrilegiu!” exclamă domnul Croyland ridicându-şi mânuţele în sus îngrozit.

„E tocmai genul de glume după care mă dau în vânt. Mai ales acum când Beatrice a devenit una cu mine...”. Dându-şi seama că tânărul cu păr blond, ca paiul, stătea în picioare, ascultând-o atent, la câţiva paşi de ea, voind în mod evident să fie luat în seamă, Helen se opri şi întorcându-se spre el îi întinse mâna.

Tânărul i-o luă, se înclină din mijloc cu o mişcare rigidă, rostindu-şi numele „Gisebrecht” şi apoi i-o strânse cu putere.

Râzând (şi asta constituia o nouă glumă). Helen răspunse „Ledwidge”; după o clipă de chibzuinţă adăugă „geboren Amberley”{159}.

Descumpănit de această inovaţie neaşteptată, tânărul se înclină din nou în tăcere.

Staithes interveni şi spuse că el îl descoperise pe Ekki Giesebrecht. Refugiat din Germania. Nu din cauza nasului, adăugă în timp ce (fiindcă i se făcuse milă de bietul Hugh) o trăgea pe Helen după el scoţând-o din grupul adunat în jurul canapelei, nu din cauza nasului – ci din cauza politicii. Arian, dar comunist înfocat şi absolut pe linie.

„Crede că de îndată ce se va produce egalizarea veniturilor oamenii vor înceta de a fi cruzi. Şi că puterea se va afla automat în mâinile celor mai buni. Şi e absolut convins că niciun ins care a obţinut puterea nu va fi în stare nici măcar să dorească să comită vreun abuz.” Staithes clătină din cap. „Nu ştii ce să faci: să-l admiri, şi să-l invidiezi sau să-i mulţumeşti lui Dumnezeu că nu te-a făcut şi pe tine atât de dobitoc. Şi

ca şi cum asta n-ar fi suficient Ekki e un dobitoc nemaipomenit de cumsecade. Un dobitoc care are calitățile morale al sfinților. Iată de ce e un propagandist atât de admirabil. Sfințenia valorează cât sex-appeal-ul". Trase un scaun pentru Helen şi apoi se aşează din nou la pian şi începu să cânte primele măsuri din *Für Elise* de Beethoven. Apoi se întrerupse şi se întoarse din nou spre ea. „Din păcate" spuse în chip de concluzie, „nimic nu stă în picioare. Nici credința, nici inteligența, nici sfințenia, şi nici chiar mârşăvia, nimic. Credința nu-i altceva decât prostie dirijată şi organizată. Poate clinti din loc un munte sau chiar doi, tot izbind cu încăpățânare, dar credința nu vede nici în dreapta, nici în stânga, şi ca atare nu-şi poate da seama de faptul că mutând munții din loc nu-i poate distruge, ci doar deplasa. E nevoie de inteligență pentru a-ți da seama de acest lucru; dar nici inteligența nu-i de mare folos, fiindcă nu poate stârni entuziasmul general; ca atare se află la discreția primului Hitler sau Mussolini care apare pe firmament, a oricui în stare să stârnească entuziasm, şi entuziasmul poate fi stârnit pentru *orice* cauză oricât de idioată sau criminală."

Helen se uita prin cameră. „O fi de felul lui atât de blond? întrebă cu voce tare, fără să aştepte însă vreun răspuns. Apoi, întorcându-se spre Staithes, adăugă: „Şi cu sfințenia, cum rămâne?"

„N-ai decât să te referi la istorie" răspunse Staithes. „Nu ştiu o iotă."

„Sunt convins. Cred totuşi că ai auzit de un oarecare Iisus? Şi ți se întâmplă uneori să citeşti şi jurnalele, nu-i aşa? Atunci adună doi cu doi, adică informațiile din jurnale şi sfântul şi trage singură concluziile care ți se par evidente."

Helen dădu aprobator din cap.

„Le-am tras."

„Dacă sfințenia ar fi suficientă pentru a salva omenirea" continuă Mark, „lumea ar fi fost de mult

salvată. De zeci şi zeci de ori. Dar sfinţenia poate exista şi fără inteligență. Şi deşi atrage oamenii, nu-i atrage mai mult ca o seamă de alte lucruri – mâncarea bună, de exemplu, confortul, faptul de a te culca cu cineva, de a-ți teroriza semenii, sau de a te simți superior celorlalți.”

Râzând, (căci şi asta era ceva de râs), Helen spuse: „După cât se pare nu mai e nimic de făcut decât să laşi totul să se ducă pe apa sâmbetei şi să devii un amant invizibil.” De pe tava ce se afla lângă ea, luă un sandvici şi un pahar de vin alb.

Grupul aflat în celălalt capăt al odăii se dezagregase şi Beppo urmat de domnul Croyland se îndreptau din nou spre pian. Staithes le zâmbi şi, reînnodând firul discuției, rupt de sosirea lui Helen, spuse: „Există şi alternativa de a deveni un estet.”

„Foloseşti cuvântul ca şi cum ar fi o injurie” protestă Beppo cu acea acreală emfatică care se accentuase pe măsură ce îmbătrânise. Viața nu-l cruța deloc, dându-i mereu noi lovituri. Chelea, devenea tot mai durduliu, tinerii dădeau din ce în ce mai multe semne că le vine greu să-l trateze ca pe unul de-al lor, succesele în materie amoroasă se dovedeau a fi din ce în ce mai anevoioase, până şi tânărul neamț adus de Staithes se purtase cu el aproape necuviincios. „De ce să-i fie cuiva ruşine că trăieşte pentru frumusețe”.

Gândul că Beppo trăieşte pentru frumusețe, că trăieşte pentru acest ideal cu hainele din ce în ce mai umflate pe burtă şi mai strânse pe coapsele acoperite de flanelă în carouri, că trăieşte pentru frumusețe cu o scăfârlie golaşe înconjurată de buclişoare de paj florentin, o făcu pe Helen să se înece sorbind din vin.

Din adâncul fotoliului unde se aşezase, domnul Croyland murmură „Slăvit fie Dumnezeu pentru că a creat lucruri *bălțate*. L-am recitit de curând pe Hopkins{160}. Impresionant! Ți se înfige în inimă ca un *pumnal*. Ce adorabil comportament alcătuit din nouraşi

mătăsoşi şi scârnavi!" Oftă, şi dădu, gânditor din cap. „Unul dintre acele lucruri făcute anume ca să te rănească tocmai prin frumusețea lor. Să te rănească şi totuşi să te îmbărbăteze, să-ți arate că viața merită să fie trăită."

Se făcu deodată linişte ca şi cum vorbele ar fi fost rostite într-o biserică.

Străduindu-se să nu lase nicio urmă de râs să-i răzbată în glas, Helen spuse: „Fii un înger Beppo, şi mai toarnă-mi puțin vin".

Domnul Croyland stătea în fotoliul lui, undeva departe, rămânând sub pleoapele jumătate închise, locuitorul unui univers de ordin superior.

Când nu se mai auzi clinchetul paharelor, cită: „Totul e să devii matur. Sobra certitudine dată de fericirea care te trezeşte. *Care te trezeşte"* repetă el cu insistență. „Făcându-te să pătrunzi adânc esența şi apoi bineînțeles mai sunt şi tablourile, pânzele de Watteau de la Drezda, Schimbarea la Față de Bellini şi portretele lui Rafael de la Palatul Pitti. Contraforturi pentru a susține sufletul. Precum şi anumite teorii filosofice. Zarathustra{161} şi Banchetul{162}". Dădu din mânuțe. „Ai fi pierdut dacă n-ar exista, cu adevărat pierdut."

„Şi datorită lor, aşa presupun, eşti salvat?" spuse Mark, care rămăsese aşezat pe scaunul de la pian. Fără să aştepte răspuns continuă: „Aş dori să pot să fiu şi eu salvat în felul acesta. Dar nu mi se pare că există cine ştie ce substanță în toate astea. Chiar şi în operele puține la număr care sunt intrinsec substanțiale, căci de bună seamă majoritatea cugetărilor nu sunt decât prostii. În ceea ce priveşte arta, literatura – mă rog, aruncați-vă ochii prin muzee şi biblioteci. *Uitați-vă bine*. Nouăzeci şi nouă la sută prostii sau lucruri bune de dat la coş."

„Dar anticii greci", interveni domnul Croyland, „florentinii, chinezii…". Schiță în aer cu un gest nespus de grațios, ca şi cum ar fi mângâiat forma unui vas din

epoca Song, ca mai apoi să-şi treacă degetele peste buricul, dăltuit ca o cupă, al unei nimfe din Renaştere. Zâmbea subtil fiind convins că pe faţa lui se află expresia unei madone de Luini{163}; dar iarăşi prin deschizătura stufoasei bărbi se iviră dinţii lui lătăreţi şi gălbejiţi, sălbatici şi hrăpăreţi chiar şi atunci când vorbea de frescele din palatul Schifanoia sau când murmura ca şi cum ar fi fost vorba de un secret orfic, numele lui Vermeer din Delft.

„Numai şi numai prostii", repetă Mark Staithes „numai prostii şi lucruri de dat la coş. Şi majoritatea operelor care nu dovedesc prostie şi nici nu merită să fie aruncate, nu sunt decât lucrări oneste. Lucruri pe care şi dumneata şi eu le-am fi putut face dacă ne-am fi dat cât de cât osteneala", explică el. „Şi dacă cineva se cunoaşte pe sine însuşi, păcătosul şi ineptul ins care poate înfăptui asemenea isprăvi – zău, atunci într-adevăr nu-ţi mai poate nimeni cere să iei în serios isprăvile respective.

Din felul încruntat în care privea, reieşea limpede că domnul Croyland nu-şi considera propriul său eu cu ochi chiar atât de critici.

„Asta nu înseamnă că cineva nu se poate bucura contemplând produse de tipul amintit, pentru nenumărate motive care n-au nimic de-a face cu arta", recunoscu Staithes: De pildă, pentru ingeniozitatea de care a dat dovadă autorul, dacă se întâmplă să fii cât de cât un cunoscător în materie de tehnică sau un interpret instrumentist... De asemenea, progresia continuă a mâinii stângi la pian în timp ce dreapta modulează în aparenţă la întâmplare. Te farmecă întotdeauna. Dar aşa se întâmplă şi cu meşteşugul dulgherului. Nu, în ultimă instanţă, nu există nimic interesant în aceste compoziţii care nu au altă calitate decât aceea de a fi bine făcute. Oricât de impresionantă ar fi măiestria şi oricât de talentat ar fi fost creatorul. Când stai să cugeţi sunt lipsite de valoare. Între ele şi

cele proaste există numai o diferență de grad. Faptul de a compune ca Brahms, de pildă, ce înseamnă la urma urmelor, decât a compune ca Meyerbeer dar într-o manieră infinit mai elaborată şi mai intelectuală. În timp ce pasajele cele mai bune din Beethoven se află la o egală depărtare şi mult deasupra celor mai bune fragmente din Brahms precum şi celor mai proaste din Meyerbeer. Există o diferență ce ține de esență. Te afli strămutat într-o altă lume".

„Într-o altă lume", repetă în şoaptă domnul Croyland pe un ton cucernic. „Dar tocmai asta voiam să te fac să recunoşti. Datorită artei elevate pătrunzi într-o altă lume*.

Beppo încuviință, fâsâind emfatic.

„O lume", preciza domnul Croyland, „ce aparține zeilor şi îngerilor."

„Vă rog să nu uitați amanții invizibili" spuse Helen care, pe măsură ce bea din paharul cu vin alb, găsea că tot ce se află în jur devenea formidabil de amuzant.

Domnul Croyland nu luă în seamă cuvintele spuse de Helen şi continuă „O nouă lume. Marii, maeştri te transportă în *ceruri*".

„Dar nu-ți îngăduie niciodată să rămâi acolo" obiectă Staithes. „Îți deschid numai gustul pentru o lume vecină şi apoi te lasă să cazi din nou, fleoşc, în noroi. Minunat atât timp cât durează. Dar durează atât de puțin. Şi chiar când ne-au transportat cu ei efectiv în ceruri, mă surprind gândi ud: asta e tot? Oare nu există nimic altceva, nimic dincolo? Cealaltă lume nu e destul de alta. Chiar *Macbeth*. chiar Missa în Re major, chiar *Înălțarea* de El Greco." Clătină din cap. „Pe vremuri mă satisfăceau, însemnau o eliberare, un sprijin. Dar acum… acum descopăr că doresc, ceva mai mult, ceva mai divin, ceva mai puțin omenesc. Da, ceva mai puțin omenesc" repetă. Apoi fața lui de jupuit de viu se contorsiona pentru a produce un surâs chinuit.

„Simt că împărtăşesc ideea exprimată de Helen

Cavell" adăugă, „Pictura, muzica, literatura, gândirea – toate acestea sunt insuficiente"...

„Şi atunci ce oare este suficient?" întrebă Beppo. „Politica? Ştiința? Banii?" Staithes clătină din cap la fiecare sugestie.

„Dar mai există oare şi altceva?" întrebă Beppo.

Mark îl privi o clipă în tăcere, păstrând pe față zâmbetul lui anatomic, apoi spuse „Nimic, absolut nimic".

„Asta e părerea dumitale" spuse domnul Croyland. „Întrucât mă priveşte, găsesc că e suficient." Închise ochii şi se retrase iarăşi în somptuoasa lui spiritualitate.

Privindu-l, Staithes se simți deodată îmboldit de dorința răutăcioasă de a înțepa balonul de îngăduință față de propria lui persoană, în care se refugiase bătrânul domn, de a face o gaură pentru a rupe marele sac umplut cu volatile gaze culturale, grație căruia domnul Croyland izbutise să ridice la înălțimea cerului şi să aşeze în aerul rarefiat al esteticii pure sordidul său negoț de tablouri. „Şi moartea? Te pot apăra împotriva morții?" spuse apăsat, pe un ton ce devenise inchizitorial. Staithes se opri o clipă, răstimp în care bătrânul se află înconjurat de o tăcere înfiorător de semnificativă – tăcerea celor care în prezența unei victime sau a unui bolnav fără şanse de a supraviețui, ignoră, dând dovadă de tact, sentința ce avea să fie executată curând. „Te pot apăra împotriva vieții?", continuă Mark Staithes, îmblânzindu-se; „te pot apăra de aspectele cele mai neplăcute sau mai primejdioase ale vieții?"

„Ca de pildă câinii care cad peste tine din aeroplan", spuse Helen izbucnind în râs.

„Despre ce anume vorbeşti?" țipă Beppo.

„Hopkins cu teoriile lui nu te poate apăra de câini". continuă Helen pe nerăsuflate. „Sunt de acord cu *tine* Mark. E preferabil să nu-ți uiți niciodată umbrela acasă".

Domnul Croyland se ridică. „Trebuie să mă duc la culcare” spuse. Şi aşa ar trebui să faci şi dumneata, draga mea”. Mânuța albă pe care i-o aşează pe umăr era plină de îngăduință, ai fi zis o mânuță apostolică. „Te-a obosit călătoria.”

„Vreți să spuneți că m-am îmbătat” răspunse Helen, ştergându-se la ochi. „Poate că aveți dreptate, zău aşa. Măi să fie” adăugă, „ce uşurare să mai poți şi râde câteodată!”

Când domnul Croyland plecă, luându-l cu el şi pe Beppo, Staithes se apropie de Helen. „Ce-i cu tine? Nu te-am văzut niciodată aşa”.

„Mă amuză”, explică.

„Ce anume?”

„Totul. Dar a început cu Dante; Dante şi Hans Andersen. Dacă ai fi fost nevasta lui Hugh ai fi înțeles de ce povestea asta e atât de nemaipomenit de caraghioasă. Închipuieşte-ți în ce stare s-ar fi aflat Europa dacă taurul ei s-ar fi dovedit a fi Narcis!”

„Cred că ai face mai bine să nu vorbeşti atât de tare” spuse Staithes, aruncându-şi privirea spre colțul unde Hugh se prefăcea că ascultă convorbirea însuflețită dintre Caldwell şi tânărul Giesebrecht, expresia de profundă deznădejde trădându-i starea sufletească.

Helen se uită şi ea într-acolo, apoi din nou la Staithes, şi ridică nepăsătoare din umeri. „Dacă *el* spune că nu poate fi văzut de ce nu aş spune şi *eu* că vocea mea nu poate fi auzită?” În ochii ei trecu o licărire de râs. „Am să scriu o carte intitulată *Amanta ce nu poate fi auzită*. O femeie care spune exact ceea ce crede despre amanții ei în timp ce face dragoste. Dar ei n-o pot auzi. Nu pot auzi niciun cuvânt.” Goli paharul şi apoi îl umplu din nou.

„Şi ce spune despre ei?”

„Adevărul, de bună seamă. Nimic decât adevărul. Că romanticul Don Juan nu-i decât un escroc. Numai că,

am impresia că în realitate va descoperi acest lucru ulterior. Totuşi, ți se poate îngădui o licență poetică, aşa încât *l'esprit d'escalier*{164} să se manifeste simultan cu aventura romantică. Clar de lună şi «Iubita mea» şi «Te ador» şi acele senzații extraordinare. Totul în acelaşi moment. «Nu eşti nimic altceva decât un borfaş ordinar, un pezevenghi de soldățoi». Şi apoi vine rândul amantului dotat cu înaltă viață spirituală. Ca să spunem lucrurilor pe nume: Hans Dante. „Clătină din cap. „Să nu mai vorbim de Kraft Ebbing."{165}

„Şi lui ce-i spune?"

„Are ce să-i spună!" Helen mai sorbi o înghițitură de vin. „Noroc că nu poate fi auzită. E mai bine să sărim peste acest capitol ca să ajungem direct la înțeleptul epicurean. Cu înțeleptul n-are nevoie să fie atât de misterioasă. «Te crezi bărbat fiindcă din întâmplare nu eşti impotent». Asta-i spune. «Dar de fapt, nu eşti nici bărbat, nici om. Eşti sub-uman. În ciuda înțelepciunii tale – ba chiar din cauza ei eşti mai rău în anumite privințe decât escrocul» Şi apoi, buf, ca un semn venit din cer, îți cade câinele."

„Care câine?"

„Câinele de care Hopkins nu te poate apăra. Clinele din speța celor ce explodează ca o bombă când sunt aruncați dintr-un aeroplan. Buf!" Şuvoaiele de râs urcau, bolborosind şi învolburându-se căutând un mijloc de expresie, o supapă; şi singurul mod posibil de a-i da drumul era un fel de ultragiu, un fel de siluire, publică atât a propriilor ei sentimente, cât şi ale celorlalți. „Doar că nu ne-a căzut în cap lui Anthony şi mie", continuă, simțind o ciudată uşurare în faptul de a vorbi deschis şi luând în râs întâmplarea de care nu se putea pomeni. Pe acoperişul casei lui Anthony. Şi n-aveam nimic pe noi. Ca în grădinile din rai. Şi pe urmă, din senin, a căzut câinele şi a explodat". Îşi întinse brațele cu un gest violent. Din câini curge sânge din tot corpul, din cap până în picioare. Ne-a udat leoarcă

înțelegi, *leoarcă*. Şi ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic imbecilul ăsta se apucă să-mi trimită o scrisoare." Deschise geanta şi i-o arătă. „Poate că îşi închipuia că o s-o citesc. Nu m-ar mira. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ca şi cum ne-am afla în grădinile din Eden. I-am spus întruna că e un nătărău... Poftim." îi întinse scrisoarea lui Staithes. „Deschide-o şi vezi ce are de spus, dobitocul. Ceva spiritual, nu încape vorbă; ceva vag şi tangențial; probabil că se întreabă, cu umor, ce idee o fi intrat în căpşorul meu sucit de mi-am luat tălpăşița." Dându-şi seama că Mark ținea în mână scrisoarea, fără s-o deschidă, întrebă: „Dar de ce n-o citeşti?"

„Doreşti într-adevăr s-o citesc?"

„Desigur. Citeşte-o, tare, citeşte-o cu intonație." Scanda cuvintele în semn de bătaie de joc.

„Foarte bine". Mark rupse plicul şi despături foile subțiri... *M-am dus să te caut la hotel*. Citea rar, încruntându-se pentru a descifra literele mărunte, aşternute în grabă. *Plecaseşi şi mi s-a părut că asupra mea se abate un fel de moarte*.

„Ce dobitoc!" comentă Helen. A

Probabil că e prea târziu, probabil inutil; dar simt că trebuie să-ți vorbesc în această scrisoare despre câteva din lucrurile pe care aveam intenția să ți le spun ieri seară prin viu grai. Într-un fel îmi vine mai uşor, căci nu sunt niciodată la înălțime când e vorba de a stabili un contact pur personal cu altă ființă omenească. Dar, pe de altă parte, îmi vine mult mai greu, întrucât aceste cuvinte scrise nu vor fi decât cuvinte şi nimic mai mult, cuvinte care îți vor ajunge plutind în vid fără niciun suport, fără viață insuflată lor de prezența mea fizică.

Helen pufni în râs. „Vorbeşte de parcă prezența lui fizică i-ar putea veni în ajutor" spuse disprețuitor, sorbind din nou din paharul cu vin.

Dar *ceea ce voiam să-ți spun*, continuă să citească Staithes *e următorul lucru: că dintr-odată a fost ca o*

revelație, ca o inspirație, ieri, atunci când stăteai în genunchi pe acoperiş, după întâmplarea aceea îngrozitoare…

„Se referă la câine" spuse Helen. „De ce nu poate spune lucrurilor pe nume?"

…Mi-am dat brusc seama… Mark Staithes se opri. „Ascultă Helen", spuse „Serios, nu mai pot continua."

„De ce nu? Vreau neapărat să citeşti mai departe" strigă surexcitată.

Staithes clătină din. cap. „Nu am dreptul."

„Dar eu ți-am dat acest drept."

„Da, ştiu, dar nu şi el."

„Ce are a face? Acum când am primit scrisoarea…"

„Dar e o scrisoare de dragoste."

„O scrisoare de dragoste?" Helen repetă neîncrezătoare cuvintele rostite de Mark şi apoi izbucni în râs. „Zău că asta le întrece pe toate" strigă. „E într-adevăr sublim! Stai puțin. Dă-mi scrisoarea." Helen o smulse din mâinile lui Mark. „Unde am rămas? Ah, da… *în genunchi pe acoperiş după întâmplarea aceea îngrozitoare, mi-am dat brusc seama că trăisem într-un păienjeniş de minciuni în ceea ce te priveşte*. Declama cuvintele în mod retoric, întovărăşindu-le de gesturi emfatice. *Mi-am dat seama că în pofida iluziei făurite de mine, şi anume iluzia de a trăi o aventură în care nu eram decât un partener iresponsabil, detaşat şi amuzat, te iubeam cu adevărat…* „Mă iubeaaa cu adevăraaat"… repetă Helen, lungind vocalele pentru a face din cuvinte propria lor caricatură. „Nu-i formidabil? Mă iubea cu adevărat." Apoi, răsucindu-se pe scaun strigă „Hugh!" tare ca să fie auzită până în celălalt capăt al odăii.

„Potoleşte-te Helen!"

Dar dorința, nevoia de a săvârşi sacrilegiul nu-i dădea pace.

Se smuci din strânsoarea mâinii lui Staithes, care-i apucase brațul şi-l chemă din nou pe Hugh, răcnind. Când văzu că toată lumea îşi ațintise ochii asupra ei

spuse, fluturând scrisoarea: „Voiam să-ți comunic că mă iubea. Cu adevărat.”

„Pentru numele lui Dumnezeu, taci o dată!”

„Nici prin cap nu-mi trece” răspunse, întorcând capul spre Mark. „De ce nu i-aş spune şi lui Hugh marea veste? Va fi încântat, având în vedere că şi el mă iubeşte atât de mult. Nu e aşa Hugh?” Se întorsese din nou spre Hugh şi fata îi era îmbujorată de surexcitare. „Nu e aşa dragul meu?” Hugh nu răspunse. Stătea acolo, alb la faţă şi mut, cu ochii pironiți în pământ.

„Fireşte că da” răspunse Helen în locul lui. „În ciuda tuturor aparențelor. Sau mai bine zis în ciuda falselor aparențe”, spuse chicotind, „având în vedere că dragostea ta a fost întotdeauna invizibilă. Da, da, dragul meu Hugh, absolut invizibilă. Şi totuşi… totuşi, deşi toate falsele aparențe pledează pentru teza contrară, mă iubeeeşti, nu e aşa? Nu e aşa?” insistă, încercând să-l silească să-i răspundă. „Nu e aşa?”

Hugh se ridică în picioare şi, fără să rostească o vorbă, plecă din odaie aproape fugind.

„Hugh!” zbieră Caldwell. „Hugh!” Niciun răspuns. Caldwell se întoarse şi-i privi pe cei din jurul lui. „Poate că ar fi bine ca cineva să se ducă să vadă dacă e totul în ordine”, spuse cu solicitudinea maternă a editorului care-şi vede proprietatea – un autor de prima mână – năpustindu-se, poate, spre sinucidere. „Nu se ştie niciodată”. Şi, sărind în picioare, porni în fugă pe urmele lui Hugh, trântind uşa.

O clipă nimeni nu rosti niciun cuvânt. Apoi făcându-i pe ceilalți să tresară, Helen izbucni în râs. „Nu te alarma Herr Giesebrecht”, spuse întorcându-se spre tânărul venit din Germania. „Nu e decât un mic eşantion din viața de familie engleză. *Die Familie im Wohnzimmer*{166} aşa cum am învățat la şcoală. *Was tut die Mutter*? *Die Mutier spielt Klavier*. *Und was tut der Vater*? *Der Vater sitzt în einem Lehnstuhl und raucht seine Pfeife*.{167} Asta e totul, Herr Giesebrecht, atât şi nimic mai mult. Un

eşantion tipic de familie burgheză.”

„Burgheză” repetă tânărul şi dădu grav din cap. „Grăiți mai adevărat decât vă dați seama.”

„Serios?”

„Sunteți o fictimă”, continuă, vorbind foarte rar şi rostind cuvintele unul câte unul, „o fictimă a societății capitaliste. E plină de ficii.”

Helen îşi lăsă capul pe spate şi râse din nou, mai tare decât înainte, apoi, făcând un efort, izbuti să se controleze şi spuse dintr-o suflare „Să nu credeți că râd de dumneavoastră. Găsesc că vă purtați foarte drăguț cu mine – extraordinar de bine. Şi probabil că aveți perfectă dreptate în ceea ce priveşte societatea capitalistă. Numai, nu ştiu cum să vă spun, vorbele dumneavoastră spuse tocmai în acest moment – nu ştiu de ce păreau cam… cam…”. Izbucni din nou în râs. „Îmi pare rău”.

„Trebuie să plecăm” spuse Mark, ridicându-se de pe scaun. Tânărul venit din Germania se sculă şi el şi traversă încăperea apropiindu-se. „Noapte bună Helen.”

„Noapte bună, Mark. Noapte bună, domnule Giesebrecht. Şi mai vino să mă vezi. Vei veni, nu e aşa? Mă voi comporta mai bine data viitoare.”

Tânărul răspunse zâmbetului ei printr-un zâmbet, se înclină şi spuse: „Voi veni oricând veți dori.”

Capitolul XXII

8 decembrie 1926

Mark locuia într-o casă sărăcăcioasă pe lângă strada Fulham. Fațada din cărămidă de un roşu închis avea ornamente de ceramică. Când intrai, dădeai de podele acoperite cu linoleum dungat sau cu petece de covoare fabricate în serie; pe pereți, tapet: fie ocru, cu buchete de albăstrele, fie verde cu trandafiri roşii; scaune şi mese din stejar afumat, perdele din reps, etajere din bambus, pe care erau aşezate vase de porțelan albastru. Urâțenia era atât de totală, atât de bătătoare la ochi, încât, gândi Anthony, nu putea fi decât intenționată. Fără doar şi poate că Mark alesese în mod premeditat cea mai urâtă locuință pe care o putuse găsi. Pentru a se pedepsi, de bună seamă – dar pentru care motiv, pentru care vină?

„Puțină bere?"

Anthony acceptă.

Celălalt deschise o sticlă şi umplu un singur pahar. Lui nu-şi turnă.

„Văd că nu te-ai lăsat de muzică" spuse Anthony cu ochii la pianina din odaie.

„Mai cânt uneori", trebui să recunoască Mark. „E o consolare."

Faptul că *Matheuspassion*{168} de exemplu, Sonata op. 106 de Beethoven avuseseră drept autori oameni era un temei de nădejde. Puteai, grație lor, concepe că umanitatea, cine ştie când şi cum, va putea deveni ceva mai asemănătoare lumii lui Johann Sebastian. Şi dacă n-ar exista clavecin bine temperat ar mai merita

osteneala să doreşti o schimbare revoluţionară?

Anthony era totuşi de părere că pentru un sociolog era un spectacol pasionant.

„Să asişti sau să iei parte?”

„Să asişti, bineînţeles!”

„Iată principala diferenţă între literatură şi viaţă: în cărţi numărul indivizilor excepţionali e foarte ridicat faţă de cel a indivizilor mediocri; în realitate e foarte mic.”

„Cărţile sunt opium”, spuse Mark.

„Exact! Viaţa e însă atât de banală încât literatura trebuie să se ocupe de lucrurile care ies din comun. Talent, putere, situaţii sociale, averi excepţionale. Din această cauză în cărţi găseşti atâţia oameni geniali, atâţia conducători, atâţia prinţi şi atâţia milionari. Oamenii care sunt cu totul condiţionaţi de împrejurări îţi pot sfâşia inima, dar soarta lor nu poate fi considerată dramatică. Drama începe atunci când există libertatea de a alege. Şi libertatea de a alege începe atunci când există condiţii excepţionale, de ordin social sau psihologic. De aceea locuitorii acelei lumi fictive care este literatura, au fost întotdeauna recrutaţi din *Who’s Who*{169}.

„Şi crezi într-adevăr că bogătaşii sau cei care deţin puterea sunt liberi?”

„Mai liberi decât cei săraci, în orice caz. Nu atât de complet condiţionaţi de viaţa materială şi de voinţa celorlalţi.”

Mark clătină din cap. „Nu-l cunoşti pe tata” spuse. „Şi nici pe infecţii mei fraţi.”

Când erau la Colegiul din Bulstrode îşi aduse aminte Anthony, Mark împuia urechile tuturor cu „Padre face”. sau „Staithes senior la Cambridge drege…”

„Toată ticăloasa seminţie de Staithes” continuă Mark.

Îl descrise pe acel Staithes care era acum Cavaler al Ordinului „Sf. Mihail şi Sf. George” şi avea funcţia permanentă de subsecretar de stat. Nu-şi mai încăpea în piele şi era cu cugetul perfect împăcat de vreme ce era

pe deplin convins de meritele lui extraordinare, adorându-se pe el însuşi, deoarece se considera un om de seamă.

„Ca şi cum ar fi existat vreo dificultate ca să ajungă unde a ajuns! Ca şi cum te-ai putea mândri dobândind astfel de fleacuri!". Fața de jupuit de viu a lui Mark se strâmbă de silă şi de dispreț. „Se crede o perfecțiune."

Şi ceilalți membrii ai familiei Staithes, cei din tânăra generație, şi ei se considerau perfecți. Unul era la Delhi, ocupându-se eroic de dresajul indienilor, incapabili să-şi revendice drepturile lor. Altul lucra la Bursă şi-i mergea extrem de bine. Reuşită după reuşită. Reuşea ce? Să profite cu viclenie de pe urma ignoranței, a lăcomiei şi a nesăbuinței celor ce joacă la bursă şi a avarilor. Şi colac peste pupăză, individul se fălea şi cu talentele lui de Don Juan.

(De ce oare n-ar fi avut şi bietul om, ca oricare altul, dreptul să se distreze puțin se întrebă Anthony fără să găsească răspuns, în timp ce sorbea din paharul cu bere).

Un tip bine, zău aşa! Un armăsar printre gloabe – mare scofală!

„Şi de ăştia zici tu că sunt liberi?" spuse Mark în încheiere. „Dar cum poate un arivist fi liber? E legat de scara pe care se cațără."

„Dar scările sociale" replică Anthony „devin din ce în ce mai largi pe măsură ce urci. Jos de-abia ai loc să pui piciorul. La capul scării treptele au o lățime de aproximativ douăzeci de metri."

„Poate că e o colivie ceva mai încăpătoare decât biroul unui funcționar de bancă" admise Mark. „Dar nu destul de mare pentru mine. Şi nu-i suficient de sus; şi mai ales nu-i destul de curată."

Ce furie pe întreaga familie când se înrolase în timpul războiului ca simplu soldat! Simțiseră cu toții că fapta lui însemna o trădare față de clan. Incapabili să-şi dea seama că dacă poți alege, era mai elegant să hotărăşti să

lupți ca simplu soldat decât ca locotenent de stat major.

„Împuțiți până în măduva oaselor” spuse. „Aşa că nu pot gândi decât puturoşenii. Şi nici nu pot concepe că cineva poate gândi altfel. Lepădătura se adresează altei lepădături şi când i se răspunde altfel decât prin scârnăvii, rămâne țuț”.

Şi când se terminase războiul, începuse povestea cu slujba pe care taică-su îşi dăduse atâta osteneală să i-o găsească în City{170}, chiar la Lazarus, şi cloaca lui, nici mai mult nici mai puțin! – o slujbă pe care n-avea decât să întindă mâna ca s-o apuce în clipa în care avea să fie demobilizat. O slujbă cu perspective aproape nelimitate pentru un tânăr cu cap şi plin de energie, pe scurt pentru un adevărat Staithes. „Un venit anual de mai mult decât frumuşel, când vei ajunge la cincizeci de ani”, insistase taică-su pe un ton aproape liric Fusese nu numai jignit şi îndurerat, ci considerase refuzul drept o ofensă gravă: îl apucase o furie oarbă când Mark îi spusese că nu are nicio intenție să intre în slujba pe care i-o găsise.

Dar de ce nu? întreba întruna biata lepădătură. De ce nu? Era pur şi simplu incapabil să-şi dea seama că nu putea primi slujba, tocmai fiindcă era atât de bună. Prea bună ca să fie pe potriva lui. Pur şi simplu nu-şi putea închipui aşa ceva. După părerea lui ar fi trebuit să mă năpustesc asupra postului respectiv, fără să mă mai uit nici înainte nici înapoi, să mă reped ca porcii, ca toți porcii din lume. Şi în loc să fac aşa, i-am zis mulțumesc pentru purcoiul de baligă şi am plecat în Mexic unde m-am ocupat de o *finea*.{171}

„Aveai vreo idee despre plantațiile de cafea?”

„Fireşte că nu. Tocmai de aceea m-a atras.” Zâmbi. „Când am început să mă pricep, m-am întors să văd dacă nu cumva o fi ceva de făcut aici.”

„Şi este oare ceva de făcut?”

Mark ridică din umeri. „Asta numai Dumnezeu ştie. Te înscrii în partid, distribui broşuri, finanțezi grupuri

de presiune din profiturile realizate de pe urma parfumurilor sintetice, ții discursuri la mitinguri şi scrii articole. Şi poate că totul e în zadar. Poate, dimpotrivă, momentul favorabil o să vină într-o bună zi…”

„Şi atunci?” întrebă Anthony.

„Să încercăm să ne clătim gura de gustul ăsta amar.” Ținu o clipă mâinile lui mari şi osoase deasupra claviaturii, apoi începu să cânte *Tocata* şi *Fuga* în Re major de Bach. Se aflară transportați în alt univers, o lume în care indivizi ca Babbitt şi Staithes nu existau, erau de neconceput.

Mark se aşezase la pian numai de câteva minute, când uşa se deschise şi în odaie intră o femeie în vârstă, slabă şi cu o față de cal. Era îmbrăcată într-o rochie de mătase cafenie şi purta în jurul gâtului o blană răpciugoasă. Mergea în vârful picioarelor, străduindu-se printr-o foarte complicată mimică să întruchipeze liniştea. Dar în timpul deplasării producea un nemaipomenit volum şi o extraordinară varietate de zgomote supărătoare; ghetele scârțâiau, rochia de mătase foşnea, mărgelele de sticlă țăcăneau, zorzoanele de argint atârnate prin lănțişoare de cordon se ciocneau, zăngănind. Mark continuă să cânte fără să întoarcă măcar capul. Anthony se ridică stânjenit şi se înclină. Creatura cu fața cabalină îi făcu semn cu mâna să stea jos şi, luând mii de precauții, se aşeză şi ea pe canapea, producând o prelungă explozie sonoră.

„Splendid!” strigă femeia când Mark apăsă pe ultima clapă. „Mai cântă ceva Mark!”

Dar Mark se ridică clătinând din cap. „Vreau să te prezint domnişoarei Pendle” îi spuse lui Anthony; apoi adresându-se bătrânei, îi explică: „Anthony Beavis a fost coleg cu mine la Bulstrode.

Anthony strânse mâna întinsă. Domnişoara Pendle îi zâmbi. Dinții, care erau falşi, nu prea bine fixați, păreau neverosimili de albi şi de strălucitori. „Aşa dar, ați fost coleg cu Mark la Bulstrode!” strigă ea. „Extraordinar!”

„Extraordinar că ne mai dăm încă bună ziua!”

„Nu, nu”, zise domnişoara Pendle şi cu un gest sprinţar pe care Anthony îl găsi dea dreptul sinistru, îi dădu o pălmiţă pe braţ. „Ştii exact ce vreau să spun. Aşa a fost Mark de când îl ştiu, chiar de pe vremea când era numai de o şchioapă. Vă mai aduceţi aminte, domnule Beavis?”

Anthony încuviinţă, neştiind ce să spună.

„Nu-i scapă nimic şi are o limbă ascuţită! Aşa era chiar înainte de a se duce la Bulstrode. Revoltător!” Zâmbi cu toţi dinţii ei falşi lui Mark şi scânteierea lor arăta că era o imputare făcută în glumă şi cu dragoste. „A fost primul meu elev, ştiaţi?” continuă, pe un ton confidenţial „şi eu am fost prima lui profesoară.”

Anthony se ridică galant în picioare: „Dă-mi voie să te felicit, Mark” spuse el, „şi condoleanţele mele, domnişoară.”

Domnişoara Pendle se uită la Mark. „Crezi că am nevoie de condoleanţe?” îl întrebă ea pe un ton zglobiu, ca o copilită *care* aşteaptă complimente.

Mark nu răspunse, dădu din umeri şi îi zâmbi. „Mă duc să pun de ceai” spuse.

„Vrei să iei un ceai, nu-i aşa Penny?”

Văzând că domnişoara Pendle dă afirmativ am cap, Mark se ridică şi ieşi.

Anthony se întreba, nesimţindu-se prea la largul lui, ce ar putea să vorbească cu această înduioşătoare gloabă, care se purta atât de uman, când domnişoara Pendle se întoarse spre el. „Mark e un om minunat; într-adevăr minunat.” Din nou dinţii falşi străluciră şi vorbele porniră precipitat, cu o înflăcărare ce distona cu faţa ei cavalină. Anthony se tot sucea şi învârtea stânjenit la culme şi uşor scârbit. „Nimeni nu ştie cât este de bun” continuă. „Nu-i place să se vorbească despre asta, dar mie nu-mi pasă – vreau ca toată lumea să afle.” Dădu din cap cu atâta convingere, încât mărgelele colierului de la gât zăngăniră. „Am fost

bolnavă anul trecut” continuă. „Economiile se sfârşiseră şi nu mai putuse căpăta o altă slujbă. Disperată, scrisese câtorva persoane în casele cărora dăduse lecţii, printre care şi lui Sir Michael Staithes. Sir Michael mi-a trimis cinci lire. Asta mi-a permis să rezist câtva timp. Apoi a trebuit să-i scriu din nou. Mi-a răspuns că atâta a putut să facă, dar că i-a vorbit lui Mark despre mine. Şi ce credeţi că a făcut Mark?” Se uită la Anthony în tăcere, un cal transfigurat, având; pe faţă o expresie şi de duioşie şi de triumf. Ochii ei căprui cu pleoape roşii erau plini de lacrimi… „Ce-a făcut Mark?” întrebă Anthony.

„A venit să mă vadă acasă; pe vremea aceea aveam o cameră cu chirie în Camberwell{172} – a venit şi m-a luat cu el. M-a luat aşa, fără să aştepte o clipă. M-a pus să-mi iac bagajele şi m-a adus aici. De atunci văd de casă. Ce credeţi despre asta, domnule Beavis.” Vocea îi tremura şi fu nevoită să-şi şteargă lacrimile. Dar continua să-l privească triumfător. „Ce credeţi despre asta?”

Anthony nu ştia într-adevăr ce să creadă şi până una alta spuse că i se părea minunat.

„Minunat” repetă calul, pe un ton aprobator. „E într-adevăr cuvântul nimerit. Dar să nu cumva să-i daţi a înţelege că v-am spus ceva. Se va supăra grozav pe mine. Mark e întocmai ca omul acela din Evanghelie care nu vrea să ştie stânga ce face dreapta. Întocmai”. Îşi şterse din nou lacrimile şi-şi suflă nasul. „Mi se pare că vine”. Şi înainte ca Anthony să poată interveni sări în picioare şi, într-un vuiet de foşnete şi zornăieli se repezi la uşă şi o deschise. Mark intră ţinând o tavă cu cele trebuincioase pentru ceai şi o farfurie cu biscuiţi de mai multe sorturi.

Domnişoara Pendle turnă ceaiul în ceşti, afirmă că nu putea înghiţi nimic la o oră atât de târzie, dar luă totuşi un biscuit rotund acoperit cu o glazură de zahăr roz.

„Acum, spuneţi-mi şi mie cum se purta afurisitul de

Mark la Bulstrode" spuse în felul ei zglobiu. „Gata oricând să facă vreo năzbâtie, pun mâna în foc." Ronțăi nițel din biscuitul pe care îl ținea în mână.

„Mă bruftuia de ajuns, nu mă pot plânge" spuse Anthony.

Domnişoara Pendle încetă să ronțăie ca să poată râde cât o ținea gura. „Mare pramatie!" îi spuse lui Mark; apoi fălcile se puseră din nou în funcțiune.

„Având în vedere că era atât de bun la fotbal, avea dreptul să mă bruftuluiască."

„Mi-aduc aminte. Erai căpitanul echipei, nu e aşa?"

„Am uitat", spuse Mark.

„Auzi dumneata, a uitat!" repetă domnişoara Pendle privindu-l triumfător pe Anthony. „Asta-i seamănă. A uitat!" Mai luă un biscuit dându-i la o parte pe cei fără zahăr, alegându-i numai pe cei cu glazură, şi începu să ronțăie din nou cu pasiunea intensă şi concentrată a celor care nu au avut parte de nicio altă plăcere a simțurilor în afară de cele gustative.

Când domnişoara Pendle se duse la culcare cei doi prieteni se aşezară din nou în fața focului din cămin. Tăcură o bună bucată de vreme.

„E înduioşătoare, zău aşa" zise în cele din urmă Anthony.

Câteva clipe Mark nu spuse nimic. Apoi izbucni „Puțin cam prea!"

Anthony se uită la el şi avu prilejul să contemple demonstrația anatomică a unui surâs sarcastic. Se aşternu din nou o lungă tăcere. Ceasul, sprijinit de două nimfe de bronz poleit, înveşmântate în văluri ce cădeau în falduri, ticăia pe şemineul unde se afla înghesuit printre alte bibelouri de porțelan imitație de Saxa. Hidos şi nu în mod întâmplător, îşi spuse Anthony în timp ce privirea lui înregistra cu de-amănuntul fiecare insultă adusă bunului gust.

Oare biata gloabă, domnişoara Pendle, făcea şi ea parte din colecție, fiind cel mai monstruos bibelou din

casă? „Mă mir” spuse Anthony cu voce tare, „că nu porți pe piele, ca asceții, o cămaşă țesută din păr de cal, care să te înțepe la fiecare mişcare. Sau mai ştii…?” adăugă „te pomeneşti că porți!”

Capitolul XXIII

1 iunie 1934

Aseară, în timp ce luam masa cu Mark, am revăzut-o pentru prima oară pe Helen după întoarcerea mea din America.

Să luăm în considerație semnificația unui chip omenesc! Un chip poate fi un simbol, însumând atâtea înțelesuri încât ar fi nevoie de volume întregi ca să le expui succesiv şi în detaliu. O sumă enormă de semnificații pentru persoana care îl percepe ca pe un simbol de sentimente, de gânduri, de senzații întipărite în memorie, de impresii, de judecăți, de experiențe – toate exprimate sintetic şi simultan – şi percepute într-o clipă. Când Helen a intrat în restaurant mi s-a părut că, întocmai ca un om pe cale să se înece, revăd într-o clipă întreaga mea viață. Am avut viziunea unei vieți fără rost, păcătoase, nesatisfăcătoare; viziune încărcată de regrete. Toate alegerile greşite, toate ocaziile irevocabil pierdute şi chipul ei trist nu era numai un simbol care exprima indirect povestea *vieții mele*; era şi o emblemă care exprima direct povestea vieții ei.

O viață pe care şi eu contribuisem în oarecare măsură s-o stric şi s-o îndurerez. Dacă aş fi acceptat dragostea pe care voia să mi-o dăruiască, dacă aş fi consimțit s-o iubesc (căci puteam s-o iubesc) la rândul meu… Dar am preferat să rămân *liber* de dragul *muncii* mele – cu alte cuvinte, să rămân robit unei lumi în care nu putea fi vorba de libertate, de dragul unor lucruri care mă amuzau. Am cerut cu insistență ca în locul dragostei să capăt numai plăceri senzațiile care nu angajează la

nimic. Cu alte cuvinte, am cerut cu insistență ca Helen să devină un mijloc pentru ca să pot obține o satisfacție fizică, care nu mă angaja de fel, oferindu-mă bine înțeles la rândul meu drept mijloc pentru ca şi ea să atingă acelaşi scop.

Ciudat cât de puțin semnificativ pare faptul de a fi fost, luând termenul într-o accepție pur tehnică, „amanți". Nu explică nici indiferența ei, nici sentimentele mele. La Rochefoucauld{173} într-una dintre maximele sale, spune ceva despre femeile care uită favorurile acordate foştilor lor amanți. Pe vremuri îmi plăcea maxima tocmai pentru cinismul ei, de fapt îmi dau seama, e pur şi simplu o constatare obiectivă: ceva menit să nu aibă importanță, în cazul în speță senzualitatea, este lipsit de importanță. În actualul meu context, format din gânduri, sentimente şi amintiri, descopăr că dorința fizică nu-şi are aproape niciun loc. În ciuda faptului că amintirile îmi evocă satisfacții depline şi intense. Rămâi surprins când îți dai seama în ce măsură erotismul este o chestiune de alegere şi de punct de vedere. În prezent nu gândesc aproape deloc în termeni erotici; mi-ar veni foarte uşor s-o fac dacă aş dori. Dacă te hotărăşti să priveşti orice individ numai ca un virtual donator sau beneficiar de plăceri senzuale şi îți concentrezi atenția asupra senzualității, erotismul capătă o importanță precumpănitoare şi mari cantități de energie vor fi dirijate spre canalele erotice. Dacă te hotărăşti să nutreşti o altă idee despre individ, să consideri că altul e centrul, de interes, energia se va desfăşura în alte domenii, iar erotismul îți va apare, relativ, lipsit de importanță.

O bună parte din seară am petrecut-o discutând despre pace şi justiție socială. Mark a fost cât se poate de dezagreabil, vorbind sarcastic despre Miller şi despre ceea ce el a numit „avatarurile mele neo-cristice". Dacă vor să se sfâşie, lasă-i în pace. Oricum nu-i poți împiedica să se mănânce unii pe alții. Porcii vor fi

întotdeauna porci, „Dar, s-ar putea să devină oameni”, am subliniat. *Homo non nascitur, fit.*{174} Sau mai bine zis se face om din elementele prefabricate şi din valenţele cu care se naşte.

Argumentul lui Helen a fost cel invocat de obicei de comunişti: nu poate exista nici pace nici justiţie pe plan social înainte de „lichidarea” capitaliştilor, a liberalilor şi aşa mai departe. Mijloacele nu pot să difere în mod esenţial de scopul urmărit. Prin metode ce diferă intrinsec de scopul propus, atingi scopuri asemănătoare mijloacelor folosite şi nu cele care ţi le propuseşi iniţial. Violenţa şi războiul vor da naştere unei păci şi unei organizaţii sociale care vor avea virtual posibilitatea de a produce noi acte de violenţă, noi războaie. Războiul purtat pentru a pune capăt războiului a avut drept rezultat, ca de obicei o pace în mod esenţial asemănătoare războiului. Pacea şi justiţia socială, pot fi obţinute numai prin mijloace juste şi pacifice. Şi oamenii se vor comporta just şi paşnic numai dacă se vor fi antrenat, fiecare individual, să se comporte astfel chiar în împrejurări când le-ar veni mai uşor să fie nedrepţi şi violenţi. Antrenamentul spiritual trebuie făcut simultan cu antrenamentul fizic. Trebuie să cunoşti modul în care trebuie să te foloseşti de propria ta fiinţă precum şi de scopul pentru care propria ta fiinţă poate fi utilizată. Verdictul lui Mark cu privire la concepţiile mele a fost: neo-jezuitism.

L-am urcat pe Mark într-o trăsură şi am mers pe jos din Soho până la Chelsea, căci era o noapte splendidă. Era ora când lumea ieşea de la teatru. Helen s-a înviorat brusc părând că se distrează admirabil făcând cu voce tare remarci maliţioase despre trecători. Ca într-o grădină zoologică. Nu mă prea simţeam la largul meu, dar în acelaşi timp comentariile ei mi se păreau foarte amuzante şi inteligente, mai ales atunci când a început să arate cu degetul pe tinerii plini de bani, cu joben pe cap, care se străduiau să semene cu aristocratul din

reclame închizând şi deschizându-şi tabacherele în stilul lui Gerald du Maurier{175}, precum şi pe femeile care făceau tot ce le stăteau în puteri ca să arate ca un manechin din *Vogue*{176} sau cu cele de pe afişurile destinate bogătaşilor (croaziere de iarnă sau mantouri de blană). Toate cu nasul în vânt, cu pleoapele arogant lăsate şi mergând nonşalant ca vampele din filme, bombându-şi stomacul de-ai fi zis că fiecare dintre ele aşteaptă gemeni – jalnice modele după care oamenii îşi făuresc personalitatea. Altădată modelul era *Imitatio Christi*, acum e Hollywoodul.

Am tăcut amândoi când am ieşit din străzile aglomerate. Helen m-a întrebat dacă sunt fericit. Am spus, da, deşi nu ştiu dacă „fericit" e cuvântul potrivit. Mă simt mai plin de substanță, mai complet, mai interesat de cele ce se petrec în jurul meu, mai conştient. Dacă nu sunt propriu zis fericit simt cel puțin că există în mine mai multe posibilități latente pentru a fi fericit. Am tăcut din nou amândoi. Apoi Helen a început să vorbească: „Credeam că n-am să pot niciodată să mai dau ochii cu tine, din cauza câinelui. Şi pe urmă l-am întâlnit pe Ekki, şi câinele nu a mai avut nicio importanță. Şi nici acuma când Ekki nu mai e, tot lipsit de importanță a rămas. Pentru cu totul alte motive. La urma urmelor nimic nu are niciun fel de importanță. În afară de comunism." Ultimele cuvinte au fost spuse după un răstimp, mai mult ca să-şi manifeste sentimentele de pietate, sau, poate, din puterea obişnuinței. Am spus că scopurile noastre erau identice şi că numai mijloacele folosite erau diferite. Pentru ea scopul scuza mijloacele; întrucât mă priveşte sunt de părere că mijloacele justifică scopul. Poate, am adăugat, într-o bună zi îți vei da seama de importanța mijloacelor.

3 iunie 1934

Astăzi, în timpul lecției pe care mi-o dădea Miller ara descoperit dintr-odată că făcusem un pas înainte cu privire la însuşirea teoretică şi practică a tehnicii respective. Pentru a învăța cum să foloseşti cum trebuie propria ta ființa trebuie să poți inhiba toate tendințele de a o folosi cum nu trebuie. Să refuzi să te laşi târât pe panta obținerii rapide de rezultate prin ceea ce ar fi (pe plan personal şi în termeni psihofiziologici) echivalentul unei revoluții violente; să-ți inhibi deci această tendință, să te concentrezi numai asupra mijloacelor prin care scopul propus poate fi atins şi numai apoi să acționezi. Acest proces necesită cunoaşterea atât a bunelor cât şi a proastelor metode de a te folosi de propria ta ființă, precum şi capacitatea de ale deosebi unele de altele. Printr-un anumit „fler". Drept rezultat: devii mai conştient şi dobândeşti o posibilitate sporită de a te controla. Conştiință şi control. Rezultat: cele mai obişnuite activități capătă noi semnificații. În realitate nu mai există nimic banal sau fără importanță. Faptul de a te spăla pe dinți sau de a te încălța, asemenea procese sunt reduse prin obişnuință şi metoda greşită de a le efectua la un fel de nonexistență plictisitoare la culme. Dacă devii conştient, dacă izbuteşti să ții în frâu tendințele nocive, dacă încetezi de a mai fi un lacom amator de rezultate şi te concentrezi asupra mijloacelor, plictisitoarea nonexistență se va dovedi a fi o realitate pasionant de interesantă. În ultima carte a lui Evans Wentz despre Tibet s-au găsit printre alte precepte propovăduite de *guru*, următorul îndemn „Păstrează-ți mereu conştiința trează când mergi, când stai jos, când mănânci, când dormi." O exhortație care, ca majoritatea exhortațiilor, nu este întovărăşită de niciun fel de instrucție cu privire la felul cum poate fi pusă în practică. În lecțiile pe care le iau, fiecare exhortație este urmată de o indicație practică: înveți cum să devii conştient. Şi nu numai atât. Înveți şi cum să efectuezi corect şi nu incorect ca mai înainte, activități care

implică conştiinţă. Şi mai afli ceva. Conştiinţa şi puterea de a te autocontrola pot fi extinse şi în alte domenii. Priceperea dobândită prin înţelegerea aspectului musculatoriu ale entităţii spirit-corp poate fi folosită şi în explorarea altor aspecte. Dobândeşti o dibăcie sporită pentru a detecta motive care te-au îmboldit să săvârşeşti fiecare din gesturile care alcătuiesc un comportament, pentru a determina corect calitatea unui sentiment, adevărata semnificaţie a unei cugetări. De asemenea, iei astfel mai clar şi mai substanţial conştiinţă de ceea ce se petrece în lumea exterioară şi judecăţile pe care le emiţi sunt mai bune de vreme ce se sprijină pe această conştiinţă sporită. Şi puterea de a te autocontrola poate fi transferată. Dobândeşte priceperea de a inhiba dorinţa de a te folosi în mod necorespunzător de propria ta musculatură şi vei dobândi şi priceperea de a inhiba dorinţa de a te comporta greşit în anumite situaţii mai complicate. Şi nu-i vorba numai de asta: cura implică şi un tratament preventiv. În cazul când se efectuează o corelaţie corectă, foarte multe prilejuri de a te comporta nesatisfăcător pur şi simplu nu se mai ivesc. Se pune astfel capăt anxietăţilor şi depresiunilor nervoase, oricare ar fi motivarea lor. Căci, şi acest lucru trebuie subliniat, majoritatea datelor care alcătuiesc povestea fiecărui copil şi fiecărui adolescent sunt catastrofale. Cu toate astea numai anumiţi indivizi devin nevrozaţi şi tocmai aceia în care s-a înrădăcinat tendinţa de a se folosi cum nu trebuia de propria lor fiinţă. Nu rezistă tocmai fiindcă puterea lor de împotrivire e mică. Faptele demonstrează că orice nevroză este asociată cu un mod oarecare de utilizare incorectă a corpului. (A se nota proasta ţinută fizică a neurastenicilor şi a nebunilor. Spinarea încovoiată, tensiunea muşchiulară, capul căzut pe piept). Reeducare. Trebuie să redai individului posibilitatea de a se folosi corect de trupul lui. Scoate din bolta ce constituie personalitatea nevrozatului piatra care o susţine. Personalitatea nevrozată se năruie. Şi în

locul ei ridică, cărămidă cu cărămidă, o personalitate ale cărei deprinderi de a se folosi de ființa fizică sunt corecte. Dar utilizarea corectă a corpului implică, deoarece entitatea spirit-corp este indivizibilă (în cazul când nu o supui analizei), o utilizare corectă a intelectului. Marea majoritate a oamenilor sunt uşor nevrozați. Dar până şi stările nervoase mai puțin grave produc o serie infinită de prilejuri pentru un comportament inadecvat. Faptul de a învăța cum să te foloseşti bine de ființa ta, te vindecă de nevroză şi în consecință nu mai afli prilejuri de a te comporta greşit. Până în momentul de față etica preventivă a fost concepută ca exterioară indivizilor. Reformele politice şi sociale au fost făcute în scopul de a elimina ocaziile în care oamenii să se poată comporta prost. Acest lucru este desigur important. Dar nu atât de important cât se crede şi mai ales nu e suficient. Credința că este suficient are drept rezultat ca însuşi conceptul de progres, gândit în termeni de reformă socială, să devină fără sens. Întotdeauna m-am amuzat considerându-l lipsit de sens. A înțepa baloane – mai ales când sunt mari şi bine umflate – constituie una dintre cele mai plăcute distracții. Dar e un joc de copii; şi după ce te joci aşa o anumită bucată de vreme, jocul îşi pierde farmecul. Cât de mult te poate satisface în schimb ideea că există un mijloc ca lucrurile fără sens să dobândească un sens. O metodă de a realiza progrese interioare concomitent cu cele exterioare. Progrese, nu numai în calitate de cetățean, de specialist în repararea maşinilor sau de consumator, ci şi ca ființă omenească.

Tratamentul preventiv e bun; dar nu te poate scuti de cură. Puterea de a vindeca pe cineva de modul de a se comporta incorect pare să fie în mod esențial similară cu puterea de a vindeca pe cineva de o coordonare inadecvată. Acest ultim lucru îl afli când înveți să te foloseşti bine de propria ta ființă. Şi există şi posibilitate de transfer. Posibilitate de inhibiție şi de control. Poți

din ce în ce mai uşor să nu mai dai urmare impulsurilor care nu sunt de dorit. Devine din ce în ce mai uşor să urmezi şi în acelaşi timp să-ți dai seama şi să fii de acord cu binele, să-l pui în aplicare, să-ți realizezi bunele intenții şi să fii răbdător, bine dispus, mărinimos, sobru şi cast.

Capitolul XXIV

23 iunie şi 5 iulie 1927

Nu putea să-şi permită un asemenea lux; dar nu avea nicio importanță. Stătea în obiceiul doamnei Amberley să facă lucruri pe care nu şi le putea permite. De fapt era foarte simplu; nu aveai decât să vinzi o neînsemnată acțiune din stocul de „împrumut de Război" şi gata. Puteai să faci o călătorie cu automobilul în Italia, să cumperi nuduri de Pascin[177] şi să ai cont deschis la *Fortnum şi Mason*[178]. Puteai veni în sfârşit aici în Berkshire şi locui în cea mai adorabilă căsuță veche, cu iz de mirodenii, puteai privi teii majestuoşi ce străjuiau peluza sau vâlcelele din spatele casei care se întindeau la soare cât vedeai cu ochii în molateca şi verdea lor goliciune. Nu, nu-şi putea permite un asemenea lux; dar totul era atât de frumos, de perfect. Şi la urma urmelor ce însemna o sută şi cincizeci de lire băgate în „Împrumutul de Război". Cât venit îți aduceau? Cam cinci lire anual, după ce plăteai impozitele. Şi ce puteai face cu cinci lire pe an? Nimic. Absolut nimic. În afară de asta Gerry avea să se ocupe de problemele ei financiare, făcând alte investiții. Capitalul de care dispunea se redusese desigur simțitor, dar veniturile vor începe să crească în curând. La anul îşi va putea permite. În aşteptarea acelui moment fericit, era aici la umbra teilor bătrâni, stând pe peluză, înconjurată de musafiri.

Sprijinită într-un cot şi întinsă pe un pled nu departe de scaunul pe care stătea maică-sa, Helen nu asculta conversația decât cu o ureche. Peisajul era atât de

frumos încât nu puteai efectiv sta să-l asculți pe „nenea” Anthony perorând despre rolul jucat de maşini în cursul istoriei; nu, singurul lucru pe care îl puteai face în împrejurări atât de divine era să te joci cu pisicuța. Descoperi că nimic nu era mai pe placul pisicuții decât jocul cu pledul. Împingeai o rămurică pe sub pled, la unul dintre colțuri, încet, încet de tot, până ce capătul ieşea la colțul celălalt, părând capul unui animal ce iese din bârlogul lui privind cu grijă în jur. Scotea, prudent, numai puțin capul, apoi şi-l băga iute la loc. Se speriase şi o zbughise din nou la adăpost. Apoi făcându-şi din nou curaj, scotea iar capul şi începea să adulmece în dreapta şi în stânga firele de iarbă, apoi pleca iar să mănânce în linişte sub pled. Câteva lungi clipe se scurseră aşa; şi deodată, când te aşteptai mai puțin, iar afară, ca şi cum ar fi dorit să dea piept cu orice duşman s-ar fi aflat pe acolo, ca să dispară din nou cât ai zice peşte. Apoi ieşea din nou, părând că stă pe gânduri şi oarecum împotriva voinței lui, mânat numai de nevoie, deşi ştia că nu e bine să procedeze cum proceda. Păşea în câmp deschis, conştient, îți dădeai bine seama de asta, că era o victimă predestinată, ştiind dinainte ce soartă groaznică îl aşteaptă. În acest răstimp pisicuța tărcată îi urmărise toate mişcările, atent şi cu ferocitate inexpresivă. De fiecare dată când rămurica se retrăgea sub pled se apropia târâş, luând infinite precauții, câțiva centimetri. Din ce în ce mai aproape. Venise momentul să se ghemuiască ca să se avânte în saltul final şi decisiv. Ochii verzi fixau cu o sete absurdă de distrugere colțul pledului; corpul minuscul era atât de intens supraîncărcat de energia felinelor care doresc să-şi atingă scopul încât nu numai coada ci şi labele dinapoi tremurau din cauza tensiunii emoționale. Deasupra capetelor lor, acolo sus, frunzele teilor foşneau legănate de un vânt uşor, aşternând pe iarbă pete aurii de lumină care alergau tăcut pe peluză. Mai departe, gazonul ce mărginea rondurile de flori licărea în soare ca

şi cum ar fi fost în flăcări, iar vâlcelele de dincolo de grădină zăceau pe pământ ca nişte jivine mătăhăloase. Dormeau adânc şi umbrele vineții lăsate de nori, le brăzdau trupurile toropite. Era atât de frumos, atât de divin, încât din când în când Helen simțea că nu mai putea să îndure şi că era nevoită să lase jos rămurica şi să ia în brațe pisicuța... Să-şi frece obrajii de blănița ei mătăsoasă, să-i şoptească vorbe fără sens, ca un copilaş, să o ridice în sus, şi să o țină aşa cu lăbuțele ridicate bălăngănindu-se în aer, s-o apropie din ce în ce mai mult până ce năsucul pisicuței să-l atingă pe al ei. Privirea i se ațintise asupra ochilor strălucitori de verzi şi lipsiți de expresie, dar fu silită să o lase jos căci micuțul animal neajutorat începu să miaune patetic. „Bietul meu puişor!" murmură, cerându-şi iertare. „Te-am chinuit rău?" Dar faptul de a o chinui îşi atinsese scopul; excesul de fericire care o făcuse să sufere se revărsase din sufletul ei, aşa că uşurată, putea din nou să îndure divina frumusețe din jurul ei. Apucă din nou rămurica. Iertătoare, căci uitase pe dată tot ceea ce se întâmplase, pisicuța luă jocul de la capăt. Soneria unei biciclete o făcu pe Helen să ridice ochii. Poştaşul, care aducea în fiecare după amiază scrisorile, se apropia venind pe alee. Helen se ridică în picioare şi cu pisicuța în brațe, plecă cât putu mai repede şi – cel puțin aşa spera – fără ca cineva să bage de seamă, şi porni spre casă. În fața uşii dădu de jupânească care venea să aducă scrisorile. Erau două pentru ea. Prima pe care o deschise era de la Joyce, trimisă din Aldershot. (Nu putu să nu zâmbească citind adresa scrisă sus în dreapta paginii.) „Joyce locuieşte acum la A-aldershot", ar fi zis maică-sa, adăstând asupra primei silabe cu un fel de emfază găunoasă şi cu un ton uşor mirat ca şi cum ar fi fost de neconceput ca una dintre fiicele ei să se poată afla într-un asemenea loc. „La A-aldershot, închipuieşte-ți dragă". Şi izbutea să confere acestei suburbii militare fabulosul exotism al Tibetului, grozăvia unei îndepărtate

şi întunecate Liberii. „Locuieşte A-aaldershot în calitate de mem-sahib.

Câteva rânduri scrise în grabă, citi Helen continuând să zâmbească, *pentru a-ți mulțumi că mi-ai trimis o scrisoare atât de drăguță. Sunt foarte îngrijorată de ceea ce îmi spui.* Nu *ştiam că mama ia atâtea somnifere. Nu se poate să-i facă bine. Colin e de părere că ar trebui să facă mai multe exerciții fizice. Poate că ai putea să-i sugerezi să se apuce de călărie. Am luat lecții de echitație în ultimul timp şi e într-adevăr delicios când începi să te obişnuieşti. Pot spune că am terminat de aranjat şi nu-ți poți închipui cât de adorabilă e căsuța noastră. Colin şi cu mine am muncit ca nişte negri ca să punem totul în ordine, dar mărturisesc că rezultatul a meritat osteneala. A trebuit să fac o serie de vizite care m-au cam călcat pe nervi. Dar toată lumea s-a purtat foarte amabil cu mine şi acum pot spune că mă simt cu adevărat acasă. Colin îți trimite întreaga lui afecțiune.*

A ta
Joyee

Cealaltă scrisoare – şi pentru a o primi pe aceasta mersese în întâmpinarea poştaşului – era trimisă de Hugh Ledwidge. Dacă scrisoarea i-ar fi fost înmânată doamnei Amberley, dacă ar fi triat scrisorile de față cu toată lumea pe peluză… Helen se îmbujora la față închipuindu-şi ruşinea şi furia ce ar fi apucat-o ascultând-o pe maică-sa comentând faptul că Hugh îi scrisese. Nu s-ar fi jenat deloc de musafiri; dimpotrivă. Când se aflau numai ele două, Helen se alegea doar cu o remarcă ironică. Dar când se aflau şi alții de față, Doamna Amberley, inspirată de galerie, se lansa în descrieri şi comentarii sofisticate. „Hugh şi Helen” explica ea atunci „alcătuiesc un fel de melanj de Socrate şi Alcibiade{179} şi de Don Quijote şi Dulcineea{180} lui”. Erau momente când o ura pe maică-sa. „E un caz”

continua să răsune în mintea lui Helen vocea maică-sii, „care ar putea fi rezumat prin cuvintele, „nu te-aş putea îndrăgi atât de mult, dacă n-aş îndrăgi mai mult etnologia”{181}. Helen avusese multe de îndurat din cauza acestor scrisori. Rupse plicul.

22.VI.27.

E noaptea de *Sânziene, Helen. Dar eşti prea tânără, cred, ca sa te opreşti cu gândul asupra semnificației acestor zile ce se deosebesc de celelalte. Ai trăit în lumea asta cam şapte mii de zile; şi cineva trebuie să trăiască cel puțin zece mii de zile, înainte ca să înceapă să-şi dea seama că zilele acestea nu sunt în număr infinit şi că nu poți face din ele exact ce vrei. Am trăit mai mult de treisprezece mii de zile şi capătul drumului începe să se întrevadă, nenumăratele posibilități reducându-se simțitor. Trebuie să-ți croieşti soarta din ceea ce ai la dispoziție şi ceea ce ai la dispoziție este nu numai un material de dimensiuni foarte mici, ci şi un material de o anumită calitate – în general de proastă calitate. Când eşti tânăr crezi că poți să-ți croieşti timpul pentru a face tot felul de veşminte fantastice şi splendide – sacouri, odăjdii, robe de doctori în filosofie, maiouri ca ale lui Nijmski*{182}*, pantaloni albaştri ca cei ai lui Rimbaud, sau cămăşi roşii ca ale lui Garibaldi. Dar când ai trăit zece mii de zile, începi să-ți dai seama că te poți socoti norocos dacă izbuteşti să-ți alcătuieşti o pereche convenabilă de haine de toate zilele din timpul pe care îl mai ai la dispoziție. E o constatare care te deprimă şi noaptea de Sânziene ți-o readuce în minte. Cea mai scurtă noapte şi cea mai lungă zi. Una dintre cele şaizeci sau şaptezeci din cele mai lungi zile din cele douăzeci şi cinci de mii de zile pe care îți este dat să le trăieşti. Şi ce-am făcut din această cea mai lungă zi a anului, cea mai lungă din atât de puținele de acest fel, zile care pentru mine nu s-au deosebit de alelalte zile, de duzină? Lista ocupațiilor mele ar fi umilitoare, absurdă şi lipsită de orice interes.*

Singurul lucru cu care mă pot mândri, dând cuvântului întreaga lui greutate, singurul lucru înțelept pe care l-am făcut, este că în această zi m-am gândit puțin la tine, Helen, şi ți-am scris această scrisoare…

„A sosit vreo scrisoare interesantă?" întrebă doamna Amberley, când fiica ei se întoarse din casă.

„Numai câteva rânduri de la Joyce."

„De la mem-sahib a noastră?"

Helen încuviință.

„Locuieşte la A-alderschot, ați aflat?" spuse doamna Amberley oaspeților săi. „La A-a-alderschot" insistă, lungind prima silabă până ce oraşul îşi pierdu orice realitate, aşa încât faptul că Joyce locuia acolo apărea ca ceva fantastic, un fel de mit uşor indecent. „Poți să mulțumeşti cerului că nu locuieşti şi *dumneata* la Alderschot" spuse Anthony. „În definitiv, acolo ar fi trebuit să locuieşti, eşti doar fată de general."

În primul moment Mary rămase puțin descumpănită de vorbele lui Anthony; nădăjduise să-şi poată executa în voie fantasticele ei variații pe tema oraşului Alderschot. Dar buna dispoziție îi reveni când înțelese ce ocazie fericită i se oferea.

„Da, ştiu" strigă ea cu un glas vioi, „sunt fată de general. Şi nu ştiu dacă vă dați seama, dar dacă nu intervenea pronia cerească, în momentul de față aş fi fost soție de colonel? Am fost la doi paşi de a mă mărita cu un ofițer. La doi paşi, nu glumesc. Cel mai încântător şi mai frumos bărbat din lume. Dar «lemn» spuse ea, bătându-se pe frunte «lemn masiv». Norocul meu că era atât de pisălog. Dacă ar fi avut măcar de doi bani minte, m-aş fi dus cu el în India. Şi atunci ce s-ar fi întâmplat? E de neînchipuit".

„De neînchipuit!" repetă Beppo, chicotind.

„Dimpotrivă" spuse Anthony. „foarte uşor de închipuit. În fiecare seară, între şase şi opt la club; recepții la reşedința guvernatorului; adulter în

anotimpul cald şi polo în cel rece; neîncetate necazuri cu servitorii indieni; perpetue dificultăți financiare şi scene conjugale; în mod ocazional, crize de malaria şi de dezinterie; colet poştal lunar cu romane de mâna a doua de la clubul *Times book*; şi în tot acest răstimp, inevitabila îmbătrânire; de două ori mai rapidă ca în Anglia. Oricine a fost în India îşi poate închipui foarte lesne."

„Şi crezi că toate astea ar fi putut să mi se întâmple *mie*?" întrebă Mary.

„Ce altceva *ti s-ar fi putut* întâmpla? Sper că nu-ți închipui că ai fi cumpărat tablouri de Pascin la Quetta?"

Mary râse.

„Sau că l-ai fi citit pe Max Jacob{183} în Rawalpindi? Ai fi fost o mem-sahib ca toate celelalte mem-sahib. Poate puțin mai plictisită şi mai nemulțumită, dar în esență tot o mem-sahib."

„Presupun că da" zise Mary, „Dar depindem oare cu toții atât de iremediabil de împrejurări?"

Anthony dădu afirmativ din cap.

„Dar nu crezi că eu aş fi scăpat?"

„Nu văd de ce."

„Asta înseamnă că nu există nimic care să fie *eu*. *Eu*", repetă, punându-şi mâna pe piept, „eu nu exist cu adevărat".

„Nu, bineînțeles că nu. Nu în sens absolut. Eşti o compoziție chimică, nu un element."

„Dar dacă nu exişti într-adevăr, te întrebi de ce..." Mary ezită.

„De ce ne agităm atâta în legătură cu orice lucru? De ce răcnim atât. De ce strigăm atât de mult hip, hip, ura, şi de ce scrâşnim atât de des din dinți? Din cauza aventurilor unui eu, care nu este un adevărat eu, ci numai rezultatul unei serii de accidente. Şi de bună seamă", continuă „de îndată ce începi să te întrebi, vezi imediat că *nu există* niciun motiv pentru atâta agitație. Şi atunci nu te mai agiți. În cazul când ai scaun la cap

ca mine” adăugă zâmbind.

Tăcură cu toții.

„Da, într-adevăr tu nu te agiți” repetă doamna Amberley ca pentru sine şi se gândi la Gerry Watchett. „Tu nu te agiți”. Dar cum e posibil să nu te agiți când ai de a face cu un individ atât de stupid, atât de egoist, atât de brutal şi în acelaşi timp atât de chinuitor de seducător, atât de chinuitor de necesar, ca apa în deşert, ca somnul după o noapte de insomnie? Îl ura; dar gândul că în câteva zile avea să vină acolo, să locuiască la ea în casă, o furnică prin tot corpul, răspândind un val de căldură, închise ochii şi trase adânc aer în piept.

Fără să lase din braţe pisicuța pe care o ținea ca pe un copilaş, Helen se îndepărtă străbătând peluza. Voia să fie singură. Să nu mai audă râsetele lor, vocile acelea discordante care o lăsau rece. Şapte mii de zile, repeta întruna. Nu numai fiindcă soarele era la asfințit, totul părea atât de solemn şi de o frumusețe somptuoasă, ci şi fiindcă îşi dădea seama că zilele treceau, că omul e limitat şi că nu poate scăpa de descompunerea finală. „Şapte mii de zile” spuse cu voce tare, „şapte mii de zile”. Ochii i se umplură de lacrimi; strânse mai tare la sân pisicuța adormită.

Savernake, White Horse, Oxford: şi din când în când mugetul şi scrâşnetul maşinii lui Gerry, biciuirea vuitului pe obraji, virajurile, hopurile şi în acelaşi timp delicioasa teroare produsă de viteza nebună. Şi acum se întorseseră. Parcă trecuseră veacuri de când plecaseră, şi totuşi parcă nu se mişcaseră niciodată din loc. *Bugatti-ul* lui Gerry stopa, dar Helen nu făcu niciun semn că ar vrea să se dea jos.

„Ce s-a întâmplat?” întrebă Gerry. „De ce nu coborî?”

„Pare un gest teribil de definitiv” răspunse oftând. „Ca şi cum ai rupe o vrajă. Ca şi cum ai ieşi dintr-un cerc magic.”

„Magic întrebă Gerry. „Ce fel de magie, albă sau neagră?”

Helen râse. „Bălțată. Absolut divină şi în acelaşi timp absolut îngrozitoare. Zău, Gerry, ar trebui să te bage la închisoare pentru felul cum conduci. Sau într-un balamuc. Zănatec şi criminal. Dar mi-a plăcut la nebunie”, adăugă în timp ce deschise portiera şi coborî din maşină.

„Bine” fu singurul cuvânt. pe care-l rosti Gerry, zâmbindu-i cu o premeditată indiferență. Demară şi, într-o duhoare de ulei ars, porni ca fulgerul spre garajul din dosul casei.

„Adorabilă!” îşi spuse Gerry. Şi ce înțelept procedase adoptând față de ea atitudinea jovială a unui frate mai mare pe care te poți oricând bizui. Excelentă momeală. Trebuie ca prada să se obişnuiască cu tine. Nu va trece mult şi o să-i mănânce din mână. Adevărata problemă era, fără îndoială, Mary. Mare pacoste! se trezi gândind cu parapon şi silă. Geloasă, bănuitoare, băgându-şi nasul peste tot. Se purta cu el de parcă ar fi fost proprietatea ei absolută. Şi lacomă, niciodată sătulă. Se arunca mereu de gâtul lui, impunându-i corpul ei care dădea semne de bătrânețe. Se strâmbă de dezgust în timp ce băga maşina în garaj. Dar, slavă Domnului, răcise şi o durea ficatul, sau naiba ştie ce. Mă rog, avea ceva care o obliga să stea cuminte o bucată de vreme şi să-i dea pace.

Fără să-şi scoată haina şi uitând cu totul că maică-sa era bolnavă, uitând până şi de existența ei, Helen trecu prin hol şi se îndreptă în fugă spre bucătărie.

„Unde e Tompy, madam Weeks?” o întrebă pe bucătăreasă. Soarele, natura şi plimbarea în *Bugatti*-ul lui Gerry o exaltaseră în asemenea măsură încât simțea că avea neapărat nevoie s-o ia pe pisicuța în brațe. Pe dată. „Trebuie s-o văd pe Tompy” spuse. Şi ca să se scuze şi să-i explice bucătăresei graba, adăugă: „N-am avut timp nici să mă uit la ea azi dimineață. Am plecat

într-un iureş.”

„Tompy nu se simte prea bine, domnişoară Helen”. Doamna Weeks se opri din cusut.

„Nu se simte bine?”

„Am pus-o aici” continuă doamna Weeks, sculându-se de pe scaun şi îndreptându-se spre oficiu. „E mai răcoare. Nu prea îi pria la căldură. Cred că are puțină temperatură. Zău că nu ştiu ce se întâmplă cu ea”, spuse în încheiere pe un ton compătimitor şi plângăreț. Îi părea rău de biata Tompy. Dar îi părea rău şi de ea, căci Tompy îi dăduse destul de furcă.

Pisicuța zăcea într-un coş, la umbră, sub chiuvetă. Helen se ghemui lângă coş şi întinse mâna ca s-o mângâie, dar cu un strigăt de groază şi-o trase înapoi ca şi cum ar fi atins ceva scârbos.

„Ce *s-a întâmplat*?” țipă.

Blana tărcată îşi pierduse luciul mătăsos şi netezimea. Era numai ghemotoace umede. Ochii erau închişi şi năclăiți de o scursură galbenă. I se prelinsese, ceva din nas şi blănița vărgată de pe burtă era pătată toată. Delicioasa şi absurda Tompy, cu care se jucase numai cu o zi înainte, caraghioasa şi adorabila Tompy pe care o ținuse într-o mână şi mieunase atât de patetic ca o mică ființă lipsită de apărare, Tompy de a cărei blănița îşi frecase obrajii şi în ochii căreia îşi cufundase privirile, nu mai era. În locul ei se afla o mică grămăjoară de otrepe infecte, o grămăjoară vie. Ca acei rinichi, îi trecu brusc prin minte şi simți un spasm de greață. Îi fu ruşine de gândul ce se ivise pe neaşteptate, îi fu ruşine că-şi retrăsese mâna, acționând automat sub impulsul repulsiei dictate de acel gând, înainte de a fi conştientă de existența lui.

„Sunt o ticăloasă!” gândi. „O mare ticăloasă!”

Tompy era bolnavă, poate că era pe moarte. Şi ea dusese prea sensibilă ca s-o atingă. Făcând o sforțare ca să-şi stăpânească repulsia, întinse din nou mâna, o ridică pe pisicuța şi cu degetele de la cealaltă mână

începu să mângâie (cât de silă îi era!) blănița umedă şi năclăită. Ochii, i se umplură de lacrimi, care se revărsară şiroaie pe față.

„E prea îngrozitor, prea îngrozitor" repetă întruna cu o voce înecată în plâns. „Biata mea Tompy! Frumoasa mea, caraghioasa, micuța mea, drăguța mea Tompy! Asasinată. Nu, mai rău decât asasinată. Prefăcută într-o grămăjoară de gunoi. Fără niciun motiv, aşa, din senin; şi asta se întâmplase chiar în ziua când totul fusese atât de divin – norii alergând pe cer când trecuseră prin Whitehorse, soarele poleind frunzele din pădurea Savernake, totul. Şi acum, pentru ca să bea paharul cu venin până la ultima picătură, iată că îi era silă de bietul animal, nu putea pune mâna pe el, ca şi cum ar fi fost şi el unul dintre acei rinichi scârboşi. Ea care pretinsese că-l iubeşte, ea care îl iubea. Îşi spunea aşa neîncetat, dar îşi dădea seama că n-avea rost să-l mai țină în mâini şi să-l mai mângâie. Gesturile nu-i schimbau nici firul fundurilor, nici reacțiile. Putea efectua gesturile prin care voia să-şi învingă scârba, dar senzația de scârbă continua să existe. În ciuda dragostei.

Ridică spre doamna Weeks fața ei şiroind de lacrimi. „Ce e de făcut?"

Doamna Weeks datină din. cap. „Din câte. ştiu, nu „se prea poate face mare lucru când e vorba de pisici" spuse. „Cu pisicile e greu!"

„Dar trebuie să existe ceva."

„Cel mai bun lucru, e să le dai pace!" spuse apăsat doamna Weeks, pesimismul de care dădea dovadă fiind iscat şi din hotărârea ei de a nu se lăsa deranjată. Apoi, înduioşată de durerea pe care o citea pe fața lui Helen, adăugă ca s-o consoleze: „Nu trebuie să plângi. Se vindecă ea singură, dormind. Dă-i pace!"

Se auzi un zgomot de paşi venind din grajd şi prin fereastra deschisă pătrunse melodia. „Yes, sir, she's my baby" pe care cineva o fluiera, cam fals. Helen se ridicaşi scoțând capul pe fereastră, îl strigă, pe Gerry. „S-a

întâmplat ceva îngrozitor", spuse când îl văzu privind-o surprins şi compătimitor.

În mâinile mari şi puternice ale lui Gerry pisicuța părea şi mai mică şi mai prăpădită. Cât de delicat se purta Gerry şi cu câtă eficacitate! Helen fu, uluită de precizia şi de gingăşia mişcărilor lui; în timp ce tampona ochii lui Tompy şi ştergea scursoarea ce i se prelingea din nări. Ea n-ar fi fost în stare, îşi spuse din ce în ce mai umilită de propria ei incompetență, decât s-o mângâie pe Tompy şi să-i fie silă. Nu era bună de nimic, dar de nimic. Şi când Gerry îi ceru să-l ajute ca s-o facă pe Tompy să înghită o jumătate de aspirină, pe care o pisase şi o amestecase cu lapte, se dovedi atât de neîndemânatecă încât vărsă doctoria.

„Cred că o să mă descurc, mai bine singur" spuse Gerry luându-i linguriţa din mână. Paharul umilinței se umpluse ochi…

Doamna Amberley era în culmea indignării. Zăcea în pat cu febră, avea dureri mari şi-şi făcuse mii de griji; fapt care îi sporise şi febra şi durerile, tot gândindu-se că Gerry plecase cu maşina conducând ca nebunul. Şi Helen intrase în camera ei, ca şi cum totul ar fi fost în regulă, după ce se întorsese de mai bine de două ore de la plimbare. Auzi dumneata, stătuse în casă două ore întregi fără să aibă elementarul bun simț să vină s-o întrebe cum se mai simte. Două ore întregi, răstimp în care, ea, mama ei, da, mama ei, zăcuse în chinuri cumplite, temându-se ca nu cumva să fi avut un accident.

„Bine, dar Tompy era pe moarte" explică Helen. „A şi murit". Era albă la față şi ochii îi erau înroşiți de plâns.

„Aşa stau lucrurile? Dacă ții mai mult la o jigărită de mâță decât la mama ta…"

„În afară de asta, dormeai. Dacă n-ai fi dormit ai fi auzit maşina."

„Ai ajuns să-mi drămuieşti şi somnul" spuse doamna

Amberley cu amărăciune. „N-am şi eu dreptul să scap măcar o clipă de dureri? De altfel”, adăugă, „nu dormeam, deliram… Am delirat de mai multe ori azi. În condiţiile astea nu puteam auzi maşina.” Ochii i se opriră asupra flaconului de *Somnifaine* pe masa de la căpătâiul patului şi bănuiala că Helen băgase de seamă existenţa somniferului o înfurie şi mai tare. „Ştiu de mult că eşti egoistă, dar nu bănuiam că ai ajuns în halul ăsta.”

Altădată Helen s-ar fi apărat, răspunzându-i mânios sau, dacă s-ar fi considerat vinovată, ar fi izbucnit în plâns. Dar acum era prea deznădăjduită ca să mai poată vărsa noi lacrimi, prea copleşită de ruşine şi de durere ca să mai reacţioneze, chiar dacă era vorba de o acuzaţie cu totul nedreaptă. Tăcerea ei avu darul să o exaspereze şi mal tare pe doamna Amberley.

„Am crezut mereu că egoismul tău se datorează zăpăcelii. Acum îmi dau însă seama că n-ai inimă. Niciun pic de inimă. Şi eu, care m-am sacrificat pentru tine… Cei mai frumoşi ani din viaţa mea… Şi care mi-e răsplata?” Vocea ei tremura când puse această întrebare. Era convinsă de realitatea sacrificiilor pe care le făcuse, profund emoţionată de: proporţiile lor şi de enormitatea martirajului ei. „Cea mai cinică indiferenţă. Aş putea să mor într-un şanţ şi ţie tot de pisica ta ţi-ar arde mai mult. Şi acuma pleacă de aici” spuse aproape răcnind. „Pleacă! Ştiu că mi s-a ridicat temperatura.”

După ce mâncă singur (Helen nu coborâse, sub pretext că o durea capul) Gerry se duse s-o vadă pe Doamna Amberley în dormitorul. ei. Se purtă cu ea mult mai drăguţ ca de obicei, atât de grijuliu şi tandru încât Mary uită toate temeiurile pe care le acumulase în timp ca să se plângă de Gerry şi se îndrăgosti din nou de el. Se îndrăgosti din cu totul şi totul alte motive. Nu fiindcă era atât de chipeş, nu fiindcă se purta atât de degajat în felul lui arogant şi dominator, nu fiindcă era un amant

atât de neîndurător şi de desăvârşit, ci fiindcă era bun, îndatoritor, tandru; într-un cuvânt fiindcă era tot ceea ce mai înainte ştiuse bine că nu e.

Când auzi ceasul bătând zece şi jumătate Gerry se ridică. „E timpul să faci nani!" Mary se împotrivi; Gerry rămase ferm pe poziție – pentru binele ei.

Treizeci de picături, asta era doza normală de „Somnifaine", dar Gerry numără patruzeci şi cinci ca să fie sigur că Mary va dormi zdravăn; îi întinse paharul şi apoi o înveli („parcă ai fi o dădacă cu păr coliliu" strigă Mary chicotind de plăcere, în timp ce Gerry se foia în jurul patului) şi după ce o sărută, urându-i o noapte bună cu o duioşie aproape maternă, stinse lumina şi ieşi din cameră.

Orologiul din turnul bisericii din sat sună orele unsprezece. Ce trist gândi Helen, în timp ce asculta bătăile care răsunau în depărtare, ce însingurat! I se părea că aude vocea propriului ei suflet, răsfrântă misterios de zidurile nopții care o încurajau... Unu, doi, trei, patru... Fiecare bătaie molcomă părea şi mai plină de o jale fără leac decât ceea ce o precedase. Îți venea să crezi că se ridică din străfundurile unei singurătăți mai mari decât cea din care izvorâseră cele dinainte. În sfârşit ultima. Tompy murise, şi ea nu fusese nici măcar în stare să-i dea o linguriță de lapte cu aspirină pisată, nu avusese putere să treacă peste senzația de scârbă.

Egoistă şi fără pic de inimă: maică-sa avea perfectă dreptate. Dar nu numai egoistă ci şi singură, singură-singurică printre toate forțele oarbe şi malefice care o asasinaseră pe biată pisicuța; şi lipsa ei de mărinimie vorbea prin dangătul deznădăjduit al clopotului; noaptea goală şi nesfârşită o încercuia de jur împrejur.

„Helen!"

Tresări şi întoarse capul. În odaie era întuneric beznă.

„Eu sunt" continuă Gerry. „Eram îngrijorat din cauza ta. Te simți mai bine?"

Surpriza şi neliniştea din primul moment se

transformară într-un fel de ciudă. Cum îndrăznise să vină s-o deranjeze când era cufundată într-o durere care era numai a ei. „N-aveai de ce să-ți faci griji”, spuse rece. „Mă simt foarte bine”.

Răspândind o aromă de tutun turcesc, de pastă de dinți mentolată şi de coniac fin, Gerry se apropia pe nesimțite. Pe deasupra plapumii, o mână care bâjbâia în întuneric, o atinse uşor deasupra gleznei, apoi auzi arcurile somierei scârțâind, când Gerry se aşeză pe marginea patului.

„Mă simțeam puțin răspunzător” continuă. „Toate virajele pe care le-am luat într-o viteză nebună.” Tonul pe care vorbea implica un zâmbet tandru şi clipiri pline de subînțelesuri din ochii ascunşi în întunericul odăii.

Helen nu scoase nicio vorbă. Se aşternu o lungă tăcere. Am pornit-o cu stângul, se gândi Gerry, încruntându-se în odaia cufundată în beznă. Apoi se lansă pe o altă pistă.

„Nu mă pot opri să nu mă gândesc la biata şi micuța aia de Tompy” spuse pe cu totul alt ton. „De necrezut cum te poate răvăşi să vezi un animal îmbolnăvindu-se aşa din senin. Pare atât de *nedrept*.”

Peste câteva clipe Helen plângea, dându-i prilejul să o consoleze.

Cu gesturi delicate, aşa cum făcuse cu Tompy şi cu aceeaşi tandrețe care o emoționase pe doamna Amberley, Gerry începu să-i mângâie părul şi mai pe urmă, când hohotele de plâns se mai potoliră, îşi trecu degetele de la cealaltă mână pe brațul ei gol. Iarăşi şi iarăşi cu neobosita regularitate a unei doici care leagănă un copil ca să-l adoarmă; iarăşi şi iarăşi…

De trei sute de ori, cel puțin îşi zise, înainte de a risca cel mai mic gest care ar fi putut fi interpretat drept o dovadă de dragoste. De trei sute de ori, şi chiar atunci mângâierile trebuiau să devieze, treptat şi pe nesimțite, ca şi cum ar fi luat-o pe alt drum din cauza unei serii de accidente, până când, încetul cu încetul şi fără nicio

intenție, mâna care se afla acum pe brațul lui Helen să ajungă să-i atingă, cu aceeaşi maternă, răbdare, sânii. Cu cealaltă mâna avea să-i mângâie părul trecându-i metodic degetele prin şuvițele cârlionțate răsfirate în jurul urechii şi apoi pe obraji spre gură. Degetele trebuiau să întârzie acolo, atingându-i uşor, cast, dar încărcate de sărutările ce nu aveau să întârzie, atunci când gura lui, în beznă, avea să pună stăpânire pe a ei – răsplată bine meritată pentru lunga lui aşteptare.

Capitolul XXV

20 mai 1931

O noua „lovitură”. Fitzsimmons, Jefferies, Jack Johnson, Carpentier, Dempsey, Gene Tunney – oameni apăreau şi dispăreau; dar metafora prin care domnul Beavis descria doliurile lui succesive rămânea aceeaşi.

Da, o lovitură grea. Şi cu toate astea – cel puţin aşa avu impresia Anthony – în felul cum taică-su îşi depăna în timpul mesei amintirile despre unchiul James, de pe vremea când mergea la şcoală, se afla o nuanță aproape triumfătoare.

„Bietul James... avea un păr buclat pe atunci”... *nos et mutamur*[184] compătimirea şi părerea de rău nu erau străine de un oarecare sentiment de satisfacție, satisfacția omului bătrân care e încă în viață, în stare încă să asiste la înmormântările celor de o seamă cu el, ba chiar mai tineri..

„Era cu doi ani mai mic” ținu să sublinieze, „Cu doi ani şi câteva luni. La şcoală mi se spunea Beavis senior.”

Da din cap a jale; dar în ochii lui stinşi şi obosiți trecu o licărire voioasă pe care nu o putea ascunde. „Bietul James”, oftă. „Nu ne-am văzut în ultimii ani. Mai ales de când a trecut la catolicism. Cum o fi putut face una ca asta? Mă depăşeşte. M-aş fi aşteptat de la oricare altul, dar nu de la el.”

Anthony nu făcu niciun comentariu. Dacă stăteai însă să te gândeşti, îşi spuse în sinea lui, convertirea unchiului James nu avea de ce să te surprindă. Nefericitul fusese crescut într-o familie atee, adeptă a

doctrinei lui Bradiaugh{185}. Ar fi trebuit să trăiască într-o binecuvântată desfătare sfidând întregul univers şi proclamând credința lui neabătută în inexistența unei alte lumi. Dar avusese ghinionul să fie homosexual. Pederastia adânc ascunsă, iată ceea ce îi otrăvise întreaga existență. Deznădejdea lui metafizică şi delicios de pickwickiană devenise în cele din urmă o suferință reală şi de tip obişnuit. Suferință şi neurastenie; bătrânul era pe jumătate nebun, nu încăpea îndoială. (Acest lucru nu-l împiedicase să fie un expert de prima mână în materie de asigurări). Apoi, în timpul războiului norii se risipiră. Putea fi drăguț cu soldații, drăguț *propatria*, şi fără să-l roadă conştiința. Anthony şi-l reaminti pe unchiul James când venea la spital. Îl vizitase aproape zilnic. Încărcat de cadouri pentru o duzină de nepoți adoptați ocazional, cât şi pentru cel adevărat. Pe chipul lui tras şi melancolic dăinuia, în acea epocă, un perpetuu surâs. Dar fericirea nu durează niciodată. Se încheiase armistițiul; şi după acei patru ani petrecuți în paradis, iadul părea mai greu decât oricând. În 1923 se convertise la religia papistaşă. Era de aşteptat.

Domnul Beavis nu putea pur şi simplu înțelege, ideea că James trăise înconjurat de iezuiți, că James se ducea la slujbă şi că hopa-țopa se tot ridica şi îngenunchia, că James făcuse pelerinajul la Lourdes{186} ştiind că are o tumoare inoperabilă, că James murise creştineşte, îl uluia şi-l dezgusta.

„Şi cu toate astea" spuse Anthony, „admir felul cum ştiu catolicii să te scoată din viață. Moartea e pasibilă de a deveni un proces animalic. Mai exclusiv animalic chiar decât răul de mare." Tăcu o clipă gândindu-se la ultima oră pur fiziologică a bietului său unchi. Horcăia, gura deschisă nu mai semăna cu o gură de om, ci cu o cavernă, mâinile râcâiau aşternutul.

„Ce înțeleaptă a fost Biserica transformând ceasul morții într-un ceremonial!"

„Într-o şaradă” spuse disprețuitor domnul Beavis.

„Da, dar de bună calitate” sublinie Anthony, „o operă de artă.” Faptul în sine seamănă cu o traversare a Canalului Mânecii pe vreme de furtună – poate ceva mai dezagreabil. Dar catolicii au izbutit să prefacă acest eveniment într-un spectacol frumos şi semnificativ. Mai ales pentru spectator, de bună seamă. Dar poate că are o semnificație şi pentru actor.”

Tăcură un răstimp. Jupâneasa schimbă farfuriile şi aduse desertul. „Vrea cineva tartă cu mere?” întrebă Pauline în timp ce tăia prăjitura.

„Plăcintă cu mere, draga mea”, spuse domnul Beavis pe un ton sever. „Când o să înveți că numai atunci când fructele nu sunt acoperite se poate vorbi de o tartă? Când au cocă deasupra, spui plăcintă.”

Fiecare îşi puse pe felia respectivă zahăr şi smântână.

„Am uitat să vă întreb” spuse dintr-odată Pauline, „dacă ați auzit ce i s-a întâmplat doamnei Foxe?”

Anthony şi domnul Beavis clătinară din cap. „Mi-a spus ieri Maggie Clark că a avut un atac.”

„Ia te uită, ia te uită” spuse domnul Beavis. Apoi adăugă gânditor: „Ciudat, cum unii oameni dispar din viața ta. După ce au jucat un rol important. Nu cred s-o fi văzut mai mult de şase ori pe doamna Foxe în ultimii douăzeci de ani. Şi cu toate astea, înainte…”

„N-avea simțul umorului” spuse Pauline, în chip de orice explicație.

Domnul Beavis se întoarse şi se uită la Anthony.

„Nu cred că… mă rog, nu cred că ați mai păstrat contactul după ce s-a prăpădit băiatul ei.”

Anthony dădu din cap în semn că nu, dar nu rosti niciun cuvânt. Nu-i făcea plăcere să fie nevoit să-şi reamintească faptul că făcuse tot ce-i stătuse în puteri pentru a evita de a mai fi în relații cu doamna Foxe. Primise de la ea scrisori lungi şi pline de afecțiune în primul an de răz boi, scrisori la care răspunsese din ce în ce mai pe scurt, mai convențional; mai indiferent;

până la urmă nici nu-i mai răspunsese şi nici nu-i mai citise scrisorile. Nu, nu le mai citise şi totuşi, dând ascultare unui superstiţios sentiment de culpabilitate, nu se putuse niciodată hotărî să le arunce. Păstrase cel puţin o duzină de plicuri albastre pe care era aşternut numele lui cu acel scris mare, citeţ şi curgător, plicuri pe care le vârâse, nedeschise, într-unul dintre sertarele din biroul lui. Faptul că se aflau acolo constituia într-un fel misterios şi inexplicabil o pavăză pentru conştiinţa lui. O pavăză care nu era întotdeauna eficace. Întrebarea pusă de taică-su îl pusese în încurcătură. Se grăbi să schimbe vorba.

„Şi cu ce te-ai mai ostenit în ultimul timp?" întrebă, folosind în glumă acel limbaj arhaic pe care ar fi putut să-l utilizeze taică-su.

Domnul Beavis chicoti şi începu să vorbească despre cercetările lui cu privire la noul argou american. Nişte expresii de o savoare greu de închipuit! O exuberanţă expresivă demnă de epoca elisabetană; noi îmbinări de cuvinte şi metafore extrem de originale! Cită câteva locuţiuni şi apoi, adresându-se Dianei – fata lui cea mică – care tăcuse tot timpul mesei, cu un aer sever, o întrebă dacă i-ar fi pe plac ca cineva să-i vorbească folosind astfel de expresii, unele cam deocheate. Procedă în acelaşi fel şi cu Anthony făcându-i cu ochiul.

„Ori vorbiţi chinezeşte, ori limba asta, pentru mine tot una e;" spuse Pauline de la celălalt capăt al mesei. Faţa ei rotundă şi placidă radia de o voioşie care se răspândea în valuri concentrice de piele flască şi rozalie; cascada de guşi tremura ca gelatina. „Tăticul crede că ştie şi toaca-n cer, zău aşa!" întinse mâna şi luă câteva bomboane fondante din farfuria de argint aşezată în faţa ei şi le vârî în gură. „Şi toaca-n cer", repetă pronunţând nedesluşit cuvintele şi scuturată de noi hohote de râs.

Domnul Beavis, care se montase debitând expresii fără perdea, se aplecă spre Anthony şi-i spuse în şoaptă şi pe un ton confidenţial o nouă expresie, una tare.

Erau nişte drăguți, nu încăpea vorbă, gândea Diana. Dar proşti; nişte *neghiobi* fără pereche. Cu toate astea, Anthony nu avea căderea să-i privească cu ochi atât de critici, căci de fapt asta făcea neobrăzatul ascunzându-şi jocul sub o politețe excesivă. Era de-a dreptul indignată. Nimeni nu avea dreptul să-i critice în afară de ea şi, eventual, sora ei. Încercă să găsească nişte vorbe care să-l usture pe Anthony, dar deoarece nu-i dăduse niciun prilej să-l atace şi mai ales fiindcă nu avea niciun talent pentru a spune vorbe de duh în batjocură, fu nevoită să se mulțumească să-l privească încruntat. Oricum era timpul să se ducă la laborator.

„Trebuie să plec" spuse repede şi tăios, ridicându-se de la masă. Îți interzic formal să mai mănânci bomboane" adăugă, în timp ce se apleca s-o îmbrățişeze pe maică-sa. „Prescripția medicului".

„Nu eşti încă medic, draga mamei!"

„Nu, dar la anul voi fi."

Fără să se sinchisească Pauline vârî în gură cea de a doua bomboană fondantă. „Şi la anul poate mă voi lăsa de dulciuri" spuse.

Anthony plecă şi el câteva clipe mai târziu. Mergând pe jos prin cartierul South Kensington, îşi dădu seama că se dusese din nou cu gândul la doamna Foxe. Un atac... Grav? Paralizase? Se temuse atât de tare că taică-su avea să vorbească despre ea şi schimbase atât de repede vorba, încât Pauline nu avusese răgazul să dea amănunte. Şi-o imagină zăcând neputincioasă, pe jumătate moartă şi se îngrozi, dându-şi seama că în afară de compătimire simțea şi o oarecare satisfacție, un anumit sentiment de uşurare. Căci, în definitiv, ea era principalul martor al acuzării, persoana care putea depune mărturiile cele mai grave. Moartă, sau ca şi moartă, nu mai putea intra în instanță, şi în absența ei niciun proces nu-i mai putea fi intentat. O parte din ființa lui se bucura de vestea aflată de la Pauline. În mod ruşinos. Încercă să se gândească la altceva şi, până

una alta, se urcă într-un autobuz, ca să ajungă cât mai repede în refugiul oferit de bibliotecă. Petrecu trei ore la London Library, căutând date despre istoria Anabaptiştilor – şi apoi se întoarse pe jos acasă, în apartamentul lui din Bloomsbury. În seara aceea înainte de masă, trebuia să vină Gladys. Devenise nițel cam pisăloagă în ultimul timp; şi totuşi... zâmbi în sinea lui cu o anticipată plăcere.

Trebuia să sosească la ora şase; dar la şase şi un sfert nu venise încă. Şi nici la şase şi jumătate. Şi nici la şapte. Nici măcar la şapte şi jumătate. La ora opt Anthony începu să se uite la plicurile albastre, expediate în 1914 şi 1915 şi, pe care se citea scrisul doamnei Foxe. Se uita la ele şi nu se dumirea, în deznădejdea care-l cuprinsese după primul impuls de nerăbdare şi de furie, dacă trebuia să le deschidă sau nu. Stătea încă pe gânduri când sună telefonul. Era Mark Staithes. Îl întreba dacă, din întâmplare, era liber în seara aceea şi voia să vină la el la masă. Se adunaseră câțiva în ultimul moment. Îl aştepta pe Pitchely, psihologul, cu nevastă-sa, pe un om politic din India, Sen, precum şi pe Helen Ledwidge... Anthony puse scrisorele în sertar şi plecă în grabă.

Capitolul XXVI

5 *septembrie 1933*

Trecuse de ora două. Anthony stătea întins pe spate cu ochii deschişi, în întuneric. Somnul nu voia să-i vină, ai fi zis în mod premeditat, ca şi cum ar fi fost oprit de cineva aflat în străfundurile fiinţei lui şi care îi voia răul. Afară, ascunşi în rămurişul pinilor, greierii reluau pe aceeaşi gamă, povestea vieţii lor; din când în când, dar la mari intervale, pornea un cucurigu, crescând din noapte, apropiindu-se şi intensificându-se, până ce toţi cocoşii din grădinile dimprejur începeau şi ei să se cheme şi să se ațâțe unii pe alţii, fiecărui cucurigu răspunzându-i pe dată un altul. Şi apoi, fără niciun motiv, tăcură treptat cu toţii şi zarva se potoli, răspândindu-se în depărtări, parcă în întreaga Franță, îşi zise Anthony ciulindu-şi urechile ca să dibuie direcţia în care pornise şuvoiul fărâmiţat al strigătelor cocoşilor. Se afla, acum, poate, la sute de kilometri. Şi apoi undeva valul se va întoarce şi se va revărsa înapoi tot atât de repede precum pornise. Poate că va fi ajuns la Marea Nordului şi că avea să vină de acolo înapoi, trecând peste câmpurile de luptă, peste casele din cartierele mărginaşe ale Parisului şi, auzit de cocoşi aflaţi la mari depărtări, va străbate pădurile; de acolo o va lua drept peste câmpiile din Beauce, va urca şi va coborî dealurile din Burgundia, şi ca un alt fluviu aerian sonor, se va năpusti în valea Ronului; va lăsa în urmă oraşele Valence, Orange şi Avignon, va trece şi de Arles şi de Aix şi nu se va lăsa abătut din drum de golaşele coline din Provența, căci avea să se întoarcă din nou, la

numai un ceas de când pornise, tălăzuindu-şi tumultuosul şi stridentul său strigăt peste țârâitul greierilor, țârâit atât de continuu încât devenea echivalent cu tăcerea. Zarva îi aduse brusc aminte lui Anthony de un fragment din cartea lui Lawrance *Omul care murise* şi bucuros să afle un pretext pentru a se scula din. pat – căci timp de ceasuri întregi se străduise zadarnic să adoarmă – aprinse lumina şi se duse jos să caute cartea. Da, era acolo: *Când ieşi afară un cocoşel cânta, cânta subțire, cu un glas piţigăiat, dar în glasul cocoşelului se afla ceva mai puternic decât durerea. Nevoia de a trăi şi chiuitul de izbândă al vieții. Omul care murise rămase locului şi privi îndelung cocoşul care fugise şi fusese prins; se umfla în pene, se ridica în vârful picioarelor, aplecându-se înainte, şi apoi dându-şi capul pe spate îşi deschise ciocul ca să slobozească un nou strigăt, sfidând, în numele vieții, moartea. Viteazul cântec nu înceta însă, deşi sugrumat parcă de sfoara care ținea cocoşul legat de picior. Omul care murise privi cu ochi noi viața şi văzu pretutindeni uriaşa îndârjire de a trăi, pornind în valuri când furtunoase, când molcome şi, din valurile spumegânde ivite dintr-un albastru nevăzut, răsări sau un cocoş cu pene negre şi portocalii sau poate, limbi de foc pornind din vârfurile ramurilor unui smochin. Porneau cu toatele spre el, aceste ființe sau lucruri săltărețe, radiind de dorința de a-şi proclama existența. Veneau ca valuri înspumate răsărite din puhoiul nevăzutei dorințe din vasta şi nevăzuta mare a tăriei. Înaintau prinzând contururi şi culori, forme sortite pieirii dar fără de moarte în marşul lor. Omul care murise privi marele avânt al lucrurilor care nu muriseră, pentru a se întrupa, dar nu mai văzu arzătoarea lor dorință de a exista şi de a trăi. Auzi, în schimb, răsunând iarăşi şi iarăşi, strigătul lor sfidător, adresat tuturor celorlalte lucruri aflate pe lume…*

Anthony citi mai departe până ce sfârşi povestea omului care murise şi se întorsese la viață, omul care

era una cu cocoşul fugit din ogradă; puse cartea în raft şi se duse din nou să se culce. Spuma valurilor din nevăzuta mare a dorinţei şi a tăriei. Dar vizita, viaţa ca atare, îşi zise în sinea lui, nu era suficientă. Cum te puteai oare mulţumi numai cu o energie pe care n-o puteai numi, cu ceva ce reprezenta mai puţin decât individualitatea unei forţe care, oricât de divină şi de misterioasă ar fi fost, tot lipsită de conştiinţă rămânea, mai prejos de bine şi de rău?

Greierii ţârâiau întruna şi din nou, pe la ora patru dimineaţa se auzi şuvoiul de strigăte pornite din gâtlejul cocoşilor, revărsându-se peste întreg ţinutul şi apoi îndepărtându-se pornind spre Italia, de unde nu se mai auzi.

Viaţa trăindu-se pe sine fără să poată fi stăvilită. Dar existau simboluri mai grăitoare, gândi Anthony, decât cel al cocoşului sau al tinerelor frunze izbucnind din scheletul alb, ca osemintele, al smochinului ce iernase. Îşi aduse aminte de un film pe care îl văzuse şi care înfăţişa fecundarea unui ovul de iepuroaică. Spermatozoizii, mari de un lat de palmă – aşa apăreau pe ecran – se luptau aprig ca să ajungă la ţintă – un ou sferic ce semăna cu luna. Veneau cu duiumul, porniţi din toate direcţiile, cu cilii vibrând frenetic. Şi acum cei din frunte îşi atingeau obiectivul, îşi croiau drumul, năpustindu-se asupra peretelui exterior de materie vie, smulgând în goana lor nebună celule întregi care se îndepărtau plutind pentru a se pierde undeva. În cele din urmă unul dintre invadatori pătrunsese în miezul nucleului şi actul fecundării se consumă. Dintr-odată sfera, care mai înainte fusese cu totul pasivă, se puse în mişcare. Un spasm violent de contracţie; suprafaţa netedă şi rotunjită se văluri, opunând, cine ştie cum, rezistenţă celorlalţi spermatozoizi care se aruncau zadarnic asupra ei. Şi apoi oul începu să se dividă, aplecându-se asupra lui însuşi, înăuntru învelişului său, până ce pereţii se întâlniră în centru şi în loc de o

singură celulă se iviră două; apoi, întrucât cele două celule repetară procesul, patru, apoi opt, apoi şaisprezece. Şi în interiorul celulelor granulele de protoplasma erau în continuă mişcare, ca boabele de mazăre într-o oală ce fierbe în clocot, dar autopropulsate, acționate de propria lor energie.

În comparație cu acele infinite fragmente de materie vie cântatul cocoşului, țârâitul neîntrerupt prin care greierii îşi proclamau existența, păreau semne firave. Viața la microscop se dovedea a fi cu mult mai vehementă şi mai imposibil de ținut în frâu decât viața contemplată cu ochiul liber. Nu putea fi stăvilită, gândul aduce şi linişte dar şi groază. Căci era înfricoşător să te gândeşti la acea fioroasă inconştiență a dorinței ce-şi croia încet drumul fără ca nimeni s-o poată opri. Grozăvia acelui cortegiu de pasiuni sub-mentale, al acelui violent şi impresionant egotism. Intolerabil, în afară de cazul că luai în considerație fenomenul numai ca materie primă şi energie disponibilă.

Da, materie primă şi un flux de energie. Impresionante şi prin cantitate şi prin durată. Dar dacă luai în considerație calitatea lor, constatai că erau numai valențe şi că nu puteau deveni valori decât după ce vor fi fost transformate în altceva, numai când au fost puse în slujba unui scop superior. Lawrence fusese de părere că scopul vieții animalice era suficient şi satisfăcător în sine. Cocoşul care cânta se lupta şi se împerechea, anonim; şi omul proceda tot anonim întocmai ca el. E mai bine aşa, subliniase Lawrence, mai bine acest anonimat inconştient, decât jalnicele relații care se stabilesc între ființe omeneşti ajunse numai pe jumătate la conştiința de sine, care nu sunt încă decât parțial civilizate.

Dar Lawrence nu se uitase niciodată la microscop, nu văzuse niciodată energia biologică în starea sa nediferențiată, fundamentală. Nu voise să se uite, fusese din principiu împotriva microscoapelor, temându-se de

ceea ce puteau da la iveală; şi avusese dreptate să se teamă. Acele hăuri situate sub alte hăuri de materie nediferențiată şi fără nume, colcăind de o energie de nezăgăzuit, l-ar fi îngrozit. Lawrence insistase, spunând că materia primă trebuia prelucrată – dar prelucrată până într-un anumit punct şi nu mai departe; afirmase că mişunătoarea energie originară trebuia utilizată pentru atingerea unor scopuri relativ superioare din categoria existenței animale, dar pentru niciun fel altă existență în afară de cea animalică, în mod arbitrar şi ilogic. Căci celelalte scopuri şi organizări ulterioare există şi ca atare trebuiesc luate în considerație. Mişcându-se în timp şi în spațiu, animalul din specia umană le descoperea în calea lui univoc de prezente şi de reale.

A gândi şi a merge mai departe pe cărările cunoaşterii – iată scopurile cărora le dedicase energia care se vedea colcăind la microscop, care mişuna sfidătoare în beznă. Gândirea ca scop în sine, cunoaşterea ca scop în sine. Dintr-odată – faptul i se părea evident – toate acestea nu erau scopuri ci mijloace, întocmai ca energia brută, vitală. Materia primă – şi Anthony bănui, *ştiu* care anume trebuie să fie produsul finit; o parte din ființa lui se revoltă împotriva acestei evidențe. Nu serios! Trebuia oare să se apuce să prelucreze această materie primă dată de viață – gândirea şi cunoaşterea – într-un *asemenea lucru*, tocmai el, un om civilizat? La vârsta lui? Ridicol! Desigur că nu era vorba decât de unul dintre *acele* ciurucuri lăsate de creştinism – ca spaima lui taică-su față de anumite realități despre care nu se făcea să vorbeşti cu voce tare sau ca imnurile religioase cântate de muncitori în timpul grevei generale. Migrenele şi sughițurile unei religii apuse. Dar cu cealaltă parte a minții lui se gândea căindu-se, că nu va izbuti niciodată să transforme materia primă într-un produs finit, că nu ştia nici cum, şi nici de unde trebuia să înceapă; că îi era frică să nu se facă de râs; că nu

avea nici îndrăzneala, nici răbdarea şi nici puterea spirituală de care era nevoie.

Pe la ora şapte, când dincolo de obloanele lăsate soarele se înălțase bine pe cer, căzu într-un somn adânc şi se trezi tresărind trei ore mai târziu, văzându-l pe Mark Staithes lângă patul lui. Îl privea zâmbind amuzat şi inchizitorial prin voalul pologului pus pentru a-l apăra de țânțari.

„Tu eşti Mark?" întrebă uluit. „Cum dracu…?"

„Feciorelnic!" spuse Mark, boțind între degete voalul pologului. „Nici că se poate imagina ceva mai „*première communion*{187}. Te-am privit în timp ce dormeai."

„Ai venit de mult?"

„Nu-ți fie teamă" răspunse, nu vorbele rostite cu voce tare, ci întrebării nerostite dar implicată de felul plictisit în care îi vorbise Anthony. „Nu te dai de gol în timp ce dormi. Dimpotrivă, îi bagi pe alții în cofă. N-am văzut pe nimeni care să pară mai nevinovat decât tine cât timp dormeai sub pologul ăsta. Biblicul copil Samuel. Înduioşător la culme!"

Amintindu-şi că şi Helen folosise acelaşi cuvânt în dimineața când se întâmplase catastrofa, Anthony se încruntă. Apoi, după un moment de tăcere îl întrebă pe Mark:

„De ce ai venit?"

„Ca să stau cu tine."

„Nu te-a invitat nimeni."

„Rămâne de văzut."

„Ce vrei să spui?"

„Vreau să spun că poate vei descoperi mai târziu."

„Ce să descopăr?"

„Că voiai să mă chemi. Fără să ştii că doreai s-o faci." „Ce te face să crezi un asemenea lucru?" Mark trase un scaun şi se aşează înainte de a răspunde. „Am văzut-o pe Helen în noaptea când s-a întors la Londra."

„Nu zău?" Anthony se strădui să vorbească pe un ton indiferent. „Unde?" adăugă.

„La Hugh acasă. Hugh dădea o recepție. Au fost nişte momente destul de penibile”.

„De ce?”

„Fiindcă aşa a voit Helen. Nu era deloc în apele ei”.

„Ți-a spus de ce?”

Mark făcu semn că da. „M-a pus chiar să citesc scrisoarea ta. Începutul. N-am mai vrut eu să continui.”

„Helen te-a pus să-mi citeşti scrisoarea?”

„Cu voce tare. A insistat. Dar, aşa cum ți-am spus, nu era deloc în apele ei.” Tăcu îndelung. „De aceea am venit aici”, spuse într-un sfârşit.

„Închipuindu-ți că o să mă bucur să te văd?”

„Închipuindu-mi că o să te bucuri să mă vezi” răspunse cu o voce gravă Mark.

După un nou moment de tăcere Anthony spuse: „Mă rog, poate că nu eşti întru totul greşit. Într-un anumit sens, desigur, prezența ta mi-e insuportabilă.” Îi zâmbi. „Te rog să crezi că nu e vorba de nimic care să te privească pe tine. Prezența oricui mi-ar fi la fel de penibilă. Pe de altă parte mă bucur că ai venit. Şi de data asta e vorba de tine. Fiindcă sunt convins că tu eşti cel mai în măsură, cura să spun, cel mai în măsură ca să-ți dai seama cum stau lucrurile”. Folosise termeni vagi pentru a nu-şi dezvălui poziția. „Dacă există cineva pe lume care să-mi poată fi…” Fusese pe punctul de a spune „de vreun ajutor”, dar ideea de a primi ajutorul cuiva îi repugna, fiind asociată grotesc în mintea lui cu acele cuvinte bine alese pe care le rostesc preoții când a avut loc un deces în familie sau cu frazele spuse de profesorii care au misiunea să se ocupe de educația elevilor şi încep să vorbească în mod prietenesc despre tentații de ordin sexual, aşa că se întrerupse încurcat. „Dacă e cineva în stare să spună ceva rațional despre toată povestea asta” reîncepu pe un ton cu totul diferit, „acela eşti tu, după părerea mea.”

Mark încuviință din cap, fără să rostească vreun cuvânt, gândindu-se cât de tare îl caracteriza pe

Anthony faptul de a vorbi de raţiune chiar şi în asemenea situaţie.

„Simt", reluă Anthony vorbind rar, învingându-se pe sine pentru a se putea exprima cu voce tare, „simt că aş dori să văd povestea asta terminată, să văd lucrurile puse la punct. Pe altă bază" mai spuse ca şi cum cuvintele i-ar fi fost scoase cu cleştele. „Baza actuală..." Clătină din cap. „M-am cam săturat." Dându-şi seama, ruşinat, că vorbele lui erau nu numai ridicol de inadecvate situaţiei, ci şi ridicol de false, căci minimalizau sentimentele, adăugă cu hotărâre: „Aşa nu mai merge. Baza actuală nu poate susţine decât greutatea unei fantome. Şi ca să o pot utiliza, am devenit eu însumi o fantomă". După un răstimp, adăugă vorbind rar: „În ultimele zile am avut sentimentul ciudat că nu sunt efectiv aici, că nu am fost prezent de ani şi ani de zile. De când... mă rog nu aş putea preciza de când anume. Cred că dinainte de război." Nu putea să-şi ia inima în dinţi şi să vorbească despre Brian. „N-am fost aici" repetă.

„Mulţi oameni trăiesc fără a fi aici" spuse Mark. „Cel puţin nu în calitate de fiinţe omeneşti. Sunt prezenţi numai ca animale sau ca întruchiparea unor anumite funcţii."

„Animale sau funcţii" repetă Anthony. „Ai spus lucrurilor pe nume. Dar în majoritatea cazurilor n-au de ales. Non – existenţa le-a fost impusă de împrejurări, în timp ce eu am avut libertatea de a alege – în măsura în care îi e dat cuiva să aleagă. Dacă n-am fost prezent, este fiindcă am făcut-o dinadins."

„Vrei să spui că abia acum ai descoperit faptul că n-ai fost niciodată prezent."

Anthony clătină din cap. „Nu, nu. Ştiam, desigur. Am fost tot timpul conştient. Dar în mod teoretic. În acelaşi fel cum ştii, de pildă, că există anumite păsări care trăiesc în simbioză cu viespile. Un lucru curios şi interesant, dar nimic mai mult. Şi nici nu i-am îngăduit

să capete mai multă importanță. Unde mai pui că mă găseam justificat să procedez aşa. Munca. Viața personală s-ar fi pus de-a curmezişul muncii mele. Apoi nevoia de libertate. Libertatea de a gândi, libertatea de a mă deda pasiunii mele de a cunoaşte ce se petrece pe lume şi în ce mod anume. Şi libertatea de dragul libertății. Voiam să fiu liber, pentru că nu puteam suporta ideea de a nu fi liber."

„Pot să înțeleg asta" spuse Mark, „dar numai cu condiția să existe cineva care să se poată bucura de această libertate. Şi cu condiția", adăugă, „ca acea persoană să devină conştientă că e liberă, trecând peste obstacolele care barează calea spre libertate. Dar cum pot fi liber, dacă *tu* nu mai exişti?"

„Eu am privit întotdeauna această problemă, luând-o de la celălalt capăt" spuse Anthony. „Cum poți fi liber, sau mai bine zis cum poate fi cineva liber (e mai bine să discutăm eliminând ambiguitatea acestui *tu* şi să vorbim la modul impersonal) cum poate exista libertatea atâta timp cât *eul* continuă să existe? *Eul* trebuie să fie coerent şi responsabil, trebuie să aleagă şi să se angajeze. Dar dacă te descotoroseşti de acest *eu* te descotoroseşti şi de responsabilități şi de nevoia de a te purta coerent. Cineva e liber numai ca o succesiune de stări care nu implică nici condiționare, nici angajare, cineva fără trecut şi fără viitor, în afară de cazul când nu vrea, în mod deliberat „să se descotorosească de amintiri şi de proiectări în viitor." După o scurtă pauză adăugă: „Uluitor cât de stupid poate fi venerabilul Socrate! Când te gândeşti că îşi închipuia că cineva nu avea decât să afle care e calea cea dreaptă pentru a o urma. De fapt toată lumea o ştie, şi – în marea majoritate a cazurilor – o ia pe alături. Sau poate tu nu eşti ca ceilalți" adăugă pe alt ton, privindu-l pe Mark prin voalul pologului. „Avem întotdeauna tendința să atribuim propriile noastre defecte şi celorlalți. Slăbiciune de caracter întrucât mă priveşte. Fără să mai pun la

socoteală şi timiditatea", spuse râzând. Râsul izbucnise fără voie, automat, atât de adânc se înrădăcinase obiceiul de a retrage parțial – de îndată ce fusese exprimată – orice vorbă care ar fi putut fi interpretată drept o mărturisire referitoare la viața lui lăuntrică, sau care ar fi putut isca în mintea celui ce o ascultase o îndoială asupra seriozității afirmațiilor făcute: „timiditate, şi ca să pun punctul pe i, laşitate şi lene față de tot ce nu constituie munca mea." Râse din nou ca şi cum ar fi spus ceva absurd şi care nu merita să fie menționat. „Uităm mereu că alți oameni pot să nu ne semene. Că pot fi dârzi şi că pot urmări în mod neabătut scopul propus. Fără îndoială că tu faci întotdeauna ceea ce ştii că e bine să faci."

„Întotdeauna fac ceea ce mi-am pus în cap" răspunse Mark. „Fie că e bine, fie că e rău." Şi arboră surâsul lui anatomic.

Anthony îşi lăsă capul să cadă pe perne şi se întinse cu mâinile sub cap, închizând pe jumătate ochii. După o lungă tăcere, se întoarse spre Staithes şi-i spuse fără s-o mai ia ocolite. „N-ai avut niciodată senzația că nu ai puterea să-ți dai osteneala să faci ceea ce ți-ai pus în minte? Uite, chiar în momentul de față, stau şi mă întreb, aşa dintr-odată, cine dracu m-a pus să-ți vorbesc aşa cum am făcut-o – mă întreb chiar de ce m-am oprit gândul asupra acestor probleme înainte de venirea ta aici – de ce m-am căznit să mă hotărăsc să fac ceva. Da stau şi mă întreb şi simt că nu am chef să mă vâr în toate astea. Şi mă bate gândul că ar fi totuşi mai bine s-o las baltă şi să-mi văd de treabă, mergând pe cărări bătute. Să mă întorc la viața mea liniştită, chiar dacă această viață s-ar dovedi a-mi fi fatală. Fatală, mortală, zi-i cum vrei, dar există şi ea". Clătină din cap. „Dacă n-ai fi venit aici cu scopul de a-mi arăta că trebuie să-mi fie ruşine, dându-mi ghes să mă hotărăsc să fac ceva, e probabil că aşa aş fi procedat, – aş fi luat-o la goană şi m-aş fi întors la viața mea liniştită." Râse. „Şi poate",

adăugă, „chiar aşa am să fac şi acum. În pofida ta.” Se ridică, dădu la o parte voalul pologului şi coborî din pat. „Mă duc să fac o baie.”

Capitolul XXVII

27 mai 1914

Anthony coborî pentru micul dejun şi îl găsi pe taică-su explicând celor doi copii etimologia cuvintelor ce denumeau bucatele aflate pe masă şi dându-le sfaturi (clipind cu subînțeles) să nu se ia după alții şi să spună „gheguri". Sper, că nu ați luat nici obiceiul de a zice „fortuit" în loc de „inevitabil".

Cele două fetițe continuau să mănânce, fără să se sinchisească.

„Ah, ai venit Anthony?" continuă domnul Beavis, „mai bine mai târziu decât niciodată. Nu te tentează fulgii de ovăz? Dar sper că iei o felie de fileu afumat". Anthony se servi cu o felie de cod afumat şi se aşeză la masă.

„A sosit o scrisoare pentru tine" zise domnul Beavis, şi i-o înmână lui Anthony. „Mă înşel sau e de la Brian?" Anthony încuviință. „Tot mulțumit de ceea ce face la Manchester?"

„Cred că da" răspunse Anthony. „Dar bine înțeles că lucrează prea mult. Stă la redacția ziarului până la ora unu-două noaptea. Şi toată după amiaza, până la cină, lucrează la teza lui."

„Îți face plăcere să vezi un băiat tânăr, pe cât de energic pe atât de ambițios", spuse domnul Beavis. „Căci... fără doar şi poate nu are deloc nevoie să muncească din greu. Mama lui e o femeie cu dare de mână."

Expresia „cu dare de mână" avu darul să-l exaspereze pe Anthony în asemenea măsură, încât, deşi găsea că Brian se comporta absurd, îi răspunse tatălui său pe un

ton tăios şi dur. „Nu vrea să accepte niciun ban de la doamna Foxe” spuse el rece, „este o chestiune de principiu.”

Conversaţia se întrerupse, deoarece copiii trebuiau supravegheaţi în timp ce puneau deoparte farfuriile şi luau altele ca să mănânce peşte. Anthony profită de ocazie şi începu să-şi citească scrisoarea.

N-am mai primit de mult nicio veste de la tine. Aici totul merge ca de obicei, sau mai bine zis ar merge, dacă m-aş simţi mai vioi. Dar n-am prea dormit bine în ultimul timp şi mecanismele interne nu funcţionează cum ar trebui. Ca atare am lăsat-o mai moale cu teza, deoarece nu puteam s-o las mai moale cu treaba mea la ziar. Îţi închipui deci că de-abia aştept să petrecem împreună, aşa cum a fost vorba, două săptămâni la Langdale. Să nu cumva să-mi tragi chiulul, te conjur. Ce sâcâitor poate fi hoitul ăsta, când începe să se rablagească. Ba chiar şi când merge bine, dacă stai să te gândeşti. E construit din piese cu totul demodate. Câteodată mă revoltă teribil că, suntem fizic predestinaţi la scatologie şi la obscenitate.

Scrie-mi repede şi spune-mi ce mai faci, ce ai mai citit şi dacă ai mai întâlnit oameni interesanţi. Vrei să-mi faci un serviciu? Joan e acum la Londra, locuieşte la mătuşa ei şi lucrează la Comitetul Operelor de Binefacere. Tatăl ei nu voia – se înţelege – s-o lase, preferând să o ţină acasă ca să o poată tiraniza. S-au războit îndelung şi până la urmă a pierdut bătălia, aşa că Joan se află la Londra de aproape o lună. Mă bucur nespus, dar în acelaşi timp, pentru diferite motive, sunt puţin cam îngrijorat. Dacă aş putea pleca de aici sâmbăta şi duminica, aş veni la Londra, dar din păcate nu pot. Şi poate într-un anumit sens e mai bine aşa. Paradit cum sunt la ora actuală aş avea aerul unei stafii ivite la un ospăţ. Şi pe urmă mai sunt şi unele complicaţii. Nu pot să-ţi vorbesc de ele într-o scrisoare, dar când vom merge împreună în nord în luna iulie, am să încerc să-ţi explic. Ar fi trebuit să mă

sfătuiesc mai demult cu tine. Eşti mai zdravăn la cap. Şi de fapt ăsta e motivul pentru care nu ți-am vorbit despre toate astea, de frică să nu mă fac de râs în ochii tăi! Vezi până unde poate merge imbecilitatea cuiva? Dar mă rog, o să vorbim despre toate astea mai târziu. Până atunci te rog să iei contact cu Joan, s-o inviți la masă, şi să-i dai apă la moară ca să spună ce are de spus. Apoi, te rog să-mi scrii şi să-mi spui cum ți se pare că reacționează de când e la Londra ce crede despre viață în general şi aşa mai departe. A fost o tranziție cam prea violentă – dintr-un fund de țară la Londra, de la o sărăcie care te sugrumă la o casă înstărită, de la supunere față de tirania exercitată de un tată veşnic furios, la independență. O tranziție violentă; şi deşi mă bucur, sunt puțin cam neliniştii, ne st nud care sunt efectele. O să vezi tu.

Rămân al tău
B.

Anthony o văzu în cursul aceleiaşi zile. Aceeaşi veche timiditate, constată el, în timp ce-şi dădură mâna în holul restaurantului, acelaşi surâs stânjenit, aceeaşi mişcare legănată, ca şi cum ar fi vrut să se dea înapoi. Se împlinise şi la față şi la trup, părând mai femeie decât atunci când o văzuse ultima oară, cu un an înainte; părea şi mai drăguță, fără îndoială pentru că era mai bine îmbrăcată.

Intrară în restaurant şi se aşezară la o masă, Anthony alese mâncărurile şi comandă şi o sticlă de vin franțuzesc. Apoi începu să exploreze terenul.

Londra – cum îi plăcea la Londra?

La nebunie.

Chiar şi munca?

Poate că nu ceea ce făcea la birou, dar de trei ori pe săptămână lucra ca ajutoare într-o creşă. „Ador copiii.” „Chiar şi țâncii oribili care miros urât?”

Joan fu cuprinsă de indignare. „Sunt adorabili şi îmi

place să mă ocup de ei. De altfel, asta îmi îngăduie să mă bucur de restul vieții mele la Londra având cugetul împăcat. Simt că nu mă duc pe gratis să văd piese de teatru şi să dansez."

Timiditatea îi întrerupea firul vorbelor, cufundând conversația când în lumină, când în umbră. În anumite momente vorbea cu dificultate, abia deschizând gura, vorbind încet cu o voce sugrumată, cu fața întoarsă în altă parte, pentru ca imediat după aceea timiditatea să fie luată, ca de un puhoi, de izbucnirea unor sentimente puternice – încântare, vreo întristare sau vreun hohot de râs ce nu putea fi stăvilit – şi atunci se uita la Anthony cu ochi ce deveneau deodată mari şi surprinzător de îndrăzneți.

Din sugrumată, cum fusese mai înainte, vocea ei devenea limpede; dinții albi şi puternici străluceau sub buzele întredeschise care exprimau neechivoc emoția. Apoi părea din nou copleşită de propria ei îndrăzneală, devenind parcă brusc conştientă că Anthony ar putea să o privească cu ochi critici. Ce credea oare despre ea? Se făcuse oare de râs? Vocea îi tremura, sângele i se urca în obraji şi îşi lăsa ochii în jos. Câteva minute Anthony nu mai putea scoate nimic de la ea. La întrebări răspundea prin mormăieli şi când se străduia din răsputeri să e amuze, Joan râdea nervos, dar fără convingere. Mâncarea şi vinul îşi făcură totuşi efectul şi pe măsură ce se apropiau de sfârşitul mesei Joan începu să se simtă mai la largul ei. Veni vorba despre Brian.

„Ar trebui să nu-l mai laşi să muncească atât de mult" spuse Anthony.

„Crezi că nu încerc?" apoi continuă cu un fel de parapon: „Aşa e el de felul lui. E nemaipomenit de conştiincios".

„E misiunea dumitale să-l faci mai puțin conştiincios" spuse Anthony şi-i zâmbi, aşteptând să i se răspundă pe acelaşi ton. Dar Joan se încruntă. Pe fața ei apăru o

expresie de durere amestecată cu ciudă. „Îți vine uşor să vorbeşti, aşa” murmură ea. Se lăsă un moment de tăcere, răstimp în care Joan rămase cu ochii plecați, sorbind din vin.

Ar fi putut să se căsătorească, îi trecu pentru prima oară prin minte lui Anthony, dacă Brian ar fi acceptat să trăiască pe socoteala maică-sii. De ce naiba proceda cum proceda având în vedere că era atât de îndrăgostit…?

Când fu adusă la masă înghețata de piersici, totul ieşi la iveală. „Îmi vine greu să vorbesc despre asta” spuse ea. „N-am suflat o vorbă nimănui, dar cu dumneata e altceva. Îl cunoşti pe Brian de atâta timp. Eşti cel mai vechi prieten pe care îl are. Ai să poți înțelege. Simt că dumitale îți pot spune.”

Intrigat, deşi oarecum descumpănit, Anthony murmură nişte cuvinte vagi, politicoase.

Joan nu băgă de seamă vădita lui stingherealã; în acel moment Anthony reprezenta în ochii ei cea mai nesperată ocazie de a se uşura prin vorbe de un noian de sentimente chinuitoare, cărora prea multă vreme nu le îngăduise să fie exprimate.

„Toate astea se trag din faptul că e atât de conştiincios. Dacă ai şti…! De ce şi-a băgat în cap că există ceva rău în dragoste? Mă refer la dragostea normală, fericită. Consideră că nu e bine; consideră că nu trebuie să nutreşti asemenea sentimente.”

Împinse în lături farfuria şi sprijinindu-se în coate, începu să vorbească aproape în şoaptă, pe un ton mai intim, despre acele sărutări pe care i le dăduse Brian pentru ca mai apoi să-i fie ruşine şi de celelalte sărutări pe care refuzase să i le mai dea, ca să se pedepsească pe sine.

Anthony asculta uluit. „Anumite complicații” – doar atâta spusese Brian, în scrisoarea lui, atenuând lucrurile. Curată nebunie. Era tragic, dar şi grotesc şi

absurd. Îi trecu prin minte că Mary avea să găsească povestea asta grozav de amuzantă.

„A spus că voia să fie demn de mine" continuă Joan. „Demn de dragoste. Dar tot ceea ce s-a întâmplat a avut drept rezultat să mă facă să mă simt *eu* nedemnă. Nedemnă de orice, pe toate planurile. Şi vinovată, dându-mi impresia că am făcut ceva ce nu se cădea. Ceva murdar, dacă înțelegi ce vreau să spun, ca şi cum aş fi căzut într-o băltoacă. Anthony, nu e aşa că n-am făcut nimic rău?" întrebă. „Vreau să spun că nu am făcut niciodată nimic care să nu fie… cum să-ți spun, cu totul inocent. De ce tot spune că e nedemn, făcându-mă şi pe mine să mă simt nedemnă? De ce face asta?" întrebă din nou. Ochii îi erau plini de lacrimi.

„Întotdeauna a fost aşa" spuse Anthony. „Poate felul cum a fost crescut… Mama lui e o persoană minunată" adăugă. Îşi dădu seama că rostind ultimele cuvinte se exprimase în stilul doamnei Foxe. „Dar tocmai din această cauză s-a lăsat prea mult dominat de ea."

Joan dădu tare din cap în semn că e cu totul de acord, dar nu spuse nimic.

„Poate că l-a silit să năzuiască la ceva cam prea înalt", continuă Anthony. „Prea înalt pe toate planurile. Cred că înțelegi ce vreau să spun, nu e aşa? Chiar dacă nu-i urmează întru totul exemplul. Povestea asta cu refuzul de a se atinge de banii ei, de pildă…".

Joan se năpusti asupra subiectului şi începu să vorbească pătimaş. „De ce oare *vrea să fie* altfel decât e toată lumea? În definitiv mai există şi alți oameni buni pe lume care nu simt nevoia să se poarte aşa. „Bagă de seamă" adăugă, privindu-l scrutător ca şi cum ar fi căutat să prindă şi să alunge dinainte orice expresie dezaprobatoare care s-ar fi putut ivi pe fața lui, sau şi mai rău, orice expresie de amuzament protector. „Bagă de seamă" te rog, că eu socotesc minunat ceea ce face. Minunat!" repetă cu un fel de sfidare în glas. Apoi, continuând pe tonul incisiv pe care nu-i îngăduia lui

Anthony să-l folosească, dar la care se socotea îndreptățită, având în vedere sentimentele ei pentru Brian, continuă: „Totuşi, nu văd în ce fel i-ar fi dăunat aceşti bani. Cred că a fost mai ales o făcătură de a maică-sii.”

Anthony spuse mirat: „Dar mi-a spus că doamna Foxe a insistat să-l convingă să-i ia.”

„A, da. În aparență s-a purtat ca şi cum ar fi dorit acest lucru. Am petrecut un sfârşit de săptămână la ea, în luna mai, tocmai ca să vorbim de chestiunea asta. Doamna Foxe i-a spus mereu lui Brian că nu e rău să ia banii, că ar trebui să se gândească la mine, şi la căsătoria noastră. Dar când Brian şi cu mine am afirmat că suntem de acord să nu luăm banii, ea…”

Anthony o întrerupse. „Erai de acord?”

Joan îşi plecă ochii. „Într-un anumit sens, da” spuse, cu o voce morocănoasă! Apoi se uită la el şi izbucni mânioasă: „cum aş fi putut să nu fiu de acord cu el? Din moment ce asta voia să facă, din moment ce oricum ar fi făcut-o? Ba mai mult încă, ar fi făcut-o chiar dacă eu nu aş fi fost de acord. Şi în afară de asta, aşa cum ți-am spus, în atitudinea lui Brian era ceva splendid, minunat. Aşa încât am fost de acord. Dar faptul că am acceptat nu înseamnă că *doream* într-adevăr să refuze banii. Şi aici intră în joc ipocrizia doamnei Foxe. Căci s-a purtat ca şi cum ar fi crezut într-adevăr că eu doream ca Brian să refuze şi ne-a felicitat pe amândoi pentru hotărârea luată. Ne-a spus că suntem eroici şi alte lucruri de felul ăsta. L-a încurajat astfel să meargă pe calea pe care o apucase. E făcătura ei, ți-o spun eu. Mult mai mult decât crezi”.

Joan tăcu şi Anthony socoti că e mai bine să nu mai vorbească despre asta. Dumnezeu ştie ce-ar mai fi spus, dacă i s-ar fi dat prilejul să mai discute despre doamna Foxe. „Bietul Brian” spuse cu voce tare şi adăugă, căutând scăpare într-o frază banală: „Când vrei să dregi, mai mult strici.”

„Da, întocmai aşa e! Vrea să dreagă şi strică. Vrea să fie perfect şi iată la ce ajunge! Se chinuie pe el şi mă răneşte pe mine. De ce să mă facă să mă simt spurcată şi vinovată? Fiindcă asta face. Când n-am făcut nimic rău. Şi nici el, ca să vorbim drept. Şi cu toate astea vrea să simt şi eu ceea ce simte el. Spurcată şi vinovată. De ce se căzneşte să-mi facă viaţa imposibilă? Cât poate de imposibilă." Vocea îi tremura şi lacrimile începură să-i curgă pe faţă. Îşi scoase batista şi se şterse repede la ochi. „Îmi pare rău", spuse, „Am spus prostii, dar dacă ai şti ce greu îmi vine! L-am iubit atât de mult şi vreau să-l iubesc şi de acum înainte. Dar aşa cum se poartă, pare că nu vrea să-mi îngăduie. Ar fi putut să fie atât de frumos; dar face tot ce-i stă în puteri ca să fie urât şi îngrozitor." Apoi, după un răstimp, spuse încet, aproape în şoaptă. „Mă întreb uneori dacă o mai pot duce multă vreme aşa."

Oare cuvintele ei voiau să însemne, se întrebă Anthony, că Joan se şi hotărâse să rupă, că şi întâlnise un altul care era gata s-o iubească şi s-o iubească mai puţin tragic şi mai normal decât Brian? Nu; probabil încă nu, îşi zise. Dar existau toate probabilităţile ca în curând lucrul acesta să se producă. În genul ei (din întâmplare nu era genul care să-i placă lui Anthony) avea farmec. Nu avea să ducă lipsă de pretendenţi; şi dacă se va ivi un pretendent care să-i convină, Joan va fi oare în stare – oricare ar fi dorinţele ei conştiente – să-l refuze?

Joan începu să vorbească. „Visez adesea la casa în care vom locui; mă plimb în gând din încăpere în încăpere şi totul e atât de frumos, perdelele şi husele de pe scaune şi pretutindeni glastre pline cu flori." Oftă, apoi adăugă după un răstimp: „Poţi să înţelegi că Brian nu vrea să se atingă de banii doamnei Foxe?"

Anthony şovăi o clipă, apoi răspunse evaziv: – „Pot înţelege dar nu cred că eu aş fi procedat în acelaşi fel."

Joan oftă din nou. „Şi eu am aceeaşi impresie." Se

uită la ceas şi îşi luă mănuşile. „Trebuie să plec.” Revenind de pe tărâmul unde se aflase în timpul convorbirii lor intime, în lumea prozaică unde timpul, oamenii şi orele fixe îşi avea importanța lor, Joan păru că se trezeşte, redobândindu-şi dureroasa ei conştiință de sine. Îl plictisise? O credea cam proastă? îl privi drept în față, încercând să-i ghicească gândurile; apoi îşi lăsă ochii în jos. „Mi se pare că am vorbit cam mult despre mine”, mormăi. Nu ştiu cu ce-oi fi fost vinovat ca să trebuiască să asculți toate astea...”

Anthony nu o lăsă să continue. „Aş dori să-ți pot fi de vreun ajutor.”

Joan ridică din nou capul şi îi zâmbi recunoscătoare. „Ai făcut mult pentru mine stând să mă asculți.”

Plecară din restaurant şi, după ce o conduse până la stația de autobuz, Anthony se îndreptă pe jos spre British Museum, întrebându-se ce fel de scrisoare ar fi bine să-i trimită lui Brian. Trebuia oare să se spele pe mâini de toată povestea asta şi să-i scrie în grabă un bilet ca să-l informeze că Joan părea să se simtă bine şi fericită? Sau era mai bine să-i mărturisească faptul că Joan l-a pus la curent cu tot ceea ce se întâmplase şi să înceapă să-i argumenteze, să-l prevină şi să-i dea sfaturi? Trecu printre enormele coloane de la intrare şi intră în sălile răcoroase şi întunecoase ale bibliotecii. Scrisoarea ar fi fost o predică în toată puterea cuvântului, gândi cu silă. Dacă ar putea aborda subiectul – aşa cum trebuia de altfel abordat – ca pe o glumă în stilul lui Rabelais!{188} Dar era greu de închipuit că bietul Brian avea s-o ia şi el ca atare. Deşi nu i-ar fi stricat de fel să încerce, măcar câtva timp, să considere lucrurile din punctul de vedere al lui Rabelais. Anthony arătă permisul supraveghetorului şi străbătu coridorul pentru a ajunge la sala de lectură. Dar tocmai aici era dificultatea, cugetă; nu poți niciodată influența pe nimeni să devină altcineva decât el însuşi şi nici nu-l poți influența folosind alte argumente decât cele a căror

validitate a recunoscut-o în prealabil. Deschise uşa, intră în sala acoperită de o cupolă, şi simți mirosul îmbâcsit emanat de cărțile din rafturi. Milioane de cărți. Sute de mii de autori care au scris de-a lungul veacurilor, fiecare fiind convins că el avea dreptate, fiecare având certitudinea că el deținea cheia tuturor lucrurilor, şi că aşternând litere negre pe hârtie albă putea să determine întreaga lume să-i împărtăşească părerile. De fapt, singurii oameni care s-au lăsat vreodată convinşi de alții, au fost, de bună seamă, numai cei pe care structura lor interioară sau împrejurările îi convinseseră efectiv sau cel puțin virtual. Şi nici pe aceştia nu te puteai bizui întru totul. Împrejurările se schimbau. Argumentul convingător în luna ianuarie nu avea în mod necesar aceeaşi forță în luna august. Bibliotecarul îi înmână cărțile pe care le reținuse în ajun şi Anthony se îndreptă spre locul lui.

Munți de spiritualitate născută în dureri; şi care era rezultatul? Mă rog, *si ridiculum murem reqniris, circumspice*.{189} Amuzat de maxima pe care o făurise, începu să se uite în jur şi să privească pe ceilalți cititori – bărbați mustăcioşi ce aduceau cu focile, femei şterse, indieni scheletici sau puhavi, patriarhi cu favoriți şi tineri cu ochelari pe nas. Ăştia erau cei ce moşteniseră comoara adunată în decursul secolelor. Deprimant dacă stăteai să cugeți serios; deprimant dar şi nemaipomenit de comic. Se aşeză şi deschise cartea pe care o avea în față. *Tableau de l'Inconstance des Mauvais Anges*{190} a lui de Lancre la pagina unde se oprise în ajun. „*Le Diable estoit en forme de bouc, ayant ane queae et au dessoubs un visage d'homme noir, où elle fut contrainte le baiser…*"{191} Râse pe înfundate. Asta trebuia neapărat să i-o spună lui Mary, hotărî în sinea lui.

La ora cinci se ridică, depuse cărțile şi luă metroul la Holborn până la Gloucester Road. Câteva minute mai târziu suna la uşa doamnei Amberley. Jupâneasa îi deschise; Anthony îi zâmbi familiar şi arogându-şi

drepturile unui obişnuit al casei, urcă în grabă scările şi intră în salon, fără să-i lase timp cameristei să-l anunțe.

„Am o istorioară pe care vreau să ți-o povestesc" declară în timp ce se îndrepta spre Mary.

„Sper că e deşuchiată" spuse doamna Amberley de pe divan.

Anthony îi sărută mâna în stilul afectat pe care îl adoptase de curând şi se aşează. „Celor deşuchiați totul li se pare deşuchiat" spuse.

„Da, şi mare noroc că e aşa" replică Mary zâmbind ca de obicei cu buzele strânse şi cu o sclipire întunecată, în ochii ce-l privea pe sub pleoapele pe jumătate închise. „O minte scârnavă" adăugă „e o veşnică desfătare." Gluma era veche şi nu-i aparținea; dar hohotele de râs ale lui Anthony îi făcură totuşi plăcere, căci râsese din toată inima, tare şi mai mult mai tare şi mai mult decât merita gluma ca atare. Dar de fapt nu râdea atât de gluma ei. Gluma nu era decât cel mult un pretext. Râsul lui nu constituia un răspuns la un singur stimul ci la o întreagă situație extraordinară şi amuzantă. Să poți avea prilejul să vorbeşti despre orice (despre *orice*, nota bene) cu o femeie, cu o doamnă, cu un autentic vlăstar dintr-o stirpe aleasă cum ar fi spus domnul Beavis în momentele când se ocupa glumeț de etimologie, o doamnă de neam mare, care era în acelaşi timp şi amanta ta, care îl citise pe Mallarmé{192} şi care era şi prietenă cu Guillaume Apollinaire{193}; să poți asculta pe acest vlăstar dintr-o stirpe aleasă propovăduind ceea ce făcea efectiv şi pomenind eventual de paturi, de closete şi de fiziologia procesului pe care erau totuşi constrânşi să-l numească „l'amour" (căci le era încă imposibil să vorbească pe şleau). Toată această experiență însemna pentru Anthony, chiar după doi ani – în ciuda escapadelor periodice ale lui Mary – un elixir amețitor din care sorbea eliberare, muşca din fructul oprit, un elixir ce-l stimula, dându-i în acelaşi timp posibilitatea să răsufle uşurat. În universul în care trăia tatăl lui, în

lumea unde se învârteau mătuşile lui şi Pauline asemenea lucruri pur şi simplu nu existau. Dar inexistența lor se făcea remarcată în mod penibil şi extrem de bătător la ochi. Toate astea îți aminteau, fără să vrei, de un individ sub hipnoză, căruia i s-a ordonat să vadă o carte albă în loc de cinciul de treflă pe care îl priveşte. Cu toții, în mod deliberat, nu băgau de seamă ceea ce nu doreau să vadă, păstrând o tăcere conspirativă, cu privire la lucrurile pe care fuseseră învățați să nu le ia în seamă. Până şi funcțiile naturale ale animalelor inferioare trebuiau trecute sub tăcere. Nu vorbeau nici despre patrupede. Povestea cu capra, de exemplu, devenise una dintre istorioarele amuzante pe care Anthony o povestea întotdeauna bucuros. Nemaipomenit de caraghioasă dar mult mai amuzantă acum decât atunci când se întâmplase, cam cu doi înainte de a o fi întâlnit-o pe Mary. Se aflau cu toții la un picnic în oribila trecătoare Scheideck, cu piscul Weisshorn, atârnând obsedant deasupra capetelor lor şi cu un mănunchi de gențiane, culese cu grijă de domnul Beavis, şi puse în iarbă la picioarele lor, când întreaga familie primi vizita unui ied doritor să lingă sarea adusă pentru ouăle tari. Cele două fetițe, surorile lui după tată, deşi încântate, se dădură o clipă înapoi, puțin dezgustate şi apoi întinseră mânuțele ca să le lingă iedul, în timp ce Pauline fotografia peisajul, iar domnul Beavis al cărui interes pentru capre era mai ales de natură filologică, îl cita pe Teocrit. O scenă pastorală! Pe negândite micul animal crăcăna picioarele din spate şi continuând să privească cu ochii lui mari, lungi, galbeni şi lipsiți de expresie, întreaga familie Beavis, începu să ude gențianele.

„S-au cam zgârciobit cu untul" şi „grozav de zglobiu e bunul nostru prieten Weisshorn astăzi" spuseseră aproape simultan Pauline şi domnul Beavis, prima cu o voce plângăreață şi uitându-se fix la sandviciul pe care-l ținea în mână, cel de al doilea privind în depărtare şi cu

o notă pur wordsworthiană{194} în glas, deşi domnul Beavis îşi exprimase admirația ca un gentleman şi în conformitate cu tradiția engleză care cerea să iei lucrurile în glumă.

Cele două fetițe sugrumară în grabă şi cu un aer vinovat strigătul de mirare şi de veselie care le pornise din gâtlej şi priviră fiecare în altă parte, cu fețe împietrite, ne mai uitându-se nici una la alta şi nici la neruşinatul de ied. Lumea în care trăia domnul Beavis, Pauline şi mătuşile, primejduită o clipă, se reaşeză pe bazele onorabilității.

„Şi cum rămâne cu povestea ta" întrebă doamna Amberley când hohotele de râs ale lui Anthony se potoliră.

„O s-o auzi" spuse Anthony, dar tăcu câtăva vreme, aprinzând o țigară ca să aibă timp să se gândească la ceea ce avea să spună şi cum anume să istorisească. Îşi pusese mare nădejde în istorioara lui. Voia să fie o istorioară bună, pe cât de amuzantă, pe atât de profundă din punct de vedere psihologic; o anecdotă de povestit între bărbați, după cină, dar care putea figura şi într-o carte precum şi într-un tratat ştiințific. Mary trebuie nu numai să se amuze ci să-l şi admire.

„Îl cunoşti pe Brian Foxe?" începu el.

„Desigur."

„Bietul Brian!" Prin felul cum vorbea, prin utilizarea unui adjectiv oblăduitor, Anthony îşi stabilea poziția de superioritate şi-şi afirma dreptul lui – dreptul unui cercetător ştiințific cu vederi largi – să practice vivisecția şi analiza. Da, bietul, Brian! Obsedat de castitate! Castitatea, cea mai puțin naturală din toate perversiunile sexuale, adăugă în chip de paranteză, citându-l de fapt pe Remy de Gourmont. Zâmbetul aprobator al lui Mary avu asupra lui efectul unui pinten, îmboldindu-l, să dea bici cailor, de fapt în Brian. Pe moment, nu-şi dădu însă seama.

„Era de aşteptat" interveni doamna Amberley, „când

posezi o mamă ca a lui. Unul dintre acei vampiri dotați cu înaltă spiritualitate. O sfântă Monica{195} în toată puterea cuvântului".

„Sf. Monica pictată de Ary Scheffer{196}" se trezi Anthony supralicitând. Desigur că nu era nicio urmă din grețoasa lipsă de sinceritate a sfintei pictată de Scheffer, în felul de a fi al doamnei Foxe. Dar scopul povestirii lui era să stârnească râsul lui Mary şi admirația ei, justificând ca atare orice mijloace. Aluzia la Scheffer era o glumă excelentă. Prea bună pentru a fi lăsată deoparte, chiar dacă nu se potrivea. Şi când Mary lansă expresia ei preferată în acea perioadă, făcând aluzie la „reacțiile uterine" ale doamnei Foxe, Anthony apucă din zbor cuvintele şi începu să le utilizeze nu numai vorbind despre doamna Foxe, ci şi despre Joan şi chiar (şi aici făcu o nou glumă izvorâtă din absurditatea fizică a procesului) despre Brian. Reacțiile uterine ale lui Brian referitoare la castitate, ciocnindu-se de dorințele fireşti născute tot din reacții uterine, pe care le nutrea atât el, cât şi Joan. Era o dramă. O dramă, explică el, pe care, până atunci, o bănuise numai bazându-se pe anumite deducții. Acum nu mai era vorba să meargă pe ghicite; ştia. Direct de la pacient, sau mai bine zis direct de la pacientă. Biata Joan. Cercetătorul aşezase alt specimen pe masa de vivisecție.

„Întocmai ca primii creştini" comentă doamna Amberley, când Anthony îşi sfârşi povestea.

Virulența dezgustului din vocea ei îl făcu pe Anthony să-şi dea dintr-odată seama – pentru prima dată de când începuse să povestească – că Brian era prietenul lui, că Joan era într-adevăr nenorocită. Prea târziu. Voia să-i explice că, în pofida tuturor aparențelor, nu exista nimeni pe lume pe care să-l admire, să-l iubească şi să-l respecte mai mult decât pe Brian. „Nu trebuie să mă înțelegi greşit" i se adresa retrospectiv şi numai în gând lui Mary „îi sunt un prieten cu totul şi cu totul devotat." În mintea lui vorbea foarte elocvent pe această temă.

Dar oricât ar fi fost de mare lăuntricul său talent oratoric, discursul nu putea schimba faptul că dăduse în vileag nişte confidenţe făcute lui, că fusese maliţios, neavând nicio scuză şi neputând da nicio explicaţie valabilă. În timp ce vorbise, maliţiozitatea i se păruse desigur o expresie a perspicacităţii sale psihologice; confidenţele date în vileag erau fapte de care nu se putea lipsi căci altfel perspicacitatea lui nu ar fi avut pe ce să se bizuie. Dar acum... Lui Anthony i se făcu deodată ruşine şi nu mai putu scoate o vorbă, gâtuit de remuşcări.

— „Îmi pare nespus de rău pentru Joan" bâigui, încercând să mai dreagă situaţia, „i-am promis că am să fac tot ce pot ca s-o ajut, sărăcuţa de ea. Dar ce anume, asta e întrebarea, ce anume?", sublinie nuanţa de nedumerire. În nedumerirea lui fusese justificat să dea în vileag confidenţele făcute de Joan. Povestise istorioara (acum începea să se convingă şi pe el însuşi) numai ca să-i poată cere un sfat lui Mary. Să-i ceară un sfat unei doamne cu multă experienţă.

Dar doamna cu multă experienţă se uita la el, într-un fel care îl încurca grozav. Pleoapele lui Mary se strânseră peste ochii în care mijea o licărire batjocoritoare. Un surâs ironic îi ridicase colţul stâng al buzei.

„Cel mai mare farmec al tău" spuse, având aerul că rosteşte vorbele după o matură gândire „este inocenţa." Vorbele fuseseră atât de usturătoare, încât Anthony uită într-o clipă şi de Joan şi de Brian, şi de felul ruşinos în care se purtase, nemaiputându-se gândi la nimic altceva decât la vanitatea lui rănită.

„Îţi mulţumesc foarte mult" spuse, încercând să-i răspundă printr-un zâmbet care să-i arate că se amuza sincer. Inocent? Îl găsea inocent? După zilele pe care le petrecuse împreună la Paris? Şi după glumele pe care la făcuse despre reacţiile uterine?

„Atât de drăgălaş şi juvenil, atât de înduioşător."

„Îmi pare bine că asta e părerea ta". Încercă să râdă,

dar râse strâmb, simțea sângele urcându-i-se la cap.

„Auzi dumneata”, continuă doamna Amberley „îți iese în cale o fetişcană care se plânge că n-a primit destule sărutări şi tu pofteşti aici ca să mă întrebi pe un ton solemn ce trebuie să faci. ca s-o ajuți. Şi acum te-ai făcut roşu ca racul. Dragul meu, te ador”. Punându-i mâna pe braț îi porunci: „Aşează-te aici, în genunchi”. Blând ca un mieluşel făcu ceea ce i se spusese. Mary Amberley se uită câtva timp la el fără să scoată o vorbă, cu aceeaşi licărire batjocoritoare în ochi. Apoi, îmblânzindu-se îi spuse: „Să-ți arăt ce trebuie să faci ca s-o ajuți? Să-ți arăt?” Anthony încuviință în tăcere; Mary îl ținea însă departe de ea, privindu-l întrebător. „Te pomeneşti că fac o prostie arătându-ți. Te pomeneşti că o să înveți lecția prea bine şi am să devin geloasă.” Clătină din cap şi surâse, un surâs zglobiu şi „civilizat”. „Nu, nu, nu cred în gelozie.” Îi cuprinse fața cu mâinile şi-i şopti: „În felul ăsta o poți ajuta” adăugă, strângându-l în brațe.

Anthony se simțise umilit când o văzuse atribuindu-şi cu un oarecare dispreț rolul principal; dar niciun sentiment de ruşine, niciun parapon nu putea anihila fiorul de dorință şi de plăcere care-i străbătea corpul. Se lăsă în voia sărutărilor ei.

Se auzi un ceas bătând, ca, o clipă mai târziu, să răzbată de la etajul de sus glasurile pițigăiate ale unor copii care coborau. Doamna Amberley se smulse din brațele lui. şi punându-i mâna pe gură, îl îndepărtă. „Acuma trebuie să fii cuminte” îi spuse, râzând, „e ora şase. Şi la ora şase joc rolul mamei iubitoare.”

Anthony se ridică şi, pentru ca prezența lui să nu dea de bănuit, se îndreptă spre şemineu şi rămase acolo cu coatele sprijinite de placa de marmoră contemplând o acuarelă.

Uşa se deschise brusc şi, cu un țipăt care semăna cu un şuierat de tren, o copilită rotofeie de vreo cinci anişori dădu buzna în odaie şi se năpusti asupra maică-

sii. O fetiță, cu vreo trei sau patru ani mai măricică, alerga în urma ei.

„Helen!” strigă întruna fetița cea mai mare şi expresia de pe fața ei, o expresie dezaprobatoare şi îngrijorată o făcea să fie caricatura absurdă a unei guvernante. „Helen, n-ai voie. Mami, spune-i că n-are voie să urle aşa” spuse fetița, cerând ajutorul doamnei Amberley.

Dar doamna Amberley se mulțumi să râdă şi să-şi treacă degetele prin părul blond şi des al fetiței celei mici. „Joyce crede în cele zece porunci” spuse şi apoi întorcându-se spre Anthony adăugă: „S-a născut cu credința în ele, nu-i aşa, iubit-o. Îşi trecu brațul peste umărul lui Joyce şi o sărută. „În timp ce Helen şi cu mine…” Clătină din cap. „Nu ne putem îndoi grumazul şi suntem slobode şi la inimă şi la vorbă.”

„Dădaca spune că nu-şi poate îndoi grumazul fiindcă stă în curent” spuse Joyce fără s-o întrebe nimeni şi o apucă indignarea când maică-sa şi cu Anthony izbucniră în râs, ba chiar şi micuța Helen, care, deşi nu înțelesese, se molipsise de la cei mari. „Dar e adevărat” strigă. Îi dădură lacrimile, simțindu-se insultată în demnitatea ei. „Dădaca a spus aşa!”

Capitolul XXVIII

25 iunie 1934

Uşurința cu care cineva poate deveni un Stiggins în haine moderne. Un Stiggins mult mai subtil şi ca atare mult mai odios şi mai periculos. Căci desigur Stiggins era prea stupid pentru a fi nociv în mod intrinsec ori capabil să dăuneze serios celorlalți oameni. În timp ce eu, dacă mi-aş pune mintea, Dumnezeu ştie ce performanțe aş putea realiza în domeniul minciunilor de ordin spiritual. Chiar dacă *nu-mi pun* într-adevăr mintea, pot ajunge departe – aşa cum mi-am dat seama îngrozit astăzi, când m-am trezit vorbind de față cu Purchas şi trei sau patru din adepții lui. Le vorbeam despre „punctul de vedere antropologic al lui Miller"; le vorbeam despre pace, considerată şi ca un mod de viață şi de politică internațională – modul de viață fiind condiția oricărei politici care nutreşte cât de cât speranța de a repurta un succes permanent. Am vorbit atât de limpede, atât de profund şi atât de convingător (bieții oameni mă ascultau cu gura căscată). Am vorbit mult mai convingător decât ar fi putut-o face Purchas; stilul lui de a vorbi creştino-robusto-jovial începe prin a fi eficace, dar sfârşeşte prin a da ascultătorilor impresia că li se ține o predică. Ce le place oamenilor e ca vorbitorul să fie profund serios şi să se exprime pe înțelesul lor. Şi din întâmplare la asta mă pricep. Aşa că mă aflam acolo perorând într-adevăr cu mare iscusință despre viața spirituală, bucurându-mă de măiestria de care dam dovadă, felicitându-mă în sinea mea că sunt nu numai atât de deştept ci şi atât de bun la suflet –

când dintr-odată mi-am dat seama cine eram: Stiggins. Vorbeam în teorie despre curaj, despre sacrificiul de sine, despre răbdare, fără a avea niciun fel de cunoştinţă practică. Mai mult încă, vorbeam în prezenţa unor oameni care *practicaseră* efectiv virtuţile pe care le propovăduiam eu, pe care le propovăduiam cu atâta eficienţă încât rolurile erau inversate; ei mă ascultau pe mine, nu eu pe ei. Am descoperit acest lucru dintr-odată. Am fost copleşit de ruşine. Şi cu toate astea, simţindu-mă din ce în ce mai stingherit, am continuat să vorbesc. Dar nu multă vreme. Un minut sau două, şi pur şi simplu a trebuit să mă opresc, să mă scuz, să subliniez că nu aveam căderea să vorbesc.

Toate acestea arată cât de uşor poţi deveni un Stiggins din greşeală sau inconştient. Şi mai arată că faptul de a nu fi conştient nu este o scuză şi că fiecare este responsabil de greşelile pe care le face, care provin, desigur, din plăcerea de a fi mai talentat decât alţi oameni şi de ai domina graţie acestor talente. De ce nu suntem oare conştienţi de acest lucru? Fiindcă nu ne dăm osteneala să analizăm propriile noastre motive; şi nu le analizăm fiindcă în majoritatea cazurilor nu ne fac cinste. Din când în când analizăm motivele invocate, dar numai în asemenea măsură încât să credem că sunt întemeiate. La această concluzie ajunge Stiggins, când află cine este. Întotdeauna am fost împotriva etalării talentelor pe care le ai şi a dorinţei de a domina, socotindu-le vulgare, închipuindu-mi că sunt cu totul dezbărat de asemenea obiceiuri. Dar dacă am izbutit să mă eliberez de asemenea năravuri – acum îmi dau seama – acest lucru s-a datorat indiferenţei mele, care m-a determinat să-i ţiu la distanţă pe ceilalţi oameni şi împrejurărilor, unele de ordin extern, economic, şi altele de ordin intern, intelectual, care mi-au îngăduit să devin sociolog şi nu bancher, director sau inginer, posturi ce implică un contact direct cu semenii mei. Mi-am dat seama că nu e bine să te distanţezi; dar în momentul

când mă apropii de oameni mă surprind etalându-mi talentele şi încercând să-i domin. Îmi pun în evidență talentele şi, culmea culmilor, exact în felul în care ar fi făcut-o Stiggins, încercând să-i domin printr-o demonstrație pur verbală a virtuților pe care nu le practic. Umilitor să descoperi că presupusele tale calități se datorează împrejurărilor şi năravului de a fi indiferent, care m-au făcut să ocolesc ocaziile de a mă purta bine sau rău, deoarece este foarte greu să te porți bine sau rău cu altcineva decât cu ceilalți oameni. Şi mai umilitor să descoperi că atunci când faci tot ce-ți stă în puteri, pentru a da dovadă de bunăvoință şi a crea împrejurările necesare, acționezi cum nu trebuie. De notat: trebuie să meditezi asupra virtuților care se află la antipodul vanității, dorinței de putere şi ipocriziei.

Capitolul XXIX

24 mai 1931

Obloanele erau ridicate; soarele bătea din plin pe măsuța de toaletă. Ca de obicei, Helen era încă în pat. Zilele erau atât de lungi. Cuibărită sub plapumă în căldura aromitoare, paralizantă, emanată de propriul ei trup, încerca să omoare timpul dormind, hoinărind cu gândul şi citind în dorul lenii. Volumul pe care îl ținea în mâini în ziua aceea cuprindea poemele lui Shelley. „O caldă aromă", citi articulând cuvintele în şoaptă, părea să cadă din subțirele-i veştmânt…". (În fața ochilor ei apăra o femeie înaltă îmbrăcată în văluri albe cu umeri plăpânzi şi cu sânii săltați).

…subțirele-i veştmânt
Şi părul răsfirat; şi când cosița-i grea
De pala vântului stârnit de sprintenii ei paşi
Pe umeri se desface…

(Femeia alerga încălțată cu pantofi negri cu botul pătrat, ținuți de picior prin panglici negre ce se încrucişau peste ciorapii de bumbac alb.)

Dulcea mireasmă desfată adierea;
În suflet însă aroma se iteşte
Nevolnice sunt simțurile s-o prindă
Aşa cum nu poți prinde roua
Ascunsă-n miezul geruit al florii…

În locul florii îmbobocite, întrevăzută o clipă, apăru

fața ciudată şi contorsionată a lui Mark Staithes. Câte lucruri îi povestise despre parfumuri cu o seară mai înainte. Despre mosc şi ambre gri… Şi despre Henric al patrulea şi boala lui. *Bien vous en prend d'être roi*; *sans cela on ne vous pourrait souffrir. Vous puez comme une charogne*[197]. Helen se strâmbă. Hugh mirosea a lapte bătut.

Ceasul începu să bată. Nouă, zece, unsprezece, douăsprezece. Douăsprezece! I se făcu ruşine; apoi decise sfidător că avea să ia masa de prânz în pat. În amintire răsună vocea mustrătoare a Cynthiei. „Ar trebui să ieşi mai mult, să vezi mai mulți oameni", Dar oamenii, prietenii Cynthiei erau cu toții nişte pisălogi. Sub pleoapele închise o revăzu pe maică-sa ducându-şi mâna în creştetul capului şi ciocănindu-l cu degetele. „Lemn, lemn masiv, dragă! Iremediabili de proşti, de ignoranți, de lipsiți de gust şi de greoi. Am fost educată mai presus de capacitățile mele intelectuale", aşa îi spusese lui Anthony aseară.

„Aşa că acum, când mi se întâmplă să întâlnesc oameni tot atât de proşti şi de inculți ca mine, e un chin!"

Cynthia era drăguță, nu încăpea vorbă; întotdeauna se purtase cum trebuie chiar şi când fuseseră colege la şcoală. Cât despre soțul ei – un ogar de vânătoare! Şi tinerii care veneau la ei în casă! Şi femeile care îi însoțeau. „Prietenul meu!" Câtă greață puteau să-i facă astfel de cuvinte, şi mai ales felul cum erau spuse. Cu sfială, dând în acelaşi timp să se înțeleagă, fără perdea, că se culcă împreună… Când de fapt nici nu era vorba de aşa ceva în majoritatea cazurilor. Câțiva, puțini la număr, ale căror relații cu „prietenii" nu erau pure, păreau să comită o dublă ipocrizie. Se culcau împreună şi vorbeau despre acest lucru prefăcându-se şmechereşte că se prefac. Să te apuce nebunia, nu altceva, într-atât de specifică era purtarea lor elitei engleze. Unde mai pui că la orice petrecere musafirii

trebuiau să joace ceva. „Joocuri” spunea doamna Amberley cu o voce tărăgănată pe vremea când nu se droga încă. „O mică şcoală de modă veche în fiecare cămin englezesc get-beget”. Ciudată idee să doreşti să vezi mai multe exemplare de acest soi sau să te comporți ca ei! Helen clătina din cap.

Surată! Soață! Înger! Călăuză
Ce-ai mers orbeşte în noaptea fără stele…

Oare toate cuvintele astea nu însemnau nimic? Sau se refereau la ceva, la un lucru minunat pe care ei nu-i fusese dat să-l cunoască. Ba da, şi ea trăise asemenea clipe.

Pe câmpul nemuririi nu aş fi stat pe gânduri,
Căci inima-mi ar fi aflat cărarea
Ce duce către tine, tu, pururea divină
În pur divin lăcaş…

Era umilitor să fie silită să recunoască acest lucru, dar de fapt când era în brațele lui Gerry ştiuse exact ce înseamnă versurile. O ființă divină într-un lăcaş divin. Ființa divină fusese un escroc care era în acelaşi timp şi un mare maestru în arta erotică. Helen simți o plăcere perversă să sublinieze cu cât mai multă brutalitate hiatusul grotesc dintre faptele ca atare şi, emoția ei de atunci.

…Te iubesc…
Şi simt pe ghizdul inimii pecetea
Pusă anume ca apa din străfunduri în veci neîntinată
Spre tine să țâşnească…

Helen râse pe înfundate. Auzi ceasul bătând ora douăsprezece şi un sfert şi-şi aminti din nou de sfatul

Cynthiei. Mai erau şi alţi oameni, cei pe care îi întâlnea când lua masa împreună cu Hugh, şi colegii lui de la muzeu sau de la universitate. „Oameni cu frica lui Dumnezeu” (din nou auzi vocea mamei ei) „care se tem de Dumnezeu chiar şi după ce l-au aruncat peste bord”. Se temeau de Dumnezeu la şedinţe. Şi în vreme ce ţineau discursuri în cadrul asociaţiei pentru răspândirea culturii în rândurile muncitorilor. Se temeau de Dumnezeu şi când discutau ceasuri în şir despre societatea planificată. Dar frumuseţea lui Gerry, tehnica lui Gerry ca amant, cum puteau fi eliminate de o societate planificată? Sau fetusul ce creşte şi creşte fără ca nimeni să-l poată opri în pântecele mamei? „O schemă coordonată a locuinţelor pe întreaga ţară” îşi reaminti vocea înflăcărată şi persuasivă a lui Frank Ditchling. Avea un nas cârn şi nările lui mari păreau că se uită la tine ca o a doua pereche de ochi. „O nouă repartizare a populaţiei... Oraşe satelite... Spaţii verzi... Ascensoare până şi în apartamentele destinate muncitorilor...” Ascultase, se lăsase prinsă în mreaja nărilor cu puteri hipnotice şi, în timp ce Ditchling vorbea, ideea i se păruse măreaţă şi demnă să-ţi dai viaţa pentru ca să fie înfăptuită. Mai pe urmă... Foarte bine, ascensoarele erau comode – ar fi dorit să existe ascensor şi în casa unde locuia ea. E agreabil să te plimbi în parcuri. Dar oare cum putea cruciada lui Frank Ditchling să modifice coordonatele cu adevărat importante? Schema planificării locuinţelor n-ar avea puterea s-o scape pe doamna Amberlay de jeg şi nici s-o elibereze de sclavia în care o ţinea corpul ei intoxicat de droguri. Şi Hugh – Hugh ar fi devenit oare alt om dacă ar fi trăit într-un oraş satelit şi ar fi locuit într-o casă cu ascensor, altul decât cel de acum, care urca patru etaje pentru a ajunge la apartamentul lui din Londra? Hugh! Se gândi ironic la scrisorile pe care i le trimisese – la toate lucrurile gingaşe şi frumoase pe care le aşternuse pe hârtie şi apoi la omul ce se dovedise a fi în viaţa de

toate zilele, ca soț. „Spune-mi cum te pot ajuta, Hugh!” Să-i pună în ordine hârtiile, să-i bată la maşină notițele, să-i caute datele de care avea nevoie la bibliotecă. Dar întotdeauna o privise cu ochi lipsiți de orice expresie, de dincolo de lentilele ochelarilor şi până la urmă clătinase din cap: ori nu avea nevoie de ajutor, ori ea nu era în stare să i-l dea. „Vreau să fiu o bună soție, Hugh”. Îi fusese greu să pronunțe aceste cuvinte, dat fiind că hohotele de râs ale maică-sii răsunau tare de tot în mintea ei. Dar le spusese cu toată convingerea. *Dorise* să fie o soție bună. Să cârpească ciorapi, să-i încălzească laptele înainte de culcare, să se țină la curent cu subiectele care îl preocupau pe el, într-un cuvânt să fie „serioasă” pentru prima oară în viața ei, cu totul şi cu totul serioasă. Dar Hugh nu voise să-i fie o bună soție, nu dorise – atât cât putuse ea să-şi dea seama – să fie nimic. O prezență divină într-un lăcaş divin. Dar lăcaşul erau scrisorile lui; cât despre ea, era prezentă numai la celălalt capăt al rețelei poştale. Nu dorise prezența ei în patul conjugal, sau în orice caz foarte puțin şi nu ca toată lumea. Spații verzi, asta era problema, zău aşa!

Poveştile spuse de Ditchling nu luau în discuție problema. Căci problema era lunga tăcere înăuntrul căreia Hugh se zidea în timpul mesei. Problema era expresia de martir care se aşternea pe fața lui dacă se întâmpla să intre în biroul lui în timp ce lucra. Problema era apropierile dezgustătoare făcute pe furiş în întuneric, revoltătoarea detaşare şi gingăşie a unei senzualități care-i impuneau un rol pur ideal. Problema era expresia deznădăjduită, aproape îngrozită şi scârbită pe care o descoperise pe fața lui Hugh când, în primele săptămâni după căsătorie, se îmbolnăvise de gripă. Hugh fusese cât se poate de îndatoritor şi la început îi fusese recunoscătoare. Dar când îşi dăduse seama de ce eroice eforturi dăduse dovadă ca s-o îngrijească în timpul bolii, recunoştința se evaporase. Luat în sine

efortul era demn de admirație. Ceea ce nu-i putea ierta şi o înciuda, era faptul că Hugh fusese nevoit să facă un efort. Dorea să fie acceptată aşa cum era, chiar dacă avea temperatură, chiar dacă vărsa fiere. Într-o carte despre misticism pe care o citise, se menționa faptul că Madame Guyon{198} luase de pe jos un scuipat plin de flegmă şi-l băgase în gură, ca să-şi pună la încercare voința. Când zăcuse, trupul ei bolnav fusese piatra de încercare a voinței lui Hugh. De atunci avusese prilejul să constate în fiecare lună nemărturisita groază pe care i-o stârnea trupul ei. Era o insultă de neîndurat, şi tot de neîndurat ar fi fost şi într-unul dintre oraşele-satelite de care vorbea Ditchling în societatea planificată despre care discutau mereu acei atei cu frica lui Dumnezeu.

Desigur mai era şi Fanny Carling. „Şoricelul", aşa îi spunea Helen, fiindcă era cenuşie din cap până în picioare. Vioaie, dar nevăzută şi neauzită. Dar Fanny era un şoricel mistic. Un şoricel cu enormi ochi albaştri, veşnic mirați de ceea ce vedea dincolo de aparențe. Mirați, dar luminați în acelaşi timp de o inexplicabilă fericire. O fericire care lui Helen i se părea aproape indecentă, dar pe care o invidia. Cum poate cineva crede în lucruri care sunt în mod evident false? întrebase, îmboldită şi de malițiozitate, dar şi de dorința sinceră de a afla un secret important. „Trăind", răspunse şoricelul. „Dacă trăieşti cum se cuvine, tot ceea ce se întâmplă se dovedeşte a fi în mod evident adevărat". Continuase, debitând o ciorbă lungă şi de neînțeles despre Dumnezeu şi despre iubirea de oameni şi de tot ce există pe lume, întru Domnul. „Nu înțeleg ce vrei să spui". „Nu înțelegi fiindcă nu vrei să înțelegi, Helen". Un răspuns idiot, spus anume ca să te apuce toți dracii! „Cum poți ştii tu ceea ce vreau?"

Oftând, Helen reîncepu să citească:

> „N-am fost niciodată din tagma celor ce socot
> Că-i nimerit ca fiecare să aleagă

Din marele noian de oameni
Doar unul singur, fie prieten, fie soț,
(„E prietenul meu…”)
Şi pe toți ceilalți, chipeşi sau destoinici
Pe veci să-i dea uitării

Ştiu că asta-i legea, sau morala
Cerută azi, poteca cea bătută,
Pe care merg întruna robii
Cu paşi greoi, pe trudnica lor cale
Spre veşnicul lăcaş al umbrelor,
Încătuşați de alții, prieteni sau duşmani,
Străbat doi câte doi cărarea vieții,
Porniți pe lungul şi searbădul lor drum.{199}

„Lungul şi searbădul lor drum”, repetă Helen în sinea ei. Dar drumul putea fi la fel de searbăd şi dacă porneşti cu mai mulți în călătorie, nu numai cu unul. Cu Bob şi cu Cecil şi Quentin ar fi tot atât de searbăd ca şi drumul pe care ar fi mers însoțită numai de Hugh.

„Adevărata dragoste nu-i nici țărână şi nici aur,
Poți s-o împărți cu alții şi s-o păstrezi întreagă.

„Nu cred aşa ceva!” spuse cu voce tare. Oricum, nu avuse mare lucru să împartă în materie de dragoste. Pentru amărâtul ăla de Cecil nu simțise nimic altceva – şi nici nu-i dăduse să înțeleagă că ar fi vorba de ceva mai mult – decât milă. Cât despre Quentin, mă rog, fusese o chestiune de pură higiena. Bob ținuse sincer la ea şi la rândul ei făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să-l iubească. Dar felul lui încântător de a se purta, chipul lui falnic de erou, nu acopereau decât un mare vid. Şi ca amant se dovedise a fi neînchipuit de neîndemânatec, de brutal şi de lipsit de înțelegere! Rupsese după câteva săptămâni. Poate, continuă Helen să-şi depene firul gândurilor, poate că aşa i-o fi fost ei scris, să se

îndrăgostească numai de bărbaţi ca Gerry şi să fie iubită numai de bărbaţi ca Hugh, Bob şi Cecil. Să adore cruzimea şi josnicia, şi să fie adorată de nevolnicie.

Telefonul sună. Helen ridică receptorul.

„Allo!”

La celălalt capăt era Anthony Beavis care o invitat să cineze cu ei a doua zi.

„Cu mare bucurie” spuse, deşi îi făgăduise lui Quentin să petreacă împreună seara.

Helen surâdea când îşi lăsă din nou capul pe perne. Anthony era un om inteligent, gândi. Făcea mai mult decât cincizeci de nepricopsiţi de tipul lui Cecil şi Quentin luaţi la un loc. Era amuzant, fermecător şi arăta destul de bine. Ce drăguţ se purtase cu ea când luaseră masa împreună deunăzi la Mark. Făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca să fie amabil. În timp ce Pitchley, dobitocul ăla plin de ifose, făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca s-o pună la locul ei şi să fie grosolan. În timpul mesei se întrebase dacă Anthony o plăcea. Se întrebase, nădăjduind în sinea ei, să fie aşa. Invitaţia făcută de el îi dădea dreptul nu numai să spere, ci să şi creadă că Anthony avea ceva pentru ea. Începu să fredoneze; apoi cu un elan subit, aruncă în lături cuvertura şi se dădu jos din pat. Hotărâse să ia masa în sufragerie.

Capitolul XXX

2 iulie 1914

După părerea doamnei Amberley primăvara şi lunile de la începutul verii fuseseră extrem de anoste. Anthony era, fără îndoială, un băiat extrem de drăguț. Dar doi ani, era cam mult; îşi pierduse din farmecul noutății. Şi unde mai pui că era efectiv prea îndrăgostit. Era, desigur, agreabil să fii înconjurată de bărbați care să fie îndrăgostiți de tine, dar nu de oameni îndrăgostiți la nebunie şi care să o țină una şi bună prea multă vreme. Până la urmă deveneau o pacoste. Începeau să-şi închipuie că aveau drepturi asupra ta şi, implicit, că şi tu ai datorii față de ei. O asemenea situație nu putea fi tolerată. Ce tragedie făcuse Anthony cu un an în urmă, la Paris, în iarna când îl întâlnise pe acel critic de artă. Într-un anumit sens, fusese măgulită.

Arareori îi fusese dat lui Mary să vadă pe cineva atât de profund răvăşit. Şi, deoarece când îl cunoscuse în mai de aproape, criticul de artă se dovedise a fi cam nesărat, se lăsase bucuros şantajată de lacrimile şi de scenele de durere mută făcute de Anthony. Dar nu trebuia să procedeze aşa, din principiu. Nu voia să fie victima acestor şantaje sentimentale. Mai ales dacă era vorba de şantaje efectuate pe perioade mai lungi. Îi plăcea ca întâmplările să fie scurte, impetuoase şi amețitoare. Altă dată, când va fi vorba de altcineva – se va feri de criticii de artă – nu-i va mai îngădui lui Anthony s-o şantajeze. Din păcate, în afară de Sidney Gattick – şi n-ar fi putut pune mâna în foc că era în stare să suporte vocea şi manierele lui Sidney – nu se

vedea nimic la orizont. Lumea devenise un pustiu unde toate lucrurile amuzante şi interesante încetaseră dintr-odată să mai aibă loc. Nu era altceva de făcut decât să le faci să se ivească. De aceea nu-i dădea pace lui Anthony, punându-l mereu să-i spună cum mergea ceea ce numea ea „cura lui Joan" revenind asupra subiectului cu o perseverență cu nimic justificată de interesul ei pentru Joan sau pentru Brian Foxe, nejustificată nici de sentimentele ei față de Anthony. Continua să-l bată la cap numai din dorința de a crea o întâmplare amuzantă, din plictisitorul neant al lunilor de vară.

„Cum merge cura?" întrebă iarăşi în acea după amiază de iulie.

Anthony răspunse debitând o poveste lungă, pe care o confecționase în prealabil şi o repetase de mai multe ori în minte, în care era vorba de felul cum interpreta rolul unui unchi protector; apoi de felul cum avea să treacă pe nesimțite la alt rol, cel al unui frate mai mare, situație ce avea să dea naştere unor relații mai intime; din frate mai mare, aşa îşi pusese în gând, avea să se transforme cu timpul în verişorul sentimental; şi din verişorul…

„Şi ca să spunem lucrurilor pe nume", îl întrerupsei doamna Amberley, „stai cu mâinile în sân".

Anthony se apără. „înaintez încet. Am şi eu strategia mea".

„Strategie!" repetă Mary pe un ton disprețuitor. „Ți-e frică, asta e".

Negă, dar nu putu stăvili valul de sânge care i se urcă în obraji. Căci, bine înțeles, avea într-o oarecare măsură dreptate. Îi era frică. În ciuda faptului că fusese timp de doi ani în şir amantul lui Mary, timiditatea îl făcea încă să sufere; nu avea încă destulă încredere când se afla pus față în față cu o femeie. Timiditatea nu era însă singura forță care-l inhiba. Remuşcările, afecțiunea şi loialitatea acționau şi ele. Dar despre toate astea îi era

imposibil să-i vorbească lui Mary, căci s-ar fi ales doar cu observația că pur şi simplu încerca să-şi travestească frica, înveşmântând-o într-o serie de onorabile costume de bal mascat. Mary ar fi refuzat din capul locului să creadă în autenticitatea sentimentelor lui, luând în considerație numai frica, şi din păcate, refuzul ei nu era cu totul neîntemeiat. La urma urmei nu avusese prea multe scrupule şi nu dăduse dovadă nici de afecțiune şi nici de loialitate când îi povestise istorioara. De câte ori se blestemase în gând, în nenumărate accese de zadarnică furie retrospectivă pentru faptul de a-i fi povestit-o. Şi, încercând să se convingă că nu era numai şi numai vina lui o blestemase şi pe Mary. Îi reproşa de a nu-i fi spus că trăda nişte confidențe, din frivolitate şi orgoliu; o ținea de rău fiindcă acceptase să-l asculte.

„Ce rămâne în picioare", continuă Mary neîndurătoare, „e că nu te țin băierile ca să săruți o femeie. Poți numai să-ți dai ochii peste cap uitându-te tandru şi melancolic la ea şi să te rogi pe tăcutelea să fii sedus".

„Ce gugumănie!" Dar se roşise mai tare ca de obicei.

Neținând seama de faptul că Anthony o întrerupsese, Mary continuă. „Ea nu te va seduce, asta trebuie s-o ştii. E prea tânără. Poate că nu-i prea tânără pentru a cădea în ispită. Căci ceea ce faci tu să iasă din străfunduri e instinctul matern şi până şi o fetiță de trei anişori posedă instinct matern. Dar tu eşti în stare să frângi până şi inima unei fetițe de trei ani. S-o frângi, zău aşa!" Apăsă în mod batjocoritor asupra consoanei „r". „Dar întrucât priveşte seducția..." Doamna Amberley dădu din cap. „Nu te poți aştepta la un asemenea lucru decât mult mai târziu. Şi în niciun caz nu va fi vorba de o fetişcană de douăzeci de ani".

„De fapt", spuse Anthony încercând să schimbe vorba, aşa încât Mary să-l scutească de dureroasa disecție pe care o practica asupra temperamentului lui, „niciodată n-am văzut nimic deosebit în fata asta, nimic ispititor.

Poate fiindcă e puțin prea rustică". Accentua cuvântul în acelaşi fel cum ar fi făcut Mary. „Unde mai pui că e şi cam copilăroasă", adăugă, şi fu nevoit să regrete pe dată cele spuse, căci Mary se repezi asupra lui ca un uliu.

„Copilăroasă!" repetă. „Nu, zău, asta e bună. Şi tu? Râde ciob de oală spartă. Deşi de bună seamă", continuă revenind pe poziția de atac abandonată o clipă, „e firesc ca tu să te plângi de Joan. Ea e prea copilăroasă pentru tine. Prea copilăroasă ca să dea buzna. Suficient de copilăroasă ca să aştepte ca alții să dea buzna. Biata fată! A nimerit-o prost! Va obține de la tine tot atât de puține sărutări ca de la Brian al ei, contemporan cu primii creştini şi cu mintea tot atât de încețoşată ca a lor. Tot atât de puține, deşi tu proclami mereu că eşti civilizat".

Se opri din vorbă, căci jupâneasa deschise uşa.

„A sosit domnul Gattick".

Înalt, rubicond, strălucind efectiv de încrederea şi satisfacția pe care i-o producea propria lui persoană, Sidney Gattick intră în camera pe care o străbătu cu paşi mari. Vocea lui bubui când rosti frazele de rigoare şi o întrebă cum îi merge cu sănătatea. O voce profundă şi virilă, aşa cum poate poseda numai un actor-regizor care s-a hotărât să joace rolul unui om puternic. Profilul lui – îşi dădu brusc seama Anthony – confirma ideea că te afli în fața unui actor: prea nobil ca să pară cu totul adevărat. Şi la urma urmelor, continuă Anthony să mediteze cu o silă izvorâtă şi din gelozie şi din invidie față da succesele repurtate de Gattick pe plan profesional şi social, ce oare altceva sunt avocații, dacă nu actori? Actori inteligenți desigur, dar inteligenți ca studenții ce îşi iau cu brio examenele. Sunt în stare să tocească pentru un proces şi să uite totul a doua zi după pledoarie, aşa cum studenții buchisesc logica formală, sau Faptele Apostolilor{200}, ca să-şi treacă examenele la facultatea de litere sau teologie. Nu era vorba de o inteligență reală sau de o gândire coerentă.

Numai de o aptitudine de a memora, sălăşluind în trupul unui actor şi exprimată cu vocea bubuitoare a unui actor. Şi pentru aceste daruri societatea plătea unei asemenea creaturi cinci sau şase mii de lire pe an. Şi creatura se considera drept un personaj important şi înțelept, drept un om cu vază şi, ca atare, în situația de a se uita de sus la ceilalți. Anthony îşi spuse, încercând să prindă curaj, că de fapt nu avea niciun fel de importanță că un măscărici sforăitor şi găunos ca Sidney Gattick îl privea de sus. Îți venea să râzi, într-atât era de absurd. Dar, în pofida absurdității, în pofida râsului, felul protector în care se purta Gattick era dureros de umilitor. De pildă acum, când îl bătea uşurel pe umăr, interpretând simultan rolurile unui bătrân şi distins ofițer şi cel al unui moşier căruia îi place să folosească neaoşisme, întrebându-l „cum o mai duci măi flăcăule?" Lui Anthony situația i se păru insuportabilă. Totuşi, aşa socoti, situația insuportabilă prezenta şi anumite avantaje. Tipul respectiv era un nătărău plin de ifose şi plicticos la culme, dar cel puțin prezența lui îl scutea de atacurile lui Mary. Față de el nu putea să continue să-i vorbească despre Joan.

În socotelile pe care şi le făcuse Anthony nu ținuse seama de Mary, de plictisul ei, de nevoia ei neapărată de a provoca un incident amuzant şi ieşit din comun. Puține lucruri erau mai ațâțătoare decât faptul de a da în mod deliberat dovadă de prost gust, sau de a privi pe cineva care dă din colț în colț. Înainte ca Sidney Gattick să fi terminat cu salutările de rigoare pe care le rosti cu vocea lui bubuitoare, Mary reluă tema chinuitoare a conversației întrerupte.

„Când erai de vârsta lui Anthony" începu Mary, „aşteptai ca femeile să facă primii paşi?"

„Cine? Eu?".

Mary încuviință.

Revenindu-şi din surpriza produsă de vorbele ei, Gattick arboră surâsul unui Don Juan experimentat şi

spuse cu cea mai virilă voce posibilă de june prim.

„Fireşte că nu". Râse satisfăcut de sine. „Dimpotrivă, aş spune mai degrabă că am dat adesea buzna, chiar şi în acele locuri unde până şi îngerii se tem să păşească. Uneori m-am ales cu o pereche de palme. Dar în cele mai multe cazuri mi-a mers bine". Clipi şi privirea lui era plină de subînțelesuri.

„Anthony preferă să stea cu mâinile în sân" spuse doamna Amberley; „să stea cu mâinile în sân şi să aştepte ca femeia să i se arunce de gât."

„Vai, Anthony. Cum se poate? E grav, foarte grav" spuse Gattick. Vorbise din nou cu un glas ce implica deopotrivă mustăți ofițereşti şi haine model „moşier".

„A întâlnit o biată fată care doreşte s-o sărute cineva" continuă doamna Amberley, „şi pur şi simplu Anthony n-are curajul s-o ia în brațe şi s-o pupe."

„Nu poți aduce nicio dovadă întru apărarea ta, Anthony?" întrebă Gattick.

Încercând, fără să izbutească întru totul, să arate că nu-i păsa de toată povestea asta, Anthony dădu din umeri. „Doar că nu e adevărat."

„Ce nu e adevărat?" întrebă Mary.

„Că n-am curaj."

„Dar e adevărat că n-ai sărutat-o, nu-i aşa?" spuse ea, încolțindu-l. „Nu e aşa?" Şi când Anthony fu nevoit să recunoască că era adevărat, Mary spuse: „Nu fac decât să trag concluzia care decurge în mod evident din faptele expuse. Eşti avocat Sidney. Spune-mi, te rog, concluzia mea e justă sau nu?"

„Absolut justă" spuse Gattick, şi nici chiar Lordul Cancelar n-ar fi putut grăi cu mai multă greutate. Era înconjurat de un nimb alcătuit din robele şi perucile purtate de slujitorii legii. Părea justiția întruchipată.

Anthony deschise gura ca să-i răspundă, dar se răzgândi. De față cu Gattick şi având în vedere că Mary îşi pusese în cap să se comporte exclusiv ca o femeie „civilizată" cum putea oare exprima ceea ce simțea într-

adevăr? Şi dacă efectiv simțea ceea ce pretindea că simte (întrebarea se punea din nou de la sine) de ce oare îi istorisise lui Mary povestea lui Joan? De ce i-o istorisise în stilul respectiv, ca şi cum s-ar fi jucat de-a vivisecția? Din vanitate, din frivolitate. Şi fiindcă era îndrăgostit de ea şi dorea să-i fie pe plac cu orice preț, chiar şi aruncând peste bord adevăratele lui sentimente. (în timp ce istorisea – trebuia să recunoască acest lucru – nu simțise nimic altceva decât dorința de a fi amuzant). Dar, mă rog, toate aste nu puteau fi exprimate prin cuvinte. Gattick nu ştia de legătura lui cu Mary. Şi nici nu trebuia să afle. Chiar dacă n-ar fi fost şi el de față, ar fi fost foarte greu, dacă nu imposibil, să-i explice lui Mary. Şi-ar fi bătut joc de el, spunând că e romantic cu privire la Brian şi la Joan, ba chiar şi cu privire la ea; avea să-l considere ridicol şi absurd, spunându-i că transformă într-un munte un biet muşuroi de cârtițe în călduri.

„Oamenii țin cu tot dinadinsul să vorbească despre *mons Veneris* ca despre Everest. Curată neghiobie!"

Când luă în sfârşit cuvântul, Anthony se mulțumi să spună „Dacă n-am făcut-o e fiindcă nu vreau."

„Fiindcă nu cutezi" țipă Mary.

„Ba da…"

„Ba nu!" Ochii ei negrii aruncau scântei. Se distra de minune.

Cu vocea lui bubuitoare în care o urmă de râs răzbătea prin obişnuita gravitate, Lordul Cancelar rosti o nouă sentință.

„Dovezile sunt covârşitoare."

„Sunt gata să pun un rămăşag," spuse Mary. „Mă prind să plătesc cinci lire şi să primesc doar una. Dacă o săruți într-o lună de zile, îți dau cinci lire."

„Dar ți-am spus că nu vreau", stărui Anthony.

„Nu poți scăpa aşa. E vorba de un pariu. Cinci lire dacă izbuteşti de azi într-o lună. Dacă nu, îmi dai o liră."

„Eşti mărinimoasă” spuse Gattik.

„Numai o liră”, spuse din nou Mary. „Dar n-am să-ți mai adresez niciodată cuvântul.”

Timp de câteva secunde se priviră în tăcere. Anthony se îngălbenise la față. Cu buzele strânse, Mary surâdea ca de obicei. În ochii ei, cu pleoapele lăsate pe jumătate, se ghicea o licărire de râs maliţios.

Ce o îmboldea oare să se poarte cu el atât de îngrozitor, atât de mârşav? se întrebă Anthony. O ura, o ura cu atât mai mult cu cât o dorea pătimaş, o ura fiindcă îşi amintea clipele de voluptate, fiindcă trăia cu nădejdea că vor exista şi altele, o ura fiindcă, prin felul cum gândea şi prin cultura pe care o avea, izbutise să-l elibereze; într-un cuvânt o ura fiindcă nu-i stătea în puteri să facă nimic altceva decât ceea ce voia Mary să facă. Chiar şi când ştia că ceea ce-i cere e rău şi stupid.

În timp ce-l privea, Mary îşi dădu seama că ochii lui Anthony erau plini de revoltă şi de ură, aşa încât în clipa când şi-i plecă, Mary înțelese că victoria era de partea ei.

„Niciodată” repetă. „Şi să ştii că mă țin de cuvânt”.

Când sosi acasă, domnul Beavis îl strigă în timp ce-şi punea pălăria în cuierul din vestibul.

„Pofteşte încoace, dragul meu. Vreau să-ți arăt ceva!

„Fir-ar să fie!” îşi zise în sinea lui Anthony, înciudat. Intră în biroul tatălui său cu o mutră paraponisită pe care domnul Beavis nu o văzu, într-atât era de preocupat de ceea ce făcea.

„Mă distram aruncându-mi ochii pe asta” spuse domnul Beavis, care privea harta detailată a Elveției, desfăşurată pe biroul lui. Avea o slăbiciune pentru hărți, o slăbiciune născută atât din faptul că îi plăcea să bată drumurile mergând pe jos, cât şi din interesul lui profesional pentru denumirile geografice. „Comballas”, murmură fără să-şi ridice ochii de pe hartă. „Chamossaire. Încântător, absolut încântător!”. Apoi,

întorcându-şi privirile spre Anthony, spuse: „Mare păcat că nu-ți îngăduie conştiința să-ți iei o mică vacanță şi să vii cu noi.”

Anthony, care pretextase că are mult de lucru la teza lui de doctorat pentru a rămâne cu Mary în Anglia, dădu grav din cap. „Nu poți studia serios când te afli la mare altitudine.”

„După câte îmi dau seama” spuse domnul Beavis, privind din nou harta, „vom avea ocazia să facem nişte plimbări şi cățărări de toată frumusețea de jur împrejurul munților Diablerets. Greu să afli un nume mai delicios” adăugă făcând o mică digresiune. „Putem urca, de pildă, pe Col du Pillon.” Urmări cu degetul linia sinuoasă a unui drum în serpentină. „Poți să vezi ceva?” Ca să-i fie pe plac, Anthony se aplecă deasupra hărții. „Nu, nu poți vedea bine. Mâna mea acoperă drumul.” Se îndreptă din şale şi începu să caute prin buzunare. „Unde Dumnezeu o fi...” spuse încruntându-se. Apoi, dintr-odată din încruntată ce era, fața îi deveni surâzătoare, căci îi trecu prin minte un îndrăzneț joc de cuvinte cu iz filologic. „Unde Dumnezeu oi fi pus creionul cu peniț... Sau mai bine zis, creionaşul cu peniț...”

Anthony fu atât de uluit, încât nu putu face nimic altceva decât să-l privească cu ochi holbați, vădit stânjenit. Tatăl său, îi făcea cu ochiul, zâmbindu-i şugubăț.

În cele din urmă domnul Beavis se hotărî să-şi motiveze jocul de cuvinte, recurgând la etimologie şi enunțând cuvintele în limba latină. „Mă rog, aş fi putut spune şi pensula mea”, continuă, deoarece cuvântul *penicillus* e un diminutiv al cuvântului *peniculus*, care şi el prezintă un dublu diminutiv al cuvântului *penis*, care, aşa cum ştii, în limba latină însemna la origine coadă”, spuse în cele din urmă, scoțând la iveală creionul din buzunarul hainei.

„Şi acum să ne întoarcem la atac îndreptându-ne din

nou bateriile spre Col du Pillon." Cu vârful creionului urmărea pe hartă drumul şerpuit. „Şi când ajungem pe creastă", continuă, „o luăm spre nord-nord-vest, ocolind flancul muntelui Fornettaz până ce…"

Era prima oară când Anthony îl auzea pe domnul Beavis făcând în prezența lui o aluzie la Fiziologia Sexelor.

Capitolul XXXI

6 septembrie 1933.

„Moartea” spuse Mark Staithes. „Iată singurul lucru pe care n-am izbutit încă să-l terfelim total. Nu fiindcă n-am fi dorit, de bună seamă. Suntem ca nişte câini pe o acropole. Umblăm de colo până colo cu băşica udului veşnic plină şi mereu preocupaţi de ideea de a ridica laba din spate în faţa fiecărei statui. Şi de cele mai multe ori izbutim. Arta, religia, eroismul, dragostea, ne-am lăsat cartea de vizită pe fiecare statuie. Dar moartea – moartea a rămas în afara razei noastre de acţiune. N-am fost în stare s-o pângărim. Nu încă, în orice caz. Dar progresăm, şi progresul nu stă pe loc. Pe faţă i se ivi zâmbetul lui anatomic. „Speranţe din ce în ce mai mari, viitorul rezervă surprize…”. Cu mâinile lui osoase schiţă un gest larg. „Într-o bună zi se va găsi negreşit un geniu din liota de câini care va izbuti să se urce pe culme şi să-şi depună bine intenţionatul său produs drept în fruntea statuii. Dar din fericire n-am progresat destul. Moartea e încă a noastră.”

„E încă a noastră” repetă Anthony. „Dar perdeaua de fum a devenit destul de opacă. Mai tot timpul facem tot ce putem ca să uităm de existenţa ei”.

„Dar nu tot timpul. Rămâne, şi nu poate fi clintită, din loc. Intactă. Şi nu numai intactă” adăugă Mark, căutând epitetul exact. „Mai mult decât intactă. Suntem în posesia unor perdele de fum mai mari şi mai bune decât cele ale părinţilor noştri. Dar în spatele perdelei duşmanul este şi mai înfricoşător. Aş spune că moartea a căpătat dimensiuni mai mari, acum, când ne-au fost

răpite speranțele şi consolările. Are aproape proporțiile de pe vremurile când oamenii credeau cu adevărat în iad. Căci dacă eşti un om modern, prins zilnic de lectura ziarelor, de vizionarea filmelor şi a meciurilor de fotbal, de ronțăirea tabletelor de ciocolată, moartea este într-adevăr echivalentă cu iadul. De fiecare dată când perdeaua de fum se subțiază cât de cât, oamenii o întrevăd şi sunt îngroziți. Gândul acesta constituie pentru mine o alinare." Mark zâmbi din nou. „Datorită lui pot suporta o sumă de lucruri. Chiar şi ideea potăilor care se fâțâie pe o acropole". Tăcură amândoi câtva timp, apoi Mark reîncepu pe alt ton. „Mă alină gândul că moartea ne-a rămas statornică. Toate celelalte au putut fi luate de ape, dar moartea ne stă alături," repetă. „Dacă vrem să ne punem viața în primejdie, riscăm tot atât de mult ca cei dinaintea noastră." Se ridică în picioare, dădu de vreo două ori ocol camerei şi apoi se opri în fața scaunului pe care sta Anthony. „Iată ce m-a adus într-adevăr la tine. Iată despre ce voiam să-ți vorbesc."

„Despre ce anume?"

„Despre treaba asta, despre faptul de a-ți risca viața. De câtva timp simt că bat pasul pe loc, că m-am înfundat până peste cap în mlaştina umanității civilizate." Se strâmbă ca un om căruia i se trece ceva împuțit pe la nas. „Mi se pare că nu-i decât o singură soluție. Să-mi pun iar viața în joc. Cred că ar fi ca o duşcă de aer proaspăt. M-am gândit că poate şi tu…". Lăsă fraza în suspensie.

„Nu mi-am riscat niciodată viața" spuse Anthony după un răstimp. Am suportat numai consecințele gestului făcut de cineva care şi-o pune în joc pe a lui" adăugă, amintindu-şi de malacul care azvârlise grenada.

„Şi nu-i ăsta un motiv să începi?"

„Aici e buba. De când mă ştiu sunt un laş", spuse Anthony încruntându-se. „Din punct de vedere moral, fără îndoială. Dar poate şi din punct de vedere fizic. Nu

ştiu. N-am avut niciodată prilejul să-mi dau seama."

„Aş fi crezut că acest motiv poate constitui un argument determinant."

„Se prea poate."

„Dacă e vorba să-ți aşezi viața pe alte temelii nu e oare mai bine s-o faci provocând o explozie?"

„Să provoc o explozie şi să devin un cadavru?"

„Nu, nu. Nu-i vorba de o sinucidere, ci numai de a asuma un risc Treaba la care mă gândesc este periculoasă. Atâta tot." Se aşează din nou pe scaun. „Am primit o scrisoare zilele trecute", începu. „De la un vechi prieten de al meu din Mexic. Am lucrat împreună la finea de cafea. Se numeşte Jorge Fuentes. Un om remarcabil, în felul lui."

Istorisi pe scurt viața lui Don Jorge. Asediat de revoluționari pe moşia lui din valea Oaxaca. Majoritatea proprietarilor de pământuri fugiseră. Don Jorge fusese unul dintre puținii care se hotărâseră să reziste. La început îl ajutaseră cei doi frați ai săi. Dar fuseseră amândoi ucişi, primul împuşcat de la distanță, cel de-ai doilea hăcuit printre cactuşi, într-o ambuscadă. Continuase lupta de unul singur. Într-o zi când umbla pe câmp călare, vreo doisprezece revoluționari izbutiseră să pătrundă în casă. La întoarcere găsise în curte cadavrele soției sale şi ale celor doi băieței, oribil mutilate. După cele întâmplate nu mai socotise că merită să rămână pe loc ca să-şi apere avutul. Stătuse doar atât cât să împuşte trei din cei care îi asasinaseră familia şi apoi îşi părăsise moşia, ducându-se să muncească pentru alții. În acea perioadă îl cunoscuse. Acum se aşezase iarăşi. Îşi avea iar casa lui şi o brumă de moşie. Lucra în calitate de împuternicit al majorității proprietarilor de plantații de pe coasta Pacificului din Oaxaca; căuta mână de lucru pentru ei în satele din regiunea muntoasă, deoarece era singurul om în care indienii aveau încredere, singurul care nu încercase niciodată să-i înşele. De curând însă lucrurile se

încâlciseră. Don Jorge se apucase de politică, devenise liderul unui partid, creându-şi duşmănii şi unele prietenii nu mai puțin primejdioase. Acum partidul lui era în opoziție; guvernatorul statului îl persecuta pe el şi pe partizanii lui. Guvernatorul era un om rău, aşa afirma Don Jorge. Corupt, nedrept şi deloc popular. Nu va fi greu să se descotorosească de el. O parte din armată avea, desigur, să se întoarcă cu armele împotriva lui. Don Jorge voia să ştie, înainte de a trece la acțiune, dacă exista vreo posibilitate ca Mark să se afle cât de curând în vecinătatea statului Oaxaca.

„Bietul Don Jorge! Mă emoționează încrederea pe care o are în inteligența mea." Mark râse. Faptul de a vorbi astfel, arătând că nu pune mare preț pe încrederea lui Don Jorge, şi de a trece sub tăcere motivele pe care le avea prietenul lui, îl făcea să radieze de plăcere. Un fior îl străbătea din creştet până în tălpi. Ar fi putut să-i istorisească lui Anthony cum dobitocul ăla se lăsase prins de bandiți şi felul cum fusese salvat. O poveste interesantă în care el, Mark, jucase un rol ce-i făcea cinste. Dar simțea mai multă plăcere tăcând decât dacă ar fi povestit aventura.

„Într-adevăr, capul meu e mai bun decât *al lui*" continuă Mark. „Asta nu înseamnă desigur mare lucru. Don Jorge e viteaz, viteaz ca un leu-paraleu, dar e nesăbuit. Nu are simțul realității. O să rateze lovitura lui de stat."

„În afară de cazul, presupun, că te vei afla tu în preajma lui ca să-i dai o mână de ajutor. Ai intenția să te duci?"

Mark dădu afirmativ din cap. „I-am scris că de îndată ce-mi voi aranja treburile pe care le am aici în Anglia, voi porni la drum. Mi-a trecut prin minte că şi tu…". Din nou îşi lăsă fraza neterminată şi-l privi scrutător pe Anthony.

„Crezi că Don Jorge luptă pentru o cauză dreapta?" întrebă Anthony după un răstimp de gândire.

Mark râse. „Tot atât de dreaptă ca orice altă cauză susținută. de politicienii. din Mexic” răspunse.

„Şi în cazul acesta, merită?”.

„Întrucât mă priveşte, da. Şi la urma urmei ce înseamnă o cauză dreaptă? Tirania exercitată de comisari sau tirania exercitată de Gauleiteri – nu mi se pare că există cine ştie ce diferență între ele. Un jandarm tot jandarm rămâne, oricare ar fi culoarea tunicii pe care o poartă.”

„Revoluția de dragul revoluției?”

„Nu, de dragul meu. De dragul oricărui om care ia parte la înfăptuirea ei. Pentru toți cei care se pot bucura pe cât mă voi bucura eu.”

„Cred că ar fi un lucru binevenit, întrucât mă priveşte” spuse într-un târziu Anthony.

„Eu sunt sigur.”

„Deşi mi-e îngrozitor de frică, chiar când privesc lucrurile de aici de la această distanță.”

„Tocmai din acest motiv aventura va fi şi mai interesantă”.

Anthony trase adânc aer în piept. „Foarte bine” spuse în cele din urmă. „Am să merg cu tine”. Apoi adăugă pe un ton vehement „E cea mai stupidă şi cea mai absurdă idee care poate trece prin capul cuiva” spuse în chip de concluzie. „Dat fiind că am fost întotdeauna atât de deştept şi de rezonabil…”. Se întrerupse din vorbă şi, râzând, întinse mâna ca să-şi ia pipa şi cutia cu tutun.

Capitolul XXXII

29 iulie, 1923

Azi, împreună cu Helen, am fost la Tower Hill înainte de prânz ca să-l ascult pe Miller. Foarte multă lume. A vorbit bine, dozând exact argumentele, glumele şi vorbele ce stârnesc emoţii. Tema cuvântării, pacea. Pace pretutindeni, sau pace nicăieri. Pacea internaţională nu poate fi înfăptuită dacă nu se efectuează şi punerea în practică a unei politici pacifiste pe planul relaţiilor dintre indivizi. Oamenii care se poartă ca nişte soldăţoi la ei acasă, în uzine sau la slujbă faţă de subalternii lor sau faţă de cei cu care se află în competiţie, nu se pot aştepta, în mod logic, ca guvernele care îi reprezintă să se comporte în mod pacifist. Ipocrizia şi prostia celor ce pledează pentru pace între state, aflându-se pe picior de război la ei acasă sau la serviciu. În timp ce vorbea, comuniştii l-au sâcâit cu tot felul de întrebări. Cum se poate înfăptui ceva altfel decât prin revoluţie? Fără lichidarea prealabilă a indivizilor şi a claselor care împiedică progresul social? Şi aşa mai departe. Răspunsul dat de fiecare dată cu extraordinară voioşie şi haz) mijloacele determină scopurile. Violenţa şi samavolnicia dau naştere unei societăţi post-revoluţionare ierarhizate, puterea fiind exercitată de o oligarhie care guvernează folosind metodele poliţiei secrete. Şi toate celelalte argumente.

N-a trecut mai mult de un sfert de oră şi un tânăr furios, din tagma obstrucţionişţilor, s-a urcat pe zidul nu prea înalt unde se afla Miller şi l-a ameninţat că-i fiice vânt dacă nu tace. „Să te vedem, zmeule.” Râsete în

public; tânărul s-a înfuriat şi mai tare, s-a îndreptat spre Miller, a ridicat pumnul luând poziție de atac. „Dă-te jos. hodorogule, altfel…” Miller stătea nemişcat, cu. brațele atârnând de-a lungul corpului. I-a spus zâmbind: „Foarte bine.” Nu avea nimic împotrivă. Să încerce. Tânărul execută câteva mişcări de box şi-şi opri pumnul la un deget de nasul lui Miller. Bătrânul nu se clinti din loc şi nici nu dădu vreun semn că s-ar fi temut sau s-ar fi mâniat. Celălalt îşi trase brațul înapoi dar în loc să-şi repeadă pumnul spre fața lui Miller, îl izbi în piept. Destul de tare. Miller se clătină, îşi pierdu echilibrul şi căzu de pe zid în mijlocul mulțimii. Se scuză față de cei peste care căzuse, râse şi se urcă din nou pe zid. Spectacolul se repetă. Tânărul îl amenință iarăşi, îndreptându-şi pumnul spre fața lui Miller, dar cum bătrânul nu ridica mâna să se apere şi nu dădea niciun semn de teamă sau de furie, îl izbi din nou în piept. Miller căzu iarăşi şi apoi se urcă pe zid. O nouă lovitură. Din nou pe zid. De data aceasta tânărul îşi luă inima în dinți şi-l izbi drept în față, dar nu cu pumnul, ci cu palma. Miller îşi ridică capul şi continuă să zâmbească. „Mare scofală.” Tânărul se repezi la el şi-i făcu vânt. Miller se urcă iar pe zid şi se uită la ceas. „Mai ai doar zece minute. Altfel întârzii la slujbă. Hai, abține-te.” De data aceasta tinerelul nu mai fu în stare decât să-l amenințe, ridicând pumnul şi să-i strige lui Miller că e o fosilă reacționară care suge sângele poporului. Apoi a plecat, mergând de-a lungul zidului. În răstimp mulțimea râdea batjocoritor, îl împroşca cu glume şi-l huiduia. Miller şi-a reluat cuvântarea.

Helen a avut o reacție ciudată. Privea deznădăjduită spectacolul oferit de tânărul ce se purta atât de brutal cu un moşneag. Dar în acelaşi timp s-a înfuriat pe Miller că s-a lăsat lovit fără să opună cea mai mică rezistență. Motivul furiei? Nedesluşit; cred că-i era ciudă că Miller a ieşit învingător. Îi era ciudă că tânărul fusese, din punct de vedere psihologic, anihilat. Îi era ciudă pentru că se

demonstrase că exista o alternativă față de teroare precum şi mijloace nonviolente pentru a lupta împotriva ei. „E vorba numai de o scamatorie" a spus Helen. „Dar nu-i uşor, am subliniat; eu, de pildă, n-aş fi în stare." „Oricine poate învăța dacă îşi dă osteneala." „Poate, dar n-ar fi oare bine dacă ne-am da cu toții silința?" „Nu, după părerea mea e o dobitocie." „De ce?" La această întrebare Helen nu găsi lesne răspunsul. „Fiindcă e împotriva firii" fu tot ceea ce găsi să spună în cele din urmă. Se apucă să dezvolte această afirmație folosind termenii unui soi de filosofie egalitaristă. „Vreau să fiu ca toți ceilalți oameni. Să nutresc aceleaşi sentimente şi să mă intereseze ceea ce îi interesează pe ei. Nu vreau să mă deosebesc de ceilalți. Vreau să fiu un om ca toți oamenii. Nu doresc să fiu o persoană mândră că a învățat să facă o performanță dificilă. Ca moş Miller al tău." I-am atras atenția că învățăm cu toții să facem nişte lucruri foarte grele, învățăm să conducem automobile, să lucrăm în diverse instituții, să citim şi să scriem, învățăm să traversăm strada. De ce nu am învăța şi un alt lucru care e şi el greu de învățat? Ceva, care virtual, ar putea să ne fie cu mult mai util. Dacă am învăța cu toții, atunci fiecare din noi şi-ar putea permite să fie ca toți ceilalți oameni şi ar putea să le împărtăşească simțămintele, având convingerea că împarte cu alții ceva bun, nu ceva rău. Dar cu Helen nu se putea sta de vorbă. Când am emis ideea că ar fi bine să luăm masa de prânz împreună cu Miller, a refuzat. Mi-a spus că nu vrea să-l cunoască, că tânărul avea perfectă dreptate; Miller era un reacționar care îşi ascunde fața sub vălul unor vorbe umflate despre justiția economică, fiind în realitate un agent al partidului conservator. Faptul că subliniase că schimbările pe planul organizării sociale nu erau suficiente şi că aceste schimbări trebuiau să fie întovărăşite, ba mai mult încă, să izvorască din schimbările pe planul relațiilor personale, nu însemna

oare o pledoarie în favoarea menținerii stării de fapt? „Socot că e nociv” spuse, „şi cred că şi tu eşti”. Dar a acceptat să ia masa cu mine, lucru care mi-a arătat ce puțin preț punea pe capacitățile mele de a-i schimba părerile! Argumente – puteam invoca sute de argumente valabile; împotriva lor era blindată. Dar comportamentul lui Miller străbătuse prin fisuri. Miller dovedea cu fapte ceea ce propovăduia, nu se mulțumea doar cu vorbe. Convingerea lui Helen că eu nu-i puteam străpunge armura, aşa cum făcuse Miller, era extrem de insultătoare. Cu atât mai mult cu cât îmi dădeam seama că era pe deplin justificată.

Perseverență, curaj, răbdare. Toate acestea sunt roadele iubirii. Dacă îndrăgeşti îndeajuns binele, indiferența şi delăsarea devin de neconceput. Devii curajos tot aşa cum devine curajoasă o mamă care îşi apără copilul; şi în acelaşi timp nu-ți mai este teamă de adversar, pe care îl îndrăgeşti – orice ar face – pentru potențialul de bine existent în el. Cât despre durere, oboseală, dezaprobarea celorlalți, toate acestea sunt îndurate cu voioşie, fiindcă par cu totul neînsemnate în raport cu binele pe care îl doreşti din toată inima şi pe care vrei să-l înfăptuieşti. Între mine şi starea pe care o descriu se află o enormă prăpastie! Faptul că pe Helen n-a speriat-o nocivitatea mea (deoarece era pur teoretică) şi că se teme de Miller (de vreme ce viața pe care o duce este în strictă concordanță cu vorbele pe care le rosteşte) mi-a reamintit dureros de existența acestei prăpăstii.

Capitolul XXXIII

18 iulie 1914

Cortina se ridică şi în faţa lor apăru Veneţia, verde în bătaia lunii. Iago şi Roderigo stăteau de vorbă într-o stradă pustie.

„Lumină! Auziţi? Lumină!” striga Brabantio de la fereastra lui. Şi într-o clipă strada se umplu de oameni. Se auzi zăngănitul armelor. Torţe şi lanterne străbătură cu licăriri galbene întunericul verzui.

„Păcat că decorurile sunt atât de îngrozitor de vulgare” spuse Anthony, când se lăsă cortina după prima scenă.

Joan se uită la el mirată. „Găseşti?” Apoi adăugă cu ipocrizie în glas, „Cred că ai dreptate.”, aducându-şi şi ea obolul pe altarul ridicat de filistini bunului gust. De fapt decorurile i se păruseră minunate. „Ştii”, mărturisi ea, „e doar a cincea oară când merg la teatru.”

„A cincea oară?” repetă Anthony, fără să-i vină să creadă.

Se ridicase iar cortina şi în faţa ochilor lor apăru altă stradă şi alţi oameni înarmaţi până în dinţi, apoi iarăşi Iago jovial şi inimos; şi apoi Othello, măreţ ca un rege, cu poruncă în vorbă şi faptă. Când sosi Brabantio, înconjurat de oamenii săi, şi când lumina torţelor străluci pe suliţe şi halebarde, Othello rămase senin ca un adevărat erou! „Băgaţi-vă în teacă săbiile, căci roua dimineţii pe luciul lor rugină va aşterne”. Joan asculta, privind braţul negru ridicându-se. Un fior de groază urca şi cobora pe şira spinării. Săbiile se plecau spre pământ, neputându-se împotrivi poruncii.

„Spune bine versurile”, recunoscu Anthony.

Pe pereții sălii de consiliu se aflau covoare bogate; Senatori în hlamide roşii intrau şi ieşeau. Din nou apăru Othello. Tot măreț, dar măreția lui nu se mai manifestai de data aceasta prin porunci, prin brațul ridicat. Se afla altundeva, la un nivel mult mai înalt decât lumea concretă, în muzica majestuoasă şi calmă a vorbelor prin care îşi depăna povestea de dragoste.

Atunci i-am povestit…
Peşteri nesfârşite şi leneşe nisipuri.
Grohotişuri, stânci şi munți ce străpung cerul…

Buzele lui Joan se mişcau încet, repetând versurile cunoscute în timp ce erau rostite pe scenă – versuri cunoscute dar transfigurate de vocea, de atitudinea actorului, de decor, astfel încât deşi le ştia pe dinafară, i se părură cu totul noi. Intră şi Desdemona, neaşteptat de tânără şi de frumoasă. Gâtul şi umerii ei goi se înălțau plăpânzi şi grațioşi, din bogata şi greaua rochie. Un brocard somptuos şi sub el – lucru minunat şi de necrezut – un trup feciorelnic; magnificele cuvinte erau spuse de vocea unei copilandre:

Doamne stăpân îmi eşti,
Şi drept e, ca fiică, Ție să-ți slujesc.
Dar iată-mi soțul.

Joan simți din nou acelaşi fior alergându-i pe şira spinării. Şi acum plecaseră cu toții: Othello, Desdemona, senatorii, ostaşii, tot ce era frumos, tot ce era nobil. Pe scenă nu mai rămăseseră decât Iago şi Roderigo, vorbind pe şoptite într-o odaie goală. „Când s-o sătura de mângâierile lui îşi va da seama că a greşit”. Şi apoi acel înfricoşător monolog. Răul săvârşit în mod deliberat, răul săvârşit în totală conştiință de cauză…

Aplauzele, luminile care se aprinseră în pauză, i se

părură lui Joan un sacrilegiu. Când. Anthony îi propuse, să-i cumpere ciocolată, refuză aproape indignată.

„Crezi că există într-adevăr oameni ca Iago?”

Anthony clătină din cap. „Oamenii nu-şi spun că lucrurile rele pe care le săvârşesc sunt rele. Fac rău, fie nedându-şi seama de ceea ce fac, fie inventând motive care să le îngăduie să creadă că au procedat bine. Iago e un om rău care se judecă aşa cum îl judecă ceilalţi.

Lumina se stinse din nou. Scena se petrecea în Cipru. Sub un soare orbitor sosi Desdemona. Apoi Othello. Cu câtă dragoste, o dragoste plină de duioşie, îşi întâmpină soția.

Soarele asfinţise. În penumbră ca într-o peşteră, între ziduri de piatră, scene de beție, de răfuială, zăngănit de săbii, şi apoi din nou Othello măreț şi poruncitor, silindu-i pe toți să-i dea ascultare. Măreț şi poruncitor pentru ultima oară. Căci în scenele care urmară, marele soldat, înaltul demnitar, se prăbuşea – înfiorător să priveşti acest lucru! — sub loviturile distrugătoare ale lui Iago, redevenind africanul, sălbatecul, fiara nestăpânită, fiara primitivă! „Batistă – mărturisiri – batistă!... Nasuri, urechi şi buze! Era oare cu putință?” (Şi apoi hotărârea de a ucide. „Să n-o omori cu otravă, sugrum-o în pat, chiar în patul pe care l-a pângărit.” Şi apoi izbucnirea furiei lui împotriva Desdemonei, palma dată în public. Umilitoarea intimitate din camera zăvorâtă, convorbirea dintre fata îngenunchiată şi acel Othello, din nou lucid pentru o clipă, dar cu luciditatea josnică şi dezgustătoare a lui Iago, conştient numai de ceea ce există mai rău pe lume, crezând numai în posibilitatea mârşăviei.

Plecat îți cer iertare;
Te-am luat drept vicleana târfă din Veneția
Ce s-a căsătorit cu Othello.

În glasul lui era un înfiorător accent de batjocură, o notă ce se auzea în surdină evocând hohote de râs înfiorător de obscene. În pofida ei, Joan începu să tremure.

„Nu mai pot suporta „îi spuse în şoaptă lui Anthony când văzu cortina, „mai ales când ştiu ce o să se întâmple. E prea înfricoşător. Pur şi simplu nu mai pot suporta."

Era albă ca varul şi vorba trăda violența emoției.

„Atunci hai să plecăm" sugeră Anthony. „Chiar acum."

Joan clătină din cap: „Nu, nu! Trebuie să văd sfârşitul. *Trebuie*"

„Păi, dacă nu poți să suporți…?"

„Nu-mi cere să-ți explic. Nu acum."

Cortina se ridică.

„Mama avea o slujnică numită Barbara;
Era îndrăgostită, şi cel iubit de ea
De alta prins în mreajă, – uitării a dat-o.
Cânta mereu un cântec. Salcie…"

Inima lui Joan bătea să se rupă. Simți o sfârşeală înainte de scena finală. Desdemona începu să cânte cu o voce dulce, şi subțiratică de fetiță.

Biata fată stătea la umbra unui bătrân copac
Ofta mereu cântând: Salcie, salcie cu ramuri verzi.

Totul începu să se clatine; ceea ce se petrecea în scenă fu înecat în ceață. Lacrimile curgeau şiroaie pe obrajii lui Joan.

În sfârşit, spectacolul se termină. Când ajunseră în stradă, Joan trase adânc aer în piept. „Mi-ar plăcea să merg la nesfârşit. Kilometri şi kilometri fără să mă opresc."

„Vezi bine că nu se poate" spuse Anthony tăios, „în

orice caz nu în ținuta asta."

Joan îl privi, şi pe fața ei se citea şi mirare şi durere. „Te-ai supărat pe mine?"

Înroşindu-se la față, Anthony se strădui să zâmbească pentru a-i alunga impresia. „Supărat? De ce să fiu supărat?" Dar Joan avea dreptate, fără doar şi poate. Era supărat pe toți, furios pe toate întâmplările care îl aduseseră aici. O situație intolerabilă. Era supărat pe Mary, fiindcă ea îi dăduse brânci; pe el însuşi, fiindcă se lăsase împins de Mary; pe Joan, fiindcă ea era obiectul monstruoasei prinsori; pe Brian, deoarece el era la urma urmei responsabil de întreaga poveste; era supărat pe Shakespeare, ba chiar şi pe actorii şi pe trecătorii de care se izbea acum pe stradă…

„Nu fi supărat" îl imploră Joan. „A fost o seară splendidă. Dacă ai şti ce lucruri minunate am simțit. Dar trebuie să am grijă când e vorba de minuni. Ca atunci când transport un vas care e plin ochi. E suficient să-l clatin cât de cât şi gata, se varsă. Lasă-mă să-mi duc acasă minunea întreagă."

Vorbele rostite de Joan îl făcură pe Anthony să se simtă stânjenit, aproape vinovat. Râse nervos. „Crezi ca n-o să se verse dacă urci minunea într-o birjă?"

Fața lui Joan se ilumina când auzi propunerea. Anthony făcu semn cu mâna şi un cupeu se opri în fața Ion Se urcară şi închiseră uşile. Vizitiul trase hățurile şi calul bătrân se urni anevoie din loc, apoi, când auzi plesnind din bici, porni de voie de nevoie, într-un trap domol. Trecură prin Coventry, prin valul de lumină din Piccadilly Circus şi o luară pe strada Picadilly. Deasupra turnurilor catedralei Saint James, în întunericul diluat al cerului, scăpară o lumină arămie. Şirul de felinare reflectat de negrul lucios al caldarâmului părea nespus de funebru, amintindu-ți de moarte. Dar iată copacii din Green Park ieşindu-ți strălucitori în cale când lumina vreunui felinar răzbătea prin frunzişul lor, dăruindu-ți o prospețime mai mult decât primăvăratecă, o prospețime

de pe alt tărâm. Pe lume exista nu numai moarte, ci şi viață.

Joan tăcea, păstrând în străfundul ființei ei fragilul potir în care se afla acea ciudată fericire, ce era în acelaşi timp şi o adâncă tristețe. Desdemona murise, Othello murise, iar felinarele care se îndepărtau pe vecie pe drumul ce părea că se îngustează, erau simbolul aceluiaşi destin. Şi totuşi, melancolia acestor linii paralele, convergențe în perspectivă, ca şi durerea tragediei, erau elementele esențiale ce alcătuiau bucuria ei de acum, întocmai ca desfătarea produsă de splendorile poeziei, şi ca plăcerea iscată de frumusețea semnificativă, aproape alegorică a frunzelor scăldate în lumina felinarelor. Bucuria ei nu era țesută dintr-o emoție anume care să le excludă pe toate celelalte, ci din toate emoțiile, fiind mai bine zis o stare, în care se îmbinau cu toatele, fără osebire – strigătele şi şoaptele groazei, încântării, milei şi râsului – dăinuind în mintea ei armonios îngemănate. Stătea în. birja trasă de calul ce păşea încet, senină, dar seninătatea ei conținea în germene toate pasiunile: tristețe, bucurie, spaimă, voioşie. Toate sentimentele erau simultan prezente, imposibil dar inextricabil amalgamate în mintea ei. Era fermecată de efemerul miracol.

O plimbare cu trăsura – gândea Anthony – era ocazia clasică. Treceau pe lângă Hyde Park. În acest moment ar fi trebuit cel puțin să-i fi luat mâna într-ale lui. Dar Joan stătea ca o statuie, privind nu se ştia bine ce, ca şi cum s-ar fi aflat în alt univers. Dacă ar fi readus-o la realitate poate că ar fi jignit-o.

Va trebui să ticluiesc o poveste, ca să i-o spun lui Mary, se hotărî în sinea lui. Dar ştia că nu va fi uşor. Mary avea un talent extraordinar de a descoperi orice minciună.

Ținut în frâu, bătrânul cal îşi încetini prudent paşii, înainte de a se opri. Ajunseseră. „Prea curând, prea curând! gândi Joan. I-ar fi plăcut să meargă aşa la

nesfârşit, strângând la piept bucuria ei ce n-o putea împărtăşi nimănui. Oftă când coborî din trăsură.

„Mătuşa Fanny a spus că vrea să urci să-i spui bună seara dacă sosim înainte de a se fi culcat."

Asta însemna că se dusese şi ultima ocazie, cugetă Anthony, în timp ce urca scările în urma fetei şi intra într-un vestibul slab luminat.

„Mătuşe Fanny!" strigă încetişor Joan, deschizând uşa salonului. Niciun răspuns; odaia era cufundată în întuneric.

„S-a dus la culcare?"

Fata se întoarse spre el şi dădu afirmativ din cap. Rămaseră o clipă tăcuți.

„Trebuie să plec", spuse în cele din urmă Anthony.

„A fost o seară minunată, Anthony! Într-adevăr minunată!"

„Îmi pare bine că ți-a plăcut", îi zâmbi, gândindu-se înspăimântat că ultima şansă nu se evaporase încă.

„E puțin spus: mi-a plăcut," zise fata. „A fost... Nu ştiu cum să spun că a fost". Îi zâmbi şi adăugă „Noapte bună", întinzându-i mâna.

Anthony o luă, îi ură şi el noapte bună; apoi hotărând că sosise clipa – acum cri niciodată – se apropie de Joan, îi trecu brațul în jurul umerilor şi o sărută.

Rapiditatea hotărârii şi stânjeneala pe care o simțea, dădură gestului lui ceva brusc şi neîndemânatec care nu putea fi deosebit de un impuls violent ce rupe orice stavilă. Buzele îi atinseră întâi obrajii, apoi găsiră gura. Joan făcu o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se îndepărteze şi să-şi întoarcă fața, dar se opri brusc. Gura ei atrasă irezistibil o regăsi pe a lui. Toate emoțiile confuze şi nedesluşite care se acumulaseră de-a lungul serii, se cristalizară dintr-odată în jurul mirării iscate de manifesta lui dorință precum şi de această plăcere, aproape chinuitoare, pornită năvalnic din buzele ei, ca să se reverse în întregul ei trup şi să se aştearnă peste mintea ei. Mirarea şi furia din prima clipă erau înghițite

de puhoiul apocaliptic al noilor senzații. Ca şi cum un molcom întuneric ar fi fost străfulgerat de lumini, ca şi cum coardele nestrunite şi mute ale unei viori ar fi fost dintr-odată încordate şi ar fi vibrat mai strident şi mai ascuțit decât se poate, până ce lumina orbitoare şi tensiunea se anihilară prin propriul lor exces. Parcă totul se scurgea; hăuri nesfârşite se deschideau în străfundurile ei, prăpăstii întunecate.

Anthony simți corpul ei moale, greu, alunecându-i din brațe. Era atât de greu, neaşteptat de greu, încât Anthony fu pe punctul să-şi piardă echilibrul. Se clătină pe picioare şi, făcând o sforțare, o strânse mai tare în brațe.

„Ce s-a întâmplat, Joan?"

Nu răspunse, rezemându-şi numai fruntea de umărul lui. Anthony îşi dădu seama că dacă i-ar fi dat acum drumul, ar fi căzut. Poate că-i era rău. Va fi nevoit să ceară ajutor. S-o scoale din somn pe mătuşa ei. Să-i explice ceea ce s-a întâmplat... Întrebându-se disperat ce să facă, se uită în jurul lui. Lampa din vestibul lăsa să treacă prin uşa deschisă a salonului o dâră de lumină care-i îngădui să descopere o canapea acoperită cu sinț galben. Neluându-şi brațul trecut în jurul umărului ei, se aplecă şi îşi petrecu celălalt braț pe sub genunchii fetei; apoi, făcând un efort (căci era mai grea decât îşi închipuise) o ridică şi o duse pe îngustul pasaj luminat ce străbătea odaia întunecată până la canapea, şi-i dădu drumul pe cât de uşor îi îngădui greutatea ei.

Se aşeză pe podea în genunchi la căpătâiul ei. „Te simți mai bine?"

Joan trase adânc aer în piept, îşi trecu mâna pe frunte, apoi deschise ochii şi îl privi, o clipă numai. Copleşită de timiditate şi de ruşine, îşi acoperi fața cu mâinile. „Îmi pare atât de rău..." şopti „nu ştiu ce s-a întâmplat, am avut impresia că leşin." Tăcu câtva timp; luminile se aprinseră din nou, strunele întinse vibrau iarăşi, dar nu excesiv ca mai înainte; se putea suporta.

Îşi desfăcu mâinile, îşi întoarse faţa către Anthony, surâzându-i sfios.? Ochii lui Anthony se obişnuiseră cu lumina slabă. O privi îngrijorat. Slavă Domnului, după toate aparenţele şi revenise. N-avea să fie nevoit să cheme pe mătuşa ei. Sentimentul de uşurare fu atât de puternic, încât îi luă mâna şi i-o strânse tandru.

„Nu eşti supărat pe mine, Anthony?"

„De ce aş fi?"

„Ai avea tot dreptul. Să-ţi leşine cineva aşa în braţe..." Simţi că faţa o trădează, parcă ar fi umblat despuiată; îşi smulse mâna din strânsoare şi încă odată îşi acoperi ruşinată faţa cu mâinile. Să leşine aşa... Amintirea o umilea. Apei revăzu gestul lui brusc, violent, fără cuvinte. Mă iubeşte, îşi spuse. Şi Brian? Dar absenţa lui Brian părea să se fi ridicat la o putere mai mare. Avea o intensitate niciodată simţită mai înainte. Era absent în asemenea măsură, încât părea că nu fusese niciodată prezent. Tot ce exista într-adevăr era această prezenţă vie de lângă ea. Prezenţa dorinţei, prezenţa mâinilor şi a gurii, prezenţa – potenţială, şi aşteptând să fie din nou actualizată, a sărutărilor. Simţi pieptul ridicându-se, deşi nu avea conştiinţa că inspirase profund. Parcă altcineva ar fi tras aer în piept. Mă iubeşte, îşi spuse din nou în sinea ei. Era o justificare. Îşi luă mâinile de pe faţă, se uită o clipă la Anthony, apoi chemându-l în şoaptă îl înlănţui cu braţele şi-l trase spre ea.

„Ei, care-i rezultatul?" îl interpelă Mary de pe sofaua ei chiar din clipa când îl văzu intrând în odaie. După mutra posomorâtă a lui Anthony crezu că ea câştigase pariul şi nu-i păru bine. Deodată se înfurie pe Anthony şi furia ei creştea pe măsură ce o motiva. Era furioasă fiindcă Anthony era atât de lasă-mă să te las; fiindcă nu o iubea suficient ca să câştige pariul, luptând împotriva propriului lui temperament; fiindcă o silea să ia o atitudine la care ar fi renunţat bucuros. După excursia de o zi pe care o făcuse cu maşina, ajunse la concluzia

că Sidney Gattick era cu totul şi cu totul insuportabil. Prin contrast, Anthony părea cel mai încântător dintre oameni. Nu voia să-l surghiunească, nici măcar temporar. Dar ameninţarea ei fusese solemnă şi explicită; dacă n-o punea în aplicare, măcar câtva timp, toată autoritatea ei se ducea de râpă. Şi iată că mototolul ăsta o silea să se ţină de cuvânt. „Te-ai purtat ca un laş şi ai pierdut" îi reproşă cu o voce mânioasă. „Se vede de la o poştă".

Anthony clătina din cap. „Nu, am câştigat."

Mary îl privi neîncrezătoare. „Am impresia că minţi."

„Nu mint"… spuse, aşezându-se lângă ea pe sofa.

„Atunci de ce arborezi mutra asta de înmormântare? Nu e prea măgulitor la adresa mea."

„De ce naiba m-ai pus să fac asta?" izbucni Anthony. „Un lucru absolut idiot!" Era şi un lucru rău, dar Mary ar fi izbucnit în râs auzind astfel de cuvinte. „Din capul locului am ştiut că e idiot. Dar ai ţinut-o una şi bună." Se căina cu o voce devenită stridentă din cauza paraponului. „Şi acum Dumnezeu ştie în ce m-am băgat." De fapt, Dumnezeu singur ştia în ce-i băgase pe Joan şi pe Brian.

„Explică!" strigă doamna Amberley, „explică! Nu vorbi în bobote ca un profet de mâna a doua." Ochii ei licăreau de o amuzată curiozitate. Bănuia că era vorba de o situaţie fantastică, delicios de complicată. „Explică!" repetă.

„Ei bine, am făcut ce mi-ai spus," răspunse Anthony cu o voce morocănoasă.

„Ca un adevărat erou!"

„Nu-i de râs."

„Zău? Ai primit o pereche de palme?"

Anthony se încruntă şi clătină din cap.

„*Cum a luat-o* Joan?"

„Aici e aici, a luat-o în serios."

„În serios? Vrei să spui că te-a ameninţat că-i va

spune lui tăticii?”

„Vreau să spun că a crezut că sunt îndrăgostit de ea. Vrea să rupă cu Brian.”

Doamna Amberley îşi lăsă capul pe spate şi izbucni în râs. Râdea ca de obicei, limpede, vibrant şi armonios.

Anthony se simți jignit. „Nu-i vorba de o glumă.”

„Aici te înşeli”. Mary îşi şterse lacrimile şi inspiră adânc. „E una dintre cele mai reuşite glume pe care le-am auzit. Şi ce-ai de gând să faci acum?”

„Am să fiu nevoit să-i spun că a fost o eroare la mijloc.”

„O să aibă loc o scenă de toată frumusețea.”

Anthony dădu din cap ca şi cum ar şovăi. „Am să-i trimit o scrisoare.”

„Curajos ca de obicei!” Îl bătu uşurel pe genunchi. „Şi acum vreau să aflu cu de-amănuntul. Cum de i-ai dat pas să tragă concluzia pe care a tras-o? Cum a putut crede că te-ai îndrăgostit de ea? şi încă atât de tare încât să ia hotărârea să rupă cu Brian? Nu puteai să sugrumi povestea asta în faşă?”

„Era cam greu,” mormăi Anthony evitând să-i întâlnească privirea inchizitorială. „Situația... Cum să spun mi-a cam scăpat din mână.”

„Vrei să spui că ți-ai pierdut capul?”

„Mă rog, dacă vrei zii-i şi aşa” recunoscu el, mai de voie mai de nevoie, gândindu-se ce neghiobie făcuse, ce mare neghiobie. Fără îndoială că ar fi trebuit să dea înapoi când Joan se apropiase de el în odaia cufundată în întuneric; că n-ar fi trebuit să se lase îmbrățişat ci să-i spună limpede că sărutul lui fusese o simplă pornire, fără nicio altă semnificație. Dar în loc să procedeze aşa, acceptase. Din lene, din laşitate. I se păruse un efort prea mare să dea explicațiile necesare, evident greu de dat. Acceptase şi dintr-o anumită slăbiciune şi dintr-o bunătate ce nu-şi avea rost, gândindu-se că ar fi rănit-o şi umilit-o pe Joan, refuzându-i îmbrățişarea. Îi era profund dezagreabil să chinuie pe cineva şi să fie silit să

asiste la suferința provocată de el. Şi după ce acceptase, sărutările ei îl desfătaseră şi o sărutase şi el la rândul lui cu o înflăcărare pe care o *ştia* iscată numai de o senzualitate momentană şi detaşată. Dar Joan, acum era limpede (dar el ştiuse chiar şi atunci) avea să creadă că flacăra izbucnise datorită ei, că nimeni n-ar fi putut-o aprinde. Un observator imparțial ar fi declarat că făcuse tot ce-i stătuse în puteri, ba chiar mai mult, pentru a crea o cantitate maximă de neînțelegeri în cel mai scurt timp posibil.

„Şi cum crezi că ai s-o scoți la capăt?”

O detestă pe Mary fiindcă îi pusese întrebarea care îl rodea. „Am să-i trimit o scrisoare” spuse. Ca şi cum *o astfel de frază* ar fi putut constitui un răspuns!

„Şi Brian ce-o să zică?”

„Plec mâine şi o să stăm câtva timp împreună” spuse Anthony evitând să-i răspundă direct. „În regiunea lacurilor.”

„Ca Wö-ödsworth”{201} spuse Mary. „O să fie grozav de amuzant. Şi ce anume ai de gând să-i povesteşti despre Joan?” întrebă neînduplecată.

„Am să-i explic.”

„Dar în ipoteza că Joan va da ea primele explicații şi că va explica altfel?”

Anthony clătină din cap. „I-am spus că nu vreau să-i scrie lui Brian înainte să stau eu de vorbă cu el.”

„Şi crezi că o să te asculte?”

„De ce nu?”

Mary dădu din umeri, apoi îl privi cu ochi ce străluceau printre pleoapele apropiate. Pe față i se aşternuse un surâs perfid. „În definitiv de ce ar proceda cum vrei tu?”

Capitolul XXXIV

3 martie 1923

„REORGANIZARE…” Reajustare… „Convertirea valorilor monetare în funcție de noile condiții comerciale existente. Anthony îşi ridică ochii de pe pagina imprimată. Proptită în perne, Mary Amberley îl privea fix cu o intensitate care îl jena.

„Hai spune!” îl invită Mary, aplecându-se spre el. Îşi cănise părul şi un cârlionț de un portocaliu neverosimil îi căzuse pe frunte, bălăngănindu-se ca un om beat. Jacheta pe care o purta peste cămaşa de noapte se desfăcu; sub dantela pătată, sânii ei grei se clătinară. „Ce înseamnă toate astea?”

„Înseamnă că dau politicos faliment mâncându-ți banii.” „Dau faliment?”

„Îți vor plăti şase şilingi şi optsprezece peni pentru o liră.”

„Gerry îmi spusese că e o afacere înfloritoare” se căina Klary cu mânie în glas.

„Gerry nu ştie totul” explică Anthony milostiv.

Dar, de bună seamă, canalia ştiuse foarte bine, prea bine chiar; o făcuse cu bună ştiință pe Mary să-şi investească banii cum o sfătuia el fiindcă primise bani de la cei care voiau să se descotorosească de acțiunile lor înainte de a avea loc crahul. „De ce nu-l întrebi *pe el*?” spuse tare şi cu o voce în care se ghicea o urmă de enervare, căci fusese luat pe sus chiar în seara când sosise de la New York şi amestecat în complicațiile jalnicei tragedii pe care o trăia Mary. Toți ceilalți, cel puțin aşa bănuia, o lăsaseră în plata Domnului de când

începuse să ia morfină. Deoarece lipsise şase luni din Anglia, rămăsese singurul dintre prietenii ei care nu avea niciun motiv să fugă de ea. Absența păstrase prietenia lor, ca un frigider, exact în starea în care se afla înainte de plecarea lui în America. Când îl rugase să vină urgent s-o vadă, nu avusese niciun motiv s-o refuze. În afară de asta, oamenii exagerau. Nu se putea ca Mary să fi ajuns în halul în care spuneau ei.

„De ce nu-l întrebi *pe el?"* repetă enervat.

„A plecat în Canada."

„Aha! A plecat în Canada."

Tăcură amândoi câtva timp. Anthony puse ziarul pe cuvertură. Doamna Amberley îl luă şi începu să-l citească a suta oară, cu nădejdea absurdă că citindu-l încă o dată ar putea să mai afle ceva, ceva nou care să schimbe fața lucrurilor.

Anthony o privi lung. Lampa de la căpătâiul patului lumina fața pe care o vedea din profil, punând în evidență cu o neîndurătoare precizie fiecare detaliu. Ce scofâlciți îi erau obrajii! Cute adânci se săpaseră în jurul gurii. Sub ochi atârnau două pungi de piele albicioasă! Aducându-şi aminte cum arătase Mary atunci când o văzuse ultima oară în casa din Berkshire – şi asta se întâmplase doar în vara trecută. Anthony simți un fior de groază. Drogurile o îmbătrâniseră cu douăzeci de ani în mai puțin de zece luni. Şi dezastrul nu era numai de ordin fiziologic; morfina îi schimbase şi caracterul, transformând-o pe Mary în altcineva, (nu, nu exageraseră cei care îi vorbiseră de ea), în altcineva de un soi mult mai rău. Zăpăceala ei de pildă, nu lipsită de un oarecare farmec, acea lipsă de precizie de care era exasperant de mândră ca de o calitate ce-i sporea feminitatea, degenerase, confundându-se aproape cu indiferența unui imbecil. Uite, habar n-avea; şi mai ales nu se sinchisea, nu mai voia s-o bată nimeni la cap. Părul pe care şi-l vopsise într-o culoare neverosimilă (nutrind speranța, presupuse Anthony, că îşi va

redobândi ceva din farmecul pe care era imposibil să nu fi băgat de seamă că îl pierduse) era unsuros şi răvăşit. O pată de ruj trântită la nimereală îi mărea asimetric buza de jos. Perna era găurită de o ţigară şi puful ieşea şi plutea în aer, ca nişte fulgi de zăpadă, ori de câte ori Mary făcea vreo mişcare. Feţele de pernă erau mânjite de ruj de buze şi de gălbenuş de ou. O pată de cafea pe cearşaf. Între locul unde stătea lungită şi perete se afla, într-un echilibru destul de precar, tava pe care i se adusese mâncarea. Năclăit de sos, un cuţit alunecase pe cuvertură.

Cu un gest necontrolat Mary mototoli ziarul şi-l aruncă. „E o bestie!" strigă cu o voce ce tremura de furie. „O bestie! El m-a silit să-mi bag banii în afacerea asta. Şi acuma uite ce s-a întâmplat!" Lacrimile începură să-i curgă şiroaie, diluând rimelul ce şi-l pusese pe gene. Două dâre negre îi brăzdau obrajii.

„A făcut-o dinadins" continuă furioasă şi plângând în hohote „Numai şi numai ca să mă facă să sufăr. E un sadic, pe cuvântul meu. Îi place să vadă oameni suferind. Asta-i plăcerea lui."

„A făcut-o ca să profite" fu pe punctul să spună Anthony dar se opri la timp. După cât se părea, Mary găsea o oarecare alinare în ideea că fusese trasă pe sfoară nu din motive vulgare comerciale, ci în mod gratuit, sau mai bine zis dintr-o duşmănie nu străină de dragoste sau poate chiar iscată de dragoste. Ar fi fost neomenos să-i răpească această iluzie. N-avea nimic de făcut decât s-o lase pe biata femeie să depene firul acelor gânduri ce i se păreau mai puţin amare şi mai puţin umilitoare. În afară de asta poate că se va potoli mai repede – cel puţin aşa spera, dacă n-o va contrazice şi nu-i va da alte idei, Anthony se mulţumi să facă un semn de încuviinţare din cap, gest care nu spunea mare lucru, şi din prudenţă şi din milă.

„Cinci mă gândesc la tot ce-am făcut pentru el! izbucni doamna Amberley. În timp ce înşira, sărind de la

una la alta, nenumăratele ei dovezi de generozitate şi de amabilitate, lui Anthony îi veni în minte felul cum se purtase Gerry cu ea şi mai ales la felul cum avea obiceiul să vorbească despre acest lucru. Folosea termenii cei mai vulgari, cei mai cinici. Ca cel din urmă golan. Rămâneai cu gura căscată şi, uitând de orice altceva, izbucneai în râs. Ți se făcea ruşine că asemenea inadmisibile brutalități puteau conține vreo părticică de adevăr eliberator. Şi totuşi vorbele lui Gerry *erau* adevărate.

„Cei mai inteligenți oameni din Londra!" Doamna Amberley plângea în hohote. „Pe toți i-a întâlnit la mine în casă."

(„Cotoroanțele alea!" Vocea lui Gerry răsuna clar în mintea lui Anthony. „S-ar da şi peste cap, înțelegi, ba mai mult chiar ca să-şi pună cineva mintea cu ele.")

„N-aş putea spune că mi-a fost cine ştie ce recunoscător", continuă Mary. „Era prea stupid ca să-i poată aprecia, prea barbar."

„Căzătura respectivă e destul de cumsecade, cu condiția să capete ceea ce doreşte. Problema e s-o saturi. Şi asta e muncă grea, nu glumă."

Mary trecu de la furie la autocompătimire. „Dar ce-o să mă fac?" se căina. „Ce *pot* face? Fără un ban? Să trăiesc din pomeni?"

Anthony încercă s-o liniştească. Situația nu era atât de gravă. De fapt mai rămăsese cu o sumă frumuşică. Niciodată n-o să fie muritoare de foame. Dacă va trăi cu socoteală, dacă va pune un ban deoparte…

„Dar va trebui să renunț la casa asta", îl întrerupse Mary şi când îl auzi spunând că efectiv va fi nevoită s-o facă, începu iar să se vaiete şi mai tare. Faptul de a renunța la casă o speria mai rău decât ideea că a rămas fără un ban şi că va fi nevoită să trăiască din mila altora, mai rău, fiindcă era mai uşor de conceput, mai aproape de realitățile vieții actuale. Cum o să poată trăi fără tablourile ei, fără mobilele ei? Urâțenia o

îmbolnăvea. Şi o apuca claustrofobia în chichinețe. Şi cum o să se descurce fără cărți? Cum credea el că o să poată lucra când o să fie săracă? Căci de bună seamă avea să lucreze, plănuise chiar să scrie un studiu critic despre romanul francez modern. Da, cum putea să-i ceară un asemenea lucru dacă o va lipsi de cărțile ei?

Anthony începu să se agite pe scaun. „Nu-ți cer nimic" spuse... „Îți spun pur şi simplu ce ai de făcut. De altfel o să vezi şi tu."

Multă vreme nu mai scoaseră un cuvânt. Într-un târziu Mary spuse, surâzându-i insinuant şi ademenitor: „Iată că acum şi tu te-ai supărat pe mine".

„Nu m-am supărat deloc. Îți cer numai să priveşti lucrurile în față." Se ridică şi, dându-şi seama că se află în primejdie de a fi prins pe veci în inextricabila rețea alcătuită de nenorocirile lui Mary, îşi afirmă simbolic dreptul la libertate, străbătând întruna camera în lung şi în lat. (Ar trebui să-i vorbesc despre morfină, gândi; să încerc s-o conving să intre într-un sanatoriu şi să facă un tratament. Pentru binele ei. Şi pentru Helen.) Dar o cunoştea pe Mary. Va începe să nege, să țipe, să aibă iar un acces de furie, făcând o scenă greu de deosebit de hărmălaia produsă de încăierare într-o cârciumă. Sau s-ar întâmpla ceva şi mai oribil, gândi Anthony cutremurându-se, se va căi, va promite că se va îndrepta, vărsând şiroaie de lacrimi. Îi va spune că el era singurul ei prieten, sprijinul ei moral de acum înainte. Până la urmă se hotărî să tacă. N-ar servi la nimic, îşi zise încercând să se convingă... Nu se poate face nimic cu morfinomanii. „Trebuie să te împaci cu situația" spuse cu voce tare. O frază banală şi fără sens, dar ce naiba ar fi putut să-i spună?

În mod cu totul neaşteptat Mary se declară imediat de acord cu el, dând dovadă de o cumințenie ce-l descumpăni. Era absolut de acord. N-avea niciun sens să te lamentezi. Ce-a fost a fost. Şi n-avea niciun rost să ridici castele pe nisip. Era neapărată nevoie de un plan,

de o mulțime de planuri, serioase, practice şi înțelepte pentru a pune temelie noii ei vieți. Îi zâmbi cu subînțeles, ca şi cum ar fi fost doi conspiratori.

Fără nicio tragere de inimă şi cu oarecare neîncredere, Anthony acceptă invitația ei de a lua loc pe marginea patului. Planurile se dovediră, până la un anumiți punct, serioase. Un mic apartament în Hampstead. Sau şi mai bine o căsuță într-una dintre acele străzi dosnice în apropiere de King's Road, Chelsea. Din când în când ar putea chema câțiva oameni. Adevărații prieteni vor veni, nu se vor speria de sărăcie. „Nu-i aşa?" insistă Mary cu o voce patetică, întratât dorea să fie îmbărbătată.

„Desigur" fu nevoit să-i răspundă Anthony, deşi ştia că nu vor mai veni. Nu sărăcia avea să-i îndepărteze, ci jegul, mizeria, morfina, mirosul grețos de eter exalat de Mary, la fiecare răsuflare.

„Putem să ne adunăm ca să bem ceva" spunea Mary, „Fiecare va aduce câte o sticlă. O să fie grozav!" Ochii începură să-i scânteieze. „Tu ce vei aduce Anthony?" Şi nedându-i timp să răspundă „o să fim cu toții nemaipomenit de beți dacă gustăm din tot felul de băuturi", continuă. „Nemaipomenit…" O clipă *mai* târziu începu să-i povestească lui Anthony că George Wyvern începuse s-o asalteze în ultimul timp. O situație destul de delicată, având în vedere că şi Sally Wyvern… mă rog! Pe față i se aşternu din nou surâsul ei enigmatic. Surâdea cum îi era obiceiul cu buzele strânse şi cu ochii pe jumătate închişi. Şi, lucru cu totul extraordinar, până şi Hugh Ledwidge, pe care îl ştia de o veşnicie, dăduse de curând semne că…

Anthony o asculta uluit. Puținii prieteni care se purtau emoționant de frumos cu ea fuseseră transformați, ca prin farmec, într-o cohortă de curtezani îndrăgostiți la culme. Credea oare efectiv în propriile ei elucubrații? În definitiv, gândi Anthony, ce importanță avea dacă credea sau nu. Chiar dacă nu credea, aceste

fantasmagorii aveau puterea s-o învioreze, s-o pună pe picioare – cel puțin temporar – să-i redea voioşia şi încrederea.

„Ți-aduci aminte de vremea când am fost împreună la Paris.?”

Nu, zău! Asta întrecea orice limită!

„Hotelul acela „L’Hôtel des Saints Pères”{202}. Vocea coborî cu un ton, vibrând de un râs interior.

Anthony încuviință fără să-şi ridice ochii din pământ.

Era evident că Mary dorise să-l vadă prinzând din zbor aluzia pe care o făcuse, să râdă împreună reamintindu-şi de vechea lor glumă, cu totul laică, referitoare la sfinții călugări şi de vremurile când se amuzaseră spunând că tot ceea ce făceau era cu binecuvântarea clerului. În codul lor personal „a te sfinți nițeluş” sau, mai pe scurt, „a te sfinți” însemnase „a face dragoste”. Anthony se încruntă, simțind că îl apucă furia. Cum îndrăznise…?

Clipele treceau. Făcând un efort disperat ca să spargă liniştea glacială, Mary spuse cu o voce plină de duioase aduceri aminte: „Ce bine era pe atunci.”

„Da, bine”, repetă Anthony pe cel mai neutru ton posibil.

Pe neaşteptate, Mary îl luă de mână. „Dragul meu Anthony!”

„Doamne, dumnezeule”, gândi Anthony, încercând cât putu de politicos, să-şi tragă mâna. Dar degetele fierbinți şi uscate nu se descleştară.

„Ne-am certat ca nişte proşti”, continuă Mary. „Sau mai bine zis eu m-am purtat ca o proastă.”

„Deloc”, spuse Anthony politicos.

„Pariul ăla idiot”. Clătină din cap. „Şi Sidney…”

„Ai făcut ceea ce voiai să faci.”

„Am făcut ceea ce n-am vrut să fac,” răspunse repede, „întotdeauna facem lucruri pe care nu voim să le facem, din prostie sau din pură perversitate. Alegi ce e mai rău tocmai pentru că este mai rău. Satirul şi nu pe

Hyperion, tocmai fiindcă nu e Hyperion.”{203}

„Dar pentru anumite scopuri”, nu se putu abține Anthony, „satirul poate fi mai indicat.”

Fără să țină seama de cuvintele lui, Mary oftă şi închise ochii.

„Faci întotdeauna ceea ce nu vrei” repetă, ca şi cum aş fi vorbit de una singură. „Întotdeauna faci ce nu vrei să faci.” Dădu drumul mâinii lui Anthony şi se propti din nou între perne, împreunându-şi brațele sub cap. Cu acelaşi gest, atât de cunoscut şi de familiar pe care îi făcuse pe vremuri în l’Hôtel des Saints Pères, gest făcut alene şi cu grație ce-l fermecase, ațâțându-i totodată aprig simțurile, căci gâtul ei alb şi neted părea gata să se lase jertfit şi sânii tari întindeau dantela cămăşii, oferindu-se. Astăzi însă, dantela era pătată şi ruptă, sânii lăsați atârnau greoi şi gâtul victimei nu mai era o netedă şi albă coloană, ci un gât acoperit de piele zbârcită şi fleşcăită, un gât scofâlcit cu tendoane proeminente.

Mary deschise ochii şi Anthony tresări, dându-şi seama că era aceeaşi privire – absolut identică cu cea de acum cincisprezece ani – pe care i-o aruncase îmbietor la Paris. Privirea aceea pierdută şi în acelaşi timp cinică, amuzată şi galeşă. Era privirea din 1913, pe chipul din 1928 penibil de în afara contextului. Câteva clipe, rămase încremenit, fără să-şi poată clinti ochii. Apoi izbuti să spună, „trebuie să plec.”

Dar înainte de a se putea ridica de pe marginea patului, doamna Amberley se aplecă spre el şi-i puse mâinile pe umeri.

„Nu, nu pleca, nu trebuie să pleci.” încerca să repete gestul îmbietor, voluptos şi voios în acelaşi timp, dar nu izbuti să ascundă licărirea de profundă îngrijorare care i se ivise în ochi.

Anthony clătină din cap şi, deşi îl îngreţoşa mirosul de eter, se căzni să-i surâdă, în timp ce-i spunea o minciună despre un dineu la care promisese să se ducă

pe la ora unsprezece. Uşurel, dar cu mişcări hotărâte şi neînduplecate, dădu în lături mâinile ce-l țineau prizonier şi se ridică de pe marginea patului.

„Noapte bună, draga mea Mary!” zise cu căldură în glas. Acum îi dădea mâna să fie tandru. „Bon *courage!*”{204} îi strânse mâinile, apoi, aplecându-se, i le sărută pe rând. Acum când se afla în picioare şi când drumul spre libertate stătea larg deschis în fața lui, putea să-şi permită să se avânte pe orice culme emoțională. Dar în loc să-i răspundă pe acelaşi ton afectuos, Mary Amberley îl privi fix cu nişte ochi împietriți parcă de o deznădejde fără leac. Masca pe care şi-o pusese pe fată, mască radiind o afecțiune nuanțată de un oarecare umor, i se păru dintr-odată lui Anthony teribil de deplasată, dat fiind împrejurările, îşi dădea seama fizic cât era de nepotrivită simțind cum i se crispează toți muşchii feței. Un prost, un ipocrit, un laş, asta fusese! Dar gândul nu-l împiedică să iasă aproape fugind din odaie şi să se repeadă pe scări.

„Dacă”, citea Helen în Enciclopedie, „o femeie ia orice fel de otravă sau orice altă substanță nocivă, sau se foloseşte ilicit de orice instrument sau de orice alt mijloc pentru a-şi provoca un avort, este vinovată de…” îl auzi pe Anthony coborând scara. Se ridică în picioare, se îndreptă spre uşă şi-i ieşi în întâmpinare.

„Ia spune!” Nu-i zâmbi în chip de răspuns la salutul lui şi nici nu încercă să dea vreun semn că i-ar fi făcut plăcere să-l vadă. Fața pe care o ridicase spre el tot atât de despuiată de orice expresie convențională pe cât fusese şi a maică-sii.

„Ce s-a întâmplat, Helen?” strigă Anthony, uluit. Fata se uită la el câteva momente în tăcere, clătină din cap şi-i puse câteva întrebări în legătură cu acțiunile doamnei Amberley şi cu întreaga situație financiară.

În timp ce-i răspundea la întrebări se gândi că era normal să fie tulburată. Dar în asemenea măsură? Se uită din nou la ea; nu, nimeni nu s-ar fi aşteptat la o

asemenea reacție. Niciodată Helen nu dăduse vreun semn că o adoră pe maica-sa. Având în vedere egotismul feroce al lui Mary nu era de mirare. Dar dacă stăteai să te gândeşti trecuse aproape un an de când nenorocita începuse să ia morfină aşa încât oricât de puternic ar fi fost dezgustul fetei, avusese timp să se tocească. Cu toate astea, Anthony nu văzuse niciodată o față omenească atât de deznădăjduită. Era atât de tânără, atât de fragedă; nu se cădea ca fața ei să fie întinată de această suferință răscolitoare. În timp ce o privea, se simțea oarecum vinovat; nu numai vinovat, ci şi responsabil.

Când, din prietenie, dădu iar semn că doreşte să afle ce se întâmplă cu ea, Helen se mulțumi să clatine iar din cap, apoi privi în altă parte.

„Ai face mai bine să te duci" spuse. Anthony şovăi o clipă apoi plecă. În definitiv aşa voise Helen. Sentimentul de culpabilitate nu dispăruse şi totuşi Anthony se simți profund uşurat când ajunse în fața uşii de la intrare şi o închise în urma lui. Trase adânc aer în piept şi se îndreptă spre stația de metrou.

Helen reluă lectura din Enciclopedie, „...a-şi provoca un avort, este vinovată de crimă. Această încălcare a legii se pedepseşte cu multă silnică pe viață, sau pe un termen nu mai mic de trei ani, sau doi ani închisoare. Dacă fătul e viu..." Dar în carte nu scria ce anume otrăvuri puteai lua şi nici cum şi de care instrumente te puteai folosi. Numai prostii despre muncă silnică. Gaura din plasa în care se afla prinsă se dovedise a fi un laț. Ca şi cum lumea întreagă s-ar fi coalizat împotriva ei, condamnând-o să rămână singură, față în față cu secretul ei înfiorător şi incredibil.

Orologiul din salonaşul aflat lângă odaia de primire bătu melodios. Unsprezece. Helen se ridică, puse greul volum la loc în bibliotecă şi urcă scara, îndreptându-se spre dormitorul doamnei Amberley.

În clipa când fiica ei intră în cameră, Mary se

îndeletnicea cu umplerea unei seringi. Umbla cu fiola şi cu o seringă cu mare grijă, mânuindu-le cu o rară precizie. Tresări când auzi uşa deschizându-se şi făcu un gest dând să ascundă seringa şi fiola sub aşternut, dar de frică să nu irosească vreo picătură din prețioasa licoare, rămase cu ele în mână.

„Ieşi afară!" strigă mânioasă. „De ce intri fără să baţi? Nu vreau să intri în odaia mea fără să baţi," repetă cu o voce stridentă, bucuroasă de a fi găsit un motiv care să-i justifice furia.

Helen rămase nemişcată câteva clipe în prag, ca şi cum nu şi-ar fi putut crede ochilor, apoi străbătu în fugă odaia.

„Dă-mi-le!" spuse întinzând mâna.

Doamna Amberley se îndepărtă de marginea patului, retrăgându-se spre perete „Ieşi afară!" urlă.

„Îmi promiseseşi..."

„Nu ți-am promis nimic"

„Ba da, Mami."

„Ba nu. În orice caz, am de gând să fac ce vreau."

Fără să spună nicio vorbă, Helen înşfacă brațul mamei sale. Doamna Amberley țipă atât de tare încât de teamă să nu o audă servitorii şi să coboare ca să vadă ce s-a întâmplat, Helen îşi descleştă degetele.

Doamna Amberley tăcu, dar privirea pe care i-o aruncă o îngrozi pe Helen într-atât era de haină. „Dacă din cauza ta vărs o singură picătură" spuse cu un glas ce tremura de furie, „te omor. Te omor, auzi?"

Se uitară câteva clipe una la alta fără ca niciuna dintre ele să vorbească. Helen se hotărî în cele din urmă şi spuse răspicat: „Ți-ar place să mă omori fiindcă nu te las să te omori". Ridică din umeri. „În definitiv, de vreme ce vrei neapărat..." Nu-şi sfârşi fraza.

Doamna Amberley o privea fix, în tăcere. „Dacă vrei neapărat..." Îi veni în minte vorbele pe care i le spusese lui Anthony numai cu câteva minute mai înainte şi dintr-odată îi dădură lacrimile. Era copleşită de milă

față de ea însăşi. „Crezi oare că *vreau* să fac ceea ce fac? spuse năruită. „Detest ceea ce fac Detest, înțelegi? Dar n-am încotro."

Aşezându-se pe marginea patului, Helen înconjură umerii mamei sale cu brațele. „Mami dragă! Nu mai plânge!" o imploră. „Totul o să fie bine până la urmă." Era profund emoționată.

„Numai Gerry e de vină." țipă doamna Amberley. Fără să-şi dea seama că Helen. tresărise, străbătută de un fior de groază, continuă. „Tot ce se întâmplă e numai şi numai din vina lui. Totul. Mi-am dat întotdeauna seama că e o brută, chiar şi pe vremea când îl iubeam atât de mult".

Ca şi cum mama ei s-ar fi transformat pe dată într-o persoană străină pe care nu se cădea s-o ții în brațe, Helen lăsă mâinile să-i cadă. „Îl iubeai?" murmură, fără să-i vină să creadă că auzise bine. „L-ai iubit aşa cum se iubeşte?"

Răspunzând unei întrebări ce nu avea nici în din nici în mânecă cu cea care i se pusese şi, încercând să se apere de o imputare ce nu fusese rostită, doamna Amberley spuse: „N-am avut încotro. Întocmai ca acum." Arătă cu mâna seringa.

„Vrei să spui" întrebă Helen. vorbind foarte rar, ea şi cum ar fi fost nevoită să treacă peste o senzație de nemaipomenită silă, „vrei să spui că... a fost amantul tău?"

Felul ciudat în care Helen rostise cuvintele o făcu pe doamna Amberley să perceapă, pentru prima oară de la începutul convorbirii lor, faptul că fiica ei exista efectiv, ca o persoană de sine stătătoare. Întoarse capul şi o privi, mirată. „Nu ştiai?" Pusă față în față cu realitatea – chipul acela alb ca varul, buzele ce tremurau fără încetare, doamna Amberley simți dintr-odată că o mustră conştiința. „Puişorule, îmi pare rău. Nu mi-am dat seama... Eşti încă atât de tânără; nu poți înțelege. Nu poți... Dar unde te duci? Vino înapoi! Helen!"

Când auzi uşa trântindu-se, doamna Amberley se ridica, dorind să pornească după Helen, apoi se răzgândi şi se apucă iar de treaba pe care o făcea când intrase fiica ei, izbutind de data aceasta să-şi umple seringa.

Capitolul XXXV

9 iulie 1914

În trenul care-l ducea spre nord, Anthony se gândea la ceea ce îl aştepta. În următoarele două zile, maximum trei, trebuia să-l pună la curent pe Brian şi să-i trimită o scrisoare lui Joan. Dar cum avea oare s-o formuleze? Şi cum se putea scuza? Era oare nimerit să-i spună întregul adevăr despre pariul făcut cu Mary? Întrucât îl privea, relatarea adevărului prezenta anumite avantaje, căci, povestind, putea să-i pună lui Mary în cârcă mai toată vina, riscând însă, îşi dădu seama depănându-şi firul gândurilor, să treacă în ochii lui Joan drept scârbos de slab de înger. Nu era de altfel singurul dezavantaj. Adevărul avea să însemne pentru Joan o umilință intolerabilă. Oricât ar fi ponegrit-o pe Mary, faptul că o insultase nu putea fi tăgăduit. Doamne, dacă ar putea exista vreun mijloc că numai Brian să afle adevărul, şi Joan altceva!

Dar nu era posibil. Trebuia să le povestească amândurora aceeaşi versiune şi, ca să n-o jignească pe Joan nu se cuvenea ca povestea să fie adevărată. Dar ce oare putea născoci? Care explicație a faptelor avea darul să-l facă să apară într-o lumină mai favorabilă, fiind în acelaşi timp mai puțin umilitoare pentru Joan? În cele din urmă decise că cel mai bun lucru era să declare că îşi pierduse capul, că se lăsase târât de o pornire năvalnică, dându-şi ulterior seama că făcuse o nebunie pe care o regreta. Nu el, ci un altul o sărutase, aşa avea să-i scrie lui Joan. Un altul, dar un altul care nu se deosebea prea mult de el. Nu i-ar fi convenit lui Joan să

afle că în salonul cufundat în întuneric avusese de-a face cu un individ transformat temporar într-un urangutan. Persoana care o sărutase trebuia să coincidă parțial cu el. Era necesar să fie suficient de identică pentru ca să fi putut nutri tot timpul sentimente de profundă afecțiune, pentru a fi compătimit-o din toată inima, dar diferită de el în măsura în care deosebirea să permită împrejurărilor din acea seară să transforme afecțiunea şi compătimirea în… în ce anume? Dragoste? Dorință pătimaşe? Nu, trebuie să se ferească de cuvinte atât de precise şi să-i vorbească de confuzii, de o stare de nebunie temporară, ce periclita o amiciție atât de frumoasă etc. În momentul de față nu putea să-i spună decât că-i părea rău şi că-i era ruşine, că îşi dădea seama acum mai mult decât oricând, că Brian era singurul om vrednic de ea, că neînțelegerile care se iviseră între ea şi Brian erau efemere şi că în curând… Şi toată pelteaua de rigoare.

Da, scrisoarea nu avea să fie foarte greu de redactat. Din păcate, după o asemenea scrisoare era de aşteptat să i se pretindă să ia parte la o serie de întrevederi, să dea explicații, să asculte imputările pe care le merita, noi confidențe, fiind, poate, nevoit să se apere de eventuale declarații de dragoste. În răstimp trebuia să-i vorbească lui Brian. Avea să-l întâlnească. Brian avea să-i pună întrebări; cu cât se gândea mai mult la întâlnirea lor, cu atât mai greu îşi putea imagina cum va lua Brian lucrurile. Anthony încercă să se închipuie explicându-i lui Brian că nu era îndrăgostit, că Joan îşi pierduse numai pentru o clipă capul, aşa cum i se întâmplase şi lui, că de fapt nu se schimbase nimic, şi că singurul lucru pe care Brian îl avea de făcut era să se ducă şi s-o sărute personal. Dar va izbuti oare să i se dea crezare? Deoarece Brian era ceea ce era, i se părea probabil – i se părea din ce în ce mai probabil, pe măsură ce se gândea la el – că încercarea lui va da greş. Brian făcea parte din acea categorie de oameni care îşi

închipuie că un bărbat nu poate săruta o femeie decât dacă este îmboldit de un sentiment ce nu se află mai prejos de cea mai adâncă şi mai sinceră dragoste. Avea să audă că Joan se lăsase sărutată şi că la rândul ei îl sărutase; oricât i-ar fi vorbit arătându-i că oricine poate căpia, nu i-ar fi putut scoate din minte că între el şi Joan era vorba de ceva serios, de o dragoste din cele mai puternice. Şi atunci, se întrebă Anthony, cum avea să reacţioneze Brian? Fără doar şi poate avea să simtă din plin lovitura, se va considera trădat: dar după cât îl cunoştea ştia că nu-i va imputa nimic. Ceva mult mai grav se putea însă întâmplă. Brian avea să-şi ia asupră-şi, probabil, întreaga vină; va renunța la toate drepturile lui, refuzând să-l creadă pe Anthony când va jura că nu e îndrăgostit de Joan şi că totul nu a fost decât o glumă proastă. Va insista, tocmai fiindcă acest lucru însemna pentru el un sacrificiu atât de dureros, ca Joan să se îndrepte spre bărbatul pe care îl iubea cu adevărat şi care, la rândul lui, o iubea şi el cu adevărat. Şi dacă Joan se va declara de acord! Şi era de aşteptat, cugetă Anthony consternat, reamintindu-şi felul cum reacționase când o luase în brațe, era chiar sigur că se va declara de acord. Perspectiva era înfiorătoare. Nu se simțea în stare să facă față situației. Şi în definitiv de ce ar aştepta să se producă o asemenea situație? Putea să facă un împrumut, garantând cu acțiunile pe care le poseda, şi primi o sumă, care să-i permită să plece în străinătate şi să rămână câtva timp acolo, şase luni, sau la nevoie chiar şi un an de zile. Şi în timp ce peisajul din Midiands alerga prin fața ferestrelor vagonului, se sprijini de speteaza canapelei, închise ochii, imaginându-se în Italia sau, deoarece Italia nu i se părea destul de departe de Anglia, în Grecia, în Egipt, în Malaezia, în Java. Cu Mary; căci, fără doar şi poate Mary avea să vie şi ea să stea cu el cel puțin câtva timp. Putea să-şi lase copii la vreo rubedenie. În Egipt, gândi Anthony, dând dovadă de simț practic până şi în visarea

lui, în Egipt viața era ieftină când nu te duceai în plin sezon. Teama că războiul va izbucni era o prostie. Oare templele din Luxor erau la fel de impresionante în realitate ca în fotografii? Dar Partenonul? Şi ruinele din Paestum? Şi ce-ar fi dacă ar merge la tropice? Naviga cu gândul, oprindu-se în fiecare insulă din marea Egee; fuma haşiş în cartierele rău famate din Cairo şi mânca *bhang*[205] la Benares. Se vedea hoinărind în stilul lui Joseph Conrad în partea de est a Indiei, ba chiar şi ca Pierre Loti deşi nu-i prea plăcea felul de a scrie al ultimului, asemănător, după părerea lui, cu unele cromolitografii, înconjurat de fete cu trupuri arămii şi flori de gardenia în păr. Şi cu toate că îi era încă imposibil să-i placă tablourile lui Gauguin în măsura în care îi plăceau lui Mary, hoinări puțin şi în stilul pictorului în mările de sud. Aceste evaziuni viitoare şi ipotetice se dovediră a fi şi evaziuni din timpul şi spațiul actual, aşa încât stătu o bună bucată de vreme în colțul lui uitând cu totul de motivul care-l făcuse să plănuiască o escapadă în exotism. Numai când îşi dădu seama că trenul trece prin Shap Fell şi că în mai puțin de o oră avea să stea de vorbă cu Brian pe peronul gării din Ambleside îşi aduse aminte de cele ce se întâmplaseră şi îl apucă o frică gândindu-se la cele ce se puteau întâmpla. Toate întrebările pe care şi le pusese înainte se iviră din nou cerând să li se răspundă neapărat şi urgent. Ce trebuia să spună? Cum anume? Cu ce prilej? Şi cum va reacționa Brian? Şi Joan, după primirea scrisorii? Să te apuce groaza! Dar pentru ce oare se expusese, ajungând în situația de a da sau de a primi răspunsuri la aceste întrebări? Mare idiot fusese, neluându-şi pe dată tălpăşița. În clipa de față putea fi la Veneția, în Calabria, sau călători cu vaporul în Mediterană, unde nicio scrisoare nu-l putea ajunge. La adăpost şi fericit, ignorând total consecințele faptelor sale. Şi liber. În loc să procedeze aşa, stătuse ca un dobitoc pe locul unde se afla şi acceptase să devină

sclavul împrejurărilor create de propria sa nebunie. Dar chiar acum, în ceasul al unsprezecelea, nu era prea târziu. Putea să coboare la stația următoare, să se întoarcă la Londra, să facă rost de niște parale şi să plece din țară în douăzeci şi patru de ore. Când trenul se opri la Kendal, Anthony nu se mişcă din loc. Dădea înapoi când era vorba să ia pe dată o hotărâre atât de gravă. Detesta suferința şi privea îngrozit viitorul, temându-se de ceea ce îl aştepta în zilele şi săptămânile ce aveau să vină. Teama lui de a suferi era mai mică decât frica lui de a acționa. I se păru mai uşor să accepte pasiv întâmplările decât să ia o hotărâre irevocabilă şi să acționeze conform hotărârii luate.

Când trenul se puse din nou în mişcare, începu să se gândească la toate motivele care îl îndreptățiseră să ia această hotărâre. Brian îl aştepta, ştia că va veni negreşit şi văzând că nu vine putea să se sperie şi să se urce în primul tren spre Londra, să vadă ce s-a întâmplat. Se va întâlni cu Joan şi în consecință avea să descopere totul, imediat. Şi ce explicații ar fi putut da domnului Beavis? În afară de asta, nu avea niciun temei să creadă că Mary îl va însoți. Hotărâse probabil cum şi unde îşi va petrece lunile de vară şi probabil că nu va voi sau nu va mai putea să-şi schimbe programul. Şi numai Dumnezeu ştie câți rivali aveau să-i bareze drumul în timpul absenței lui din Anglia. Unde mai pui că fuga era o dovadă de laşitate, aşa îşi spuse, încercând să se convingă, pentru ca numai o clipă mai târziu să ajungă la concluzia că poate că ar putea ieşi din încurcătură tot atât de bine rămânând în Anglia. Dacă dădea dovadă de un oarecare tact şi de puțin rezistență pasivă…

Brian îl aştepta pe peronul gării şi inima lui Anthony se strânse de milă şi de durere. Îți făcea rău să-l priveşti purtând haine ce nu i se potriveau de fel. Era îmbrăcat cu o vestă şi pantaloni de postav țesut în casă; ciorapii, bocancii cu cuie, precum şi rucsacul umplut burduf

erau emblemele energiei şi sănătății date de viața rustică. Dar Brian, băiatul care purta aceste embleme era dezmințirea întruchipată a semnificației lor. Se supsese la față şi chipul lui lunguieț era pământiu. Nasul părea mai mare ca înainte, ochii mai adânciți în orbite, pometii mai proeminenți. Şi când începea să vorbească se bâlbâia mai tare ca ori când.

„Ce-i cu tine?", strigă Anthony, punându-i mâna pe umăr. „Arăți îngrozitor."

Emoționat de acest gest ce dovedea o sinceră îngrijorare (extraordinar, îşi spuse, cât de fermecător putea fi Anthony, atunci când te aşteptai mai puțin) dar şi amărât când se văzu dat de gol, Brian clătină din cap şi mormăi nişte fraze din care reieşea că era obosit şi simțea nevoie să se odihnească.

Dar în concepția lui despre repaus, aşa ieşi la iveală, intrau excursii zilnice de douăzeci de mile pe cele mai repezi povârnişuri din împrejurimi.

Anthony îl privi cu un aer dezaprobator. „Ar trebui să stai întins pe un şezlong" spuse, dar în timp ce rostea cuvintele îşi dădu seama că sfatul lui nu era binevenit. Brian credea nestrămutat, ca într-un fel de dogmă, că exercițiile care cereau mari eforturi fizice constituiau un lucru bun în sine. Bun, fiindcă aşa crezuse Wordsworth, bun, fiindcă în creştinismul doamnei Foxe viața în mijlocul naturii luase locul revelației.

„Îmi p-place s-să m-merg pe jos. Am văzut ieri o găinuşă de baltă. E p-plin de p-păsări de t-toată frumusețea p-pe aici."

În deznădejdea care-l cuprinsese, când îşi dăduse seama că prietenul lui e atât de rău bolnav, Anthony uită cu totul de Joan şi de evenimentele din ultimele zile. Dar când auzi de păsări (paasări cum spunea Mary, de acele scurmă-balegă cum spuneau băieții la şcoală) îşi aduse brusc aminte. I se făcu deodată ruşine ca şi cum ar fi fost descoperit în timpul unei manifestări de josnică ipocrizie şi-şi trase mâna pe care o ținuse pe

umărul lui Brian. Trecură în tăcere pe peron şi ieşiră din gară. Când ajunseră în stradă se opriră ca să discute. Brian voia ca bagajele lui Anthony să fie trimise cu căruța, urmând ca ei doi să meargă pe jos până la vila din Langdale. Anthony propuse să ia o maşină.

„Mută-ți gândul! Azi nu mai faci niciun pas.” spuse Anthony. Când văzu că Brian începe să se căineze spunând că nu făcuse destulă mişcare, schimbă tactica şi declară că el se simțea obosit din cauza călătoriei şi că în orice caz nu. putea merge pe jos, deoarece nu era nici îmbrăcat nici încălțat cum trebuie. După ce îl mai rugă o dată să-l lase să meargă de unul singur pe jos până la Langdale, Brian renunță la proiectul lui şi se resemnă să se urce în maşină.

În timp ce taxiul îi ducea spre Langdale, Brian întrebă după un lung răstimp în care niciunul dintre ei nu rostise Vreo vorbă, „Ai văzut-o d-de c-curând pe J-joan?”

Anthony dădu afirmativ din cap, dar nu spuse nimic.

„C-cum îi m-merge?”

„Foarte bine”, se trezi Anthony răspunzând cu voioşia indiferentă cu care se răspunde de obicei întrebărilor referitoare la sănătatea persoanelor care nu te interesează în mod deosebit. Minciuna – căci era vorba de o minciună prin omisiune – i se ivise spontan pe buze. Datorită acestei minciuni, mintea lui se apărase de întrebarea lui Brian tot atât de automat şi de rapid cum ar fi făcut corpul lui în fața unui pumn amenințător, clipind, ridicând brațul, tresărind, sau dându-se înapoi. De îndată ce rosti cuvintele regretă că se exprimase atât de concis şi cu atâta indiferență. Simți că e neapărat necesar să dea amănunte mai ample vorbind pe un cu totul alt ton, mult mai serios. Ar fi trebuit să se năpustească asupra acestei ocazii, fără să mai aştepte nicio clipă şi să spună tot, pe nerăsuflate. Dar timpul trecea; nu se putea hotărî; după câteva clipe începu să ridice propria lui laşitate la rang de înțelepciune, convingându-se că n-ar fi fost bine să-l

pună la curent pe Brian cu ceea ce se întâmplase, având în vedere starea sănătății lui, ca o adevărată dovadă de prietenie consta tocmai în faptul de a aştepta o ocazie prielnică, poate după o zi sau două, când Brian va fi mai în puteri şi va putea primi vestea.

„Nu ce-crezi c-că era îng-grijorată?" continuă Brian. „V-vreau să s-spun c-cu p-privire la c-căsătoria noastră?"

„N-aş putea spune că nu" recunoscu Anthony. „Nu e prea fericită că se amână."

Brian dădu din cap. „Nici eu nu sunt. Dar c-cred că aşa t-trebuie; şi c-cred că până la urmă se va c-convinge şi ea că aşa t-trebuie. După ce tăcu o clipă adăugă, „De-ar putea ci-cineva fi absolut sigur, c-câteodată stau şi mă întreb d-dacă nu e vorba de un fel de eg-goism."

„Ce anume?"

„S-să t-te ții de principii, fără să iei în seamă oamenii, v-vreau s-să spun ceilalți oameni, s-sunt p-poate mai importanți c-chiar dac-că ştii c-că p-principiul e just Dar dac-ă nu te ții de p-principii..." Şovăi şi ridică spre Anthony o față pe care se citea nedumerirea şi suferința, pentru ca un moment mai târziu să întoarcă capul „atunci nu mai ştii încotro s-o apuci", sfârşi prin a spune, deznădăjduit.

„Duminica a fost făcută pentru om" rosti Anthony, gândindu-se cu ciudă că Brian făcuse o neghiobie să nu ia banii, orice bani, şi să se însoare pe dată. Dacă Joan ar fi fost măritată şi la casa ei, n-ar mai fi existat confidențe, prinsoare, sărutări şi dezastruoasele lor consecințe. Şi pe urmă, mai era vorba şi de biata Joan. Continuă să-şi alimenteze îndreptățită lui indignare față de Brian, care nu luase în seamă principiul esențial al creştinismului şi anume că duminica e făcută pentru om şi nu omul pentru duminică. Dar să fie oare aşa?, începu să se întrebe dintr-odată în străfundurile ființei sale o voce insinuantă, să fie oare aşa, şi în asemenea măsură încât un om să aibă dreptul, de dragul unui

rămăşag, să distrugă echilibrul emoțional al unei alte persoane, să strice o veche amiciție şi să trădeze un prieten?

În răstimp, Brian îşi reamintea convorbirea care avusese loc cu câteva luni mai înainte, când Joan şi cu el discutaseră problema cu doamna Foxe.

„Eşti încă de părere că nu se cuvine să iei aceşti bani?" îl întrebase maică-sa. Când îi spusese că nu-şi schimbase punctul de vedere, doamna Foxe luase din nou cuvântul, expunându-i toate motivele care îl justificau să se folosească de banii pe care îi punea la dispoziție. Sistemul putea fi nedrept, dar nu era oare datoria fiecăruia să-l modifice? Cei privilegiați din punct de vedere material aveau latitudinea să se folosească de averea lor pentru a ajuta în mod individual victimele sistemului, pentru a favoriza reformele dorite.

„Aşa am crezut întotdeauna că se cuvine să fac" sfârşi prin a spune doamna Foxe.

Şi avusese dreptate, o asigurase Brian. Nici măcar nu-i trecuse vreodată prin minte s-o critice sau să creadă că era ceva de criticat în felul cum acționase. Dar ea avuse de făcut față unei situații complet diferite de a lui. Un bărbat are posibilitatea de a-şi câştiga existența, posibilitatea pe care ea nu o avusese niciodată. În afară de asta ei îi reveniseră şi anumite responsabilități, pe când lui…

„Şi cum rămâne cu Joan?" îl întrerupsese, punându-şi afectuos mâna pe brațul fetei, în timp ce rostea aceste cuvinte, „Joan nu reprezintă şi ea o responsabilitate?"

Îşi lăsă ochii în jos având sentimentul că nu se cădea să dea el răspunsul, aşa că nu spuse nimic.

Trecură lungi clipe în care aşteptă stânjenit, întrebându-se dacă Joan avea sau nu să răspundă, şi mai ales ce va spune şi ce va face el în cazul că Joan va tăcea.

Într-un târziu, spre marea lui uşurare, Joan rosti cu o voce bizar de neutră şi de înăbuşită: „Brian era un copil

pe atunci, pe când eu sunt o femeie în toată firea. Sunt responsabilă de propria mea persoană... Şi pot înțelege motivele lui Brian."

Ridicase capul şi-i zâmbise recunoscător, dar pe fața lui Joan era o expresie glacială şi distantă. Ochii lor se întâlniră o clipă, apoi Joan privi în altă parte.

„Înțelegi motivele lui Brian?", întrebase doamna Foxe.

Joan făcu semn că da.

„Şi le aprobi?"

Fata şovăi câtva timp, apoi făcu din nou semn că da. „Dacă Brian crede că aşa e bine," începu, apoi se întrerupse brusc.

Doamna Foxe se uită lung când la unul când la altul. „Consider că sunteți o pereche eroică" spuse şi vocea ei, atât de frumoasă, atât de nuanțată când vibra de emoție, dăruia cuvintelor un sens mai înalt. Brian simți că felul lui de a gândi primise confirmarea dorită.

Dar mai târziu îşi aminti cu o senzație de descumpănire şi de durere, când rămăseseră singuri şi încercase să-i mulțumească lui Joan pentru felul cum se purtase, fata îi vorbise răstit, mânioasă şi înciudată.

„Ții mai mult la ideile tale decât la mine. Mult mai mult."

Brian oftă şi, încercând să se scuture şi să revină din trecut în prezent, privi copacii de pe marginea drumului, munții înveşmântați în bogate straie de umbră şi lumină de soare la asfințit, insulele de marmură ale norilor aflați pe cerul senin, privi în jur, îşi dădu seama că totul era frumos, fără să găsească însă rostul acestei frumuseți.

„Aş d-da orice", spuse, ce-a să aflu ce t-trebuie să fac".

Anthony ar fi dat şi el orice, dar nu suflă niciun cuvânt.

Capitolul XXXVI

Toamna anului 1933

Mark avusese nevoie de mai mult timp decât socotise pentru a-şi aranja treburile. În timpul lungilor săptămâni dinaintea plecării, Anthony se putea din ce în ce mai greu împotrivi ispitei de a da dracului aventura ridicolă în care îl băgase Mark şi să se refugieze din nou şi în mare grabă în cealaltă lume, atât de încântătoare, alcătuită din soarele Mediteranei şi din idei abstracte.

„De ce vrei într-adevăr să te duci?" îl întrerupse înciudat pe Mark.

„Mă amuză" fu singurul răspuns pe care Mark catadicsi să-l dea.

„Şi cum rămâne cu Don Jorge ăla ar tău?" continuă Anthony să-l descoasă. „Ce speră să obțină prin mica lui revoluție?"

„Glorie, cât mai multă glorie pentru propria sa persoană".

„Dar țăranii, indienii?"

„Se vor afla exact în aceeaşi situație ca înainte de revoluție, exact în situația în care se vor afla întotdeauna: la fund."

„Şi totuşi crezi că merită să te duci acolo ca să-l ajuți pe tipul ăla?

„Pentru mine merită." Pe fața lui Mark apăru surâsul lui anatomic. „Şi cred că pentru tine mai ales merită", spuse accentuând fiecare cuvânt.

„Dar nu pentru *peoni*[206], după câte înțeleg."

„Pentru ei nu merită niciodată... Cu ce s-au ales de pe urma Revoluției, peonii din Franța?

„Şi îţi închipui că o să te însoţesc fiindcă vrei să te amuzi?” Gândul că putea pleca pe malul Mediteranei şi să rămână acolo printre cărţile lui, sporea indignarea lui Anthony.

„Curată nebunie! O acţiune mârşavă.”

„Cu alte cuvinte” spuse Mark, „ţi-e frică. Mă rog, de ce nu? Dar pentru numele lui Dumnezeu, spune omule aşa. Ai măcar curajul propriei tale laşităţi.”

Cât putea să-l deteste pe Mark fiindcă-i spunea verde în faţă adevărurile ce săreau în ochii tuturor şi pe care le cunoştea şi el atât de bine! Dacă în contextul format de gândurile lui nu ar fi intrat domnul Beavis, întrevederea cu Helen şi în final vizita la Beppo Bowles, poate că *ar fi avut* curajul propriei lui laşităţi. Dar cei trei îi barau căile de retragere. În primul rând propriul său tată, ghemuit încă în fundul vizuinii conjugale, printre fuste, etimologii şi mirosul emanat de femeile cu păr roşcat – dar nervos, nervos cum Anthony nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată. Agitat, jignit, indignat şi ros de amarul sentiment că fusese nedreptăţit. Preşedinţia Societăţii Filologice care, nu încăpea discuţie, trebuia să-i revină lui, fusese acordată lui Jenkins. Auzi dumneata, lui Jenkins! Un ignorant care nu era în stare decât să difuzeze pentru marele public ideile altora, întruchiparea însăşi a ceea ce nu trebuia să fie un adevărat erudit. Un şarlatan, un tip ce povestea istorioare cu iz filologic, un (cum se spune în argou) tip care umblă cu „mişculaţii”.

Alegerea lui Jenkins îl făcuse pe domnul Beavis să înainteze cu paşi mari spre mormânt. Înainte păruse mult mai tânăr decât era în realitate. Acum dintr-odată, îşi arăta vârsta. Un moşneag, nu numai obosit, ci şi măcinat de suferinţă.

„Sunt foarte îngrijorată” îi mărturisise Pauline lui Anthony. „Se otrăveşte zi de zi. Şi pentru un lucru atât de pueril, zău aşa. Nu pot să-l fac să înţeleagă că n-are rost. Sau mai bine zis, nu pot să-l fac să *simtă* acest

lucru. Fiindcă îşi dă perfect de bine seama, dar se frământă întruna."

Chiar dacă te vâri în cea mai adâncă vizuină a senzualității, cugetă Anthony, în timp ce se îndrepta spre casă, chiar dacă te instalezi în cel mai confortabil univers intelectual aflat în afara celui real, soarta te descoperă până la urma urmei. Dintr-odată îşi dădu seama că, deşi toată viața nu făcuse nimic altceva decât să încerce să reacționeze invers decât făcuse tatăl lui, izbutise să devină exact ceea ce era domnul Beavis – un om într-o vizuină. Cu mica deosebire că vizuina lui consta din adultere sporadice, în vreme ce vizuina paternă fusese tot timpul conjugală, şi că în vizuina lui nu se ocupa de cuvinte ca domnul Beavis, ci de idei sociologice. În clipa de față fusese izgonit, ca de nişte dihori, din vizuină. Dar era uşor, – şi gândul însuşi era o ispită – să se întoarcă. Să intre din nou înăuntru, la căldurică, la adăpost. Nu, nu s-ar fi aflat la adăpost. Aici era hiba. În orice moment un Jenkins oarecare putea fi ales preşedinte al cutării sau cutării societăți şi atunci te aflai lipsit de orice apărare în vizuina intelectualității şi a senzualității, în voia oricărei pasiuni, cât de puerile.

Dacă ieşeai din vizuină s-ar putea întâmplă să înveli cum să te aperi de astfel de întâmplări. Hotărî să plece cu Mark.

Dar în zilele care urmară tentația se ivi din nou. În ciuda faptului că îl vedea pe domnul Beavis cum se autodistruge din cauza unui fleac, viața tihnită părea nespus de ispititoare. Mark a înnebunit, îşi tot spunea. Pornim să facem ceva idiot şi rău. Şi, în definitiv, tratatul meu de sociologie e un lucru important. Îi va ajuta pe ceilalți să vadă limpede. Nu era oare „datoria" lui, (cuvântul era desigur ridicol) să continue munca începută? După aceea, cam la şase săptămâni după ce se întorsese la Londra o văzuse pe Helen şi pe Beppo Bowles, îi văzuse pe amândoi în cursul aceleiaşi după-amiezi. Pe Helen o întâlnise din întâmplare. În sala de

pictură franceză de la Național Gallery, Anthony se aplecase ca să privească mai îndeaproape pânza lui Cezanne „Mont Sainte-Victoire”, când îşi dădu seama că doi vizitatori se opriseră chiar în spatele lui. Se dădu nițel la o parte aşa ca să le îngăduie şi celorlalți să vadă tabloul şi continuă să examineze cu mare atenție cum fusese întinsă culoarea.

Trecură aşa câteva clipe; apoi, vorbind foarte rar şi cu un accent străin, un bărbat spuse: „Ia te uită cum micul burghez din secolul al nouăsprezecelea a încercat să evadeze din industrializare. De ce a trebuit să picteze asemenea peisaje, atât de romantice? Fiindcă voia să uite noile mijloace de producție. Iată de ce.”

„Da, cred că ăsta e motivul” spuse o altă persoană. Tresărind, Anthony recunoscu vocea lui Helen. „Ce trebuie oare să fac?” se întrebă, când vocea din spatele lui grăi iar.

„Nu zău, iată-l pe Anthony!” Mâna ei îl apucă de braț. Anthony se îndreptă din şale şi se întoarse spre Helen, făcând gesturile şi scoțând exclamațiile menite să arate cât era de surprins. Fața ei, pe care o văzuse rând pe rând împietrită, amuzată şi batjocoritoare, pradă unei chinuitoare voluptăți, ca mai apoi să-i apară mânjită de sânge şi descompusă de o durere ce nu putea fi exprimată, ca să încremenească iarăşi şi să devină o stană de piatră ca la început, era acum din nou frumoasă, vie radiind de tandrețe, blândă şi străbătută parcă de o lumină ce licărea în interior, o lumină de neştirbită bucurie. Helen îl privea fără nicio urmă de stânjeneală. Ca şi cum trecutul ar fi fost abolit „ca şi cum pentru ea numai prezentul exista şi avea consistență.

„Iată-l pe Ekki Giesebrecht” spuse. Tânărul blond care o însoțea se înclină rigid şi-i întinse mâna.

„A trebuit să fugă din Germania” explică Helen. „L-ar fi omorât din cauza opiniilor sale politice.

Nu era gelos în timp ce-i privea, când pe unul când pe

altul, nu era gelos ci nefericit şi nefericirea lui era atât de intensă încât părea o durere fizică. O durere care nu trecea şi care nu era cu nimic atenuată de absurditatea micii conferinţe pe care o ţinea Helen despre artă. Ascultând-o, era încă în stare să râdă în sinea lui, să mediteze amuzat asupra extraordinarelor subproduse ale dragostei în materie de gust, opinii politice sau credinţe religioase. Dar sub acest râs, dedesubtul cugetărilor ironice, persista durerea produsă de nefericire.

Helen îl invită să ia ceaiul împreună cu ei. Refuză.

„I-am promis lui Beppo că trec pe la el" spuse.

„Spune-i toate bune din partea mea" îl rugă Helen, şi îl întrebă dacă îl văzuse pe Hugh de când se întorsese la Londra.

Anthony clătină din cap.

„Ne despărţim, n-ai aflat?" Făcând un efort ca să zâmbească, Anthony spuse: „Cele mai bune urări pentru divorţ" şi plecă în grabă.

Mergând pe jos pe străzile năpădite de fum şi de umbrele înserării, Anthony îşi aminti de faţa ei iluminată de o blândă lumină şi simţi de-a valma cu durerea produsă de nefericirea lui actuală o altă durere mai veche, şi mai profundă, zgândărită iarăşi, nemulţumirea faţă de el însuşi. De când se întorsese la Londra dusese viaţa lui obişnuită – dejunuri cu oameni de afaceri sau cărturari şi dineuri în cursul cărora, graţie femeilor prezente conversaţia aluneca pe o pantă mai amuzantă, agrementată de bârfeli. Ca întotdeauna, avusese unele succese – succese facile şi nesemnificative – căci în reuniuni de acest tip talentele lui şi un anumit farmec înnăscut aveau trecere. Fusese cât pe aci să uite cu totul de sentimentul de nemulţumire faţă de el însuşi. Vârtejul vieţii duse de la întoarcerea lui la Londra îi ascunsese durerea ca un anestezic care te împiedică să simţi o nevralgie sau o durere de dinţi. Întâlnirea cu Helen anihilase pe dată puterea calmantă

a drogului, lăsându-l fără apărare în fața durerii care nu fusese cu nimic diminuată de calmantul efemer ci, dimpotrivă, sporită parcă. Perceperea faptului că un opiaceu de o calitate atât de dubioasă fusese în stare să-i calmeze durerea era un motiv în plus de a fi nemulțumit de el însuşi. Şi când te gândeşti că luase în serios perspectiva de a se reîntoarce la viața lui tihnită. Atât de tihnită şi de seacă, atât de tihnită şi de inumană, în ciuda cantității de energie intelectuală implicată, atât de tihnită şi de nesăbuită. Aventura propusă de Mark putea fi fără sens, oribilă chiar; dar oricât ar fi fost de nocivă era totuşi de preferat acelui calm plat produs de munca intelectuală şi de sporadice aventuri care se rezumau la o senzualitate detaşată de orice sentiment, într-o vilă pe malul Mediteranei.

Aşteptând să se deschidă uşa apartamentului îl auzi pe Beppo vorbind cu un alt bărbat. Sună. Clipele treceau. Uşa nu se deschidea. Vocile continuau să se audă, spunând vorbe pe care nu le desluşea. Uneori Beppo țipa cu o voce pițigăiată, alteori nu se auzea decât lătratul celuilalt, care mârâia din ce în ce mai tare. Se certau, de bună seamă. Sună din nou. Se mai auziră câteva țipete şi câteva hămăieli. Apoi nişte paşi grăbiți. În pragul uşii deschise brusc, Beppo. Era congestionat la față şi pe scăfârlia golaşă se aflau broboane de transpirație. În spatele lui, stând drept ca un soldat, se ivi un tânăr frumos dar cam vulgar cu o mustăcioară şi cu un păr castaniu ondulat şi uns cu briantină. Purta un costum albastru dintr-o stofă de bună calitate, de o rafinată şi neverosimila eleganță.

„Intră" spuse Beppo, aproape pe nerăsuflate. „Nu deranjez?"

„Nu, nu. Prietenul meu era pe picior de plecare. Apropo, îl cunoşti pe domnul Simpson, nu e aşa? Tocmai acum voia să plece."

„Nu zău?" întrebă tânărul pe un ton plin de subînțelesuri, pronunțând cuvintele cu accentul celor

din Nottinghamshire. „Nu ştiam”.

„Poate că ar fi mai bine să plec” sugeră Anthony.

„Nu, te rog, nu pleca.” Din felul cum i se adresă, Anthony desluşi că Beppo îi cerea, disperat, ajutor.

Tânărul începu să râdă. „Are nevoie să ştie că-l apără cineva. Crede că-i vorba de un şantaj. Şi aş putea să-l şantajez dacă mi-aş pune mintea.” Se uită la Anthony şi-l privi obraznic, dându-i să înțeleagă despre ce era vorba. „Dar n-am de gând.” Arboră o expresie destinată să demonstreze că era cuprins de o nobilă indignare de ordin moral. „N-aş face aşa ceva nici pentru o mie de lire. Numai porcii se pretează la aşa ceva, asta e părerea mea.” Indignarea lui de ordin general care plana în înălțimi, coborî brusc pe pământ şi se abătu asupra lui Beppo. „Dar mă rog, nimeni n-are dreptul să fie un zgârie-brânză” continuă. „Şi asta tot porcărie se cheamă”. Îl arătă cu degetul pe Beppo, ca şi cum l-ar fi pus la stâlpul infamiei, „Un porc meschin şi scârbos. Asta eşti. Am spus-o şi o s-o mai spun. Şi mă doare în cot dacă mai aude şi altcineva. Fiindcă pot s-o dovedesc. Da, şi ştii bine că pot. Un porc meschin şi scârbos.”

„Lasă, lasă,” strigă Beppo pe tonul celui care cedează fără să mai pună condiții. Îl luă pe Anthony de braț şi-i spuse rugător. „Treci, te rog, în salon.”

Anthony făcu ceea ce i se spusese. Din vestibul răzbătu până la el câteva crâmpeie de frază spuse în şoaptă. Apoi, după câteva clipe, se auzi uşa de la intrare trântindu-se şi Beppo intră în salon, palid la față şi complet năucit. Îşi şterse fruntea năduşită cu mâna dreaptă, dar numai după ce se aşeză îşi dădu seama ce ținea în cealaltă mână. Degetele lui albe şi plinuțe se încleştaseră asupra portofelului. Jenat, vârî obiectul compromițător în buzunarul hainei. Apoi spuse fâsâind – căci fâsâia explosiv şi la necaz şi la bucurie. „Numai după bani umblă” şi cuvintele gâlgâiră ca dintr-o sticlă de bere desfundată. „Ai văzut. De ce aş încerca s-o ascund? Bani, numai asta caută.” Spuse tot ce avea pe

suflet, explodând, schelălăind, fâsâind, denunțând în fraze incoerente purtarea „lor” şi căindu-se pe sine. Da, era de plâns nu numai pentru câte avea de îndurat din cauza atitudinii *lor* mercenare în timp ce *el* căuta dragostea în sine, aventura de dragul aventurii. Era de plâns şi pentru că se dovedea din ce în ce mai puțin în stare să găsească o oricât de mică satisfacție într-o experiență erotică ce nu prezenta farmecul noutății. Duşmanul lui cel mai înverşunat, din ce în ce mai înverşunat, era reeditarea experienței. Reeditarea sugruma ceea ce numea „le frisson”{207}. O tragedie inexprimabilă. Lui, celui care tânjea după tandrețe, după înțelegere mutuală, după camaraderie, îi era interzisă orice cale de acces la cele dorite. Era limpede că nu mai putea avea vreo legătură amoroasă cu cineva care să facă parte din aceeaşi clasă socială, şi cu care să poată sta de vorbă. Dar exista oare adevărata tandrețe neîntovărăşită de relații intime? Cu indivizii de care vorbise asemenea relații erau posibile, şi le dorea pătimaş. Dar tandrețea nu putea înflori fără comunicare între cei doi parteneri, după cum nu se putea ivi în lipsa senzualității. Şi iată că senzualitatea se despărțise definitiv de orice comunicare spirituală, iar tandrețea părea să poată lua ființă numai stimulată de perpetua schimbare a partenerului. Trebuia ca de fiecare dată să fie vorba de un altul din acei indivizi. Iată de ce trebuia să fie compătimit. Situația avea şi un aspect romantic. Sau, în orice caz, ar fi putut avea, îl avusese chiar, pe vremuri. Acum, se tânguia Beppo, *ei* se schimbaseră, deveniseră mercenari, hrăpăreți, şi nici nu-şi ascundeau măcar intențiile – nişte prostituate de rând.

„Ai văzut ce s-a întâmplat mai adineauri” spuse, „ce scârbă, ce josnicie!” Durerea clocoti, ieşind la suprafață ca dintr-un sifon. Neputând să stea locului, într-atât era de enervat, se ridică de pe scaun şi începu să măsoare camera în lung şi în lat, dând prilej lui Anthony să contemple când haina umflată pe pântece, cravata de o

eleganță ostentativă cumpărată într-un magazin de lux, chipul lui ce se continua eu o serie de guşuliţe, scăfârlia golaşă şi strălucitoare, când fundul lat al pantalonilor făcuți dintr-o stofă cadrilată de o culoare deschisă şi vestonul negru care se înălța spre umerii înguşti amintindu-ți de forma unei pere, sau ceafa garnisită sub chelie de cârlionți de un castaniu deschis ca cei ai pajilor florentini. „Şi Dumnezeu ştie că nu sunt meschin. Am la cusururi cu ghiotura, dar pe ăsta nu. De ce nu pot oare oamenii ăştia înțelege că nu e meschinărie, ci o dorință de…" şovăi o vreme, apoi spuse: „o dorință de a aşeza întreaga poveste pe temelii umane? Sau cel puțin un fundal romantic, aventuros. Şi drept răsplată, scene groaznice, umilitoare, ca cea de acum. Niciunul nu voia să înțeleagă, refuzau cu tot dinadinsul."

Beppo continuă să umble de colo până colo, dar în tăcere. Anthony nu făcu nicio remarcă, întrebându-se în sinea lui în ce măsură bietul Beppo îşi dădea seama de realitate sau dacă refuza şi el s-o ia în considerație, dacă refuza să înțeleagă că nu se putea aştepta ca indivizii de care vorbise să considere romantic un personaj cam bătrâior şi nu prea apetisant, dacă refuza să înțeleagă că singurul farmec pe care îl mai avea – în afară de un oarecare rafinament artistic, şi o anumită inteligență superficială pe care indivizii nu erau în stare să le aprecieze – era averea lui. Ştia toate astea? Desigur. Nu se putea să nu le ştie. Le ştia prea bine şi refuza să înțeleagă, „întocmai ca mine" îşi zise în sinea lui Anthony.

În aceeaşi seară îi telefonă lui Mark pentru a-i spune că se hotărâse definitiv şi că putea să rețină locurile pe vapor.

Capitolul XXXVII

10 august 1934

Astăzi Helen a vorbit iar despre Miller. Vehement şi cu un fel de ciudă în glas. (Anumite amintiri, anumite moduri de gândire se aseamănă cu o măsea care te doare; trebuie mereu s-o atingi ca să fii sigur că mai doare). Nonviolența. De data asta nu mai era vorba numai de un truc nesemnificativ, era un lucru rău. Dacă eşti convins că oamenii sunt mârşavi ai datoria să încerci să-i faci să se poarte cum se cuvine. De acord; dar ce procedeu are mai multe şanse de reuşită? Violența? Violența poate să silească oamenii să se comporte formal bine o anumită perioadă; nu va da naştere unui bun comportament, autentic şi permanent. M-a acuzat că ocolesc adevăratele probleme, că mă refugiez într-un vag idealism. În cele din urmă discuția s-a transformat într-un clocot de furie din care ieşea la iveală ura ei vindicativă față de nazişti. Pace pretutindeni şi cu toți, cu excepția naziştilor şi, prin extensiune, a fasciştilor. Trebuiau pedepsiți, exterminați fără milă, ca şobolanii. (De semnalat că suntem cu toții, nouăzeci şi nouă la sută, pacifişti. De acord cu Predica de pe Munte, cu condiția să ne putem comporta ca Timur-Lenk sau ca Napoleon în proporție de unu la sută în anumite situații alese de noi. Pace, pace desăvârşită, atâta vreme cât putem duce războiul care ne convine. Rezultatul: fiecare din noi constituie victima predestinată a unui alt individ care consideră că acest unic război este îngăduit. Pacifismul în proporție de nouă zeci şi nouă la sută este de fapt un alt nume

pentru militarism. Dacă pacea va să vie, pacifismul trebuie să existe într-o proporție de sută la sută).

Fiecare am adus zeci de argumente în favoarea tezei pe care o susțineam… Apoi am tăcut amândoi. În cele din urmă Helen a început să vorbească despre Giesebrecht. Executat, după ce fusese torturat. Dumnezeu singur ştie cum şi cât. „Te poate mira că vorbesc cum vorbesc despre naziști?" Nu deloc, după cum nu mă mira nici purtarea naziştilor. Surprinzător ar fi fost oa naziştii să dea dovadă de toleranță şi Helen să-i poată ierta. „Dar persoana în stare să ierte a dispărut când a dispărut Ekki. Eram bună când eram împreună. Acum sunt rea. Dacă ar mai fi lângă mine aş putea să-i iert că mi l-au răpit. Dar pun o condiție imposibilă. Nu voi putea ierta niciodată. (Existau, desigur, anumite argumente contrarii. Dar având în vedere că sunt ceea ce sunt, că acționez cum acționez încă, nu mi s-a părut că aş avea dreptul să-i vorbesc.) A continuat să-mi spună ce a însemnat Ekki pentru ea. O persoană pe care o putea iubi fără să-i fie ruşine că o iubeşte, aşa cum i se întâmplase cu Gerry. Un om pe care îl putuse iubi cu întreaga ei ființă – „nu numai când şi când, şi cu o parte din mine pe un acoperiş, sau aşa ca să mă amuz nițel, într-o garsonieră înainte de cină." Apoi s-a întors iar de unde plecase. Datorită lui Ekki devenise bună, demnă de încredere, altruistă. Şi fericită. „Eram altă persoană cât timp am fost împreună. Sau, poate, eram eu însămi, pentru prima oară." Apoi, după o scurtă întrerupere: „Îți mai aminteşti cum ai râs de mine, atunci, pe acoperiş când ți-am vorbit despre mine, cea adevărată?" Cum puteam să nu-mi amintesc! Eu însumi nu eram pe atunci suficient de real pentru a percepe cât de departe mă aflam de realitate. După aceea, când am văzut-o plângând, când mi-am dat seama că refuzasem în mod deliberat s-o iubesc, am priceput.

După câteva clipe de tăcere. „La început am crezut că

aş fi putut să te iubesc aproape tot atât de mult cât l-am iubit pe Ekki."

Şi eu făcusem, de bună seamă, tot ceea ce îmi stătuse în puteri ca s-o împiedic. Dintr-odată faţa i s-a luminat de o expresie batjocoritoare şi răutăcioasă. Semăna cu maică-sa. „Cât de nemaipomenit de comică poate fi o tragedie, dacă o priveşti din unghiul ce nu este indicat!" Continuă să zâmbească. „Îţi închipui că acum ţii la mine? Că simt că mă iubeşti?"

Nu era vorba de o închipuire. Era efectiv aşa.

Helen a ridicat mâna ca un agent de circulaţie. „Să nu-mi vii aici cu scenarii de filme proaste. Te dau afară dacă ai de gând să pui discul ăsta. Şi n-aş vrea. Fiindcă, ciudat, dar, efectiv, îmi placi. În ciuda celor ce s-au întâmplat. N-aş fi crezut niciodată că e posibil. După ce a căzut câinele. Dar îmi placi." Expresia de amară veselie i se întipări din nou pe faţă. „Câte lucruri n-aş fi crezut vreodată că le voi putea face iarăşi! De exemplu, că aş putea să mănânc zdravăn; şi am început să mănânc după trei zile. N-aş fi crezut nici că o să am din nou chef să fac dragoste. Mi se părea un sacrilegiu de neconceput. Şi totuşi, după trei sau patru luni am început să mă gândesc şi la asta, câteodată visam şi noaptea. Şi într-o bună zi, n-o să treacă mult, cred, am să trec de la gând la faptă. Am s-o fac «fără nicio obligaţie» cum stă scris pe hârtia pe care o primeşti împreună cu un aspirator care ţi se oferă. Întocmai ca înainte." Începu să râdă. „Şi e foarte probabil că o să te iau pe tine drept partener. Până o să cadă peste noi alt câine. Ai fi dispus Anthony?"

„Nu pornind de la aceleaşi premise. Voiam să dau mai mult şi să primesc mai mult."

„E nevoie de doi pentru a da şi a primi." Apoi începu să vorbească luând-o pe altă pantă. Aveam vreo legătură în momentul de faţă? Cu cine? Când i-am răspuns că nu aveam nicio legătură m-a întrebat dacă nu era greu şi dezagreabil să fii abstinent şi de ce anume voiam să-l

imit pe Mark Staithes. Am încercat să-i explic că nu-l imitam pe Mark, că Mark practica ascetismul de dragul ascetismului, sau mai bine zis de dragul propriei sale persoane, pentru a se simți mai altfel decât ceilalți oameni, mai intens el însuşi, fapt ce-i permitea, în consecință, să privească de sus tot restul omenirii. În ceea ce mă privea nu doream decât să evit ocaziile în care deosebirile dintre indivizi capătă proporții din ce în ce mai mari datorită senzualității. Ura, mânia, ambiția neagă în mod explicit unitatea omenească; voluptatea şi lăcomia au acelaşi rol, indirect şi prin implicațiile lor, deoarece pun accentul exclusiv pe experiențele particulare ale fiecărui individ în parte. Când e vorba de voluptate, oamenii se folosesc de partenerii lor doar ca de nişte mijloace pentru a reuşi să facă anumite experiențe. Mai puțin periculoasă decât reaua voință sau setea de a fi mai presus de toți, de a dobândi un mare prestigiu sau o situație socială importantă, voluptatea rămâne totuşi incompatibilă cu pacifismul; poate deveni compatibilă numai când încetează de a fi un scop în sine, pentru a deveni un mijloc care să tindă la unificarea prin dragoste a doi indivizi ce se află despărțiți unul de altul. O asemenea contopire particulară reprezintă paradigma înfrățirii generale.

Capitolul XXXVIII

25 martie 1928

Când Helen stătea cu ochii închişi, întunericul învăpăiat de dincolo de pleoape începea să învie sălbatic şi haotic. Ai fi zis o staţie de cale ferată, plină de oameni grăbiţi şi de zarva vocilor lor; culorile străluceau, formele se conturau precis, meşteşugit făurite, ca nişte giuvaeruri ale căror forme şi culori nu mai pot fi precis deosebite în lumina reflectoarelor. S-ar fi zis că febra poftise o sumedenie de oameni în capul ei, aprinsese lămpile şi pusese în funcţiune gramofonul. Pe scena neverosimil luminată imaginile soseau şi plecau cu de la sine putere, cumplit de neîndurătoare faţă de dorinţele exprimate de ea, Helen. Soseau şi plecau, vorbeau, gesticulau, interpretau dramele lor complicate şi lipsite de sens fără să se oprească nicio clipă, fără să ţină seama că ea dorea să se odihnească, să rămână singură. Câteodată, nădăjduind că lumea exterioară va pune în umbră dansul nebunesc pornit înăuntru, deschidea ochii. Dar lumina îi făcea rău. Şi, în ciuda buchetelor de trandafiri de pe tapet, în ciuda cuverturii de culoare albă, a măciuliilor de bronz de la capul patului, în ciuda oglinzii, a periilor şi a sticlei de apă de Colonia, imaginile aflate de cealaltă parte continuau să-şi ducă, nestingherite, propria lor viaţă. O viaţă vehementă şi demenţială – uneori fără noimă, ca o poveste inventată de altcineva, pentru ca o clipă mai târziu. să se refere cumplit la obiect, la ea, Helen.

Azi dimineaţă, de exemplu, sau după-amiază (când se întâmplase oare? timpul părea dintr-odată nesfârşit şi

inexistent) dar, în orice caz asta se întâmplase îndată după ce doamna Bonifay intrase în odaia ei, puțind, puțind a usturoi şi a rufe murdare) văzuse o sală imensă plină de statui. Statui aurite. Îl recunoscu pe Voltaire, înalt de peste zece metri şi apoi descoperi una dintre acele cămile chinezeşti, dar enormă. Vizitatorii formau grupuri, frumos dispuse, ca pe scenă. Efectiv se aflau pe o scenă. Jucau o piesă care avea o intrigă, plină de scene de dragoste şi de împuşcături. Cât de tare luminau reflectoarele! Cât de răspicat şi de emfatic recitau versurile! Fiecare cuvânt era un clopot, fiecare siluetă o lampă aprinsă…

„Mâinile sus… Te iubesc… Dacă va cădea în capcană? Dar cine erau ei de fapt? Şi ce anume spuneau? Iată că acuma, din cine ştie ce motiv greu de imaginat, vorbeau de aritmetică. Şaizeci şi şase de iarzi de linoleum a câte trei şilingi şi unsprezece peni iardul. Femeia cu revolverul la brâu deveni dintr-odată domnişoara Cosmas. Statuia lui Voltaire şi cămila dispăruseră. Nu mai era decât o tablă. Domnişoara Cosmas nu putuse niciodată s-o sufere fiindcă era atât de slabă la matematică, se purtase întotdeauna nedrept şi oribil cu ea. „A câte trei şilingi şi unsprezece" zbiera domnişoara Cosmas, „a câte trei şi unsprezece." Numărul casei în care locuia doamna Bonifay era unsprezece şi Helen se trezi mergând din nou de-a lungul străzii Tombe-Issoire, simțind o greață din ce în ce mai mare. Îi era frică. Rărise pasul, sperând că nu va ajunge niciodată la numărul unsprezece. Dar casele se năpusteau asupra ei, ca pereții ce mărgineau scările rulante din metro. Da. se năpusteau asupra ei. Se opriră însă brusc şi fără zgomot când numărul unsprezece se află în fața ei. „Madame Bonifaysage Feme de I-ere classe"{208} Stătea locului, privind cuvintele, întocmai cum stătuse în realitate cu două zile mai înainte; apoi se îndepărtă, întocmai cum făcuse atunci. Încă un minut, să mai stăm afară doar un minut, îşi spuse, până ce mă voi mai

calma puțin, până ce îmi va mai trece greața. Porni pe stradă în sus şi se pomeni într-o grădină în care se afla bunica ei şi Hugh Ledwidge. O grădină, împrejmuită de un zid, la capătul căreia se afla o pădurice de pini. Din pădurice veni spre ei, alergând, un bărbat cu fața acoperită de o eczemă groaznică. Pete roşii, coji, jeg; infect!

Bunica ei se mulțumise să spună „L-a scuipat Dumnezeu drept în față" şi toată lumea începuse să râdă. Dar, când porni şi ea la rândul ei spre pădure, văzu drept în mijloc un pat. Fără să ştie cum şi când ea era întinsă pe acel pat şi privea la alte personaje care jucau o altă piesă sau, poate, aceeaşi. Străluceau sub reflectoare şi vocile lor dăngăneau ca nişte clopote în urechile ei, dar nu desluşea sensul cuvintelor şi vocile îi erau necunoscute. Se afla şi Gerry acolo, aşezat pe marginea patului, sărutând-o, mângâindu-i umerii, sânii. „Gerry, nu se cade. Nu vezi câtă lume e aici. Ne pot vedea. Gerry, te rog, nu!" Dar când încercase să-l respingă, Gerry se dovedi a fi o stană de piatră, imposibil de clintit din loc. Şi, în răstimp, din mâinile lui, din buzele lui îşi luau zborul fluturaşi care i se infiltrau sub piele, înfiorând-o de plăcere; şi ruşinea, disperarea de a fi văzută de toți acei oameni zgândări, dând la iveală, o spaimă pe care o simți în măruntaiele ei, o spaimă ce nu semăna cu nimic. Nu mai simțea uşoara atingere a unor aripi de fluture, ci o senzație mai intensă produsă de ceva care avea picioruşe subțiri, un gândac enorm şi scârbos, şi totuşi senzația era revoltător de plăcută. „Nu Gerry, te rog, nu!" Şi dintr-odată îşi reaminti totul, noaptea care urmase morții pisicuței, şi celelalte nopți şi apoi primele semne, îngrijorarea care sporea în fiecare zi, şi clipa când îi telefonase lui Gerry şi i se spusese că plecase în Canada, şi pe urmă povestea cu banii şi seara când mama ei... „Te urăsc!" strigă, dar în timp ce izbutea să facă o ultimă şi violentă sforțare ca să-l îmbrâncească,

simți un junghi atât de îngrozitor, încât delirul luă sfârşit lăsând-o iar pradă realității fizice. Încetul cu încetul durerea se potoli. Cealaltă lume creată de febră o înghiți din nou. De data asta nu mai apăru Gerry, ci doamna Bonifay. — Doamna Bonifay ținând în mâini lucrul acela. „Je vous ferai un peu mal.”{209} Nu mai vedea nici patul, nici păduricea de pini, ci canapeaua din salonaşul doamnei Bonifay. Scrâşni din dinți, întocmai cum făcuse şi atunci. Dar de data aceasta era şi mai înfiorător fiindcă ştia ce avea să se întâmple. Şi în lumina reflectoarelor personajele de pe scenă continuau să-şi interpreteze rolurile din piesa lor. Şi ea, cea întinsă acolo pe canapea, juca şi ea un rol, dar nu pe scenă ci altundeva; până la urmă nici nu mai era ea ci altcineva, o femeie îmbrăcată în costum de baie cu sâni enormi ca Lady Knipe. În definitiv exista ceva care putea împiedeca sânii ei să crească şi să devină ca cei ai doamnei în costum de baie? Vorbind desluşit şi cu voci limpezi ca sunetele de clopot, dar imposibil de înțeles, actorii discutau despre eventuala creştere a sinilor ei. Ca într-un vis rău. Helen cu sâni enormi, cu caltaboşi de grăsime în jurul şoldurilor, Helen cu pielea fleşcăită pe coapse, Helen înconjurată de o droaie de copii care, urlau întruna şi miroseau a lapte bătut. Şi scutecele lor. Dintr-odată apăru Joyce împingând un căruț pe străzile din Aldershot. Scotea copilul din căruț, şi-l punea la piept. Fascinată şi îngrozită, nu-şi putea lua ochii de la mica vietate care se lipise de sân şi-l sugea. Pe fața teşită a micului broscoi se afla o expresie de lăcomie care dispărea treptat, pe măsură ce stomacul se umplea, fiind înlocuită de extazul imbecil, aflat pe fața cuiva care începe să moțăie. Dar mâinile – minutele broscoiului erau de-a dreptul umane, nişte minuni, adevărate mici giuvaeruri de o extremă finețe. Mânuțe adorabile, delicioase! Mânuțe pline de un farmec căruia nu i te puteai împotrivi. Luă copilul din brațele lui Joyce, îl strânse la piept, îşi plecă capul ca să poată săruta

încântătoarele degetuțe. Dar în brațele ei se afla pisicuța moartă, rinichii furați la măcelărie, lucrul acela infect pe care, atunci când deschisese ochii îl văzuse în mâinile doamnei Bonifay. Moaşa îl luase cu un gest nepăsător, îl pusese într-un lighean ca să-l ducă în bucătărie.

Un chirurg fusese chemat la timp şi Helen se afla în afară de orice pericol. Liniştită, doamna Bonifay începuse din nou să se poarte matern dând mereu dovadă de o buna dispoziție în stil rabelaisian, aşa cum îi stătea în fire.

Doar că nu-i făcea cu ochiul când pomenea de operația care o salvase pe Helen de la moarte „Ton petit curetage”{210}, spunea, cu o voce ştrengărească şi jovială ca şi cum ar fi găsit în aceste vorbe un fel de plăcere neîngăduită.. Helen primea orice vorbă rostită de această voce zglobie şi lătăreață drept o nouă insultă,. drept o nouă umilință. Nu mai avea febră. Se simțea foarte slăbită, dar era lucidă. Se instalase din nou în lumea reală. Dacă întorcea capul se putea privi în oglinda şifonierului. Îi făcea o oarecare plăcere când constata cât de mult slăbise, cât era de palidă, ce cearcăne mari şi vinete îi înconjurau ochii. Şi ochii… Fără viață, lipsiți de orice strălucire. Ar fi fost în stare să se pudreze, să-şi fardeze obrajii, să-şi dea cu puțin ruj pe buze, să-şi perie părul ca să devină iarăşi lucios şi să nu mai atârne în lațe. N-o făcea dintr-un fel de perversitate; prefera să se vadă aşa, galbenă şi răvăşită de suferință. „Ca pisicuța mea” gândea mereu. Ca pisicuța ce nu mai era decât un ghemotoc de zdrențe, făcute din piele lunecoasă… Încântătoarea pisicuța atât de plină de viață, transformată dintr-odată într-un lucru scârbos, ca acei rinichi, ca lucrul acela la care nu te puteai gândi şi pe care doamna Bonifay… Se cutremură. Şi vorbea despre „Ton petit curetage” ca şi cum ar fi spus „Ton petit amoureux”{211}. Era îngrozitor, ultima palmă. O detesta pe femeia aia infectă fiindu-i în acelaşi

timp oarecum recunoscătoare că era atât de oribilă. Grosolana şi voioasa ei vulgaritate era într-un anumit fel de rigoare în cazul în speță, nedistonând cu restul. Dar când doamna Bonifay ieşea din odaie, Helen începea să plângă, cu capul înfundat în perne, rupându-i-se inima de propria ei soartă.

Intrând pe neaşteptate în cameră, a doua zi după „le petit curetage", doamna Bonifay o găsi pe Helen cu fața şiroind de lacrimi. Sincer emoționată, se apropia de ea dorind s-o consoleze. Dar consolările ei miroseau, ca de obicei, a ceapă. Nu numai îngrețoşată, ci şi înciudată că cineva îndrăznise să dea buzna într-o nefericire pe care nu voia s-o împărtăşească cu nimeni, Helen îşi întorsese capul, şi când doamna Bonifay încercă cu tot dinadinsul să-i aline durerea, Helen clătină din cap şi o pofti să iasă din odaie. Doamna Bonifay şovăi o clipă, apoi îi dădu ascultare, dar nu înainte de a-i arunca o insultă care consta dintr-o remarcă mieroasă şi plină de subînțelesuri referitoare la scrisoarea pe care o adusese şi o aşezase pe perna lui Helen. De la *el*, nu începe vorbă. Are inimă bună, nimic, de zis.

Scrisoarea se dovedi a fi de la Hugh. *O vacanță la Paris! Din chilimia mea întunecată în care mă învârtesc printre tot felul de vechituri şi antichități. Te invidiez Helen! Dacă ai şti cât! Parisul în plină vară. Frumos şi plin de voioşie, aşa cum nici când nu poate fi acest oraş cu lungi drumuri înecate în ceață. Londra e veşnic îndoliată chiar când bate soarele. Tânjeşti după neechivoca strălucire a Parisului în lunile de vară. Cât aş dori să fiu şi eu acolo! În primul rând din punct de vedere egoist, pentru a mă putea afla alături de tine altundeva decât la Londra, în altă parte decât la Muzeu. Şi apoi în mod altruist, pentru tine, fiindcă mă nelinişteşte gândul că te ştiu singură la Paris. Teoretic când stau şi cuget, îmi dau seama că e cu totul improbabil să ți se întâmple ceva. Şi totuşi, şi totuşi… Mi-ar plăcea să mă aflu la Paris, ca o prezență protectoare şi invizibilă, aşa încât să nu-ți dai*

seama că exist, aşa încât devotamentul meu să nu te stingherească. Dar aş dori să ai mereu încrederea pe care ți-o dă faptul de a şti că nu eşti singur, că suntem doi. Nu spun că aş fi un tovarăş de nădejde dacă ar fi să dai de greu. (Uneori mi-e silă când îmi dau seama cât de nepriceput sunt). Dar poate că e mai bine să existe totuşi cineva. Şi eu nu ți-aş tăia calea, nu mi-aş impune prezența, nu te-aş stingheri cu nimic. Aş fi lângă tine ca şi cum n-aş fi, în afară de cazul când ai dori tu. Răsplata mea? Să stau în preajma ta, să te pot vedea şi auzi, răsplata unui om care iese afară dintr-o odaie prăfuită, păşeşte într-o grădină şi începe să privească pomii înfloriți şi să asculte murmurul izvoarelor.

Nu ți-am spus-o niciodată, căci mi-era frică că ai să începi să râzi şi poate că de fapt râzi acum, dar nu-mi pasă, căci în definitiv e vorba de râsul tău, dar adevărul e că adesea stau şi-mi depăn poveşti, poveşti în care mă aflu mereu alături de tine, alături de tine aşa cum ți-am scris că aş vrea să fiu acum la Paris. Să-ți port de grijă, să te feresc de rele şi să pot fi în schimb înviorat de farmecul tău, să fiu încălzit de flacăra ființei tale, să fiu orbit de strălucitoarea ta puritate…

Furioasă, ca şi cum ironia cuvintelor din scrisoare ar fi fost pusă la cale, Helen azvârli scrisoarea. Nu trecu însă mai mult de o oră până ce o luă din nou în mână şi începu să o recitească de la început până la sfârşit. La urma urmei, ideea că exista cineva care o iubea îi ținea de cald.

Capitolul XXXIX

11 septembrie 1934

Împreună cu Miller la un spectacol de filme ştiinţifice. Evoluţia ariciului de mare. Fecundarea, diviziunea celulelor, creşterea. O reeditare a celor văzute anul trecut, viziunea de coşmar a unei forţe vitale mult mai mare decât cea bergsoniană, o forţă vitală emanând dintr-un zeu ireductibil şi sumbru, mult mai sumbru, mai straniu şi mai violent decât cel imaginat de Lawrence. Materie primă care pe planul ei inuman reprezintă deja un produs finit. A urmat apoi un film cu viermi ce trăiesc în pământ. O împreunare ce durează săptămâni întregi, vierme hermafrodit lângă vierme hermafrodit într-un tub lung şi vâscos. Apoi un film neverosimil de frumos care înfăţişa viaţa muştelor ce se hrănesc cu mortăciuni. Ouăle. Larvele aflate în hoiturile în putrefacţie. Albe ca zăpada ca o turmă de mioare într-o pajişte. Fugind de lumină. Apoi, după cinci zile, timp în care au crescut, se bagă în pământ, se îngroapă şi produc un cocon. După încă douăsprezece zile, musca iese la iveală. Un fantastic proces de reînviere! Un organ aflat în cap se umflă ca un balon. Se umflă atât de tare încât pereţii crisalidei se sparg. Musca îşi croieşte drum afară zvârcolindu-se. Acum, în loc de a fi negativ fototropică, cum era în calitate de larvă, este pozitiv fototropică (un miracol incidental şi minor). Îşi croieşte, prin pământ, un drum spre lumină. Când ajunge la suprafaţă o poţi efectiv vedea pompându-şi aer în corpul ei moale şi ud, netezindu-şi aripile mototolite, infuzându-şi sânge în vene. Un spectacol uluitor şi

emoționant.

L-am întrebat pe Miller: Ce influență poate avea răspândirea unor cunoştințe de felul acestora? Cunoaşterea unei lumi, incomparabil mai neverosimilă şi mai frumoasă decât toate închipuirile făuritorilor de mituri. O lume care, numai cu câțiva ani în urmă, era cu totul necunoscută, cu excepția câtorva oameni. Ce consecințe va avea când va fi descoperită de toată lumea? Miller a râs. Efectele vor fi exact atât de mari sau exact atât de mici după cum vor dori oamenii. Cei care preferă să se gândească la sexualitate şi la bani, vor continua să se gândească la sexualitate şi la bani. Oricât de tare ar trâmbița filmele slava creatorului. Ideea naivă că în împrejurări favorabile, oamenii se comportă, în mod automat şi inevitabil, bine, va dăinui. A insistat din nou asupra faptului că materia brută trebuie prelucrată. Oamenii vor continua să creadă într-un progres care se produce automat, fiindcă doresc să se mângâie cu ideea că o asemenea absurditate poate exista. E o idee atât de liniştitoare. Liniştitoare fiindcă pot da vina pe altcineva sau pe altceva decât pe ei înşişi, pentru tot ceea ce n-au izbutit să îndeplinească.

Capitolul XL

Decembrie 1933

La Colon luară o birjă şi se plimbară pe înserat de-a lungul falezei. Leşioasă ca un ochi de peşte enorm, marea se întindea la picioarele lor de-ai fi zis că e moartă. Proiectându-se pe un asfinţit de carte poştală, palmierii disproporţionat de înalţi şi de subţiri păreau emblemele unei resemnate deznădejdi şi aerul cald îţi îmbâcsea nările ca o scamă udă. Înotară câtăva vreme în călduţul ochi de peşte şi apoi se întoarseră spre oraşul peste care se lăsa noaptea.

Cei bogaţi aveau la dispoziţie, pentru zece dolari, după cină, cabarete, unde se reprezentau spectacole de revistă, băuturi costisitoare şi prostituate cu piele autentic albă. Săracii găseau în străzile dosnice mulatre aşezate în pragul uşilor, care dădeau direct în dormitoare cu lumina aprinsă.

„Dacă am fi nişte oameni într-adevăr conştiincioşi" spuse Anthony, când se îndreptau la o oră târzie, spre hotel „cred că ar trebui să mergem să ne infectăm cu puţin sifilis".

Duhnea a năduşeală, a alcool, a gunoaie, a putreziciune şi a parfum ieftin; a doua zi dimineaţa Canalul, marile ecluze, vaporul care suia dintr-un ocean ca să coboare apoi în celălalt. Cu zâmbetul lui anatomic, Mark spuse că fusese nevoie de eforturi supraomeneşti ca să ne ajungă la această realizare menită să transporte târfe şi whisky, pe mare şi nu pe uscat, de la Colon la Panama.

Vaporul lor se îndreptă spre nord. Din două în două

zile făcea o escală într-un mic port pentru a lua marfă. Din maldărul de banane luat la San-Jose, un păianjen mare cât pumnul şi păros îşi croi drumul spre cabina lor. În largul portului Champerico, când bărcile veneau spre vapor încărcate de saci de cafea, un indian căzu în apă şi se înecă.

Noaptea părea că nu vaporul se mişcă, ci stelele. Se urcau încet, oblic, rămâneau atârnate când ajungeau în punctul culminant al traiectoriei lor, apoi, luându-şi elanul, coborau, căutându-şi drumul când la dreapta, când la stânga, şi apoi o luau iar de la cap, urcându-se din nou spre zenit. „Te cam ameţeşte", spuse Anthony, „dar e frumos."

O inovație în materie de mecanică celestă. Puteai sta trântit şi privi la nesfârşit stelele.

În vocea lui Staithes străbătu o notă de amară satisfacție, când îi spuse lui Anthony că în două zile vor ajunge la Puerto San Felipe.

Puerto San Felipe era un sat făcut din colibe şi din nişte barăci de lemn aşezate la malul apei, pentru depozitarea cafelei. Omul de încredere pe care îl avea Don Jorge în port îi ajută să se descurce la vamă. Un spaniol pur sânge, mai mult mort decât viu din cauza maladiilor tropicale, care se purta totuşi extrem de curtenitor. „Casa mea e casa Domniilor Voastre" le spuse în timp* ce se urcau pe cărarea ce mergea pieptiş spre bungaloul lui. „Casa mea e casa Domniilor Voastre."

Veranda era năpădită de orhidee şi printre crengile lor se aflau nenumărate colivii cu papagali mici şi verzi, care piuiau întruna.

„O femeie suptă la față, îmbătrânită înainte de vreme şi obosită, îngrozitor de obosită, muncită peste puteri, ieşi din casă târându-şi picioarele, pentru a le ura bun venit şi a le cere dinainte iertare pentru felul cum putea să-i primească. Puerto San Felipe era doar un târguşor, unde nu se găsea mare lucru; şi în afară de asta, spuse

ea, copilul ei nu se simțea bine, nu se simțea deloc bine. Mark o întrebă ce se întâmplase. Femeia îl privi, cu nişte ochi în care nu se citea nimic altceva decât o mare oboseală, şi răspunse într-o doară că avea febră; febră şi dureri de cap.

Intrară cu ea în casă şi femeia le arătă o fetiță care zăcea pe un pat de campanie. Îşi răsucea capul când într-o parte, când în alta, neîncetat ca şi cum ar fi căutat, dar mereu în zadar, un locşor mai răcoros pe care să-şi poată pune obrajii, o poziție în care să găsească o alinare. Odaia era plină de muşte şi din bucătărie venea un miros de peşte prăjit. În timp ce se uita la fetiță, Anthony îşi aminti de Helen, aşa cum o văzuse în acea zi pe acoperiş, răsucindu-şi capul în chinurile voluptății.

„Cred că e vorba de o mastoidită", spuse Mark. „Sau, poate, meningită."

În timp ce vorbea, copila scoase de sub aşternut brațele ei firave şi, luându-şi capul în mâini, începu să se zvârcolească mai tare, lungindu-se când pe o parte, când pe alta, ca în cele din urmă să înceapă să urle îngrozitor.

Papagalii de pe terasă răspunseră, începând şi ei să țipe care mai de care şi hărmălaia creştea, devenind din ce în ce mai mare, mai asurzitoare.

„Potoleşte-te, potoleşte-te", spunea mama întruna, la început cu duioşie în glas, apoi din ce în ce mai aspru, rugând copilul, îndemnându-l, poruncindu-i să nu mai zbiere, să nu-l mai doară. Răcnetele continuau şi capul se răsucea pe pernă când pe o parte, când pe alta.

Chinuiți de voluptate, chinuiți de durere. Lăsați în voia propriei lor epiderme, a mucusului, în voia rețelei nervoase.

„Potoleşte-te, potoleşte-te" repeta femeia, aproape cu ciudă în glas. Se aplecă deasupra patului şi cu forța trase în jos brațele ridicate ale fetiței; apoi ținând într-o mână cei doi pumnişori, îi puse cealaltă mână pe cap,

căznindu-se să-l imobilizeze pe pernă. Fetița continua să urle şi să se zvârcolească, ca să scape. Mâna osoasă a femeii se încleşta în jurul pumnilor fetiței şi cu cealaltă îi apăsa mai tare fruntea. Dacă ar fi putut prin forță să pună stavilă manifestărilor durerii, poate durerea însăşi ar fi încetat să existe, poate copilul ar fi încetat să zbiere, poate s-ar fi ridicat în capul oaselor, ar fi zâmbit şi ar fi fost din nou sănătos.

„Potoleşte-te, potoleşte-te" îi porunci iarăşi, vorbind printre dinți.

Făcând un mare efort, copilul îşi descătuşa brațele din strânsoarea degetelor care le apucaseră ca nişte gheare; îşi luă iar capul în mâini. Înainte ca femeia să poată să le desprindă iarăşi, Mark îi puse mâna pe braț. Femeia întoarse capul şi-l privi.

„E mai bine să-i dai pace" spuse el.

Supusă, femeia se ridică şi se îndreptă spre uşa care dădea spre verandă. Mark şi cu Anthony o urmară. Nu era nimic, absolut nimic, de făcut.

„Mi casa es suya".{212}

Din fericire nu era. Copilul nu mai țipa, dar ce era de făcut cu mirosul de peşte prăjit, cu papagalii de pe terasă năpădită de orhidee...? Mark refuză politicos invitația de a prânzi cu ei înainte de amiază. Porniră iar mergând pe jos sub un soare apăsător.. Câțiva „mozos"{213} încărcaseră bagajele lor pe catârii de povară şi înşeuaseră pe cei pe care aveau să călărească. Dobitoacele stăteau la umbra unui copac Anthony şi Mark îşi puseră la cizme nişte pinteni enormi şi încălecară.

Cărarea pornea de la malul mării urca şerpuind trecând printr-o junglă argintată şi ruginită de secetă. Stând drept şi țeapăn între oblâncii înalți ai şeii, Mark citea *Timon* din *Atena*, într-o ediție de buzunar a tragediilor lui Shakespeare. De fiecare dată când întorcea o pagină, dădea pinteni; câțiva metri catârul urca ceva mai repede, apoi mergea iarăşi domol ca mai

înainte.

În hotelul de la Tapatlan, unde înnoptaseră, Anthony fu muşcat, pentru prima dată în viaţa lui, de ploşniţe şi a doua zi avu o criză de dizenterie... După patru zile se simţi destul de în puteri ca să iasă şi să vadă oraşul. Ultimul cutremur dărâmase biserica. De bârne atârnau, ca nişte prune coapte înghesuite pe crengi, ciorchini imenşi de lilieci cu aripile strânse. Un băieţel indian, îmbrăcat numai în zdrenţe şi cu picioarele goale, mătura mizeria de pe jos; în altar, nişte sfinţi baroci cu braţele întinse în lături, gesticulau într-un împietrit paroxism de devoţiune. Ieşiră din biserică şi se îndreptară spre piaţă, unde nişte femei cu feţele lor oacheşe, acoperite cu broboade negre, stăteau pe vine în praf lângă nişte grămăjoare de fructe şi de legume veştede. Carnea de pe tejgheaua măcelarului era acoperită de o crustă de muşte. Clătinându-şi ritmic lungile lor urechi, măgăruşii treceau păşind cu copitele lor mici repede şi fără zgomot prin praf. Femeile umblau prin piaţă tăcute, purtând pe cap canistre de gaz pline cu apă. De sub borurile pălăriilor, ochi întunecaţi priveau străinii, lucind enigmatic ca cei ai reptilelor. Nu puteai şti ce gândeau; păreau lipsiţi de orice curiozitate, de orice interes, păreau că nici măcar nu vad ceea ce priveau.

„Sunt obosit" spuse Anthony. Nu se depărtaseră prea mult de hotel, dar la Tapatlan până şi faptul de a trai şi de a fi conştient, reprezenta o enormă oboseală. „Când o fi să mor" continuă după un moment de tăcere, „în această parte a iadului o să mă trimită. Mi-am dat seama de la prima vedere."

Barul hotelului se afla într-o odaie întunecoasă ce aducea a criptă, cu un tavan boltit susţinut în centru de un stâlp de cărămidă, disproporţionat de gros faţă de înălţimea lui, pentru a rezista la cutremure. „Ca o botniţă saxonă" zise Mark şi îl lăsă acolo pe Anthony, aşezat într-un scaun de răchită, căci el se duse sus ca să-şi ia o batistă.

Proptit de bar, un tânăr mexican îmbrăcat în pantaloni de călărie şi purtând o enormă pălărie de fetru pe cap, povestea proprietăresei, lăudându-se cu isprăvile lui, despre aligatorii pe care îi împuşcase în mlaştinile de la gura râului Coppalita, despre felul dârz cum se purtase cu indienii care veniseră să culeagă cafea pe moşia lui şi despre banii pe care se aştepta să-i obțină când îşi va vinde recolta.

„E cam afumat" gândi Anthony în timp ce îl asculta şi îl privea de pe scaunul unde stătea; se amuza contemplând spectacolul, când tânărul se întoarse spre el şi se înclină reverențios, cu gesturile măsurate ale unuia care este atât de beat, încât trebuie să se gândească bine înainte de a face orice mişcare. Îl întrebă pe cavalerul venit de pe alte meleaguri dacă dorea să bea cu el un pahar de *tequila*{214}. Oboseala îl făcu pe Anthony să se bâlbâie în spaniolă mai mult decât de obicei. Eforturile lui menite să explice celuilalt că nu se simțise bine, că alcoolul nu era indicat, dădură greş şi în curând nu mai izbuti decât să pronunțe nişte fraze incoerente. Tânărul îl asculta, fixându-l tot timpul cu nişte ochi negri lucioşi ca ai indienilor, dar spre deosebire de ai lor, cu priviri expresive şi care dovedeau că era capabil să înțeleagă. Ochi de european, în care se putea citi un interes puternic şi pătimaş, o atenție concentrată. Anthony continua să mormăie ceva când, pe neaşteptate. În ochii, tânărului se ivi o strălfulgerare periculoasă; o expresie de furie contorsiona chipul lui frumos şi încheieturile mâinilor puternice şi hrăpărețe deveniră dintr-odată albe ca varul, ca şi cum sângele ar fi încetat să circule. Tânărul înainta spre Anthony amenințător.

„Usted me disprecia"{215} zbieră.

Mişcarea pe care o făcu, furia din glasul lui, îl sperie pe Anthony, care tresări cuprins de panică. Se ridică cum putu în picioare şi din spatele scaunului, începu să dea explicații pe un ton pe care îl dorise calm şi

împăciuitor, dar care, în ciuda tuturor eforturilor lui menite să mențină vocea la un diapazon grav şi ferm, nu izbuti, aşa că se disculpă gâfâind, cu o voce care tremura şi devenea din ce în ce mai piţigăiată. Spuse că nu-i trecuse prin minte să disprețuiască pe cineva, că era doar o chestiune – căută termenul medical şi nu fu în stare să găsească altceva decât durere de stomac – doar o chestiune de *un dolor en mi estomago*.{216}

Din cine ştie ce motiv cuvântul *estomago* i se păru tânărului insulta cea mai cumplită şi mai imposibil de suportat. Urlă ceva de neînțeles, dar evident o ocară, îşi băgă mâna în buzunarul de la pantaloni şi în timp ce proprietara hotelului striga după ajutor, se îndreptă spre Anthony cu un revolver în mână.

„Nu trage, nu trage!" țipă Anthony, fără să-şi dea măcar seama de ceea ce spunea; apoi cu o nemaipomenită agilitate o zbughi din colțul unde se afla, ca să se adăpostească după stâlpul masiv din mijlocul încăperii.

Timp de o clipă tânărul dispăru din câmpul lui vizual. Dar dacă avea să vie pe nesimțite, mergând în vârful picioarelor? Anthony îşi închipui revolverul, apărând de după stâlp drept în fața lui; sau poate avea să iasă din spate şi atunci avea să simtă țeava drept în coastă şi avea să audă o explozie îngrozitoare şi apoi… Îl cuprinse o groază atât de mare care nu se deosebea cu nimic de o durere intolerabilă; inima începu să-i bată mai tare decât îi bătuse vreodată, şi simți că e pe punctul să-i vină rău. Izbutind să-şi domine spaima printr-o altă spaimă mai mare, scoase capul de după stâlp. Tânărul se afla la numai doi metri de el şi privea fix şi grozav de fioros stâlpul, Anthony îl văzu făcând un salt şi zbieră disperat, cerând ajutor. Scoase din nou capul de cealaltă parte a stâlpului, se retrase spre stânga, apoi din nou spre dreapta. Nu poate să meargă aşa la infinit gândi, nu mă țin băierile. Gândul că pistolul putea să apară din dosul stâlpului îl sili să scoată iar capul şi să

se uite.

Tânărul făcu o mişcare şi Anthony se ascunse din nou în stânga stâlpului.

Ceea ce îl înspăimânta mai tare era zgomotul pe care avea să-l facă împuşcătura. Zgomotul acela teribil, brusc şi anihilant ca zgomotul exploziei ce avusese loc cu ani în urmă. Pleoapele i se încordaseră şi tremurau de la sine, gata să se închidă, în aşteptarea oribilei întâmplări. Genele se zbănţuiau în faţa ochilor şi când scoase capul văzu ca printr-un fel de ceaţă uşa deschizându-se şi pe Mark traversând repede încăperea şi apucându-l pe tânăr de braţ. Pistolul se descarcă. Amplificată de ziduri şi de tavan, detunătura făcu un zgomot asurzitor. Anthony ţipă o dată tare, ca şi cum ar fi fost rănit şi, închizând ochii, se lipi de stâlp. Nu-şi mai dădea seama de nimic altceva decât de o senzaţie de greaţă şi de durere în organele genitale, de senzaţia că măruntaiele se făcuseră ghem. Aştepta, nemaifiind decât întruchiparea însăşi a unei spaime anticipate, spaima de o nouă detunătură. Aştepta, aşa i se păru, de ore întregi. Voci înfundate duceau tratative pe care nu le înţelegea. Când simţi că cineva îi atinse umărul, tresări. Zbieră iar „Nu trage, nu trage” şi ridicându-şi pleoapele care tremurau încă de dorinţa de a clipi, îl văzu pe Mark Staithes demonstrând cu fiecare muşchi de pe faţă că se amuza zâmbindu-i amical.

„Primejdia a trecut” zise el, poţi ieşi.

Simţindu-se profund ruşinat şi umilit, Anthony ieşi din ascunzătoare şi-l urmă pe Mark. Tânărul mexican era din nou la bar şi se pusese iar pe băut. Când îl văzu apropiindu-se, se ridică şi cu braţele deschise le ieşi în întâmpinare: „*Hombre*”{217} îi spuse lui Anthony, strângându-i afectuos mâna „*Hombre*”.

Anthony nu-şi amintea să se fi simţit vreodată atât de umilit.

Capitolul XLI

15 septembrie 1934

În timpul ultimelor zile am meditat îndelung asupra unei fraze a lui William Penn{218}: *Forța poate supune, dar Iubirea câştigă; şi cel care iartă primul va fi încununat cu laur*".

Forța poate supune. Văd înaintea ochilor oameni făcând uz de forță. În primul rând lupta corp la corp. Cu pumnii cu şişurile, cu bâtele, cu biciul. Trupuri brăzdate de urme roşii sau albicioase. Răni deschise, vânătăi, oase rupte care ies prin piele ca dinții unui fierăstrău, fețe omeneşti înfiorător de umflate, năclăite de sânge. Apoi încerc să-mi închipui cum aş simți în propriul meu trup durerea produsă de un deget zdrobit, de lovituri de bâtă sau de bici primite în plină față, cumplita arsură a unui fier înroşit. Toate actele de brutalitate şi torturile efectuate de cei pe care îi vezi în fața ochilor. Şi apoi forța exercitată de la distanță. Gloanțe de mitralieră, explozii, gaze asfixiante sau vezicante, incendii.

În final, forțe luând forma constrângerii economice. Copii lihniți de foame, cu burți umflate ca nişte butii, cu brațe şi picioare subțiri ca scobitorile. Femei bătrâne la treizeci de ani. Şi toate cadavrele ambulante, care aşteaptă tăcute, la colțuri de stradă în Durham sau Soutti Walles, târându-şi paşii prin noroaie.

Da, forța poate supune. Supune omorând, rănind, prin foamete şi teroare. Văd înaintea ochilor fețe înspăimântate, josnicele gesturi dictate de slugărnicie. Patronul stând la birou şi bruftuluindu-şi inferiorii. Funcționarii îndoindu-se din şale sub amenințarea

concedierii. Forța – actul prin care se neagă violent țelul final, unirea dintre oameni.

„Forța poate supune, dar Iubirea câştigă". Îmi depăn aventurile lui Penn printre Pieile Roşii. Îmi amintesc cum Miller ştiu să spulbere bănuielile indienilor din satele de la munte, care îl priveau ostil. Mă gândesc la quakerii în timpul foametei din Rusia; la Elisabeth Fry{219} şi la părintele Damien{220}.

Apoi meditez la modul cum iubirea poate fi transpusă în domeniul politicii. La insistența cu care Campell-Bannermann{221} a cerut să fie despăgubite statele din Africa de Sud tocmai când protestele erau în toi, căci erau mulți cei care se situau pe post de Casandră, ca Arthur Balfour{222} „om cu scaun la cap şi cu simțul realității". Iubirea câştigă chiar când se află într-o constituție politică bine concepută, deşi greoi şi încâlcit redactată. *Cel care iartă primul va ji încununat cu lauri*. În Africa de Sud englezii au iertat celor pe care i-au năpăstuit – lucru care este doar ceva mai puțin greu decât cel de a ierta celor care te-au năpăstuit – obținând astfel un premiu pe care nu l-ar fi putut câştiga dacă ar fi continuat politica de asuprire. Nimeni n-a mai câştigat niciun premiu de când s-a terminat ultimul război, fiindcă niciunul dintre combatanți n-a iertat încă pe cei pe care i-a nedreptățit sau pe cei care l-au nedreptățit.

Aplicată în mod consecvent la orice situație, iubirea câştigă întotdeauna. Este un fapt demonstrat empiric. Iubirea este cea mai bună politică. Cea mai bună nu numai în ce priveşte pe cei iubiți, dar şi pentru cei care iubesc. Căci dragostea îşi generează propria ei energie. Produce mijloacele prin care politica ei poate fi pusă în practică. Pentru ca să poți continua să iubeşti, e nevoie de răbdare, de curaj, de capacitatea de a îndura. Dar procesul iubirii generează mijloacele prin care iubirea îşi poate urma cursul. Dragostea câştigă, fiindcă de dragul celui iubit, cel care iubeşte este răbdător şi curajos.

Şi ce iubim? Bunătatea, sau valențele de bunătate

existente în toate fiinţele omeneşti – existente chiar şi în cei care s-au înglodat mai adânc în refuzul de a valorifica acest potenţial de bunătate mai ales în raporturile cu cel care iubeşte. Dacă este suficient de mare, iubirea poate anihila frica aflată în inimile celor mai înverşunaţi şi mai neobosiţi duşmani.

Sfârşesc prin a izola ideea de bunătate, păstrând-o în faţa ochilor minţii mele. Bunătatea imanentă, în ce priveşte valenţele ei, transcendentă, considerată ca un ideal înfăptuit; putând fi concepută în deplina ei perfecţiune, dar fiind de asemenea susceptibilă de a fi pusă în practică, de a fi cel puţin parţial înfăptuită în orice situaţie în care ne-am putea afla. „Ideea de bunătate" este o expresie inadecvată, căci de fapt este vorba de un întreg sistem conceptual şi sentimental. Acest sistem total îi menţin, imobilizându-l înaintea ochilor, percepându-l simultan ca un întreg. Îl menţin în faţa ochilor fără a face uz de cuvinte sau de imagini, nediscursiv ca o calitate simplă şi unică. Îl menţin aşa şi până la urmă sunt nevoit să recurg iarăşi la cuvinte, să mă întorc din nou (dar înviorat, mai conştient decât înainte, mai îmbelşugat) la viaţa de toate zilele.

17 septembrie 1934

Helen m-a rugat s-o ajut să primească pe sora şi pe cumnatul ei, care au venit din India să-şi petreacă concediul în Anglia. Am fost obligat să-mi pun fracul – pentru prima oară anul ăsta – fiindcă Colin nu-şi putea permite să apară la teatru sau la restaurantul Savoy altfel decât cu cravată albă. Seara petrecută cu ei m-a deprimat. Joyce arăta rău, slăbită şi îmbătrânită înainte de vreme. Colin privea pe furiş, părând interesat de femeile cu trupuri mai fragede şi mai plinuţe. Joyce, geloasă şi cicălitoare; Colin furios că era legat de ea şi de copii, ţinând-o de rău pe nevastă-sa pentru regulile

înscrise în propriul lui cod moral, care nu-i îngăduie să facă pe craiul, aşa cum ar fi dorit-o. Fiecare din ei manifestă o intoleranță cronică față de celălalt. Din când în când o explozie de nemulțumire, schimburi de cuvinte tăioase şi disprețuitoare. Colin mai avea şi alte ofuri. În Anglia, aşa i se părea, oamenii nu se purtau cu respectul cuvenit față de ofițeri şi de persoanele din înalta societate. Şoferii erau obraznici, oameni de rând îl înghionteau pe stradă. „Şi asta se cheamă țară pentru albi (cuvintele astea fură rostite în timpul antractului, când dăduse pe gât un al doilea pahar de whisky). Nu e. Mai bine la Poona, mult mai bine acolo."

M-am gândit că avem toți câte o Poona în chip de bârlog în care să putem intra ca să nu mai vedem realitatea dezagreabilă din jurul nostru. Pericolul, aşa cum a arătat mereu Miller, este ca meditația însăşi să nu devină un asemenea bârlog. Quietismul poate să devină doar o îngăduință față de tine însuți. Harul echivalent cu masturbația. Masturbația este ridicată la un rang superior de misticul amator care o practică, deoarece o botează cu toate numele sacre pe care le găseşte în religie şi în filosofie. „Viața contemplativă" poate constitui un succe-daneu intelectual şi sofisticat pentru Marlene Dietrich: un subiect pentru reverii erotice la apusul soarelui. Meditația – prețioasă nu ca un scop demn de a fi îndrăgit, ci numai ca un mijloc pentru a efectua transformări care sunt de dorit în domeniul personalității şi a modului, de existență. A duce o viață contemplativă nu înseamnă să trăieşti în cine ştie ce delicioasă, voluptoasă şi măgulitoare Poona. Înseamnă a trăi la Londra, dar nu cum trăiesc derbedeii.

Capitolul XLII

20 şi 21 iulie 1914

Momentul potrivit, momentul favorabil pentru a-i mărturisi lui Brian adevărul – sau cel puțin atâta adevăr cât îi convenea lui Anthony să-i spună – nu părea deloc să se ivească. Prima seară fu exclusă din capul locului – căci Anthony crezu de cuviință să-şi acorde un răgaz, fiindcă bietul Brian părea atât de bolnav şi de obosit. În timpul cinei şi chiar după ce se termină masa, menținu conversația pe un ton impersonal, străduindu-se să fie cât mai amuzant. Îi vorbi lui Brian despre cartea lui Sorel{223} *Reflexions sur la violence*. O lectură nu prea liniştitoare pentru fabieni! Oare Brian văzuse cum iubitul său Bergson fusese înțepat şi desumflat de Julien Benda{224}? Şi ce părere avea de versurile albe ale lui Lascelles Abercrombie{225}? Dar despre ultimul volum al lui Gilbert Cannan{226}? A doua zi dimineață, porniră să facă o plimbare pe Langdale Pikes. Niciunul dintre ei nu era antrenat. Dar în ciuda faptului că i se tăia răsuflarea şi că inima îi bătea în piept să i se spargă, Brian grăbea pasul cu un fel de hotărâre spartană, pe care Anthony o găsi la început absurdă, ca până la urmă să o considere exasperantă. Când ajunseră acasă, spre sfârşitul după amiezii, erau amândoi frânți de oboseală. Pe deasupra Anthony era furios. După ce se odihni şi luă masa, proasta lui dispoziție se mai atenua. Dar îi era totuşi imposibil să se poarte cu Brian altfel decât ca un om dispus să ierte, dar care nu uită că are şi el demnitatea lui. Şi demnitatea lui era vădit incompatibilă cu faptul de a-i spune lui Brian un

anumit adevăr. Petrecură seara împreună, dar fără ca vreunul dintre ei să scoată o vorbă. Anthony citea, timp în care celălalt străbătea camera în lung şi în lat, pândind parcă un prilej să vorbească, prilej pe care Anthony hotărâse dinainte să nu i-l dea, prefăcându-se cu totul absorbit de ceea ce citea.

A doua zi dimineața Anthony fu trezit brusc de ideea profund dezagreabilă că timpul trecea şi că trecea nu numai pentru el, ci şi pentru Joan şi Brian.

Dacă Joan, cuprinsă de nerăbdare, nu se va ține de promisiunea făcută şi-i va scrie lui Brian? În afară de asta, cu cât va amâna mai mult inevitabila explicație, cu atât Brian avea să i-o ia în nume de rău.

Pretextând că îl rosese bocancul, se hotărî să nu-l însoțească pe Brian în excursia lui matinală şi după ce stătu să-l privească urcând panta abruptă ce pornea din dosul casei lor, se aşeză la masă ca să-i scrie lui Joan. Mai bine zis pentru a încerca să ticluiască o scrisoare, căci în fiecare ciornă se afla o greşeală fie de un tip, fie de altul, ambele expunându-l însă unei anumite primejdii. Dacă insista prea mult asupra respectului şi afecțiunii pe care i-o purta, sentimente ce-l făcuseră să-şi piardă capul în blestemata aia de seară când o condusese acasă, risca să i se răspundă că atâta respect şi atâta afecțiune întovărăşită de un impuls violent, însemna de fapt dragoste şi acest lucru îl absolvea de vina (deoarece, cel puțin după opinia curentă, dragostea justifică orice acțiune) de a-l fi trădat pe Brian. Dacă, dimpotrivă, punea prea mult accentul pe un acces de temporară nebunie, se afla din nou încolțit. Joan se putea socoti jignită, se putea plânge lui Brian, doamnei Foxe, prietenilor şi cunoscuților, într-un cuvânt putea să asmuță toată lumea împotriva lui, denunțându-l drept un derbedeu, un fustangiu ordinar şi câte şi mai câte. După ce petrecu trei ore întregi rupând o duzină de foi de hârtie, i se păru că până şi cea mai bună ciornă nu putea fi copiată şi expediată lui Joan. O puse

înciudat deoparte şi aşa exasperat cum era, aşternu dintr-un condei o scrisoare adresată lui Mary în care o făcea cu cu şi cu oţet. Blestemata! Ea purta întreaga vină. Făcuse rău cu bună ştiinţă... Exploatase cu neruşinare dragostea pe care i-o purta... *Te-ai purtat cu mine ca şi cum aş fi fost un animal pe care-l poţi chinui numai fiindcă aşa ai tu chef*... Frazele ţâşneau din vârful peniţei. *Scrisoarea asta înseamnă adio*, scrise în încheiere, şi chiar aşa şi gândea, dar numai pe jumătate convins de frazele dramatice pe care le aşternea pe hârtie. *Nu vreau să te mai văd niciodată. Niciodată.* Dar o ceartă, gândea cu cealaltă jumătate a minţii lui, o ceartă se poate sfârşi şi printr-o împăcare. Îi va da o lecţie. Şi pe urmă, dacă Mary va începe să se poarte ca lumea, şi dacă îşi va da seama că pur şi simplu nu poate trăi fără ea. Închise plicul şi porni pe dată la poştă, mergând cu paşi grăbiţi, ca să expedieze scrisoarea. Această hotărâre luată şi pusă în aplicare îi îngădui să se mai înalţe în proprii lui ochi. În timp ce se întorcea acasă, hotărî, de data aceasta în mod definitiv, că va vorbi cu Brian chiar în acea seară şi apoi, după ce va vedea cum priveşte Brian lucrurile, îi va scrie din nou lui Joan, a doua zi dimineaţa.

Brian veni acasă la ora şase, încântat de vitejia lui căci mersese mai departe ca oricând şi se urcase pe vârful mai multor dealuri decât înainte. Deşi vorbea cu înflăcărare despre isprava lui, arăta îngrozitor, absolut vlăguit. Privind faţa lui Brian atât de bine cunoscută, care, deşi transfigurată de zâmbetul radios, părea totuşi atât de înfiorător de obosită şi de scofâlcită, Anthony simţi din nou emoţia din seara revederii: îngrijorare pentru un vechi prieten, dorinţa de a-l ajuta, profunda compătimire pentru suferinţa la care era supusă o fiinţă omenească, şi mai ales un chinuitor sentiment de vinovăţie faţă de prietenul lui, şi de responsabilitate faţă de acest om. Dacă i-ar fi mărturisit pe dată lui Brian ce avea pe suflet ar fi scăpat de această apăsătoare durere

şi ar fi fost în stare să dea frâu liber sentimentelor lui, dar şovăi; tăcu. În răstimp de câteva clipe, datorită unui proces fulgurant efectuat de o chimie psihologică, compătimirea şi îngrijorarea se amalgamară cu sentimentul de vinovăție producând un fel de furie. Da, era efectiv supărat pe Brian fiindcă părea atât de obosit, fiindcă era atât de nefericit, fiindcă avea să fie şi mai nefericit în clipa când avea să afle adevărul.

„Niciun om în toate minţile nu face eforturi care sunt peste puterile lui îi spuse tăios lui Brian şi-l duse în casă, silindu-l să se odihnească înainte de cină.

După ce luară masa se duseră în grădină şi aştern ură o pătură pe peluza din fața casei. Se aşezară amândoi şi priviră cerul care în momentul când ieşiseră ei afară părea încă verde ca apoi să devină albastru, din ce în ce mai albastru în acea seară de vară.

A sosit momentul, gândi Anthony simțind cum i se strânge inima; nu se mai putea face nimic. Tăcu o bună bucată de vreme, pregătindu-şi fraza cu care avea să înceapă, încercând rând pe rând toate formulele care îi veniră în minte. Şovăia, întrebându-se dacă era mai bine să-i spună dintr-odată tot ce avea de spus, sau dacă era mai nimerit să o ia pe ocolite, pregătind oarecum victima pentru şocul final.

Dar înainte de a se decide cum anume avea să-şi înceapă mărturisirea, Brian începu să vorbească, bâlbâindu-se. Era evident că şi el aşteptase momentul potrivit ca să-şi descarce sufletul. Anthony se simți uşurat. Totuşi, în adâncul conştiinței se ivi un sentiment de cumplită derută când îşi dădu seama că în loc să vorbească, aşa cum îşi pusese în gând, ca un om smerit hotărât să-şi mărturisească păcatele, i se cerea să facă pe duhovnicul şi să-l îndrumeze pe Brian. I se cerea să asculte din nou povestea pe care o aflase mai de mult din gura lui Joan, povestea pe care împodobită cu imaginea sfintei Monica şi gluma despre reacții uterine i-o istorisise cu umor lui Mary Amberley. Avea

să asculte cât de umilitor, cât de chinuitor i se părea prietenului lui faptul de a nu fi în stare să fie stăpân pe propriul său trup, de a nu fi în stare să alunge dorințele pe care le considera nevrednice de dragostea ce o nutrea pentru Joan. Sau, poate, precizase Brian, evocând o imagine dintr-o poezie de Meredith – marele vulcan care aruncă bulgări învăpăiați de pământ în înaltul cerului – poate nu erau nevrednice atunci când împrejurările ar fi îngăduit ca aceste porniri năvalnice să-şi afle locul firesc în complexul sistemului alcătuit de o căsătorie perfectă, dar erau netrebnice atâta vreme cât nu le era încă îngăduit să se manifeste pe față, netrebnice în măsura în care puteau sfida poruncile dictate de o minte clarvăzătoare.

„Am fost nevoit s-s-o rup la f-fugă" explică Brian. „A tt-trebuit ss-ă mă mut cu c-corp cu tot la mare distanță. Fiindcă nu mai eram în ss-stare ss-ă mă c-cc… u cuvântul „controlez" nu izbuti să i se ivească pe buze, şi Brian fu nevoit. să se mulțumească cu o frază mai puțin expresivă „ssă mă port pp-precum aş fi dorit. Îți e ruşine c-când îți dai seama c-cât de slab p-poți fi."

Anthony dădu aprobator din cap. Slab în a lua hotărârea de a săruta femeia iubită, şi tot atât de slab când era vorba de a pune capăt unei experiențe agreabile, deşi poate că în ultimul caz nu era numai slăbiciune, caracterizată printr-un minus, ci de un lucru pozitiv, de o bucurie perversă aflată în înfăptuirea unui lucru pe care îl ştii stupid, nociv, rău.

„Dar dacă îți dai seama c-că nu te pp-poți stăpâni", continuă să spună Brian „c-cred c-că e mai sănătos să o iei la g-goană. Mai bine d-decât să te b-bagi în cine ştie ce încurcă-cături c-are pot fi evitate."

„De acord", spuse Anthony, întrebându-se în sinea lui de ce oare nu ascultase de impulsul de a coborî la Kendal şi de a lua trenul spre Londra.

„Şi nu e v-vorba numai de tine ci şi de alții. Îi b-bagi şi pe ei în înc-curcătură." Stătu multă vreme fără să mai

scoată vreo vorbă. Apoi încet şi cu anevoie începu să explice că cea mai mare calitate a lui Joan era naturaleţea ei, un lucru admirabil şi fermecător. Avea forţa elementelor din natură şi spontaneitatea lor; era caldă, ca natura, generoasă şi de o profundă inocenţă. Îţi amintea de o pajişte în plină vară, de un pom înflorit, de o pasăre care iese din apă şi se furişează printre trestii, cu penele ude şi lucioase şi cu ochii scânteietori. O iubea mai ales pentru această naturaleţe, fiindcă era exact opusă şi complementară intelectualismului lui şi scrupulelor care îl măcinau. Dar tocmai din cauza acestei calităţi îi fusese cu neputinţă lui Joan să înţeleagă de ce prezenţa ei era atât de periculoasă pentru el, de ce considerase necesar să stea departe de ea. Fusese rănită de această retragere, gândise că se îndepărtase fiindcă n-o iubea; în vreme ce adevărul era…

Adevărul era, îşi spuse Anthony, găsind un fel de consolare şi o reînviere a sentimentului lui de superioritate, în gândurile batjocoritoare şi cinice care i se iviră în minte, adevărul era că fata era însetată de sărutări, că la prima mângâiere întregul ei trup se destăinuise, protestând înfiorat şi impulsiv împotriva abstinenţei la care fusese supus.

„Adevărul e c-c-c-" spunea Brian articulând cu greu, „o iubesc mai mult c-c-ca oricând. Ne g-g-grăit de mult." Din nou tăcu câteva clipe; apoi ridicând ochii spre Anthony îl întrebă: „C-c-ce să mă fac?"

Încă sub imperiul gândurilor cinice, Anthony înregistra prin grosolănia răspunsului lui nerostit, un alt succes pe care numai el îl putea aprecia – un succes efemer, tot atât de efemer pe cât era de facil. Nu trecu însă mult şi primul gând fu urmat de altul şi anume devenea conştient de faptul că era silit să aleagă şi acest lucru îl descumpănea: trebuia fie să-i spună lui Brian ceea ce se întâmplase între el şi Joan, fie să dea un răspuns anodin şi care nu-l angaja la nimic amânând

pentru o dată ulterioară mărturisirea adevărului. Acest răspuns anodin devenea, tocmai prin eludarea adevărului, o monstruoasă minciună; şi când, în cele din urmă, avea să spună adevărul, această minciună precum şi celelalte implicate în felul cum se purtase în aceste două zile, nescoțând o vorbă despre cele întâmplate sau spunând neîncetat vrute şi nevrute, aveau să devină, evident, dovezi zdrobitoare împotriva lui. Dar faptul de a spune adevărul aşa pe nepusă masă, în împrejurarea dată, era cumplit. Cumplit nu numai pentru el, ci şi mai ales pentru Brian. După mărturisirile făcute de Brian în seara respectivă, nu însemna oare să dai dovadă de o adevărată cruzime, de o insultă premeditată dacă începeai să înşiri, aşa dintr-odată, cele ce se întâmplaseră?

„C-ce c-c-crezi că ar trebui să fac?" întrebă din nou Brian.

„Cred", răspunse blând Anthony, „cred că ar trebui să iei în considerație realitatea şi să faci unele compromisuri."

Se hotărâse – sau mai degrabă, aşa cum preferă să-şi spună când rămase singur în odaia lui şi trecu în revistă evenimentele din seara respectivă – hotărârea fusese luată. Desfăşurând iar filmul, simți că nu avea nici în clin, nici în mânecă cu ceea ce se întâmplase.

Capitolul XLIII

21 septembrie 1934

Observații făcute de Sf. Tereza: Să *ne uităm la propriile noastre greşeli şi nu la ale celorlalți. Nu ar trebui să cerem tuturor să meargă pe urmele noastre şi nici să ne luăm asupră-ne misiunea de a da sfaturi în domeniul spiritualității, când poate nici noi înşine nu ştim ceea ce este. Zelul pentru mântuirea sufletelor, deşi ne-a fost dat de către Dumnezeu, poate să ne ducă pe căi greşite*. La această remarcă trebuie să adăugăm următoarea: Faptul de a fi în stare să te cunoşti pe tine însuți este un har dat de Dumnezeu. Dar prea multă autocunoaştere poate fi tot atât de nocivă ca şi prea puțină, aşa cum se spune de obicei; credeți-mă, cu ajutorul lui Dumnezeu putem înfăptui mai mult contemplând Divinitatea, decât ațintindu-ne ochii numai asupra noastră. Dumnezeu poate să existe, după cum poate să nu existe. Dar nu putem ignora faptul empiric că a contempla Divinitatea – binele în forma lui cea mai puțin diferențiată – este o metodă de a pune în practică, într-o mică măsură, binele, în propria ta viață şi acest fapt are adesea drept rezultat o experiență în cursul căreia eşti ajutat spre înfăptuirea binelui şi ajutorul îți este dat de o ființă care este alta decât cea care eşti tu în mod obişnuit, şi infinit superioară ție. Dumnezeu, în concepția creştină, ca şi Spiritul Primordial în concepția budistă, sunt interpretări ale unor experiențe concrete. Concepția budistă reprezintă raționalizarea unor stări de spirit mai îndepărtate de normal decât în cea creştină. Creştinii au experimentat, desigur, această stare de spirit şi au avut

mari dificultăți pentru a o explica în termeni ortodocşi. Amândouă concepțiile sunt legitime, aşa cum este legitimă şi viziunea macroscopică şi cea microscopică asupra materiei. Privim universul cu un fel de aparat fizico-mental. Acest aparat poate reacționa numai la anumiți stimuli. În cadrul unor anumite limite, destul de înguste, aparatul poate fi reglat. Natura faptelor pe care fiecare din noi le percepe drept primordiale şi impuse de realitate, depinde de felul instrumentului individual şi de modul cum am fost educați, sau de modul cum, în mod deliberat, am hotărât să-l reglăm. Pornind de la aceste date putem trage anumite concluzii, care pot fi, din punct de vedere logic, valabile sau nu. Orice filosofie este, din punct de vedere intelectual, legitimă, dacă – primo – porneşte de la fapte care pentru filosoful respectiv constituie date şi dacă – secundo – construcția logică edificată pe aceste date stă în picioare. O filosofie intelectuală nu este însă identică cu o filosofie legitimă din punct de vedere moral. Putem să reglăm instrumentul de care dispunem, în mod deliberat, printr-un act de voință. Acest lucru înseamnă că putem dori modificări ale experiențelor noastre personale, care să ne fundamenteze filosofia şi datele pe care le luăm drept punct de plecare. Problema este cum să construim nişte punți într-adevăr solide şi logice, care să lege faptele date, de concluziile filosofice. Aproape de nerezolvat. Nu există argument inatacabil în favoarea niciuneia dintre teoriile cosmologice esențiale. Atunci ce rămâne de făcut? Să ne agățăm, în măsura posibilului, de faptele empirice, având mereu în minte ideea că aceste fapte sunt modificabile, de către oricine doreşte să modifice aparatul perceptor. Aşadar fiecare poate vedea, fie o iremediabilă absurditate şi abjecție, fie posibilități de declanşare a unor valențe de bine – după cum vrea; este o chestiune de alegere.

Capitolul XLIV

14 aprilie 1928

O fericire de nedescris – asta ar fi trebuit să-i aducă scrisoarea primită de la Helen. Dar fața lui Hugh, în timp ce străbătea în sus şi în jos lunga galerie în care se afla colecția etnografică – căci umbla aşa în loc să se fi dus la masă – era efigia însăşi a nedumeririi şi a nefericirii.

Cuvintele din scrisoarea lui Helen îi reveneau mereu în minte. *Nimeni nu dă nicio ceapă degerată ca să afle dacă mai trăiesc sau nu.*

Din vitrina unde se aflau obiectele de artă mexicană, simbolul morții făurit din cristal şi un craniu incrustat cu peruzele, se holbară la el în timp ce trecea. „Nimeni nu dă…". Asta ar fi trebuit să fie prilejul pe care îl aştepta. Visase că într-o zi Helen va fi nenorocită – şi o compătimise covârşit de o nespusă durere, dar şi cu o oarecare speranța. De va fi nefericită, va apela la el. *Nimeni nu dă…*

Nimeni, în afară de tine. Mândria şi bucuria se potoliră pe măsură ce continuă să citească scrisoarea, căci îşi dădu seama că Helen nu înțelesese exact în ce fel anume ținea la ea, că nu realiza exact calitatea sentimentelor lui *Mama?*, scrisese ea. *Dar în definitiv, chiar înainte de a începe să se drogheze, mama era altcineva – întotdeauna a fost efectiv altcineva, chiar atunci când totul era în ordine* (deşi, desigur, nu era atât de altcineva). *Aşa cum şi eu eram, de fapt, altcineva dacă stau să mă gândesc. S-a aşteptat să afle în mine o fiică; dar eu am fost întotdeauna egoistă şi aiurită. Întocmai*

cum era şi ea. Altcineva. Cum putea oare ține la mine? Tu nu eşti egoist, Hugh. Tu eşti… Dar nu era numai o problemă de egoism sau de altruism, începu să protesteze Hugh în sinea lui, în timp ce toate fețele pictate pe vasele peruviene se holbau la el, privindu-l din dreapta, cu acea intensitate fixă a vieții înghețate. Era vorba de ceva cu totul diferit, de ceva mai profund şi mai spiritual. Pe partea stângă, trofeele papuaşilor vânători de capete atârnau chircite, dar sulemenite în culori fantastice, ca nişte capete de clovni decapitați. Craniilor din istmul Torres li se încrustaseră ochi de sidef. Da, era vorba de ceva mai spiritual îşi preciza ideea, gândindu-se la ceea ce scrisese despre Helen – rânduri lirice, lirice! – şi la subtilele analize ale propriilor lui emoții. Desigur că era vorba de altruism, dar altruismul se topise în cursul elaborării, în contemplație, se rafinase, devenind o emoție estetică. Altruismul într-un tablou. Altruismul într-o pânză de Watteau{227}, sau de Cima de Conegliano{228}. Şi Helen, obiectul devoțiunii sale contemplative şi estetice, devenise, în imaginația lui şi în paginile din ce în ce mai numeroase ale manuscrisului, o ființă care poseda calitățile unui tablou sau ale unei partituri muzicale; devenise ceva la care erai fericit să te poți uita o veşnicie, ceva ce putea fi ascultat la nesfârşit; când şi când puteai eventual să-l şi atingi ca pe o statuie, să-l mângâi cu o imperceptibilă tandrețe. Câteodată, în închipuirea lui, Helen era înfrigurată, nenorocită – nimeni nu dădea nicio ceapă degerată – şi dorea să fie consolată, să-i țină cineva de cald, şi atunci se refugia în brațele lui, în acele brațe altruiste, contemplative şi impalpabile şi stătea acolo la adăpost, cu trupul gol ca într-un tablou, virginală, ideală, dar topindu-se pe. nesimțite… Cu pene pe cap ca un ambasador în ținută de gală, cu cioc de pasăre şi cu dinți de rechin, masa de lemn din fața lui Hugh îl făcuse odinioară, pe cel care o purtase în timp ce dansa, să se simtă mai presus decât

semenii săi, aproape un zeu. *Ai spus că ți-ar plăcea să fii veşnic alături de mine. Ei bine, am stat şi m-am gândit mult în ultimul timp şi cred că asta doresc şi eu. Dragul meu Hugh, nu sunt îndrăgostită de tine, dar țin la tine mai mult decât la oricine. Cred că eşti mai drăguț, mai bun, mai blând şi mai puțin egoist ca ceilalți. Şi desigur că toate acestea constituie* o *bază destul de solidă, pe care se poate clădi ceva.* Când le citise pentru prima oară, aceste cuvinte îi produseseră un fel de panică, pe care o simțea şi acum, când străbătea cu paşi nervoşi şi protestând în sinea lui, spațiul dintre Noua Caledonie şi Insulele Solomon. În burta unui peşte de lemn, o văduvă din Malaesia deschisese o uşiță şi pusese acolo ca pe un țucal, craniul soțului ei. Dar întotdeauna dorise să fie cu Helen numai în mod spiritual şi estetic. Oare nu fusese în stare să înțeleagă atât lucru? Nu se exprimase oare destul de limpede? Dacă *mai doreşti acest lucru, iată-mă, şi eu îl doresc.* Îngrozitor, gândea Hugh, îngrozitor! Îi forța mâna punându-l în imposibilitate să spună nu, considerând de la sine înțeles faptul că spusese în prealabil da. Se simțea legat de mâini şi de picioare încolțit. Să se căsătorească? Dar asta însemna să-şi schimbe întregul lui fel de viață. Apartamentul lui nu era destul de încăpător pentru doi oameni. Şi probabil că avea de gând să mănânce carne seara. Şi doamna Barton îşi va da demisia. Câteva din sulițele aflate pe stânga lui aveau vârfuri din obsidiană{229} altele din vertebre de *sting-ray*{230}, altele din oase omeneşti. *Probabil* că *gândeşti despre mine că sunt o proastă, frivolă şi iresponsabilă; şi e adevărat, aşa am fost până acuma şi aşa şi sunt. Un caz fără speranță. Dar nu m-am născut* aşa, *aşa am devenit din cauza vieții pe care am dus-o. Acum vreau să mă schimb, să devin altcineva, şi ştiu că pot deveni altcineva.* Serieuse. O *nevastă cumsecade cu toate calitățile respective. Oricât ar suna de ridicol şi oricât mi-ar displace să aştern astfel de cuvinte pe hârtie, dar nu mai vreau să-mi fie nişine să fiu*

bună. Refuz cu îndârjire... Iresponsabilitatea lui Helen, gândea Hugh, era una dintre calitățile ei cele mai fermecătoare şi mai emoționante. O extrăgea din lumea de toate zilele, înălțând-o deasupra oamenilor de rând. Nu voia ca Helen să devină o nevastă cumsecade şi responsabilă. Voia să fie ca Ariel{231}, ca acea ființă delicată aflată în manuscrisul lui; o ființă de altă specie, dincolo de bine şi de rău. Între timp ajunsese în domeniul african. Imaginea unei negrese, care îşi ținea în mâini sânii ei țuguiați, arunca străfulgerări negre prin geamul vitrinei. Burta îi era tatuată şi buricul ieşea în afară părând un con mititel. Sulițele din vitrina alăturată aveau vârfuri de fier. Ca Ariel, îşi repeta în sinea lui, ca acele tablouri de Watteau de la Dresda, ca muzica lui Debussy. Xilofonul din vitrină avea drept cutie de rezonanță nu o pungă, ci un craniu omenesc. Tot acolo se aflau şi unele fetişuri, cornuri din fildeş, ornate cu cranii, şi tobe rituale pentru sacrificii din Ashanti, garnisite de jur împrejur cu oase femurale. Strica totul, îşi spuse înciudat Hugh. Şi deodată, ridicând ochii, o văzu în fața lui mergând grăbită printre vitrine, ieşindu-i în întâmpinare.

„Tu aici?" izbuti să bâiguie.

Helen era însă mult prea răvăşită ca să ia în seamă expresia de descumpănire ce se ivise pe fața lui Hugh. Nu văzu că se făcuse alb ca varul şi roşu ca racul ca şi cum s-ar fi simțit vinovat. Era prea preocupată de propriile ei gânduri ca să perceapă în vocea lui o notă de groază produsă de neaşteptata ei apariție.

„Îmi pare foarte rău", spuse ea pe nerăsuflate, în timp ce-i întindea mâna. „N-aveam de gând să vin să te bat la cap aici. Dar nu ştii ce infern a fost azi dimineață acasă." Clătină din cap. Buzele îi tremurau. „Mama era bună de legat. Nu pot să-ți descriu... Tu eşti singurul om, Hugh...".

Stângaci, încercă s-o consoleze, dar realitatea era cu totul şi cu totul diferită de ceea ce-şi închipuise el

despre eventuala ei nefericire. În imaginație, nefericirea ei constituise întotdeauna un delicios prilej; realitatea se prezenta sub forma amenințătoare a unei condamnări fără apel. Făcând eforturi disperate, încercă să schimbe vorba. Obiectele venite din Benin erau destul de interesante. De pildă leopardul ăsta de fildeş, cu pete făcute din aramă incrustată. Şi ce părere ar avea despre războinicii negri, făcuți din bronz, înarmați cu lăncii şi săbii în formă de frunze, şi care purtau la brâu capetele duşmanilor lor? Dar despre bărboşi şi cu nas acvilin în straiele lor din secolul al XVI-lea, purtând căşti şi pantaloni bufanți, cu muschete{232} în mâini şi cu crucea atârnându-le de gât? Caraghios, spuse Hugh, în chip de paranteză, că singurul lucru pe care băştinaşii l-au luat de la creştini este sistemul de a crucifica oamenii. Expediția punitivă din 1897 a găsit pe acele meleaguri un mare număr de cruci. Ce să spui despre această frumoasă fată care poartă pe cap un fel de bonetă frigiană, ca un coif făcut din boabe de mărgean.

„Priveşte asta," îl întrerupse brusc Helen; şi suflecându-şi mâneca îi arătă două urme roşii şi semicirculare deasupra încheieturii brațului. „Aici m-a muşcat când am încercat să o urc în pat".

Hugh tresări şi de indignare şi de compătimire, „Dar e îngrozitor" strigă el, „e prea îngrozitor." Îi luă mâna într-a lui. „Biata mea fetiță." Statură o clipă tăcuți. Apoi dintr-odată mila pe care o simțea fu străpunsă de înțelegerea celor ce i se întâmplaseră. Acum nu mai avea nicio scăpare. Se trezi din nou, gândindu-se la doamna Barton. Ce-o să se facă dacă-şi dă demisia.

Capitolul XLV

30 octombrie 1934

Astă seară, în timpul cinei, Mark a spus că a citit din nou Ana Karenina. Bun, după părerea lui, aşa cât poate fi un roman. Dar s-a plâns de profunda lipsă de veracitate a literaturii de imaginaţie, chiar şi a celei mai bune. Şi apoi a început să facă o listă cu toate omisiunile. Neglijarea aproape totală a acestor evenimente minore, de ordin fiziologic, care decid dacă viaţa de fiecare zi va avea o nuanţă agreabilă sau dezagreabilă. Excreţia de exemplu şi puterea ei de a-ţi face ziua plăcută sau să ţi-o strice. Digestia. Şi pentru eroinele din romane sau din piesele de teatru, menstruaţia. Şi apoi micile beteşuguri. Catarul, durerile reumatice, migrenele, urmările concentrării vizuale, infirmităţile cronice care proliferează (ca în cazul diformităţilor sau al impotenţei) în neînchipuite stări demenţiale. Şi, dimpotrivă, momentele când te simţi mai mult decât sănătos, izvorâte din neştiute surse viscerale sau musculare. În afară de asta nu se menţionează rolul jucat de senzaţii, ca producătoare de fericire. O baie caldă, de exemplu, gustul slăninii afumate, senzaţia produsă de atingerea unei blăni sau de parfumul freziilor. În viaţa reală o cutie în care nu se află nicio ţigară poate produce mai multă disperare decât absenţa unui iubit; dar în cărţi nu se întâmplă niciodată aşa. Se omit de asemeni, aproape complet, micile distracţii care umplu cea mai mare parte din vieţile oamenilor. Lectura jurnalelor, colindatul prin magazine, bârfeala şi toate variantele visărilor cu ochii deschişi, mergând de la a sta

lungit în pat, închipuindu-ți ce ai face dacă ai avea la dispoziție amantul indicat, venitul, înfățişarea sau poziția socială râvnite, până la a privi şi a accepta pasiv visurile „de-a gata” confecționate la Hollywood.

Minciuna prin omisiune devine întotdeauna, în mod inevitabil, o minciună reală. Literatura implică ideea că toate ființele umane acționează sub un control exercitat dacă nu de rațiune, cel puțin de nişte sentimente bine organizate şi care pot fi mărturisite, în timp ce lucrurile stau cu totul altfel. Uneori sentimentele intervin, alteori nu. Totul pentru dragoste, altfel lumea poate să piară; dar dragostea poate să fie im titlu de noblețe, dat unor tentații imposibil de ținut în frâu stârnite de mirosul unei anumite persoane sau de calitatea pielii, dorința unui dement care vrea cu tot dinadinsul să aibă iarăşi senzația trezită de cine ştie ce gest dibaci al partenerului. Să luăm în considerație acele cazuri (de care arareori se vorbeşte în scris, dar foarte numeroase, după cum poate atesta oricine este în măsură să ştie!) cazurile unor eminenți oameni de stat, ecleziaşti, jurişti, sau oameni de afaceri, şi care în aparență sunt atât de zdraveni la cap, atât de indubitabil inteligenți şi atât de principiali în public, dar care în viața lor particulară nu se pot împotrivi atracției exercitate de alcool, de băieți tineri, de fetițele întâlnite în tren, de exhibiționism, de jocurile de noroc, de acumulări de bunuri, de bruftuirea inferiorilor, de dorința de a fi biciuiți, de nenumăratele şi demențialele perversiuni stârnite pe de o parte de setea de avere, de putere, sau de dobândirea unei poziții sociale, şi pe de altă parte de plăcerile sexualității. Aceste biete ticuri şi tropisme, aceste pofte nesăbuite şi imposibil de mărturisit joacă în viața oamenilor un rol tot atât de mare ca sentimentele închegate şi recunoscute. Literatura de imaginație suprimă aceste fapte. Propagă o imensă minciună despre natura bărbaților şi a femeilor.

„Şi pe drept cuvânt, desigur. Căci dacă li s-ar arăta

oamenilor ceea ce sunt efectiv, ori s-ar apuca să se omoare unii pe alții cum ai stârpi nişte păduchi ori s-ar spânzura cu toții. În orice caz eu personal nu pot să-mi pierd timpul citind cărți de acest soi. Minciunile nu mă interesează. Oricât de poetic ar fi exprimate. O trăncăneală fără rost."

Am fost de acord cu Mark. Literatura de imaginație nu-şi face datoria căci este esențial să cunoşti totul şi să afli faptele nu numai din volumele ştiințifice, ci şi din cărți, unde trebuie să fie expuse în asemenea fel încât să aibă puterea să impresioneze atât mintea cititorului cât şi întreaga sa viață psihică şi spirituală. O expresie completă (în termenii folosiți de literatura de imaginație) ducând la cunoaşterea completă (percepută cu totalitatea spiritului) a întregului adevăr: condiție preliminară şi indispensabilă oricărei acțiuni întreprinse în scopul de a aduce o îmbunătățire oricărei tentative serioase menite să realizeze o ființă autentică umană. Construcția trebuie să înceapă din interior prin antrenarea în mod adecvat a propriei tale ființe – antrenament simultan fizic şi mental. În acelaşi timp construcția trebuie pornită şi din afară, prin luarea de măsuri sociale şi economice concepute de oameni care au o cunoaştere completă a individului şi de felul în care individul se poate modifica pe sine însuşi.

Mark s-a mulțumit să izbucnească în râs şi mi-a spus că vorbele mele îi aduc aminte de acei oameni care umblă din casă în casă, încercând să vândă maşini de spălat electrice.

Capitolul XLVI

10 şi 11 ianuarie 1934

Telegrama trimisă de Don Jorge exprima în clar ordinul de a vinde imediat 600 de saci de cafea. De fapt anunța că sosise momentul şi că-i aştepta de urgență.

Mark se uită la tovarăşul său de drum cu nişte ochi în care se citea o vădită ostilitate. „Fiți-ar mațele de râs să-ți fie!" spuse.

Anthony răspunse că se simte din nou în puteri.

„Nu eşti în stare să porneşti la drum."

„Ba da."

„Ba nu," repetă Mark, grijuliu, dar în vocea lui se citea şi supărare şi ciudă. „Trei zile călare pe catâr prin afurisiții ăştia de munți. Imposibil pentru un om în halul tău".

Jignit de cuvintele lui Mark şi temându-se mai ales că dacă s-ar fi declarat de acord cu el i-ar da impresia că nu voia să facă față dificultăților şi să înfrunte primejdiile care-i aşteptau, Anthony continua să spună cu încăpățânare că era în stare de orice. Dorind să-i dea crezare, Mark îşi permise luxul de a se lăsa iute convins, îi expediară lui Don Jorge o telegramă – cei 600 de saci de cafea vor fi vânduți imediat; amănunte suplimentare probabil vineri – şi după ce prânziră, în arşița amiezii, porniră spre *finea* ce se afla sus în munți, deasupra oraşului Tapatlan, unde unul dintre prietenii lui Don Jorge avea să-i găzduiască. Mark scoase din nou din buzunar piesele lui Shakespeare şi timp de patru ore dădură pinteni catârilor care urcau fără chef. Mai sus, tot mai sus. Trecură prin lanuri de unde se strânsese

porumbul şi apoi printr-un pustiu uscat şi lipsit de orice vegetaţie şi ajunseră în sfârşit în zona plantaţiilor de cafea, zonă întunecată şi verde, străbătută de luminile aurii filtrate prin crengile copacilor stufoşi. Mai sus tot mai sus, în timp ce Mark avusese timp să citească în întregime *Hamlet* şi două acte din *Troilus şi Cresida*. Anthony se întreba în răstimp cu mintea înceţoşată de oboseală, cât va mai putea rezista. În cele din urmă ajunseră pe înnoptat la punctul de destinaţie.

A doua zi dimineaţă la ora patru se aflau din nou călare. Era mai noapte decât oricând, căci crengile copacilor acopereau cerul înstelat; totuşi catârii îşi găseau singuri drumul pe poteca şerpuită cu. o siguranţă care avea darul să te îmbărbăteze.

Din când în când treceau pe sub nevăzute crengi de lămâi. În întuneric parfumul florilor părea să fie o revelaţie fulgurantă şi imposibil de redat prin cuvinte, revelaţia unui lucru de pe alt tărâm – o clipă de extaz. Apoi catârii porneau iar, păşind agale pe poteca bolovănoasă. Prezenţa supranaturală dispăru şi reîntoarcerea la viaţa de toate zilele fu marcată simbolic prin mirosul pielii tăbăcite şi al năduşelii.

Soarele răsări şi puţin mai târziu ieşiră din pădurea alcătuită din plantaţia de cafea pe o coamă stâncoasă unde nu mai creşteau decât câţiva pini. Cărarea nu mai urca ci şerpuia numai de-a lungul unui zid stâncos care ieşea câteodată în afară ca nişte fortăreţe ca apoi să se retragă prăvălindu-se în vreo prăpastie. Pe partea stângă se căsca un hău în fundul căruia se aflau învăluite încă în beznă văile din care porniseră. Departe de tot, prin pâcla născută din praful acestui anotimp secetos şi fumul focurilor din pădure se zărea o pată de un alb lăptos sus, sus pe cer, Pacificul. Mark continua să citească *Troilus şi Cresida*.

Un povârniş atât de abrupt încât fură nevoiţi să descalece şi să meargă ţinând catârii de căpăstru. Peste o oră ajunseră la malul unui râu. Trecură prin vad şi

urcară pe malul celălalt, sub un soare dogoritor. Nu mai era pic de umbră şi înaltele dealuri golaşe erau de culoarea prafului şi a ierbii năpârlite – nimic nu mişca. Nu se vedea nici măcar o şopârlă printre pietre. Niciun semn de viaţă. Un vid nesfârşit, haosul munţilor daţi de-a rostogolul te secătuia de orice speranţă ca şi cum ai fi trecut de graniţa lumii şi ai fi ajuns în neant, în nesfârşita întindere a unei fierbinţi şi prăfuită negaţii.

La ora 11 făcură o haltă ca să mănânce. O oră mai târziu, cu soarele ce-i lovea drept în creştet porniră iarăşi. Poteca urcă. coborî 500 de metri într-o viroagă, şi sui iarăşi. Pe la ora trei Anthony era atât de obosit încât de-abia mai putea gândi, de abia mai putea desluşi ceea ce se afla în jurul lui. Priveliştile păreau să înainteze, ca să dea imediat înapoi; câteodată se întorceau dar uneori dispăreau cu totul. Auzea zgomot de voci şi în mintea lui gândurile începură să ducă o viaţă de sine stătătoare – o viaţă care nu ţinea seamă de nimeni şi de nimic, în demenţiala şi înnebunitoarea ei lipsă de noimă. Imaginile se succedau ca într-o fantasmagorie pe care nu-i stătea în puteri s-o nimicească. Ca şi cum un demon ar fi pus stăpânire pe el, silindu-l să trăiască viaţa altcuiva şi să gândească cu mintea altcuiva. Dar sudoarea care îi şiroia pe faţă ca şi cum ar fi ţâşnit dintr-un izvor udându-i cămaşa şi pantalonii de călărie, ca şi durerea intolerabilă pe care o simţea în şale şi în coapse erau ale lui. Întru totul ale lui, un chin nemaipomenit, intolerabil. Simţea nevoia să se vaiete, ba chiar să izbucnească în lacrimi. Dar prin delirul celuilalt îşi aminti totuşi ceea ce-i spusese lui Mark, făgădui ala fermă că va ţine la drum. Clătină din cap şi continuă să meargă călare printr-o lume de plăsmuiri străine lui, umbre abia întrevăzute, stihii ce se mistuiau; continuă să meargă călare prin înfiorătoarea realitate produsă de durerea fizică şi de oboseală.

Vocea lui Mark îl trezi din stupoare.

„Cum te simţi?”

Ridicând capul, Anthony făcu o sforțare şi concentrându-şi privirea văzu că Mark se oprise la o cotitură, chiar deasupra lui, 50 de metri mai sus, însoțitorul, *mozo*, călare pe măgar, mâna din spate catârul încărcat cu bagaje.

Mula-a-a! strigă şi apoi auziră zgomotul înfundat produs de o lovitură de bâtă pe spinarea măgarului.

„Îmi pare rău", mormăi Anthony. Cred că n-am putut ține pasul."

„Eşti sigur că te simți bine?"

Anthony încuviință, cu o mişcare a capului.

„Mai avem mai puțin de o oră" spuse Mark. „Nu te lăsa dacă poți". Umbrită de o enormă pălărie de paie, fața extenuată a lui Mark se contorsiona pentru a produce un zâmbet de încurajare.

Emoționat, Anthony zâmbi la rândul lui şi, pentru a-l asigura că totul e în regulă, încercă să Facă o glumă referitoare la duritatea şeilor de lemn.

Mark izbucni în râs. „Dacă ajungem teferi", spuse, „o să dăm ca *ex voto* o pereche de buci de argint Sfântului Iacob din Compostella."

Smuci hățurile şi dădu pinteni catârul ui. Dobitocul porni pe cărare în sus; dar dând de un grohotiş se împiedică şi căzu în genunchi.

Anthony închisese ochii ca să-i ferească o clipă de lumina orbitoare. Când auzi zgomotul îi deschise iară şi revăzu pe Mark la pământ, întins pe burtă. Catârul izbuti să se ridice în picioare făcând o serie de mişcări spasmodice. Lumea din jurul lui Anthony îşi recăpăta dintr-odată consistența. Filmul cu imagini fantasmagorice se opri. Uitând de durerea care-l chinuise, Anthony sări din şa şi urcă în fugă spre Mark. În timp ce se apropia, Mark se întorsese cu fața în sus şi izbutise să se ridice în capul oaselor.

„Rănit?" întrebă Anthony.

Mark clătină din cap dar nu scoase nicio vorbă.

„Curge sânge".

Pantalonii se rupseseră şi din rana de la genunchiul stâng sângele curgea pe picior. Anthony strigă şi-l chemă pe *mozo* să vină înapoi şi să aducă catârul încărcat cu bagaje; apoi îngenunche, îşi deschise briceagul şi tăie cum se pricepu postavul pantalonului făcând o gaură în lung.

„Îmi strici bunătate de nădragi", spuse Mark descleştându-şi fălcile pentru prima oară.

Anthony nu răspunse, mulțumindu-se să rupă un petec mare de stofă.

Rotula precum şi partea superioară a gambei nu erau decât o bucată de carne jupuită care sângera pe alocuri. În părțile unde sângele nu mustea era acoperită de praf *şi* de pietricele. În îndoitura genunchiului o tăietură adâncă din care sângele țâşnea abundent. Anthony se încruntă şi ca şi cum durerea ar fi fost a lui, îşi muşcă buza de jos. Un spasm de greață fizică amestecat cu o îngrozită compătimire. Se cutremură. Mark se aplecă şi îşi privi genunchiul lovit. „Tâmpită treabă" fu singurul lui comentariu. Anthony încuviință din cap fără să rostească vreun cuvânt, destupă sticla cu apă, îşi udă batista şi începu să spele rănile. Emoția dispăruse; era cu totul absorbit de treaba pe care o făcea. Nimic nu mai avea importanță, în afară de faptul de a înlătura pietricelele de pe răni în aşa fel încât pe Mark să-l doară cât mai puțin posibil.

Între timp, venise şi *mozo*, care adusese catârul eu bagaje. Stătea lângă ei, tăcut, privind ceea ce se petrecea cu ochii lui negri şi inexpresivi.

„După părerea lui ne ținem de mofturi" spuse Mark, încercând să zâmbească.

Anthony se ridică în picioare, îi porunci lui mozo să dea jos bagajele şi dintr-o traistă de pânză scoase trusa cu medicamente. Mark izbucni într-un râs zgomotos când simți arsura dezinfectantului. „Când e vorba de tinctură de iod nu mai merge să ții discursuri cu iz umanitar" spuse. „Mai degrabă se potriveşte predica

demodată conform căreia trebuie să-l faci pe om să sufere pentru binele lui" precum zice Iehova. „Fir-ar să fie" exclamă, dar râse din nou când Anthony îi tampona o nouă porțiune de carne vie. După ce Anthony îi bandajă genunchiul îi spuse: „Dă-mi mâna să mă ridic". Anthony îl ajută şi Mark făcu câțiva paşi în susul şi josul cărării. „Pare în regulă." Se aplecă pentru a examina picioarele din față ale catârului. Avea doar câteva julituri. „Nu ne împiedică nimic să pornim" spuse în cele din urmă. Îl ajutară să se urce în şa. Dând pinteni calului cu piciorul care nu fusese rănit, Mark porni iute în sus. Tot restul drumului Anthony nu mai văzu decât o spinare dreaptă şi țeapănă şi din când în când, la vreo cotitură, un profil atât de palid încât părea dăltuit în marmoră – statuia unui stoic, un stoic jupuit de viu, dar încă în viață şi care-şi îndura în tăcere chinul.

În mai puțin de o oră cum plănuiseră – căci Mark hotărâse să mâne catârii atât de repede încât dobitoacele gâfâiau şi năduşeau în dogoarea după amiezii, intrară călare în San Cristobal el Alto. Cele treizeci, patruzeci de ranch-uri de indieni, din care era alcătuit satul erau aşezate pe o brână aflată între prăpăstii adânci, dincolo de care munții se întindeau şi pe dreapta şi pe stânga la nesfârşit, haotic, lanț după lanț, pierzându-se în negură.

Negustorul din sat ieşi repede în mijlocul pieții pentru a oferi unor călători atât de distinşi găzduire pentru noapte. Mark îl ascultă, încuviință din cap şi făcu o mişcare ca să descalece; apoi cu fața strâmbată de durere se lăsă să cadă la loc în şa.

Fără să întoarcă capul strigă cu o voce puternică şi mânioasă:

„O să trebuiască să mă dați jos după afurisitul ăsta de catâr!"

Anthony şi *mozo* îl ajutară să descalece, dar îndată ce puse piciorul pe pământ, Mark refuză orice sprijin.

„Pot să umblu şi singur!” spuse tăios, încruntându-se în timp ce vorbea, ca şi cum oferindu-i braţul, Anthony ar fi avut de gând să-l insulte.

Locul unde înnoptară se dovedi a fi o baracă de lemn pe jumătate plină cu saci de cafea şi cu piei. După ce inspecta locul, Mark merse şchiopătând să se uite din nou la magazia cu acoperiş de stuf unde aveau să fie adăpostiţi catârii. Apoi propuse să facă un tur prin sat: pentru a vedea „punctele de atracţie”, explică el.

Faptul de a merge, evident, îl chinuia atât de tare, încât nici măcar nu avea curajul să deschidă gura. Străbătură tăcuţi mica *piaza*, vizitară tăcuţi biserica, şcoala şi *Cabildo*, închisoarea din sat. Tăcuţi, şi unul în spatele celuilalt. Aşa socotise Anthony că e mai bine, căci dacă ar fi mers unul lângă altul, ar fi putut vedea faţa lui Mark, şi Mark ar fi avut impresia că-l spionează. Dacă ar fi mers înainte, l-ar fi putut jigni, Mark crezând poate că vrea să-l umilească arătându-i că nu-i în stare să ţină pasul. În consecinţă, Anthony rămânea mereu anume în urmă, tăcut ca o nevastă de indian care-şi târăşte paşii în praf, pe urmele soţului ei.

Numai după ce trecu aproape o jumătate de oră, Mark avu impresia că s-a chinuit suficient.

„Gata cu vizitarea satului” spuse morocănos. „Hai să mergem să mâncăm ceva.”

Noaptea dârdâiai de frig. Patul era încropit din câteva scânduri. A doua zi dimineaţa Anthony fu trezit dintr-un somn agitat şi care nu-l odihnise.

„Scoală-te!” zbieră Mark. „Scoală-te!”

Anthony se ridică în capul oaselor şi uimit, îl văzu pe Mark lungit în celălalt pat de lemn, proptit într-un cot şi uitându-se la el fioros.

„E momentul să o luăm din loc!” continuă Mark cu o voce aspră. „A trecut de şase”.

Amintindu-şi dintr-odată de accidentul care se întâmplase cu o zi înainte, Anthony întrebă: „Cum îţi merge genunchiul?”

„La fel.”

„Ai putut să dormi?”

„Nu, evident nu!” răspunse Mark nervos. Apoi întorcând capul, adăugă: „Nu mă pot da jos din pat! Porcăria asta de pansament lipit a devenit țeapănă.”

Anthony îşi trase cizmele şi, după ce deschise uşa barăcii ca să poată vedea înăuntru, se apropie şi se aşeză pe marginea patului lui Mark.

„Mai bine am pune alt bandaj” spuse şi începu să-l scoată pe cel vechi. Tifonul se lipise de carnea vie. Anthony trase de bandaj cât putu de uşurel şi apoi renunță. „Mă duc la prăvălie să văd dacă pot să fac rost de nişte apă caldă”, spuse.

Mark izbucni într-un fel de râs zeflemitor şi apucând cu două degete un capăt al bandajului îl smulse cu putere. Bucata de pânză dublată de plasture îi rămase întreagă în mână.

„Stai!” strigă Anthony tresărind, ca şi cum ar fi simțit durerea în propriul său trup. Celălalt nu făcu decât să-i zâmbească disprețuitor. „Uite ce ai făcut, iar a dat sângele” adăugă pe alt ton, găsind o justificare medicală pentru strigătul lui necontrolat. Dar de fapt nu carnea mustind de sânge îl sperie când se aplecă şi văzu rana de pe care Mark smulsese bandajul. Tot genunchiul era îngrozitor de umflat, negru şi tumefiat şi în jurul rănii din nou deschise, carnea era galbenă, plină de puroi.

„Nu poți să porneşti la drum cu un genunchi în starea asta” spuse.

„Asta hotărăsc eu” răspunse Mark şi adăugă după o clipă: „La urma urmelor sunt în aceeaşi situație în care te-ai aflat tu alaltăieri.”

Vorbele lui Mark implicau o comparație disprețuitoare. („Dacă un prăpădit ca tine poate să-şi stăpânească durerea, atuncea desigur eu…”). Asta voiau să spună cuvintele lui. Dar Anthony îşi dădea seama că Mark nu avusese intenția să-l jignească. Vorbele țâşneau din străfundurile aroganței lui, o aroganță

aproape puerilă tocmai prin intensitatea şi aspectul ei obsesiv. Era ceva emoționant şi absurd totodată într-un sentiment atât de naiv. Pe de altă parte trebuia să se țină seama şi de genunchiul bietului Mark. Nu era momentul să te superi pe el.

„Eu eram aproape vindecat" pleda Anthony pe un ton împăciuitor. „Pe când tu ai un picior care se poate infecta în orice moment".

Mark se încruntă. „Când o să fiu din nou în şa, o să mă simt perfect" spuse. „Piciorul e puțin cam țeapăn şi am nişte jurituri, asta-i tot. În afară de asta" adăugă contrazicând cele spuse înainte, „o să găsim un doctor la Miajutla. Cu cât mai repede am să mă dau pe mâna lui, cu atât mai bine."

„Dacă pornim la drum, situația poate deveni de zece ori mai gravă. Dacă ai sta aici o zi sau două…".

„Don Jorge ar crede că l-am părăsit tocmai când era la ananghie."

„Să-l ia dracu pe Don Jorge! Trimite-i o telegramă".

„N-ajunge telegraful prin părțile astea. Am întrebat".

„Să-l trimitem pe *mozo!"*

Mark clătină din cap. „N-am încredere în el nici de de doi bani." „De ce nu?"

„O să se-mbete la prima cârciumă."

„Cu alte cuvinte – nu vrei să-l trimiți."

„În afară de asta va fi prea târziu" continuă Mark. Peste o zi, cel mult două Don Jorge nu se va mai afla la locul întâlnirii".

„Şi-ți închipui că eşti în stare să porneşti odată cu el?"

„Am de gând să fiu acolo" spuse Mark.

„Nu poți".

„Îți spun că am de gând să fiu acolo. N-am de gând să nu fiu lângă el când dă de greu". Vorbea din nou tăios şi răstindu-se, stăpânindu-şi furia. Şi acum ajută-mă să mă dau jos!"

„Nu”.

Cei doi bărbați se uitară unul la altul fără să scoală o vorbă. Apoi, făcând un efort ca să se stăpânească. Mark dădu din umeri.

„Foarte bine atunci” spuse. „Am să-l chem pe mozo. Şi dacă ți-e frică să mergi la Ivliajutla” continuă scârbit la culme, „poți să te întorci la Tapatlan. O să-mi văd de drum de unul singur”. Apoi, întorcându-se spre uşa deschisă, strigă: „Juan, Juan!”

Anthony fu nevoit să cedeze. „Cu tine nu-i chip. Dacă efectiv vrei să te porți ca un zănatec…” Nu-şi sfârşi fraza. „Dar eu nu-mi iau nicio responsabilitate”.

„Ți-a cerut cineva?” i-o reteză Mark. Anthony se ridică şi se duse să ia trusa cu medicamente. Tampona rănile şi puse un nou bandaj fără să mai vorbească. Când termină de înfăşat i se adresă lui Mark: „Ce-ar fi dacă am înceta să ne certăm? Nu ne-ar veni la amândoi mai uşor?”

Câteva clipe Mark continuă să nu-l privească pe Anthony menținându-se pe poziție duşmănoasă. Apoi îşi ridică ochii şi muşchii feței i se contorsionară pentru a schița un zâmbet împăciuitor şi prietenos. „Fie” spuse încuviințând din cap. „Hai să ne împăcăm.”

Dar în socotelile lui nu ținuse seama de durere. Începu să-l chinuiască mai neîndurător când se apucă să se dea jos din pat. Se dovedi că nu era în stare să coboare din pat fără să-şi îndoaie piciorul, nici măcar ajutat de Anthony; şi fiecare mişcare era un chin cumplit. Când, în sfârşit, izbuti să stea în picioare la capătul patului, era alb ca varul şi fața lui se înrăise într-atât, încât ai fi zis că-i un fel de fiară.

„Merge?” întrebă Anthony.

Mark făcu din cap semn că da, şi ca şi cum Anthony s-ar fi transformat dintr-odată în cel mai înverşunat duşman pe care-l avea, ieşi şchiopătând din baracă, fără a-i arunca măcar o privire.

Tortura începu din nou când trebuiră să încalece şi

spori cu fiecare pas făcut de catâr. Mark porni în capul coloanei ca în ajun, căci mergând în frunte, dovedea nu numai superioritatea lui ci se punea şi la adăpost de privirile iscoditoare ale lui Anthony. Deşi afară era încă răcoare, Anthony băgă de seamă că Mark îşi scotea din când în când batista din buzunar şi-şi ştergea fruntea ca şi cum ar fi năduşit. De fiecare dată când băga batista la loc dădea pinteni catârului cu o nemaipomenită violență, folosindu-se de piciorul teafăr.

Cărarea o luă la vale, apoi iar la deal, cobora prin păduri de pin, mai jos, tot mai jos. Trecu o oră, trecură două, trei. Soarele se afla în înaltul cerului şi zăpuşeala creştea. Trei ore, trei ore şi jumătate. Pădurea începu să fie străbătută de luminişuri, semănături pe clina văilor, lanuri de porumb, câteva colibe. O femeie bătrână căra apă şi nişte copii oacheşi la față se jucau tăcuți în praf. Ajunseseră la marginea unui alt sat.

„Ce-ar fi dacă ne-am opri aici să mâncăm ceva?" strigă Anthony, dând pinteni catârului ca să pornească în trap. „S-ar putea să facem rost de nişte ouă proaspete" adăugă în timp ce se apropia de catârul ce mergea în frunte.

Când întoarse capul, Anthony văzu că Mark era alb ca varul. Când încercă să-şi descleştеze fălcile ca să vorbească bărbia îi tremura întruna. „Cred că ar fi mai bine să-i dăm drumul înainte" începu să spună, dar atât de încet încât de-abia se auzea ce spune. „Mai avem mult de mers"... Apoi pleoapele începură să se zbată, capul îi căzu în piept şi trupul i se ghemui. Se prăvăli cu fața în jos pe grumazul catârului, alunecă pe o parte şi ar fi căzut din şa dacă Anthony nu l-ar fi apucat de braț şi nu l-ar fi susținut.

Capitolul XLVII

23 iulie 1914

Pe Anthony îl furase din nou somnul după ce fusese chemat la micul dejun aşa că sosi cu întârziere. Când intră în micul hol unde mâncau de obicei, Brian tresări şi îi privi ca şi cum s-ar fi simțit vinovat, apoi împături scrisoarea pe care o citea şi o băgă în buzunar dar nu înainte ca Anthony să nu fi recunoscut, deşi se afla la celălalt capăt al odăii, scrisul cam pretențios, înzorzonat şi cam neîndemânatic, al lui Joan. După ce-i spuse bună dimineața lui Brian se strădui să vorbească ca de obicei, poate cu o notă suplimentară de veselie, se aşeză la masă şi începu să se dedice în întregime trebii pe care o făcea, ca şi cum ar fi fost vorba de un proces ştiințific complicat care îi cerea să-şi concentreze întreaga atenție. De fapt îşi turna cafeaua în ceaşcă.

Să-i spun? se întreba mereu. „Da, ar trebui să-i spun. Trebuie să afle de la mine, chiar şi acum când ştie. Blestemata! De ce nu fusese în stare să se țină de cuvânt?" Era cuprins de o sfântă indignare cu privire la Joan. Auzi dumneata, să-şi calce cuvântul! Şi ce naiba i-o fi povestit lui Brian? Ce s-ar întâmplă dacă povestea lui nu avea să coincidă cu a ei? Mărturisind, acum, când era prea târziu, avea să pară un dobitoc sinistru. Îi răpise prilejul aşteptat, mai mult încă: îi răpise orice prilej povestindu-i ea lui Brian cele ce se întâmplaseră. Fata asta îi stricase toate socotelile. În timp ce furia se transforma treptat în autocompătimire începu să se considere pe sine însuşi drept un om plin de bune intenții, împiedicat de forțe malefice, în ceasul al

unsprezecelea, să şi le pună în aplicare. Îi astupase gura chiar în clipa când era pe cale să rostească vorbele care ar fi explicat şi scuzat totul; crease o situație absolut intolerabilă. Cum oare credea Joan că se putea purta el față de Brian, acum, când Brian aflase? Răspunse la această întrebare, până una alta refugiindu-se pentru câteva clipe după parapetul făcut de foile ziarului *Manchesier Guardian*. Stând pitit, se prefăcu, în timp ce mânca din ouăle jumări, deosebit de interesat de ştirile referitoare la situația din Rusia, Austria şi Germania. Dar tăcerea care se prelungea sfârşi prin a deveni de neîndurat.

„Povestea asta cu războiul, nu mi se pare a bună" sfârşi prin a spune ieşind din dosul baricadei.

Din celălalt capăt al mesei Brian mormăi ceva ce semăna a aprobare. Secundele treceau. Un scaun fu împins sub masă. Anthony rămase nemişcat ca un om atât de adânc cufundat în lectura ştirilor cu privire la mobilizarea decretată în Rusia, încât nu era în stare să perceapă cele ce se petreceau în jurul lui. Numai când Brian deschise efectiv uşa reveni în mod ostentativ la realitate.

„Eşti gata de plecare?" întrebă, întorcând capul dar nu în asemenea măsură încât să fie silit să-l privească în față pe Brian.

„Nu c-cred c-că o să mă duc la p-plimbare azi d-dimineață."

Anthony încuviință, dând din cap ca şi cum ar fi fost medicul oficial al familiei. „Faci foarte bine" spuse şi adăugă că el avea de gând să închirieze o bicicletă ca să dea o raită până la Ambleside. Se ducea după cumpărături. „Ne vedem la dejun" spuse în încheiere.

Brian nu scoase niciun cuvânt. Plecă şi uşa se închise în urma lui.

La ora unu fără un sfert, Anthony dădu înapoi bicicleta pe care o luase cu împrumut şi urcă dealul pentru a ajunge la vilă. De data asta, hotărât lucru, avea

să-i spună lui Brian totul – aproape totul, chiar în clipa când va intra în casă. Da, se hotărâse irevocabil.

„Brian!” strigă din prag.

Niciun răspuns.

„Brian!”

Uşa bucătăriei se deschise şi bătrâna doamnă Benson, care venea să le gătească şi să facă curat, intră în micul hol. Domnul Foxe, explica ea, plecase la plimbare cam acum o jumătate de oră; spusese că nu se va întoarce pentru prânz, dar (zău, dacă poți crede aşa ceva) dorise să plece fără să-şi ia nimic de mâncare; până la urmă îi dăduse cu sila nişte sandviciuri şi un ou fiert tare.

Anthony se aşează la masă cuprins de o vagă nelinişte. Brian îl ocolise cu tot dinadinsul; probabil că era supărat pe el sau, şi mai rău, gândi, probabil că era atât de lovit încât nu era în stare să-i suporte prezența. Tresări ca şi cum gândul însuşi ar fi fost dureros. Faptul de a chinui pe ceilalți era îngrozitor, îl făcea să sufere şi pe cel care lovea. Şi dacă Brian avea să se întoarcă din plimbarea lui, iertându-l cu mărinimie – şi Anthony care îl cunoştea bine, era convins că aşa va face – atunci ce se va întâmpla? Şi iertarea durea; mai ales când ai greşit şi nu ți-ai recunoscut greşeala. „Dacă aş fi putut cel puțin să-i spun”, îşi repeta în sinea lui, „dacă aş fi putut cel puțin să-i spun”. Aproape că reuşi să se convingă că fusese împiedicat s-o facă.

După dejun se plimbă prin împrejurimi sperând (căci acum i se părea urgent şi necesar să vorbească) dar şi temându-se grozav să-l întâlnească pe Brian, deoarece faptul de a vorbi avea să fie o tortură. Dar nu întâlni pe nimeni. Stătu să se odihnească pe coama unui deal şi izbuti pentru câtva timp să uite de frământările lui. făcând remarci sarcastice pe seama priveliştii atât de tipic şi de penibil englezească, reflectă, dorind ca Mary să fie alături de el ca să-i asculte comentariile. Munți, văi, lacuri, dar de tipul cel mai meschin. Scârbos de

mici, numai colțișoare şi găurele semănând cu arhitectura unui cottage englezesc. O sumedenie de hornuri drăgălaşe şi de încântătoare balconaşe. Nimic splendid sau grandios. Peisajul nu sugera nimic din megalomania secolului al XIII-lea sau din gesticulația barocă. Un sublim de proporții reduse şi mai ales confortabil, foarte confortabil. Era aproape bine dispus când o porni la vale.

„Nu," spuse bătrâna doamnă Benson, „domnul Foxe nu se întorsese încă acasă."

Îşi bău ceaiul de unul singur şi apoi se aşează într-un şezlong pe peluză şi se apucă să citească volumul lui Gourmont despre stil. La ora şase doamna Benson ieşi din casă şi după ce explică minuțios că pusese masa şi că friptura de berbec rece se afla în cămară îi ură bună seara şi se duse la ea acasă. Nu trecu mult şi musculițele începură să-l pişte aşa că Anthony intră înăuntru. Păsărică din ceasul elvețian deschise uşița, strigă „cucu" de şapte ori şi apoi se retrase tăcută. Anthony continuă să citească despre stil. O jumătate de oră mai târziu păsărică scoase din nou capul, doar pentru a spune „cucu" o singură dată. Era ora cinci. Anthony se ridică în picioare şi se îndreptă spre uşa din dos. În spatele vilei dealul strălucea ca şi cum ar fi fost înveşmântat într-o lumină supranaturală. Nici urmă de Brian. Se întoarse în hol şi luă altă carte, un volum de Santayana{233}. Păsărică ieşi din nou şi sughiță de opt ori „cucu". Deasupra petei de culoare portocalie făcută de soarele la asfințit se ivise luna. Aprinse lumina şi trase perdelele. Se instala din nou în fotoliu şi încercă să continue lectura din Santayana. Pietricele şlefuite de înțelepciune se rostogoleau însă la suprafața minții lui fără să-i facă cea mai mică impresie. Sfârşi prin a închide cartea. Cucul anunță că era opt şi jumătate.

Un accident? – se întrebă – să fi avut Brian vreun accident? Dar, în definitiv accidentele nu se întâmplă aşa cu una cu două când oamenii se duc să facă o mică

plimbare. O nouă idee îi străfulgera prin minte şi pe dată posibilitatea gleznelor scrântite şi a picioarelor rupte dispăru. Brian era absolut sigur de asta – nu se dusese să se plimbe, ci la gară. Se afla în tren, în drum spre Londra, în drum spre Joan. Era evident, dacă stăteai să cugeți. Nu se putea să fie altfel.

„Doamne Dumnezeule!" spuse cu voce tare Anthony în singurătatea odăiței. Apoi devenind deodată cinic şi indiferent tocmai pentru că situația era fără soluție, dădu din umeri şi aprinzând o lumânare se duse în cămară să ia friptura de berbec rece.

De data asta hotărî în timp ce mânca; avea să iasă din încurcătură. O să stea pur şi simplu ascuns până când lucrurile aveau să se îndrepte. Nu mai avea niciun fel de scrupul. Călătoria lui Brian la Londra îl eliberase – aşa cel puțin socotea – de orice fel de responsabilitate. Simțea că e slobod acum să facă ceea ce i se părea mai potrivit.

Pregătindu-se să-şi ia tălpăşița se duse sus şi începu să-şi facă bagajele. Aducându-şi aminte că-i împrumutase o carte lui Brian porni cu lumânarea în mână spre odaia lui Brian. Pe scrin erau trei plicuri ostentativ sprijinite de perete. Două din ele, văzu asta chiar din prag, aveau pe ele timbre. Cel de al treilea, nu. Străbătu camera ca să se uite mai îndeaproape. Plicul fără timbre îi era adresat lui. Cele cu timbre unul doamnei Foxe celălalt lui Joan. Puse lumânarea jos, luă plicul care-i era adresat şi îl deschise. O îngrijorare confuză dar puternică pusese stăpânire pe el. O frică de ceva necunoscut, de ceva pe care nu îndrăznea să-l afle. Stătu mult timp aşa, ținând în mână plicul deschis şi ascultând puternicele pulsații ale propriului său sânge. Hotărându-se în sfârşit scoase din plic foile împăturite. Erau două. O foaie scrisă de Brian, alta de Joan. În capul scrisorii lui Joan, Brian scrisese „Citeşte cu proprii tăi ochi". Citi.

Scumpul meu Brian – În răstimp probabil că Anthony ți-a spus ce s-a întâmplat. Şi zău aşa, s-a întâmplat *ca ceva venit din afară, dacă înțelegi ce vreau să spun, ca un accident, ca şi cum ar fi dat un tren peste noi. Un lucru e sigur: nicio clipă nu m-am gândit la asta înainte şi cred că nici Anthony. Nu cu bună ştiință; descoperirea că ne iubim a dat buzna peste noi şi ne-a doborât la pământ. N-a fost nicicând vorba s-o facem dinadins. Iată de ce nu mă simt vinovată. Mâhnită da, mai mult decât o poate spune orice cuvânt, căci ştiu că vei suferi din cauza mea. Sunt gata să fac orice îmi stă în putință pentru a le face să suferi mai puțin. Îți cer iertase pentru că te fac să suferi. Dar nu mă simt* vinovată. *Nu simt că m-am purtat cu tine cum nu se cuvine. Aş avea acest sentiment dacă aş fi făcut-o în mod deliberat. Dar n-am făcut-o. Îți spun încă o dată, e un luciu care mi s-a întâmplat, un lucru care ni s-a întâmplat – dragul meu Brian. Îmi pare nespus de rău că te fac să suferi, tocmai pe tine. Dacă ar fi vorba să fac un astfel de lucru în mod intenționat, n-aş putea. Aşa cum n-ai putea nici tu. Dar lucrul ăsta s-a întâmplat aşa cum s-a întâmplat, în acelaşi fel ca şi celălalt, căci şi iu m-ai făcut să sufăr din cauza fricii pe care ți-a inspirat-o dragostea. N-ai vrut să mă faci să sufăr, dar ai făcut-o; nu se putea altfel. Impulsul care te-a mânat să mă răneşti a dat buzna peste tine, te-a doborât întocmai ca impulsul dragostei care a dat buzna peste mine şi Anthony. Nu cred să fie vina cuiva. N-am avut noroc. Totul ar fi trebuit să fie atât de bine şi atât de frumos. Şi apoi ni s-au întâmplat toate lucrurile astea; întâi ție, şi ai fost nevoit să mă faci să sufăr, şi apoi mie. Mai târziu poate vom mai putea fi prieteni. Sper. De aceea nu-ți spun adio, dragă Brian. Orice s-ar întâmplă rămân pentru totdeauna a ta cu afecțiune şi prietenie,*

Joan

În eforturile pe care le făcu ca să nu scadă în proprii lui ochi şi să-şi potolească cumplita neliniște, Anthony

se sili să-şi concentreze atenţia cu dezgust asupra stilului într-adevăr greţos în care era redactată scrisoarea. Un soi de artă oratorică ce ţine de predică, îşi spuse Anthony în concluzie şi încercă să zâmbească ca să-şi dea curaj. Dar fără efect, muşchii feţei refuzară să facă ceea ce li se cerea. Dădu drumul scrisorii lui Joan şi în ciuda voinţei lui luă în mână foaia pe care se afla scrisul lui Brian.

Dragă A, – Alăturat scrisoarea pe care am primit-o azi dimineaţă de la Joan. Citeşte-o. Mă va scuti să-ţi dau explicaţii. Cum a putut face aşa ceva? Asta e întrebarea pe care mi-am pus-o tot timpul de azi dimineaţă; şi acum ţi-o pun ţie. Cum ai putut? Împrejurările pot să fi dat peste ea, ca un tren, cum spune. Şi asta, îmi dau seama, e din vina mea. Dar explicaţia nu-i valabilă în ce te priveşte. Mi-ai povestit destule lucruri despre tine şi Mary Amberley ca să înţeleg foarte bine că nu poate fi vorba în cazul tău de trenul care a dat peste biata Joan. De ce ai făcut-o? Şi de ce ai venit aici şi te-ai purtat ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat? Cum ai putut să stai alături de mine şi să mă laşi să-ţi vorbesc despre greutăţile mele în legătură cu Joan şi să te prefaci că mă compătimeşti, când numai cu câteva seri înainte îi dăduseşi acele sărutări pe care eu nu fusesem în stare să i le dau? Dumnezeu ştie câte lucruri rele şi stupide am făcut şi eu în viaţa mea. Dumnezeu ştie că am spus tot felul de minciuni. Dar, pe cinstea mea, nu cred că aş fi putut face ceea ce ai făcut tu. N-aş fi crezut să poată fi în stare cineva de un asemenea lucru. Îmi închipui că am trăit toţi aceşti ani într-un fel de paradis prostesc, crezând că lumea e un loc în care asemenea lucruri nu se pot întâmpla. Acum un an aş fi ştiut poate ce să fac, descoperind că asemenea lucruri se pot întâmpla. Dar nu acum. Ştiu că dacă aş încerca, m-aş nărui căzând în cine ştie ce demenţă. Anul trecut m-am surmenat mai mult decât mi-am dat seama. Văd bine acum că pe dinăuntru

sunt harcea-parcea şi că m-am putut ține pe picioare numai printr-un continuu efort de voință.

Ca şi cum o statuie spartă ar izbuti în cine ştie ce chip să dea impresia că e întreagă. Şi acum asta m-a dat gata. Nu mai pot continua. Ştiu că dacă ar trebui să dau acum ochii cu tine – şi nu fiindcă simt că ai făcut ceva ce nu se cuvenea, mi s-ar întâmplă la fel cu oricine, chiar cu mama – da, dacă ar trebui să dau ochii cu orice om care a însemnat vreodată ceva pentru mine, m-aş prăvăli şi m-aş face bucățele. O statuie şi în clipa următoare o grămăjoară de praf şi de cioburi informe. Nu pot să fac față situației. Poate că ar trebui dar, pur şi simplu, nu pot. Eram supărat pe tine când am început să scriu această scrisoare, te uram: dar acum descopăr că nu te mai urăsc. Dumnezeu să te aibă în paza lui.

B

Anthony pase cele două foi precum şi plicul desfăcut în buzunar, luă şi cele două plicuri pe care se aflau timbre şi cu lumânarea în mână coborî în hol. O jumătate de oră mai târziu se duse în bucătărie şi în soba unde mai mocnea oleacă de jăratec arse una după alta, toate hârtiile pe care Brian le lăsase în urma lui. Cele două plicuri nedeschise, cu foile bine împăturite înăuntrul lor, ardeau încet şi trebuia mereu să aţâțe focul. Dar până la urmă arseră. Cu vătraiul, prefăcu hârtia calcinată în cenuşă, aţâță din nou focul ca să mai pâlpâie odată şi apoi închise uşa sobei. Ieşi. În grădină şi coborî treptele ce duceau spre şosea. În drum spre sat îi trecu brusc prin minte că nu va mai fi niciodată în stare s-o mai vadă pe Mary. Îi va pune tot felul de întrebări, va izbuti să-i scoată cu cleştele adevărul, şi după ce-l va fi scos avea să-l strige în gura mare. În afară de asta nici el nu mai vrea s-o vadă acum când Brian… Nici față de el însuşi nu avea puterea să rostească acel cuvânt „Iisuse Hristoase". spuse cu voce tare. La intrarea în sat se opri câteva clipe ca să se

gândească la ce avea să spună când va bate la uşa postului de poliție. „Prietenul meu a dispărut… Prietenul meu a plecat azi dimineață şi a lipsit toată ziua şi… Sunt neliniştit din cauza prietenului meu…” Orice mergea. Grăbii paşii dorind cu orice preț să se termine odată.

Capitolul XLVIII

12 şi 14 ianuarie 1934

În micul rancho era întuneric şi înăbuşitor de cald de la amiază până la apusul soarelui; de când se înnopta se lăsa frigul care ținea până dimineața. Un perete de scânduri împărțea în două coliba; în mijlocul primei despărțituri se afla o vatră făcută din câțiva bolovani. Când se aprindea focul pentru gătit, fumul ieşea încet prin crăpăturile pereților de scânduri, deoarece coliba nu avea ferestre. Toată mobila consta dintr-un scaun, din două canistre de gaz, în care se ținea apă, din câteva oale de pământ şi dintr-o piuă de piatră în care se măcinau boabele de porumb. În cea de a doua despărțitură se aflau două paturi de scânduri aşezate pe căpriori. Pe unul dintre ele zăcea Mark.

În dimineața ce urmase sosirii lor, Mark începuse să aiureze din cauza febrei. De la genunchi infecția se întinsese cuprinzând întreg piciorul până la gleznă.

În zăpuşeala amurgului, stând şi ascultând cum icnea sau zbiera de durere străinul care zăcea în pat, Anthony ştia că în acea clipă nu avea decât un singur lucru de făcut şi anume să se hotărască dacă îl va trimite pe *mozo* să aducă de la Miajutla medicamentele necesare sau dacă trebuia să plece el.

Trebuia să aleagă între două rele. Şi-l închipui pe bietul Mark, părăsit, lăsat pe mâinile unor sălbateci stupizi şi nu prea bine intenționați. Dar, în cazul că ar fi rămas lângă Mark ce-ar fi putut face cu resursele pe care le avea la dispoziție? Şi dacă l-ar trimite pe *mozo* să aducă un doctor era oare sigur că omul va izbuti să-l

convingă pe doctor să vină de urgență şi să aducă cele necesare? Mai mult încă, era sigur că *mozo* se va întoarce? Aşa cum spusese Mark, Miajutla se afla în zona *pulque*{234} plină la tot pasul de cârciumi cu rachiu ieftin. Dimpotrivă, dacă pornea călare şi mergea întins, s-ar putea afla la căpătâiul lui Mark, în mai puțin de treizeci de ore. Un om de culoare albă şi cu bani în buzunar era în stare sau să-l forțeze, sau să-l ademenească pe vreun doctor să vină în pripă, făcând să zornăie gologanii. Dacă pornea el la drum putea rezolva şi problema, poate la fel de importantă şi anume a medicamentelor care trebuiau cumpărate. Se decise. Se ridică în picioare, şi îndreptându-se spre uşă, îl strigă pe *mozo* şi-i porunci să pună şaua pe catâr.

Trecuseră mai puțin de două ore de când plecase când se întâmplă miracolul. Mergând pe cărarea şerpuită văzu la o cotitură, îndreptându-se spre el un om alb călare urmat de doi indieni, primul urcat şi el în şa, cel de al doilea pe jos, mânând doi catâri încărcați cu bagaje. Se aflau la o distanță de vreo cincizeci de metri. Când se încrucişară, omul alb îşi scoase pălăria cu bună cuviință. Părul încărunțit doar pe tâmple era de un castaniu deschis şi pe fața arsă de soare ochii te uimeau prin culoarea lor foarte deschisă.

„Buenos dias, caballero”{235} spuse.

Felul cum accentua cuvintele nu putea induce pe nimeni în eroare. Anthony îi ură ziua bună în limba engleză.

Îşi opriră catârii şi începură să stea de vorbă, fără să descalece.

„E prima vorbă rostită în englezeşte pe care am auzit-o în şapte luni şi jumătate” spuse străinul. Era un om care trecuse de anii tinereții. Mic de stat şi uscățiv. Stătea însă atât de drept în şa încât ținuta lui îi conferea o oarecare prestanță. Trăsăturile feții erau ciudate; un nas mic, buza superioară mult ieşită în afară, deasupra gurii mari, închise cu străşnicie. O gură ce-ți amintea de

cea a unui inchizitor. Dar inchizitorul uitase probabil de meseria lui şi învățase să zâmbească. Întrevedeai posibilitatea ca râsul să se ivească în cutele adânci care despărțeau colțurile buzelor, care fremătau de sensibilitate, de obraji. În jurul ochilor strălucitori şi inchizitoriali micile zbârcituri întortochiate păreau urmele unor simboluri hieroglifice care repetau în mod constant mi… ca anei generozități pline de umor. O față ciudată, hotărî Anthony, dar plină de farmec.

„Numele meu este James Miller" spuse străinul. „Care e numele dumitale?" Când îl află, întrebă „Călătoreşti de unul singur, Anthony Beavis?" adresându-se drumețului în felul cum obişnuiesc quakerii, pronunțând ambele nume.

Anthony îi spuse unde se ducea şi în ce scop anume.

„Cunoaşteți cumva vreun doctor la Miajutla?", spuse în cele din urmă.

Omulețul zâmbi şi dintr-odată hieroglifele din jurul ochilor se adânciră şi toate posibilitățile de râs aflate în germene în jurul gurii ieşiră la iveală.

„Îți pot da indicații despre doctorii aflați aici" spuse şi se bătu cu mâna pe piept. „Sunt doctor diplomat al facultății de medicină din Edinburgh. Şi mai mult decât atât, în samarii aflați pe catâri se află o cantitate suficientă de *materia medica*. Apoi vorbind cu animație spuse. „Hai să mergem! Să ajungem cât mai repede la căpătâiul bietului om, prietenul dumitale."

Anthony întoarse catârul şi cei doi drumeți începură să urce cărarea, mergând unul lângă altul.

„Se poate spune Anthony Beavis, că ai nimerit la adresa exactă," spuse doctorul.

Anthony încuviință din cap. „Din fericire", spuse. „N-am spus nicio rugăciune, altfel aş fi silit să cred într-o providență specială şi în intervenții miraculoase."

„Şi nu-i un răspuns potrivit" spuse doctorul, declarându-se de acord cu Anthony. „Asta nu înseamnă că ceea ce ni se întâmplă e rezultatul unui joc de

hazard. Iei în mână cartea pe care magicianul te-a silit s-o tragi, cartea pe care tu însuți îl sileşti să te pună s-o tragi. Este o chestiune de cauză şi efect." Apoi după ce tăcu câteva clipe îl întrebă: „Ce profesie ai?"

„Cred că aş spune că sunt sociolog. Cel puțin asta eram până acum."

„Serios? Interesant." Doctorul păru şi surprins şi plăcut impresionat. „Eu sunt antropolog" continuă. „Am petrecut ultimele luni în ținuturile locuite de Lacandonii din Chipas. Nişte oameni cumsecade dacă izbuteşti să-i cunoşti. Am adunat mult material. Uitasem să te întreb, eşti căsătorit?"

„Nu."

„N-ai fost niciodată?"

„Nu. «

Doctorul Miller clătină din cap. „Asta nu-i bine, Anthony Beavis" spuse. „Ar fi trebuit"

„Ce vă îndeamnă să spuneți asta?"

„Pot să-mi dau seama uitându-mă la fața dumitale. Aici şi aici", îşi apăsă degetele pe buze şi pe frunte. „Eu am fost căsătorit. Paisprezece ani. Soția mea a murit. Malaria. Atunci lucram amândoi în Africa occidentală. Şi ea era medic. Într-un anumit sens îşi cunoştea meseria mai bine decât mine." Oftă. „Ai fi fost un soț bun, află de la mine. Poate că nici acuma nu e prea târziu. Câți ani ai?"

„Patruzeci şi trei."

„Pari mai tânăr. Deşi nu-mi prea place pielea asta gălbejită" spuse pe un ton vehement. „Suferi mult de pe urma constipației?"

„N-aş zice" răspunse Anthony, surâzând şi întrebându-se dacă ar fi agreabil ca oamenii pe care îi întâlneşti să-ți vorbească cu toții în felul ăsta. Cam obositor probabil; să fii obligat să te comporți față de fiecare individ considerându-l drept o ființă omenească, fapt ce conferă, implicit şi celuilalt dreptul de a afla totul despre tine; dar mai interesant decât celălalt mod şi

anume acel de a considera indivizii drept obiecte, drept o cantitate de came trântite lângă tine în autobuz sau de care te izbeşti pe stradă. „Nu prea mult", preciză.

„Vrei să spui că nu ai simptome evidente" spuse doctorul. „Eczeme?"

„Din când în când."

„Şi ai început să ai mătreață." Doctorul Miller dădu din cap, confirmându-şi propria sa afirmație. „Şi migrene, nu e aşa?"

Anthony fu nevoit să recunoască şi că îl durea câteodată capul.

„Şi fără îndoială că uneori îți simți gâtul țeapăn. Crize de lumbago. Ştiu. Nu vor mai trece mulți ani şi simptomele vor indica limpede sciatică sau artrită. Doctorul tăcu un timp, privind atent fața lui Anthony. „Da, pielea asta gălbejită" repetă clătinând din cap. „Şi o atitudine ironică, sceptică, care poate fi rezumată prin «la ce bun?» O atitudine într-adevăr negativă. Toate gândurile dumitale sunt negative."

Anthony râse dar numai pentru a ascunde o oarecare nelinişte. Faptul de a vorbi de la om la om cu oricine îți ieşea în cale te putea pune în situații neplăcute.

„Te rog să nu-ți închipui că te critic!", strigă doctorul şi în glasul lui se simțea o notă de autentică remuşcare.

Anthony continuă să râdă, dar fără convingere.

„Să nu-ți intre cumva în cap că îți aduc vreo acuzare."

Întinse mâna şi îl bătu afectuos pe Anthony pe umăr.

„Suntem toți ceea ce suntem; şi când se pune problema să ne transformăm pe noi înşine în ceea ce ar trebui să fim – ei bine, nu se poate spune că e uşor. Nu, nu-i uşor Anthony Beavis. Cum te poți aştepta să gândeşti altfel decât într-un mod negativ, când suferi de o intoxicație cronică intestinală? Bănuiesc că o ai de când te-ai născut. Ereditară. Mai stai şi încovoiat după alte toate. Ce spectacol îngrozitor pentru cineva care te priveşte mergând călare, prăvălit pe catâr. Trupul apasă pe vertebre ca o tonă de cărămizi. Aproape că aş putea

afirma că aud bietele oase hârşâindu-se unele de altele. Şi când şira spinării se află în starea asta, ce se întâmplă cu restul? Te înfieri numai când te gândeşti!"

„Şi cu toate astea", spuse Anthony simțindu-se puțin şocat de această necruțătoare enumerare a tuturor defectelor sale fizice „sunt încă în viață. Sunt aici, ca să istorisesc povestea".

„*Cineva* se află aici pentru a istorisi povestea", răspunse doctorul. „Dar este oare cel care ai dorit să fie?"

Anthony nu răspunse, mulțumindu-se să surâdă, căci nu se afla deloc în largul lui.

„Şi dacă n-o să ai grijă, nici acel cineva nu va mai istorisi multă vreme povestea. Vorbesc serios", insistă, foarte serios. Trebuie să te schimbi, dacă vrei să continui să exişti. Şi dacă este vorba de o schimbare – atunci ai nevoie de tot ajutorul care îți poate fi dat. Începând cu Dumnezeu şi sfârşind cu doctorul. Îți spun toate astea fiindcă-mi placi", explică. „Socot că meriți să te schimbi."

„Mulțumesc" spuse Anthony, zâmbind de data asta bucuros.

„Vorbind ca doctor, aş sugera să începi cu o irigare a colonului."

„Şi vorbind în numele Domnului", spuse Anthony simțind nevoia să-şi manifeste bucuria printr-o glumă lipsită de răutate, „post şi rugăciuni."

„Nu, să nu posteşti" declară doctorul foarte serios, să nu posteşti. Trebuie numai să ții un anumit regim. Niciun pic de carne de vită sau de porc, e otravă curată în ce te priveşte. Şi nici lapte. N-are alt efect decât să te umfle cu gaze. Poți să mănânci produse lactate sub formă de brânză sau de unt, dar niciodată lapte lichid. Şi cât mai puține ouă. Şi, firește, numai o singură masă consistentă pe zi. N-ai nevoie nici măcar de jumătate din lucrurile cu care te îndopi zilnic. În ce priveşte rugăciunea…", doctorul oftă şi îşi încreți fruntea,

rămânând pe gânduri. „Dacă vrei să ştii, n-am fost niciodată un adept al rugăciunii. În niciun caz nu mi-a plăcut ceea ce se înțelege îndeobşte prin rugăciune. Toate petițiile pentru a obține favoruri speciale, îndrumări şi iertăciuni… Am considerat întotdeauna ca toate acestea nu au alt efect decât să te facă să devii mai egoist, mai preocupat de propria ta ridicolă şi minusculă personalitate. Când te rogi în acest fel nu faci altceva decât să te năclăieşti în propria ta ființă. Înghiți iar ce ai dat afară, sper că înțelegi ce vreau să spun. De fapt ceea ce ar trebui să căutăm cu toții, este o modalitate de a depăşi lucrurile pe care le-am vomat."

Un anumit mod, gândi Anthony, de a depăşi atracția exercitată de cărți, de carnea elastică şi parfumată a femeilor, de a depăşi frica şi trândăvia, de a depăşi dureroasa dar măgulitoarea tentație de a considera lumea fie drept o menajerie, fie drept un balamuc.

„De a trece dincolo de acest fleac, de această personalitate de doi bani, cu toate nepricopsitele ei mici virtuți şi mici vicii, dotată cu aspirații şi pretenții prosteşti. Dacă nu eşti însă atent, rugăciunea te înrăieşte în năravul de a te preocupa de persoana ta. S-o ştii de la mine, am observat-o în mod clinic, şi am impresia că are acelaşi efect asupra oamenilor ca şi consumul cărnii de vită. Rugăciunea te face să devii mai intens tu însuți, izolându-te şi mai mult de ceilalți oameni. Întocmai ca o friptură. Consideră, te rog, relația existentă între religie şi regimul alimentar. Creştinii consumă carne, beau alcool şi fumează; şi creştinismul exaltă personalitatea, insistă asupra valorii rugăciunilor cu caracter de petiție, propovăduieşte că Dumnezeu se mânie şi că aprobă persecuția ereticilor. Acelaşi lucru se poate spune despre religia ebraică şi despre cea musulmană. Carne coşer şi un Iehova revoltat. Carne de oaie şi de vacă şi supraviețuirea personală printre cadâne eterice, un Allah răzbunător şi războaie sfinte. Şi acum să aruncăm o privire şi asupra budiştilor. Legume

şi apă. Şi care e filosofia lor? Nu exaltă personalitatea; încearcă s-o depăşească. Nu-şi închipuie că Dumnezeu poate fi mânios. Cei mai puțin luminați, îşi închipuie că Dumnezeu e plin de milostivenie. Cei luminați cred că Dumnezeu nu există, decât ca un spirit impersonal al universului. Iată de ce ei nu dau acatiste; nu fac decât să mediteze – sau cu alte cuvinte încearcă să cufunde propriul lor spirit în spiritul universal. În ultimă instanță ei nu cred în providențe speciale individuale, ci într-o ordine morală în cadrul căreia fiecare întâmplare îşi are o cauză şi produce un anumit efect – într-o lume în care magicianul te-a silit să tragi o anumită carte, numai fiindcă acțiunile pe care le-ai făcut anterior l-a silit pe magician să te oblige s-o tragi. Ce spațiu infinit între această credință şi celelalte: Iehova sau Dumnezeu Tatăl şi sufletele individuale ale oamenilor care vor trăi în veci! De fapt, fără îndoială, gândim în funcție de ceea ce mâncăm. Eu mănânc ca un budist, fiindcă îmi prieşte, şi mă simt fericit; rezultatul: gândesc ca un budist şi gândind ca un budist sunt întărit în convingerea mea de a mă hrăni cum mă hrănesc."

„Şi îmi recomandați şi *mie* să mănânc în acest fel!"

„Mai mult sau mai puțin."

„Şi ați dori de asemenea să gândesc ca un budist?"

„Până la urmă nu vei avea încotro. Dar de bună seamă e preferabil s-o faci în mod conştient"

„De fapt" spuse Anthony „gândesc încă de pe acum ca un budist. Poate că nu în toate privințele, dar desigur că în multe domenii, în ciuda fripturilor de vacă."

„*Crezi* că gândeşti ca un budist", spuse doctorul, „dar nu-i aşa. A gândi negativ nu înseamnă a gândi ca un budist, înseamnă a gândi ca un creştin care mănâncă mai multă carne decât poate digera intestinul lui."

Anthony râse.

„Ştiu că pare caraghios ce spun" adăugă doctorul. „Dar ți se pare caraghios numai pentru că eşti un dualist."

„Nu sunt.”

„Poate că nu în teorie. Dar în practică ce poți fi altceva decât un dualist. Ce eşti de fapt Anthony Beavis? Un om inteligent, e evident. Dar e tot atât de evident că posezi un corp inconştient. Un aparat de gândire eficient şi o cantitate de muşchi, de oase şi de viscere nemaipomenit de stupide. Fără îndoială că eşti un dualist. Îți trăieşti propriul dumitale dualism. Şi unul dintre motivele pentru care trăieşti aşa este că te intoxici cu prea multe proteine animale. Ca milioane de alți oameni, nu încape vorba! Care este astăzi cel mai mare duşman al creştinismului? Carnea congelată. În trecut, numai cei ce aparțineau claselor privilegiate erau profund sceptici, deznădăjduiți şi gândeau în termeni negativi. De ce? Printre alte motive fiindcă erau singurii oameni care-şi puteau permite luxul să mănânce multă carne. Acuma există, la prețuri accesibile, carne congelată de oaie de Canterbury, şi carne congelată de vită de proveniență argentiniană. Până şi săracii îşi pot permite luxul să se otrăvească în asemenea măsură, încât să ajungă complet sceptici şi deznădăjduiți. Numai cei mai violenți stimuli îi pot face să reacționeze şi să-i determine să întreprindă acțiuni dirijate într-un anumit scop. Şi, din păcate, singurele acțiuni pe care le vor întreprinde sunt diabolice. Pot fi treziți din amorțire numai prin strigăte isterice, care îi cheamă să persecute pe evrei, sau să asasineze pe socialişti, sau să pornească la război. Întrucât te priveşte, s-a întâmplat să fii prea inteligent pentru a fi fascist; dar ți-o spun încă o dată, ai rezolvat problema teoretic, dar nu şi în viață. Crede-mă Anthony Beavis, intestinele dumitale sunt gata pentru fascism. Te determină să năzuieşti să fii smuls din îngrozitoarea stare de negativitate, la care te-au condamnat, să fii smuls prin violență şi aruncat în violență.”

„De fapt”, spuse Anthony, „ăsta e unul dintre motivele pentru care mă aflu aici.” Arătă cu mâna spre lanțurile

de munți prăvăliți unii peste alții. „Pur şi simplu pentru a fi scuturat din negativism. Pornisem împreună cu prietenul meu ca să luăm parte la o revoluție, când bietul Staithes a avut accidentul de care v-am vorbit”.

Doctorul încuviință. „Vezi” spuse, „vezi! Şi crezi că ai fi aici dacă ai fi avut nişte intestine zdravene?”

„Zău nu ştiu ce să spun”, răspunse Anthony râzând.

„Ştii foarte bine că n-ai fi aici”, spuse doctorul pe un ton aproape sever, „în niciun caz n-ai fi luat parte la o aventură atât de nesăbuită. Căci, desigur, te-ai fi putut afla aici în calitate de antropolog, să spunem, sau de profesor, sau tămăduitor, mă rog, în ce calitate vrei, atâta timp cât scopul ar fi fost acela de a înțelege oamenii şi de a-i ajuta.”

Anthony dădu încet din cap, în semn că e de acord, dar nu scoase niciun cuvânt; multă vreme merseră călare, unul lângă altul, în tăcere.

Era mai multă lumină afară şi, în orice caz, mai curat, sub cerul liber decât în micul *rancho*. Doctorul Miller hotărâse să facă operația într-un luminiş din pădurea de la marginea satului.

„Să sperăm că acolo vom fi la adăpost de muşte”, spuse, dar nu părea prea sigur.

Cei doi *mozos* înjghebaseră o vatră şi pe foc se afla o căldare cu apă clocotită. Împrumutaseră de la învățătorul din sat, o masă şi câteva scaune, precum şi nişte vase pentru dezinfectant şi o bucată de pânză pentru a acoperi patul.

Doctorul Miller îi dăduse lui Mark o doză de *nembutal*, aşa că bolnavul fu transportat în stare de inconştiență în luminişul din pădurea de pini. Toți băieţaşii din sat escortau targa. Se aşezară în cerc tăcuți şi atenți, în timp ce pacientul fu ridicat de pe targa şi pus pe pat. Îmbrăcați cum erau, cu pantaloni, purtând pe cap pălării mari şi cu umerii acoperiți de pături, băieţaşii nu păreau copii, ci caricaturile ridicole şi absurde ale unor

persoane mature.

Anthony, care ținuse până atunci piciorul gangrenat, se ridică din şale, se uită împrejur şi văzu cercul alcătuit din fețe oacheşe şi sclipirea ivită în ochii negri şi inexpresivi ai copiilor. Această privelişte avu darul să preschimbe dintr-odată spaima cu care aştepta operația într-o furie imposibil de ținut în frâu. „Cărați-vă!" zbieră pe englezeşte şi se îndreptă spre copii, gonindu-i cu mâna. „Spălați putina, fir-ar să fiți de javre!"

Copii se dădură înapoi, dar încet şi nu de voie, ci de nevoie, şi cu vădită intenție de a se apropia din nou în clipa când Anthony se va întoarce cu spatele.

Anthony se năpusti şi apucă pe unul dintre băiețaşi de braț.

„Javra naibii!"

Îl luă pe copil de umeri, îl zgâlțâi cu putere şi, mânat de o pornire căreia nu i se putu împotrivi – impulsul de a face să sufere –, îi dădu copilului un pumn în cap. Pălăria puştiului zbură şi se rostogoli printre copaci.

Fără să zbiere, copilul o luă la goană, ajungând din urmă pe tovarăşii lui. Anthony mai ridică o dată pumnul în semn de amenințare în direcția lor şi apoi se îndreptă spre mijlocul luminişului. Nu făcuse nici câțiva paşi, când o piatră bine țintită, îl izbi drept între umeri. Se răsuci pe călcâie furios şi dădu drumul unei serii de înjurături pe care nu le mai rostise de pe vremea când era pe băncile şcolii.

Doctorul Miller, care-şi spăla mâinile la masă, ridică capul. „Ce s-a întâmplat?"

„Dracii ăştia împielițați dau cu pietre în noi".

„Aşa-ți trebuie" spuse doctorul pe un ton sever, „dă-le pace şi vino să-ți faci datoria".

Fraza, rostită pe un ton lipsit de familiaritate, ca un ordin dat de un preot sau de un militar, îl trezi pe Anthony la realitate, dându-i în acelaşi timp senzația dezagreabilă că se purtase ca un dobitoc. Ba mai rău. În clipa când îşi dădu seama că prostia pe care o făcuse

nu-l punea într-o lumină bună, se ivi şi impulsul de a o justifica, aşa că începu să vorbească cu o voce în care răzbătea şi jignire şi indignare. „Doar n-o să-i lăsați să stea şi să se uite?”

„Cum pot să-i împiedic să se uite, dacă asta vor?” întrebă doctorul, în timp ce-şi usca mâinile.” Şi acum, Anthony Beavis” continuă pe un ton sever, „vino-ți în fire. O să fie destul de greu şi aşa. N-am nevoie de crizele dumitale de isterie.”

Anthony nu mai avu ce să răspundă. Îi era ruşine de felul în care se purtase, era supărat pe Miller, aşa încât se spălă pe. mâini în tăcere şi îşi puse în chip de halat o cămaşă curată.

„Acum”, spuse doctorul, înaintând spre masa de operație, trebuie să începem prin a drena sângele din picior.”

Picior spusese, nu *piciorul lui*, gândea Anthony, în timp ce stătea alături de doctor, privind pe omul care zăcea adormit pe pat. Ceva impersonal, un lucru care nu aparținea cuiva anume. Picior. Dar fața adormită a lui Mark, acum atât de neverosimil de calmă, atât de netedă, deşi era numai piele şi os, liniştită ca şi cum o letargie de moarte aşternuse un nou strat de piele pe «fața lui cu muşchi contorsionați, fața lui de jupuit de viu – toate acestea nu puteau fi niciodată doar „fața”. Era fața „lui”, deşi nu semăna deloc cu acea mască disprețuitoare şi chinuită prin care Mark privise mereu lumea. Poate că era cu atât mai autentic a lui, cu cât îi semăna mai puțin. Îşi aminti deodată ceea ce îi spusese pe malul Mediteranei, numai cu patru luni înainte, când se trezise având în fața lui ochii lui Mark, închişi acum, dar care atunci îl priveau cu licăriri zeflemitoare în timp ce-l observa sardonic prin perdeaua de tul pusă în jurul patului pentru a-l apăra de țânțari. Poate că fiecare din noi suntem într-adevăr ceea ce părem a fi când dormim. Inocență şi pace – esența spiritului – tot restul nefiind decât simple accidente.

„Apucă de laba piciorului” ordonă doctorul Miller, „ridică piciorul şi ține-l cât de vertical poți.”

Anthony făcu ceea ce i se spuse. În această poziție grotescă, piciorul îngrozitor de umflat şi de livid, părea mai impersonal decât oricând; un obiect. Putoarea cărnii descompuse îi umplea nările. Din spatele lor, venind dinspre copaci se auzi o voce spunând ceva ininteligibil; apoi nişte chicoteli.

„Acum pune-l pe *mozo* să lină piciorul şi vino lângă mine”. Anthony ascultă şi trase în piept aerul cu miros de răşină. „Ține sticla s-o am la îndemână.”

Din pădure se auzi un murmur plin de uimire „Amarillo{236}!”, în timp ce doctorul badijona coapsa cu flavină. Anthony se uită din nou la fața prietenului său; rămăsese aceeaşi în neştirbita-i seninătate. Cu desăvârşire împăcată şi pură. Piciorul acoperit de carne neagră şi moartă; fierăstrăul în vasul cu soluție de hipermanganat; bisturiele şi pensa hemostatică; băieţaşii fascinați, care trăgeau cu ochiul printre copaci – toate acestea păreau într-un anumit sens fără nicio legătură cu Mark, cel esențial.

„Acum cloroformul” spuse doctorul Miller, „şi vata. Am să-ți arăt cum să le foloseşti. Apoi va trebui să continui fără indicațiile mele.”

Deschise sticla şi mireasma pinilor în amurg fu acoperită de mirosul dulceag, greţos şi iritant al cloroformului.

„Ai înțeles cum se procedează?” întrebă doctorul, „uite aşa. Continuă, am să-ți spun când să te opreşti. Acum trebuie să pun garoul.”

Nu era nicio pasăre în copaci, de abia auzeai țârâitul gâzelor. Pădurea era învăluită într-un linţoliu de moarte. Luminişul însorit era o mică insulă de cuvinte şi de mişcări, înecată într-un ocean de tăcere. Şi în centrul acestei insule se afla o altă linişte, mai intensă, mai totală decât liniştea din pădure.

Garoul era pus. Doctorul Miller porunci lui *mozo* să

lase în jos piciorul ținut până atunci într-o poziție grotescă. Trase un scaun lângă pat, se aşează, apoi se ridică din nou în picioare, şi în timp ce se spăla pentru ultima oară pe mâini, îi explică lui Anthony că avea să fie nevoit să opereze stând jos. Patul era prea aproape de pământ ca să poată opera în picioare. Aşezându-se din nou, băgă mâna în vasul cu hipermanganat şi luă un scalpel.

Când văzu acele mari hălci de carne tăiate şi întoarse cu fața în jos ca o enormă coajă de banană, dar de data asta era vorba de coaja unui fruct roşu şi sângerând, pe Anthony îl apucă subit nevoia să vomeze. Gura i se umplea de salivă, pe care trebuia să o înghită întruna. Începu să tuşească spasmodic.

„Ține-te bine!" spuse doctorul, fără să-l privească. Cu o pensă hemostatică strânse capătul unei vene ce mustea de sânge.

„Priveşte lucrurile din punct de vedere ştiințific." Făcu o nouă tăietură, despicând carnea vie. „Şi dacă trebuie neapărat să vomezi" continuă cu o voce devenită deodată foarte aspră „pentru numele lui Dumnezeu, du-te şi termină cât mai repede!" Apoi începu să vorbească pe alt ton – tonul unui profesor care demonstrează o problemă interesantă studenților. „Trebuie să secționez nervii la o mare distanță de locul de amputare. Se produce o retracție extraordinar de mare, pe măsură ce țesuturile se vindecă. În orice caz" adăugă, „va trebui să fie din nou amputat când va ajunge acasă. Din păcate, nu prea cred că o să fie un ciot frumos."

Liniște şi pace. Dezbărată de orice dorință, de orice răutate, de orice ambiție – fața lui Mark era cea a unui om care se eliberase, a unui om pentru care nu mai existau gratii sau lanțuri, pentru care nu mai existau sicrie sub lespezi funerare, fața unui om pe care huma nu mai adera. Fața unui om care se eliberase... Dar de fapt cugetă Anthony, această eliberare îi fusese impusă de această substanță urât mirositoare. Era oare posibil

să devii tu însuți propriul tău eliberator? Existau capcane; dar existau şi unele posibilități de a scăpa. Existau închisori, dar porțile lor puteau fi deschise. În cazul când camerele de tortură nu vor putea fi niciodată desființate poate că torturile vor putea deveni într-o zi fără noimă. Tot atât de fără noimă cum era acum pentru Mark zgomotul fierăstrăului, zgomotul imposibil de suportat al dinților de oțel care hârşâiau şi scârțâiau muşcând din os, hârâitul făcut de acel du-te-vino al lamei de oțel care se adâncea în făgaşul făcut, Mark zăcea pe pat senin, aproape zâmbitor.

Capitolul XLIX

Ziua de Crăciun 1934

Dumnezeu este o persoană sau nu este o persoană? *Quien sabe*?{237} Numai revelația poate decide asupra unor astfel de probleme de ordin metafizic. Şi revelația nu dă un răspuns corect – e echivalentă cu a scoate din mânecă trei aşi de atu.

Mai multă importanță are de fapt rezolvarea problemei din punct de vedere practic. Ce oare dă omului mai multă forță de a înfăptui binele – credința într-un Dumnezeu personal sau într-un Dumnezeu impersonal? Răspuns: depinde. Unele minți funcționează într-un fel, altele într-altul. Întrucât mă priveşte, nu simt nicio nevoie să gândesc lumea prin prisma personalității, de fapt, îmi este chiar imposibil să gândesc în asemenea termeni. Patanjali spune că poți crede sau nu într-un Dumnezeu personal, după cum ți-e voia. Rezultatele psihologice vor fi identice în ambele cazuri.

Ce trebuie făcut pentru acei oameni a căror structură are nevoie de o personalitate drept o sursă de energie, dar care nu pot concepe universul guvernat de o persoană, dând termenului orice accepție pe care o putem înțelege? În majoritatea cazurilor aceşti oameni refuză orice îndeletnicire care ar putea fi numită religioasă. Această atitudine înseamnă să arunci nu numai neghina, ci şi grâul. Contactul dorit cu o personalitate poate să fie istoric şi nu ontologic. Un contact nu cu cineva care există actualmente în calitate de *manager* al universului, ci cu cineva despre care se

ştie că a existat într-o anumită epocă din trecut, *Imitatio Christi* (sau al oricărui alt personaj istoric) este tot atât de eficace şi dacă modelul este considerat ca existent într-un anumit loc şi într-o anumită epocă, şi dacă este conceput ca existând aici şi acum. Meditația asupra binelui, comuniunea cu binele, contemplarea binelui, sunt mijloace pentru a înfăptui binele în viața de toate zilele, mijloace a căror eficacitate poate fi demonstrată, chiar dacă obiectul meditației, al contemplării şi al comuniunii nu este o persoană ci un spirit general, sau chiar un ideal care nu ar exista decât în mințile oamenilor. Problema fundamentală este de ordin practic – elaborarea unor sisteme de exerciții psihologice pentru toate tipurile existente de bărbați şi femei. Catolicismul posedă multe sisteme de rugăciune mentală – de tip iezuit, de tip franciscan, ligurian, carmelit, şi aşa mai departe. Hinduismul, budismul de nord, de sud, sau Zen, posedă de asemeni o mare varietate de practici spirituale. Sunt multe de făcut în acest domeniu. Trebuie adunate şi colaționate informațiile provenite din toate aceste surse. Trebuie studiate multe cărți şi – fapt şi mai important – trebuie consultați acei oameni care au pus efectiv în practică ceea ce se află în cărți, care s-au ocupat cu inițierea novicilor. Cu vremea s-ar putea, probabil ajunge să se redacteze o *Ars Contemplativa* definitivă şi completă. O serie de tehnici adecvate fiecărui tip spiritual. Tehnici pentru a medita, asupra binelui a comunica cu El şi a-L contempla. Aceste tehnici, sunt scopuri în sine şi în acelaşi timp mijloace pentru a înfăptui o parte din acest bine în viața de toate zilele.

1 ianuarie 1935

Tehnica şi buna organizare – invențiile lumii moderne; ca toate privilegiile, trebuiesc plătite în multe feluri.

Unul dintre prețurile pe care le plătim este credința generală – încurajată de eficacitatea tehnicii şi a organizării sociale – în progres ca un proces automat, şi care poate fi impus din afară. Noi toți, în calitate de indivizi nu avem nimic de făcut. Să fie lichidați cei nedoriți, să se distribuie bani şi produse suficiente şi totul va merge bine. O reîntoarcere la magie, o încurajare a trândăviei inerente omului. A se nota felul bătător la ochi în care această tendință străbate toată viața modernă şi dă pretutindeni roade. Dar câte asemănări în profunzime. Recenta reformă catolică este în mod esențial o reformă privind Sfintele Taine. Din punctul de vedere al catolicilor, trăim o epocă sacramentală. Puterea magică a Sfintelor Taine este considerată drept suficientă pentru mântuirea sufletului. Rugăciunea spirituală excelează prin absență.

Capitolul L

7 februarie 1934

Doctorul Miller descăleca în faţa uşii deschise, lăsă catârul pe mâinile lui *mozo* şi intră în colibă.

Mark zăcea în pat rezemat de perne. Îl privi în timp ce se îndrepta spre el. Un omuleţ care mergea iute şi ţinându-se drept, cu ochi albaştri care străluceau de bunătate şi de interes pentru oameni şi cu o gură ale cărei buze păreau oricând gata să izbucnească în râs.

„Cum le mai merge tuturor micuţilor dumneavoastră bolnavi?" Mark îşi contorsiona faţa care era încă lividă şi suptă, pentru a produce un zâmbet sarcastic. De pe scaunul de lângă pat, Anthony aruncă o privire asupra prietenului său şi îşi aduse aminte seninătatea ce se aşternuse cu trei săptămâni înainte, pe această faţă, în păduricea de pini străbătută de primele raze ale soarelui la răsărit. Senin şi împăcat. Acum când revenise la viaţă, acum când era la adăpost de primejdie, în convalescenţa, pacea îşi luase zborul, lăsând în urma ei un duşman învrăjbit al întregii omeniri. Înainte chiar de a fi fost în stare să scoată vreo vorbă, ura îi sticlea în ochi. Ura pe toată lumea care se afla în preajma lui şi mai ales pe bătrânul doctor Miller.

„Mă enervează când îl văd făcând mereu cu ochiul". Aşa-i spusese lui Anthony la câtva timp după operaţie... „Nimeni n-are dreptul să se preumble prin lume ca o întruchipare a unei reclame împotriva constipaţiei."

Dar adevăratul motiv pentru care Mark nu putea să-l sufere era altul. Îl ura pe moş Miller, fiindcă depindea de el; fiindcă era silit să recunoască eficacitatea îngrijirilor

atente şi neobosite ale medicului. Bietul Mark! Cât de înfiorător suferea pentru că era nevoit să accepte un serviciu. Ba mai mult, fiindcă era constrâns, din cauza stării sale fizice, să ceară un serviciu. Cu cită amărăciune respingea până şi dovezile de afecțiune date de cei pe care lui Mark îi era imposibil să-i considere superiori lui! Antipatia lui pentru doctor se manifestase din prima clipă când redevenise conştient şi sporise zi de zi. Căci bătrânelul îşi amânase plecarea tocmai ca să-l poată îngriji.

„Dar de ce nu vă continuați călătoria?" îl întrebase. Când doctorul îi răspunsese că nu era deloc grăbit, că avea de gând să-l întovărăşească până la țărm pentru a se asigura că s-a îmbarcat cu bine, şi – deoarece şi el avea intenția să se întoarcă acasă – să meargă împreună cu ei pe acelaşi vapor până în Anglia, Mark protestase cu vehemență, spunând că piciorul lui era aproape vindecat, că nu vor întâmpina niciun fel de greutăți ca să se întoarcă la Puerto San Felipe şi că el personal avea de gând să ia vaporul care pornea spre nord, în direcția Los Angeles.

Dar doctorul rămăsese. Şi îl îngrijise pe Mark, plecând din când în când călare să vadă de bolnavii din satele învecinate. Orice făcea doctorul era pentru convalescent o nouă sursă de enervare, deşi Anthony nu putea înțelege de ce. Poate că Mark era jignit de faptul că binefăcătorul indienilor nu era el. În orice caz aşa stăteau lucrurile; nu pierdea nicio ocazie ca să glumească răutăcios, întrebându-l pe Miller cum le merge „micuților săi pacienți."

La vreo două săptămâni după operație le sosi vestea că încercarea de insurecție a lui Don Jorge eşuase lamentabil. Fusese surprins într-un moment când era înconjurat de prea puțini oameni, fusese luat, judecat sumar şi împuşcat împreună cu secundul său. În raport se adăuga că cei doi oameni făcuseră bancuri în timp ce mergeau între două rânduri de soldați spre cimitirul

unde gropile lor erau gata săpate.

„Şi a murit" comentă Mark, „crezând că în ultimul moment mi-a fost frică şi că l-am lăsat baltă."

Acest gând era pentru el o nouă tortură.

„Dacă n-aş fi avut afurisitul ăsta de accident..." spunea întruna. „Aş fi fost lângă el şi aş fi putut să-i dau un sfat. Întotdeauna s-a repezit ca un nebun! De aia mi-a cerut să vin. N-avea încredere în propria lui putere de judecată. Şi eu zăceam aici în împuţita asta de cocină, în timp ce amărâtul ăla mărşăluia spre cimitir... Făcând bancuri în timp ce adulmeca aerul rece al dimineţii. «*Huele al cimintero, Don Jaime*»{238}. Şi el ar fi făcut bancuri, în schimb... Avusese ghinion, asta era, un caz tipic de intervenţie idioată a providenţei. Dar providenţa nu se afla de faţă, ca să-şi poată vărsa pe ea focul. În preajma lui nu se afla decât Anthony şi doctorul. Comportamentul lui faţă de ei devenise din ce în ce mai sarcastic şi mai jignitor, după ce aflase de moartea lui Don Jorge, ca şi cum i-ar fi considerat pe amândoi responsabili de ceea ce se întâmplase. Pe amândoi dar mai ales pe doctor.

„Şi ce rezultate dă fermecătoarea atitudine pe care o luaţi aşezându-vă la căpătâiul bolnavilor?" continuă Mark să-l întrebe pe doctor, pe acelaşi ton zeflemitor pe care-i avusese întrebând de sănătatea micuţilor pacienţi.

„N-am impresia că dă vreun rezultat" răspunse doctorul Miller voios, în timp ce-şi scoase pălăria şi se aşeză. „Sau n-au niciun pat, aşa că nu mă pot aşeza la căpătâiul lor; zac întinşi pe pături puse direct pe pământ. Mai sunt şi cazuri când bolnavii nu ştiu nicio boabă de spaniolă şi când nici eu nu am habar de varianta dialectului pe care-l vorbesc ei. Şi cum se simte domnia ta?"

„Domnia mea" spuse Mark întorcând doctorului expresia folosită, dar pe un ton scârbit, disprețuitor şi emfatic, ca şi cum ar fi fost o vorbă de ocară, „se simte

foarte bine, vă mulțumesc.”

„Dar se comportă nițel după principiile Episcopului Berkeley”{239} interveni Anthony, „simte dureri în genunchiul pe care nu-l mai are.”

Mark îl privi o clipă şi o vădită nemulțumire apăru pe fața împietrită; apoi întoarse capul şi îşi aținti ochii asupra pajiştii luminate de soarele la asfințit, ce se zărea prin uşa deschisă a colibei. „Nu dureri” spuse rece, deşi acest termen îl folosise cu o jumătate de oră mai înainte, când îi descrisese lui Anthony ceea ce simțea, „am doar senzația că genunchiul e încă la locul lui.”

„E inevitabil, din păcate.” Doctorul clătină din cap.

„Nu mi-am închipuit că ar fi evitabil!”, zise Mark, ca şi cum ar fi trebuit să răspundă demn cuiva care îl insultase.

Doctorul Miller curmă tăcerea penibilă, spunând că în regiunile de munte erau mulți guşați.

„Poate că şi lucrul ăsta îşi are hazul lui” zise Mark, mângâindu-şi pe piept o guşă imaginară. „Tânjesc după cretinii ăia pe care îi vedeam pe vremuri în Elveția, când eram copil. Cred că i-au injectat cu iod până ce i-au trimis pe toți pe lumea cealaltă. Lumea a devenit atât de bicisnică în zilele noastre încât te apucă sila. Clătină din cap şi produse surâsul lui anatomic. „Cu ce se ocupă cei care trăiesc în văile din regiunea muntoasă?” întrebă.

„Cultivă porumbul” spuse doctorul „şi în răstimp se omoară unii pe alții. Există o rețea imensă de vendete, care cuprinde toți munții. Fiecare ins e prins în ea. Am vorbit cu oamenii mai de vază şi am încercat să-i conving să-şi lichideze vechile socoteli şi să pornească pe o altă bază.”

„O să piară de plictiseală.”

„Nu. Îi învăț să joace fotbal. Meciuri între sate” zâmbi. „Am foarte multă experiență în domeniul vendetelor. Pe tot întinsul lumii. Toți le privesc efectiv cu groază. Şi nu ştiu cum să-ți mai mulțumească pentru fotbal, când i-

au prins gustul”.

„Iisuse Christoase!”

„De ce ai spus Iisuse Christoase?”

„Tâmpitele astea de sporturi! Nu vom putea oare niciodată scăpa de ele?”

„Bine, dar sunt cea mai mare contribuție pe care a adus-o Anglia civilizației,” spuse doctorul. „Mult mai importantă decât guvernarea parlamentară, sau maşina cu abur, sau principiile lui Newton. Mai importantă chiar decât poezia engleză. Poezia nu poate fi niciodată un derivativ pentru război sau asasinate, în vreme ce sporturile pot. Un surogat autentic şi complet.”

„Surogate!” repetă Mark disprețuitor. „Toți vă mulțumiți cu surogate. Anthony le găseşte în pat, sau în biblioteca de la British Museum. Dumneavoastră le căutați pe terenurile de fotbal. Dumnezeu să vă aibă în paza lui! Dar de ce oare sunteți atât de speriați de produsele autentice?”

Câteva momente nimeni nu scoase nicio vorbă. Doctorul Miller se uită la Anthony şi dându-şi seama că nu avea de gând să răspundă, se întoarse către celălalt. „Nu e vorba de a fi speriat sau nu, Mark Staithes”, rosti cu o voce foarte blândă. „Problema se pune în a alege între bine şi rău…”

„Am anumite îndoieli când e vorba de a alege binele, atunci când, întâmplător îl poți face dând dovadă de mai puțin curaj decât când alegi răul.”

„Să fie oare primejdia unitatea dumitale de măsură pentru bine?”

Mark dădu din umeri. „Ce e binele? Greu de definit în marea majoritate a cazurilor. În orice caz, un lucru e sigur: e bine să înfrunți curajos primejdia.”

„Şi în virtutea acestui argument, te crezi îndreptățit să creezi în mod deliberat situații periculoase, în care să-i bagi şi pe alții?” Doctorul Miller clătină din cap. „Teoria dumitale nu ține, Mark Staithes. Dacă vrei să dai dovadă de curaj, de ce nu-l pui în slujba unei cauze

bune?”

„Să-i învățăm pe sălbatici să joace fotbal, de pildă”, rânji Mark.

„Adesea nu e atât de uşor pe cât s-ar părea.”

„Presupun că nu învață uşor când trebuie să se considere în off-side”.

„Nu vor să învețe nicio regulă, în afară de cea care îi obligă să ucidă locuitorii din satul vecin. Şi când te afli între două echipe formate din unsprezece oameni înarmați până în dinți, care se uită unii la alții, sfâşiindu-se din ochi…”. Se întrerupse; colțurile gurii lui mari se ridicară a zâmbet; hieroglifele aproape invizibile ce-i înconjurau ochii se adânciră în timp ce-şi strângea pleoapele, devenind astfel simbolul unei stări de amuzament lăuntric. „Zău aşa, după cum spuneam, nu-i atât de uşor pe cât se pare. Te-ai aflat vreodată în situația de a face față unei mulțimi de oameni scoşi din minți şi oare voiau să te omoare?”

Mark făcu semn că da şi o expresie de satisfacție, nu lipsită de răutate, îi apăru pe față. „De mai multe ori,” răspunse el. „Când mă ocupam de exploatarea unei *finea* aflată ceva mai jos pe coastă, în Chiapas.”

„Şi i-ai înfruntat neînarmat?”

„Neînarmat” repetă Mark şi explică: „pe vremea aceea politicienii mai vorbeau încă de revoluție. Pământul să fie dat poporului şi poveştile pe care le ştiți, într-o bună zi sătenii au venit să pună mâna pe moşie.”

„Fapt care, după principiile tale” spuse Anthony „ar fi trebuit să-l aprobi.”

„Şi pe care, desigur, îl aprobam, dar nu puteam să admit aşa ceva – nu în împrejurările respective.”

„De ce nu?”

„Păi… mi se pare că răspunsul sare în ochi, nu? M-am pomenit cu ei hotărâți să mă atace. Se putea oare să le declar că sunt de acord cu principiile lor politice şi să le înmânez moşia? Nu zău, ar fi fost puțin cam prea simplu.”

„Şi ce-ai făcut atunci?”

„Prima oară au venit cam vreo sută”, explică Mark, erau împodobiți cu puşti şi cartuşiere, ca nişte pomi de Crăciun, şi bineînțeles că toți aveau şişuri. Dar vorbeau politicos şi ponderat. Nu aveau nicio răfuială cu mine personal şi ideile lor revoluționare erau destul de ciudate. Nu prea ştiau bine ce să facă. De altfel, nu fac ei niciodată multă zarvă,” adăugă. „I-am văzut omorând fără ca cineva să prindă de veste. Ai zice că sunt peşti. Țara asta e un acvarium.”

„Pare un acvarium”, corectă doctorul Miller”. Dar când ai priceput cum gândesc peştii…”

„Mi s-a părut întotdeauna mai important să aflu cum beau” spuse Mark. „*Tequila* este duşmanul cel mai de temut. Noroc că țăranii mei nu băuseră, altfel… Cine ştie ce s-ar fi putut întâmpla.” După o pauză adăugă: „Se adunaseră pe platforma de ciment pe care se pune cafeaua la uscat şi eu mă aflam în pragul uşii biroului, stând pe un scaun în capul scării, cu câteva trepte mai sus de ei. Mă simțeam superior, ca şi cum aş fi fost un maharajah în mijlocul unor supuşi credincioşi.” Râse; sângele îi năvălise în obraji şi vorbea cu un fel de plăcere, ca şi cum cuvintele i-ar fi lăsat un gust plăcut pe limbă. „O sută de peoni infecți, cu pielea de culoarea cafelei, holbându-se la mine cu ochii lor sticloşi şi rotunzi, ochi de broască țestoasă – nu-mi prea venea la socoteală. Dar am izbutit să nu dau la iveală nimic din ceea ce simțeam. Nici fața, nici vocea nu m-au trădat. Am descoperit că m-a ajutat mult faptul să consider aceste creaturi, drept o specie de insecte scârboase. Un fel de cărăbuşi, de gândaci. Nu erau decât o sută de gândaci mari care mă priveau cu ochii holbați. M-a ajutat gândul ăsta, mărturisesc. Şi totuşi inima îmi bătea nițel cam tare. Bătea aşa, de capul ei – cunoaşteți senzația, nu-i aşa? Ca şi cum ți s-ar fi cuibărit o pasăre pe sub coaste. O pasăre care era conştientă de faptul că e pasăre, bântuită de o spaimă, numai de ea ştiută. O

senzație ciudată şi ameţitoare. Nu cred să fi fost vreodată, în toată viața mea, mai fericit ca în ziua aceea. Să ştii că eşti unul împotriva a o sută. Toți înarmați până în dinți. Dar gândaci… nu erau decât gândaci. Pe când cel care se afla singur era un om. O senzație minunată." Tăcu o clipă şi un zâmbet i se ivi pe față.

„Şi ce s-a întâmplat după aceea?" întrebă Anthony.

„Nimic. Le-am ținut o mică cuvântare, stând pe tron. Le-am spus că *finea* nu era a mea ca să le-o pot da. Că până se vor definitiva lucrurile, eu aveam responsabilitatea moşiei. Dacă prind pe cineva punând piciorul dincolo de hotarul ei sau făcând vreo stricăciune – atunci am să ştiu ce am de făcut. Am vorbit cu hotărâre, cu demnitate, întocmai ca un maharajah cu supuşii săi. După aceea m-am ridicat, le-am spus că pot să plece şi m-am îndreptat spre casă, mergând pe potecă. Cred că am mers cam un minut, ştiind că se uită cu toții la mine. Un minut întreg am mers cu spatele la ei. Şi erau cel puțin o sută; Nimeni n-ar fi putut descoperi niciodată cine a tras. Şi pasărea aceea pe care o simțeam sub coaste!" Ridică o mână şi flutură degetele în aer. „Atunci am simțit o nouă senzație – nişte furnici care alergau întruna, în sus şi în jos, pe şira spinării. Groază – dar numai a trupului; o groază de sine stătătoare, dacă înțelegeți ce vreau să. spun. Eu, cu mintea mea, ştiam că nu vor trage, *că nu vor putea trage*. O sută de gândaci infecți – din punct de vedere moral erau incapabili să tragă. Dar pasărea continua să *se z*bată sub coaste şi furnicile să urce şi să coboare pe şira spinării. Dar sub țeastă se afla un om; şi omul acela era plin de încredere; în pofida îndoielilor nutrite de trupul lui, ştia că partida fusese câştigată. Minutul acela a durat mult, dar a fost bun. Foarte bun. Şi am mai trăit multe minute ca acela, mai târziu. Nu s-au încumetat să tragă în mine, decât pe înserat, ascunşi în tufişuri. Eram în raza lor vizuală; ei nu. Se aflau în afara zonei în care puteam exercita puterea de

concentrare şi voinţă. De aceea au avut curajul să tragă. Când omul nu-i acasă, gândacii intră în casă. Din fericire, oricât de mult curaj ar avea, niciun indian nu a învăţat să ţintească bine. Fără îndoială că avea să le vină şi lor rândul într-o bună zi şi atunci m-ar fi lichidat. Dar cât am mai stat eu acolo, s-a întâmplat ca moda revoluţiei să treacă. Dar revoluţia n-a prins niciodată serios pe coasta Pacificului." Mark aprinse o ţigară. Se aşternu o lungă tăcere.

„Da" spuse doctorul Miller în cele din urmă, „recunosc că ăsta este un mijloc de a te comporta când ai de înfruntat o mulţime ostilă. Şi având în vedere că exişti şi ne priveşti, este evident o metodă care, câteodată, reuşeşte. Dar nu e metoda mea. Vezi dumneata, eu sunt antropolog..."

„Şi ce importanţă are asta?"

„O foarte mare importanţă" răspunse doctorul Miller. „Un antropolog este o persoană care se ocupă cu studierea oamenilor. Dar dumneata preferi să te ocupi de gândaci. Ţi-aş spune, Mark Staithes, că eşti un entomolog." Zâmbetul ce i se ivi pe faţă nu dădu naştere nici unui răspuns prietenos. Faţa lui Mark era împietrită, şi când privirea lui se întâlni cu a doctorului, Mark întoarse capul.

„Auzi dumneata, entomolog!" repetă disprețuitor. „Prostie curată. De ce vă place să vă jucaţi cu vorbele?"

„Fiindcă vorbele exprimă gânduri, Mark Staithes; şi gândurile te îndeamnă să acţionezi. Dacă numeşti un om gândac, înseamnă că ai de gând să te porţi cu el ca şi cum ar fi un gândac. În schimb, dacă numeşti un om – om, înseamnă că-ţi propui să-l tratezi ca pe un om. Profesia mea este să studiez oamenii. Asta înseamnă că trebuie să le spun oamenilor pe nume; că trebuie să mă gândesc întotdeauna la ei ţinând seama de calitatea lor de oameni; da, să mă port omeneşte cu ei. Fiindcă dacă nu-i consideri oameni, nu se comportă ca oamenii. Dar repet, eu sunt antropolog. Am nevoie de material uman,

nu de experienţe cu insecte."

Mark izbucni într-un hohot de râs, care nu dură mult. „Poate că unii au nevoie de material uman" spuse, „dar asta nu înseamnă că îl şi pot căpăta. Ce obţii efectiv?..." Râse din nou. „Ce mai una alta, obţii gândaci, şi încă în soluţie nediluată."

„Aici te înşeli" spuse doctorul Miller. „Dacă porneşti în căutare de oameni, îi găseşti. În marea majoritate a cazurilor dai de oameni foarte cumsecade. Du-te de pildă în mijlocul unui trib sălbatic, care a avut mult de suferit şi a devenit bănuitor, du-te neînarmat şi arată-le că n-ai nimic în mâini." îşi întinse înainte palmele lui mari şi pătrate, făcând gestul unui om care vine să ofere. „Du-te acolo cu intenţia fermă şi neabătută de a le face bine – de pildă de a vindeca pe bolnavi. Nu-mi pasă deşi ştiu cât de adânci pot fi resentimentele lor faţă de albi. Până la urma urmei, dacă ţi se dă suficient timp să-ţi exprimi limpede intenţia, te vor accepta drept prieten; se vor comporta ca nişte oameni faţă de un alt om. Fără doar şi poate" adăugă, şi simbolurile care dădeau la iveală râsul lui interior, se iviră iar în jurul ochilor. „Câteodată se întâmplă să nu ţi se dea răgazul necesar. Te spintecă înainte de a te fi apucat de treabă. Dar nu se întâmplă prea des după cum vezi, mie nu mi s-a întâmplat până acum. Şi când astfel de lucruri se întâmplă, ei bine, atunci rămâne întotdeauna speranţa că cel care va veni după tine va duce mai bine treaba la capăt. Antropologii pot fi ucişi, dar antropologia îşi urmează drumul. Şi cu timpul nu poate să nu reuşească. În timp ce metoda dumitale entomologică..." clătină din cap, „poate reuşi la început; în general e posibil să sperii oamenii şi să-i sileşti să se supună prin teroare. Cu alte cuvinte, dacă îi tratezi drept gândaci, îi sileşti să se poarte ca nişte gândaci – să se târască şi să se bage în orice gaură. Dar când prind un prilej, se vor năpusti împotriva ta. Antropologul poate fi ucis în timp ce stabileşte primele contacte; dar după aceea, se află în

siguranță; un om printre oameni. Entomologul poate în cepe prin a fi la adăpost; dar el este un vânător de gândaci, printre gândaci – printre gândaci cărora – şi lucrul trebuie subliniat – nu le place să fie tratați ca gândaci, care ştiu că nu sunt gândaci. Momentul când se va afla la ananghie nu va întârzia. După cum se spune: poți face orice cu baionetele, un singur lucru nu – să te aşezi pe vârful lor."

„Dar n-ai nevoie să te aşezi pe ele," spuse Mark. „Ceilalți trebuie să se înțepe în fund, nu cel cu baioneta. Dacă mânuieşti baionetele cu oarecare inteligență, nu văd de ce n-ai putea continua să-ți menții superioritatea. Problema dificilă este desigur, că nu se dă dovadă de inteligența necesară. Majoritatea vânătorilor de gândaci nu pot fi deosebiți de gândaci."

„Întocmai" spuse doctorul Miller. „Şi singura soluție pentru vânătorul de gândaci este să arunce baioneta şi să se comporte cu gândacii ca şi cum ar fi ființe omeneşti."

„Dar vorbeam despre inteligență, nu?" spuse Mark. Tonul de toleranță disprețuitoare demonstra că făcea tot ce-i stătea în puteri ca să nu-şi iasă din țâțâni vorbind cu nătărăul ăla senil, incapabil să gândească în mod coerent. „Faptul de a fi sentimental, nu are nimic de a face cu inteligența."

„Dimpotrivă", spuse doctorul, subliniind cuvintele, „are foarte mult de a face. Nu poți da dovadă de inteligență, când e vorba de oameni, dacă n-ai avut în prealabil o atitudine sentimentală față de ei. Folosesc termenul: sentimentalism, în accepția lui meliorativă, desigur. În sensul de a te preocupa de soarta oamenilor. Este prima condiție indispensabilă pentru a-i înțelege. Dacă nu-ți pasă de oameni, nu există nici posibilitatea de a-i înțelege. Toată perspicacitatea nu va fi decât o altă. formă de stupiditate."

„Şi dimpotrivă, dacă te interesezi efectiv de oameni" spuse Mark „o să te laşi târât de o smiorcăială emotivă

care te va împiedeca să vezi oamenii aşa cum sunt. Gândiți-vă la scenele groteşti şi umilitoare care au loc când oamenii țin prea mult unii la alții. Tinereii care se îndrăgostesc şi care îşi închipuie că domnişoarele respective, urâte şi tâmpite, reprezintă culmi de inteligență şi frumusețe. Şi nevestele devotate, care o țin una şi bună toată viața crezând că nevolnicii lor soțiori sunt întruchiparea a tot ce există mai fermecător, mai nobil şi mai înțelept pe lume."

„Şi probabil că au perfectă dreptate" afirmă doctorul Miller. „Indiferența şi ura sunt oarbe, nu iubirea."

„Nu iubirea" repetă Mark în derâdere, „poate ar fi bine să ne apucăm să cântăm un imn religios."

„Cu plăcere" răspunse doctorul Miller, surâzând. „Ce imn doreşti? creştin, budist, sau cele rămase de la Confucius? Eu sunt antropolog; şi în definitiv ce este antropologia: nimic altceva decât aplicarea ştiințifică a religiei."

Anthony începu să vorbească după un lung răstimp. „De ce o aplicați numai printre membrii triburilor primitive? Ce-ar fi dacă ați începe s-o aplicați la noi acasă. Mi-e milă de tine, dar mai milă mi-e de mine – după cum se spune."

„Ai dreptate," răspunse doctorul „Ar fi trebuit să începem s-o practicăm la noi acasă. De fapt, a început pe alte meleaguri, datorită numai unui accident de ordin istoric. A început în afară, fiindcă suntem imperialişti şi din această cauză am venit în contact cu popoare ale căror obiceiuri erau diferite de ale noastre şi ca atare ni s-au părut mai ciudate decât ale noastre. Repet: un accident. Dar din anumite puncte de vedere a fost un accident cu urmări fericite, căci datorită lui am învățat o serie de fapte şi de tehnici prețioase, pe care nu le-am fi putut descoperi la noi acasă. Din două motive: în primul rând fiindcă este greu să cugeți obiectiv despre tine însuți, şi, poate, încă şi mai greu să cugeți corect despre un lucra extrem de complicat. Situația de la noi de

acasă, prezintă acest dublu aspect – este vorba de o civilizație evoluată, care din întâmplare este a noastră. Societățile tribale sunt societăți cu o civilizație simplă, de mică anvergură, a căror structură iese la iveală. Putem învăța destul de uşor să le înțelegem. Şi când am învățat să-i înțelegem pe sălbatici, descoperim că am învățat să-i înțelegem şi pe oamenii civilizați. Şi mai e ceva. Sălbaticii sunt de obicei bănuitori şi ne sunt ostili. Antropologul e nevoit să lupte şi să biruie ostilitatea şi suspiciunea. Şi când a învățat asta, are în mână cheia întregii politici".

„Care este…?"

„Următoarea.: Dacă te comporți bine cu oamenii, şi ei se vor comporta bine cu tine."

„Nu cumva sunteți cam optimist?"

„Nu. Până la urmă întotdeauna sfârşesc prin a se comporta bine."

„Până la urmă" ripostă Mark iritat, „până la urmă vom fi toți oale şi ulcele. Ce se întâmplă până atunci?"

„Trebuie să ne asumăm riscul."

„Dar europenii nu sunt ca sălbaticii dumitale care se duc la şcoală duminica. E un risc enorm."

„Posibil. Dar în orice caz mai mic decât riscul de a trata oamenii cu brutalitate şi de a-i împinge la război, în afară de asta, europenii nu sunt mai răi decât sălbaticii. Au fost numai prost învățați – au nevoie de puțină antropologie – atâta tot."

„Şi cine o să le dea această doză de antropologie?"

„Printre alții" răspunse doctorul Miller, „eu însumi. Şi sper că şi dumneata, Mark Staithes."

Pe fața de jupuit de viu a lui Mark apăru un rânjet. Clătină din cap. „Din partea mea n-au decât; să se măcelărească cât vor," spuse. „De altfel orice le-ai spune e totuna. Aşa că e mai bine să le dăm pace, ca să-şi ducă până la capăt războaiele lor tâmpite. În afară de asta" spuse el arătând coşul de răchită pus pentru ca cearşaful să nu vină în contact direct cu rana, „ce mai

pot face *eu* acum? Pot privi, asta-i tot! Şi am face cu toţii mult mai bine să stăm şi să privim. Oricum, nu va dura mult. Doar câţiva ani; şi apoi…" tăcu o clipă, îşi plecă ochii şi se încruntă. „Cum spune oare Rochester{240} în poezia lui? A, da." Se uită în sus şi recită:{241}

În anii ce s-au scurs, a adunat mereu
Învăţături şi brazde adânci pe faţă.
Şi zilele de ieri spre groapă l-au aninat,
Făcându-l să priceapă că-n lunga-i şi greaua căutare
A mers întruna doar pe căi greşite.
Chircit e-acum şi năclăit de mâl,
Cel ce pe vremuri era şi înţelept, şi şugubăţ şi mândru
Făuritorul gândurilor de nimenea gândite.

„Chircit şi năclăit de mâl" repetă. „Mi se pare admirabil. — Chircit şi năclăit de mâl". Şi nu e nevoie să aştepţi moartea ca să ajungi aşa. O să dibuim noi un petec frumuşel de pământ mâlos şi o să ne năclăim, cu; toţii, nu-i aşa?" Se întoarse către Anthony. „Vom sta chirciţi printre baligi şi-l vom privi pe doctor experimentând cele mai bune şi amabile metode antropologice pe seama generalului Goering. Ne vom prăpădi de râs."

„Şi cu toate astea" spuse Anthony, „cred că am să-l însoţesc pe doctorul Miller şi o să devin şi eu ridicol, în tovărăşia lui."

Capitolul LI

24 iulie 1914

Din echipa care porni în căutarea lui Brian făceau parte patru oameni: Anthony, un polițist, un cioban bătrân, care avea favoriți încărunțiți şi profilul majestuos al unui om de stat din epoca victoriană şi un băiețandru de şaptesprezece ani, cu păr bălai şi îmbujorat la față – fiul brutarului din sat. Băiatului i se dădu pânza tărgii, în timp ce ciobanul şi polițistul se serveau de bețe ca de bastoane.

Plecară din spatele vilei mergând răspândiți pe un rând – ca hăitaşii, se trezi Anthony gândind – în timp ce urcau pe costişe. Era o zi senină, fără urmă de nor şi nu bătea nici vântul. Dealurile din depărtare se iveau înveşmântate în văluri de negură, decolorate parcă de orbitoarea lumină a soarelui. Iarba şi buruienele pe care păşeau erau prăfuite, căci vara fusese secetoasă. Anthony îşi scoase haina şi apoi, după o clipă de gândire, şi pălăria. O insolație ar simplifica mult lucrurile. N-ar mai fi nevoie să dea explicații şi să răspundă la întrebări. Chiar şi aşa, se simțea destul de rău şi avea crampe la stomac. De câte dificultăți ar scăpa dacă s-ar îmbolnăvi cu adevărat! în timp ce urcau cu paşi înceți îşi ducea din când în când mâna în creştet, şi de fiecare dată când îl atingea simțea că părul îi era fierbinte, ca blana unei pisici care a stat în fața vetrei. Păcat, gândi, că avea păr atât de des.

După trei ore găsiră ceea ce căutau. Cadavrul lui Brian zăcea cu fața la pământ într-un fel de golf, la picioarele unei stânci care se afla deasupra unui lac.

Zeci de ferigi creşteau printre pietre şi în aerul dogoritor, plantele răspândeau un miros dulceag şi atât de tare, încât simțeai că te înăbuşea. Zumzăitul muştelor te asurzea. Când polițistul întoarse cadavrul cu fața în sus, chipul zdrobit era de nerecunoscut. Anthony privi o clipă, apoi întoarse capul. Tremura ca varga, fără să se poată stăpâni. Trebui să se sprijine de o stâncă, să nu cadă.

„Țin-te bine, flăcăule". Bătrânul cioban îl luă de mână şi îl duse ceva mai departe, îl sili să se aşeze pe iarbă într-un loc de unde nu se mai vedea cadavrul. Anthony aşteptă. Un bărzăune se învârti încet pe cer, înscriind trecerea timpului pe un cadran invizibil. În cele din urmă cei trei ieşiră din spatele fortăreței de piatră şi apărură în fața ochilor lui. Ciobanul şi băiatul mergeau în frunte ținând fiecare câte unul dintre bețele târgii, în timp ce polițistul mergea în spate, fiind nevoit să ducă singur ambele bețe. Îi scoseseră lui Brian haina ruptă şi îi acoperiseră cu ea fața. Un braț înțepenit ieşea în afară la fiecare pas făcut de cei ce purtau targa, bălăngănindu-se în aer. Pe cămaşă erau pete de sânge. Anthony se ridică în picioare şi, deşi ceilalți nu voiră să-l lase, insistă să împartă cu polițistul povara. Începură să coboare încet, foarte încet. Trecuse de ora trei când ajunseră la vilă.

Mai târziu polițistul cercetă buzunarele hainei şi ale, pantalonilor. O pungă cu tutun, o pipă, pachetul cu sandviciurile făcute de doamna Benson, şase sau şapte monede de câte un şiling şi un carnețel, pe jumătate umplut cu note despre istoria economică a imperiului roman. Nici cel mai mic indiciu că ceea ce se întâmplase putuse fi altceva decât un accident.

Doamna Foxe sosi în seara următoare, Stăpânită şi nemişcată ascultă în tăcere, încremenită, povestea pe care i-o spuse Anthony. Apoi dintr-odată se nărui, dezagregându-se parcă, izbucnind în hohote de plâns. Anthony rămase lângă ea un moment, fără să ştie ce să

facă; apoi ieşi tiptil din odaie.

A doua zi, când o revăzu, doamna Foxe îşi redobândise stăpânirea de sine. Era din nou calmă, dar calmul ei era de altă natură. Calmul unei ființe vii şi simțitoare, nu împietrită linişte a unei statui. Ochii îi erau înconjurați de cearcăne vinete şi chipul doamnei Foxe era cel al unei femei bătrâne şi îndurerate; dar în durerea ei se afla ceva blând şi senin, o expresie demnă, aproape majestuoasă. Privind-o, Anthony se simți covârşit de ruşine, ca şi cum s-ar fi aflat în prezența unui lucru de care nu merita să se apropie, de care nu avea dreptul să se apropie. Covârşit de ruşine şi vinovat, mai vinovat chiar decât se simțise în ajun, când doamna Foxe nu fusese în stare să-şi stăpânească durerea.

Ar fi vrut din nou să fugă din preajma ei, dar doamna Foxe îl sili să rămână cu ea toată dimineața. Câteodată tăcea multă vreme, câteodată îi vorbea, cu acea voce joasă şi cu inflexiuni atât de frumoase. Pentru Anthony era un chin cumplit să stea lângă ea, şi când tăcea şi când îi vorbea. Era o tortură de nesuportat să stea acolo fără să scoată niciun cuvânt, să asculte cum ticăie ceasul şi să se întrebe cu îngrijorare cum avea să scape de Joan. Ce avea să-i spună despre scrisoarea aia blestemată pe care i-o trimisese lui Brian. Din când în când o privea pe furiş pe doamna Foxe, întrebându-se ce s-o fi petrecând în mintea ei, dacă ştia ceva, dacă avea vreo bănuială de cele ce se întâmplaseră într-adevăr; da, era dureros să stai lângă ea când tăcea; dar tot atât de dureros era s-o asculți vorbind.

„Îmi dau seama" începu să spună încet şi stând pe gânduri, „îmi dau seama acum că l-am iubit cum nu trebuia – prea posesiv."

Ce putea spune? Că era adevărat? Fără îndoială că era adevărat. Fusese un vampir, înfipt în spiritul lui Brian, care supsese din sângele vieții lui. (Sfânta Monica, îşi aminti, pictată de Ary Scheffer). Da, un vampir. Dacă cineva era responsabil de moartea lui

Brian, ea era aceea. Dar indignarea împotriva doamnei Foxe, prin care încerca să se justifice față de el însuşi, se risipi când o auzi din nou vorbind.

„Poate că ăsta e unul dintre motivele pentru care a murit. Pentru ca să fiu nevoită să învăț că dragostea nu trebuie să însemne asta!" Tăcu o clipă şi apoi continuă. „Cred că Brian ştia destul în privința asta. De fapt nu prea avea ce învăța. Ştia foarte mult din capul locului. Ca Mozart – numai că geniul lui nu era pentru muzică ci pentru dragoste. Poate că de aceea a trebuit să plece dintre noi atât de curând. Pe cită vreme eu..." clătină din cap, „a trebuit să primesc şi lecția asta. După toți aceşti ani lungi în care am învățat mereu, am rămas tot atât de îndărătnic înglodată în prostia şi în ignoranța mea!" Oftă şi tăcu din nou.

Un vampir – dar conştientă de acest lucru; accepta partea ei de responsabilitate. Mai rămânea şi partea lui, pe care n-o mărturisise încă. Ar trebui să-i spun, îşi zise în sinea lui şi se gândi la toate consecințele pe care Ie avusese faptul de a nu-i fi spus lui Brian adevărul. Dar în timp ce el şovăia, doamna Foxe luă din nou cuvântul.

„Ar trebui să-i iubim pe toți oamenii, ca şi cum fiecare din ei ar fi singurul nostru copil", continuă. „Şi pe singurul nostru copil, ar trebui să-l iubim ca şi cum ar fi unul dintre oameni. Un fiu pe care nu te poți împiedica să-l iubeşti mai mult decât pe ceilalți fiindcă îți dă mai multe prilejuri să-l iubeşti, dar dragostea nu s-ar deosebi decât prin cantitate şi nu prin esență. Ar trebui să-l iubim, aşa cum îi iubim pe toți ceilalți fii unici, de dragul lui Dumnezeu şi nu pentru bucuria noastră."

Vocea frumoasă şi vibrantă a doamnei Foxe continua să răsune şi cu fiecare cuvânt rostit Anthony se simțea şi mai vinovat – mai vinovat şi în acelaşi timp mai total şi mai fără scăpare prins în culpabilitatea lui. Cu cât întârzie mai mult să-i mărturisească adevărul şi cu cât doamna Foxe continua să vorbească pe acest ton resemnat, cu atât avea să-i fie mai greu să-i deschidă

ochii, spunându-i adevărul.

„Ascultă-mă Anthony” reluă, după ce stătuse multă vreme pe gânduri, „ştii cât de mult am ținut întotdeauna la tine. De pe vremea când ai venit pentru prima oară la noi, scurt timp după ce murise mama ta, ți-aduci aminte? Erai un băiețel atât de lipsit de apărare şi întotdeauna mi s-a părut că eşti aşa, lipsit de apărare în ciuda platoşei pe care o porți, fiindcă desigur ai purtat mereu o platoşe, o mai porți şi acum. Pentru a te apăra de multe primejdii, printre altele şi de anine.” Îi zâmbi. Anthony plecă ochii, roşi şi bâigui nişte fraze dezlânate. „N-are importanță de ce vrei să te aperi” continuă, „nu vreau să ştiu, în afară de cazul că vrei să-mi spui. Şi poate că acum vei simți nevoia să te aperi şi mai tare, fiindcă am de gând să-ți spun că aş vrea să iei locul lui Brian. Locul” specifică ea „pe care Brian ar fi trebuit să-l aibă dacă l-aş fi iubit cum se cuvine. Locul unui fiu unic printre alți fii unici, locul unui fiu pe care ai mai multe prilejuri să-l iubeşti decât pe ceilalți. Asta aş vrea să fii pentru mine, Anthony. Dar nici vorbă, n-am să-ți impun prezența mea. Tu eşti cel ce vei hotărî.”

Anthony tăcea, evitând s-o privească în față, cu capul plecat. „Spune-i acum!” strigă o voce înăuntrul lui. „Oricum şi cu orice preț!” Dar dacă fusese greu mai înainte, acum era cu neputință. Spunând că dorea ca el să ia locul lui Brian, doamna Foxe tăiase toate punțile. Fu zguduit de un acces de mânie fără noimă. Dacă ar putea să-l lase în pace, să-i dea drumul şi să-l lase singur! Deodată gâtlejul i se strânse, lacrimile i se iviră în ochi, muşchii pieptului se contractară şi începu să plângă în hohote, spasmodic. Doamna Foxe străbătu camera, se aplecă asupra lui şi îi puse o mână pe umăr.

„Bietul meu Anthony” îi şopti. Anthony era țintuit definitiv pe crucea propriei lui minciuni.

În seara aceea îi scrise lui Joan. Un accident îngrozitor, atât de fără de rost, atât de stupid, tocmai fiindcă era atât de tragic. Între paranteze fie zis, se

întâmplase înainte ca el să fi avut prilejul să-i spună lui Brian despre ceea ce avusese loc între ei la Londra. Şi în această ordine de idei oare ea îi scrisese? Un plic adresat lui Brian ce părea scris de mâna ei sosise cu poşta de amiază, când bietul băiat plecase de acasă. Îl ținea la dispoziție şi avea să i-l înmâneze personal, cu prima ocazie când avea s-o vadă. Doamna Foxe avea o ținută admirabilă, cu toții trebuiau să dea dovadă de curaj; rămânea al ei devotat.

Capitolul LII

23 februarie 1934

Helen intră în hol ținând în mână o tigaie în care costița afumată mai sfârâia încă.

„La masă” strigă.

„*Komme gleich*”{242} se auzi din dormitor şi un moment mai târziu Ekki se ivi în prag. Era în cămaşă, fața lui roşcovană era acoperită de spumă şi în mână ținea maşina de ras.

„Mai am un minut” spuse în englezeşte şi ieşi din cameră.

Helen zâmbi de una singură şi se aşeză pe scaun. Iubindu-l cum îl iubea, descoperea o extraordinară plăcere în această strânsă şi continuă intimitate fizică – intimitate pe care sărăcia le-o impusese. De ce vor fi dorind unii oameni să aibă case mari, dormitoare separate, toate ascunzătorile pe care cei bogați le socotesc indispensabile? Acum nici nu-şi mai putea închipui un asemenea lucru. Începând să fredoneze, fals, se apucă să toarne ceaiul, îşi puse slănină în farfurie şi-şi aruncă ochii pe scrisorile venite cu poşta de dimineață. *Helen Amberley*. Fără „doamnei”. Lipsa de formalism şi atitudinea directă a comuniştilor. Deschise plicul. Scrisoarea era expediată de la Newcastle. Ar putea ea sau Giesebrecht să țină o cuvântare unui grup de tovarăşi asupra condițiilor din Germania, într-o zi din luna martie ce urma să fie fixată ulterior? Mă rog. Era un lucru care trebuia luat în considerație. Mr. *E. Giesebrecht*. Scrisoarea venea din Elveția. După scrisul subțire şi ascuțit îşi dădu seama că e de la Holzmann.

Lui Ekki avea să-i facă plăcere.

„Ai o scrisoare de la Holzmann", spuse când intră. „Mă întreb ce veşti ți-aduce?"

Ekki luă scrisoarea şi o deschise, cu gesturi metodice şi precise, aşa cum îi stătea în fire, apoi o puse lângă farfurie şi tăie o felie din slănina afumată. Începu să mănânce, luă din nou scrisoarea şi, mestecând încet slănina se apucă s-o citească. Pe fața lui se ivi o expresie de puternică şi concentrată seriozitate; niciodată nu se putea îndeletnici cu ceva altfel decât făcând lucrurile conştiincios şi din toată inima. Când termină întoarse foaia şi începu din nou să citească scrisoarea.

Helen nu-şi mai putu struni nerăbdarea. „E ceva interesant?" Holzmann era unul dintre ziariştii aflați în exil care poseda cele mai bune informații; întotdeauna avea ceva de comunicat. „Spune-mi ce scrie?"

Ekki nu răspunse imediat şi continuă câteva clipe să citească, apoi împături scrisoarea şi o băgă în buzunar. „Mach se află la Basel" spuse în cele din urmă şi o privi în ochi.

„Mach?" repetă Helen. „Chiar Ludwig Mach?"

În cursul ultimelor luni, numele acestui om, unul dintre cei mai curajoşi şi întreprinzători tovarăşi germani angajați în munca de propagandă comunistă, precum şi în cea de difuzare a ştirilor oprite de cenzură, devenise pentru Helen un nume familiar şi totodată fabulos, ca numele unui personaj mitologic sau literar. Faptul că Ludwig Mach se putea afla la Basel părea tot atât de imposibil de crezut ca şi prezența lui Odiseii, Odin sau Robin Hood. „Ludwig Mach, cel de la Stuttgard?" întrebă neîncrezătoare.

Ekki dădu din cap. „Voi fi nevoit să mă duc să-l văd. Mâine".

Rostite în acest fel – rar, emfatic şi cu accent străin – vorbele dobândeau caracterul bizar al unui lucru absolut irevocabil. Chiar şi când făcea cele mai obişnuite

afirmații, atunci când vorbea englezeşte, Ekki părea că depune un jurământ.

„Voi fi nevoit să mă duc” repetă.

Pronunțate cu grijă şi cu conştiinciozitate, toate silabele aveau exact aceeaşi valoare. Două spondee care atârnau greu, urmate de o jumătate de spondeu. Un englez, oricât de irevocabil şi-ar fi pus ceva în gând, ar fi rostit cuvintele unindu-le rapid într-un fel de dublu anapest. Dacă ar fi fost vorba de alt bărbat, felul lui de a vorbi, atât de ponderat – în genul lui Iehova, aşa îl numise chiar ea, tachinându-l – i s-ar fi părut lui Helen nemaipomenit de caraghios. Dar când era vorba de Ekki, era un farmec în plus. Într-un anumit fel i se părea just şi potrivit că omul acela, pe care, în afară de faptul că-l iubea) îl admira şi îl respecta mai presus de toți ceilalți oameni pe care îi cunoscuse, să aibă şi acest mic defect emoționant şi absurd.

Dacă n-aş putea să fac uneori puțin haz pe socoteala lui îşi spunea uneori, s-ar putea ca dragostea noastră să mucegăiască. M-aş putea pomeni într-o baltă de adorație. Cum se întâmplă cu bigotismul. Poți deveni ca unul dintre câinii cu mutre plângărețe zugrăviți de Landseer{243}. Câte o glumă din când în când aeriseşte şi animează dragostea.

Ascultându-l, privindu-l drept în față (fața lui atât de absurd ingenuă, plină de prospețime, de candoare gravă şi de hotărâre eroică) Helen simți nevoia, aşa cum i se întâmplase de multe ori, să izbucnească în râs şi apoi să îngenuncheze şi să-i sărute mâinile.

„Voi fi nevoită să mă duc” spuse tare, parodiind felul lui de a se exprima. La început Ekki crezu că era vorba numai de o glumă, dar când îşi dădu seama că Helen vorbea serios, se încruntă şi începu să obiecteze. Oboseala. Aveau să meargă cu clasa treia. Cheltuiala. Helen devenise însă dintr-odată aidoma cu mama ei – o femeie răsfățată, ale cărei capricii trebuiau satisfăcute.

„O să fie nemaipomenit de amuzant” spuse cu

exaltare în glas. „O să fie o aventură!” Şi când Ekki continuă să se opună, dându-i argumente solide, Helen se înfurie. „Dar am de gând să merg cu tine” continuă să spună cu încăpățânare. *Am de gând să merg*.”

Holzmann îi aştepta la gară. În locul personajului înalt, distins şi puțin scorțos pe care şi-l închipuise Helen, Holzmann se dovedi a fi un bărbat mic de statură, şi bondoc, cu ceafa înecată în grăsime. Între ochii lui mici şi porcini, nasul inform părea un cartof. Când îi strânse mâna Helen, avu senzația că îşi năclăise propria ei mână, atingându-se de palma lui rece şi umedă; prinse un moment când nu se uita la ea, şi, pe furiş, îşi şterse mâna de fustă. Mai grav decât înfățişarea şi mâinile năduşite, era felul cum se purta Holzmann. Prezența ei acolo – era evident pentru ea – îl luase prin surprindere.

„Nu m-am aşteptat...” bâigui, când Ekki făcu prezentările. Câteva clipe fața lui păru că se lichefiază, într-atât era de agitat. Apoi izbutind să se stăpânească, începu să devină deosebit de politicos şi cordial. Cât merseră de-a lungul peronului, o ținu într-un a cu: *gnädige Frau, lieber Ekki, unbeschreiblich froh!*{244} Ca şi cum i-ar fi întimpinat pe o scenă de teatru, gândi Helen. Unde mai pui că juca şi prost, ca un actor dintr-o trupă de mâna a treia care face turnee prin provincie. Şi ce insuportabilă era agitația omului ăsta! Nu se cuvenea ca un bărbat să chicotească, să gesticuleze şi să se fandosească, cum făcea ăsta. Un maimuțoi, îşi spuse Helen. Mergând alături de el se simțea înconjurată de o zonă densă de animozitate. Creatura asta infectă îi stricase dintr-odată toată plăcerea călătoriei, îşi dădu seama că era cât pe ce să regrete că venise.

„Ce scârbos e!” izbuti să-i şoptească lui Ekki, în timp ce Holzmann interpreta cu mult prea mult zel rolul unui actor care are de dat indicații hamalului cu privire la transportul maşinii de scris.

„Găseşti?” întrebă Ekki, sincer mirat. „Nu-mi trecuse

prin minte…” lăsă fraza neterminată şi clătină din cap. Rămase pe gânduri, se încruntă puțin şi o uşoară cută îi brăzda fruntea netedă. O clipă mai târziu îl întrerupse pe Holzmann, care continua să-i dea zor cu încântarea produsă de întâlnire, întrebându-l ce crede Mach despre actuala situație din Germania: ascultă, cu totul absorbit, răspunsul lui Holzmann.

Helen. mergea tăcută lângă ei, pe de o parte supărată pe Ekki fiindcă era atât de insensibil şi de obtuz, pe de altă parte admirându-l pentru puterea pe care o avea de a ignora tot ceea ce considera lipsit de importanță.

„Bărbații sunt extraordinari” gândea. „Şi totuşi aşa ar trebui să fiu şi eu.”

În loc să se comporte în acest fel, îşi îngădui să se lase atrasă de mutre, de chicoteli, de gesturi; îşi irosea. sentimentele ațintindu-şi ochii asupra unor ochi porcini şi a unor valuri de grăsime. Şi în acest răstimp milioane de bărbați, de femei şi de copii sufereau de frig şi de foame, erau exploatați, munciți peste puterile lor, tratați ca şi cum ar fi aparținut unei spețe subumane, ca vite de povară, ca nişte angrenaje sau pârghii; milioane de oameni, siliți să trăiască într-o veşnică teroare, în mizerie, asupriți, bătuți, înnebuniți de minciuni, idiotizați de amenințări şi de lovituri, duşi în ciurde de la un loc la altul, ca dobitoacele la târg sau la abator. Şi iată, dumneaei îi ardea să-l deteste pe Holzmann, fiindcă avea mâini umede, în loc să-l respecte, aşa cum ar fi trebuit, pentru toate acțiunile lui îndrăznețe întreprinse de dragul acelor milioane de oameni năpăstuiți, pentru cât suferise. O fi avut el mâini năduşite, dar trăia în exil, aflându-se mereu în pericol, fusese persecutat pentru principiile lui, era un cavaler care lupta pentru justiție şi adevăr. Îi era ruşine de ceea ce simțea, dar în acelaşi timp nu se putea opri să gândească că dacă un om e făcut ca Ekki, viața trebuie să fie extrem de îngustă şi de limitată, inimaginabil de lipsită de culoare. O viață în alb şi în negru, aspră,

precisă şi bine definită, ca o gravură de Durer. În timp ce viața ei era rând pe rând un peisaj confuz şi strălucitor de Turner[245] un tablou de Monet[246], sau o frenetică pânză de Gauguin. „Semeni cu una dintre femeile pictate de Gauguin”, spusese Anthony în acea dimineață când se aflau amândoi pe acoperişul dogoritor. Şi, amintindu-şi aceste cuvinte în gara înghețată din Basel, tresări ca şi cum ar fi fost lovită.

„Îngrozitor”, îşi spuse, „îngrozitor!”

„Dar despre lagărele de muncă” întrebă Ekki, concentrându-şi atenția, „ce spune Mach despre atmosfera din lagărele de muncă?”

La ieşirea din gară, se opriră.

„Ne ducem întâi bagajele la hotel?” întrebă Ekki.

Dar Holzmann nici nu voi să audă de aşa ceva. „Nu, nu, trebuie să veniți imediat”, spuse pe nerăsuflate şi pe un ton emfatic. Trebuie să veniți chiar acum la mine acasă. Mach ne aşteaptă. Mach n-ar putea să-şi explice de ce am întârziat, fie cât de puțin”. După ce Eldd spuse că e de acord, Holzmann rămase totuşi descumpănit şi dând semne de nervozitate, pe marginea trotuarului, ca un înotător căruia îi e frică să sară în bazin.

„Ce-o fi având omul ăsta?” se miră Helen, începând şi ea să se enerveze; apoi întrebă cu voce tare: „De ce nu luăm un taxi?” uitând pentru o clipă că vremurile când se punea chestiunea de a lua un taxi erau de mult apuse. Acum se lua tramvaiul, se lua autobuzul. Dar reminiscențele evocate de Gauguin o proiectaseră dintr-odată în trecut; i se părea normal să se gândească la taxiuri.

Holzmann nu-i răspunse; dintr-odată, cu gesturile agitate şi rapide ale unui om silit de împrejurări să ia o hotărâre care nu-i este pe plac, îl apucă pe Ekki de braț, îl trase deoparte şi începu să-i vorbească în şoaptă şi foarte repede. Helen văzu că ceea ce îi spunea Holzmann îl surprindea şi nu-i făcea plăcere lui Ekki. Ripostă; făcea desigur obiecție; celălalt îi răspunse zâmbind şi

începu să-l mângâie pe mânecă, ca şi cum ar fi sperat ca prin gesturile lui să-l facă să accepte.

Până la urmă Ekki încuviinţă şi întorcându-se spre Helen zise, în felul lui brusc şi greoi „Holzmann doreşte ca tu să vii numai la ora prânzului. Zice că lui Mach nu i-ar place să mă vadă în prezenţa altcuiva."

„Crede că am să-l dau pe mâna naziştilor?" întrebă Helen indignată.

„Nu-i vorba de tine", îi explică Ekki, „nu te cunoaşte. Dacă te-ar cunoaşte, situaţia ar fi complet diferită. Se teme de orice străin. Şi are temeiuri solide să-i fie frică", adăugă, pe acel ton dogmatic şi tăios, care însemna că orice discuţie era de prisos.

Făcând un mare efort să nu arate cât era de jignită şi de îndurerată, Helen dădu aprobator din cap. „Foarte bine. Atunci ne întâlnim la dejun". Nu se putu însă împiedica să adauge „Deşi mă întreb ce rost o fi avut să viu şi eu aici."

„Dragă domnişoară Amberley, *chère consoeur*[247], *gnädige Frau*[248], tovarăşe..." din Holzmann se revărsau formule de politeţe burgheze şi comuniste, în toate limbile pe care le cunoştea. „*Es tut mit Leid*[249], sunt cu adevărat dezolat." Dar poftim, iată adresa casei lui. La ora douăsprezece şi jumătate. Şi dacă-şi putea permite să-i dea vreun sfat cu privire la cel mai plăcut mod de a-şi putea petrece dimineaţa la Basel...

Helen băgă cartea lui de vizită în geantă, şi, fără să aştepte explicaţiile lui, întoarse spatele şi porni repede înapoi.

„Helen", strigă Ekki, dar Helen nu dădu niciun semn că îl auzise. Ekki n-o mai strigă.

Era frig, dar cerul era senin şi albastru şi soarele strălucea. Pe negândite, ajungând la capătul unei străzi străjuită de case înalte, se trezi pe malul Rinului. Se sprijini de parapet şi stătu să privească învolburarea de ape verzi, pornind la vale, tăcute dar năvalnice, pornite parcă într-un anumit scop, asemenea unui lucru viu,

asemenea vieții însăşi, asemenea puterii nevăzute din lume, curgând veşnic şi nezăgăzuită. Privi apa fluviului până ce avu impresia că şi ea curge la vale luată de apă, că devenise una cu fluviul, fiind o părticică din puterea lui. „Şi de-ar fi ca toți să moară?" se trezi cântând. „Şi de-ar fi ca toți să moară? Rostul jertfei n-o să piară".{250} Deodată avu certitudinea că vor învinge, că revoluția se află aproape, după colț; acolo, aproape, după primul cot al fluviului. Fără ca nimeni să-l poată opri, fluviul te mâna spre revoluție. Ce proastă fusese că se supărase pe Ekki, se purtase infect! Remuşcările fură înghițite după un răstimp, de anticiparea reîmpăcării, la care se gândea cu o extatică tandrețe. Iubitule, îi va spune. Iubitule, trebuie să mă ierți. M-am purtat prea urât şi prea stupid. Şi Ekki avea să-i pună un braț în jurul umerilor, şi cu cealaltă mână avea să-i dea spre spate cârlionții de pe frunte, avea să se aplece asupra ei şi s-o sărute...

Când se îndepărtă, Rinul continua să curgă vijelios în străfundurile ei şi, eliberată de remuşcarea de a-l fi supărat pe Ekki, simți că devine imaterial de uşoară, că pluteşte, pluteşte într-un aer rarefiat şi amețitor alcătuit din fericire! Milioanele de oameni care mureau de foame se mistuiră în depărtare redevenind nişte pure abstracții. Totul era nespus de frumos, de bun, întocmai, aşa cum trebuia să fie. Până şi femeile planturoase de pe stradă erau desăvârşite, până şi casele în stil gotic clădite în secolul al XIX-lea. Ceaşca de cacao pe care o bău într-o cafenea era delicioasă, absolut delicioasă! Şi chelnerul bătrân, cât de prietenos şi de patern se purta cu ea. Se purta prietenos şi patern, ba mai mult, mai vorbea şi un fel de germană cu iz elvețian care te făcea să te prăpădeşti de râs, ca şi cum orice vorbă spusă de el – de la remarcile asupra vremii şi până la văicărelile lui referitoare la timpurile pe care le trăiau – nu erau decât o glumă enormă şi fără sfârşit. Ce sunete guturale putea să scoată, ce nechezaturi! Parcă

ar fi vorbit un Houyhnhnms[251], gândi în timp ce-i servea mereu replica cu o neobosită plăcere, pentru ca să mai spună altele şi ca spectacolul să nu ia sfârşit.

Când ieşi din cafenea se duse la muzeu; şi galeria de tablouri se dovedi a fi tot atât de delicios de comică în felul ei ca şi nemțeasca vorbită de chelner. Tablourile lui Boecklin[252]. Toate pânzele extraordinare pe care nu le văzuse niciodată decât pe cărți, poştale, sau atârnate, sub formă de reproduceri în culori, pe pereții pensiunilor de familie din Dresda. Sirene şi tritoni pozând ca la fotograf; centauri, încremeniți şi greoi, de parcă ar fi fost nişte cai de curse imobilizați în fuga lor de obiectivul reporterului. Erau zugrăviți cu o conştiinciozitate, cu o bună credință şi cu o lipsă de talent absolut înduioşătoare. Drept în fața ei, de un caraghioslâc fără seamă, se afla Toteninsel[253]. Chiparoşi funerari, cavouri albe în chip de temple, trupurile în veşminte lungi, barca singuratică ce străbătea o mare de un roşu întunecat... Greu de închipuit o glumă mai bună! Helen începu să râdă în hohote. Deşi semănau atât de puțin, Helen era totuşi fiica mamei sale. Se opri o clipă în sala în care se aflau tablourile pictorilor primitivi, în drum spre ieşire, ca să privească *Chinurile îndurate de sfântul Erasm*. Un călău, îmbrăcat într-un costum din secolul al XV-lea, cu nişte pantaloni bufanți de o culoare rozalie cu reflexe sidefii, întorcea metodic manivela unui scripete – întocmai ca domnul Mantalini[254] la valțul de călcat rufele – înfăşurând intestinele sfântului care ieşeau metru cu metru din burta descărnată; le scotea dintr-o rană deschisă, în timp ce victima stătea întinsă confortabil ca pe o sofa, privind sus la ceruri, cu o expresie de perfectă seninătate pe care nimic nu o putea disturba. Gluma din acest tablou era mai puțin subtilă decât cea din *Toteninsel* mai grosolană şi mai izbitoare; totuşi era excelentă în felul ei simplist. Helen mai zâmbea, când ajunse în stradă.

Holzmann locuia, descoperi Helen, numai la câteva sute de metri de muzeu, într-o vilă mică şi drăguță, clădită pe la începutul secolului al XIX-lea, mult prea drăguță pentru un om cu mâinile veşnic umede. Vila era retrasă de la stradă şi în fața ei se afla o alee cu pietriş, în fața uşii aştepta un automobil luxos. „Să fie oare al lui Holzmann?" se întrebă Helen. „Trebuie să fie plin de bani, porcul dracului!" îi trebuise atât de puțin timp ca să ajungă de la muzeu până la vilă, încât era doar douăsprezece şi un sfert când urcă scările. N-are nicio importanță, îşi spuse. O să fie nevoiți să mă suporte. Nu vreau să aştept nicio clipă mai mult. La gândul că peste puțin avea să-l vadă din nou pe Ekki, inima începu să-i bată mai repede. Tare proastă mai sunt. Dau în gropi. Dar ce minunat lucru să poți fi atât de proastă! Sună la uşă.

Îi deschise chiar Holzmann. Helen remarcă cu surprindere că era îmbrăcat într-un pardesiu, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a pleca. Aceeaşi expresie pe care o avusese când o întâmpinase la gară reapăru pe fața lui, când dădu cu ochii de ea.

„Ce repede ați sosit" spuse, încercând să zâmbească; părea atât de nervos şi de stânjenit, încât ai fi zis că e îngrozit. „Nu vă aşteptam înainte de douăsprezece şi jumătate."

Helen râse. „Nici eu nu mă aşteptam" îl lămuri Helen. „Dar am ajuns mai iute decât credeam".

Făcu un pas, voind să treacă pragul, dar Holzmann o apucă de braț. „Nu suntem încă gata" spuse. Era roşu ca racul şi fața îi era acoperită de broboane de sudoare. „Dacă vreți să vă întoarceți peste un sfert de oră" adăugă, aproape implorând-o. „Doar un sfert de oră."

„Nur ein viertel Stundchen"{255}. Helen râse şi îşi aminti de acele perne brodate aflate pe canapele pe care *Geheimrat*{256}-ții îşi fac siesta, pentru a anula efectele unei mese copioase. „Dar de ce n-aş aştepta înăuntru?" îl îmbrânci şi trecu pe lângă el. Intră într-un mic

vestibul neaerisit, care mirosea a mâncare. „Unde e Ekki?” întrebă, copleşită de dorința de a-l vedea imediat; nu mai putea aştepta nicio clipă; trebuia să-i spună cât de urât se purtase cu el, dar cât de mult îl iubea, cât îl adora, şi că în pofida purtării ei răutăcioase, cât de fericită era, cât de dornică era să împartă această fericire cu el! La celălalt capăt al vestibulului se afla o uşă larg deschisă. Helen se repezi spre uşă, strigându-l pe Ekki.

„Stop” zbieră Holzmann din urma ei.

Dar Helen trecuse pragul.

Încăperea în care intrase era un dormitor. Pe un pat îngust de fier zăcea Ekki. Era îmbrăcat, cu capul atârnând într-o parte şi cu gura deschisă. Respira rar şi sforăia; dormea, dar dormea cum nu-l văzuse niciodată dormind.

„Ekki!” avu doar timpul să strige. Se auzi o uşă trântindu-se şi apoi o altă voce care vorbea în acelaşi timp cu Holzmann şi vestibulul se umplu de zarvă. „Iubitule”.

Deodată o mână o înşfacă de umăr. Se întoarse şi în fața ochilor ei se afla un străin, la câțiva centimetri de ea; auzi pe Holzmann spunând de undeva, din fundul odăii: *Schnell, Willi, schnell!*[257] şi pe străin scrâşnind printre dinți: *Schmutziges Frauenzimmer!*[258]; în timp ce deschidea gura ca să strige, Helen primi un pumn atât de puternic în bărbie încât dinții i se izbiră unii de alții; simți cum alunecă într-un hău întunecat.

Când îşi reveni în simțiri se afla într-un pat de spital. Nişte țărani o găsiseră zăcând în nesimțire într-o pădure la vreo zece kilometri de oraş. Fusese transportată cu o ambulanță la Basel. Numai a doua zi dimineața, când efectele somniferului dispărură, îşi aminti ceea ce se întâmplase. În răstimp Ekki era de aproape douăzeci şi patru de ore peste frontieră, în Germania.

Capitolul LIII

2 februarie 1935

Anthony îşi petrecuse dimineaţa în biroul organizaţiei, dictând scrisori. În majoritatea cazurilor trebuia să rezolve dificultăţile de ordin intelectual, întâmpinate de unii oameni care puteau deveni pacifişti. Ce-ai face dacă ai vedea un soldat, străin, atacându-ţi sora? Mă rog, se puteau face multe, dar în niciun caz nu-ţi puteai trimite propriul tău fiu să ucidă vărul de al doilea al agresorului. O muncă anostă. Dar trebuia făcută. Dictă douăzeci şi şapte de scrisori: sosi şi momentul când trebuia să se întâlnească cu Helen, pentru a prânzi împreună.

„Nu-i aproape nimic de mâncare" îi spuse când intră. „Pur şi simplu nu mai mă simt în stare să mă apuc de gătit. Mă plictiseşte de moarte să fac de mâncare!" În vocea ei străbătea o notă de ciudă şi de rea voinţă.

Deschiseră o cutie de conserve de peşte şi mâncară nişte salată verde. Anthony încercă să stea de vorbă cu ea; dar toate cuvintele pe care le rostea păreau să alunece, ca mai apoi să sară în aer, ca nişte pietricele pe suprafaţa impenetrabilă a liniştii ei morocănoase şi melancolice. Până la urmă tăcu şi el.

„Chiar azi se împlineşte un an" spuse Helen dintr-odată.

„Un an?"

„Un an de când demonii ăia din Basel..." clătină din cap şi tăcu din nou.

Anthony nu spuse nimic. Îşi dădea seama că orice vorbă i s-ar fi părut lui Helen fără rost, dacă nu chiar o

insultă.

„Îmi zic adesea că ar fi fost mai bine să mă omoare şi pe mine atunci” continuă, rostind rar cuvintele. În loc să mă lase să putrezesc ca o zdreanță pe un maldăr de gunoi. „Ca o pisică moartă” adăugă, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva, „o lepădătură”. Vorbise cu un dezgust cumplit.

„De ce vorbeşti astfel?”

„Fiindcă e adevărat. *Sunt* o lepădătură.”

„Nu-i nevoie să fii.”

„N-am încotro. Sunt din născare.”

„Nu, nu eşti” spuse Anthony cu convingere. „Ai spus-o chiar tu. Când erai cu Ekki…”.

„Da, atunci nu eram.”

„Ceea ce ai fost odată, poți redeveni.”

„Nu fără el.”

Anthony dădu din cap. „Ba da, dacă vrei, poți. Este o problemă care depinde de ceea ce alegi. Trebuie mai întâi să alegi şi apoi să te pui pe treabă aşa cum trebuie.”

Helen clătină din cap. „Ar fi trebuit să mă omoare şi pe mine atunci!” Fața i se schimonosi ca şi cum i-ar fi fost greață. „Nu fac nici doi bani, poate nici atât. Nu sunt decât un maldăr de gunoi”. Tăcu o vreme, apoi continuă: „Nici măcar nu mă mai interesează ceea ce făcea Ekki şi nu-mi plac nici prietenii lui. Stupizi, vulgari, invidioşi şi dau cu toții din coate ca să ajungă. Astfel stând lucrurile, nu văd de ce nu m-aş amuza purtând mantouri de *şinşila* şi luând masa la Claridge. Am să sfârşesc probabil prin a mă vinde unui bogătaş. Mă rog, dacă voi găsi unul.” Râse din nou. Apoi reîncepu să vorbească pe un ton şi mai scârbit, şi mai amar. „N-a trecut decât un an şi mi-e peste cap de toată povestea asta. Peste cap. Şi nu doresc nimic altceva decât să scap. Sunt infectă.”

„Dar e numai şi numai vina ta?”

„Desigur că-i vina mea.”

Anthony clătină din cap. „Poate că şi munca pe care o faci să fie de vină. Iată de ce mantourile de *şinşila* şi orhideele ți se par atât de atrăgătoare. Nu fiindcă le-ai dori într-adevăr. Doar fiindcă cealaltă alternativă te satisface atât de puțin."

Se aşternu o lungă tăcere. Helen se ridică, schimbă farfuriile şi puse pe masă o fructieră. „Care *este* alternativa satisfăcătoare?" întrebă în timp ce luă un măr.

„Începe" răspunse Anthony, „prin a încerca să pui în practică dificila artă de a îndrăgi oamenii."

„Dar majoritatea sunt detestabili."

„Sunt detestabili fiindcă îi detestăm. Dacă i-am privi cu ochi buni, ar înceta să fie."

„Crezi că ceea ce spui e adevărat?"

„Sunt sigur că e adevărat."

„Şi ce faci după asta?"

„Nu există după asta", răspunse Anthony. „Fiindcă e o treabă care durează o viață întreagă. Orice proces de transformare durează o viață întreagă. De câte ori ajungi pe o culme, în fața ochilor ți se iveşte o nouă culme, o culme pe care n-o puteai vedea când te aflai mai jos. Să ne gândim de pildă la mecanismul alcătuit din spirit – trup. Începi prin a învăța să-l utilizezi mai bine; faci câțiva paşi înainte: din această poziție avansată descoperi că-l poți utiliza şi mai bine. Şi aşa mai departe, la infinit. Scopul ideal se îndepărtează pe măsură ce te apropii de el; ți se pare mereu că e altul, mai important decât cel întrevăzut în momentul când porniseşi la drum. Se întâmplă acelaşi lucru când începi să schimbi relațiile pe care le ai cu oamenii. Fiecare pas înainte dă la iveală necesitatea de a face alți paşi înainte – paşi pe care nu-i bănuiai anterior – pe o cale ce te duce la o destinație necunoscută în momentul plecării. Da, durează o viață întreagă" repetă. „Nu poate exista «după». Poate exista numai o tentativă, făcută de-a lungul drumului, de a proiecta ceea ce ai descoperit la

nivelul individual, pe plan politic şi economic. Una dintre primele descoperiri" adăugă, „una dintre primele descoperiri pe care le faci, este că ura organizată şi violența nu sunt cele mai bune mijloace pentru a asigura justiția şi pacea. Toți oamenii sunt în stare să iubească pe toți ceilalți oameni. Dar, în mod artificial, s-a pus stavilă dragostei de care eram în stare, ridicând bariere convenționale de ură şi de violență şi zăgăzuind dragostea în limitele familiilor şi ale clanurilor, în limitele claselor şi ale națiunilor. Unii doresc să dărâme aceste bariere, folosind şi mai multă ură, şi mai multă violență – cu alte cuvinte, folosind exact aceleaşi mijloace care au fost cauzele originare ale barierelor." Zâmbi. „Şi te mai miri că nu găseşti prea mari satisfacții în munca pe care o faci?"

Helen se uită la el câtva timp în tăcere, apoi clătină din cap. „Prefer mantourile de *şinşila*."

„Nu, nu-i adevărat."

„Ba da! Preser să fiu un maldăr de gunoi. E mai uşor." Se ridică. „Vrei să bei o cafea?" în bucătărioară, în timp ce aşteptau să fiarbă apa, Helen începu dintr-odată să-i vorbească despre un tânăr care lucra într-o agenție publicitară, îl întâlnise cu câteva săptămâni înainte. Un om foarte inteligent" şi spiritual! Şi se îndrăgostise nebuneşte de ea. Pe față i se ivi o expresie vioaie, cutezătoare, amuzată şi răutăcioasă. „Ochi albaştri" declară, enumerând calitățile tânărului ca şi cum ar fi fost un prețuitor la o licitație publică: păr buclat, nişte umori nemaipomeniți, coapse înguste, boxer amator de prima mână. „Şi dragul meu Anthony, niciodată nu s-ar fi putut spune un asemenea lucru despre tine" adăugă, în chip de paranteză, pe un ton compătimitor şi disprețuitor. „Mă rog, cu totul şi cu totul nimerit pentru o aventură. Sau cel puțin aşa „arată. Fiindcă nu se ştie niciodată, până nu încerci, nu-i aşa?" Râse. „Am serios de gând să încerc la noapte", continuă. „Pentru a comemora aniversarea. Nu crezi că ar fi o idee bună,

Anthony?" Când văzu că nu-i răspunde, insistă. „Nu crezi?" Îl privi drept în față, încercând să descopere vreun semn de furie, de gelozie sau de dezgust.

Anthony se uită la ea şi îi zâmbi. „Nu e uşor să devii un maldăr de gunoi" spuse. „De fapt aş spune că e o treabă foarte anevoioasă."

Orice urmă de vioiciune dispăru de pe fața lui Helen. „O treabă anevoioasă? repetă. „Poate că tocmai de aceea merită să încerc." Tăcu câtva timp, şi, în timp ce vărsă apa în percolator, îl întrebă: „Vorbeai de o întrunire. Diseară?"

„Da, în Battersea{259}."

„Poate voi veni şi eu să te ascult. În afară de cazul", adăugă, căznindu-se să râdă, „în afară de cazul când mă hotărăsc să celebrez aniversarea în celălalt fel."

După ce-şi bău cafeaua, Anthony se întoarse acasă ca să lucreze la noua broşură pe care i-o promisese lui Purclias. Între timp sosiseră două scrisori cu poşta de prânz. Una era trimisă de Miller şi conținea descrierea unor întruniri ce se desfăşuraseră foarte bine la Edinburgh şi Glasgow. Cealaltă era bătută la maşină şi pe plic nu se afla adresa expeditorului.

Domnule, citi Anthony. *Nu te-am slăbit din ochi în ultima vreme şi am hotărât că nu-ți putem îngădui să-ți continui mârşava dumitale activitate de trădător. Te avertizăm în mod, deschis. Dacă mai ai de gând să ții vreunul dintre scârboasele dumitale discursuri pacifiste, o să capeți ceea ce meriți. E inutil să te adresezi poliției. Mai curând sau mai târziu vom pune mâna pe dumneata şi nu va fi agreabil. S-a anunțat că vei vorbi diseară în Battersea.* Vom fi prezenți. *Te sfătuim în consecință, dacă ții la pielea dumitale gălbejită, să stai acasă. Nu meriți să fii prevenit, dar vrem să ne purtăm elegant, chiar când e vorba de o lepră ca dumneata.*

Cu salutări,
Un grup de englezi patrioți

Să fie vorba de o glumă, se întrebă Anthony. Nu, probabil că era serios. Zâmbi. „Cât de viteji s-or fi simțind!” gândi. „Eroici! Lovesc în numele Angliei.”

Dar lovitura, continua să cugete în timp ce se aşeza la gura focului, lovitura îi va cădea în cap – dacă va vorbi, în afară de cazul când vor fi împiedicați să-l atace. Nici vorbă, trebuia să ia cuvântul; nu se punea problema să cheme poliția ca să-l apere. Nu era nimic altceva de făcut decât să pună în practică ceea ce propovăduia.

Dar va avea oare tăria să meargă până la capăt? Dacă se vor năpusti asupra lui? Dacă vor începe să-l bată? Va şti să-i înfrunte?

Încercă să lucreze la broşură, dar problemele lui personale îl sâcâiau neîncetat, estompând celelalte probleme ridicate de colonii, de prestigiu, de piețe de desfacere, de investiții, de emigrare şi de imigrare. Îşi imagină groaznica expresie de furie pe fețele schimonosite ale agresorilor, auzi înjurăturile şi ocările, văzu pumni ridicați şi abătuți asupra lui. Va fi oare în stare să nu dea înapoi? Şi durerea produsă de lovituri, o durere puternică şi sfredelitoare în creştet, o durere apăsătoare, o sfârşeală în tot corpul – cât timp avea să fie în stare să suporte această durere? Ah, dacă ar fi fost cel puțin Miller lângă el, să-l poată sfătui şi îmbărbăta! Dar Miller se afla la Glasgow.

Se îndoia din ce în ce mai tare de el însuşi. Nu va fi niciodată în stare să stea acolo şi să se lase bătut iară să riposteze, fără să dea înapoi.

N-o să mă țină băierile! îşi tot spunea, obsedat de frica de a fi cuprins de frică. Se înroşi, amintindu-şi de felul cum se comportase la Tapatlan. Şi de data asta avea să se facă de ruşine în public. Toată lumea avea să afle – şi Helen, împreună cu toți ceilalți.

Şi de data asta, continua să cugete, nu va avea nici scuza de a fi fost luat prin surprindere. Îl preveniseră „o lepră, ca dumneata”. În afară de asta, se antrenase luni

de zile tocmai ca să poată face față unei asemenea situații. Scena fusese repetată. Ştia pe dinafară când anume îi venea rândul să vorbească, când anume trebuia să facă cutare gest. Dar acum, când sosise efectiv clipa, când durerea avea să fie reală şi nu numai imaginară, avea oare să-şi reamintească rolul? Ce garanții avea că nu se va nărui lamentabil? În fața lui Helen – acum, când Helen stătea şovăitoare în pragul propriei ei vieți, poate şi în pragul propriei lui vieți. În afară de aceasta, dacă se năruia acum nu se discredita numai pe el însuşi. Prăbuşirea însemna negarea propriilor sale convingeri, infirmarea filosofiei lui, trădarea prietenilor săi. Dar de ce eşti atât de prost? O voce firavă începu să-l interogheze; de ce să te lansezi în povestea asta în care nu e vorba numai de tine ci şi de principiile tale şi de concluziile de ordin filosofic la care ai ajuns? Şi de ce te pui în situația de a trăda pe cineva? De ce nu te întorci la treaba pe care ai fost menit s-o faci – cu alte cuvinte să stai într-o lojă şi să faci comentarii? În definitiv ce importanță are? Şi chiar dacă are, ce poți face tu? De ce nu te potoleşti odată şi nu te resemnezi în fața inevitabilului, îndeletnicindu-te în răstimp cu ceea ce te pricepi efectiv să faci?

Vocea se auzea printr-o pâclă de oboseală. Timp de câteva clipe Anthony nu mai fu altceva decât o teacă uscată înăuntrul căreia nu se afla decât o întunecată oboseală şi negare. Cheamă-i la telefon continua vocea. Spune-le că ai gripă. Că trebuie să stai în pat câteva zile. Apoi fă rost de o rețetă şi spune că medicul ți-a indicat, să pleci în sudul Franței.

Deodată începu să râdă cu voce tare. Vocea care la început păruse sinistră, perfidă dar convingătoare, i se păru de-a dreptul absurdă. Josnicia ajunsă pe o asemenea culme şi care se exprima cu atâta ingenuitate, era aproape caraghioasă.

„Unitate” spuse, articulând cuvântul în şoaptă.

Era legat de ei, aşa cum mâna este legată de braț.

Legat de prietenii lui, legat chiar de cei care se declaraseră duşmanii lui. Nu putea face nimic care să nu-i atingă şi pe ceilalți, prieteni sau duşmani, deopotrivă – cu efecte favorabile, dacă ceea ce făcea era bine, cu efecte defavorabile, dacă ceea ce făcea era rău. „Unitate", repetă, „Unitate".

Unitatea omenirii, unitatea oricărei vieți, toate lucrurile fiind egale.

În primul rând unitatea fizică. Unitatea în diversitate, chiar în stare de segregare. Modele diferite, dar pretutindeni aceleaşi! Pretutindeni aceeaşi constelație prezentată de ultimele unități ale energiei. Aceleaşi, la suprafața soarelui, ca şi pe trupul viu, înfierbântat de radiațiile solare; în ciorchinii parfumați ai florilor de glicină, că şi în marea albastră, ca şi în norii aflați la orizont; aceeaşi în pistolul din mâna mexicanului beat, ca şi în sângele închegat de pe fața zdrobită de la picioarele stâncilor, aceeaşi în sângele proaspăt şi purpuriu împroşcat pe trupul gol al lui Helen, sau care mustea din rănile de pe genunchiul lui Mark.

Modele identice, şi identica modelare a modelelor. Le cuprinse pe toate ideal în minte şi împreună cu acest gând medita şi asupra vieții, care se mişca fără încetare printre aceste modele, selectându-le sau dându-le la o parte pentru a-şi atinge propriile ei scopuri. Viața care alcătuia din modele simple, modele mai complexe – complexe şi identice – dispunându-le în mari categorii de ființe animate.

Spermatozoizii intră în ou, celula se divide, se divide iarăşi până ce devine la urma urmelor acest om, acest şobolan sau acest cal. Sucul pituitar al unei vaci are drept efect ca broaştele să se reproducă când nu le e timpul. Din cauza urinei produsă de o femeie însărcinată şoarecii intră în călduri. Secreția tiroidiană a oii, transformă o larvă branhiată într-o salamandră aerobă, sau un pitic cretin, într-un om dezvoltat normal şi inteligent, între o formă şi alta de viață animală

modelele sunt interşanjabile. Interşanjabile de asemenea între animale şi plante, între plante şi lumea inanimată. Modele în semințe, în frunze şi rădăcini, modele construite pornind de la alte modele mai simple care există în aer şi în pământ, şi aceste modele pot fi asimilate şi transformate de insecte, reptile, mamifere şi peşti.

Unitatea vieții. Unitatea demonstrată chiar şi prin distrugerea unei vieți prin alta. Viața şi toate ființele sunt una. De-ar fi altfel, nicio ființă n-ar putea să-şi extragă substanța din alta sau din substanțele conținute în lumea inanimată care o înconjoară. Una, chiar în procesul distrugerii, una, în pofida stării de segregare. Fiecare organism este unic. Unic şi totuşi legat de toate celelalte organisme, prin identitatea ultimelor particule componente; unit deasupra unui substrat de identitate fizică.

Şi spiritele – spiritele sunt de asemenea unice, dar unice deasupra unui substrat de identitate mentală. Identitatea şi interşanjabilitatea iubirii, a încrederii, a curajului. Iubirea neînfricată îl vindecă pe nebun, transformă sălbaticul duşmănos într-un prieten, domesticeşte fiara. Modelul mental al iubirii poate fi transferat de la un spirit la altul, păstrându-şi întreaga sa forță, întocmai cum un model fizic de hormon poate fi transferat, păstrându-şi întreaga eficiență, dintr-un corp într-altul.

Dar nu numai cu iubirea se întâmplă aşa, ci şi cu ura; nu numai cu încrederea ei şi cu suspiciunea; nu numai cu bunătatea, generozitatea, curajul, ci şi cu răutatea, cu lăcomia şi frica. Emoțiile separă; dar faptul că sunt interşanjabile, că pot fi transferate dintr-un spirit într-altul, păstrându-şi întreaga eficacitate, demonstrează unitatea spirituală fundamentală.

Realitatea unității, dar în egală măsură realitatea segregației – mai mare, într-adevăr, cea a segregației. Nu este necesar să meditezi asupra ultimei. Îți dai

permanent seama de existența ei. Eşti mereu conştient de faptul unicității şi izolării tale; numai uneori, în cele mai multe cazuri pe plan intelectual şi numai ca rezultat al unor serii de silogisme, înțelegi că eşti una cu celelalte spirite, cu celelalte vieți cu celelalte creaturi. Arareori o intuiție a unității, o intuiție care apare sau la voia întâmplării sau după o îndelungă şi treptată căutare în cursul meditației.

Suntem una, una, una, repetă, dar una în stare de segregare; uniți şi cu toate acestea separați.

Răul constă din accentuarea segregării; binele constă din orice lucru care contribuie la unirea cu alte vieți, sau cu alte ființe omeneşti. Orgoliul, ura, mânia – sentimente esențial rele – şi sunt esențial rele, fiindcă cu toatele intensifică realitatea existentă a stării de segregare, fiindcă pun în lumină realitatea separării – fapt dat – şi a unicității, fiindcă resping şi neagă alte vieți şi alte ființe. Voluptatea şi lăcomia pun şi ele în evidență izolarea, dar exacerbările lor nu implică o luare de conştiință negativă a celor de care individul se separă. Voluptatea spune numai „trebuie să-mi satisfac această plăcere", nu şi „tu trebuie să înduri această suferință."

Lăcomia în stare pură înseamnă numai nevoia de a mă satisface pe mine personal, nu cere ca ceilalți oameni să fie opriți să aibă aceleaşi satisfacții. Aceste pasiuni sunt rele, deoarece supradimensionează ființa izolată; dar mai puțin rele decât orgoliul, ura sau mânia, fiindcă ipostazierea nu este întovărăşită de negarea celorlalți.

Dar de ce să existe această stare de diviziune? De ce? Inevitabil, chiar şi în cea mai completă dragoste şi, la celălalt capăt al scării existențiale, chiar şi în acel domeniu care este, sau pare a fi, dincolo de bine şi de rău, de ce trebuie răul şi segregarea să continue să dăinuie? Până şi un sfânt se deosebeşte de alt sfânt, până şi un model de materie pur fizică se deosebeşte de

alt model de materie pur fizică. Un om nu poate mânca în locul altuia. Cei mai buni dintre oameni trebuie să gândească, trebuie să se bucure şi să sufere, trebuie să pipăie, să vadă, să miroasă, să audă şi să guste în sihăstrie. Un om bun se defineşte prin faptul că este un univers mai puțin etanş închis decât un om rău; dar este şi el un univers închis, întocmai cum un atom e închis.

Şi desigur, dacă viața trebuie să existe – aşa precum o cunoaştem noi – ființele trebuie organizate în universuri închise. Spirite, de tipul celor pe care le avem, pot percepe o unitate nediferențiată numai drept neant. Un paradox, ce nu poate fi ocolit, este cel care ne îmboldeşte să dorim ca *N* să fie egal cu unu, dar de fapt vom descoperi întotdeauna că unu este egal cu zero.

Segregarea, diversitatea – condițiile existenței noastre. Ele ne condiționează viața şi conştiința. De ele depindem, pentru a şti ceea ce e bine şi ceea ce e rău. Din ele decurge puterea noastră de a alege între rău şi bine, de a recunoaşte adevărul, de a percepe frumusețea. Dar segregarea este un rău. Răul este deci condiția vieții, condiția conştiinței noastre, ceea ce ne face să ne dăm seamă de existența binelui şi a frumosului.

Ceea ce se cere, ceea ce oamenii în ultimă instanță ajung să dorească să înfăptuiască, este realizarea unității între ființe, care n-ar fi nimic dacă nu ar fi deosebite unele de altele; este punerea în practică a binelui de către creaturi care dacă nu ar fi rele nu ar exista. Un țel imposibil de atins – dar care totuşi ne este impus.

Născut sub o lege şi ținut să mă supun alteia.{260}

Anthony îşi continuă meditația gândindu-se că el însuşi alesese să considere întregul proces fie ca lipsit de orice sens, fie ca o glumă proastă. Da, *alesese*. Căci

alegerea însemnase un act de voință. Dacă totul nu era decât absurditate, sau o farsă, atunci era slobod să citească cărțile şi să-şi exercite talentul pe care îl avea de a face comentarii sarcastice. Nu exista niciun motiv ca să nu facă dragoste cu orice femeie atrăgătoare care accepta. Dacă însă lumea nu era absurdă, dacă exista vreun sens, atunci nu-i mai era îngăduit să trăiască neasumându-şi nicio responsabilitate. Avea îndatoriri față de el însuşi, față de ceilalți, față de natura lucrurilor. Îndatoriri pe care ar fi fost împiedicat să le îndeplinească, dacă ar fi continuat să facă dragoste la întâmplare, să citească toate cărțile care-l tentau şi să privească împrejur cu o ironie detaşată. Alesese să gândească pornind de la premisa că lumea e absurdă şi aşa păruse a fi mai mult de douăzeci de ani – absurdă, în ciuda unor sporadice intuiții tulburătoare: că s-ar putea să existe un sens şi că sensul se află tocmai în ceea ce el alesese să considere, drept absurditate sau o glumă proastă. Şi acum, în sfârşit, totul era limpede; acum printr-un fel de experiență directă, ştia că sensul se află în acel paradox, conform căruia unitatea era începutul şi unitatea era sfârşitul, şi că în răstimp condiția vieții şi a întregii existențe era segregarea, echivalentul răului. Da, sensul, gândi din nou cu convingere, este acela de a-ți cere ție însuți să înfăptuieşti imposibilul. Dificultatea constă în faptul că până şi cu cele mai bune intenții din lume, universul izolat – şi ca atare răul – al unei persoane sau al unui model de natură pur fizică, nu se poate uni total cu alte vieți şi cu alte ființe, sau cu totalitatea vieții şi a ființei. Chiar pe cea mai înaltă culme a binelui, lupta nu are sfârşit; căci niciodată, în natura lumii actuale, ceea ce este închis nu poate fi total deschis; bunătatea nu se poate niciodată elibera total de rău. E un test, o educare, o cercetare anevoioasă şi care trebuie întreprinsă de-a lungul unei vieți întregi, poate de-a lungul mai multor vieți. O viață întreagă petrecută

încercând să deschizi mai mult, şi mai mult, universul închis care are continuu tendința să se închidă brusc în clipa când nu mai depui suficient efort. O viață întreagă pentru a învinge sentimentele care separă: ura, răutatea, orgoliul. O viață întreagă petrecută încercând să-ți potoleşti dorința de autoafirmare. O viață întreagă petrecută făcând eforturi neobosite pentru a înfăptui unitatea cu alte vieți şi cu alte moduri de viață. Pentru a experimenta aceste lucruri în actul iubirii şi al compătimirii, pentru a le experimenta pe alt plan, prin meditație sau prin lumina pe care o dă intuiția directă. Unitate, dincolo de vârtejul segregărilor şi diviziunilor. Binele, dincolo de posibilitatea ivirii răului. Dar să nu uităm niciodată faptul că separarea dăinuie, că răul rămâne condiția însăşi a vieții şi a ființei. Nu trebuie să slăbim niciodată efortul ca nu cumva deschiderea să se blocheze. Dar până şi pentru cei mai buni dintre noi, îndeplinirea acestui lucru rămâne încă un ideal extrem de îndepărtat.

Ne rămâne iubirea şi compătimirea. Mereu zăgăzuite. Fie ca ele neobosite şi neabătute să poată învinge toate obstacolele interioare: trândăvia, dezgustul, disprețul de ordin intelectual, precum şi pe cele venite din afară: aversiunea celorlalți, suspiciunea. Iubire şi compătimire deci şi, paralel, încercarea de a înainta pe calea contemplației, precum şi efortul de a înfăptui unitatea vieților şi a ființelor, utilizând capacitățile intelectuale, şi, în cele din urmă, poate, o intuiție, printr-un act de înțelegere totală. De la o cugetare la alta, pas cu pas, spre acea desăvârşire, unde nu mai există cuvinte, ci numai experiență, numai cunoaştere directă, aşa cum percepi o culoare, un parfum sau o muzică. Să urci pas cu pas spre experiența care dovedeşte că nu mai eşti total izolat, ci unit în străfunduri cu celelalte vieți, cu tot ceea ce ființează. Unit în pace. În pace, repetă, în pace, în pace. Aceeaşi pace pentru toți, o pace neîntreruptă între spirite. La suprafață, valuri, deosebite unele de

altele, vârtejuri, talazuri, dar dedesubtul lor întinderea continuă şi nediferențiată a mării, care se liniştește pe măsură ce devine mai adâncă, ca până la urmă să nu mai existe decât un calm absolut. Întunecata pace, din adâncuri. O pace întunecată, care este aceeaşi pentru toți cei care pot coborî, ca să ajungă la ea. Acea pace, care, printr-un ciudat paradox, constituie substanța şi sursa furtunii de la suprafață. Născute din pace, valurile distrug totuşi pacea; o distrug şi totuşi sunt necesare; căci de n-ar fi furtuna de la suprafață, n-ar mai fi nici existență, nici cunoaşterea binelui, n-ar lua ființă nici eforturile de a pune capăt salturilor frenetice ale răului; n-ar exista redescoperirea liniştei din străfunduri şi nici perceperea faptului că substanța freneziei este aceeaşi ca şi substanța păcii.

Frenezia răului şi a segregării. În pace se află unitatea. Unitatea cu celelalte vieți. Comuniunea cu toată ființa. Căci sub tot ce există, dincolo de nenumăratele modele identice, dar separate, dincolo de atracții şi repulsii, se află pacea. Aceeaşi pace care domneşte sub incandescența spiritului. Întunecată pace. Nemăsurat de adâncă. Pace descătuşată de orgoliu, de ură şi de mânie, pace dezrobită de dorințe şi de aversiuni, pace descătuşată de toate patimile nebuneşti separă şi dezbină. Pace obținută prin eliberare. Căci pacea înseamnă libertatea înfăptuită. Libertate şi în acelaşi timp adevăr. Adevărul unității experimentate efectiv. Pace în adâncuri, acolo unde nu ajunge furtuna, departe de avântul nebunesc al talazurilor. Pace în adâncă noapte subacvatică, pace în linişte, în calmul vid unde nu mai există timp, unde nu mai există imagini şi nici cuvinte. Nimic altceva decât experiența păcii; pacea concepută ca un vid întunecat, dincolo de orice viață personală, fiind totuşi ea însăşi o modalitate de viață mai intensă, în ciuda caracterului ei difuz, în ciuda absenței oricărui scop şi a oricărei dorințe. Şi totuşi mai bogată şi de o calitate superioară

decât viaţa obişnuită. Ah! Pacea, dincolo de pace, concentrată la început, adunată laolaltă, apoi deschizându-se într-un fel de întindere nelimitată. Ca să spunem aşa, pacea în vârful unui con care elimină şi concentrează, un con a cărui bază se află în veşnicele suişuri şi coborâşuri ale vieţii şi al cărui vârf pătrunde în întunecimea ce se află la fund. Şi în întunecime, vârful unui con se întâlneşte cu vârful altui con; şi dintr-un singur punct focal pacea se răspândeşte şi se răspândeşte, tinzând spre o bază aflată la incalculabile îndepărtări şi atât de vastă încât cercul pe care îl descrie constituie temelia şi sursa întregii vieţi, a tot ce există. Con răsturnat, neîntinat de lumina schimbătoare şi întreruptă de la suprafaţă; con răsturnat care coboară spre punctul de întunecime concentrată; şi apoi, din alt con, pacea se răspândeşte şi se răspândeşte, prin întuneric, spre, da!, spre altă lumină, fixă, neşovăitoare, tot atât de absolut calmă ca şi întunericul din care porneşte. Conul se răstoarnă din nou, pentru a sta cu vârful în sus. Trecerea din marea viforniţă luminoasă spre liniştitul focar al întunecimii şi dincolo de acest focar, prin întunecimi din ce în ce mai mari, sosirea în altă zonă luminoasă. De la furtună la linişte şi mai departe, trecând printr-o pace mai adâncă şi mai intensă, până la desăvârşirea finala, până ce ajungi la ultima lumină, care este sursa şi substanţa tuturor lucrurilor; sursa întunericului, a vidului, a nopţii submarine, a liniştii trăite; sursă în cele din urmă a valurilor şi a freneziei şi a talazurilor, uitate acum. Căci acum nu mai există decât o întunecime, care se întinde şi se adânceşte, se adânceşte în lumină; nu mai există decât pacea ultimă. Conştiinţa faptului că nu mai eşti separat de ceilalţi; nu mai există decât această revelaţie…

Ceasul bătu ora şapte. Încet şi cu grijă, Anthony îşi îngădui să iasă din această zonă luminoasă şi să traverseze zona întunecată, pentru a ajunge la viaţa de

toate zilele, alcătuită din licăriri şi umbre. Se ridică după câtăva vreme şi se duse în bucătărie pentru a-şi pregăti ceva de mâncare. N-avea prea mult timp la dispoziție; întrunirea începea la ora opt şi îi trebuia o bună jumătate de oră ca să ajungă acolo. Puse două ouă să fiarbă şi între timp mâncă puțină brânză cu pâine. Fără urmă de nelinişte, senin şi lucid, se gândi la ceea ce îl aştepta. Orice s-ar întâmpla, ştia acum că totul va fi bine.

Sfârşit

{1} Numele sub care este cunoscut un tablou celebru de Sir John Everelt Millais (1829-1886) înfățișând un băiețaş care se joacă făcând baloane de săpun.

{2} Mulțumesc, dragă! (fr.).

{3} Numele unui produs pentru sugari.

{4} Afinități efective (germ.).

{5} Parafrazarea unor versuri din poezia *The Rainbow* (Curcubeul) de W. Wordsworth (1770–1850): *And could wish my days to be / Bound each to each by natural viety* (Mi-aş dori ca zilele să-mi fie legate una de alta prin firească pietate).

{6} Aluzie la unul dintre poemele lui R. Kipling (1865-193G), *White man's burden*, „povara" fiind „datoria" de a-i civiliza pe băştinaşii din țările cucerite în vederea colonizării.

{7} *Văd binele şi-l aprob, dar fac răul*, cuvinte pe care poetul latin Ovidiu le pune în gura Medeei *(Metamorfozele).*

{8} În pas cu moda (fr.).

{9} Preşedintele unui Comitet din New York care a militat pentru introducerea cenzurii în artă şi literatură.

{10} Mişcare religioasă care a avut loc în Anglia pe la 1840.

{11} Adepți ai lui Frank Nathan Daniel (1878–1961) fondator al unei mişcări spiritualiste, cunoscute sub numele de Grupul Oxford.

{12} E vorba de un pastor metodist ipocrit, personaj din *Documentele postume ale clubului Pickwick* de Charles Dikens.

{13} Titlul uneia dintre cele mai semnificative opere ale lui Gustave Flaubert.

{14} Pictor flamand din sec. al XV-lea.

{15} Parafrazarea unor versuri de Henry King (1592–1669).

{16} Surorile Fox (Margaret, Kalherine), fondatoarele unui cerc de practici Spiritiste în America, la sfârşitul secolului trecut.

{17} Referire autobiografică. Bunicul autorului, Thomas Huxley, (1825–1895), celebru biolog (discipol al lui Darwin), care a demonstrat raporturile om-maimuță.

{18} Partizanii lui E. Eouverie (1800–1882) fondator al unei mişcări care tindea să introducă ritualul catolic în biserica anglicană.

{19} Celebră cetate şi închisoare din secolul al XIII-lea, pe malul lacului *Leman*, în care a fost închis patriotul Bonivard (1493–1570), imortalizat de Byron în poemul *The Prisonier of Chillon.*

{20} George al V-lea (1865-1936) rege al Angliei în acel moment.

{21} Regina Alexandra (1844–1925) soția regelui Eduard al VII-lea.

{22} Numele unui cunoscut parfum franțuzesc produs de firma Houbigant.

{23} Numele unei substanțe conținută de corpul balenelor, utilizată în industria de parfumuri.

{24} Tren de agrement care coboară şi urcă pante abrupte la bâlciuri, „montaigne russe”.

{25} Poştalionul din Washington.

{26} Bun rămas, Dolly Gray.

{27} Glumă absurdă rimată, de obicei formală din cinci versuri.

{28} În surdină (ital.).

{29} Pepin cel Scurt (715–768) rege al Francilor în 751; Tatăl lui Carol cel Mare.

{30} Charles le Teméraire (1433–1477), duce de Burgundia şi de Flandra.

{31} Unul dintre institutele Universității din Londra.

{32} Fiziolog rus (1849–1936); a obținut premiul Nobel în 1904.

{33} Medic şi filosof materialist francez (1709–1751).

{34} Filosof scoțian (1711–1776).

{35} Filosof francez (1715–1780), inițiator al curentului senzorialist.

{36} Scriitor francez (1740–1814) care a negat, în teorie şi în practică existența oricărei divinități.

{37} Psihiatru austriac (1856–1939), creatorul psihanalizei.

{38} Behaviourism (behaviour – comportament, engl.), doctrină conform căreia orice afirmație de ordin psihologic trebuie verificată prin observarea comportamentului, excluzând astfel introspecția.

{39} Cartea a apărut în 1936.

{40} Tot ce trece nu e decât o parabolă (germ.)

{41} Florence Nightingale (1820–1910). Soră de caritate în timpul războiului Crimeii, 1866; a organizat prima şcoală de surori de caritate.

{42} Edith Louise Cavell (1865–1915). Soră de caritate. Eroină engleză executată de germani în timpul primului război mondial.

{43} Cartea a apărut în 1935, când Hitler era la putere.

{44} Tiran al insulei Samos; după o lungă domnie fericită a murit în 522 î.e.n.

{45} *din natură feroviar* – parafrazare la *„naturaliter religiosus”* (lat.).

{46} James Watt (1736–1819), inginer scoțian care a adus importante ameliorări maşinilor cu aburi.

{47} George Stephenson (1781–1848), inginer englez considerat drept

inventatorul locomotivei cu aburi.

{48} Clădiri ridicate între 1714 şi 1830, epocă în care au domnit în Anglia primii din seria de regi numiți „George”.

{49} *Faptă şi răsplată*, comedie scrisă în ultima perioadă a creației shakespeariene (1603).

{50} Joseph Joachim (1831–1907), violonist german de renume internațional.

{51} Evanghelia după Matei. Ghetsemani 38-39.

{52} Ibid. par. 45.

{53} Evanghelia după Luca „Învierea lui Iisus”, par. I.

{54} Scriitor francez (1823–1892), istoric al religiilor, pe care le-a privit din punct de vedere raționalist. *Viața lui Iisus* neagă orice caracter divin al înfăptuitorului creştinismului.

{55} Versuri din poezia Narcisele („The daffodils”) de William Wordsworth (1770–1850).

An now my heart with pleasure fills
And dances with the daffodils.

{56} Pierre Bayle (1647–1706), unul dintre precursorii iluminismului francez, autor al „Dicționarului istoric şi critic”.

{57} Lucrare scrisă de Sfântul Toma d’Aquio între 1250–1254.

{58} Gourmont, Remy de, (1853–1915), critic, estet şi lingvist francez.

{59} Titlul uneia dintre scrierile Sfintei Tereza de Avila (1515–1532).

{60} Sfântul Ioan al Crucii (San Juan de la Cruz, 1542–1581) reformator al ordinului călugărilor Carmeliți.

{61} William Wycherley (1640–1716) autor dramatic englez creatorul comediei de moravuri în epoca Restaurației.

{62} Povestire filosofică de Voltaire (1694–1778).

{63} *Imitation Christi*, scriere apocrifă religioasă în limba latină, atribuită Sfântului Thormas a Xempis (1379–1471).

{64} Prima noapte sau curățire este amară şi îngrozitoare pentru înțelegerea noastră, aşa cum am spus. A doua nu suportă comparație, deoarece este groaznică şi înfricoşătoare pentru spirit.

{65} *Am mâncat* dulceața (fr.). În limba franceză cuvântul începe cu un prefix pe care unele doamne pudice nu mai voiau să-l pronunțe, asociindu-l cu un cuvânt scabros.

{66} Membrii societății ce şi-a luat numele după Fabius Cunctator (275–203 î.e.n.). Socoteau că pentru răspândirea ideilor lor socialiste în mase, e necesar să se câştige timp. Respingeau ideea de revoluție.

{67} Aluzie la un vers din Romeo şi Julieta.

{68} Pur şi simplu. (fr.).

{69} Patanjali – sec. I e.n. Codificatorul practicilor Yoga.

{70} Teozof german (1575–1624).

{71} Versuri dintr-un celebru poem, Le *Cygne*, de Stéphane Mallarmé (1842–1898).

{72} *Iisus Hristos*, *fiul lui Dumnezeu*, *Mântuitorul*. Iniţialele cuvintelor din limba elină dau cuvântul *ichtus*, peşte, semnul iconografic devenind pentru primii creştini dovada că fac parte din aceiaşi comunitate spirituală.

{73} OM – în filosofia brahmanică: esenţă universală, principiu de existenţă al tuturor lucrurilor. Într-un pasaj din *Bhagavadgita* (Cartea a şaptea, par. 8.), Bhagavad îşi dezvăluie astfel identitatea: *Eu sunt, o, fiu al lui Kunti, gustul din apă, lumina din Soare şi Lună, silaba sfântă OM din toate Vedele, sunetul din spaţiu, ce-i omenesc în oameni.*

{74} Filosof neoplatonician (205–270), autor al *Enneadelor*.

{75} Pseudo-Dionysius. Autor neidentificat ale cărui scrieri au fost multă vreme atribuite lui Dionysius Areopagitul (sec. I e.n.).

{76} Gânditor mistic german (1260–1327).

{77} Toma d'Aquino (1225–1274). Una dintre scrierile sale fundamentale, *Summa contra Gentiles,* reprezintă o apologie a religiei creştine, atacată de Averroes.

{78} Mă ascund în propriul meu trup (lat.).

{79} Gânditor englez (1846–1924) autor al lucrării *Aparenţă şi realitate*.

{80} Scriitor englez (cc. 1340–1400), autor al „*Poveştilor din Canterbury*.

{81} Poet englez (1300–1408) autor al operei *Confessio Amantis*.

{82} Dramaturg englez (1527–1637).

{83} Cuvânt spaniol, intrat în limba engleză pentru a desemna aşezările băştinaşilor din America de Sud.

{84} Croitorie de mare clasă (fr.).

{85} Delicioasă personalitate de interior, creaţie Proust. Casa Nietzsche şi Kipling prezintă personalitatea sportivă. Personalitate nocturnă, model Lawrence. Personalitate pentru baie, semnată de Joyce (fr.).

{86} *Umori* – termen ce se referă la cele patru fluide considerate determinante pentru temperamentul uman.

{87} Poet şi pictor englez (1757–1827).

{88} Thomas Bowdler a publicat în 1818 o ediţie a operelor lui

Shakespeare din care a extras pasajele considerate de el indecente.

{89} Concepție despre lume (germ.).

{90} Aluzie la un citat din Evanghelie.

{91} Bulevardul cel mai elegant din New York.

{92} Filosof olandez (1623–1677). Lucrări fundamentale: *Etica* şi *Tractatus theologico-politicus*, în care expune o doctrină rațională a religiei.

{93} Hearst (1863-1951) ziarist şi proprietar al unui ziar american, care a influențat puternic opinia publică.

{94} Nertheliff, conte Rothermere. fondatorul ziarului *Daily Mall* (1865–1922).

{95} Taberele de boy-scouts (cercetaşi), au fost înființate în 186 de lordul Baden-Powell.

{96} Scriitor englez (1885–1920) care a avut o mare influență asupra lui Aldous Huxley.

{97} Iisuse, străpuns pentru mine
Mă adăpostesc în trupul tău (lat.).

{98} William Blake: *Cărțile Profetice*.

{99} Primul volum din opera capitală a lui Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut*.

{100} Una dintre cele mai cunoscute cărți ale lui D. H. Lawrence, *Femei îndrăgostite*.

{101} Poincaré, Henri Reymond, (1860–1934), om de stat francez.

{102} Dictator fascist (1883–1945).

{103} Jurnalist englez (1865–1922), proprietar al ziarelor londoneze *Evening News, Daily Mirror, Times*.

{104} Zeu minor din mitologia greacă, având rolul unui consilier în materie de divertismente.

{105} *ahimsa* – principul nevătămării (sanscr.).

{106} Adler Alfred (1870–1937) psiholog şi medic austriac, adept al teoriilor lui Freud.

{107} De aici aceste lacrimi (lat.).

{108} Haide! (fr.).

{109} Cuvinte spuse de Lady Macbeth.

{110} „Bună ziua”. „Pe mâine. D-nă Cayol”… Ce frumos e azi”…Ce tare bate vântul!” (fr.).

{111} Istoric englez (1834-1502).

{112} „Doamna Ledwidge se află în cameră, domnişoară?” „Nu, domnule, doamna a plecat acum câteva clipe.” „A plecat? Doamna

s-a dus la Toulon să ia rapidul.” (fr.).

{113} Mulțumesc domnişoară (fr.).

{114} Pentru nimic, domnule (fr.).

{115} Cuvânt cu cuvânt (fr.).

{116} Poem de Shelley.

{117} Reformator italian (1452–1490).

{118} Om de stat englez (1863–1945).

{119} George Whitefield (1714–1770), pastor evanghelist.

{120} Nu eşti serioasă (fr.).

{121} Eşti ca o floare (germ.).

{122} *La mijlocul drumului*. Primul vers din Divina Comedie. (Nel mezzo del camin di nostra vita).

{123} Aluzie la romanul *Tristram Shandy* de Laurence Sterne.

{124} Dialoguri de Platon.

{125} Titlul unei opere ele Aristotel dedicată tatălui său Nicomahos Strigiritul.

{126} Marc Aureliu (121–180), împărat roman, filosof stoic.

{127} Lucreţiu, poet şi filosof latin, 99 î.e.n.–55 e.n.

{128} *Discours sur la Méthode* de René Descartes (1596-1650).

{129} Thomas Hobbes (1580–1679) filosof şi moralist englez.

{130} Vaihinger, Hans. Filosof german (1852-1933) de orientare neokantianâ. Lucrarea sa celebră: *Philosophie des Als-Ob* (Filosofia lui Ca-şi-Cum). Realul”, ca atare, nu poate fi cunoscut. Intelectul elaborează sisteme şi încearcă să ajusteze realitatea după modelul acestora. Oamenii acționează „ca şi cum” realul ar fi ceea ce el presupun că este.

{131} *Albatros*, poem de Charles Baudelaire:
„Cât de greoi se mişcă drumeţul cu aripe!
Frumos cândva, acuma ce slut e şi plăpând!”
(Traducere Al. Philippide).

{132} Da, domnule, e iubita mea (engl.).

{133} Nu, domnule, să nu spui „poate” (engl.).

{134} *Scrisori din moara mea,* culegere de nuvele de Alphonse Daudet.

{135} Zeii au vrut altfel (lat.).

{136} Versuri din poemul lui Baudeiaire, *Les Bijoux*:
Şi umerii, şi brațul, şi pulpele rotunde,
Mi se-mbiau privirii cu luciul lor de piele;
În mlădierea lină a lebedei pe unde,
Şi pântecul, şi sânii – ciorchinii viei mele”

(Traducere Al. Hodoş)

{137} Este vorba de poemul burlesc intitulat *John Gilpin* de William Cowper, poet englez (1731–1800).

{138} Replică din piesa *Macbeth.*

{139} Edward Gibbon, istoric englez (1737–1794).

{140} John Milion, poet englez (1608–1674).

{141} Versuri din Divina Comedia.

{142} Nume generic dat celor şapte împăraţi romani care au domnit între 95–192.

{143} Spirit de echipă (fr.).

{144} Mi se pare că eşti tare vicios (fr.).

{145} Trebuie să fie groaznic cu femeile (fr.).

{146} Să veniţi amândoi. Am şi o prietenă. O să ne amuzăm bine. O să vă arătam lucruri nostime. O să te amuze mai ales pe tine, care eşti atât de vicios (fr.).

{147} Poet englez (1828–1909).

{148} Sunt pătruns de recunoştinţă (fr.).

{149} Dacă eşti nobil, trebuie să-ţi ţii rangul (fr.).

{150} Când înţelegi totul, ierţi totul (fr.).

{151} Samuel Johnson, scriitor englez. (1769-1804).

{152} Nu mai pot merge (ital.).

{153} Femeie de serviciu (fr.).

{154} Program de reforme economice şi sociale elaborat în S.U.A. sub administraţia preşedintelui F. D. Roosevelt.

{155} În Macbeth.

{156} Copil teribil (fr.).

{157} Eroina uneia dintre poveştile lui Andersen.

{158} Eu sunt Beatrice care te face să te duci (ital.) (joc de cuvinte bazat pe polisemia verbului *andare*).

{159} Născută Amberley (germ.).

{160} Gerald Manley Hopkins (1844–1889), preot iezuit, ale cărui poeme au fost publicate postum (1918).

{161} *Aşa grăit-a Zarathustra* de Nietzsche.

{162} Unul dintre dialogurile lui Platon.

{163} Bernardino Luini, pictor italian (1489–1522).

{164} Replicile pe care ai fi dorit să le dai în timpul unei conversaţii şi care ţi se ivesc mai târziu în minte. Prezenţă de spirit defectuoasă.

{165} Neurolog şi psihiatru german (1840–1902). Autorul unor tratate

da psihologie considerate fundamentale în acea perioadă.

{166} Familia în salon (germ.).

{167} Ce face mama? Mama cântă la pian. Şi ce face tata? Tata stă în fotoliu şi-şi fumează pipa (germ.).

{168} Oratoriu de Johan Sebastian Bach.

{169} Dicţionar de fişe biografice, ale oamenilor celebri sau de importanţă publică. Se retipăreşte periodic.

{170} Cartier londonez, centru al marilor afaceri.

{171} Plantaţie de cafea.

{172} Cartier londonez mărginaş şi sărăcăcios.

{173} Moralist francez, (1613–1630).

{174} Omul mi se naşte om, ci devine om (lat.).

{175} Actor englez, celebru în epoca respectivă.

{176} O foarte cunoscută revistă de modă.

{177} Pictor american de origină bulgară (1885–1930).

{178} Una dintre cele mai renumite băcănii londoneze.

{179} Referinţă la relaţiile maestru-discipol, şi implicit de îndrăgostiţi, dintre cei doi.

{180} Aluzie la dragostea platonică a eroului lui Cervantes pentru o fiinţă făurită de imaginaţia lui.

{181} Parafraza ultimelor versuri a unui poem de Richard Lovelace (1613–1657): I could not love thee, dear, so much, loved I not honour more (Nu te-aşi putea îndrăgi atât de mult, de n-aş îndrăgi mai mult onoarea.).

{182} Celebru dansator rus (1890–1950).

{183} Poet şi pictor francez (1876-1944).

{184} Suntem şi ne prefacem (lat.).

{185} Charles Bradiaugh (1833-1891). A militat pentru emanciparea femeilor şi înfiinţarea sindicatelor.

{186} Oraş din Franţa, celebru loc de pelerinaje.

{187} În ritualul catolic: prima împărtăşanie (fr.).

{188} Scriitor francez (1494–1553) autor al operei satirice *Gargantua şi Pantagruel*.

{189} Dacă ai nevoie de şoareci ridicoli, ia seama! (lat.).

{190} Tabloul inconstanţei îngerilor răi (fr.).

{191} Dracul luase forma unui ţap, cu coadă şi dedesubt în chip de om negru pe care fu nevoită să-l sărute (fr.).

{192} Stéphan Mallarmé poet francez (1842–1898).

{193} Guillaume Appollinaire, poet francez (1880–1918).

{194} William Wordsworth, poet englez (1770–1850). Aluzie la tonul intim al descrierilor din natură aflate în poemele sale.

{195} Sfânta Monica (331–387), mama Sfântului Augustin. Şi-a consacrat întreaga viaţă convertirii fiului ei la creştinism.

{196} Pictor francez (1795–1853).

{197} Ai noroc că eşti rege. Altfel n-ar putea nimeni să stea alături de tine. Puţi ca un stârv. (fr.).

{198} Doctrinară franceză a teoriei quietismului (1648–1717).

{199} Versuri din poezia „Polygamy” de P. B. Shelley.

{200} A cincea carte din Noul Testament, scrisă pe la sfârşitul secolului I şi atribuită Sfântului Luca.

{201} Pronunţare afectată a numelui lui William Wordsworth, care a cântat Regiunea Lacurilor.

{202} „Hotelul sfinţilor călugări” (fr.).

{203} Aluzie la un monolog al lui Hamlet, în care prinţul face o comparaţie între cei doi soţi ai mamei sale. „So excellent a King; that was to this Hyperion to a satyr”. (Actul I, scena 2).

{204} În limba franceză în text: „fii curajoasă”.

{205} Substanţă narcotică amestecată la unele dulciuri sau băuturi.

{206} Muncitori agricoli de pe marile plantaţii din America de Sud.

{207} Fiorul (fr.).

{208} Doamna Bonifay. Moaşă clasa I (fr.).

{209} O să te chinui puţin (fr.).

{210} Micul tău avort (fr.).

{211} Drăgălaşul tău amant (fr.).

{212} Casa mea e casa domniilor voastre (span.).

{213} Slujitor, călăuză (span.).

{214} Rachiu din trestie de zahăr.

{215} Mă disprețuiți (span.).

{216} O durere în stomac (span.).

{217} Omule! (Formulă de salut) (span.).

{218} William Penn (1644–1713) quaker englez, fondatorul statului Pennsylvania.

{219} Reformatoare a regimului din închisorile de femei (1788–1845).

{220} Misionar belgian care şi-a consacrat întreaga viaţă îmbunătăţirii condiţiilor de viaţă ale locuitorilor din Oceanul Pacific.

{221} Sir Henry Campell-Bennermann (1836–1903) om politic englez

liberal; a denunțat ca injust războiul împotriva *burilor* şi a acordat autonomia Transvaalului şi statului Orange.

{222} Arthur James Balfour (1848–1930) politician englez conservator, autor al actului cunoscut sub numele „Declarația Balfour" referitor la înființarea unui stat evreiesc, sub protectorat britanic, în Palestina.

{223} Gerges Sorel (1847–1922), sociolog francez.

{224} Julien Benda (1867–1956), eseist francez, autor al cunoscutei lucrări *La trahison des cleres.*

{225} Poet şi critic englez (1881–1938)

{226} Gilbert Cannan, romancier şi dramaturg englez contemporan, traducător din limba franceză (Jean-Christophe de Romain Rolland).

{227} Antoine Watteau (1634–1721) pictor francez.

{228} Giovanni Batlista Cima di Conegliano, pictor italian din secolul al XV-XVI.

{229} Sticlă naturală de natură eruptivă, de diverse culori, în general întunecate.

{230} Peşte asemănător cu calcanul, care în apele tropicale atinge opt metri şi până la 3 tone.

{231} Personaj din piesa lui Shakespeare, *Visul unei nopți* d*e vară.* Cuvântul a devenit sinonim cu „spiriduş".

{232} Puşcă cu fitil.

{233} George Santayana (1863–1952), filosof şi poet american.

{234} Zona plantațiilor de agave (din care se prepară anumite rachiuri).

{235} Bună ziua domnule (span.).

{236} Galben (span.).

{237} Cine ştie (span.).

{238} Miroase a cimitir (span.).

{239} George Berkeley (1685–1753) cleric şi filosof irlandez. Concepțiile sale sunt expuse în opera capitală: *Essay Towards a New Theory of Vision*, 1709). Consideră că realitate există doar în funcție de percepție.

{240} James Wilmot Rochester (1647–1630), poet satiric englez. Cea mai cunoscuta lucrare a sa *A Satire Against Mankind* (Satiră împotriva omenirii) a apărut în 1675.

{241} Then old age and experience, hand în hand
Lead him to death, and make him understand,
After a search so painful and so long,
That all his life he had been în the wrong.

Huddled in dirt the reasoning engine lies,
Who was so proud, so witty and so wise.

{242} Vin îndată (germ.).

{243} Sir Edwin Henry Landseer (1802–1873) pictor animalier englez.

{244} Stimată doamnă, dragă Ekki, ce bucurie de nedescris (germ.).

{245} Joseph Mallord Willlam Turner (1775–1851) pictor englez, celebru prin peisajele sale.

{246} Claude Monet (1840–1926) pictor francez din şcoala impresionistă.

{247} Cuvânt inexistent, format după modelul *conirrre*, dragă soră." (fr.).

{248} Stimată doamnă (germ.).

{249} Îmi pare rău (germ.).

{250} Parafrazarea unui cântec popular englez:
And shall trelawney die? There's twenty thousand
Cornish men shall know the rea-ea-eason why.

{251} Numele unor ființe din cartea lui Jonathan Swift: *Gulliver's Travels* (Călătoriile lui Guliver). E vorba de nişte cai buni la suflet.

{252} Arnold Boecklin (1827–1901), pictor elvețian, autor al unor peisaje alegorice.

{253} Insula Morților. Cel mai celebru tablou de Boecklin.

{254} Personaj din romanul *Nicholas Nickleby* de Charles Dickens.

{255} Numai un sfert de cesuleț (germ.).

{256} Consilier special (germ.).

{257} Repede, Willi, repede (germ.).

{258} Muiere împuțită (germ.).

{259} Cartier muncitoresc din Londra.

{260} *Born under one law, to another bound.* Vers din Sir Fulke Greville (1554–1628) poet minor englez. Opera sa are o valoare documentară.